XXII.
f.20 Q
f.

1 f 67

VI. C. 27 12. d. 21
VII C. 15.

XI - 102

L. 9. 7 p.° 1.°

LLL.m.20.

ANT. AVGVSTINI ARCHIEPISCOPI TARRACONENSIS DE EMENDATIONE GRATIANI, Dialogorum libri duo.

AD HÆC

Andreæ Schotti Oratio in funere ANT. AVGVSTINI. *In qua de eius vita, ſcriptiſque: Item de perfecto Iuriſconſulto, & Epiſcopo.*

PARISIIS,

Ex Typographia PETRI CHEVALIER, in monte Diui Hilarij.

M. DC. VII.

BIBLIOTECA ALESSANDRINA NELLA R. UNIV. DI ROMA

PRAEFATIO.

CVM Maximi Pontifices hac noſtra ætate de Gratiani emendatione tantum laborarint, vt illius erratis corrigendis non quoſcumq; viros, ſed eruditione, atq; auctoritate valde præſtantes præficiendos eſſe iudicarint; ſelectis aliis, quorum opera adiuti, quod erat in animo, perficerent: ſane dubium eſſe nemini poteſt, rem magni eſſe momenti, Chriſtianæque reipub. vniuerſæ plurimum intereſſe. Ac quidem vero, quamuis tot ſummorum hominum, & eccleſiæ Principum auctoritas, etiam ſine alia cauſſa, multum apud omnes valere debeat; tamen ſi res diligenter conſideretur, licet eadem indigeremus, ratione item conſtat, maius hoc quiddam eſſe, quàm vulgo homines opinantur, qui totum hoc ſtudiorum genus prò nihilo habentes, iuriſque contextum contemnentes, ſe totos ad interpretes conferunt. Quibus ego, vt eos magni faciant, & tamquam duces, ac magiſtros habeant, cum conceſſero; illud tamen conſtanter affirmabo, iuris Pontificij tantam eſſe dignitatem, vt non ſolum ipſarum rerum, ſed & verborum, immo & litterarum, ac interpunctionum ſit maxima ratio omnino habenda. Si enim homines ſplendidi cum ædificia exſtruenda ſuſcipiunt, non neceſſitatem, aut vtilitatem ſolum, ſed pulchritudinem potius ante oculos ſibi proponunt; neque tantum atria, porticus, & conclauia, ſed etiam partes ſingulas, vt columnas, lapides, eorumque coagmentationem, & res alias minutas conſiderant; dantque operam, vt ſingula omnia lepore quodam ita inter ſe conſentiant, vt nuſquam niſi venuſtum, & apte connexum quidquam reperiatur: multo magis in iuris Pontificij contextu, quo non voluptas parua, aut aliqua commoditas exigua quæritur, ſed ipſa reſpub. Chriſtiana regitur, moreſque hominum conformantur, ac effrenatæ cupidicates coercentur, illud curandam

eſt, vt partes omnes aptæ, & integræ ſint, nullumque verbum ſuſpicioſum appareat. Quamobrem cum Gratiani collectio, qua magna pars iuris Pontificij veteris continetur, mendor. cauſſa, quibus temporum illorum vitia abundat, multorum ſibilis exploderetur; ſumma rei amplitudo iure ſuo poſtulare videbatur, vt Maximi Pontifices de illius emendatione cogitarent, & viris exquiſitis ingeniis, omnibuſque naturæ, & doctrinæ præſidiis inſtructis totum negotium committerent. Cumque extra Vrbem non deeſſent, qui hanc prouinciam poſſent iuuare, quod in hoc ſtudior. genere ſatis verſati inuenirentur: vnus tantum, quod ſciam, vir pro dignitate numquam ſatis laudatus, totius Chriſtianæ reip. lumen clariſſimum, deque ea optime meritus Ant. Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconenſis, qui ſuperiori anno nobis ereptus fuit, hunc auctorem ſuſcepit ſcriptis ſuis illuſtrandum. Quid effecerit, ex his duobus libris dialogorum more contextis, quos ante Romanam editionem conſcripſit, & ea perlecta cenſuit edendos, licet iudicari. Eſt namque Gratiani contextus ager quidam incultus, tot herbis aſperis, & agreſtibus veſtitus; vt licet viri ſelecti tamquam diligentes agricolæ multam culturam adhibuerint, & aratro illum ſæpe perſtrinxerint: aliquot tamen, ſi non herbæ, fortaſſe radicum fibræ, quæ radicitus euelli non potuerunt, adhuc reſtare videantur. Quare dabunt ipſi veniam, ſi fructus laborum tanti viri, cuius memoria recens in benedictione eſt, eritque in perpetuum, communi vtilitati percipiendos proponimus; in quibus omnia fere Gratiani erratorum genera notantur, multa emendatione illuſtrantur, ac denique totus ita examinatur, vt non ſolum rerum ipſarum, verum etiam verborum pondera expendantur.

IVDICIA ET EVLOGIA DOCTOrum hominum & Iuriſconſultorum de ANT. AVGVSTINO.

IOANNES MENOCHIVS I. C. *inſignis lib. Poſſeſſ. recuperandæ remedio 15. nu. 5590.*

ANTONIVS AVGVSTINVS, Iuris noſtri verus alter inſtaurator: quandoquidem ſua illa aſſidua, & indefeſſa diligentia, plura reſtituerit vetuſtate collapſa, quæ maximum alioqui noſtris negocium faciebant.

PET. VICTORIVS *lib.* VIII. *Variar. lect. Cap.* XXIV.

ANT. AVGVSTINVS in ſuis Emendationum & Opinionum eruditiſſimis libris, miro ſtudio curáque ab ipſo confectis.

HADRIANVS TVRNEBVS *lib.* XXXIII. *Aduerſ. Cap.* XVII.

ANT. AVGVSTINVS vir & eruditiſſimus, & optimè de literis elegantioribus meritus, VARRONIS verò vindex, aſſertor, patronuſque vnicus habendus: imò verò eius potiùs Æſculapius exiſtimandus.

IOSEPHVS SCALIGER IVL. CÆS. F. *Præfat. in Varronem.*

Non ignoro quantus vir ſit AVGVSTINVS, quem ſanè eruditiſſimũ ex ſuis ſcriptis expertus ſum: & ſcio longè felicius eum potuiſſe tractare hoc negocium, ſi voluiſſet.

PAVLVS MANVTIVS, ET ALDVS F.
eruditiſſimum virum ſæpe appellant. Ille in Cic. librum v. ad Famil. epiſt. xix.

Omitto Car. Sigonÿ, Gabr. Faërni, & Fuluÿ Vrſini in Notis Cic. & Paſſim iudicia. Onuphrÿ item Panuinÿ, qui in Romæ *deſcriptione pleraque* ANT. AVGVSTINO *accepta eſſe referenda ait.*

AND. PATRICIVS, POLONVS, ET CAR. SIGONIVS *in Frag. Ciceronis, Orat. in Toga candida.*

Auctoritas ſanè eruditiſſimi Antiſtitis, ANT. AVGVSTINI Ilerdæ Epiſcopi, penitus eam opinionem exemit: qui, vt in poſterioribus ſuis Scholiis adnotauit Sigonius, pro *auunculus* legit acutiſſima nimis coniectura, *à te Baculus.*

STEPHANVS PIGHIVS *in Annotationibus ad Cap. 7. lib. 2. Val. Maximi.*

Vir noſtro ſæculo ſummus ANT. AVGVSTINVS.

DE EMENDATIONE GRATIANI
LIBRI DVO.

PRIORIS, DIALOGI XX.

I.	De titulo libri Gratiani, & de mendis	pag. 1
II.	De Gratiani erratis in propriis nominibus	8
III.	De eodem erratorum genere	15
IV.	De eadem re	24
V.	De aliis mendis Gratiani	34
VI.	De Gratiani maioribus erratis	41
VII.	De capitibus ſumptis à ſexta ſynodo	57
IIX.	De eadem re	65
IX.	De eadem re	74
X.	De Martino Bracarenſi, & de Martini Papæ concilio	80
XI.	De eadem re	89
XII.	De aliis Martini Bracarenſis capitibus, & de Gratiani erratis	102
XIII.	De falſis inſcriptionib. apud Gratianum, & de fragmentis quibuſdam conciliorum, & epiſtularum Pontificiarum	109
XIV.	De eadem re	117
XV.	De eadem re, & de aliis Gratiani erroribus	123
XVI.	De B. Antonini cenſura in Gratianum, & de Romanorum ſelectorum ſententia	134
XVII.	De aliis maioribus erroribus Gratiani ex B. Antonini ſententia	142
XIIX.	De eadem re	149
XIX.	De erroribus quibuſdam, & mendis Gratiani in diſtinctionibus	158
XX.	De eadem re	168

POSTERIORIS LIBRI DIALOGI XX.

I. De Gratiani emendatione ex conciliis non editis. 182

II. De eadem re, ex eod. concilio Eugenij, & Leonis 190

III. De eadem re. 195

IV. De Caliſti II. Romana ſynodo. 201

V. De eadem re. 205

VI. De duplici octaua ſynodo. 210

VII. De eadem ſynodo octaua Hadriani. 217

IIX. De eadem re, & de falſa inſcriptione quorundam capitum Gratiani ex IIX. & IX. ſynodo inſcriptorum. 221

IX. De eadem re. 228

X. De Capitularib. Caroli, & Ludouici, & aliorum Imperatorum. 237.

XI. De eadem re. 241

XII. De Nicolai I. epiſtolis, & reſponſis. 247

XIII. De eadem re. 253

XIV. De eadem re. 259

XV. De eadem re. 266

XVI. De quibuſdam locis Gratiani Romanæ editionis, & de aliis Nicolai capitibus. 272

XVII. De aliis Nicolai Papæ capitib. 277

XIIX. De eadem re. 282

XIX. De eadem re. 288

XX. De Hiſpaniæ conciliis non editis, & de aliis veteribus libris. 295

ANT. AVGVSTINI
ARCHIEP. TARRACONENSIS
DE EMENDATIONE GRATIANI
Dialogorum libri duo.

LIBER PRIOR.

DE TITVLO LIBRI GRATIANI, ET de mendis. *Dialogus primus.*

C. Niſi tibi moleſtum eſt vehementer cupio à te diſcere; quid ſit, quod Romæ de Gratiani emendatione tanta cura per tot annos agatur: vt neceſſe fuerit, à tribus Pontificib. vt audio, multos ampliſſimos viros ex Purpuratis ſuis, & alios doctiſſimos homines hac vna in re aſſidue verſari. A. Mihi quidem nihil moleſtiæ adferes, cum à me aliquid poſtulaueris, quod tibi fore gratum exiſtimem, ea præſertim de re, quæ ſtudiis tuis ſit oportuna. Caue enim putes, illius libri lectione, quem Gratiani Decretum falſo vocant, ſi recte ſcriptum legatur, & ex ſuis fontib. ſingula capita deducta ſint, quod potiſſimum in emendatione eſt, quidquam iuris Pontificij ſtudioſis vtilius eſſe. Qua de re aliquid fortaſſe dicere poſſum: quid autem Romæ actum ſit, aut agatur, diligentius hæc poterit nobis B. narrare. C. Didici ego quidem ab eodem multa, quæ curioſius petebam; quibus Pontificib. quot viri peritiſſimi, & quotiens colligerentur, qui ex eis excellerent vel inueniendis, vel diſcutiendis ſingulis quibuſq; quo etiam pacto quædam priuatis ſtudiis paucor. agerentur; quædam omnium collatione emenda-

rentur. Quot etiam libros veteres habuerint, ex quibus ad veterem ſcripturam, quæ, vt fieri ſolet, certior eſt, Gratiani librum perducerent. Hos libros eſſe aut ipſius Gratiani nomine conſcriptos, aut eorum, ex quibus Gratianus illa ſumpſiſſet, tum ex alior. ſimili collectione, vt Burchardi, Iuonis, Anſelmi, & aliorum id genus, tum ex ipſis, vt modo dicebas, fontib. conciliorum, vt arbitror, libris, & Pontificum Romanorum epiſtulis, & ſanctor. virorum ſcriptis, & ex iure ciuili: hæc inquam, & alia non pauca B. noſter. ſed à te dicebat eſſe quærendum, quid in ipſo volumine tantopere deſideraretur. Sed quid eſt, quod dixiſti, falſo hunc librum Gratiani Decretum dici? an non ita dicitur, vt Burchardi, & Iuonis Decretum? aut librarij nos ſuis titulis decipiunt, aut ipſi ſcriptores ſic ſcribi voluerunt, à quorũ ſcriptura hanc etiam emanaſſe veriſimile eſt. B. Antequã C. noſtro reſpõdeas, ego dicã, quod ab illis ſelectis viris accepi, in nullo fere veteri libro Gratiani eam inſcriptionem exſtare: ſed hanc; Concordia diſcordantium Canonum. Sic etiam in melioribus editionibus Antonij Democharis, & Antonij Contij, vox illa Decretum, vt pote inepta, in multitudinis vocem mutata eſt. quod in librorum inſcriptionibus aptius eſſe, vel Cicero teſtis eſt; quippe qui noluit de officio, aut de fine ſcribere, ſed de finibus, & de officiis. Itaq. Decretorum collectanea Demochares, Decretor. canonicorũ collectanea Contius inſcripſerunt. Decretorum vero collectionem eſſe hanc nemo negauerit, non vnius decreti explanationẽ. Sic etiam dicimus Decretorum Doctorem, non Decreti, iuris Pontificij conſultũ. C. Non equidem nego, Decreta Pontificũ aptius dici, vt Magiſtratuum decreta in iure ciuili, vnde etiam Decretalium epiſtularum appellatio manauit, cum decerni aliquid in ſingulis epiſtulis videamus. Sed putabam Gratianum eam vocem à Burchardo, & Iuone accepiſſe. B. Ne hoc quidẽ in veterib. libris affirmãt inueniri. A. Recte tu de Gratiani, & Burchardi inſcriptione. Neque enim in veteribus libris ea vox Decretum eſt. Gratiani quidem poſſum vobis multos oſtendere; ſed & Burchardi, & Iuonis aliquot ſine hac inſcriptio-

ne. Et vt video, Iuoni Carnotenſi magis placuit Excerptiones appellare, ſic enim ſcribendum eſt, non Exceptiones. Eius verba tam in Panormia, & in Decretorum grandiori volumine, quam quod caput eſt, in epiſtularum libro hæc ſunt: Excerptiones eccleſiaſticarum regularum, partim ex epiſtulis Romanorum Pontificum, partim ex geſtis conciliorum catholicorum Epiſcoporum & c. in vnum corpus adunare curaui. Panormiæ titulus in veteri libro hic eſt: Incipit liber ſacrorum canonum. In eodem libro nulla eſt præfatio, nullumq; ſcriptoris nomen. Hildeberti quoq; Cenomanenſis Epiſcopi, & poſtea Turonenſis, qui Nannetenſi concilio non edito præfuit ab Honorio Minore confirmato, qui fuit Calliſti Minoris ſucceſſor, epiſtula quadrageſima nona edita eſt, cuius initium, Plerumq; fit. In ea epiſtula hæc verba leguntur: Exceptiones Decretorum (vel potius Excerptiones) quas in vnum volumen ordinare diſpoſuimus, ad ſuum finem nondum perductæ ſunt. Mendoſe autem huius Hildeberti epiſtulis adſcripta ſunt illa ipſa Iuonis verba: Excerptiones eccleſiaſticarum regularum & c. Burchardi vero libri veteres carent inſcriptione. ſed in edito non Decretum, ſed Decretorum libri xx. appellantur. Collectiones Burchardi Vormacienſis appellat Iuo in quadam epiſtula. Anſelmi Lucenſis voluminis inſcriptionem ſine nomine eiuſdem in tribus libris legi. Vnius eorum hæc eſt. Incipit authentica, & compendioſa collectio regular. & ſententiar. ſanctorum Patrum, & auctorabilium conciliorum. Sed vt ad Gratianum redeamus, in eius libris veterib. illa inſcriptio eſt, quam audiſti: Concordia diſcordantium canonum. Similem legi Romæ in veteri libro Creſconij: Concordia canonũ, & ipſi canones. C. Quid eſt, quod his verbis ſignificare voluerunt? an putandum eſt, canones cõcilior. ita eſſe inter ſe contrarios, vt egeant concordia? A. Quantum ego potui ex Creſconij libro elicere, concordiam vocat collectionem ſimilium ſententiarum, vt qui ſcripturæ ſacræ verba collegerunt, Concordantias Bibliæ appellarũt; quib⁹ verbis, quod pace veſtra dicere liceat, nihil excogitari poteſt ineptius. C. Gratianus igitur ſic Con-

Iuo epiſt. 74. vel 31. ad Vuill. Abbatem.

cordiam dicit, quaſi collectionem ſimilium canonum. Cur vero addit vocem diſcordantium, quæ ſola refugit hanc interpretationem? A. Vere tu quidem ais. Nā ſi inſcripſiſſet, Concordiā canonum, vt Creſconius fecit; aut Concordiam concordantium, & diſcordantium canonum: hanc reciperet interpretationem. Nunc vero ſignificare videtur, concordiam inter diſcordes verſari. Sed & ſi quis librum ipſum Gratiani conſideret; ſæpe videbit vti diſtinctionib. non ſolum in prima eius voluminis parte, ſed etiā in poſtrema de pœnitentia, & conſecratione. In ipſis quoq; quæſtionib. ſingularum cauſſarum apertius vtrimque adfert contraria decreta, & canones: quæ aliis diſtinctionibus allatis in concordiam reducit. Canonum autem appellatione non ſolum cōcilior. vt exiſtimas, regulas, atque ſententias; ſed etiam aliorum libror. quibus ius Pontificium conſtat, intelligere eum facile apparet ex eius verbis. Eccleſiaſtica, inquit, conſtitutio canonis nomine cenſetur. Canon Græce, Latine regula nuncupatur. Regula dicta eſt, quæ * recte ducit & c. quæ ex Iſidoro lib. VI. etymol. ſumpta ſunt. Mox ait: Porro canonum alij ſunt decreta Pontificum, alij ſtatuta cōciliorum. Sic ante Gratianum Corpus canonum, vel Codex canonum dicebatur is liber, qui conciliorum, & Pontificum Rom. regulas continebat. Eius libri mentionem facit Burchardus enumerans libros, ex quibus eius collectio conſtat. Sed antiquiora ſunt teſtimonia Nicolai primi, & Leonis IV. apud Grat. Sic Iuo Excerptiones eccleſiaſticarum regularum & Anſelmus Authētica collectio regularum, ſiue Canonum, collectiones ſuas appellant: vt etiam vetus meus Panormiæ codex, Liber ſacrorum canonum dicitur. Idem dicendum eſt de Græcis collectionibus, quas Nomocanones vocant, nomine ex legibus, & regulis effecto: item de Apoſtolorum regulis à Clemēte primo editis, & de aliis ſanctorum viror. Dionyſij, & Petri Alexandriæ Epiſcopor. & Gregorij Neocæſarienſis, Athanaſij Alexandrini, Baſilij Cæſarienſis, & Gregorij Nyſſæni, & alterius Gregorij Theologi, & alior. de quibus cap. ſecundo ſextæ ſynodi repetitæ in Trullo. Neque enim recte apud Gratianum, & alios eorum opuſ-

Diſtin. 3. in prin. & c. & 2.

* eo quod

Diſt. 19. c. 1. & diſt. 20. c. 1.

Diſt. 16. c. 7. quoniam.

cula dicuntur confirmari, ſed canones, in Græco archetypo. C. Habeo iſta. Ex quibus facile intelligo, ius quoque Canonicum, quod tu ius Pontificium appellare ſoles, hinc originem duxiſſe. At vero Canon Miſſæ, & Canonici ſæculares, ac regulares cur dicti ſunt? A. Diximus canonem regulam ſignificare: Miſſæ igitur regula, vel formula vetus eſt, ille ipſe Miſſæ Canon. Canonicos vero regulares qui dicunt, eandem rem bis dicunt, vt cum Abba pater vocatur, vel Thomas Didymus, ſiue Geminus, atque alia ſimili ratione. Sed fingamus duas eſſe regulas, alteram laxiorem Canonicis ſæcularibus ſcriptam, alteram duriorem regularibus ſolis conditam. Vtroſque ſub canone eſſe dicemus, & canonicos, ſed hos durioriб. cancellis circumſcriptos. C. Hæc placent. Sed quid aliud eſt in Gratiani libro mutandum præter titulum libri, ſiue inſcriptionem? A. Ita multa ſunt, vt non facile omnia vno die explicari poſſint. Sed genera tibi errorum quorundam proponam, vt poſtea de quibus magis placebit, agamus. Sæpe erratum eſſe video in nominibus hominum, vrbium, prouinciarum, conciliorum, & aliarum rerum, quæ poſtea exẽplis apertiora fient. Sæpe falſae ſunt inſcriptiones, & quæ conciliorum ſunt, Pontificum Maximorum eſſe dicuntur; & quæ ſunt vnius Epiſcopi inferioris, Romano Pontifici, aut concilio generali, vel prouinciali tribuũtur. Ex hoc genere ſunt illa, quæ ex concilio Martini Papæ, aut Hadriani Papæ ſumpta eſſe feruntur, quæ vel Martino Bracarenſi, & Græcis conciliis, vel Engelramo Epiſcopo, vel Hadriano ad Engelramum inſcribi debuerunt. Multa Gregorij, Ambroſij, Auguſtini, vel Hieronymi verba eſſe dicuntur, quæ aut nuſquam exſtant, aut aliena ſunt. Illa quoque ipſa, quæ inſcriptiones habent veras, non recte referuntur. Sępe enim cõtrarias ſententias referri ſcimus, ſæpe valde præciſas. Iam vero, quæ ex Græcis fontibus manant, ex variis interpretationibus afferuntur, quaſi ſint aliorum ſcriptorum: ac ſæpe aliud Græce, quam Latine ſignificant. C. Tu vero me in ſiluam quandam errorum inducis, cuius nullum exitum video; ſed malo, vt de primis quibuſque à te dictis agas,

vt præciſis his ramis interiora illuſtriora fiant. A. Quid autē B. noſtro placet? B. Ego vero hæc ipſa, quæ proponis, exſpecto; ſed nō is ſum, qui operæpretium eſſe exiſtimem, tam multa de ſolo Gratiano dici. Hic enim, vt noſti, & vt facile omnes concedunt, compilator inſignis, nihil fere habet valde vtile, quod proprium dicere poſſis: ſed corniculæ illi ſimilis, vt eſt in fabulis, riſum ſcientib. admirationem ignorantibus mouet. Si verba conſideres, nihil illo tritius; ſi artem requiras, & ordinem docendi, fruſtra laborabis. Ita multa refert alieno loco ponenda, ita pro certis incerta cōſtituit; vt malis illa eadem in ipſis libris non ſolum conciliorum, ſed etiam Burchardi, & Iuonis, & alior. collectorū requirere. Itaq; dum tu quid apud Gratianum mutandum ſit, dices; in veteri me cōfirmabis opinione, qui fruſtra hūc ſcriptorem mendis purgari putem. Te vero potius hortari, & ſi pateris, monere non deſinam; vt in eam tantum rem incumbas, vt meliorem harum regularum, ſiue decretorum collectionem edas. A. Ludis tu quidem, vt ſoles perurbane, & mihi videris pro tua præclara dicendi facultate magnas res contemnere, & pro nihilo ducere; minores vero in cælum tollere, atque augere dicendo. Nam vt dem tibi, nihil fere, aut pauca de ſuo Gratianū attuliſſe, quod falſum eſt; adfert enim multa, quæ in aliis collectionibus non inuenies, qualia ſunt, quæ poſt Burchardum, & Iuonem ſunt nata; item multarum difficultatum ſolutiones: ſed quamuis nulla attulerit, feliciorem tamē ceteris collectorib. fuiſſe negare non poteris; quos in tenebris diu fuiſſe nouimus, dum hic in omnium manibus verſatur; multorū interpretum illuſtratur lucubrationib. refertur deniq; in iudiciis omnib. atque à Theologis non minus, quam à iuris vtriuſque peritis in pretio habetur. Quod ſi in illo verborum elegantiam deſideras, temporis eſt, non hominis culpa; tritis vtitur verbis, vt omnibus prodeſſe poſſit. artem, & ordinem docendi flagitas: quaſi vero meliore ceteri ſint vſi. Quod vero poſtremo hortaris; vt collectionem aliquam edam potius, quam hanc ita perturbatam, & imperfectam ornem: facis tu quidem ludos, vt dixi. ſed hac de re poſterius cogitabim⁹. Nunc

quando vtriq; veſtrum non diſplicet, vt de Gratiani erratis agamus, in craſtinum diem differo, quod ſum pollicitus. Alia enim vrgent his potiora.

ADDITIONES.

HIS ſcriptis editum vidi Romæ Gratiani volumen hac inſcriptione. DECRETVM *Gratiani emendatum, Gregorij XIII. Pont. Max. iuſſu editum. Et initio diſtinctionis primæ: Concordia diſcordantiū canonū. Et in admonitione ad lectorem ita ſcribitur. In plerisq; vetuſtis huius collectionis exemplarib. hæc tamquam inſcriptio rubris literis poſita eſt: Concordia diſcordantium canonum, addita in quibuſdam dictione Incipit, ſine vlla Gratiani mentione. Verum in Vaticano illo vetuſtiſſimo, cui voluminis ipſius initio recentiori ſcriptura paleas eſſe præpoſitas dictum eſt, ante ipſas paleas eſt hic titulus. Decretum Gratiani monachi ſancti Felicis Bononienſis, ordinis ſancti Benedicti, compilatum in dicto monaſterio anno Domini MCLI. tempore Eugenij Papæ tertij. In aliis vero duobus codicib. in extremo eſt: Explicit decretum compilatum à Gratiano monacho monaſterij S. Felicis de Bononia. In eadem admonitione hæc etiam verba leguntur. Nouiſſimus iſtorum omnium, preter auctorem Panormiæ, nam is recentior fortaſſe eſt, Gratianus monachus Benedictinus non tantum decretis colligendis, quod ſuperiores fecerant, operam dedit: ſed Iuonis fortaſſe præfatione excitatus, eo potiſſimum incubuit, vt certis quæſtionibus propoſitis, quod in vtramq; partem ex canonibus, qui inter ſe nonnumquam pugnare videbantur, dici poſſet, ipſe & afferret, & explicaret; omninoq; eorum varietatem, quæ ſpeciem diſſenſionis habebat, ad cōcordiam reuocaret. Hæc in Romano. In hoc libro A. Ant. Auguſtinum Archiepiſcopum, B. Petr. Galeſium, C. Vincentium Auguſtinum Vincentij F. ſignificat.*

In editione Gregoriana cap. 7. Quoniam. diſt. 16. multa mutata ſunt, & notis ornata: & quamuis dicatur, Et opuſcula Theophili. & c. tamen in notis Iuonis verba relata ſunt: Confirmamus ſanctorum Patrum canones, & ſynodos & c. & Græca verba canonis referuntur, & Latina interpretis, quib. apparet non opuſcula, ſed canones appellari. Quod etiam verba à Gratiano relata indicant: Confirmamus & ceteros ſanctorum canones, & ſynodos. Iuo par. 4. cap. 106. & 114. decr. & lib. 2. tit. 11. c. 29. pan.

De Gratiani erratis in propriis nominibus.

DIALOGVS SECVNDVS.

B. Et tempus, & locus aptus eſt; vt te promiſſi tui admoneamus. Quid enim hac hortor. amœnitate iucundius? auidas autem aures adferimus ego, & C. noſter. A. Video nihil diutius vobis poſſe deberi. Sed libris aliquot nobis opus eſt, & in primis Gratiano editionis eius, quæ habeat duor. Antonior. notas. C. Eum librum mecũ attuli, quod eum potiſſimum à te laudari ſciebam; & vt viderem, quid tu de ſingulis erratis eſſes dicturus, & vt melius id memoriæ mandarem. A. Laudo prouidentiam tuam. Ego quoq; in aduerſariis quibuſdam, quæ attuli, ſcripſeram ordine litterarum aliquot Gratiani errata, quæ facilius referam. Vos etiam alia ſuggeretis. Et quoniam heri diximus, in nominib. propriis ſæpe fuiſſe librarios lapſos: ab eiſdem initium ſumamus. Principio duo ex ſacris libris loca corrigenda ſunt: cum pro Ochozia Rege [a] Achab editus eſt, & pro Achan, ſiue Achar, Achor. [b] Verba Gratiani ſunt. [c] Sed obiicitur illud Ambroſij: Ambroſij verba quærantur: Ad preces Heliæ ignis deſcendit de cœlo, vt Prophetæ vindicaretur iniuria. quod tunc intelligitur factum, quando Achab Rex Iſraël & c. miſit duos quinquagenarios. noſtis reliqua. * Alter locus ita ſcriptus eſt. Cum enim Achor de anathemate furtim ſurripuiſſet & c. Ita cecidit ſors ſuper Achor. [d] Bis Achor pro Achan ſcriptum legimus. B. Ego Gratianum erraſſe arbitror, non librarios. A. Si Gratiani erratum eſt, memoriæ erratum eſt, qualia multa & apud Ciceronem, & apud alios ſcriptores ſæpe adgnita ſunt: ſi librarior. peccatum eſt, cur Gratianus notatur? * Tertius locus eſt. In inſcriptione quadam pro Carthaginenſi concilio Agathenſe primum ſcribitur. [e] Eſt autem caput XI. concil. Carthag. I. * Alibi Alexandrinus Epiſcopus Leander Hiſpalenſis dicitur. [f] atque idem Leonardus Epiſcopus alio in loco. [g] Prior locus eſt diſtin. XXXIIX. vbi poſt verba B. Auguſtini additur:

a 4. Reg. 1. b.
b 26. q. 2. in prin.
c 23. q. 4. c. 29. ſi illic. p. ſed obiicitur.
d Ioſu. 7. b.
e 15. q. 7. c. 3. ſi quis.
f Diſ. 38 c. 13. indignum.
g De conſec. diſ 4. c. 80. de trina.

additur: Idem ad Alexandrinum Epiſcopum. Indignum vehementer exiſtimo, vt verba cœleſtis oraculi reſtringam ſub regulis Donati. Hæc non Auguſtini verba ſunt, ſed Gregorij in præfat. Moralium in Iob cap. vlt. qui liber ad Leandrum Epiſcopum inſcriptus eſt. Hoc non fugit Ioannem And. F. *Ioan. And. in c. ad audientiam. in fine de reſcript.* Sunt, qui putent additum eſſe hoc caput à Gratiani diſcipulo Palea, vt id, quod proximum eſt, cuius inſcriptio non vocem, Idem, habere debet; ſed hanc, Auguſtinus. [4] Alter locus *d. c. 80.* eſt ex epiſtula quadam Gregorij ad eundem Leandrum Epiſcopum de trina merſione baptiſmatis, quæ exſtat, vt notat Demochares, lib. 1. epiſt. quadrageſima prima regiſtri. Eiuſdem mentionem inuenies in concilio Toletano quarto cap. *Iuo lib. 1. tit. 2. c. 53. panorm. & par 1 cap. 130. decr.* v. & in concilio Vormacienſi item cap. v. & apud Iuonem, & Anſel. Lucenſ. & alios collectores. [5] C. Quis hic Leander fuit? A. Tres fratres germanos inſignes pietate, & eruditione viros habuit Hiſpania Reccaredo Rege, Leandrum, *Anſel. li. 9. c. 17. & 61. Caſar. lib. 12. cap. 43. Tarrac. lib. 4. c. 10.* Iſidorum, & Fulgentium: duo illi Hiſpalenſes Epiſcopi fuerunt, hic tertius Aſtigitanus. Leādro acceptam ferimus Gotthor. Arianorum in catholicam fidem conuerſionem. Cum hoc Gregorius amicitiam iniuit Conſtantinopoli; venerat enim illuc alter Pelagij Pontificis, alter Regis ſui legatus ad CP. Imperatorem. B. Hic idem Alexander ſemel vocatur ab Anſelmo Lucenſi, iterum Leander. Fieri poteſt, vt idem nomen ſit. vt Ioſue, Ieſus, & Iaſon. Scander Berg, pro Alexandro Magno, auorum memoria, inſignis vir peritia rei militaris, dictus eſt. A. Quid tu Leandrum Muſæi putas eundem eſſe cum Alexādro Macedone? B. Non ego eundem virum eſſe dico, ſed idem nomen. quamuis in etymo vtriuſq; hæreo. A. Sequitur Anaſtaſius ſæpius ex Athanaſio mutatus. Dum enim narrat Gratianus Athanaſij pueri, ſimulati Epiſcopi factum, qui catechumenos aqua ſalutari tingebat, tempore Alexandri Epiſcopi Alexandrini, eum Anaſtaſium vocat. *1. q. 1 c. 58 ſpiritus. p. ecce.* Sed ex Rufini hiſtoria lib. x. cap. xiv. mutari nomen debet. [6] Idem erratum in duabus inſcriptionib. eſt. Altera hæc eſt: Felix Papa Anaſtaſio, & omnib. Orientalibus *9 q 2 c. vltimo.* Epiſcopis. Scribe, Felix Papa ſecundus Athanaſio, & omnib. & c. ex conciliis. [7] In altera eſt: Anaſtaſius Patriarcha Papæ *9. q. 3. c. 12 fuit.*

Felici. Scribe, Athanaſius Patriarcha Alexandrinus Felici
a Burc. lib. 1. c. 221. Papæ ſecundo. Referunt hor. capitum verba Burchardus,
[a] Iuo, [b] & Anſelmus. [c] [8] Alterius Athanaſij nomen inue-
b Iuo par. 5. c. 15. & 335. decr. nio in Anaſtaſium eſſe mutatũ. Etenim in concilio Chalce-
don. actione XIV. de quodam Athanaſio Epiſcopo Parrhe-
c Anſ. lib. 2. c. 50. & 1. nor. † agitur, qui cum à Patriarcha ſuo deponeretur, eum
† Paræno- rum. ſibi inimicum eſſe conqueſtus eſt, iterumq; audiri iubetur.
Idemque Nicolaus refert in epiſt. ad Michaëlem Imp. cuius
d 1. q. 5. c. 14. nulli. p. 1. & c. 15. quod ſuſpecti. initium eſt; Propoſueramus. At Gratianus hunc Anaſta-
ſium appellat. [d] [9] B. Eadem ratione Athanaſij libris ali-
quot Anaſtaſij Antiocheni, vt exiſtimo, libri mixti ſunt. Vt
cum plebeij in patricias familias inſerebantur. A. Illud
æquo animo ferendum eſt, quod pro Aſello Anſelmus ſcri-
e De conſe. d. 4. c. 152. placuit. ptus eſt in inſcriptione cuiuſdam capitis [e] his verbis: Item
ex concilio Mileuitano, cui interfuit Auguſtinus, & Anſel-
mus Romanæ Eccleſiæ legatus contra Pelagianos. In con-
cilio Carthagin. VI. & VII. mentio fit trium legatorum Ro-
manæ Eccleſiæ, Fauſtini Epiſcopi, & Philippi, & Aſelli pre-
ſbyterorum. Hi à Zoſimo Papa miſſi ſunt, & in Africa poſt
eius mortem fuerunt. Interfuiſſe hos legatos in concilio
Mileuitano, mihi non conſtat. ſed præſentibus eiſdem le-
ctos fuiſſe canones eius concilij, & aliorum multorum, con-
ſtat ex concilio Africano, & ex concilio Carthagin. Græce
conſcripto. Sunt etiam Mileuitani concilij litteræ ad Inno-
centium, qui ante Zoſimum fuit, & Innocentij ad eandem
ſynodum. [10] Arſacij Epiſcopi nomen inuenio apud Anſel-
a Anſel. li. 12. c. 46. mum, [a] qui Thracius dicitur à Gratiano [b] in relatis Pela-
gij verbis. Sed in alio veteri Anſelmi libro idem Tertius vo-
b 23. q. 5. c. 44. quali. catur, & ſcriptor epiſtulæ Gelaſius. Sic omnia ſunt nobis
incerta. Tantum hoc in variis lectionib. conſcribi poteſt. [11]
Illud certum eſt, quod alibi pro Aſcanio Tarraconenſi Epi-
7. q. 1. c. 30. remoto. ſcopo, Aſconius apud Gratianum legitur in Hilarij Papæ
verbis. Namq. in conciliis aperte Aſcanius appellatur, ad
quem ſunt duę Hilarij epiſtulæ. & de eodem agitur in con-
cilio Romano ab Hilario habito. In eodem Gratiani capite
de Barchinonenſi Eccleſia agitur, ſed ſcribendum eſt, Bar-
cinonenſis. Et poſtea. Talis protinus de clero proprio &

Barchinonenſib. ordinetur Epiſcopus. dele Et,atq; ſcribe, Barcinonenſibus. Melius hæc Anſelmus habet. [12] Sic etiam male ſcribi ſolet Terracona pro Tarracone, & Barchinona pro Barcinone,& Terraconenſis pro Tarraconenſi. Sed & Terraconenſis pro Tarracinenſi inuenies apud Gratianum. [a] At ex regiſtro B. Gregorij conſtat agi de Fundenſi Eccleſia, & Tarracinenſi eidem Epiſcopo commiſſis. [b] Coniungi autem debent duo capita ex eadem Gregorij epiſtula ſumpta ad Agnellum Epiſcopum, quæ eſt epiſt. XIII. c. LII. libri ſecundi. Hæc etiam recte Anſelmus conſcripſit, [a] & liber Cæſaraugust. [b] [13] C. Eadem ratione fortaſſe apud Gregor. IX. ſub titulo de immunitate eccleſiar. capitis ſecundi inſcriptio mutanda eſt. [c] A. Recte admones: idq; ex lib. VII. regiſtri eiuſd. Gregorij conſtat, vt diximus in notis ad collectionem Bern. Papienſis, & in collectione conciliorum Tarraconenſium. [14] Venio nunc ad aliam, vt hic noſter appellare ſolet, metamorphoſin. In Gratiani libro legitur diſtinct. LIV. Ex concilio Maguntinenſi cap. IIX. Palea. Magnus Epiſcopus Auguſtudenſis dixit. Carthaginenſi primo pro Magunt. ſcribendum eſſe admonuit Ant. Demochares, Aſtigitanenſis pro Auguſtud, ſcribi etiam debuit ex conciliis. Aſtuagenſis habent Burchardus, [d] & Iuo; [e] Auguſtenſis, Bernardus Papien. & Gregor. IX. [f] [15] C. Cur nomen hoc, Palea, adſcriptum eſt huic, & aliis quibuſdam capitibus? Sunt enim, qui putent incertis, & inutilib. id adiectum. Sed tu diſcipuli Gratiani nomen eſſe dixiſti. A. Ego duorum Iuriſconſultorum teſtimonium habeo, Ioan. Andreæ, & Catelliani Cottæ. Sed & video in veterib. Gratiani libris illa capita deſiderari; & in Ioannis Teutonici ſcholiis raro ad verba eorum capitum aliquid adſcribi. Itaq; exiſtimo illa capita poſtea adiecta fuiſſe. Huc accedit, quod Bernardus Papienſis nonnulla ex his in librum ſuum retulit, quod de Gratiani capitib. non facile inuenies. Sed quid B. ſelecti illi viri Romæ de Palea dicunt? B. Hoc ipſum audiui, in veterib. libris non inueniri. Paleæq; nomen eſſe hodie familiæ cuidã Cremonẽſi propriũ. Neque tamẽ carere auctoritate, aut eſſe reiiciẽda hæc capita,

Anſ. lib. 6. c. 101.

a *21. q. 1. c. 5. relatio. & c. illud.*

b *Vid. Gregor. lib. 2. epiſt. 14. c. 53. & lib. 7. c. 20. ind. 1.*

a *Anſel. lib. 5. c. 25.*

b *Caeſ. lib. 3. c. 48.*

c *c. 2. de immu. eccleſ. in 1. collect. & apud Grego. IX.*

Diſt. 54. c. 3. Magnus.

d *Burc. lib. 2. c. 36.*

e *Iuo. par. 6. c. 137. decret.*

f *c. vn. de oblig. ad ratio. in 1. collect. & apud Gregorium IX.*

ſed aliqua nota eſſe à cæteris diſtinguenda, quaſi addita poſt Gratiani lucubrationes. [16] A. Hoc ſit huius diei penſum. Cras, ſi videbitur, plurib. de cæteris agemus.

1 *IN editione Romana 23. q. 4. c. 29. ſi illic. p. ſed obicitur: nomen Achab editum eſt, ſed in margine eſt, Ochozias filius Achab. & in ſcholio Achab. Confundit hiſtoriam & c. in fine poſt illa verba, ſub Ochozia, additur, cuius filius fuit Achab, vt legitur 4. lib. Reg. in prin. & 3. Reg. vlt. Quod vero in contextu verborum dicitur, illud Ambroſij, Ad preces Heliæ & c. habet in margine, ſupra ea. quod Chriſtus. 4. Reg. 1. Id caput eſt inſcriptum Ambroſio lib. 7. commentarior. ad cap. 9. Lucæ. Sed illic nihil de Achab dicitur; neque apud Ambroſ. eadem verba inueni.*

2 *In Romana editione 26. q. 2. in prin. Achar editum eſt, non Achor, & in margine, alias Achan, & Ioſue 7.*

3 *In Gregoriana editione inſcriptio capitis tertij Si quis tumidus. 15. q. 7. hæc eſt. Item ex concilio Carthaginenſi primo cap. 11. Mox additur. Sic eſt emendatum ex vetuſtis codicibus; nam in vulgatis erat, Agathenſi primo, cum vnicum dumtaxat Agathenſe memoretur.*

4 *Inſcriptio capitis 13. Indignum, diſtin. 38. in Gregoriana editione eſt hæc. Item Gregorius ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem in præfat. Moralium ad finem. Et capitis 14. Locutio, inſcriptio eſt. Item Auguſtinus de vera religione c. 49. & 50. Palea.*

5 *In dicta Gregoriana editione inſcriptio capitis 80 De trina. de conſec. diſt. 4. eſt hæc. Item Gregorius Leandro Epiſcopo Hiſpaniar. lib. 1. epiſt. 41. & in margine additur. Et in Tolet. 4. c. 5. & in Vuormacienſi c. 5. Sent. ibid. (hoc eſt. ſent. 4. diſt. 3.) Poly. l. 3. tit. 10. Anſel. l. 9. c. 61. Iuo p. 1 c. 130. Pan. l. 1. c. 60.*

6 *In eadem editione Romana 1. q. 1. c. 58. Spiritus. par. Ecce. per Athanaſium puerum, ſcriptum eſt.*

7 *In eodem Gregoriano libro inſcriptio cap. vlt. 5. q. 2. hæc eſt. Item Felix Papa II. Athanaſio, & omnibus Orientalibus Epiſcopis epiſt. 1. cap 3. Additur in margine Burc. li. 1. c. 221. & Iuo. p. 5. c. 335.*

8 *In eodem libro inſcriptio capitis 11. Fuit ſemper. cauſæ 9. q. 3. ita ſcripta eſt. Item Athanaſius Patriarcha Papæ Felici ſecundo. & in margine eſt. In tomis conc. & Iuo p. 5. c. 15.*

9 *In eodem libro 3. q. 5. c. 14. Nulli. par. 1. Athanaſius appellatur: ſed*

in margine eſt: al. Anaſtaſius. Sed capite 15. Quod ſuſpecti, Athanaſius dicitur ſine vlla varietate. & multa de eodem dicuntur in notis ex concilio Chalcedonenſi actione 14. Mendoſe autem in margine dicitur actione 24. in fine. (Vide lib. 2. dial. 12. add. 6.)

10 *De conſecrat. diſtin. 4. c. 152. Placuit igitur, hanc habet inſcriptionem in Romano libro. Item ex concilio Mileuitano, cui interfuit Auguſtinus, & Anſelmus Romanæ Eccleſiæ Legatus contra Pelagianos c. 1. Additur in margine. & in Afric. c. 76. & mox ad vocem Anſelmus, videtur mendum in hoc nomine.*

11 *In eodem Romano libro 23. q. 5. c. 44. Quali. Pelagij, Thracius editum eſt ſine vlla varietate. In margine eſt. Anſ. l. 12. c. 46. Pauli ibid. (hoc eſt, lib. 7. tit. 5.)*

12 *Caput 30. Remoto, 7. q. 1. hanc in eodem libro habet inſcriptionem, Item Hilarius Papa Epiſcopis Tarracon. c. 3. & poſtea eſt. Remoto ab eccleſia Barcinonenſi & c. & de clero proprio Barcinonenſib. & c. & frater Aſcani. In margine eſt, Anſ. l. 6. c. 109.*

13 *In Romana editione 21. q. 1. c. 5. Relatio, Gregorio adſcribitur lib. 2. ep. 13. ſeu. c. 52. ad Agnellum Epiſcopum. Initium capitis eſt, Relatio cleri, ſimul & populi Tarracinenſis. In notis hæc ſcripta ſunt. Tarracinenſis.] Sic eſt emendatum ex vetuſtis, cum in vulgatis eſſet Tarraconenſis gentis. In originali autem legitur, Tarracinæ degentis. In extremo capite hæc etiam addita ſunt. Alia eſt ſententia B. Gregorij, ac Gratianus putare videatur. Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat Epiſcopus, quod ea ciuitas ab hoſte eſſet vaſtata, Tarracinæ cardinalem conſtituit ſacerdotem, vt in ſequenti capite. De qua re notatum eſt ſupra diſt. 71. c. fraternitatem. In margine huius capitis eſt. Anſel. l. 5. c. 28. Polyc. l. 1. tit. 8. Capite proximo eſt, Tarracinēſis eccleſiæ cardinalem, & Tarracinenſis eccleſiæ.*

14 *Caput ſecundum de immunitate eccleſiarum in Romana editione hanc habet inſcriptionem. Gregorius Archiepiſcopo Tricen. & in margine. Gregorius Agnello Terracon. Epiſcopo. Alias Terracin. Epiſcopo. Item Gregorius Agnello Epiſcopo lib. 7. epiſt. 20. ind. 1. regiſtri B. Gregorij. Vide c. 2. eo. tit. in 1. compilat.*

15 *Caput tertium diſtin. 54. in editione Romana hanc habet inſcriptionem. (Ex concilio Carthaginenſi primo c. 8.) Palea. Eius initium eſt. Magnus Epiſcopus Aſtiagenſis dixit. In notis ſcribitur. In codicibus impreſſis citatur ex Moguntinenſi. Emendatum vero eſt ex Bur-*

chardo, Iuone, Decretali. in c. vni. de obliga. ad ratio. In margine hæc ſunt. Extra de obligat. ad ratio, c. Magnus. Burch. l. 2. c. 36. Iuo p. 6. c. 137. In eadem editione caput vni. de obligatis ad ratiocinia hanc inſcriptionem habet. Ex concilio Cartha. & hoc initium. Magnus Epiſcopus Auguſt. dixit. In margine hæc ſunt. Concilium Carthaginenſe primum c. 8. refert Burchardus libro 2. decreti c. 36. Iuo par. 6. c. 137. & in 1. compilat. eo. ti. c. vni. Gratianus diſt. 54. c. 3. vbi falſo tribuit cõcilio Maguntinẽſi. & eſt difficilis textus. ſed vide, quæ dixi in notis huius capitis. (Cur hæc poſtrema verba edita ſint, quærendum.)

16 *De Palea hæc ſunt in admonitione Gregorianæ editionis. De nomine Paleæ ſunt variæ doctorum hominum ſententiæ. Multi ea capita, in quibus res inanes, ac leues continerentur, hoc nomine appellari cenſuerunt: alij quaſi τὰ παλαιὰ, id eſt antiqua: alij quaſi additiones quaſdam, deriuata, aut potius deprauata voce ab aduerbio πάλιν, id eſt rurſum, quo ſcriptores etiam Latini tempore Gratiani vterentur. Verum Ioannes Andreæ in addition. ad Specul. tit. de diſputation. & allegation. prope finem, (quem Imola in rubr. de verbor. obligat. Alexandrin. in proœmio Decretal (ſcribe, Decreti) Iaſon in rubr. tit. de action. & alij ſunt ſecuti.) putat quendam Protopaleam, quem Iaſon addit Cardinalem fuiſſe, collectioni Gratiani capita hæc adiunxiſſe. Atque vt in re tam incerta aliquid elici coniectura poſſit, exponetur, quid in collatis exemplaribus obſeruatum fuerit. In tribus, quæ ſunt antiquiſsima, & videntur ſcripta paulo poſt Gratiani ætatem, paucisſima ex huiuſmodi capitib. habentur. In vno valde emendato ſunt appoſita in margine ſine vlla nota, ſed non omnia, quæ in impreſſis: quamuis viciſsim in illo additiones aliquæ ſint, quæ in his non habentur. In alio litteris perantiquis deſcripto Paleæ ipſæ recentiori ſcriptura toti volumini præponuntur. In ceteris habentur aut omnes, aut pleræq; & partim quidem cum Paleæ nomine, partim vero ſine vllo à ceteris capitibus diſcrimine. Ex qua obſeruatione illud videtur poſſe colligi, has Paleas eſſe additiones non eodem tempore factas ad primam collectionem Gratiani, in margine primum adſcriptas, ac nonnullas fortaſſe ab ipſomet Gratiano, vt fit, inter componendum, aut re legendum: quas deinde librariorum quidam obmiſerint, quidã in contextu poſuerint, interdum coniunctè cum prioribus capitibus, interdum cum aliquo diſcrimine. Falſam vero eſſe illorum opinionem, qui*

eas contemnendas putant, ex eo conſtat, quod multa & in Decret. alib. & apud vetuſtiores Gratiano collectores habentur: quod ſuis locis indicabitur. (In meis libris non Protopalea, ſed apud Ioan. Andr. qui poſtea Palea, eſt; apud Iaſo. Quotapalea Cardinalis, apud Imol. Paucapalea, vel Pocapalea Cardin. apud Card. Alex. Procopaleas.

DE EODEM ERRATORVM GENERE.

Dialogus tertius.

C. ANTEQVAM cetera dicas, quæ mendoſa tibi eſſe videntur: velim ſcrupulum auferas mihi de his mendis cogitanti, qua de re cum B. egi; ſed cum is aliquid mihi dixiſſe videretur, poſtea iterum in eandem incidi dubitationem. A. Quid tandem illud eſt? C. Quidnam intereſt, Gratianum pro Leandro Leonardum ſcribere, aut pro Athanaſio Anaſtaſium? Nam cum ius Pontificium tractetur, id æque in Leonardo, & Anaſtaſio vim ſuam obtinebit, atq; in Leandro, & Athanaſio. A. Quid ad hæc B. noſter dicebat? C. Exemplo ex ſymbolo ſumpto vim argumenti eludere conabatur. Namq; dicebat, ſi quis diceret, Chriſtum paſſum ſub Pontico Pilatiuo; non ſub Pontio Pilato: non conuenire in ſymbolo fidei crederetur cum catholica Eccleſia; niſi eum ruſticum fuiſſe, & imperitum Latini ſermonis conſtaret. Atqui in re nihil interfuit, Pontius ille, an Ponticus diceretur, ſub quo Chriſtus paſſus eſſet. A. Mihi exemplum non diſplicet. Tu vero quid ad hæc? C. Non mihi videtur Gratianus aliquid habere cum ſymbolo commune. A. Quid ita? C. Symbolum formula quædam eſt, à qua cadere ne verbo quidem licet, aut ſyllaba. At Gratiani ſcripta licet vel tota contemnere. niſi forte verum eſt, quod aiunt quidam, ab Eugenio Tertio fuiſſe confirmata. A. Malo te illa priora credere, quam hæc. Etenim in illis vnum, atq. alterum vitium eſt: in his de omnib. agitur. C. Non ſatis intelligo, quid dicas.

A. Tu ſi Leandrum credas Leonardum dici, erras, ſed error hic vnus eſt: item vnus, ſi credas Athanaſium alio nomine vocari: at ſi credas omnia, quæ Gratianus ſcripſit, Apoſtolica eſſe auctoritate confirmata; multiplex hic error erit tuus, & omnia complectetur hoc volumine conſcripta. C. Nunc plane intelligo. Sed quo pacto probas nõ eſſe confirmata? A. Tu qui ais, redige in memoriam? Vidiſtine vnquam Eugenij confirmationem? C. Minime gentium. A. Habeſne aliquẽ dicere, qui ſe dicat vidiſſe, aut qui ex ea partem aliquam referat? C. Ne hoc quidem. Sed ſunt, qui aſſerant eum confirmaſſe. A. Sunt etiam, qui id negent. C. Age vero, quid tu dicis ad id, quod initio petebam mihi ſatisfieri? A. Id, quod dici ſolet de his, qui glandib. veſcuntur inuentis frugibus. An ſi tu puero dederis exſcribẽdam epiſtulam, quam patri, vel fratri tuo mittere velis: ille tibi multa nomina immutauerit, litteras addiderit, vel detraxerit; & cum illi iratus fueris, & iterum eam deſcribere coëgeris: ille hac ratione vtatur; nihil intereſſe Leander ſit, an Leonardus; Auguſtus, an Auguſtinus, cum de re ipſa cõſtet; probabiſne, quod dicet? C. Minime vero. A. Idem de librorum mendis dicendum eſt, quod de epiſtulis. Alij tamen aliis errores præcellunt. Sunt leues aliquot fateor: ſed totum hoc genus emendationis cõtemnere, inhumanum, & à ratione alienum eſſe arbitror. Sed quid ait B. noſter? B. Mihi vero hoc ipſum, quod tu ais, ita verum eſſe videtur; vt nihil amplius te addere velim: ſed ad cetera venire Gratiani mendoſe ſcripta.

23.q.4.c.30. A. Eſt nobis principio ab inferis excitandus Beliſarius, qui cum Gratiano contendat, cur ab eo Guiliſarius dicatur. Siluerius etiam Pont. Max. expoſtulabit, cur Silueſter appelletur. Admonuit Demochares hoc ipſum de Siluerio, de Beliſario Contius. Illud ab vtroque male editum eſt: in

Anſel. lib. 12. c. 8. palatium Principis, pro pincis. Anſelmus paullo melius hæc

21.q.3.c.1.& 2. refert. Hæc ex conciliis accepimus. ' Plura errata ſunt in illis verbis quæſtionis tertiæ cauſſæ XXI. Quod autem clerici ſecularium negotiorum procuratores eſſe non valeant: auctoritate Carthaginenſis concilij primi probatur; in quo Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis dixiſſe legitur. Palea.

Peruenit

Peruenit in ſanctam ſynodum &c. Quis vmquam crederet, Nicolaum Papam, qui tot ſæculis vixit poſterior omnibus ſynodis Carthagine habitis, aliquid in prima ſynodo dixiſſe? Verba autem, quæ Palea addidit, [a] ſunt ex concilio *a Diſt. 86. c. vlt.*
Chalcedonenſ. cap. III. de quib. Burchardus, [b] Iuo, [c] & *b Burc. li. 1. c. 145.*
Anſelmus [d] tractant, & Gratianus diſtinctione xxcvi. extrema. Omnes recte ex Chalcedonenſi concilio, inſcripſerunt. *c Iuo par. 6. c. 218. decret.* C. Cur igitur Gratianus, vel Palea, ex concilio *d Anſ. lib. 6. c. 181. in Rom.*
Carthaginenſi, in quo Nicolaus Papa &c. An in concilio Chalcedonenſi Nicolaus Papa interfuit? A. Id concilium habitum eſt ſub Leone Papa, & Marciano Imperat. Nicolaus ſcripſit ad Michaëlem Imp. de Ignatij, & Photij ſchiſmate aliquot poſtea ſæculis. Nicolao ſucceſſit Hadrianus Secundus, ſub quo ſynodus octaua generalis habita eſt contra Photium. Chalcedonenſis hæc quarta dicta eſt. C. Mendum igitur eſt in concilij & Papæ nomine. Quid ſi Leonem pro Nicolao, & Chalcedonen. pro Carthaginenſi ſubſtituamus? A. Caue feceris. Neque enim Leo in eo concilio interfuit. Præſtat auferre, quæcumque Palea interpoſuit. Ea autem ſunt illa: Peruenit in ſanctam &c. vſq; ad illa: Credo placere &c. quæ ſunt ex Carthag. primo cap. *21. q. 3. c. 1. & 2.*
vi. & pro illis: Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis: ſcribendum fuit; Nicaſius Epiſcopus Culuſitanus. C. Apparent veſtigia emendationis in margine librorum Democharis, & Contij: & bis poſita inſcriptio ante caput vtrumque indicat, inſcriptionem prioris capitis non eſſe ad Paleæ verba referendam. A. Confirmantur hæc tum ex conciliis, tum ex Burchardo, & Iuone; quorum alter ſcribit: Nicaſius Eua- *Burch. lib. 2. c. 150.*
ſtitanus Epiſcopus dixit: Credo &c. alter Euariſtanus pro *Iuo par. 6. c. 223. decr.*
Euaſtitanus, cetera totidem verbis. [2] B. Ex hac emendatione poterit C. noſter à ſua ſententia diſcedere: cum videat tot vulnerib. facile fuiſſe medicinam adhibitam. C. Ego vero manus libenter do: cum hoc exemplo cognouerim, multum intereſſe ſcire, vnde ſingula capita ſumantur, quæ verba Gratiani, quæ Paleæ ſint, & quæ aliorum. A. Id ipſum aſſequi non poteris, niſi menda tollas inſcriptionum, & niſi cum conciliis, & veterib. collectionib. Gratiani con-

tuleris lucubrationes. Sed cetera perſequamur. Ioannis
Chryſoſtomi nomine ſæpe librarij ſunt abuſi: pro Ioanne
27. q. 2. c. 46. Octauo in cauſſa XXVII. his verbis. Item Ioannes Chryſo-
Atho. ſtomus Roſtanno Archiepiſcopo. Atho præſentium lator
Iuo par. 14. c. 64. decr. &c. Hanc emendationem Iuonis collatione didicimus.
[3] Pro Chromatio ſæpe litterarum ſimilitudine ducti Chry-
ſoſtomum ſcripſerunt. vt cauſſa XXII. Hinc etiam Ioannes
a *22. q. 5. c 12. iuramenti.* Chryſoſtomus ait. Iuramenti huiuſmodi &c. [a] ſcribe,
Chromatius cap. IV. in fine in Matthæum. Et de pæniten.
b *De pœnit. d 1. c. 41. non poteſt. & de conſecr. d. 4 c. 4.* diſtinct. I. Idem Ioannes Os aureum. Non poteſt quis gra-
tiam &c. [b]. ſcribe, Chromat. cap. IV. in Matthæum. Hæc
etiam verba inuenies mendoſa, de conſecrat. diſtin. IV. cap.
c *De conſec. d. d. 4. c. 10. nunquam aqua.* IV. Sic etiam cap. X. eiuſd. diſtinct. itidem mutandum eſt.
c.[4] Hæc ex libris Mich. Thomaſij Ilerdenſis Epiſcopi ac-
cepi, qui vnus ex ſelectis Romæ viris, atq; vt audio, magna
pars eius belli fuit, idq; ex litteris eiuſd. accepi. B. Non
ſine Theſeo Petro Ciacone, ſiue Ciaconio, cuius ſudori-
Diſ. 20. c. 1. bus, atque eruditione magnos progreſſus fecit. A. Syri-
cius in Cyricum mutatus eſt diſtinctione XX. in illis verbis
Quarti Leonis de corpore canonũ. Et cũ illis regulæ præ-
ſulũ Romanorũ Silueſtri, Cyrici, Innocẽtij. Si quis librum
ipſum legat, quem Corpus canonum dicimus, videbit,
eoſdem Pontifices à Syricio ad Gregorium Iuniorem epi-
ſtulas quaſdam, & canones conſcripſiſſe. Eodem capite,
dum concilia enumerantur, poſt vocem Gangrenſium,
hæc deſiderantur; Antiochenſium, Laodicẽſium, Conſtan-
tinopolitanor. Chalcedonenſium. Hæc melius apud Iuo-
a *Iuo lib. 2. tit. 11. c. 31. panor. & par. 4. c. 72. decr.* nem,[a] & Anſelmum,[b] & in libro, quem Deuſdedit Cardi-
nalis ſcripſit,[c] & in libro Cæſarauguſtano [d] inueniuntur.
[5] Ex epiſtula B. Auguſtini CLXIV. ad Emeritum duo ca-
b *Anſ. lib. 3. c. 115* pita apud Gratianum leguntur, alterum cauſſa prima, [e]
cuius initium eſt, Sacramenta: alterum cauſſa XXIII. [f] cuius
c *Deus ded. c 2.* principium eſt, Noſtri aduerſus. Ad Demetrium, pro Ad
d *Cæſar. lib. 2 c. 11.* Emeritum vtrubiq. ſcriptum eſt, atq; ita ſcriptum, vt ne-
e *1. q 1 c. 34.* ſcias libri titulus, ſit an epiſtulæ. Videndus Deuſded. cap.
f *23 q. 3. c 3.* II. [6] Non minus erratum eſt in illis verbis, quę refert Gra-
g *Diſt. 16. c.* tianus diſt. XVI. [g] Quinta in Conſtantinop. contra Theo-

dorum Meſochoenum,& omnes hæreticos &c. tempori- *10. prima autem. p. quinta.*
bus Iuſtiniani Principis, Iulij Papæ Romani,domini An-
tiocheni,Eutychi; Conſt. Vigilij pro Iulij ſcribendum re-
cte notauit Demochares tam hoc cap. x. Iſidori, quam ix.
Bedæ. Neq; enim Iulius Papa fuit temporib. Iuſtiniani
Imp. Sed & Domni pro domini ſcribendum fuit, [h] & Mo- *h Vid Iuo*
pſueſtenum pro Meſochœnum ex conciliis. Mopſueſte- *par. 4. c. 148. decr.*
num adgnouit Contius. 7 Idem Theodorus Moſophenus *i 24. q. 2. c.*
appellatur cauſſa xxiv. quæſtione ſecunda extrema his *vlt. p. item*
verbis etiam apud eundem Contium. [i] Item Rabanus ſan- *Rabanus.*
ctæ memoriæ Epiſcopus factus Ediſſenæ ciuitatis, qui in
ſacerdotib. reſplenduit, Theodorum Moſophenum poſt
mortem in Eccleſia anathematizauit. Pro Rabanus ſcribe
Rambulas,& pro Moſophenũ Mopſueſtenum. 8 B. Hicne
eſt Theodorus, quem laudat Iſidorus in viris illuſtrib. &
ait,ab Acephalis fuiſſe damnatum? A. Negare non poſ-
ſum eundem eſſe. Sed exiſtimo Iſidorum tunc non legiſſe
acta quintæ ſynodi generalis. Sic etiam apud Iuonem par-
te quarta cap. xxci. decret. de Sozomeni hiſtoria dicitur:
Eam ſedes Apoſtolica ſuſcipere recuſat, quando multa
mentitur,& Theodorum inconſuete nimium laudat. Pro
inconſuete,ſcribo Mopſueſtiæ. B. Vehementer placet.
A. Male autem factum eſt,cum pro concilio Emeritenſi,
concilium apud Emerech ſcripſerunt,cauſſa x. quæſtione *10 q 3 c. 2.*
tertia. Eius concilij mentionem facit Innocentius Tertius *priſcis.*
lib. 11. epiſt. cxxi. regiſtri,& ex eo in decretis ait caput eſ-
ſe,cuius initium Priſcis. Eſt autem caput xvi. eiuſd. conci-
lij,quod non editum vidi. Et ex eo negatio auferenda eſt ab
editis Gratiani libris: Cui ſua pleniſſime ſufficere non poſ- *a De conſec. d.*
ſunt. Etenim legendum eſt,ſufficere poſſunt. B. Vox ple- *1. c. 30. altaria.*
niſſime aperte oſtendit negationem nõ fuiſſe ſcribendam. *b Burch li-*
9 A. Sic alibi pro Epaunenſi concilio,Hipponenſe ſcriptũ *bro 3. c 25.*
eſt. Hæc enim eſt capitis xxx. de conſecratione inſcriptio. *c Iuo lib 2. tit.*
[a] Item ex concilio Hipponenſi cap. vi. Altaria ſi non fue *4. c. 5. panor.*
rint lapidea &c. Scribendum,Epaunenſi cap. xxvi. & xxvii. *& par. 3. c. 30. decr.*
Melius Burchardus,[b] quã Iuo[c] id caput referunt. 10 Quis *d 15. q. 4. c. 2.* *e Burc. libro 13.*
etiam ferat,quod cauſſa xv. dicitur? [d] Item ex cõcilio apud *c. 21.*

Epheſum habito præſente Henrico Rege: Placita ſæcularia &c. Quis Rex interfuit Epheſi in ſynodo, quæ habita eſt ſub Theodoſio Minore, ſi de generali loquimur? Si de alia, quid Henrico cum Epheſo? Apud Burchardum [c] pro voce Epheſum eſt Erphesfurt, quæ vox Germanica eſt: apud Iuonem [a] Erfphord, non ſine mendo. B. Memini videre Romæ notas tuas ad Hadrianum, ſiue Engelramum, in quibus de hac emendatione dicebatur. Eamq; aliis Burchardi, [b] & Iuonis [c] locis confirmabas. A. Inueni poſtea in quibuſdam chronicorum libris Galliæ, & Germaniæ, [d] eius loci, & concilij mentionem; item loci tantum, in epiſtulis Zachariæ, & Bonifacij martyris. [11] Sed anchoras tollamus.

a *Iuo par. 4. c. 53. dec.*
b *Burc. lib. 11. c. 77. & lib. 13. c. 27. & 28.*
c *Iuo d. p. 4. c. 59. & 60. & par. 14. c. 125. decr.*
d *Regino in add. an. 936. Lamber. an. 935.*

1 *IN Gregoriana editione 23. q. 4. c. 30. hanc habet inſcriptionem. Item obiicitur illud Siluerij Papæ ad Amatorem Epiſcopum. Et poſtea. Guiliſarius patritius noſter mandauit. Et in notis. In tribus vetuſtis exemplarib. ex quibus caput hoc reſtitutum eſt Siluerio (antea enim tribuebatur Silueſtro) legitur Beliſarius. Sed quia eſt initium capitis, non eſt mutatum. In margine eſt. Poly. l. 1. tit. 7. Anſ. lib. 12. c. 8. & 9. In eodem capite editum eſt: in palatium Pincis. & poſtea: ante prædictam patritiam. & in notis additur. Sic mutatum eſt ex ipſa epiſtola, & vita Siluerij, vbi hæc patritia Vocatur Antonina. Antea legebatur, prædictum patritium.*

2 *Capitis primi inſcriptio 21. q. 3. in Romana editione hæc eſt. auctoritate Carthagineſis cōcilij primi probatur: in quo Nicaſius Epiſcopus Culuſitanus dixiſſe legitur. c. 6. Palea. Peruenit in ſanctam &c. In notis hæc ſunt. Emendata eſt hæc inſcriptio ex ipſo concilio, & veſtutis Gratiani codicib. cum antea mendoſe legeretur: Nicolaus Papa Epiſcopis Caſtilianis. Pertinet autem hic titulus ad c. Credo proxime poſt paleam interiectam ſequens. In margine eſt. In conc. Chalc. c. 3. ſup. di. 86. peruenit. Burch. l. 2. c. 145. Iuo p. 6. c. 228. † In extremo capite hæc adduntur. Hic idem canon tertius concilij Chalcedonenſis affertur ſup. diſ. 86. c. fin ex alia verſione. Abeſt autem hæc Palea à collatis exemplarib. exceptis duob. In margine capitis 2. Credo placere, hæc ſunt. ſup. diſ. 54. Magnus. Burc. l. 2. c. 150. Caput vlt. diſt. 86. ita inſcribitur. Vnde in Chalcedon. concilio*

† *218. ſcr. vel 223.*

c. 3. legitur Peruenit ad ſanctam &c. In marg. eſt. Burc. l. 2. c. 145. Iuo p. 6. c. 218.

3 *In eadem Romana editione 27. q. 2. c. 47. eſt, quod ego 46. appello. Eius capitis inſcriptio hæc eſt. Item Ioannes Octauus Roſtanno Archiepiſcopo. Atho præſentium lator &c. In notis eſt. Octauus] ſic eſt reſtitutum ex pleriſq; vetuſtis, & Iuone. In vulgatis erat Chryſoſtomus. In marg. hæc ſunt. Iuo par. 14. c. 64.*

4 *Capitis duodecimi 22. q. 5. inſcriptio in Gregoriano libro eſt. Hinc etiam Chromatius in c. 5. Matthæi. Iuramenti hæc cauſſa &c. In notis hæc ſunt. Chromatius] antea citabatur Chryſoſtomus: cui errori occaſionem dederat ſimilitudo primarum litterarum. Proximo capite pro Idem eſt in marg. alias item. De pœniten. diſt. 1. cap. 41. Non poteſt, ita inſcriptum eſt. IDEM. Significatur autem Ioannes os aureum, cuius eſt caput 40. Perfecta. In margine eſt. infra de conſecr. diſ. 4. Non poteſt. At de conſecratione diſt. 4. c. 4. hanc habet inſcriptionem. Item Ioannes Chryſoſtomus. Non poteſt quis &c. In margine hæc ſunt. forte Chromatius. & Sent. 4. diſt. 12. ſup. de pœnit. diſ. 1. Non poteſt. Caput vero decimum eiuſd. diſtin. quartæ, hanc inſcriptionem habet. Item Chromatius in Matthæum c. 6. Numquam aquæ &c. Et in notis hæc ſunt. Antea citabatur Chryſoſtomus, apud quem non eſt inuentum, ſed in fragmentis Chromatij. Et in marg. eſt. Sent. 4. diſt. 3.*

5 *Capitis primi diſtin. 20. in Romana editione verba ſunt. Quibus autem in omnibus Eccleſiaſticis vtimur iudiciis, ſunt canones Apoſtolorum, Nicænorum, Ancyrenor. Neocæſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Conſtantinop. Epheſ. Chalcedonenſium, Sardicenſium, Africanenſium, Carthaginenſium; & cum illis regulæ Præſulum Romanor. Silueſtri, Syricij, Innocentij &c. In margine eſt. Apud Anſelmum, & Polycarpum deſunt omnia Pontificum nomina. In notis hæc ſunt. Indicat canones, & regulas, ex quib. conſtat Corpus, vel Codex canonum, de quo in præfatione dictum eſt, quo Romani Pontifices, præſertim in iudiciis vtebātur &c. Id admonitione ad lectorem hæc de Codice canonum dicuntur. In Eccleſia Romana omnium Eccleſiarum magiſtra ſolitos eſſe aſſeruari conciliorum canones, & Pontificum decreta, ac ceteris Eccleſiis communicari, plane compertum eſt. Atq; in vſu præcipue videtur fuiſſe collectio illa, quam Nicolaus Papa in c. ſi Romanorum. diſt. 19.*

Codicem canonum nominat: in quo continebantur canones, & regulæ illæ, quæ recenſentur à Leone IV. *cap. de libellu. diſt.* 20. *Huius Codicis tria manu ſcripta exemplaria Romæ habentur in Vaticana bibliotheca. Extat etiam impreſſus Moguntiæ An. Sal. MDXXV. &c.*

6 *Inſcriptio capitis* 34. *Sacramenta.* 1. *q.* 1. *in eodem libro Romano hæc eſt. Idem (Auguſtin.) Ad Emeritum epiſt.* 164. *Et in margine. Algerus l.* 3. *c.* 9. *Polyc. l.* 7. *tit.* 10. *Similis inſcriptio eſt cap.* 3. *Noſtri..* 23. *q.* 3. *in cuius margine hæc ſunt. Iuo p.* 10. *c.* 80. *Pann. l.* 8. *c.* 26. *& in notis dicitur additam eſſe negationem ex originali, & Iuone, & alia eſſe emendata.*

7 *Caput* 10. *diſt.* 16. *cuius initium Prima autem, par. Quinta, in editione Gregoriana ſic habet. Quinta in Conſtantinopoli contra Theodorum Mopſueſtenum, & omnes hæreticos &c. temporibus Iuſtiniani Principis, Vigilij Papæ Romani, Domnini Antiocheni, Eutychij Conſtãtinopolitani. Et in marg. eſt, alias Domni pro Domnini. Capite nono extremo, cuius initium Sexta ſynodus, hæc verba ſunt. Quinta item Conſtantinopoli temporib. Vigilij Papæ ſub Iuſtiniano Principe, contra Theodorum, & omnes hæreticos. Et in margine. Pann. l.* 2. *c.* 111.

8 *Capite vlt.* 24. *q.* 2. *par. Rambulas, hæc verba ſunt in Romana editione. Rambulas ſanctæ memoriæ Epiſcopus factus Edeſſenæ ciuitatis, qui in ſacerdotibus explenduit, (al. reſplenduit) Theodorum iſtum Mopſueſtenum etiam poſt mortem in Eccleſia anathematizauit.*

9 *Inſcriptio capitis ſecundi Priſcis,* 10. *q.* 3. *in eo libro hæc eſt. Item ex concilio Emeritenſi c.* 16. *In notis hæc ſunt. Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manu ſcriptis corrupte citabatur ex concilio Merech.. Eſt autem in Emeritenſi c.* 16. *cuius concilij duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium* XIII. *miſſa ſunt. Huius concilij, & capitis meminit Innocentius tertius in Epiſtolis Romæ impreſſis lib.* 2. *epiſtola Petro Compoſtellano ſcripta his verbis. Emeritenſe vero concilium authenticum eſſe multis rationib. aſtruebas, tum quia cum aliis conciliis continetur in libro, qui Corpus canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobauit: tum quia de ipſo concilio ſumptum eſt caput (Priſcis quidem canonibus) quod continetur in corpore decretorum. Et mox. Sufficere*

poſſunt] *Sublata eſt negatio,quæ erat in Vulgatis, quoniam & ab vtroque exemplari concilij,& à vetuſtis Gratiani conciliis abeſt: & hoc modo magis conuenit cum ratione legis.*

10 *Capitis* 31. *Altaria.de conſecrat. diſt.* 1. *inſcriptio eſt in editione Gregoriana. Item ex concilio Epaunenſi c.* 26. & 27. *Et in notis eſt. Iuo citat, vt vulgata Gratiani exemplaria,ex concilio Hypponenſi.Sed ex Burchardo,& vetuſtis Gratiani codicib. reſtitutum eſt Epaunenſi,ex cuius* 26. & 27. *capitibus confectum eſt. Et in marg. hæc ſunt. Burch. l.* 3. *c.* 25. *Iuo par.* 3. *c.*30. *Pann. lib.* 2. *c.*32. (*Eſt autem in hac diſtinctione varietas numerorum capitum à noſtris dialogis:quæ oritur ex diuiſione primi capitis. Nobis enim non duo capita ſunt initium diſtinctionis Conſecrationem,& illa verba Tabernaculum enim &c. Quod non fugit ſelectos viros,qui veniam petunt ob citationem doctorum.*)

11 *Inſcriptio capitis ſecundi* 15. *q.* 4. *in eodem libro hæc eſt. Item ex concilio apud Erphesfurt habito præſente Rege Henrico. Et in notis. In vulgatis legebatur Epheſum,quaſi hoc eſſet decretum aliquod concilij Epheſini habiti tempore Cæleſtini Papæ, & Theodoſij iunioris. Hoc vero eſt Germanicum concilium habitum præſente Henrico Rege,prout etiam apud Burchardum, & Iuonem dicitur. Et codices Gratiani manuſcripti habent,quemadmodum eſt reſtitutum.In hoc autem oppido petiit Bonifacius à Zacharia Papa conſtitui Epiſcopum,& impetrauit.Quod apparet ex prima epiſtola Bonifacij ad Zachariam,& vltima Zachariæ ad Bonifacium. Et in marg. hæc ſunt. Burc. l.* 13. *c.* 21. *Iuo p.* 4. *c.* 53.

DE EADEM RE.

Dialogus quartus.

Diſtin. 63. c. 1. & 2.

C. INCIDI Gratiani librum hodie legens in quædam verba capitis primi, & ſecundi diſtinctionis LXIII. de quib. ſcire velim, quid ſentias. A. Quid illud eſt? C. Dixiſti nuper, Nicolaum, & Hadrianum Minorem contra Photium pro Ignatio ſcripſiſſe, & ſub Hadriano octauam ſynodum habitam fuiſſe.

Dial. 3. ante add. 2.

A. Dixi fateor, idque verum eſſe exiſtimo. C. At non Photius, ſed Fotinus bis dicitur dicto capite ſecundo, quod inſcribitur, ex octaua ſynodo, & eius initium eſt: Hadrianus Papa ſecundus, quod Nicolaus prædeceſſor eius diſpoſuerat, miſſos ſuos &c.. A. Vtere vellima, vel ſpongia mea, quas Græcis verbis Iſocrateis adornatus nuper vidiſti ΦΙΛΟΜΑΘΗΣ.ΠΟΛΥΜΑΘΗΣ: & pro Fotino, ſcribe Photium C. Hic ille eſt, cuius Bibliotheca laudatur, & XIV. tituli Nomocanonis cum Theodori Balſamonis commentariis exſtant Latini nuper facti? A. Hic ipſe eſt. Sed quid de primo capite quæris? C. Idemne Hadrianus eſt primi capitis ſcriptor; an primi primus, ſecundi ſecundus? A Vtrumq; caput ex octaua ſynodo eſt ſub Hadriano Minore cap. XXII. Referunt Iuo, [a] & Anſelmus, [b] & Deusdedit, [c] & liber Cæſaraug. [d] & tuus B. Tarraconen. [e] C. Cur igitur vtrumq. non coniungitur, & omnia, vt in ipſa ſynodo octaua ſunt, leguntur? B. Si Gratianus ex fontibus ſuis aquas deriuaſſet; id feciſſet. Sed ex his, & aliis permultis conſtat, neq; concilia vidiſſe, neque regiſtra Pontificum, neque alia ſanctor. Patrum ſcripta: ſed eum, quæ in variis collectionibus reperta ab eo ſunt, ea in medium protuliſſe. A. Non nego, hæc ita ſe habere: ſed non facile inuenire poteris omnia, quæ retulit Gratianus. B. Quis ille eſt Epiſcopus Neopheſinus Roma miſſus? nomen Eccleſiæ audiui numquam. A. Nepeſinus ſcribendum eſt. B. Hoc maxime placet, ab

a Iuo lib. 3. tit. 2. c. 1. Panor. & par. 5. c. 122. decr.
b Anſ lib. 6. c. 20.
c Deus de. c. 1.
d Cæſar. lib. 3. c. 63.
e Tarrac. lib. 1. c. 47.

vrbe

vrbe Nepete, vt opinor. A. Maxime. [1] Sed de aliis videamus. Gallia pro Galicia ſcripta eſt cauſſa x. extrema Gratiani, [a] in illis verbis Toletani concilij. Querimonias etiam parœcialium presbyterorum Galliæ prouinciæ ſollertiſſime diſcernere. Eius capitis verba ſunt in Toletano concilio ſeptimo cap. quarto, non quarto concilio, quod Demochares etiam animaduertit, ſed cetera non mutauit. Scribe igitur Galiciæ, pro Galliæ;& parochianorum, pro parœcialium. [2] Gennadium pro Germano,& Thaumaturgum pro Trimegiſto ſcribere oportet diſt. xvi. cap. vii. [b] Sunt enim verba ſextæ ſynodi repetitæ in Trullo cap. ii. Quis autem vmquam Gregorium Trimegiſtum dici audiuit? Καὶ Γρηγορίου ἐπισκόπου γενομένου Καισαρείας τοῦ θαυματουργοῦ, ſcriptum eſt in Græco canone. Et poſtea, ϗ Γενναδίου παδιάδοχου &c. Minus mendoſi ſunt Iuo, [c] & Cæſaraug. liber [d] in Thaumaturgo, at Germanum retinent. Contius recte Gennadium in margine ſcripſit, & Thaumaturgum. [3] Inſcriptio capitis vltimi diſtin. xcv. [e] ita ſcripta eſt. Item ex concilio Genuenſi cap. iv. Palea. Nuſquam id concilium inuenies. Scribendum cenſeo, Ex concilio Neocæſarien. cap. xiii. Videndus Martinus Bracaren. cap. lvi. Burchardus, [f] Iuo, [g] & Anſelmus, [h] & liber Cæſarauguſtanus. [i] [4] Hæc certa ſunt. Illa veriſimilia ex Iuone. [k] Cauſſa xxiv. capitis quarti principium eſt. [l] Audiuimus, quod hæreticus Rauēnas dictus Archiepiſcopus &c. Hēricus pro hæreticus ſcribendum. [5] In nomine Hieremiæ bis erraſſe librarios inuenio. De pœnitentia capite ſexageſimo ſeptimo, [a] vbi in Hieronymum mutatus legitur. Vide cap. xvii. Hieremiæ. Et mox cap. lxiix. Alioquin & in reuerentiam loquitur Deus. Pro in reuerentiam, ſcribe in Hieremia. [b] [6] Ex libro Ioann. Andreæ de vita, & laudib. B. Hieronymi, Gratiani libri mendoſi circumferuntur in eius nomine; quædam enim Auguſtino, quædam Gregorio tribuuntur. Exemplum ſumamus ex hoc loco in Democharis,& Contij editione mendoſo relicto, xiv. cauſſa, quæſtione prima extrema. Item Gregorius in epiſt. ad Iouinianum. Quod præcipitur, imperatur &c. eſt enim ſcribendum, Hieronymus

a 10. q. 3. c. 8. inter cetera.
b Diſt. 16. c. 7. quoniam.
c Iuo li. 2. tit. 11. c. 29. panor. & par. 4 c. 134. decr.
d Cæſ. lib. 2. c. 2.
e Diſt. 95. c. vlt.
f Burc. lib. 5. c. 44 & 45.
g Iuo par. 2. c. 53. & 54. decr.
h Anſel. lib. 7. c. 188.
i Cæſar. libro 8. c. 18.
k Iuo lib. 5 tit. 5. c. 10. panor. & par. 14 c. 57. decr.
l 24 q. 1. c 4.
a De pœn. d. 1. c. 67. ſi agamus & c. 68. quamobrem. p. verſu.
b Hier. 17. d.
14. q. 1. c. vltim. in fine.

lib. I. contra Iouinianum. Error errorem ſequitur, vt idem Io. And. ait, eadem enim verba poſita ſunt, vt Gregorij, lib. v. Decretal. ſub titulo de verb. ſignificat. Eadem ſi placet, in collectione veteri ſecunda quæramus. C. Exſtat ſub eod. titulo caput vnicum tertio Cæleſtino inſcriptum, & in eo bis nomen Gregorij reperi. Item ſecundum Gregorium, quod præcipitur, &c. Et poſtea. Quod iuxta eundem Gregorium, non debet aliquis verba conſiderare &c. A. Hæc poſtrema vere Gregorio adſcribuntur, vt apud Grat. inuenies. C. Quænam alia loca ſunt Gregorio, aut Auguſtino falſo adſcripta? A. Recte à Demochare conſcripta inuenies. vt cauſſa VII. cap. quadrageſimo primo.[a] In apib. quod Gregorio inſcribebatur. Sic Auguſtino cap. VI. diſtin. IX.[b] & diſt. quinquageſima cap. XIX.[c] 7 In Ilerda, & Ilerdenſi concilio duplex error eſſe ſolet. ſæpe enim in Hillerdam, & Hyllerdam, atq; Hillerdenſe, & Hyllerdenſe mutantur: ſemel recte Ilerdam editum eſt à Demochare, cauſſa prima cap. CXVII. in inſcriptione.[d] Item vniuerſis Epiſcopis per Ilerdam prouinciam conſtitutis. Quibuſdam narrantib. &c. Pro voce Ilerdam in margine poſita eſt vox minus cognita Helledam: ſed mutanda eſt in Helladem, quæ Græciam ſignificat. Fons eius capitis eſt, Demochare teſte, Gregorius lib. IV. epiſt. LVI. cap. c. ſiue poſtremo. C. Non video ex hoc fonte probari poſſe, ſcribendum eſſe Ilerdam, & Ilerdenſe concilium. A. Mihi ſatis eſt, Helladem probare. De Ilerdæ ſcriptura B. noſter tibi nummis veterib. & titulis monumentorum, & carminibus veterum Poëtarum ſatisfaciet. 8 Hylerden. concilium pro Triburienſi refert Gratianus diſtin. quinquageſima quinta cap. X.[a] & Burchardus,[b] & Iuo.[c] Vide cap. XXXIII. Triburien. concilij. 9 Pro Iuſtiniano Iouianus ſcribatur oportet cap. VI. de pœnitentia.[d] Eius enim refertur conſtitutio, cuius initium eſt: Si quis non dicam rapere &c.[e] Quæ cum in Codice Theodoſij legatur,[f] certum eſt, Iuſtiniani non eſſe. Sunt etiam alia huius rei teſtimonia.[g] Eadem conſtit. relata eſt cauſſa XXXVI.[h] cum eodem errore. 10 Nunc tibi C. poculo Circeo, aut virga opus eſt, vt Vincentium in.

c. 15. in tit. de verb. ſignif.

22. q. 5. c. 11. humana.

a 7. q. 1. c. 41. in apib.
b c. 6. vt veterum. diſtin. 9.
c c. 19. cum exaudiero. diſt. 50.
d 1. q. 1. c. 117. quibuſdam.

a Diſt. 55. c. 10 ſi quis.
b Burch. libro 2. c. 15.
c Iuo li. 3. tit. 5 c. 1. panor. & par. 6. c. 34. decr.
d De pœnit. d. 1. c. 6. ſi quis.
e C. de Epiſ. & cle. l. 5.

Iuuencum mutes. C. Prius mihi cauſſa à te dicenda eſt, cur hic gentilis meus alienam perſonam induerit. A. Diſtinct. xv. [i] in veteri libror. cenſura Gelaſiana poſt Sedulij laudes legimus. Item Vincentij nihilominus laborioſum opus non ſpernimus, ſed imitamur. Iuuenci ſcribendum eſt ex conciliis. B. Id quidem probo: ſed in verbo, imitamur, mendum eſt. An Gelaſius carminibus cum ſynodo eſt vſus? A. Recte admones. miramur, ſcribendum eſt. Bene vtrumque Burchardus, [k] male Iuo in panormia, recte idem in decretis, [l] & liber Cæſarauguſt. [m] &, vt ſuſpicor, Epiſcopus Segobienſis. [n] Quod dicam, non ita certum eſt. Idem Iuuenci nomen mutatum inuenio cauſſa prima quæſtione III. in inſcriptione cuiuſdam capitis Vrbani Secundi, quæ ſic edita eſt. Item Vrbanus Epiſcopus ſeruus ſeruor. Dei dilecto filio Præpoſito Eccleſiæ ſancti Vincentij ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Saluator prædicit &c. Exemplum huius epiſtulæ inueni, in quo erat L. poſt vocem filio, quod Laurentium fortaſſe ſignificat; & pro ſancti Vincentij, erat, ſancti Iuuenci Ticinenſis. Eiuſdem epiſtulæ partem inueni apud Anſelmum libro tertio extremo, in libro Romano. Poterit B. noſter ex Italia nos certiores facere, num ſit aliquis ſanctus Iuuencus, vel Iuuentius Ticinenſis, cuius hæc ſint. Interea hæc in variis lectionib. conſcribantur. Miror autem, cur poſt hanc inſcriptionem edi Demochares paſſus ſit hæc verba. Quare in Euangelio prohibetur inueſtitura Eccleſiæ à laicis fieri? B. Hocne, obſecro te, editum eſt? A. Inſpice. quid tibi videtur? B. Nunquam hoc Demochares edidit. deleri oportet duas illas voces, in Euangelio. A. Immo tota clauſula. In eodem capite hæc leguntur. Sed beatus anteceſſor noſter Paſchaſius libro de conſecratione affirmauit &c. Errare aliquos ſcio in hoc nomine Paſchalis, & pro eo Paſchaſium ſubſtituunt. Liber de conſecratione Paſchalis Papæ nullus exſtat. Sed vox libro auferenda eſt. Sic enim in exemplo huius epiſtulæ eſt. Sed beatus anteceſſor noſter Paſchalis de conſecratione affirmauit, quod quiſquis eorum alterum vendiderit &c. Hæc Paſchalis

f Cod. Theod. lib. 9 tit. 25. conſt. 2.
g Vide hiſt. triper. lib. 7. c. 4.
h 16. q. 2. c. 3.
i Diſt. 15. c. 3. ſancta p. item venerabilis.
k Burc. libro 3. c. 220.
l Iuo li. 2. tit. 11. c. 3. panor. & par. 4. c. 69. decr.
m. Cæſar. lib. 2. c. 6.
1. q. 3. c. 8. Saluator.

Primi ſententia poſita eſt à Gratiano cap. vii. eiuſd. quæſtionis ex epiſt. ad Mediolanenſes,[a] vt ex veterib. libris cognoui. Quod caput etiam referunt Iuo,[b] & Anſelmus,[c] & Deusdedit,[d] & liber Cæſarauguſt.[e] [12] In alia inſcriptione poſita cap. quinquageſimo ſexto de conſecratione ſcriptum eſt. Item Macarius Papa. Nullus Epiſcopus &c.[f] Quis vmquam audiuit, Macarium Papam fuiſſe? Pro Macario Zacharias ſcribendus eſt, qui in ſynodo Romana non edita cap. xiii. & xiv. illis verbis vtitur. Videndus Burchardus,[a] & Iuo,[b] & liber Cæſarauguſt.[c] qui hæc Zachariæ adſcribunt. [13] Illud leue videatur, quod mendoſum eſt cauſſa xvi.[d] Prima actione Theodulphi Malechitanæ Eccleſiæ Antiſtitis &c. Scribendum Malacitanæ, ex concilio Hiſpalenſi ſecundo cap. i. Et poſtea, Ægabrenſis, non Egabienſis.[14] Maſonem pro Maſſanum ſcribo diſtin. quinquageſima cap. xxiix. in inſcriptione.[e] Item Iſidorus ad Maſſanum Epiſcopum. Domino ſancto, meritiſq; beato fratri Maſſano Epiſcopo Iſidorus Epiſcopus ſalutem. Scribo, Maſoni, pro Maſſano. Recte apud Gratianum cauſſa xxxiii. editum eſt.[f] De his ita ſcribit Iſidorus ad Maſonem Epiſcopum. Exſtat eadem epiſtula ante libros ſententiarum, ſiue de ſummo bono. Refert Rabanus in libro pœnitentium cap. i. Burchardus,[g] & Iuo,[h] & Anſelmus,[i] & liber Cæſarauguſt.[k] & Tarraconenſis.[l] [15] Sed quid vos inter vos? B. Quærit C. à me, cur melius ſit Maſonem, quam Maſſanum ſcribere. Ego illi poſtea me dicturum reſpondi. A. Quid autem dicturus eras? B. Quæ tu de Maſonib. in Papiria familia ſcripſiſti. Vnde Marſo ille apud Ciceronem, à te Maſo dictus, in tenebris diu iacuerat, quod Petrus Victorius laudat. A. Ego vero iam iſtorum eram oblitus. Veteres tantum libros ſequendos dixiſſem. Sed cetera perſequamur. Quid vos Melchiam eſſe creditis diſtinct. xxxii. cap. x?[m] B. Vocem ſine mente, vt βλήτυρι, ſiue βλίτυρι. A. Licebitne Melphiam ſubſtituere. B. Immo ex aſſe heredem inſtituas, licet. Incidi enim Romæ aliquando in Vrbani ſecundi ſynodum apud Melphiam habitam. A. In ea ſynodo cap. xii. quod Gratianus refert, exſtat. Iuo in Panormia Melſiam ſcribit[n]

a 1. q. 3. c. 7. ſi quis.
b Iuo li. 3. tit. 9. c. 7. panor. & par. 2. c. 84. decr.
c Anſ. lib. 7. c. 190.
d Deuſded. cap. 2.
e Cæſar. lib. 4. c. 43.
f De conſ. d. 1. c. 56. nullus.
a Burc. l. 3. c. 230. & 231.
b Iuo par. 3 c. 271. & 272. decr.
c Cæſ. libro 4 c. 48.
d 16. q 3. c. 13. prima.
e Diſt. 50. c. 28. domino.
f 33. q. 2. c. 11. hoc ipſum.
g Burc. lib 19. c. 41. & 73.
h Iuo li. 3. tit. 21 c. 17. panor. & par. 6. c. 397. & 398. & par. 15. c. 86. & 95. decr.
i Anſ. lib. 8. c 37.
k Cæſ. libr. 8. c. 69.
l Tarrac lib. 3. c. 84. & 85.
m Diſt. 32. c. 10. eos, qui.
n Iuo li. 3. tit. 1. c. 18. panor.

minus mendoſe. [16] Gregorij verbā ſunt apud Gratian. cauſſa xvi.[a] Et temporum qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanam, atque Muſitanam vnire debeamus Eccleſias. Muſinatium, pro Muſitanam habet Anſelmus.[b] Miſenatem, vel Miſenatium malo, vt habet Ioan. Diacon. lib. III. cap. XIV. de vita B. Gregorij. Fons eſt Gregor. lib. II. epiſt. & cap. XXXI. vt refert Demochares. [17] Idem cauſſa vndecima cap. XLIII.[c] pro Mileuitano concilio, Toletanum tertium cap. XIII. edidit. Sed cum eiuſdem capitis fieret mentio quæſtione ſecunda,[d] vocem Mileuitani reliquit. [18] Poſtremo ex Gregorij epiſtula[e] Monothelitas liceat iterum damnare, quos conſtat, à Martino primum Pontifice in concilio Romano fuiſſe damnatos mortuo iam Gregorio. Locus Gregorij ſumptus eſt ex libro IX. epiſt. ſexageſima prima ad Quirinum, & ceteros in Hibernia Epiſcopos, vt habet Demochares. aliis, in Hiberia, magis placet. Apud Iuonem,[f] & in libro Cæſarauguſt.[g] vox Hibernia non mutatur; Monophyſitas pro Monothelitas mutatur: quod probo. Monophyſtas eſt in veteri Anſelmi libro in additis capitibus. [19] Claudite iam riuos pueri: ſat prata biberunt.

a 16. q. 1. c. 48

b *Anſ. lib. 6. c. 100.*

c 11. q. 1. c. 43. *inolita.*

d 11. q. 2. *c. vn.*

e *De conſecrat. d. 4. c. 44. ab antiqua.*

f *Iuo lib. 2. tit. 2. c. 81. panor. & par. 1. c. 153. decr.*

g *Caſar. lib. 12. c. 68.*

1 DISTINCTIONE 63. *in Romana editione caput primum ita inſcriptum eſt. Vnde Hadr. PP. in 8. ſyn. Conſtantinopoli ſub ipſo celebrata. Et alterum caput hanc habet inſcriptionem. Item ex octaua ſynodo actione prima. Hadrianus Papa ſecundus, (quod Nicolaus prædeceſſor eius diſpoſuerat,) miſſos ſuos, Donatum ſcilicet Hoſtienſem Epiſcopum, & Stephanum Nepeſinum Epiſcopum &c. Et poſtea. ſchiſma de Ignatij depoſitione, & Photij ordinatione ſedauerunt, Photium anathematizantes &c. In hoc extremo capite hæc adduntur. Si hic addatur ver. Quiſquis. ex capite antecedente; erit integer 22. canon. 8. ſynodi. In vulgatis ſequebatur vox clerus, quæ in vetuſtiorib. eſt gloſſa interlinearis. In extremo capite primo hæc etiam ſunt in notis. Hic citantur partes quædam 22. canonis 8. ſynodi ſub Hadriano Papa II. habitæ, & ab Anaſtaſio bibliothecario Latinitate donatæ. Et in marg. eiuſd. c. 1. Anſel. lib. 6. c. 23. & 72. Iuo p. 5. c. 122. Pann. l. 3. c. 8. Deusdedit p. 1.*

Et in verſ. Quiſquis. infra c. prox. Polyc. l. 2. tit. 1. Et in marg. c. 2. Anſ. l. 6. c. 23. Iuo p. 5. c. 122. Pann. & Deusd. vbi ſupra. Et ver. Conſecrationes, Polyc. l. 2. tit. 1.

2 *Capitis octaui Inter cetera, 10. q. 3. in eadem editione inſcriptio eſt. Item ex concilio Toletano ſeptimo c. 4. In eodem capite hæc verba ſunt: querimonias etiam parochialium presbyteror. Galliæ. Et in marg. al. parochianorum. In notis additur. In conciliis impreſsis, & aliquot Gratiani exemplarib. legitur Galliciæ: In aliis autem, & emendatioribus, atque in codice concilior. Lucenſi regio habetur, Gallicanæ prouinciæ. Nam eo tempore Archiepiſcopus Narbonenſis, & eius prouinciæ Epiſcopi ad ſynodos Toletanas conueniebant; quod ex ſub. ſcriptionib. Toletani tertij apparet, &c. (Ego vero Galliciæ retineo: ſequitur enim mentio ſynodi Bracarenſis.)*

3 *Diſtinctione 16. cap. 7. Quoniam, in Romano libro hæc verba ſunt. Gregorij Thaumaturgi Neocæſarienſis Epiſcopi &c. Gennadij Conſtantinopolitani Epiſcopi &c. Et in marg. al. Germani.*

4 *Inſcriptio capitis vltimi diſtin. 95. in eodem libro eſt. [Item ex concilio Neocæſarienſi c. 13.] Palea. Et in notis eſt. Antea citabatur ex Genuenſi. Reſtituta eſt inſcriptio ex ceteris collectorib. Eſt autem hæc fere Dionyſij verſio. Et in marg. hæc ſunt. Anſ. l. 7. c. 183. Burch. l. 5. c. 44. Iuo p. 2. c. 53.*

5 *In eadem editione inſcriptio cap. 4. Audiuimus. 24. q. 1. hæc eſt. Vnde Alexander ſecundus ſcribit Valeriano Epiſcopo Martyri. Audiuimus, quod* Henricus, *Rauennas dictus Archiepiſcopus &c. In marg. eſt. Iuo p. 14. c. 57. Pann. l. c. 133.*

6 *De pœniten. diſt. 1. cap. 67. Si agamus. in eadem Romana editione ita ſcriptum eſt. Rurſum iuxta eundem* Hieremiam. *Et in marg.* Hierem. *17. Et in notis.* Hieremiam *(Sic eſt emendatum ex ipſis commentariis B.* Hieronymi, *& vno vetuſto exemplari Gratiani. nam in ceteris eſt, quemadmodum in vulgatis, iuxta eundem* Hieronymum *promittit proſpera, ſi pœnitentiam egerimus. Quod ſi negligentia &c. Capite 68. Quamobrem. par. Alioquin. hæc verba ſunt. Alioquin & in reuerentiam loquitur Deus &c. Et in marg. eſt.* Hieremia) *or. vera lectio.* Hier. *17. Et in notis. Quæ ſequuntur, vt etiam multa alia, emendata, & locupletata ſunt ex originali, præter verbum reuerentiam, (quod eſſe debet* Hieremia) *idque ob gloſſam.*

7 *Extremum caput quæſtionis primæ cauſſæ 14 them. vlt. ita in Romano inſcribitur.* Item Hieronymus *libro primo contra Iouinianum. Quod præcipitur &c. In marg. eſt: In vulgatis erat: Gregor. in epiſt. ad Iouianum.* Et *in ſcholiis. Quod præcipitur. Hic Grego. innuit differentiam &c. Inſcriptio cap. 15. de verb. ſignif. eſt. Cæleſtinus tertius. In his, quæ &c. Et poſtea. Item ſecundum Gregorium, quod præcipitur, &c. In marg. eſt. Cap. vnico eod. tit. in 2. compilatione. In caſu ead. verba ſunt.* Et *in ſcholiis. Quod præcipitur. 14. q. 2. quod præcipitur. Bern. (mendoſe) Inſcriptio cap. 41. cau. 7. quæſt. 1. hæc eſt. Item* Hieronymus *ad Ruſticum monachum epiſt. 4. In apibus &c. In marg. eſt. Iuo p. 5. c. 356. Caput 6. diſtin. 9. vno verbo Idem inſcribitur. caput vero quintũ Idem (Aug.) ad* Hieron. *ep. 19. In notis eſt. Verba huius capitis ſunt B.* Hieronymi *ad Lucinium Beticum epiſt. 28. ſed mutata non eſt inſcriptio ob gloſſam. In ſchol. Græci.* Hieron. *in ſecundo prologo bibliæ &c. Sed Aug. ad primitiuam* Eccleſiam *reſpicit &c. Magis credendum eſt* Hieron. *quam Aug. &c. (Deſidero cenſuram hor. verbor.) Caput 19. diſt. 2. ita inſcriptum eſt. Item* Hieronymus *ad c. 3. Micheæ. Cum exaudiero &c. In caſu eſt.* Probat *Aug. in hoc c. &c.*

8 *Quod in eadem editione eſt, 1. q. 1. c. 117. Quibuſdam. hanc habet inſcriptionem. Item vniuerſis* Epiſcopis *per* Elladem *prouinciam conſtitutis, eod. lib. 4. epiſt. 56. ſeu cap. 100.* Et *in marg. hæc ſunt.* Et *eod. l. ep. 51. & 55. & l. 5. ep. 7.* Et *Burch. l. 1. c. 21. Iuo p. 5. c. 108.*

9 *Capitis. 10. Si quis in infirmitate. diſtin. 55. in eodem libro inſcriptio eſt. Item ex concilio Ilerdenſi. Et in margine. Concordat Triburienſe c. 33. Et Burch. l. 2. c. 15. Iuo p. 6. c. 34. Pann. l. 3. cap. 42.*

10 *De pæniten. diſtin. 1. c. 6. Si quis non dicam. In Romana editione ita inſcribitur. Cod. lib. 1. de Epiſcopis, & cler. Imperator Iouianus. Et in marg. hæc ſunt. Tit. 3. & Cod. Th. l. 9. tit. 25. l. 2. 36. q. 2. Si quis non dicam. Triper. hiſt. l. 7. c. 4. Poly. l. 4. tit. 35. Capitis tertij 36. q. 2. eadem inſcriptio eſt, niſi quod Iouinianus pro Iouianus editus eſt. In margin. eſt. Sup. de pœn. d. 1. Si quis non dicam. 1. in Cod. Theod. l. 9. ti. 25. le. 2.*

11 *In eadem editione cap. 3. Sancta Romana. par. Item venerabilis diſtin. 15. hæc verba ſunt. Item Iuuenci nihilominus laborioſum*

opus non ſpernimus, ſed miramur. Et in notis hæc ſunt. Antea legebatur, Item Vincentij, reſtituta eſt vera lectio ex Gelaſio, Burchardo, & Iuone. De quo Iuuenco meminit B. Hieronymus in catalogo.

12 *Capitis* 8. *Saluator* 1. *q.* 3. *in eodem libro hæc inſcriptio eſt. Item Vrbanus* II. *Epiſcopus ſeruus ſeruor. Dei dilecto filio L. Præpoſito Eccleſiæ ſancti Iuuentij apud Ticinum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Et in margine. Lucio. Anſel. Et Deusdedit p.* 2. *Anſ. l.* 5. *c.* 42. *Et in notis. Integram epiſtolam Vrbani* II. *dilecto filio L præpoſito eccleſiæ B. Iuuentij apud Ticinum, refert Deusdedit in ſua collectione. In ſumma huius capitis hæc tantum ſunt rubrica notata: De eodem. In indice librorum ante Gratiani verba edito hæc ſunt. Vrbani* II. *concilium Placentinum, & fragmentum alterius concilij, & epiſtola L. Præpoſito ſancti Iuentij, ex Vaticana. In eodem capite par. Sed & beatus. ita editum eſt. Sed & beatus prædeceſſor noſter Paſchalis de conſecratione affirmat, quod quiſquis &c. Et in marg. eſt. ſup. ea. c. ſi quis. Et in notis. Antea legebatur Paſchaſius libro de conſecratione. reſtitutus autem eſt locus ex vetuſtis codicibus, & originali. Citatur enim hic, quod habetur in capite antecedente ex epiſtola Paſchalis Papæ. Et inſcriptio capitis* 7. *Si quis obiecerit. hæc eſt. Item Paſchalis Papa. Et in notis hæc ſunt. Auctor vero huius capitis, ac totius illius epiſtulæ eſt Paſchalis primus. Nam in eo Decretor. codice hæc epiſtola Paſchalis eſt poſt decreta Hadriani* II. *cum decreta Paſchalis* II. *ſint poſt Vrbanum* II. *eo plane ordine, quo ſibi ſucceſſerunt: quod etiam in ſequenti capite indicatur. Et in marg. Deusded. p.* 2. *Magiſt. l.* 4. *di.* 25. *Polyc. l.* 7. *tit.* 6. *Anſ. l.* 13. *c.* 33. *Iuo p.* 2. *c.* 84. *Pann. l.* 3. *c.* 123.

13 *De conſecrat. diſtin.* 1. *in libro Romano cap.* 57. *Nullus Epiſcopus. hæc inſcriptio eſt. Item Zacharias Papa in ſynodo Romana c.* 13. *&* 14. *Et in notis hæc ſunt: Antea legebatur Macarius. Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis codicib. & ceteris collectoribus. Et caput ipſum habetur in concilio manuſcripto Zachariæ. Et in marg. Polyc. l.* 3. *tit.* 16. *Burch. l.* 3. *c.* 230. *&* 231. *Iuo p.* 3. *c.* 271. *&* 272. *(Varietas numeri capitum huius diſtinctionis pendet à cap.* 1. *vt antea diximus.)*

14 *In eadem editione* 16. *q.* 3. *c.* 13. *ita inſcriptum eſt. Item ex concilio Hiſpalenſi* 2. *cui interfuit Iſidorus, c.* 1. *Prima actione*

Theodulphi

Theodulphi Malacitanæ Eccleſiæ Antiſtitis &c. ab eccleſiis Aſtiginæ, Eliberitanæ, atque Aegabrenſis &c.

15 *Dinſt in. 50. cap. 28. in eodem libro hæc inſcriptio eſt. Item Iſidorus ad Maſſanum Epiſcopum. Domino ſancto, meritiſq; beato fratri Maſſano Epiſcopo ſalutem. Et in margine. al. Maſonem. al. Maſſenum) or. Et Anſ. l. 8. c. 37. Poly. l. 4. tit. 39. Iuo p. 6. c. 397. p. 15. c. 57. & 86. Burch. l. 19. c. 43. & 73. Pann. l. 3. c. 149. Rab. pæ. l. 1. c. 1. Et in notis hæc ſunt. Sic habet hoc caput in epiſtola, quæ nuper vna cum aliis Iſidori operib. eſt impreſſa Pariſiis, & ita inſcribitur: Iſidori Hiſpalenſis Archiepiſcopi epiſtola ad Maſſanum Epiſcopum &c. Inſcriptio cap. 11. Hoc ipſum 33. q. 2. hæc eſt. De his ita ſcribit Iſidorus ad Maſſonem Epiſcopum in præfatione ad librum de ſummo bono. Et in marg. al. Maſſenum. Et Raban. l. pœnit. c. Poly. l. 4. tit. 39. Anſ. l. 8. c. 37. Iuo p. 6. c. 398. & p. 15. cap. 91.*

16 *Inſcriptio capitis* 10. *diſt. 32. in Romano libro hæc eſt.* Item *Vrbanus* II. *in ſynodo apud* Melphiam *c. 13. Eas, qui poſt ſubdiaconatum. Et in margine.* Pann. *l. 3. c.* 101. *Et in indice librorum ante Gratiani verba. Vrbani* II. *ſynodus apud* Melphiam, *ex Vaticana, & à* Iacobo *Pammelio canonico Brugenſi.*

17 *Quod exſtat* 16. *q.* 1. *c.* 48. *ita editum in Gregoriana editione eſt. Vnde Gregorius* Papa *ſcribit Benenato* Epiſcopo, *lib.* 2. *epiſt.* 31. Et *temporis qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanam. atque* Miſenatem *vnire debeamus eccleſias.* Et *in notis.* Miſenatem) *Sic emendatum eſt ex vetuſto codice B. Gregorij: quamuis in vulgatis, ſicut etiam apud Gratianum, eſſet* Muſitanam. Et *in marg. Anſ. l. 6. c.* 108. *Poly. l. 3. tit. 30.*

18 *Capitis* 42. *Inolita* 11. *q.* 1. *hæc eſt in eodem libro inſcriptio. Item ex concilio Mileuitano. Et in marg.* In Tolet. 3. c. 13. Et *in notis. In concilio Mileuitano, quod habetur, nihil tale extat.* Ex *ipſo tamen citatur etiam ab* Innocentio III. *in c. ſi diligenti. de foro compe. Habetur autem in Toletano* 3. c. 13. Et *in eadem cauſſa quæſt.* 2. *c. vn. Quod vero culpa illa ſuſpenſione digna ſit, ex capitulo illo Mileuitani concilij liquido conſtat.* Et *in mar. ſupra q.* 1. *inolita. (Varietas numeri capitum quæſt.* 1. *oritur ex cap.* 10. *Si quis clericus. quod in libro meo eſt* 11. *nam decimum eſt,* Epiſcopus *non flagitetur. quod in Romano eſt pars cap.* 9. *teſtimonium.)*

19 De conſecrat. diſtin. 4. cap. 44. Ab antiqua, in libro Romano hanc habet inſcriptionem. Item Gregorius Quirino Epiſcopo, & ceteris in Iberia Epiſcopis, l. 9. ep. 61. Et in notis. Iberia) Sic emendatum eſt ex originali manu ſcripto Vaticano. Antea erat Hibernia. Et in marg. Poly. ibid. (hoc eſt, l. 3. ti. 10.) Iuo p. 1. 153. Pann. l. 1. c. 88. Et in eodem capite. Monothelitas vero, & alios &c. In notis hæc ſunt. In originali, & in Polycarpo, & apud Iuonem in textu eſt, Monophyſitas. De qua hæreſi ſcribit Ioannes Damaſcenus in libro de duabus Chriſti voluntatib. & Nicephorus, & alij. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.

DE ALIIS MENDIS GRATIANI.

Dialogus quintus.

A. NIHIL magnum veteres Romani, niſi auſpicato, inchoare ſolebant: non ſolum in bello, ſed in pace; tam publice, quam priuatim. in eo cæci fuerunt; quod auxilia, & ſigna ab auibus, à canib. à deorum ſimulacris petebant: tamen natura duce Dei auxilium petebant. Nobis nihil agendum Paulus præcipit, niſi in nomine Domini. Auſpicato igitur hodie à Petro, & Paulo Principib. Apoſtolorum Dei incipiamus. Gelaſij verba ſunt apud Gratian. Diſtinct. LIV. Magnis quippe ſtudiis, ſecundum B. Petrum Apoſtolum præcauendum eſt; ne fides, & diſciplina Domini blaſphemetur. Vbi Petrus hoc dixerit, ignoro. Sed Paulus priori ad Timotheum epiſtula cap. VI. id ſcripſit. Et vidi in veteribus libris prima littera hæc nomina conſcribi. Ita P. Apoſtolum ſcriptum olim fuiſſe, poſtea Petrum Apoſtolum credo. Fons eſt Gelaſij epiſt. 1. cap. XVI. vt notat Demochares. Iuo vocem Petrum omittit, licet in margine habeat Petri epiſt. II. cap. II. & Pauli ad Roman. cap. II. Si Petrus id dixit: nihil mutandum erit. Si non dixit, aut Paulus ſcribendus erit, aut vox Petrus delenda. B. Selecti viri tollunt vocem Petrus, & in marg. addunt, 1. Tim. VI. vbi pars verborum Gelaſij inuenitur. A. Iſidori locus

Diſt. 54. c. 12. generalis.

Iuo par. 6. c. 100. decr.

ſequitur apud Gratiánum. Nam ſub Octauiano Cæſare ſuffecti Conſules Papius, & Pompeius legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papia, & Pompeia. Poppæus pro Pompeius, Poppæa pro Pompeia ſcribendum eſt ex faſtis capitolinis, & variis ſcriptorib. vt in legibus ſcripſimus. Idem Contius notat. ² Pompeio victo Renaldus vincendus eſt, cuius mentio fit in concilio Triburienſi apud Gratianum in Paleæ nomine additis. Omnes, inquit, presbyteri interfectores compoſitione Epiſcopi, ad cuius parochiam pertinent, ſoluantur. ita videlicet, vt medietatem Renaldus Epiſcopus eius vtilitati Eccleſiæ, cui præfuerit, tribuat. B. Hic Renaldus Epiſcopus eſt, facile à te vincetur. A. Quid ſi vobis vocem aliam Renaldo fortiorem ſubſtituam? B. Quænam ea eſt? A. Vuirigildi. C. Eſtne hoc Epiſcopi nomen? A. Non eſt, ſed compoſitionis. Apud Burchardum lib. VI. cap. XI. ita eſt. Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinebat, ſoluatur. ita videlicet, vt medietatem Vuirigeldi eius Epiſcopus vtilitatibus Eccleſiæ, cui præfuit, tribuat. Eiſdem verbis vtitur Iuo parte X. c. CXL. decret. & Bernar. Papien. cap. II. de pœnis in prima collectione decretal. Sed Gregorius IX. eam vocem noluit repetere, compoſitionis voce contentus. Ex his, & aliis, quæ in Capitularibus Caroli, & Ludouici leguntur, pro illis verbis, Omnes presbyteri interfectores compoſitione Epiſcopi &c. ſcribo, Omnes presbyteri interfecti compoſitiones Epiſcopo ſoluantur. ³ De Sacratio Rege Arragonum ſub Hormiſda Papa, quod Renaldi fabulis ſimile videtur, aliquid dicamus. Apud Gratianum cauſſa XXXI. quæſtione ſecunda poſt Hormiſdæ caput legimus. Item Sacratio Regi Arragonum. De neptis tuæ coniugio &c. Apud Iuonem in Panormi eadem verba ſunt: non tamen poſt Hormiſdæ verba, ſed poſt Vrbani, quæ etiam Gratianus refert ante Hormiſdæ epiſtulam. Apertius idem Iuo parte IIX. decret. Vrbanus Satino Regi Arragonum. In libro Cæſaraugustano Cartuſianor. qui Hieronymi Zuritæ fuit, recte eſt.

Diſt. 2. c. 7. quedam. *17. q. 4. c. 26: omnes.* *c. 2. de pœnis. Capit lib. 4. c. 13* *31. q. 2 c. 2. & 3.* *Iuo lib 6 ti. 3. c. 8. pano c. v. d. q. 2. Iuo par. 8. c. 34 decr. Cæſar lib. 10. c. 14.*

Vrbanus ſecundus Sanctio Regi Arragonum. Errati occaſio fuit, quod Palea Hormiſdæ caput inſeruit inter duo
lib. 4. c. 11. var. reſol. Vrbani reſcripta. C. Hoc idem Didacus Cobarrubias Segobienſis Epiſcopus diuinauerat. A. Gaudeo nos idem dicere, quos veri inquirendi ſtudium coniunxit, & amicitia non vulgaris.[4] In Siſebuti, vel Siſenandi Regis
Diſt. 45. c. 5. de Iudæis. Hiſpaniæ nomine ſæpe erratum inuenio. Diſtinct. quadrageſima quinta cap. v. ex concilio Toletano IV. cap. LVI. vt Demochares etiam notat. temporib. religioſiſſimi Principis Zizebuti. ſcribo Siſebuti: quidam Siſenandi ſcribunt,
a Burc. libro 4. c. 82. vt Burchardus,[a] & Iuo.[b] quæ varietas in concilior. libris
b Iuo li. 1. tit. 2. c. 65. panor. & par. 1. c. 276. decr. eſt. Item de conſecratione diſtin. IV. cap. XCIV.[c] quod dicitur eſſe ex Toletano concilio quinto. ſed ex Toletano quarto cap. LIIX. eſt Demochari: illic ita ſcriptum eſt. De
c De conſec. d. 4. c. 94. pleriq. quib. conſulti piiſſimi, ac religioſiſſimi domini noſtri Siſe-
d Burc. libr. 4. c. 85. mundi Regis, hoc ſanctum decreuit concilium. in margine Sigiſmundi nomen eſt. Apud Burchardum,[d] conſultu pro conſulti eſt aptius, & Siſenandi pro Siſemundi. item
e Iuo lib. 1. tit. 2. c. 68. panor. & par. 1. c. 279. decr. apud Iuonem in panormia.[e] ſed in decretis conſultum, & Siſemandi habet non recte.[f] C. Quinam hi Reges fuerunt Siſebutus, & Siſenandus? A. Hæc alio die accipies. Hoc tantum ſcire hodie potes, Siſebutum cœpiſſe anno ſecundo Heraclij Imp. & ſub eo Hiſpalenſe concilium habitum anno Chriſti DCXIX. Siſenandum cœpiſſe an. DCXXXI. duobus Regibus interpoſitis Reccaredo minore, & Suinthila, qui à concilio Toletano quarto, de quo agimus, damnatur. Id habitum eſt concilium anno tertio Siſenandi. Ex quo fit, vt cap. LVI. recte Siſebutus ſcribatur, at cap. LIIX. Siſenandus. C. Erat igitur tunc viuus Siſenandus, mortuus Siſebutus. A. Ita eſt. De
25. q. 2. c. 25. Gelaſij verbis nunc agemus. Ita nos Syllanorum cædes geminata Pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit.
Iuo par. 10. c. 18. decr. Qui Syllani Pontifices fuerint, non inueni. Apud Iuonem Carnoten. ita ſcriptum eſt. Gelaſius Maiorico, & Ioanni Epiſcopis. ita nos quidem Latinor. cædes geminata Pontificum horrendi ſceleris atrocitate confudit. Apud Anſel.
Anſ. lib. 6. c. 140. Lucenſem hæc leguntur. Gelaſius Papa. Ita nos Scillacino-

rum ſedes geminata Pontificum, horrendi ſceleris atrocitate confundit. In his verbis ſedes pro cædes non recte eſt. at de voce Scyllacænorum conſiderandum. Eſt enim vrbis nomen Scyllacæum. Credo fuiſſe duos Epiſcopos eius vrbis occiſos Gelaſij temporib. [6] Theodori Mopſueſteni in quinta ſynodo damnati mentionem fecimus. in eadem ſynodo Theodoriti ſcripta contra Cyrillum Alexandrinum damnata ſunt. Id Gregorius apud Gratianum diſtin. xv. cap. II. refert. ſed non Theodoriti nomen editum eſt, ſed Theodori. Videndus Gregorius lib. I. epiſt. xxiv. regiſtri, & Gregorius VII. lib. IIX. epiſt. I. regiſtri, & Iuo, [a] & liber Cæſarauguſt. [b] & Tarron. [c] [7] Non omnium librorum erratum eſt, ſed paucorum, quod ex Eccleſiaſtica hiſtoria Rufini lib. vlt. cap. XIIX. ſumitur. [d] Cum apud Theſſaloniam ſeditio eſſet exorta &c. ſcribendum, Theſſalonicam. Et apud Iuonem [e] ex Paulino in vita B. Ambroſij. Cauſſa Theſſalonenſis ciuitatis non minima tribulatio ſucceſſit Ambroſio, ſcribe, Theſſalonicenſis. Videndus idem Iuo [f] capite huic eidem proximo ex hiſtoria tripertita ſumpto. [8] Poſtremo B. Gregorij verba ſunt lib. II. epiſt. xxxv. vt Ant. Demochares notat, vel vt aliis placet, Ioannis Diaconi in vita B. Gregorij lib. III. cap. XIV. qui refert Gregorij epiſtulam ad Ioannem Epiſcopum Veliternum. Ideoq; fraternitati tuæ curam, gubernationemque Treuerenſium Eccleſiæ præuidimus committendam. Pro Treuerenſium, ſcribo Trium tabernenſium, quod recte apud Ioan. Diaco. editum inueni. Etenim non longe fuerunt Tres tabernæ à Velitris vrbe. Et ſic Anſelmus habet lib. v. cap. xxiv. quamuis liber Cæſaraug. Gratiani ſcripturam confirmet. [9] Hæc in aduerſariis de Gratiani erratis ordine litterarum in propriis nominibus. B. Multo his plura colligere poſſes, ſi velles. & vt aliud ex alio, in Pontificum Romanor. nominibus maxime Gratianus aberrat. vt cum Anicetus ab eo appellatur Anitius, Miltiades Melchiades, Xyſtus Sixtus, Anteros Antherus, Calliſtus Calixtus, Cæleſtinus Celeſtinus, Hyginius Higinus, Zoſimus Sozimus, aut Zozimus; Zephyrinus Zepherinus. Ita etiam in nominibus conci-

Diſt. 16. c. 2. ſicut ſancti.

a *Iuo par. 4. c. 117. decret.*

b *Cæſar. lib. 1. c. 36.*

c *Tarr. lib. 1. c. 140.*

d 11. q. 3. c. 69

e *Iuo par. 10. c. 48. decret.*

f *Iuo c. 47. e. par.*

g 16. q. 1. c. 49 *poſtquam.* *Cæſar. libr. 7. c.* [illegible]

liorum, cum Nannetenſe conciliũ vocat Ananetenſe, vel Manetenſe, vel Nauatenſe; Ancyranum vocat Anquiritanum, vel Ancyritanum, vel Anquirenſe; Arauſicanum Auraſicenſe, Cabilonenſe Bylonenſe, Epaunenſe Epanenſe, Hiſpalenſe Biſpalenſe, vel Spalenſe; Matiſconenſe Maticenſe, Vormacienſe Vuarmatienſe. A. Hi non Gratiani errores ſunt, ſed illorum temporum. Sic in conciliis edi ſolitum eſt: ſic habent Burchardus, Iuo, & Anſelmus, & ceteri collectores. [10] B. Habeo alia maiora crimina, an errata dicam; quæ ſi pateris, in medium proferam. A. Hodie id fieri non ſinam; cras ad clepſydram Gratianum accuſare poteris.

1 *IN editione Gregoriana cap. 12. Generalis. diſtin. 54. hæc verba ſunt non longe à fine. Magnis quippe ſtudiis, ſecundum beatum Apoſtolum, præcauẽdum eſt, ne fides, & diſciplina Domini blaſphemetur. Et in marg. 1. ad Tim. 6. & 2. Pet. 2.*

2 *Diſtin. 2. cap. 6. Quædam. in eadem editione, his vtitur verbis. Nam & ſub Octauiano Cæſare ſuffecti Conſules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à nominibus eorum appellatur Papia Poppæa. Et in notis hæc ſunt. Antea legebatur Papius, & Pompeius, & paulo poſt, Papia, & Pompeia. Emendatum eſt ex manuſcriptis exemplarib. Iſidori: Nam in impreſſis notauerat errorem Alciatus lib. 3. diſp. c. 3. In tabulis autem Capitolinis anno vrbis DCCLXI. ex Kal. Iul. ſuffecti Conſules numerantur M. Papius, Q. Poppæus. (Varietas numeri capitum huius diſtin. cum meis dialogis oritur ex capite primo, quod mihi eſt initium diſtin. ſumptum ex verbis Iſidori: eius non habetur ratio in eo libro Romano.)*

3 *In eodem libro caput 26. Omnes. 17. q. 4. ita ſcriptum eſt. [Item ex eodem (hoc eſt, Triburienſi concilio) c. 5.] Palea. Omnes presbyteri interfectores compoſitione Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinent, ſoluantur: ita videlicet, vt medietatem Vuirigeldi, eius Epiſcopus vtilitatib. Eccleſiæ, qui præfuit, tribuat &c. Et in marg. al. Vuirgildi. Et Capitul. l. 4. c. 15. ext. de pœnis c. presbyteri. Burc. l. 6. c. 11. Iuo p. 10. c. 140. Pann. l. 8. c. 6. Et in notis. Hæc quoq; Palea in vno tantum Vaticano codice habetur. Eſt autem in Capitularibus, (vnde citatur in Pannormia) li. 4. c. 15. & in Decretalibus*

tit. de pœnis c. presbyteri. In concilio etiam Triburienſi, quod extat c. 4. habetur quiddam ſimile. Et poſtea. Interfectores) ſic etiam in Pannormia. Vaticanus codex habet interfecti. In Capitulari legitur: Presbyteri interfecti Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinent, ſoluantur, ſecundum capitulare glorioſi Karoli genitoris noſtri: ita videlicet &c. Verum in Decretalib. & apud Burchardum, & Iuonem hoc modo. Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinebat, ſoluatur: ita videlicet &c. & ſimilis locutio habetur in concilio Triburienſi c. 4. Sed quoniam eſt initium capitis, nihil viſum eſt hic mutandum: reliqua autem ſunt emendata ex locis indicatis. Et poſtea. Vuiregeldi) Antea legebatur Renaldus. Emendatum ex ceteris locis indicatis, præterquam ex Decretalib. vnde abeſt vtraque vox: legitur tamen in prima collectione. Caput 2. de pœnis in editione Romana ita ſcriptum eſt. Ex concilio Triburienſi. Presbyteri interfecti compoſitio Epiſcopo, ad cuius parochiam pertinet, ſoluatur: ita vt medietatem &c. in marg. Eſt in concilio Triburienſi ſub Arnulpho Imp. c. 4. Sed aliis verbis referunt Burchardus lib. 6. decret. c. 11. Iuo par. 10. c. 140. & Gratian. ſiue Palea 17. q. 4. c. Omnes presbyteri.

4 *Capitis tertij de Neptis 31. q. 2. in eodem libro inſcriptio eſt. Item Vrbanus ſecundus Sanctio Regi Aragonum. Et in notis. Sanctio) Sic eſt emendatum ex vetuſtis exemplarib. Pannormia, & hiſtoriis Regum Aragonum. Nam antea erat Sacratio. Et in marg. Iuo p. 8. c. 24. Pann. l. 6. 109. Capitis 2. Tua. eiuſd. quæſt. hæc inſcriptio. [Econtra Hormiſda Papa ſcribit Euſebio Epiſcopo] Palea. Et in notis. Palea hæc in Decretalib. eſt c. 1. tit. de deſpon. impu. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio: ſed in prima Decretalium collectione, ex Hormiſda, vt hic. Eiuſd. cap. 1. de deſponſ. impu. in eadem editione inſcriptio eſt. Hormiſda Euſebio Epiſcopo. Et in marg. cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

5 *Diſtin. 45. cap. 5. De Iudæis. in eodem libro ita inſcribitur. Vnde in concilio Toletano 4. c. 56. ſtatutum eſt. In eod. ita legitur. Sicut factum eſt temporib. religioſiſſimi Principis Siſebuti. Et in marg. hæc ſunt. Burch. l. 4. c. 82. Iuo p. 1. c. 276. & par. 13. c. 94. Pann. l. 1. c. 72. Capitis 94. Pleriq; de conſecr. diſt. 4. inſcriptio eſt. Item ex concilio Toletano 4. c. 58. In eodem hæc verba ſunt. De quibus conſultu piiſſimi, ac religioſiſſimi domini noſtri Siſemundi Regis*

&c. Et in marg. Burch. l. 4. c. 85. Iuo p. 1. c. 279. Pann. l. 1. c. 75. (ſcribi debuit, Siſenandi pro Siſemundi.)

6 *Inſcriptio cap. 25. Ita nos. 25. q. 2. in libro Romano hæc eſt. Vnde Gelaſius Papa ſcribit. Et mox. Ita nos Syllacænorum cædes Geminata Pontificum &c. Et in marg. al. Squillatinorum. al. Syllanorum. & Poly. l. 3. tit. 30. Anſel. l. 6. c. 148. Iuo p. 10. c. 18.*

7 *Diſtin. 15. cap. 2. Sicut ſancti. in eodem libro ita ſcriptum eſt. Quintum quoq; concilium pariter veneror, in quo epiſtolæ, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus perſonam &c. & in quo ſcripta quoq; Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur &c. (Male in caſu vterq; Theodorus dicitur.)*

8 *In Gregoriana editione cap. 69. cau. 11. q. 3. inſcriptio, & initium eſt. Item ex libro vndecimo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Rufini c. 18. Cum apud Theſſalonicam ſeditione exorta &c.*

9 *Eodem in libro cap. 49. Poſtquam hoſtilis. 16. q. 1. inſcriptio eſt. Idem (Gregorius) Ioanni Epiſcopo Veliterno lib. 2. epiſt. 35. Et poſt alia. gubernationemq; Trium tabernenſium Eccleſiæ prouidimus committendam &c. Et in marg. Ioan. diaconus l. 3. c. 15. & 7. q. 1. Temporis qualitas. Anſ. l. 5 c. 24. Poly. l. 1. ti. 9. Et in notis. Trium tabernenſium) In vulgatis legebatur Treuerenſium. Emendatum eſt ex aliquot vetuſtis, & originali, & Ioanne diacono. Nam vt is teſtatur, hæc epiſtola ſcripta eſt Ioanni Epiſcopo Veliterno. Oppidum autem Trium tabernarum Velitris vicinum eſt.*

10 *Nomina propria melius edita ſunt in Gregoriana editione, quam in ceteris. Erratum tamen eſt in his. Zozimus pro Zoſimo, Melchiades pro Miltiade, Hoſtienſis pro Oſtienſi, Calixtus pro Calliſto, Iginus pro Hygino, Sixtus pro Xyſto, Bracharenſis pro Bracarenſi, Zepherinus pro Zephyrino, Thelephorus pro Teleſphoro.*

DE GRA-

DE GRATIANI MAIORIBVS ERRATIS.

Dialogus ſextus.

A. PERMITTITVR tibi B. in Gratianum dicere; ſed ita, vt ſingulis criminibus probationes adferas, niſi res probatione non indigeat. B. Conditionem accipio. Ea enim adferam, quæ nemo negauerit. Et principio de Anaſtaſio ſecundo videamus, quem ait ab Eccleſia Romana repudiatum, & a Deo fuiſſe percuſſum. Hæc Gratianus diſtinct. xix. extrema, [a] & cauſſa prima cap. xcvi. [b] A. Dixiſſe fateor Gratianum, ſed non ſolum. Idem enim adfert Pontificalis verba, [c] quæ etiam Iuo, [d] & liber Cæſar Auguſt. [e] & tuus Tarraconem. [f] B. Maius crimen falſi intenditur, cum verba Pontificalis corrupit. Ea enim Iuo Carnotenſis, & liber Cæſar Auguſtan. referunt in hunc modum. Et quia occulte voluit reuocare Acacium, & non potuit, quia diuino nutu percuſſus eſt Acacius. Gratianus voce Acacius deleta, & alia voce quia, ita ſcripſit. Et quia occulte voluit reuocare Acacium, & non potuit, diuino nutu percuſſus eſt. A. Deletum id a Gratiano probare debes B. Non refert ea verba. A. Ita fortaſſe in ſuis libris legerat. Vnde quod ad Acacium erat referendum, ad Anaſtaſium retulit. Sed & non in omnib. libris eà vox Acacius legitur. B. Deceptum eſſe Gratianum fateris; non perſequar hæc latius, cum id ſatis acerbe Albertus Piguius, & alij proſequantur. A. Modeſtiam in eis requiro, ſed cauſſæ ſuæ inſeruiunt. Mihi hoc verum videtur, Acacium fuiſſe diuino nutu percuſſum, Anaſtaſium ei numquam communicaſſe. Quod ſi ſuſpiciones ſuorum effugere non potuit, non id nocet alijs, qui culpa carent. (1.) B. Aliud adferam crimen, quod aduerſus Romanos Pontifices his verbis vtitur diſtin. LVI. poſt cap. I. Exemplis, & auctoritatib. non ſolum ſacer-

a *Diſt. 19. c. 8. ſecundum. in fine.*
b 1. q. 1. c. 96. *dictum. p. quod vero.*
c. c. 9. *e. diſtin. Anaſtaſius.*
d *Iuo par. 14 c. 40. decret.*
e *Caſ. li. 14. c. 43.*
f *Tarrac. li. 1. cap. 70.*

Diſt. 56. c. 1. & 2.

dotes,ſed etiam ſummi ſacerdotes fieri poſſunt. Loquitur autem de filijs preſbyterorum. Mox addit. Vnde Damaſus Papa ſcribit Hieronymo presbytero. Oſius papa fuit filius Stephani ſubdiaconi, Bonifacius papa Iucundi presbyteri &c. Mox alios enumerat, qui longe poſt Damaſi, & Hieronymi tempora fuerunt. Cur vero Oſium ante alios numerauerit,& eum ſubdiaconi filium dixerit, cum de presbyteror. filijs agatur. quærendum. A. Si in eo crimen verſatur, quod dixerit,fuiſſe aliquos ſummos ſacerdotes filios presbyterorum: dixit hoc Iuo in præfatione excerptionum his verbis. Et ita genitos ex presbyteris non ſolum ad presbyteratum, ſed etiam ad ſummum ſacerdotium promoueri permiſerunt. Et vt de noſtris temporibus taceamus, ſicut legitur in geſtis Romanorum pontificum,Felix tertius&c. Et in panormia ex libro pontificatus, vel potius pontificali, vt in veteri libro eſt, eadem referuntur. Felix tertius &c. Sed & in ipſo libro pontificali, qui exſtat, poſt Damaſi collectionem de vitis pontificum,ſequuntur aliorum vitæ. In ſingulis nomina parentum adſcribuntur. Vnde credendum eſt aliquem confeciſſe verba ab Iuone, & Gratiano relata. B. Cur ergo Damaſo tribuit Gratianus, quæ alior. ſunt? A. Id non Gratiani, ſed paleæ erratum eſſe ſuſpicor, cuius nomen edidit Demochares. Aut ſi Gratianus id ſcripſit, ex titulo libri pontificalis Damaſi deceptus eſt. B. Cupio ſcire a te, vnde paleæ verborum initium ſumas. A. Aut ab illis verbis, Vnde Damaſus; aut ab illis; Oſius papa. B. Finem verborum paleæ quemnam facis? A. In illis verbis, filius Iucundi presbyteri. Vt ea, quæ ſequuntur, Felix enim tertius, ſint Gratiani, vel pontificalis libri ab eo relati. C. Cur non totum illud caput, Oſius &c. paleæ adſcribis? A. Quia video eum propoſuiſſe exemplis oſtenſurum, aliquos ſummos ſacerdotes fuiſſe. Huc accedit, quod Iuo de Felice tertio,& alijs ex libro eodem Pontificali, ſiue ex geſtis Romanorum Pontif. idem affirmat comprobari. B. De Oſio nihil dixiſti. A. Fateor, me nihil habere, quod dicam. Tantum ſcio, multos Epiſcopos olim Papas fuiſſe dictos. & Oſij Cordubenſis nomen celebre eſt tam in concilio Nicæno,

Iuo lib. 3. tit. 5. c. 11. panor.

quam in Sardicenſi. Subdiaconi filium fuiſſe ignoro. (2) B. Quando te patronum habet Gratianus; tuas adferam reprehenſiones. Apud Gratianum ex Theodoſianis legibus verba referri ſcimus, quæ ſunt Pauli in libris ſententiarum, [a] & eius interpretis Aniani. Gratianus cauſſa ſecunda quæſtione VI. capite XXII. & aliis quinq. capitib. [b] cum ignoraret, quæ Pauli eſſent, quæq. interpretis, omnia congeſſit. A. Sumpſit hæc Gratianus non ex ipſis fontib. ſed ex Iuonis panormia, aut ex decretis, ſiue excerptis eiuſdem. In panormia ita ſcriptum eſt. [c] Excepta de legibus Theodoſianis, quas interpretatur Paulus Propter ſuperfluam &c. In Theodoſianis legib. cap. XXXVI. Ab eo &c. Sic etiam in decretis paucis exceptis. B. Qui fieri poteſt, vt Theodoſianas leges interpretaretur Paulus, qui ſub Alexandro, & Gordiano vixit? A. Nulla ratione fieri potuit. Sed exiſtimo, Theodoſianas leges dictas eſſe eum librum Alarici tempore conſcriptum, quod etiam Contius notat, in quo ex Theodoſiano Codice, & Nouellis, & ex Caij inſtitutionib. & Pauli ſentētijs excerpta ſunt multa. Sic melius eſt Gratianus locutus, quam Iuo Carnotenſis. (3) B. ſimilis error eſt cauſſa XXXV. quæſtione V. extrema. [d] Enumerantur gradus adgnatorum, & cognator. totidem verbis, quot Paulus vtitur lib. IV. ſententiarum. Sed & interpretis Aniani verba referuntur mixta Pauli verbis. & inſcriptio eſt: Item Iſidorus. A. Si credis Demochari, Iſidorus eadem ſcripſit lib. IX. cap. V. etymolog. Si vis antiquiorem ſcriptorem, Burchardus lib. VII. cap. XXIIX. ex Iſidoro de ſeptem gradib. conſanguinitatis. Idem Iuo in panormia. At in excerptionib. ſic ait. Hæc capitula de ſeptem gradib. conſanguinitatis, S. Iſidorus diligenti inquiſitione deſcripſit, & in figura apertius depicta ordinauit. cap. I. de ſeptem gradibus conſanguinitatis. In margine Iuonis adſcriptus eſt locus Iſidori in etymologiis a Demochare notatus. B. Quid ſi Iſidorus a Paulo ſi fatetur, ſumpſit: ſi negat, ſurripuit? A. Id minime dubium eſt, non a Paulo ſolum, ſed ab eius interprete ſumpta omnia eſſe. B. Habeo, quod volebam. (4) Venio

a *Paul. lib. 5. ſenten. 35. 36. 37. 38. 39.*

b 2 *q. 6. c. 22. propter ſuperfluã & poſtea.*

c *Iuo li. 4. tit. 12. c. 3. 4. 5. 6. 7. panor. & par 5 c. 281. 282. 283. 284 285. decret.*

d 35. *q. 5. c. 6. primo gradu. Vid. infra l. 2. dialogo 10.*

Iuo lib. 7. tit. 12. c. vn. panorm. & par. 9. c. 64. decret.

nunc ad Miltiadis verba, quem vt heri diximus, Melchiadem appellat. Fuit autem is, vt noſti, Euſebij ſucceſſor, Silueſtro vero prior. Gratianus cauſſa XII. cap. XV. multa verba ei adſcripſit, ex quib. eum poſteriorem Silueſtro facere videtur. Romani, inquit, Principes, qui totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Chriſti, & baptiſmi ſacramenta cōcurrerent. E quib. vir religioſiſſ. Conſtātinus primus fidem veritatis patenter adeptus, dedit licentiam &c. Nonne videtur hic longe ab illis temporibus abeſſe tum dicendi inelegantia, tum his verbis, quib. appareat, alios fuiſſe Principes Chriſtianos, qui tum monarchiam tenebant, e quib. Conſtantinus primus fuit. Quid? quod de baptiſmo Conſtantini loquitur ante Silueſtri tempora? Sed & Nicæni concilij facit mentionem, quod XX. anno imperij habitum eſt ſub Silueſtro, vt omnes ſcribunt, paucis exceptis, qui ſub Iulio habitum eſſe dixerunt. Nam veniſſe Romam Miltiadis temporibus Conſtantinum, ex Auguſtino, & Optato, & Euſebio elici poteſt. Multi Silueſtri temporib. id actum ſcribunt. Sed hæc verba quis ferat? Idem vero Imp. præſidens ſanctæ ſynodo, quæ apud Nicænam congregata eſt &c. Sic enim malo, quam Nicenam legere. A. Non primus Miltiadi Gratianus illa, quæ dicis, adſcripſit: ſed ante eum Burchardus libro tertio, [a] & Iuo, [b] & alij, [c] ex decretis Melchiadis Papæ cap. IIX. X. & XII. In concilijs ſine nomine ſcriptoris hæc leguntur ante donationem Conſtantini hoc titulo, De primitiua eccleſia, & ſynodo Nicæna. Miltiadis eſſe non credo. (5) B. De donatione Conſtantini Gratianum [d] non reprehendo habet enim Paleæ nomen adſcriptum. & eam defendes Græcis verbis Balſamonis ad Phocium tit. IIX. cap. I. & Iuone, [e] atque Anſelmo, [f] & alijs [g] collectorib. (6) De Euſebij verbis videamus. [h] Crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ nuper nobis gubernacula ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentibus V. Nonas Maij inuenta eſt, in prædicto Kalendar. die inuentionis feſtum vobis ſolemniter celebrare mandamus. Placet ne tibi kalendar. appellatione etiam diem V. No-

12. q. 1. c. 15. futuram.

a *Burc. li. 3. c. 2. 4. & 5.*
b *Iuo li. 2. tit. 1. c. 2. & 3. Panor. & par. 3. c. 4. 6. & 7. dec.*
c *Cæſar. lib. 7. c. 58*
d *Diſt 96. c. 13. & 14. Conſtantinus.*
e *Iuo li. 4. c. 1. panor. & par 5. c. 49. decr.*
f *Anſel lib. 4. c. 33.*
g *Deus de. c. 4. Cæſar Aug li. 2. c. 72 Tarrac. lib. 6. c. 33.*
h *De conſec. diſt. 3. c. 19. crucis.*

nas venire? A. Mihi quidem non placet. B. Iam hoc quo pacto defendes, ante Miltiadem, & Silueſtrum crucem Domini inuentam eſſe ſub Euſebio Pontifice? A. Gratianum excuſare poſſum, qui viderit, aut videre potuerit Euſebij Papæ epiſtulam tertiam, & Damaſum in Euſebij vita, & Iuonem parte. IV c. III. excerptionum, & librum Tarracon. [a] tuum. B. At hiſtorici [b] poſt concilium Nicænum iter Helenæ matris Conſtantini Hieroſolymam conſcribunt, & maxima hominum frequentia dedicatum eſſe templum, illic etiam conueniſſe Arianos Epiſcopos narrant. Si his credere nolis; in vita Silueſtri Pontificis, & Helenæ dicitur, matrem poſt filij baptiſmum cum Iudæis aduerſus Silueſtrum Romam veniſſe; & non ante crediciſſe, quam Iudæi a Silueſtro victi fuiſſent. A. Video difficultatem; & quæ ita contraria ſunt, non facile in concordiam ducentur. Aut dicendum eſt, mendum eſſe in illa Euſebij epiſtula, & Damaſi ſcriptis: aut ſi illa recipimus cetera contemnamus oportet. (7) Sed tu alia Gratiani errata propone. B. Non ego ſolus ſum, ſed a tota veterum ſchola Gratianus reprehenditur; quod Gregorij tertij verba ad Bonifacium Legatum Germaniæ, [c] ad Anglorum indulgentiam retulerit a B. Gregorio conceſſam. A. Legantur Gratiani verba. C. Illud vero Gregorij ad Bonifacium Anglicis pro tempore permiſſum eſt, quib. B. Gregorius in quarta, & quinta generatione coniugia contrahi permiſit. A. Iuonis, [d] & Gratiani, & libri Cæſar Auguſt. [e] inſcriptio illorum verbor. ad Bonifacium, quænam eſt? C. Gregorius Iunior Bonifacio Epiſcopo: apud omnes. Additum tamen eſt a Demochare in margine: Gregorius III. vt etiam ab eo, qui Excerptiones Iuonis edidit. A. Ego eadem verba in Colonienſib. concilior. editionib. inueni B. Gregorio adſcripta in epiſt. ad Auguſtinum, & Gregorio tertio ad Bonifacium. Sic facile excuſari poſſet Gratianus, niſi addidiſſet illa (ad Bonifacium). Nunc tantum dicam, in voce Anglicis eſſe erratum. Fuit autem Bonifacius ex Anglicis quorum origo ex Saxonia Germanor. regione fuit; hi in Britanniam in-

a *Tarr. l. 4. c. 55.*

b *Vid. Euſe. apud Rufin. li. 10. c. 7. & c. 11.*

c *32. q. 7. c. quod propoſuiſti. 18. & c. 24. ſi quis. p. illud.*

d *Iuo li 6. tit. 10. c. 1. panorm. & par. 8. c. 78. decr.*

e *Caſ. li. 10. c. 94.*

ſulam migrarunt, vt Beda refert. (8) B. Iam vero illud propono, apocryphis ſcripturis, & incertis illum vti. A. Semperne incertis? B. Non hoc dico: ſed aliquando incertis. A. Nonne idem Burchardus fecit, & Iuo, & Deus dedit, & qui ſe authenticis vti profeſſus eſt, Anſelmus? B. Ab his cauere debuit, in quib. illi lapſi ſunt. A. Nomina indica apocryphorum, & incertorum. B. Liber Paſtoris apocryphus eſt [a] teſte Gelaſio, & LXX. Epiſcopis in ſynodo [b] Hoc idem referunt Burchardus, [c] & Iuo. [d] Hermes in libro Paſtoris. Ego dixi paſtori. Domine ſi quis mulierem &c. Hæc poſuit Palea cauſſa XXXIV. extrema. [e] Refert Iuo in panormia, [f] & in excerptionib. [g] & vt ex concilio Arelatenſi Ber. Papien. [h] & Gregor. IX. [i] Hic Hermetis liber exſtat, & verba relata poſita ſunt mandato quarto eius libri. (9) Adduntur illic alia verba ab Iunone quoque in excerptionibus relata, quæ Gratianus, [k] & Iuo in panormia [l] Auguſtino adſcribunt. Sic enim ait Gratianus cauſſa XXIIX. Idem Auguſtinus de Adulterinis coniugijs libro ſecundo. Non ſolum mœchatio eſt &c. A. Si libro Paſtoris vti, crimen eſt; id Paleæ obijci debet, & Iuoni. At qui verba Hermetis vel Auguſtino, vel Arelatenſi concilio tribuerũt, neq; id primi fecerunt, ſed aliorum fidem ſecuti ſunt, cur acerbe accuſandi ſint, non video. Ante Gelaſium autem hic liber in pretio fuit, vt ex Athanaſio, [m] & Tertulliano, & Hieronymo cognouimus. Damaſus quoq; in Pij vita, & ipſe Pius Pontifex epiſt. I. eum probare videntur. Eius verba exſtant apud Gratian. de conſecratione diſtin. III. c. XXI. [n] & Iuonem parte IV. cap. III. & CXLV. B. Nihil illic de libro Paſtoris ſcriptum eſt; ſed Hermes laudatur, eiq; apparuiſſe dicitur Angelus in habitu paſtoris, eiq; præcepiſſe, vt Paſcha Domini die dominico ab omnibus celebraretur. A. Iuo hæc refert in libro Pontificali ſcripta eſſe. Sub Pij Papæ Epiſcopatu Hermes librum ſcripſit, in quo mandatum continetur, quod ei præcepit Angelus Domini, cum venit ad eum in habitu paſtoris, & præcepit ei, vt Paſcha Domini die dominico celebraretur. Hermen, & qui cum eis † fratres ſunt, inquit Hieronymus in

a Vid. Euſeb. libr. 3. c. 25.
b Diſt. 15. c. 3. ſancta. p. in primis.
c Burc. libr. 3. c. 221.
d Iuo li. 2. tit. 11. c. 36. panor. & par. 4. c. 65. decr.
e 34. q. 1. c. 7.
f Iuo li. 7. tit. 5. c. 2. panor.
g Iuo par. 8. c. 243. decret.
h c. 3. de adulte. in 1. collect.
i c. 3. eo.
k 28. q. 1. c. 6. non ſolum.
l Iuo li. 7. tit. 4. c. 7. panor.
m Vid. Athan. in ep. 39. feſtiua.
n De conſ. d. 3. c. 21. noſſe.
† eo. f.

eccleſ. ſcriptor. aſſerunt auctorem eſſe libri, qui appellatur Paſtor, & apud quaſd. Græciæ eccleſias etiam publice legitur: re vera vtilis liber, multiq. de eo ſcriptor. veterum vſurpauerunt teſtimonia. ſed apud Latinos pæne ignotus eſt. B. Vt poſteriores cogitationes Græco prouerbio meliores eſſe dicuntur: ſic etiam poſterior ætas certiora de libro Paſtoris ſtatuit. (10) A. Habes ne alios dicere aut incertos, aut apocryphos libros à Gratiano relatos? B. Maxime. Canones Apoſtolorum, & canones ſextæ ſynodi repetitæ in Trullo. A. Magnas tu quidem turbas moues, ſi hos omnes canones reicis. Legiſtine vmquam Fran. Turriani mei libros? B. Legi: & hominem ipſum, vt doctum, & pium, & tibi coniunctiſſimum, valde diligo. A. Probatne is, an improbat omnes illos canones? B. Apoſtolorum canones quinquaginta probat, ex ceteris aliquot reicit. Sextæ ſynodi improbat aliquos, alios non recipit: ſed vt antiquorum Patrum legi poſſe ait, licet careant illa generali auctoritate, qua Græci exiſtimant excellere. A. Feliciores fuimus his temporib. nati, quam multi ex maiorib. noſtris. Clementis Romani octo libri conſtitutionum Apoſtolorum, ſiue doctrinæ Apoſtolicæ, Græcè, & Latine editi ſunt, qui fons eſt iſtorum canonum, qui dicuntur Apoſtolorum. B. At Gelaſius in illa ſynodo LXX. Epiſcopor. apocryphum eſſe ait librum canonum Apoſtolor. [a] Et ſextæ illius ſynodi repetitæ Patres octo libros illos Clementis ab hæreticis corruptos eſſe affirmant, ſed XXCV. canones Apoſtolorum recipiunt capite ſecundo, cuius pars poſita eſt a Gratiano diſtinct. XVI. cap. IV. & VII. [b] ab Iuone in panormia. & in excerptionib. [c] & refert liber Cæſaraug. [d] (11) Iſidorus quoque in ea præfatione concilior. quam Gratianus refert capite primo illius diſtinct. XVI. [e] ſic ait. Canones qui dicuntur Apoſtolorum, ſeu quia eoſdem nec ſedes Apoſtolica recepit, nec ſancti Patres illis aſſenſum præbuerunt: pro eo quod ab hæreticis ſub nomine Apoſtolorum compoſiti dinoſcuntur, quamuis in eis vtilia inueniantur: tamen ab auctoritate canonum, atq. Apoſto-

a *Diſt. 15. c. 3. p in primis. Burch. l. 3. c. 221 Iuo l. 2. tit. 11. c. 36. panor. & par. 4. c. 65. dec.*

b *Diſt. 16 c 4 placuit. & c. 7 quoniam.*

c *Iuo l. 2. tit 11. c 29. & 38. panor. & par. 4. c. 106. & 123. & 134 decr.*

d *Caſ. l. 1. c. 40. & 42. & 53. & li 2. c. 8.*

e *Diſt. 16. c. 1.*

lica eorum geſta conſtat eſſe remota, atque inter apocrypha deputata. Hæc verba in omnib. veteribus libris Hiſpaniæ conciliorum inueniuntur, non illa, quæ Iſidorus Mercator in præfatione conciliorum ſcripſit, quæ etiam Gratianus capite quarto eiuſd. diſtin. poſuit. Neq. diſtinxit varietatem horum ſcriptorum, vt debuit, cum contraria dicerent: hic enim Mercator hos canones probat, quos ille reiecerat: ſed vtrumq. Iſidorum vocat. Tantum capite primo ait. Hos non recipiendos, ſed inter apocrypha deputatos Iſidorus ſcribit dicens. Demochares in margine addit. Iſidorus in principio concilior. de qua re Contius dubitat. At de Mercatore Gratianus cap. IV. ita ſcribit. Epiſtola Iſidori in capite canonum. Iſidorus ſeruus Chriſti lectori ſuo conſeruo. Propter eor. auctoritatem &c. Apud Iuonem in veteri panormiæ libro dicitur Iſidorus Mercator. Et in excerptionib. ſic eſt. EX PRÆFATIONE Iſidori in opus canonum. Iſidorus Mercator ſeruus Chriſti &c. Idem nomen ſcio in quibuſd. veteribus libris conciliorum Romæ inueniri. In margine tamen Iuonis Peccator appellatur. Te quoque ipſum ſcio exemplum illius Hiſpanicæ præfationis Romam ad Michaëlem Thomaſium, & Pet. Ciaconem miſiſſe, & hanc varietatem notaſſe. Illosq. & ceteros ſelectos viros valde fuiſſe eo munere delectatos, propterea quod fontes ignorarent illius capitis primi Iſidori. (12.) A. Quid plurib. verbis opus eſt? Media via inter eos, qui probent, & eos, qui improbent, placet. Cuiuſmodi eſt Humberti Siluæ Candidæ Epiſcopi Cardinalis Leonis IX. Legati,[a] cuius eſſe exiſtimo verba Leoni IX. adſcripta, quæ Gratianus: refert capite tertio illius diſtinctionis.[b] Clementis librum, id eſt Petri Apoſtoli itinerarium, & Apoſtolor. canones numerant patres inter apocrypha, exceptis capitulis L. quæ decreuerunt orthodoxæ fidei tractatores adiungenda. Hæc etiam Iuo refert.[c] ſed pro, orthodoxæ fidei tractatores, habet, orthodoxis regulis, aptius. Sic in Corpore canonum ex Dionyſij Exigui interpretatione, & in Iſidori Mercatoris collectione tantum hos L. canones inuenies. Hoc Gratianus, & veteres collectores referunt, item Ra-

c. 4. p. 1. deſtin. 16.

Iuo lib. 2. tit. 11. c. 39. panorm. & par. 4. c. 107. decr.

a *Humber. contra Nicetā.*
b *Diſt 16. c. 3. Clementis.*
c *Iuo. d. t. c. 11. c. 37. panor. & d. par. 4. c. 105.*

item Romanus in libro Pænitentium, & Anſegiſus lib. 1. Capitularium Caroli. Si tu Gratianum alicubi plurib. vſum ſcis, locum oſtendito. B. Nullum nunc oſtendere poſſum. 13. (13) A. De ſexta ſynodo cras pluribus agemus.

(1) *DISTIN.* 19. *cap.* 8. *Secundum eccleſiæ. extremo. in libro Romano hæc verba ſunt. ideo ab eccleſia Romana repudiatur, & a Deo percuſſus legitur fuiſſe hoc modo. Cap.* 9. *Anaſtaſius ſecundus natione Romanus &c. & quia voluit occulte reuocare Acacium, & non potuit, nutu diuino percuſſus eſt. Et in marg. Ex libro (vt in corpore concilior. citatur) Pontificali. Iuo p.* 14. *c.* 40. *Et in notis. Caput hoc habetur quidem tomo ſecundo concilior. in vita Anaſtaſii: ſed eſſe omnino confictum, cum ex multis aliis argumentis, tum ex hoc manifeſte oſtenditur, quod Acacius (ſicut Nicephorus lib.* 16. *c.* 12. *& Euagrius li.* 3. *c.* 18. *& ſequentibus, & clariſſime Anaſtaſius bibliothecarius in chronologia teſtantur) tempore Felicis III. obiit, cui ſucceſſit Gelaſius, & Gelaſio Anaſtaſius, qui initio epiſtolæ ſuæ, & cap.* 1. *ad Anaſt. Imp. Acacium mortuum iam, & ante iudicem Chriſtum vna cum Felice adſtare ſcripſit, vt Gelaſius quoque ante ipſum ſcripſerat, & habetur infra* 24. *q.* 2. *c. nec quiſquam. Quomodo ergo potuit Anaſtaſius de eo reuocando tractare, qui iam obierat? Qui caſus ſcripſit, ſatisfacere videtur, ita ſcribens.) Occulte voluit reuocare Acacium defunctum in hæreſi, vt orationes pro eo in eccleſia fierent: & ideo multi clerici receſſerunt ab obedientia eius, & lepra percuſſus eſt. Gratiani etiam opinio improbatur in notis cap.* 7. *Ita dominus. eiuſd. diſtin. par Hoc autem. verba Gratiani ſunt. Anaſtaſius autem ſecundus fauore Anaſtaſii Imp. quos Acacius poſt ſententiam in ſe prolatam ſacerdotes, vel leuitas ordinauerat, rite fungi acceptis officiis debere decreuit ita inquiens. In notis hæc ſunt. Minime verum eſt ſenſiſſe Anaſtaſium, ordinatos ab Acacio poſt latam in ipſum ſententiam, rite fungi acceptis officiis potuiſſe. Hoc enim dumtaxat inquit in capite ſeq. firmam eſſe Sacramenti gratiam ab Acacio traditam: quod veriſſimum eſt, ſicut & aliæ omnes ſententiæ, quas in ea epiſt. ex B. Aug. Anaſtaſius accepit, veræ ſunt. Habetur autem hæc eadem Anaſtaſii Papæ II. epiſtola in corpore canon. quod Romana Eccleſia ſemper approbauit, vt infra diſt.* 20. *c. de libellis. eſt adnotatum. Itaq. ſine cauſa reprehenditur*

hoc loco Anaſtaſius a Gratiano. Capite quoque 96. Dictum eſt. 1. q. 1. verba Gratiani ſunt. Quod vero per hæreticos ſacramenta dignitatis miniſtrata dicuntur carere effectu, improbatur auctoritate Anaſtaſii Papæ, qui ordinationem Acacij &c. Sed hoc eum illicite, & non canonice, immo contra decreta ſuor. prædeceſſor. feciſſe, probant Felix, & Gelaſius &c. Vnde etiam ab Eccleſia Romana repudiatur: & a Deo fuiſſe percuſſus legitur in geſtis Romanor. Pontificum, hoc modo. [Anaſtaſius II. natione Romanus &c.] Require retro in tractatu decretalium epiſtolar. In marg. eſt ſupr. diſtinct. 19. In notis hæc ſunt, Sed hoc eum) Supra diſtinct. 19. c. Anaſtaſius. oſtenſum eſt immerito reprehenſum eſſe Anaſtaſium, & veriſſima eſſe, quæ ipſe de Acacio ſcripſit, & decreuit. (Pro c. Anaſtaſius. videtur ſcribendum c. Ita dominus.)

(2) *Diſtin. 56. cap. 1. extremum in Romano libro ita editum eſt. non ſolum ſacerdotes, ſed etiam ſummi ſacerdotes fieri poſſunt. [Vnde Damaſus Papa ſcribit] Palea. Oſius Papa fuit filius Stephani ſubdiaconi. Bonifacius & c. Siluerius Papa filius Siluerij Epiſcopi Romæ. Deus dedit Papa filius Stephani ſubdiaconi Felix enim tertius natione Romanus & c. Et in margine initio cap. 2. eſt. In Pontificali. Et prope vocem Siluerij eſt. al. Hormiſdæ. Et Iuo in prologo. Pann. in prol. c. trigeſimo & lib. 3. c. 52. Et in notis hæc ſunt. In nullo vetuſto Gratiani codice adſcribitur hic nomen paleæ in decimo Vaticano & alijs quibuſdam habetur coniuncte cũ verbis ſuperiorib. Gratiani a verſ. Felix enim tertius, vſq. ad finem. In alio autem ſatis etiam emendato iſta eadem cohærent cum ſuperiorib. ſed poſt illa verba, ex patre Cordiano presbytero originem duxit, ſequitur: vnde Damaſus Papa ſcribit. Deus dedit Papa & c. Bonifacius Papa & Felix Papa & c. Agapitus Papa & c. Theodorus Papa & c. Siluerius Papa filius Hormiſdæ Epiſcopi Romæ. Complures etiam & c. Nec vero magnopere mirandum eſt hæc omnia ex Damaſo citari, qui vixit ante iſtos, qui hic enumerantur. Liber enim, qui Pontificalis dicitur, vbi hæc ſcripta ſuis locis leguntur, à Damaſo cœptus eſt ſcribi. Ideoque licet ab aliis multa deinde ſint addita, retinuit tamen primi auctoris nomen. Iuo quidem eadem fere iſta refert ex Geſtis Romanor. Pontif. Omnino partem aliquam huius capitis, ſaltem illam, quæ in decimo Vaticano habetur, ab ipſo Gratiano ſcriptam eſſe conſtat ex verbis Gratiani in extremo præcedente capite, & capite penultimo huius diſtinctio-*

nis. Auctor vero Paleæ, dum vnum per ſe caput conficere voluit, Ordinem perturbauit, præſertim in repetitione Felicis tertij, & illud de Oſio temere adiunxit, quod nulli Romanor. Pont. nomen fuit. In ſcholiis additum eſt. Oſius) alias Oroſius. (Ego ſcriberem Deuſdedit. Idem enim de vtroque dicitur. Illa verba, Felix enim &c. vſque ad finem erant aliis litteris ſcribenda, vt Gratiani verba ſcribi ſolent.)

(3) *Quod cauſa 2. q. 6. c. 22. Propter ſuperfluam, & aliis inſcribitur ex Theodoſianis legib. in Romana editione ita ſcriptum eſt. Vnde in Theodoſianis legib. ſic ſtatutum inuenitur. Et in marg. In ſententiis Iulij Pauli cum interpret. Aniani li. 5. tit. 33. c. 1. Iuo p. 5. c. 281. Pann. l. 4. c. 127. Et in notis. Hoc & quattuor ſequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodoſianis, habentur lib. 5. ſententiar. Iuly Pauli, cum interpretatione. Ex quo apparet Gratiani etiam tempore has ſententias coniunctas fuiſſe cum Codice Theodoſiano, ſeu breuiario Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur ſe volumen illud non ex ſolo Theodoſiano Codice, ſed ex variis libris collegiſſe, & in legum collectione, atque interpretatione Epiſcopor. præcipue opera vſum fuiſſe. Capite 23. Habita. in marg. eſt. ff. ſi quis cau. l. 1. Et in notis. Caput hoc abeſt à vetuſtiorib. Gratiani codicibus, & ab originali, & Iuone, & Pannormia. In vno autem Gratiani valde emendato eſt in margine ſuperioris capitis tanquam gloſſa quædam. Inſcriptio cap. 24. Ab eo. eſt. Item ibidem tit. 34. Et in marg. Iuo p. 5. c. 282. Pann. l. 4. c. 128. Et ver. Iſta iam. eſt in marg. Sunt verba interpretis. Inſcriptio cap. 25. Quicumque eſt. Item ibidem tit. 35. c. 2. Et in marg. Ex interpretatione. Iuo p. 1. (ſcribes.) c. 283. Pann. l. 4. c. 129. Inſcriptio c. 26. Quoties. eſt. Item ibidem tit. 36. c. 1. Et in marg. Ex interpretatione. Iuo p. 5. c. 284. Pann. l. 4. c. 130. Et ver. Si propter. eſt in marg. Ex Paulo ibidem. Inſcriptio c. 27. Omnino eſt. Item ibidem tit. 37. c. 1. Et in marg. Iuo p. 5. c. 285. Pann. l. 4. c. 131. Ex Paulo. Et in notis hæc ſunt: Omnino puniendus) In ſententijs Pauli legitur, Omnimodo probandum eſt &c. Sed quia eſt initium capituli, & de huiuſmodi punitione multa ſunt à Doctorib. adnotata, non eſt mutatum. Tantummodo ductus orationis eſt emendatus, addita particula* VT.

(4) *Capitis ſexti, Primo gradu. 35. q. 5. in libro Romano in-*

ſcriptio eſt. Item Iſidorus. Et in marg. Iſid. l. 9. c. 5. In ſententiis Iulij Pauli li. 4. tit. 11. de gradibus. Hugo de S. Vict. par. 11. l. 2. c. 14. Bur l. 7. c. 28. Iuo par. 9. c. 64. Pann. l. 7. c. 89. Et ver. Ille perſonæ.. in marg. Anianus interpres Pauli. & poſtea. In notis eſt. Caput hoc recitatum etiam ab Hugone, & collectorib. extat in libro ſenten. Pauli, additis non vno in loco verbis Aniani interpretis. Pleraq. tamen habentur etiam apud Iſid. li. 9. c. 5.

(5) *Inſcriptio cap. 15. Futuram. 12. q. 1. in eodem libro hæc eſt. Item Melchiades Papa. In marg. hæc ſunt. Poly. li. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. & 5. Iuo p. 3. c. 4. & 7. Pann. l. 2. c. 3. Et in notis. Ceteri etiam collectores Melchiadem citant. quod conſtare non poſſe recte animaduertit auctor gloſſæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicænæ ſynodi: quo tempore (vt ex ipſa ſynodo, Euſebio, & ceteris hiſtoricis apparet) iam Melchiades obierat. Habetur autem integrum in ſcripto de primitiua eccleſia, & munificentia Conſtantini: quod in collectione Iſidori Lutetiæ bis impreſſa ſequitur ſtatim poſt decreta Melchiadis, quemadmodum ſupra diſt. 88. ad c. decreuit. adnotatum eſt.. In ſcholiis, ſiue gloſſis. Melchiades) Falſus eſt titulus. quia Melchiades fuit proximus ante Silueſtrum, & eius tempore eſt Conſtantinus cõuerſus. 96. diſt. in illa Palea Conſtantinus. In contextu hæc ſunt. vt non ſolum Gentes, ſed etiam Romani Principes, qui pæne totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Chriſti, & baptiſmi ſacramenta concurrerent. E quib. vir religioſiſſimus Conſtantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit &c. Idem vero præſidens in ſancta ſynodo, quæ apud Nicæam congregata eſt &c.*

(6) *Diſtin. 96. cap. 13. & 14. Conſtantinus. in eodem libro tantum hoc nomen Palea inſcriptum eſt. Et in marg. cap. 13. hæc ſunt. Anſ. t. 4. (prol. 4. c. 32. Deus dedit l. 4. c. 1. Et in notis. Apud Anſelmum libro quarto pro rubrica capitis 32. hæc habentur. Quod Conſtantinus Imperator Papæ conceſſit coronam, & omnem regiam dignitatem in vrbe Romana, & Italia, & in partib. occidentalib. In principio vero eiuſd. capitis 32. hæc leguntur. In geſtis B. Silueſtri, &c. vſque ad finem huius, & ſeq. Paleæ, quemadmodum etiam in collectione Deus dedit. Et in marg. capitis 14. hæc ſunt. In edicto Conſtantini, quod eſt poſt concil. Neocæſar. Anſ. l. 4. c. 32. Deus dedit ibid. Et in ver. Beato Silueſtro. eſt in marg. Iuo. p. 5. c.*

49. Pao (pro Panno.) l. 4. c. 1. Et in notis hæc ſunt. Hæc Palea in multis habetur exemplarib. in quib. aliæ Paleæ eſſe non ſolent. Conſtantinus) Verba hæc vſque ad verſ. In eo priuilegio, non ſolum habentur apud Anſel. & Deus dedit, ſed etiam in geſtis B. Silueſtri, in hiis, quæ à Conſtantino per octo dies poſt baptiſmum acta referuntur. Vtile) Hinc vſque ad finem ſumpta ſunt ex geſtis, ſeu actis S. Silueſtri, in quib. multa præcedunt, ac multa deinceps plenius narrantur. Sed hic ea tantum videntur relata, quæ in collectionib. Anſelmi, & Deus dedit habentur. Titulus eſt. Priuilegium S. R E. &c. De quo item priuilegio Leo nonus in epiſt. 1. ſiue libello aduerſus inauditas præſumptiones Mich. CP. & Leonis Acridani Epiſcopor. c. 13. Pauca ex priuilegio &c. De iiſd. geſtis, ſiue actis Gelaſius in concilio LXX. Epiſcopor. (& refertur ſup. diſt. 15. c. Sancta Romana) ſic loquitur, vt ea videatur approbare. Et in martyrologio Romano, & Vſuardi in feſto S. Silueſtri legitur, cuius actus clari habentur. Inueniuntur vero etiam hodie peruetuſtis litteris deſcripta in bibliotheca Vaticana, & Abbatia Nonantulæ: quorum interpres in proœmio hæc ait. Hiſtoriographus noſter Euſebius Cæſareæ Palæſtinæ vrbis Epiſcopus &c. Sanctum Silueſtrum me de Græco in Latinum transferre præcepiſti &c. Quæ & iam in vetuſtiſſ. Pontificalib. & codicibus, in quib. ſanctor. vitæ ſunt deſcriptæ, in vita B. Silueſtri referuntur. Partē horum auctorū (quod ad baptiſmū Conſtātini, & imagines ſanctor. Petri, & Pauli ſpectat) refert Hadrianus Papa in epiſt. Conſtantino Imp. & matri Irenæ ſcripta, quæ in 2. actione 7. vniu. ſynodi habetur. Ipſum autem priuilegium fere integrum refert Leo nonus loco ſuperius indicato, & Theodorus Balſamon in Photii nomocanonem tit. 9. c. 1. quamquam aliis in reb. (quod Græci plerumque ſolent) Romanæ eccleſi-non ſatis æquus. Hanc eandem donationem ante Gratianum recitarunt Anſel. Deusd. Iuo locis notatis. Quo ea pertinent, quæ Pet. Damianus in diſceptatione ſynodali inter regium aduocatum, & Romanæ eccleſiæ defenſorem ſcripſit. Lege, inquit, Conſtantini Imp. edictum &c. De hac eadem re ſcribit Ado Viennen. in commentario ætatis ſextæ, & Gotfredus Viterbien. in chronicis par. 6. c. 2. (Addi debuit. Nicol. 3. in c. 17. Fundamenta de electio. li. 6.)

(7) De conſecrat. diſtin. 3. cap. 19. Crucis domini. in eadem editione inſcriptio eſt. Itē Euſeb. Papa epiſt. 3. Et in marg. Iuo par. 4. c. 5.

[8] *Capitis* 18. *Quod propoſuiſti, cau.* 32. *queſt.* 7. *in Romana editione inſcriptio hac eſt. Item Gregorius tertius Bonifacio Epiſcopo epiſt.* 4. *In marg. eſt. Iuo p.*8.*c.*78. *Pann.l.*6.*c.*112. *Et in notis. Epiſtola, ex qua capitulum hoc acceptum eſt, impreſſa extat tomo* 3. *conciliorum, & manuſcripta in bibliotheca monaſterij Dominicanorum: & quæ citantur infra* 33. *q.* 1. *c. quod autem. &c. ſequenti, videntur eſſe huius Gregorij tertij. Et in ſchol. Nubat*] *Hoc Anglicis conceſſum eſt, vt dicit. Greg.* (*malo, Grat.*) *quia noui erant in fide, vt inf. ea. par. quamuis. ſed male, quia iſte non fuit Greg. magnus, nec ſcribit Aug. Anglor. Epiſcopo, cui illa conceſſio facta eſt.* 35. *q.* 3. *quædam lex. Verba cap.* 24. *Si quis cum nouerca. d. q.* 7. *in fine. Illud vero Gregorij &c. vt in dialogo. In notis eſt. Anglicis*) *Vere hic auctor gloſſæ animaduertit, Gratianum, quod Gregorius tertius ſcripſit ad Bonifacium legatum Germaniæ pro cauſis Germanorum, retuliſſe ad ea, quæ multo ante B. Gregorius primus ſcripſerat ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, diſpenſando cum Anglis ad fidem nuper conuerſis ſuper gradibus conſanguinitatis, & affinitatis. & habetur infra* 35. *q.* 2. *&* 3. *c. quædam lex. & q.* 5. *c. ad ſedem. Et in ſchol. Illud vero,*) *Quandoque bonus dormitat Homerus. Vagatur Grat. pro ſolutione illius cap. ſupra ead. quod propoſuiſti. & cum non inueniat, ſomniando attribuit S. Greg. minori, quod egregius doctor S. Grego. maior ſcribit Aug.* 35. *q.* 3. *quædam lex. Sed hic caſus reprobatus eſt ſupra.*

[9] *Diſtin.* 15. *cap.* 3. *Sancta. in eodem libro par. in primis. hæc verba ſunt. Liber, qui appellatur Paſtoris apocryphus. Et in marg. Burch. l.*3. *c.* 221. *Iuo par.* 4. *c.* 65. *Pann. l.* 2. *c.* 123. *Inſcriptio cap.* 7. *Ego dixi.* 34. *q.* 1. *hæc eſt.* [*Item Hermes in libro Paſtoris mandato quarto*] *Palea. Et in marg. Iuo par.* 8. *c.*241. *Pan. l.* 7. *c.* 38. *Sent.* 4. *diſt.* 35. *ext. de adult. Si vir. Et in notis. In hoc capite emendata, & addita nonnulla ſunt ex originali, & ceteris collectorib. Capitis* 3. *Si vir. de adulteriis in Romana editione eſt. Ex concilio Arelaten. Et in marg. Alias Aurelian. Vide c.* 3. *eo. tit in* 1. *compil. & notas huius capitis.*

(10) *Inſcriptio cap.* 6. *Non ſolum.* 28. *q.* 1. *in eodem libro eſt. Idem* (*Auguſtin.*) *de adulterinis coniugiis lib.* 2. *Et in notis additur. In eo libro non extat: ſed apud Hermetem in libro paſtoris mandato quarto, ex quo citat Iuo hoc vna cum palea, ego dixi.*

inſ. 34. *q.* 1. *& 2. Et quoniam in eo mandato tam de viro, quam de muliere agitur, eſt aliqua verbor. varietas, ſed eadem ſententia. In marg. hæc ſunt. Iuo p.* 8. *c.* 243. *Pann. l.* 7. *c.* 34.

[11] *Capite tertio Sancta diſtin.* 15. *par. Inprimis. hæc verba ſunt in Gregoriana editione. Item itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur ſancti Clementis lib.* 8. *apocryphum. Et in marg. decem, orig. Et poſtea. Liber, qui appellatur ſortes Apoſtolorum, apocryphus. Liber Luſanæ apocryphus. Et in marg. qui appellatur Laus Apoſtolorum, orig. Et mox. Liber canonum Apoſtolorum apocryphus. Inſcriptio cap.* 4. *Placuit. diſtin.* 16. *hæc eſt. Item* 6. *ſynodus cap.* 2. *Et in marg. Iuo par.* 4. *c.* 106. *Pann. l.* 2. *c.* 125. *Inſcriptio capit. ſeptimo Quoniam. hæc eſt. Vnde ſancti patres in eadem (ſexta) ſynodo ſecundo congregata dixerunt. Et in marg. Iuo ſeptimam vocat. Et Iuo par.* 4. *c.* 123. *Et in oratione allocutoria Patrũ, qui in Trullo conuenerant, ad Iuſtinian. Imp. Et in verſ. Placuit. c.* 2. *eius ſynodi. ſup. ead. c. placuit. Iuo* 4. 106.

(12) *In eadem editione inſcriptio cap.* 1. *diſtin.* 16. *hæc eſt. Hos non recipiendos, ſed inter apocrypha deputatos Iſidorus ſcribit dicens. Canones, qui dicuntur Apoſtolor. &c. Et in notis. Caput. hoc eſt in præfatione Iſidori ad collectionem concilior. quæ ex bibliotheca eccleſiæ Toletanæ deſcripta Romam miſſa eſt. Nam in illa, quæ vulgata Iſidori collectioni, de qua initio dictum eſt, præponitur, contrarium potius videtur dici, & refertur infra c. placuit. hac ead. diſt. ſi modo idem eſt Iſidorus. Et in indice librorum ante verba Gratiani. Iſidori collectionis canonum præfatio alia à vulgata, miſſa ab Archiep. Tarracon. & Aluaro Gomez ex bibliotheca eccleſiæ Toletanæ. Capite* 4. *Placuit. eiuſd. diſt. verſ. Iſidorus. hæc verba ſunt, quæ melius capiti quinto adſcribi deberent. Epiſtola Iſidori in capite canonum. Iſidorus ſeruus Chriſti lectori ſuo conſeruo, Propter eorum auctoritatem &c. Et in marg. Iuo p.* 4. *c.* 107. *Pann. l.* 2. *c.* 125. *Et in notis hæc ſunt. Hæc epiſtola ab Iuone vocatur Præfatio in opus canonum. & eſt ea quæ Iſidori nomine eſt præpoſita tomis concil. licet in vetuſtiore editione, in qua purior eſt Iſidori collectio nonnulla verba deſiderentur Eſt a. confectũ hoc cap. ex duob. locis illius præfationis. Nã verba illa. Propter eorũ auctoritatẽ &c. vſq; ad ver. cõſtit. nõ lõge abſũt ab initio. Reliqua vero sũt in extremo. Iſidorus ſeruus) In Pannormia eſt*

eodem modo, atque apud Gratianum Apud Iuonem & in manu ſcriptis collectionis illius codicib. eſt, Iſidorus Mercator ſeruus Chriſti conſeruo ſuo, & parenti fidei (al. fideli) in Domino ſalutem. In vulgatis autem concilior. editionib. Iſidorus peccator, ſeruus &c. In indice librorum ante verba Gratiani hæc ſunt. Iſidori collectio canonum ex Vaticana. & Dominicana ſupra Mineruam. Et in admonitione ad lectorem. Ceterum inter priuatos collectores, qui multo plura congerere ſtuduerunt, perantiquus eſt Iſidorus: cuius collectio protenditur à canonibus Apoſtolorum vſque ad concilium Hiſpalenſe ſecundum: habeturque in duob. codicib. Vaticanæ bibliothecæ, & vno monaſterij Dominicani ſanctæ Mariæ ſupra Mineruam: extat autem impreſſa in editionib. concilior. in antiquiorib. quidem purior, in recentiorib. autem multis aliis conciliis, ſcriptiſque admixta. Iſidorum hunc Igmarus Archiepiſcopus Remenſis in libro de ſynodis, celeberrimum illum Hiſpalenſem fuiſſe affirmat, à quo ſtatur etiam Trittemius librum Decretor. eſſe conſcriptum: ac certe multa verba, quæ in præfatione huius collectionis leguntur, ſunt in libro quinto etymologiar. In codice autem Dominicanæ bibibliothecæ initio præfationis ita legitur. Iſidorus Mercator ſeruus Chriſti lectori conſeruo ſuo &c. nec multo ſecus in Vaticanis quo loco in impreſſis eſt, Iſidorus peccator ſeruus Chriſti &c.

(13) *Capitis tertij diſtin. 16. in ead. editione verba ſunt. Item Leo Papa nonus contra epiſtolam Nicetæ Abbatis. Clementis librum, id eſt Petri Apoſtoli itinerarium, & Apoſtolor. canones numerant Patres inter apocrypha, exceptis quinquaginta capitulis, quæ decreuerunt orthodoxæ fidei adiungenda. In marg. hæc ſunt. Iuo p. 4. c. 105. Pann. l. 2. 124. Orthodoxæ) al. regulis orthodoxis. al. regulis orthodoxiæ. In notis ita ſcriptum eſt. Hoc caput ſumptum eſt ex reſponſione Humberti legati Leonis noni ad libellum Nicetæ presbyteri, & monachi contra Latinos editum: quæ Romæ in monaſterio ſanctæ Mariæ nouæ, & in multis priuatis bibliothecis extat manu ſcripta. Merito autem potuit citari Leo IX. quod eius auctoritate, & iuſſione Humbertus legatus ſedis Apoſt. ea ſcripſerit. Initio eiuſdem diſtin hæc ſunt Gratiani verba. Apoſtolor. vero canones, qui per Clementem Pontificem Romanum, ſicut quidam aſſerunt, dicuntur eſſe tranſlati, ſunt quinquaginta. Et in notis Tranſlati) In titulo, qui præponitur canonib. Apoſtolor. in collectione Iſidori, & in conci-*

& in concilio Stephani Papæ IV. (*cuius magnam partem Deus dedit Cardinalis in ſua canonum collectione refert) pro voce tranſlati habetur prolati. Dionyſius certe Exiguus nullam huius verſionis mentionem fecit, & aliqui ſcriptores ſolent Epiſtolas Clementis hoc modo citare, ex dictis Petri Apoſtoli per Clementem prolatis: vt auctor Polycarpi, & alij.*

DE CAPITIBVS SVMPTIS A SEXTA ſynodo. *Dialogus ſeptimus.*

A.D E ſextæ ſynodi repetitæ in Trullo decretis, ſiue regulis agendum eſt. Neque credo te dubitare de fide ſextæ ſynodi, quæ contra Monothelitas habita eſt Conſtantinopoli in Trullo, quod palatij, ſiue aulæ Regiæ nomen eſt, ſub Agathone Pontifice, & Conſtantino IV. Imperatore. Hæc confirmata eſt mortuo Agathone a Leone Minore. Hanc nullos canones feciſſe, tam Græci, quã Latini confitentur. Sed & in his ipſis regulis, de quorum auctoritate dubitamus, hoc aperte dicitur. Recita ex Tilii libro, quem habes, Græca verba epiſtulæ, ſiue adlocutionis huius ſynodi. B. ἐπειδὴ δὲ αἱ ἅγιαι καὶ οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, αἱ κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖσαι, ἡ μὲν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου ἡμῶν βασιλέως Κωνσταντίνου πατρὸς τῆς σῆς ἡμερότητος, τὸ περὶ τῆς πίστεως πατρικῶς διαβεβαιώσασαι μυστήριον, οὐδαμῶς ἱεροὺς κανόνας ἐγγράψαι, καθάπερ αἱ λοιπαὶ ἅγιαι τέσσαρες οἰκουμενικαὶ σύνοδοι. A. Satis eſt ad id, quod volebam. Latine recitet C. noſter. C. Cum quo Imperatore loquitur hæc ſynodus? A. Cum Iuſtiniano poſteriore eius Conſtantini filio, ſub quo ſexta ſynodus habita eſt. C. quo pacto probas, eum eſſe Iuſtinianum poſteriorem? A. Quia prioris Iuſtiniani, ſub quo ſynodus quinta habita eſt, mentio hic fit, eumque mortuum eſſe, verba illa, τοῦ τῆς θείας λήξεως, oſtẽdunt. Inſcriptio epiſtulæ ad Iuſtinianum miſſæ recite-

Viden Iuo par. 4. c. 120. & 124. & 125. decr.

tur. B. τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ Ἰουστινιανῷ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος &c. A. Recitet C. Gratiani verba capitis VII. diſtinctionis XVI. C. Vnde ſancti Patres in eadem

Diſt. 16. c. 7. quoniam.

ſynodo congregati dixerunt. Quoniam ſanctæ vniuerſales ſynodi, quinta ſub Iuſtiniano Auguſto, ſexta ſub Cõſtantino patre ſuo Auguſto. A. Tuo pro ſuo ſcribendum: idque Contio placet, qui non recte hæc eſſe verba VII. ſynodi ſcribit. C. de myſterio fidei pleniſſime diſputantes, canones non fecerunt, ſicut ceteræ quattuor vniuerſales ſynodi: propterea nos conuenientes in hanc Imperialem vrbem, ſacros canones conſcripſimus. A. Gratiani verba

Iuo par. 4. c. 123. decr.

cum Iuone conferantur. C. Epiſtula ſeptimæ ſynodi ad Iuſtinianum filium Conſtantini. A. Placet inſcriptio, ſi ſextæ pro ſeptimæ ſcribatur. C. In aliis verbis nulla varietas eſt, niſi quod tuo pro ſuo ſcribit, tuam opinionem confirmans. A. Confer cum libro Cæſarauguſtano. C.

Cæſ. lib. 1. c. 40.

Inſcriptio eadem eſt: ſed VI. pro ſeptimæ habet. Vox tua, non ſua confirmatur? cetera vt Gratianus, & Iuo habet. (1) A. Hoc iacto fundamento, nullos canones feciſſe illam ſextam vniuerſalem ſynodum? videamus nunc, cur hi canones ſextæ ſynodi appellentur. Et hoc ex Taraſii verbis in ſeptima ſynodo dictis elicietur. Recita, quæ Gratia-

Diſt. 16. c. 5. ſextam. & c. 6. habeo.

nus capite V. & VI. illius diſtin. XVI ſcripſerit. C. Sextam ſynodum ſanctam cum omnib. canonib. ſuis recipio. Sed dubitatur de ea, an canones conſcripſerit? quod ex quarta actione ſextæ ſynodi facile abſoluitur. A. Septimæ pro ſextæ ſcribendum eſt. idque Contius probat. quamuis eadem octauam dicat vocari; quod falſum eſt. C. Ait enim Epiſcopus Petrus Epiſcopo Nicomediæ. A. Hoc etiam mutandum eſt. Ait enim Petrus Epiſcopus Nicomediæ. C. Habeo librum continentem canones ſanctæ ſynodi ſextæ. Patriarcha dixit. A. Hic eſt Taraſius, vt dixi. C. Quidam ſcandalizantur per ignorantiam pro canonib. iſtis dicentes: numquid ſexta ſynodus canones fecit? Sciant ergo, quoniam ſynodus ſancta ſexta ſub Cõſtantino congregata eſt contra eos, qui dicebant vnã operationem, & vnam voluntatem eſſe in Chriſto. A. Hos

Monothelitas appellabant. C. in qua ſancti patres illos, vt pote hæreticos anathematizauerunt, & orthodoxam fidē explanauerunt. Soluta eſt hæc ſynodus Conſtantini xiv. anno. poſt quattuor vero, aut quinque annos iidem ſancti patres congregati ſunt ſub Iuſtiniano filio Conſtantini, & prædictos canones promulgauerunt. De quibus nullus dubitet. Qui enim ſub Conſtantino Imp. in ſynodo fuerunt, iidem ipſi Epiſcopi ſub Iuſtiniano iſtis canonibus ſuſcripſerunt. Oportebat enim, vt ſynodus vniuerſalis canones eccleſiaſticos promulgaret. A. videtis Taraſii rationes quales ſint. Quod iidem Epiſcopi interfuerint, & ſubſcripſerint, quod poſt breue tempus, hoc eſt, quattuor, aut quinque annos; quod oportuit ſynodum habere canones. B. Quid ſi hæc omnia falſa ſint? nam neque iidem Epiſcopi interfuerunt, nec ſubſcripſerūt; neque poſt ſolos quinque annos; poſtremo non eſt neceſſe canones ſynodum conſtituere. Id ex quinta, & ſexta ſynodo manifeſtum eſt. A. Hoc poſtremum verum eſt: cetera poſtea dices. Volo enim, vt prius conferamus Gratiani verba recitata cum Iuone, & Cæſarauguſtano libro. C. Eſt etiam nonnihil reliqui apud Gratianum. A. Recita. C. Item ſancta ſynodus vniuerſalis ſexta poſt promulgatam ab ea definitionem contra Monothelitas, Conſtantino Imperatore, qui eam congregauerat, nō multo poſt defuncto, Iuſtiniano eius filio regnante pro eo. Eadem ſancta ſynodus. A. Non recte hæc edita ſunt. lege coniunctim: pro eo, eadē &c. C. filio eius regnante pro eo, eadem ſancta ſynodus diuinitus inſpirata iterum Conſtantinopoli quarto, aut quinto anno congregata eſt, & canones cc II. A. Lege c II. C. ad correctionem eccleſiæ promulgauit A. Hæc ſunt ex actione ſexta ſeptimæ ſynodi. Confer nunc Iuonis verba parte IV. cap. cxxI. C. actio quarta ſextæ ſynodi. A. Septimæ pro ſextæ ſcribendum, vt apud Gratianum. C. Petrus Nicomediæ Epiſcopus dixit: A. Hæc meliora ſunt, quam illic. C. Habeo librum &c. Omnia habet, vt Gratianus. In fine poſt verbū, promulgaret. Actio ſexta tomo primo cōtra falſam ſeptimam ſynodū. Septima ſynodus quomodo.

dicitur, quæ non concordat præcedentibus ſex vniuerſalibus ſynodis? A. Ex his apparet, omnia ſupra ſcripta eſſe ex ſeptima ſynodo, quæ pſeudoſynodum dictam ſeptimã euertit. Confer vltima verba Iuonis cum vltimis Gratiani verbis. C. Item Sancta ſexta ſynodus &c. Eadem verba, ſed melius ea ſcribuntur, quæ tu admonuiſti. Et Iuſtiniano filio eius regnante pro eo, eadẽ ſancta ſynodus &c. Sic etiã illa de numero canonum c II. A Confer cum Cæſarauguſtano libro. C. Contuli. Initio hæc ſunt. Actio quarta VI. ſynodi. Georgius Patriarcha dixit. Quidam per ignorantiam &c. A. Hæc mendoſa ſunt. C. Et poſt verbum, ſubſcripſerunt, additur. Actio ſexta tomo primo. Sancta ſexta &c. quædam videntur deſiderari. de numero canonum, vt Iuo. A. Quid nunc B. habes contra Taraſii argumenta? B. Neque eoſdem Epiſcopos interfuiſſe, neq; poſt quattuor ſolos, aut quinque annos habitam fuiſſe. Vtrumque docent aperte Græci duo Theophanes, & Anaſtaſius bibliothecarius. Annor. enim ſubducta ratione, quib. Conſtantinus ſuperſtes fuit poſt ſextam ſynodum, & annor. Iuſtiniani eius filii, antequam eiceretur a Leontio, & eiuſdem Leontii, & Abſimari tyrannorum, & eiuſdem Iuſtiniani iterum Imp. fiunt anni XXVII. Quo medio tẽpore multi Epiſcopi, qui in ea ſynodo fuerant, mortui ſunt, quos illi enumerant. Sed illud potiſſimum eſt, quod hæc pſeudoſynodus poſt ſolutam ſextam habita eſt, vt aperte dicit idem Taraſius: at conuocare generalem ſynodum, & in ea præſidere, & acta confirmare, ſolius eſt Romani Pontificis. In hac repetita ſynodo non interfuerunt Legati Romani Antiſtitis, vt omnes Græci fatentur; numquam ab eodem cõuocata eſt, numquam confirmata: ſequitur generalem non fuiſſe, aut oecumenicam, vt ipſi vocant. Quod ſi generalis fuiſſet, non ſexta, aut πενθέκτης diceretur, ſed ſeptima. A. Confirmationem ex verbis Hadriani a Gratiano, & aliis relatam probare quidam nituntur. B. Noſti, quid Turianus tuus aduerſus hanc confirmationem dicat. A. Redige in memoriam. B. Principio verba illa, Sextam ſynodum ſanctam cum omnib. canonib. ſuis reci-

Caſ. lib. 1. cap. 38.

Viden. Hüber. contra Nicetã.

Diſt. 16. c. 5.

pio: non eſſe Hadriani verba, ſed Taraſii relata ab Hadriano. Id ex actione ſecunda ſeptimæ ſynodi cognoſci poteſt, in qua actione lecta eſt hæc Hadriani epiſtula ad Taraſium. A. Cur non contradixit Hadrianus verbis Taraſii, ſi falſa ſcribebat? B. Quia aliqua ratione recte loquebatur. Sextam ſcilicet ſynodum veram recipio & eius canones, ſi qui ſunt. Sed & ſi quis Græca verba cum Latinis conferat: non inueniet de ſextæ ſynodi tantum regulis loqui, ſed de ſex concilior. regulis. A. Taraſius poſt illa verba retulit canonem huius repetitæ ſynodi de agni pictura: pro quo canone tuendo, vti acerrimo telo contra hæreticos, omnem lapidem mouet, vt perſuadeat omnibus, ſextam eſſe, & legitimam ſynodum eam, in qua is canon conſcriptus eſt. vſque eo, vt dixerit in ſynodo ſe habere ſuſcriptionem omnium Patrum ſextæ ſynodi, qui etiam poſt hunc, & ceteros canones ſubſcripſerint. B. Dici poterit, Hadrianum hæc paſſum eſſe dici. & ſcribi, vt optato fine frueretur: quo hæreſis illa effi actorum imaginum tolleretur. Sed non ſequitur omnes canones eſſe confirmatos: ſed illum non eſſe improbatum. Alioqui ſequeretur etiam, canones contra cælibatum clericorum, & contra ieiunia ſabbati, & de ſanguine. & ſuffocato confirmatos eſſe, quorum habuiſſe notitiam Hadrianum ignoramus. (2) A. Hadriani verba legantur, quæ Gratianus refert de conſecratione diſtin. III. cap. XXIX. C. Item Hadrianus Papa Taraſio Patriarchæ. A. Non additur hic, vniuerſali, vt in Græcis libris mendoſe. C. Sextã ſanctã ſynodum recipio cum omnibus canonibus ſuis, in quibus dicitur. In quibus ſcripturis ſanctarum imaginum. A. Scripturis poſitum eſt pro picturis. eſt enim hoc caput XXCIII. Trullianũ, in quo eſt. ἔν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς C. agnus Præcurſoris digito oſtenſus depingitur. A. Lege clauſulam eius capitis. C. Verum igitur agnum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſecundum imaginem humanã amodo etiam in imaginibus pro veteri agro depingi iubemus. A. pro veteri agno, dicendum eſt. Confer cum Iuone,[a] & Cæſar aug.[b] C. Adrianus Papa Taraſio Patriarchæ Actio ſecunda ſynodi ſeptimæ. Sanctã ſextam &c. In qui-

De conſec. d. 3. c. 29. ſextam.

[a] *Iuo par. 4. c. 122. decret.*
[b] *Cæſar. lib. 2. c. 39.*

buſdam picturis ſanctarum imaginum &c. Verum igitur agnum, qui dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſecundũ humanam imaginem effigiat, amodo pro veteri agno, in imaginib. depingi iubemus. B. Melius extremũ caput Gratianus poſuit: neq. enim illa, qui effigiat Græca verba habẽt. C. in Cæſar aug. libro tantum eſt. Adrianus Papa Tharaſio Patriarchæ. Sanctam ſextam ſynodum recipio cum omnib. canonib. ſuis. Sed apud Iuonem cap. cxxvi. partis quartæ ſic eſt. Reſpõſiones Adriani Papæ contra obiectiones quorundam ad Carolum cap. xxxv. Sancta ſexta ſynodus fideliter per canones orthodoxe ſtatuẽs, ita conſtituit dicens. In quibuſdam venerabilium imaginum picturis agnus digito præcurſoris monſtratus deſignatur, qui in ſignum relictus eſt gratiæ. Et poſt pauca. Secundum humanam figuram, & in imaginib. & nunc pro veteri agno retitulari decernimus A. Hæc poſtrema obſcurius dicta ſunt. Prima verba hunc canonem ſatis confirmant: ceteros non item. De quibus alio die agemus. B. Omiſſa ſunt alia eiuſdem Hadriani verba, quæ ſunt hæc, aut his ſimilia. Idcirco teſtimonium de ſancta ſexta ſynodo pertulerunt, vt clarifice oſtenderent, quod iam quando ſancta ſexta ſynodus acta eſt, a priſcis tẽporibus ſacras imagines, & hiſtorias pictas venerabantur. Vnde ipſa ſancta ſexta ſynodus fideliter per canones orthodoxe ſtatuens &c. A. Ne his quidem verbis omnes canones confirmantur. B. Non eſt audiendus Ant. Contius in huius capitis editione, cum de picturis veteris eccleſię agit. A. Tacitis ſuffragiis eius ſententia improbetur. (3)

(1) *Gratiani verba ſunt in extremo cap. 6. Habeo. diſt. 16. in editione Gregoriana. Ex his ergo colligitur, quod ſexta ſynodus bis congregata eſt, primo ſub Conſtantino, & nullos canones conſtituit. ſecũdo ſub Iuſtiniano filio eius, & præfatos canones promulgauit. Vnde ſancti patres in eadem ſynodo ſecundo congregati dixerunt. In marg. eſt. Iuo 7. vocat & Iuo par. 4. c. 123. Et in orat. allocutoria Patrũ qui in Trullo cõuenerant, ad Iuſtiniã. Imp. verba capitis 7. ſunt. Quoniam ſanctæ, & vniuerſales ſynodi, quinta ſub Iuſtiniano Auguſto, Sexta ſub Conſtantino patre ſuo (ſcribe tuo, vt in erratis*

notatur) Auguſto, de myſterio fidei pleniſsime diſputantes, canones non fecerunt &c.

(2) *Capitis quinti eiuſd. diſtin.* 16. *in eod. libro inſcriptio eſt. Vnde ſcribit Hadrianus Papa Tharaſio Patriarchæ. Sextam ſynodum ſanctam recipio cum omnibus canonib. ſuis. In marg. eſt. Iuo p.* 4. *c.* 122. *In notis hæc ſunt. Sextam) Hoc habetur in ſecunda actione ſeptimæ ſynodi in epiſtola Hadriani ad Tharaſium: ſed eo in loco Adrianus refert verba ſynodicæ epiſtolæ à Tharaſio ad ſe miſſæ. Et hic Gratianus non refert propria eius epiſtolæ verba. In verſione enim Anaſtaſij bibliothecarij ſic legitur. Inuenimus autem in prædicta ſynodica epiſtola ſanctitatis veſtræ, poſt plenitudinem fidei, & confeſsionem ſacri ſymboli, & omnium ſanctarum, ſex ſynodorum, & de ſacris, & venerabilibus characteribus miraculum laude, ac veneratione digniſsimum contineri. Quare & eaſdem ſanctas ſex ſynodos ſuſcipio cum omnib. regulis, quæ iure, ac diuinitus ab ipſis promulgatæ ſunt. Et hæc quidem poſtremâ verba ſunt etiam in illa ipſa Tharaſii epiſtola: quod ex concilio Græco, & noua interpretatione clare apparet. Sequuntur Gratiani verba. Sed dubitatur de ea, an canones conſcripſerit: quod ex quarta actione ſextæ ſynodi facile abſoluitur. In notis eſt. In ſecundo, &* XII. *Vaticanis eſt, ſextæ, alias ſeptimæ, & vere ſeptima, eſt, ſed ob gloſſam nihil eſt mutatum. In ſcholiis hæc ſunt. Sextæ ſynodi) Falſa eſt littera, & debet ibi eſſe ſeptimæ ſynodi. qualiter enim dubitaret ſexta ſynodus de eo, quod ipſa fecerat? Mox in marg. ſunt Io. Fant. & Archid. nugæ. Capitis ſexti inſcriptio eſt poſt verbum abſoluitur, iã relatum. Ait enim Petrus Epiſcopus Nicomediæ. Habeo librum continentem canones ſanctæ ſextæ ſynodi, &c. In marg. eſt. Ex actione quarta ſeptimæ ſynodi. Et Iuo p.* 4. *c.* 121. *In notis hæc ſunt Habeo librum) Verba ſunt Petri Epiſcopi Nicomediæ, ac Tharaſii Patriarchæ C P. actione quarta ſeptimæ ſynodi: quod quidem ipſi de* 102. *canonibus. dixerunt, qui in Trullo tempore Iuſtiniani Rhinotmeti ſecundo anno ſuæ reuocationis ad Imperium editi ſunt Verũ ex his ipſis verbis Tharaſii apparet, eos canones non eſſe proprios ſextæ ſynodi: quia fatetur poſt annos quatuor, aut quinq. quam ea ſynodus fuerat abſoluta, canones illos fuiſſe editos: quo tempore certiſsimum eſt, neq. eundem Romanum Pontificem, neque eoſdem Epiſcopos fuiſſe. Quamquam in hac ratione temporis potius creden-*

dum eſt diligentiſsimis chronologis, Theophani, (cuius etiam verba quæ ad hunc locum pertinent, ex originali Græco Vaticano ſatis fideliter tralata leguntur apud Fran. Turrianum libro de 6. 7. & 8. ſynodo) & Anaſtaſio, & Georgio Cedreno, quam Tharaſio. Illi enim non quattuor, aut quinq. vt Tharaſius, ſed 27. annos a fine ſextæ ſynodi tempore Agathonis habitæ, vſq. ad hanc huiuſmodi Decretor. editionẽ aſſerunt interceſsiſſe. Epiſcopos vero, qui hos ediderunt, noluiſſe ipſos edere tanquam canones ſextæ ſynodi, ſed voluiſſe ſupplere, quod videbatur in quinta, ac ſexta ſynodo deeſſe, ipſamet illorum ad Imp. allocutio teſtatur. Itaq. noua dicenda eſt hæc Epiſcopor. coitio, ideoq. Græci illam, vt ſcribit Balſamon, πενθέκτην, *id eſt, quintam ſextam ſynodũ appellant. Ceterũ non fuiſſe omnes illos canones à Romana eccleſia receptos, duo viri rer. eccleſiaſticar. peritiſsimi, Anaſtaſius Bibl. & Hũbert. quidẽ Leonis* IX. *legatus aperte teſtãtur. Hũber. his verbis. Non autem miror, ſi Agathoni Papæ, & ſanctis Patrib. ſextæ ſynodi veſtra imputetis deliramenta, & quæ aut corrupiſtis, aut finxiſtis capitula &c. Capitula, quæ nobis ſub eius auctoritate apponitis, omnino refutamus: quia prima, & Apoſtolica ſedes nec aliquando ea accepit, nec obſeruat hactenus, Anaſtaſius vero in præfatione in 7. ſynodum ad Ioan* VIII. *ita ſcripſit. Ergo regulas, quas Græci in ſexta ſynodo perhibẽt editas, ita in hac ſeptima ſynodo principalis ſedes admittit, vt nullatenus ex his illæ recipiantur, quæ prioribus canonib. vel decretis ſanctorum ſedis huius Pontificum, aut certe bonis moribus inueniuntur aduerſæ: quamuis omnes hactenus ex toto maneant apud Latinos incognitæ, quia nec interpretatæ. Sed nec in ceterarum Patriarchalium ſedium &c. Quamquam eoſ. Patres illas Græci promulgaſſe perhibeant, qui in ſexta ſynodo ſunt inuenti: ſed nullis certe probare poſſunt indicijs. Ad verſ. Sancta ſexta. in marg. additur. Ex ſexta actione ſeptimæ ſynodi. (Verba ipſa non videntur ſine mendo edita. & Iuſtiniano eius filio regnante pro eo. Eadem ſancta ſynodus &c.) Illud recte eſt. & canones numero* CII. *ad correctionem eccleſiæ promulgauit.*

(3) *De conſecrat. diſt. 3. cap. 29. Sextam, in editione Romana inſcriptio eſt. Item Hadrianus Papa Tharaſio Patriarchæ in actione 2. eiuſd. ſeptimæ ſynodi. In marg. hæc ſunt. In epiſt. Hadr. ad Carolum c. 35. ſupra diſt. 16. in 6. ſyn. c. 82. Iuop. 4: c. 122. & 126. Verba capitis 29. ſunt. Sextam ſanctam ſynodum recipio cum*

omnibus

omnibus canonibus, ſuis, in quibus dicitur. In quibus picturis ſanctar. imaginum agnus præcurſoris digito oſtenſus depingitur, qui in figuram gratiæ tranſit &c. In marg. eſt. In quibus) In quibuſdam vera lectio. Et in ſcholiis poſt Caſum. in quibus ſcripturis, 1. picturis. [mendoſe pro picturis] & ſunt verba canonum 6. ſynodi. In notis hæc ſunt. De ſexta ſynodo, & canonibus ipſius notatum eſt ſupra c. ſexta ſynodus. (deeſt diſt. 19. Gratiæ tranſit) Et in epiſtola Hadriani, & apud Iuonem par. 4. c. 122. legitur, in typum gratiæ aſſumptus eſt. Apud eundem Iuonem c. 126. ex Hadriano ad Carolum, in ſignum relictus eſt gratiæ. Græce in canone ſextæ ſynodi eſt, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, *id eſt, qui in typum gratiæ aſſumptus eſt. Sed ob gloſſam non eſt mutatum. In extremo capite hæc verba ſunt. Verum igitur agnum D. N. Ieſum Chriſtum ſecundum imaginẽ humanam amodo etiam in imaginib. pro veteri agno depingi iubemus.*

DE EADEM RE.

Dialogus octauus.

C. QVID eſt, quod contra canonem ab Hadriano confirmatum, tam Romæ, quam in prouinciis pictura Præcurſoris Domini digito agnum oſtendit? Idem etiam fit in globulis illis cereis, quæ a multis agni Dei ab aliis amuleta dicuntur? A. Conſuetudinis vis magna eſt in re præſertim, quæ potuit non impia videri. Cum enim pictura hiſtoriam doceat, vel potius rem geſtam: cum Præcurſor digito agnum oſtendit, venit in mentem inſpicientibus eundem tunc dixiſſe: Ecce agnus Dei, & quæ ſequuntur. Sic cum Petro aut claues dantur, aut oues committuntur: ſi claues, & oues pictæ ſint: ſpectatores facilius rei geſtæ recordantur: quam ſi ſimpliciter Chriſtus loquens cum Petro pingatur. B. His imaginibus veteres vſi ſunt tum

in hieroglyphicis, vt Aegyptii, tum in arte rhetores memoriæ, tum in nummis, et ſignis omnes populi, ac Reges, & Imperatores. A. Ita eſt, vt dicis. Sed nos de ceteris regulis agamus, quæ ex illa repetita ſynodo Gratianus refert. B. Non eſt ferendus Gratianus, cum ex hac ſynodo partem refert, in qua Cypriani ſynodum probare videtur de baptiſmo hæreticorum: cum contra Cypriani ſynodum omnes veteres Patres ſteterint. A. Græca verba lege capitis ſecundi extremi. B. ἔπι μὲν καὶ τοῦ Κυπριανοῦ τοῦ γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς ἄφρων χώρας καὶ μάρτυρος, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν συνόδου ἐκτεθέντα κανόνα, ὃς ἐν τοῖς τῶν προέδρων τόποις, καὶ μόνοι κατὰ τὸ παραδοθὲν αὐτοῖς ἔθος ἐκράτησεν. A. Nunc C. Gratiani verba legat. C. Opuſcula Theophili &c. Cyrilli Alexandrini Epiſcopi, Cypriani Carthaginenſis Epiſcopi, & ſynodum ſuã A. Iuonis verba [a] quæ ſunt? C. Eadem fere, quę antea diximus, niſi quod eius, pro, ſuã, ſcripſit in excerptionib. ſed in panormia ſuã nõ ſuũ vt editum eſt. Sic etiam habet liber Cæſar auguſt.[b] A. Mihi neq. Græca verba, neq. Latina placent: ſed vt potius tota illa ſynodus repudietur. (1) B. Caput quartum eius ſynodi refert Gratianus cauſſã XXVII. cap. VI. [c] vt deponatur clericus, laicus excommunicetur, qui Deo conſecratam corruperit. A. Reici non debet. Sed vbi dicitur: Item ex ſexta ſynodo: adde, repetita cap. IV. (2) B. Caput ſextum latius Græci, quam Gratianus [d] & Iuo [e] habent. Ante ſubdiaconi ordinem vxorem clerico ducere licere, non poſtea. A. Huius capitis vt ex ſexta ſynodo Innocentius Tertius mentionem fecit.[f] B. Errorẽ Gratiani eſt ſecutus. (3) Caput etiam ſeptimum plenius habent Græci, quam Gratianus,[g] & Iuo,[h] qui quaſi ex VII. ſynodo cap. VII. id refert non recte. Ne diaconus ante preſbyterum ſedeat, niſi locum tenuerit Patriarchæ, vel Metropolitani. [4] Capitis octaui mentio fit in ſeptima ſynodo cap. VI. cuius verba refert Gratianus diſtin. XIIX.[i] & Iuo [k] in excerpt. de ſynodo ſemel habenda quotannis. A. Cupio ſcire, quibus verbis referunt, vel renouant ſeptimi concilii Patres hunc canonem. B. ὥρισαν οἱ ἐκ τῆς συνόδου ὅσιοι πατέρες. & poſtea. τοῦτον οὖν τὸν κανόνα καὶ ἡμεῖς ἀνανεοῦμεν. Capud

Diſt. 16. c. 7. quoniam.

a *Iuo par. 4. c. 134. decret, & lib. 2. tit. 11. c. 29. panor.*

b *Cæſar. lib. 2. c. 8.*

c *27. q. 1. c. 6. ſi quis.*

d *Diſt. 32. c. 7. ſi quis.*

e *Iuo li. 3. tit. 8. c. 19. panor.*

f *c. 6. de tẽpo. ord. in 3. collect. & c. 9. de at & qual. Gregor. 1.*

g *Diſt. 93. c. vlt.*

h *Iuo par. 6. c. 123. decret.*

i *Diſt. 18. c. 7. quoniam.*

k *Iuo par 5. c. 375. decret.*

Gratianum, & Iuonem eſt. Definierunt ſextæ ſynodi ſancti Patres. Et hunc ergo canonem & nos renouamus. A. De hoc capite dubitari non poteſt. Sed & videmus, illos ſanctos patres dici, & illam ſextam ſynodum. B. Omnes Græci ita appellant, & aliqui ex Latinis. (5) Caput nonum Gratianus refert diſt. xliv. cap. iii. his verbis. Nulli clerico *Diſtin. 44. c. 3. nulli.* licet tabernam, aut ergaſterium habere Græce eſt. Μηδενὶ ἐξεῖναι κληρικῷ καπηλικὸν ἐργαστήριον ἔχειν. non recte pro caupona, vel vinario ergaſterio, ſiue taberna: ſcriptum eſt, taberna, vel ergaſterio. C. Quid intereſt? B. Quia non aliæ officinæ prohibentur, id enim ergaſterium ſignificat. (6) A. Dic de aliis. B. Caput vndecimum ſolent Græci contra Latinos obicere de azymis Iudæor. & aliis prohibitis. Gratianus *a* nõ recte ex vii. ſynodo eſſe ait. C. Ab Iuone *b* ſumptum id eſt. ſed melius eſt in libro Cæſaraug. *c* & apud Cõtium. B. eorum, pro Iudæorum, ſcribit Gratianus apud Democharem A. lege initium huius capitis. Μηδεὶς τῶν ἐν ἱερατικῷ καταλεγομένων τάγματι ἢ λαϊκὸς τὰ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἄζυμα ἐσθιέτω. A. Memini apud Humbertum ſiluæ candidæ Epiſcopum me legere hunc canonem nullas vires obtinere: cum ſexta ſynodus nullos feciſſet. Sed & hic non prohiberi generaliter Chriſtianis azima, ſed ea, quæ iudæorum fuerint. C. Quid Græci ſemper abſtinent azymis? A. In ſacrificio Miſſæ abſtinent. *d*. C. An non Chriſtus azymis vſus eſt in inſtitutione eius ſacrificii? A. Non poterant agnũ comedere Iudæi, niſi cum azymis, quibus octo dieb. vtebantur. Si quis alio pane vteretur, occidebatur. *e* (7) B. Caput xiii. quod Gratianus refert diſtinct. xxxi. *f* nullo pacto recipi poteſt. Eſt enim contra cælibatum Latinor. ſacerdotum conſcriptum: & aperte contra Romanam Eccleſiam. A. Quid ais, contra Romanam Eccleſiam? quo pacto id probas? B. Apertiſſimis verbis. Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, &c. A. Quid Gratianus, & Iuo ſcribunt? C. Gratianus ſic ait. Item ſynodus ſexta. Quoniam in Romani ordine canonis eſſe cognouimus traditum, eos qui ordinati ſunt diaconi, vel preſbyteri confiteri, quod non ſuis iam copulentur vxorib. Iuo ita ſcribit. Sext. ſynodus capitulo xiii. Quoniam in Rom. &c.

a 28. q. 1. c. 13. *nullus.*
b *Iuo par* 13. c. 116. *decret.*
c *Caſ. libr.* 8. c. 102.
d *Vid. Leo.* 19. *in epiſ. ad Michae. CP. incipiens Scripta tua.*
e *Exod.* 12. & 13.
f *Diſt.* 31. c. 13. *quon am. Iuo lib.* 3. *tit.* 8. c. 5. *panor.*

Non ſunt eadem verba Græca, Et Latina: ſed ſententia eadem eſt. Quod Græce eſt καθομολογεῖν, & promittere ſignificat, confiteri verſum eſt non recte. Neſcio autem, cur de hypodiaconis nihil dictum ſit cum melius de eis diceretur, tum tacitis verbis polliceri. vt abſtineant ab vxorib. ſi quas habent, & vt ipſi, & cælibes nullas ducant. B. Quod ſequitur, quis ferre poteſt? ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ διακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως &c. Antiquum ſequentes canonem Apoſtolicæ diligentiæ, & conſtitutiones ſacrorum virorum, legales nuptias amodo valere volumus nullo modo cum vxoribus ſuis eorum cõnubia diſſoluentes, aut priuantes eos familiaritate adinuicem in tempore oportuno. Hæc Gratianus. Iuo melius. Nos antiquum ſequentes canonem Apoſtolicæ diligentiæ, & conſtitutionis ſacror. virorum & c. A. Numquam hoc Apoſtoli, numquam hoc priores Græci ſancti viri ſtatuerunt, quod aperte Epiphanius ſcribit. Quam vero familiaritatem Latinus interpres, τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας Græci. (8)

Apud Humbertum Græci obiiciunt Apoſtolorum canonem quintum Græcis, ſextum Latinis, cuius etiam verba hic repetunt. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας &c. Quem canonem aliis verbis Gratianus,[a] aliis Burchardus,[b] & Iuo[c] referunt. Gratianus in hunc modum. Item opponitur illud, quod legitur in canone Apoſtolor. Si quis docuerit ſacerdotẽ ſub obtentu religionis propriã vxorẽ contẽnere: anathema ſit. Alii hæc verba ſcribunt. Epiſcopus, aut preſbyter vxorem propriam nequaquam ſub obtentu religionis abiciat. Si vero reiecerit excõmunicet. ſed ſi perſeuerauerit, deiiciatur. Hæc cum Græcis conueniunt. Optime autem alibi Gratianus Apoſtolorum canonem interpretatur. Si quis docet ſacerdotem vxorem ſuam contemnere non quã in ſacerdotio accepit, ſed quã ante ſacerdotiũ dũ adhuc eſſet laicus, vel in minoribus ordinibus, conſtitutus ſibi copulauit, cum qua continentiam profeſſus eſt, cum ad ſacros ordines conſcenderet: quam nullus debet contemnere, hoc eſt, ab animo, & cura ſua abicere, quin ei neceſſaria prouideat: anathema ſit. Hoc etiam Humbertus

a *Diſt. 28. c. 14 ſi quis.*
b *Burch. libr. 3. c. 78.*
c *Iuo li. 3. tit. 8. c. 30 panorm. & par. 5. c. 184. decr.*

Diſt. 31. c. 9. quicumque. p. 1

ni fallor,ſcripſit:cuius verba Leoni IX.aſcribunt Gratianus, *a* & Iuo. *b* (9) B.Non recte idem Gratianus de ſexta pſeudoſynodo loquitur his verbis. Hoc autẽ ex loco intelligendum eſt. Orientalis enim eccleſia, cui ſexta ſynodus regulam viuendi præſcripſit,votum caſtitatis in miniſtris altaris non ſuſcepit. Immo aperte Afris cap.XII.& Romanis cap. XIII. legem ſtatuere, & regulam viuendi hæc ſynodus profitetur. Quæ vero ſequuntur Stephani Papæ verba, *c* quæ etiam Iuonis ſunt in panormia, *d* duriuſcula ſunt,niſi interpretatione molliantur. Aliter ſe orientalium traditio habet eccleſiarum, aliter huius ſanctæ Romanæ eccleſiæ. Nam earum ſacerdotes diaconi, aut ſubdiaconi matrimonio copulantur: iſtius autem eccleſiæ, vel occidentalium nullus ſacerdotũ a ſubdiacono vſque ad Epiſcopum licentiam habet coniugium ſortiendi. Si veritatẽ amamus, tam orientis,quam occidentis canones eodem modo vetant hypodiaconis, & his maiorib. nuptias contrahere, vt in hac eadem Trulliana ſynodo cap.VI. A. matrimonio copulantur,hoc eſt,matrimonii copula vtuntur impune, interpretantur noſtri. B. Cetera non cohærent, nullus licentiam habet coniugium ſortiendi, id eſt,neque vxores ducere,neque coniugio vti poſſunt. (10) Sunt alia in Græco illo canone XIII. quæ neque Iuo, neque Gratianus *a* habet,reprehendẽda. In quibus excellit interpretatio mala cap. XXV. Carthaginiẽſis cõcilii Græcis, & in corpore canonũ,aliis eſt cap.III. cõcilii Carthag. V. Videndũ cap.III. & IV. Græcis,aliis Carthag. II. cap.II. & Rabanus cap.XXIX.pænitentium,& Iuo, *b* & Anſelmus. *c* (11) A. De aliis capitib. Trullianis a Gratiano relatis videamus. B. Cap.XV. refert Gratianus diſtinct. LXXVII. capite IV. *d* Ne ſubdiaconus minor XX. annis ordinetur &c. Cap.XVII. refert Gratianus vt ex VII. ſynodo, cauſa XXI. quæſt. II. *e* Ne derelictis ſuis eccleſiis clerici in aliis recipiãtur. (12) Cap. XXIII. refert Gratianus cauſſa prima capit.c. *f* Ne ſacra euchariſtia pecunia accepta diſtribuatur. Apud Iuonẽ cum hac inſcriptione legitur. *g* Ex ſexta ſynodo Conſtãtinopolitana tertia c. XXIII. C. Quo pacto eadẽ eſt ſexta, & tertia?

a *Diſt. 31. c. 11. omnino.*
b *Iuo lib. 3. tit. 8. c. 32. panor.*
c *Diſt. 31. c. vlt.*
d *Iuo lib. 3. tit. 8. c. 1. panorm.*
Diſt. 32. c. 7. ſi quis.
a *Diſt. 32. c. 13. placuit. & diſt. 84. c. 4. cum de quorundam. c. diſt. 84. c. 3. cũ in præterito.*
b *Iuo lib. 3. tit. 8. c. 22 panor.*
c *Anſel. lib. 8. c. 7.*
d *Diſt. 77. c. 4. ſubdiaconus.*
e *21. q. 2. c. 1.*
f *1. q. 1. c. 100. nullus.*
g *Iuo par. 2. c. 92. dec.*

A. Fortaſſe neq. ſexta dicenda eſt, neque tertia. Sed ſexta vocatur repetita poſt ſextam generalem; tertia autẽ, ob locum CP. C. Dic apertius. A. Prima generalis Nicæna fuit, ſecunda CP. tertia Epheſina: quarta Chalcedonenſis, quinta. CP. ſecunda, ſexta CP. tertia. C. Nunc intelligo. Sic igitur dicemus ſeptimam Nicænam ſecundam, octauam. CP. quartam. Sed quo pacto dicemus neq. ſextam, neque tertiam? A. Quia nobis videtur non eſſe generalis, ſic non eſt ſexta, niſi vſurpatione nominis: eadem ratione non eſt tertia CP. quia aliæ tres generales CP. fuerũt. (13) Dic B. cetera. B. Cap. xxvi. Gratian. refert diſt. xxiix. *h* De presbytero nõ legalib. nuptiis irretito, quẽ ἀθέσμων γάμων Græci vocant, & addunt κατ' ἄγνοιαν, hoc eſt, per ignorantiam. Gratianus alibi de bigamo interpretatur, *i* & Innocen. III. idem ſignificare videtur. *k* A. Mihi de quibuſcũq. nuptiis a presbytero contractis poſt ordinem ſacrum, aut ſi perſeuerat in illegitimis antea contractis, idem eſſe videtur. Illegitimæ autem nuptiæ ſunt iure prohibitæ, vt conſanguineor. vt etiam cum virgine ſacra, aut cum filia ſpiritali, quã tenuit in baptiſmo. (14) Cetera dices. Video enim interpellatores adeſſe.

h *Diſt. 28. c. 16. presbyterũ.*

i *Diſt. 31. c. vltim. p. quod autem*

k *Inn III. lib. 2. epiſt. 62. regiſt. & c. 1 de bigam. in 3. collect. & c. 4. e tit. Greg. 19.*

(1) *Diſtin. 16. cap. 7. Quoniam. extremo hæc verba ſunt in Romana editione. Cyrilli Alexandrini Epiſcopi, Cypriani Carthaginẽſis Epiſcopi, & ſynodum ſuam. In notis hæc ſunt. In iſto canonis loco eſt error; quia illa ſynodus Cypriani probatur, in qua ipſe cũ multis aliis Africæ Epiſcopis putauit baptizatos ab hæreticis verum baptiſma non recipiſſe: cum tamen B. Auguſtinus aſſerat aliam extitiſſe traditionem Apoſtolor. & ipſam Cypriani ſententiam plenario totius orbis concilio excluſam fuiſſe teſtetur.*

(2) *Inſcriptio capitis ſexti, Si quis Epiſcopus,* 27. *q.* 1. *in eadem editione hæc eſt. Item ex ſexta ſynodo in Trullo, c.* 4.

(3) *Capitis ſeptimi, Si quis eorũ, diſt.* 32. *in eodẽ libro inſcriptio eſt. Itẽ ex ſexta ſynodo c.* 6. *Et in marg.* Extra de *ætate, & qual. A multis. Pann. l.* 3. *c.* 102. *Cap.* 9. *A multis de æta. & qual. in Romana editione inſcribitur Innocẽtio tert.* Et in *verſ. Nemo ad ſacrũ. hæc verba ſunt. ſicut eſt in ſexta ſynodo conſtitutũ vt ſi quis eorũ &c.* Et in *marg. ca.* 6. *& Pann. ibid. c.* 102. *(hoc eſt, lib.* 3. *tit. de cõtinen. cle-*

ricor.) Et in ſcholis. Sexta ſynodo) 32. diſt. ſi quis eorum.

(4) *Diſtin. 93. cap. vlt. hæc inſcriptio eſt in eadem editione. Vnde in ſexta ſynodo cap. 7. legitur. Et in marg. Iuo p. 6. c. 123.*

(5) *In eodem libro Romano inſcriptio cap. 7. Quoniam quidem. diſtin. 18. hæc eſt.* Item *ex ſeptima ſynodo, c. 6. Additur in margine. Ex verſione Anaſtaſii. Et poſtea ſcriptum eſt. definierunt ſextæ ſynodi ſancti Patres &c. Hunc ergo canonē & nos renouamus &c. In marg. eſt. cap. 9.*

(6) *Capitis tertii diſtin. 44. in eodem libro inſcriptio eſt. Item ex ſexta ſynodo, c. 9. Nulli clerico licet tabernam, aut ergaſterium habere. In notis hæc ſunt. Græce eſt,* καπηλικὸν ἐργαστήριον, *id eſt, cauponariam tabernam.*

(7) E*iuſdem libri inſcriptio eſt cap. 13. Nullus eorum. 28. q. 13. Item ex ſexta ſynodo c. 11.* E*t in marg. Apoſtolor. can. 69. Iuo p. 13. c. 116.*

(8) *Diſtin. 31. cap. 13. in eodem libro verba ſunt.* I*tem ſynodus ſexta c. 13. lib. 8. c. 19. (hæc mendoſa ſunt. fortaſſe illa lib.* 8. *c. 19. ad Nicephorum pertinebant, de quo in nota cap. 11.) Quoniam in Romani ordine canonis eſſe cognouimus traditum, eos qui ordinati ſunt diaconi, vel presbyteri, debere confiteri, quod iam ſuis non copulentur vxoribus: nos antiquum ſequentes canonem Apoſtolicæ diligentiæ: & conſtitutiones ſacror. viror. legales nuptias amodo valere volumus.* I*n marg. hæc ſunt Pann. l. 3. c.* 86. *Ordinati) Ordinandi. Sed ob gloſſam non eſt mutatum. In notis eſt. Quoniam] Græce ſic habetur:* ἐπειδὴ ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν. *id eſt, Quoniam in Romana eccleſia loco canonis traditum eſſe cognouimus &c. Hanc vero eccleſiæ Romanæ traditionem non ſolum* B. *Hyeronymus contra* I*ouinianum, Hubertus ſupra citatus, & alii Latini ſcriptores defendunt, ſed etiam Balſamon in explanatione huius canonis ſatis aperte probat. Verum de omnib. huiuſmodi canonib. qui ſextæ ſynodo adſcribūtur, quid ſit ſentiendū, ad caput, H abeo lib. diſt. 16. ſatis explicatū fuit.*

(9) I*nſcriptio ca. 14. Si quis docuerit diſt. 28. in eadē editione eſt.* I*tē opponitur illud, quod legitur in canone Apoſt. c. 6. al. 5.* E*t in marg. Burc. l. 1. c. 78.* I*uo par. 5. c. 184. Pann. l. 3. c. 113.* I*n notis additur. Grat. refert ſenſū canonis, cæteri collectores etiā fere verba Gratiani verba diſt. 31. cap. 9. Quicumq. par. 1. hæc ſunt. vt iſte ſit ſenſus*

capituli. [*Si quis docet ſacerdotem vxorem ſuam contemnere*] *non quam vxorem in ſacerdotio accepit, ſed quam, dum adhuc eſſet laicus, vel in minorib. ordinib. conſtitutus, ſibi copulauit, cũ qua continentiam profeſſus eſt, & cum ad ſacros ordines aſcenderet, quam nullus debet contemnere, hoc eſt, ab animo: & cura ſua abiicere, quin ei neceſſaria prouideat. Inſcriptio cap.* 11. *diſt.* 31. *incip. Omnino. eſt. Item Leo* IX. *contra epiſtolam Nicetæ Abbatis. In marg. eſt. Pann. l.* 3. *c.* 115. *Et in notis eſt. Leo*] *Habetur in reſponſione Humberti ad libellum Nicetæ presbyteri, & monachi aduerſus Latinos editum: quam reſponſionem, cum nomine Leonis* IX. *cuius erat legatus, ſcripſerit, poteſt rectè nomine ipſius citari, ſicut multa ex Ennodii libro nomine Symmachi, diſt.* 12. (*ſcribe,* 17.) *c. concilia. &* 40. *diſt. non nos. &* 81. *diſt. nemo rectè* 8. *q.*3. *nõne.*9.*q.*3. *alior. & ſupra diſt.* 22. *c. omnes. nomine Nicolai II. quod habetur in oratione Petri Damiani.*

(10) *Ante caput extremum diſtin.* 31. *hæc in eodem libro verba ſunt. Hoc autem ex loco intelligendum eſt. Orientalis enim eccleſia* (*cui ſexta ſynodus regulam viuendi præſcripſit*) *votum caſtitatis in miniſtris altaris non ſuſcepit. Vnde Stephanus Papa ait in prima actione ſynodi ab ipſo in baſilica Lateranenſi congregata. Aliter ſe orientalium traditio habet eccleſiarum, aliter huius ſanctæ Romanæ eccleſiæ. Nam earum ſacerdotes diaconi, atque ſubdiaconi matrimonio copulantur &c. In marg. eſt. Pann. l.* 3. *c.* 84. *Et in notis. Matrimonio*) *Id eſt, poſſunt ſimul eſſe in ſacris ordinibus & matrimonio iuncti. Nam neque illis, poſtquam ad ſacros ordines aſcendiſſent, licebat contrahere matrimonium. Et in ſcholis. Copulantur*) *id eſt, copulato vtuntur. Et in marg. id eſt, carnaliter commiſcentur.*

(11) *Capitis* 13. *diſtin.* 32. *in eod. libro inſcriptio eſt. Itẽ in concilio Carthaginẽſi.*5. *c.*3. *Placuit Epiſcopos, presbyteros, diaconos, ſecundũ priora ſtatuta, etiã ab vxorib. abſtinere &c. Et in marg. Pan. l.* 3. *c.* 105. *Et in notis. Diaconos*) *Sequebatur ſubdiaconos. quæ vox ſublata eſt, quoniam abeſt ab originali, & ab Africano c.* 37. *& a* Carthagin. *Græco c.* 71. *& infra diſt.* 84. *cũ de quorundã. quãuis habeatur in* Carthaginenſi *codicis canonũ c.* 5.* *Secundũ priora ſtatuta*) *Græce eſt,* κατὰ τοὺς ἰδίους ὅρους: *& Balſamon interpretatur, tempore vicis ſuæ: quod ab originalis ſententia alienum eſt.* Capitis *quarti*

* c. 25. f.

quarti diſtin.84.verba ſunt in ead.editione. Item ex concilio Carthaginen.5.c.3. Cum de quorundam clericorum, quamuis erga vxores proprias incontinentia referretur; placuit Epiſcopos, & presbyteros, & diaconos, ſecundum priora ſtatuta, etiam ab vxorib. continere &c. Et in marg. In cod. can.c.25. In Africa.c.37. diſ.32. c. placuit. Priora) al. propria. In notis. Poſt verbum debere. In codicib. impreſſis hæc ſequebantur: contra Martinus Papa.[Si lector viduam duxerit] vt ſupra legitur. Sed illud, vbi neceſſitas; hoc vbi nulla neceſſitas vrget. Quæ ſunt expuncta, quia in vetuſtis codicibus aut non habentur, aut ſunt adſcripta in margine. In ſcholiis hæc ſunt. Et diaconos) & ſubdiaconos.32.diſt.placuit. vbi ſunt ead. verba. Capitis tertij; Cum in præterito. eiuſd. diſtin.84. inſcriptio eſt. Vnde in Carthagin.concilio 2.c.2. Aurellius Epiſcopus dixiſſe legitur. Et in marg. in Carthag. Codicis can.c.3.& 4.

(12) *Inſcriptio cap.4. Subdiaconus. diſtin.77. in Romano libro eſt. Item ex ſexta ſynodo c.15. At inſcriptio cap.1. cauſa 11. q.2. in eod. libro eſt. Vnde in ſexta ſynodo c.17. legitur. Et in marg. eſt. Et in 7. c.10. In notis varietas notatur Græcor. verbor. cuiuſmodi eſt hæc. vbi contingit eos ſine ſui examinatione permanere) Græce legitur,* ἐκ τούτου τε συμέβη ἀνυποτάκτους αὐτοὺς καταστῆναι. *id eſt, atque hinc euenit, vt ipſi reddantur non ſubiecti. Et in marg. eſt.1. Tim. 1.& Heb.2.*

(13) *Capitis* 100. *Nullus Epiſcopus.* 1. *q.* 1. *inſcriptio in eodem libro eſt. Item ex ſexta ſynodo c.23. Et in marg. eſt. Iuo p. 2. c.92. Et in notis additur. Quod dicitur, a percipiente gratiam communionis: hæc notantur. Sic etiam Iuo. In vno vetuſto Gratiani codice eſt, gratia communionis, quod Græcæ lectioni magis conuenit &c.*

(14) *Verba cap.16. diſtin.28. in libro Romano hæc ſunt. Item ex ſexta ſynodo in Trullo c.26. Presbyterum per ignorantiam non legalib. nuptiis detentum &c. In marg. additur. Simile etiam in 3. canone eiuſd. ſynodi, & apud Baſil. in epiſt. ad Amphilo. c.27. In ſcholiis eſt. Non legalib.) Poteſt intelligi de eo, qui contraxit ſecundas nuptias per ignorantiam iuris. Et in marg. Sic intelligit Grat.31. diſt. par. vlt. Gratiani verba ſunt diſt.31. c. vlt. Quod autem in cap.6. ſynodi presbyter non legitimis nuptiis, detentus punitur, non legales nuptiæ ſecundæ intelligendæ ſunt &c. Et in marg. ſup.28. diſt.c. presbyterum. Sed in ſcholiis mendoſe eſt*

25. diſt. Innocentij verba ſunt cap. 4. Nuper. de bigamis in Romana editione, ſicut in canone legitur de presbytero, q. qui non legalibus nuptijs detinetur &c.

DE EADEM RE.
Dialogus nonus.

A. Dicendvm adhuc eſt de Trullianis regulis a Gratiano relatis, quæ negare non poſſumus fucoſa quadam imagine concilij generalis ſurrepere nobis poſſe, niſi caueamus. B. Caput XXVII. eius concilij videre licet apud Gratian. cauſa XXI. quaſi ex octaua ſynodo. De veſtibus prohibitis clericis. In fine dicitur, ἐπὶ ἑβδομάδα μίαν ἀφοριζέσθω. Apud Gratianum, per vnam hebdomadam ſuſpendatur, pro excommunicetur. (1) Caput XXIIX. habet Gratianus de conſecrat. diſtin. II. cap. VI. *a* Ne vuas addant oblationibus neque eas populo diſtribuant cum ſacra oblatione. Caput XXXI. refert Gratianus de conſecrat. diſt. I. cap. XXXIII. *b* Sed Græca meliora ſunt. Vetat canon, ne ſacra myſteria in oratoriis domibus ſine Epiſcopi licentia fiant. λειτουργοῦντας κληρικοὺς interpres vertit, Clericos, qui miniſtrant. In veteri Græco libro additur, καὶ βαπτίζοντας, quod placet. (2) Caput XXXII. eſt contra Armenios, qui vinum offerunt ſine aqua, & contra hydroparaſtatas, qui aquam offerunt ſine vino. Vtitur contra hos teſtimonio Iacobi fratris Chriſti, & Baſilij Cæſarienſis, qui in Miſſæ traditione his vtuntur verbis, vt appareat vinum aqua mixtum Chriſtum obtuliſſe. Hanc partem huius capitis Gratianus refert de conſecratione, cap. XLVI. [c] in quo ſcribi debuit tradiderunt, pro addiderunt. (3) Caput XXXV. refert Gratianus cauſſa XII. *d* Ne Metropolitanus res Eccleſiæ carentis Epiſcopo auferat. (4) Caput XXXVI. ambitionis plenum eſt; ſed ſpeciem habet recti, cum renouet, quod in concilio CP. & Chalcedonem. datum eſt Patriarchæ CP. vt habeat priuilegia eccleſiæ Romanæ, ſed ſecundus ſit: tertius Alexandrinus, quartus Antiochenus, quintus Hieroſolymita-

21. q. 4. c. 2.

a De conſec. d. 2. c. 6. didicimus.

b De conſecr. d. 1. c. 33. clericos.

c De conſe. d. 1. c. 46. Iacobus.

d 12. q. 2. c. 48. non lic. ai.

nus. Sic in veteri Græco libro. In Tiliano deſideratur, quartus Antiochenus. Apud Gratianum diſtin.xxii. ca.vi. Diſt.22.c.6. renouantes: mendoſe ſcriptum eſt, petimus, pro definimus; & inferior Vide c.3.e.d. Roma, pro ſenior Roma; & Chalcedonẽſis ſynodi nulla fit mentio. & illa in contrariam ſentẽtiam mutanda ſunt: non tamen in eccleſiaſticis rebus magnificetur vt illa. ὥστε τὸν κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαβεῖν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασιν. ET igitur, pro non tamen, ſcribendum. A. Ex Leonis, Gelaſij, & Nicolai epiſtulis cõſtat Romanos Pontifices huic ambitioni reſtitiſſe. (5) In octaua ſynodo contra Photium id permiſſum eſſe videtur, cap.xxi. *a* cuius verba referunt Deuſdedit, *b* & Anſelmus, *c* & Gratianus. (6) B. Quod diſtin.xxiii. Gratianus ſcribit. *d* Item ex ſexta ſynodo. Vnde Nicolaus Papa. In nomine Domini &c. cur ea verba poſita fuerint, me ignorare fateor: credendum eſt erraſſe ſcriptores, & hæc eſſe repetita ex inſcriptione capitis ſexti diſtin. xxii. atque delẽda eſſe. (7) De capite xxciii. alio die dictum eſt. *e* Nihil amplius apud Gratianum inuenio ex hac ſynodo ſumptum. Tantum de ſubſcriptionib. dicam: poſt Imp. Iuſtiniani ſubſcriptionem hæc verba inuenio. ἁγιωτάτου Πάπα Ῥώμης. Credo locum eſſe relictum vacuum eius ſubſcriptioni. Sequitur Pauli Epiſcopi CP. nouæ Romæ, Petri Epiſcopi Alexandriæ magnæ vrbis, & Anaſtaſij Epiſcopi Hieroſolymor. Item ſubſcriptiones Epiſcopor. ccxxvii. Conferatur hic numerus, & nomina cum ſexta ſynodo generali. C. Bedæ verba refert Iuo, *f* ex quibus apparet cl. Epiſcopos in ſexta ſynodo interfuiſſe. Idem numerus eſt in libro pontificali in vita Leonis Minoris. A. De anno, & indictione quid in Græco libro eſt? B. Capite tertio, & xvii. mentio fit quartæ præteritæ indictionis, & eod. c.iv. anni mundi ṼIC XCIX. A. Si detrahis annos ante Chriſtum ṼD. erunt anni DCXCIX. B. Non conueniet indictio. A. Si octo annos detrahes, conueniet. Sic, ni fallor, Theodorus cognomento Gaza iubet eſſe detrahendos ṼD VIII. In quibuſdam Leonis Minoris epiſtulis non editis dicitur, indictione nona

a Diſt.22.c. vlt.
b Deuſde.c.3.
c Anſelm.lib. 2 c.72.
d Diſt.23.c.1.
e Dial.7.
f Iuo par.4. c.125.dec.

habitam eſſe ſynodum ſextam. & in actis eiuſdem apparet, eadem nona habitam, & decima peractam. & in ſubſcriptione inueniuntur nomina Epiſcoporum CLVIJ. In quibus Patriarcha C P. eſt Georgius, non Paulus: & Antiochenus, ſiue Theopoleos Theophanes: Alexandrinus Petrus preſbyter vicarius: Georgius preſbyter vicarius Hieroſolym. Epiſcopi. Ab indictione nona ad quintam ſunt anni XI. quibus adde XV. & fient XXVI. de quib. ex Anaſtaſio, & Theophane dictum eſt. B. Vides falſa eſſe, quæ Taraſius dicebat, poſt quattuor annos, eoſdem Epiſcopos conueniſſe in hac repetita ſynodo. A. Ita eſt, vt dicis. Quia vero inter Trulliana capita aliquot enumeraſti, quæ falſo ſeptimæ, aut octauæ ſynodo apud Gratian. adſcripta ſunt; velim ſcire, an ſit aliquod ſeptimæ ſynodi caput, quod alij concilio, vel ſcriptori ſit falſo adſcriptum? B. Caput XII. ſeptimæ ſynodi a Gratiano relatum cauſſa XII. quaeſt. II. hanc
12.q.2.c.19. quiſquis. inſcriptionem habet. Item ex hiſtoria Euſebij Epiſcopi Cæſarienſis capite duodecimo. C. Magna metamorphoſis. Fuitne Euſebius poſterior hac ſynodo? A. Fuit multis ſæculis prior Euſebius, qui interfuit Nicæno concilio Conſtantini tempore. Sed quid Iuo, & Anſelmus, & liber Cæ-
a *Iuo par. 5. c. 375. decret.* ſarauguſtanus ſcripſerūt? C. Iuo recte *a* ex ſeptima ſynodo
b *Anſ. lib. 6. c. 184.* cap. XII. Anſelmus *b* vt Gratianus, Cæſarauguſtanus *c* vt Iuo. B. Ex his apparet, non ex conciliis ſed ex collectoribus
c *Caſ. libr. 7. c. 72.* Gratianum ſingula ſumpſiſſe. (8) Sed age, vide ſis cap. XVI. huius concilij, quam belle referatur a Gratiano cauſſa XXI.
d *21.q.4.c.1.* quaeſt. IV. *d* Omnis iactura, & ornatura corporalis a ſacrato ordine aliena eſt. Obſecro te, quænam hæc portēta verbor. ſunt, iactura & ornatura? Græce eſt. *Πᾶσα βλακεία καὶ κόσμησις σώματος ἀλλότρια εἰσι τῆς ἱερατικῆς τάξεως.* A. Quid Iuo, & Anſelmus, & Cæſaraug. liber? C. Omnis iactantia
e *Iuo par. 5. c. 377. decret.* & ornatura corporalis aliena eſt a ſacro ordine, Iuo. *e* ſa-
f *Anſel. lib. 6. c. 185.* crato, pro ſacro, Anſelmus, *f* & Cæſar. *g* cetera vt Iuo. B. Quid illud? non ſolum imaginarias ſcripturas abomi-
g *Caſ. lib. 4. c. 59.* nati ſunt? quis intelliget? C. Sic Iuo, alij hæc omittunt. B. At Græce eſt, *οὐ μόνον τὰς εἰκονικὰς ἀναζωγραφήσεις ἐβδελύξαντο.* A. Imaginum picturas Anaſtaſius bibliothecarius, vt exi-

ſtimo, appellauit imaginarias ſcripturas. Græca cum Latinis conferre optimum eſt.

Vos exemplaria Græca
Nocturna verſate manu, verſate diurna. (9)

C. Quid eſt apud Gratianum diſtin. LXIII. cap. VII. *h* Item ex ſecunda actione VI. ſynodi CCCL. Epiſcoporum? B. Monſtrum horrendum, informe, ingẽs, cui lumen ademptum. A. Scribendum eſt, caput tertium ſeptimæ ſynodi. Videndus Iuo, *i* & Anſelmus, *k* & Deusdedit, *l* & liber Cæſaraug. *m* & Tarraconen. *n* (10) Sed de his hactenus. Cras de Martino Bracarenſi agemus.

h *Diſt. 63. c. 7. omnis.*
i *Iuo par. 5. c. 120 decret.*
k *Anſ. lib. 6. cap. 5.*
l *Deusded. c. 1. & 4.*
m *Cæſ. libr. 3. c. 64.*
n *Tarr. lib. 1. c. 46.*

(1) INSCRIPTIO *capitis ſecundi. Nullus eorum. 21. q. 4. in editione Romana hæc eſt. Item ex ſynodo ſexta c. 27. In extremo capite ad illa verba: per vnam hebdomadam ſuſpendatur: eſt in marg.* ἀφοριζέσθω, *id eſt, ſegregetur.*

(2) *De conſecrat. diſtin. 2. cap. 6. Didicimus. in eadem editione inſcriptio eſt. Item ex ſexta ſynodo c. 28. In notis hæc ſunt. Eſt quaſi ſumma quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquanto verba ſunt, ſed eodem fere ſenſu. In extremo capite ad illa verba & fructuum gratias agat; adduntur hæc. Græce eſt,* πρὸς τὴν τοῦ δωτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν. *id eſt, ad reddendas gratias fructuum datori. Inſcriptio capitis 33. nobis, 34. Romanis incip. Clericos, qui miniſtrant, vel baptizant &c. de conſecr. diſt. 1. hæc eſt. Item ex ſexta ſynodo. c. 31.*

(3) *Capitis 46. nobis, 45. Romanis cuius initium Iacobus, de conſecr. diſt. 1. inſcriptio eſt. Item ex ſexta ſynodo c. 32. Ad verba extremi capitis: in ſcripturis addiderunt nobis miſſæ celebrationem: in notis hæc ſunt. Græce eſt,* ἐγγράφως τὴν μυστικὴν ἡμῖν ἱερουργίαν παραδεδωκότες, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ ἱερὸν ποτήριον ἐκδεδώκασιν. *id eſt, qui in ſcriptis tradiderunt nobis myſticum ſacrificium; hoc modo in diuina liturgia ſacrum poculum ex aqua, & vino conficiendum ediderunt. Sed nihil mutatum eſt tum ob gloſſam, tum quoniam collector de induſtria videtur ſummatim retuliſſe. Abeſt autem hoc caput ab aliquot vetuſtis exemplaribus.*

(4) *Ante caput 48. Non liceat 12. q. 2. in eodem libro hæc ſunt. Sicut in ſexta ſynodo c. 35. legitur.*

(5) *Verba capitis ſexti diſtin.22. in Romano libro hæc ſunt. Item ex 6. ſynodo ſub Iuſtiniano congregata c.36. Renouantes ſancti Conſtantinopolitani decreta concilij petimus, vt Cõſtantinopolitana ſedes ſimilia priuilegia, quæ ſuperior Roma habet, accipiat; necnon in eccleſiaſticis reb. magnificetur vt illa &c. In marg. eſt. Petimus)* ὁρίζομεν *id eſt, ſtatuimus. In notis. Renouãtes] Hic agitur de quinto illo canone primæ ſynodi Conſtantinopolitanæ: de quo ſupra ead. c. Conſtantinopolitanæ. dictum fuit. Et quod attinet ad omnes hos canones, qui ſextæ ſynodo tribuuntur, videnda eſt notatio ad c. Sextam. ſupra 16. diſtin. Superior Roma) Ita habetur in aliquot vetuſtis exemplaribus: nam in vulgatis erat inferior. Græce eſt,* τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, *ideſt, antiquioris, vel ſenioris Romæ, vt infra cap. proximo. Omnino autem caput hoc longe breuius eſt in hac verſione, quam in Græco exemplari, vno tantum loco copioſius, quod Antiochenam numerat ſedem: cuius in Græco vulgato nulla mentio. Necnon] Sic emendatum eſt ex aliquot manuſcriptis, & Græco antea enim legebatur, non tñ. Captitis tertij eiuſd. diſtin. verba ſunt. Vnde in eadem ſynodo, ideſt, Conſtantinop.1 cap.5. ita conſtitutum eſt. Conſtantinopolitanæ ciuitatis Epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum Epiſcopum: propterea quod ſit noua Roma. Et in marg. Ex priſca verſione. Poly. lib. 2. tit. 22. Et in notis. Canon hic ex iis eſt, quos Apoſtolica Romana ſedes a principio, & longo poſt tempore non recepit: quod ex epiſtola quinquageſima prima, alias quinquageſima tertia Leonis Papæ primi ad Anatolium CP. & aliis eiuſdem epiſtolis facile eſt cuiuis cognoſcere: itemque ex duabus epiſtolis Leonis noni, vna aduerſus præſumptiones Michaelis, & Leonis c.28. altera ad eundem Michaelem. Sed multo clarius ex B. Gregorij epiſtola 31. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anaſtaſium Antiochenum. Atque ex Epiſtola Nicolai primi ad Mich. Imp. quæ incipit Propoſueramus. Quamquam Epiſcopi CP. Imperatorum potentia freti, ſecundum locum Patriarchalium ſedium ſibi vſurparunt: idque tandem pacis & tranquillitatis cauſa fuit ipſis conceſſum, ſicut in c. antiqua de priuileg. Innocentius Papa III. declarauit.*

(6) *Inſcriptio cap. vlt. diſtin.22. in eodem libro eſt. Vnde in XIX. ſynodo habita ſub Hadriano Papa II. can. 21. Diffinimus neminem &c. In marg. eſt. Deusdedit p.3. Anſel. l. 2. c.72.*

(7) *Capitis primi diſtin.* 23. *inſcriptio eſt in Romana editione. Vnde Nicolaus Papa II. in conc. Lateranenſi. In nomine Domini &c, Et in marg. Pann. l.3.c.1. Et in notis. Huius decreti integrum exemplum eſt in vetuſtiſſimo libro Abbatiæ monaſterij Farfenſis litteris Longobardicis ante annos pæne quingentos ſcripto, & alibi. (Vid. lib. 2. dial. 19. add. 12.)*

(8) *In eodem libro inſcriptio cap.* 19. *Quiſquis Epiſcopus.* 12. *q.*2. *hæc eſt. Item ex ſeptima ſynodo c.*12. *Et in notis hæc ſunt. Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anſelmum citabatur, ex hiſtoria Euſebij Epiſcopi Cæſarienſis. Iuo verum auctorem citauit. Verſio autem eſt Anaſtaſii bibliothecarij, ex cuius codicibus manuſcriptis nonnulla ſunt emendata. In marg. eſt. Poly libro ſexto, titulo decimo quinto. Anſ. lib. 6. c.*184. *Iuo par.*5. *c.*375. *Can. Apoſt.* 39. *In aliis notis de varietate Græcor. verbor. & Latinor. agitur. Salariis) Græce eſt,* ἐκ τῶν αὐτουργιῶν, *pro qua voce in Pariſienſi Græcor. canonum editione legitur in rubrica,* ἐκ τῶν προαστείων, *id eſt, ex ſuburbanis. quaſi ſuburbana vocentur auturgia, quod ipſius poſſeſſoris manibus colantur. Balſamon tamen eos agros interpretatur, qui per ſe ipſi ſine magna cultura fructum ferre poſſunt, vt ſiluæ, & alia huiuſmodi. Fraudare.* σφετερίζεσθαι, *id eſt ſibi vindicare, & ſuum facere. (Malo alienare) Epiſcopus quidem ab epiſcopio, Abbas autem a monaſterio) Hæc ad ſententiæ integritatem addita ſunt ex ipſo canone.* *Vide lib. 2. dial. 7.*

(9) *Gratiani verba ſunt initio quæſt.* 4. *cau.*21. *in Gregoriana editione. Quod vero fulgidis, & claris veſtibus eis ornari non liceat, in ſeptima ſynodo iubetur: in qua ſic ſtatutum eſt, c.*16. *Omnis iactātia & ornatura corporalis a ſacrato ordine aliena eſt &c. Et poſtea. Chriſtianos calumniantium hæreſis, & hi, qui hanc receperunt, non ſolum imaginarias picturas abominati ſunt &c. In marg. eſt. Imaginarias. al. imaginum. Et in notis. Hæreſis] Cum ante legeretur, hæreticorum; ſic eſt emendatum ex Anaſtaſio, & Iuone, & reſpondet Græce voci* αἵρεσις: *atque ex iiſdem nonnulla alia ſunt reſtituta. Initio capitis additur in marg. Anſ. l.6. c.*195. *Iuo p.*5. *c.*377.

(10) *Inſcriptio capitis ſeptimi, Omnis electio. diſt.* 63. *in eodem libro eſt. Item ex ſeptima ſynodo, quæ eſt ſecunda Nicæna* 350. *Epiſcopor. c.*3. *In notis hæc ſunt citabatur antea ex ſecunda actione ſextæ ſynodi. Reſtitutus eſt locus ex Iuone. Et ad verba extremi*

capitis : Et ſegregentur: additur. In aliquot vetuſtis Gratiani exēplarib. eſt, ſegregetur. ſed pleriſq. cum vulgata lectione conuenit. In canone 31. Apoſtolor. Græce ſic legitur. Καθαιρείσθω καὶ ἀφοριζέσθω, καὶ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. *& infra 16. q. 7. c. ſi quis Epiſcopus. vbi hic idem canon ex alia refertur verſione, legitur : & ſegregetur, omnesque, qui illi communicant: eodemque modo eſt apud Anſelmum verum in verſione Anaſtaſii bibliothecarij legitur, quemadmodum apud Gratianum, & conuenit cum verſione priſca, ac Dionyſiana. In marg. hæc ſunt. Can. Apoſt. 31. infra. 16. q. 7. ſi quis. Iuo pag. 5. c. 120. Anſel. l. 6. c. 8. Burc. l. 3. c. 109. Deusdedit ibid. (hoc eſt, parte 1. & 4.) Inſcriptio cap. 14. Si quis Epiſcopus. 16. q. 7. eſt. Item ex canone Apoſt. 31. Et in notis ſcriptum eſt. De hoc canone notatum eſt ſupra diſt. 63. omnis electio. in ver. Segregetur. Et in marg. diſt. 63. omnis. Deusd. p. 1. Bur. l 3. c. 109. Iuo p. 3. c. 85. & par. 5. c. 119.*

DE MARTINO BRACARENSI, & de Martini Papæ concilio.

Dialogus decimus.

A. CREDO vos non ignorare, ſi Gratiani librum ab Ant. Demochare, vel ab Ant. Contio editum legiſtis: in omnibus fere capitibus, quæ habent hanc inſcriptionem: Ex concilio Martini Papæ: additum eſſe in margine Martini Bracarenſis nomen ex capitulis Græcarum ſynodorum. Quod a Demochare factum eſt, ſumitur ex libris conciliorum, in quibus poſt ſecundum Bracarenſe concilium, illa capita ſunt Martini Epiſcopi, qui ſe ex Orientis conciliis ea ſumere dicit, offenſus varia interpretatione eorum. Vnde autem ſingula capita ſumantur, non adſcripſit, quod ſciam? ſed ego ea conferens cum Græcis inueni, paucis exceptis, quæ non in Græcis, ſed in Latinis conciliis reperta ſunt. Concilium Martini Papæ inſigne fuit contra Monothelitas habitum ante ſextam ſynodum, in quo non hi canones editi fuerunt, neque confirmati. Tamen neſcio quomodo

quomodo a collectorib. referri ſolent, vt Martini Papæ in ſynodo. Sic fit, vt a Gratiano Martini Papæ appellentur, & cum Græcis coniungantur quaſi diuerſi. Exemplum ſumamus a concilio Nicæno; nam canones Apoſtolorũ præteritos ab eo eſſe video. Caput primum in Martini collectione eſt XXI. refert Gratianus diſtin. LV. capite IX. *a* cum verba Nicæni concilii interprete Dionyſio poſuiſſet cap. VII. Martini refert Iuo *b* in panormia cũ hac inſcriptione: Ex cõcilio Martini Papæ XXI. Idem in excerpt. Ex decretis Martini Papæ cap. XXI. Hoc aliqua ratione defendi poteſt. Epiſcopos enim Papas eſſe aliquando dictos conſtat, vt de Oſio alio die dicebamus. B. Hanc ego erroris originem credo, vt cum aliquis hæc capita Martini Papæ, hoc eſt Epiſcopi, inſcripſiſſet, alius Papæ Romani interpretaretur. A. Si præfationem legiſſent, ab errore diſceſſiſſent facile. Iuo in excerptionib. verius Martini verba refert, quam Gratianus. Si quis præ ægritudine naturalia a medicis habuit ſecta: ſimiliter & qui a barbaris, aut dominis ſtultis fuerint caſtrati. Stulta appellat, quæ prius naturalia. τὰ μωρία. De ſuo vero addit: exiſtimans poſſe a ſe carnales cõcupiſcentias amputari. Sententiam concilii refert Tribarienſe concilium cap. XXXIII. verba Anſelmus, *a* & liber Cæſaraug. *b* In Tilii libro deſiderãtur hæc verba poſt vocẽ προσήκει. καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προσάγεσθαι. quæ illis Latinis reſpondent. Et deinceps nullum debere talium promoueri. C. Quod ex Arabicis referunt caput primum concilii Nicæni, alia de re conſcriptum eſt. A. Ita eſt, vt dicis. Sed ego Græcis, & Latinis ſcriptorib. magis credendum cenſeo, quam Arabibus, vel Armeniis. (1) Cap. quartum Nicænũ ex Dionyſii interpretatione refert Gratianus diſtin. LXIV. cap. I. & Martini caput II. refert. capite VII. eiuſd. diſtinctionis. *c* Tertia interpretatio eſt, quam referunt Iuo, *d* & Anſelmus, *e* & liber Cæſarauguſt. *f* qua vtitur Iſidorus Mercator in conciliis. τὸ δὲ κῦρος, poteſtas ſane, vel confirmatio, eſt Dionyſio, & Iſidoro: poteſtas, Martino tantum. (2) Caput nonum ex interpretatione, qua vtitur Mercator Iſidorus refert Gratianus di-

a *Diſ. 55. c 7 ſi quis a medicis. & cap. 9. ſi quis præ ægritud.*
b *Iuo lib. 3. tit. 5. c 15. panorm. & par. 6. c. 374 decr.*
Vid. infra dial. 2. addit. 2.

a *Anſel. lib. 7. c. 31.*
b *Cæſ. lib. 4. c. 110.*

c *Diſt 64 c 1. & 7. Epiſcopum*
d *Iuo par 5. c. 117. decret.*
e *Anſ. libr. 6. c. 48.*
f *Cæſ. libr. 3. c. 26.*

g *Diſt.81.c.4. ſi qui.*
h *Diſt.24.c. vlt.*
i *Burch.lib 2. c.13.*
k *Iuo par 6.c. 33.dec.*
l *Anſ.lib.8 c.13.*

ſtin.xxcı.c.ıv. *g* Martin. cap.xxıv. inuenies diſtin.xxıv. extrema. *h* Ex Dionyſii interpretatione apud Rabanum ca.ı. pænitentium, & apud Burchard. *i* Iuonem, *k* & Anſelmum. *l* Martinus de ſuo addidit mentionem diaconorum. item illa: aut poſt ordinationem ab aliis ſunt detecti. & poſtea. ſimiliter vero & de vniuerſo ordine clericorum ſeruetur. Apud Gratian. defendit, pro defendat ſcribendum eſt. (3) Caput xvıı. quod aliis eſt xııx. contra vſuras accipientes, ex Dionyſii interpretatione Gratianus refert diſtin. xʟvıı.

a *Diſt 47.c.1. quoniam.*
b *14.q.4.c.8. quoniam. & c. 4 ſi qui*
c *Burch.lib.2 c.120.*
d *Iuo par.6. c.196. & par. 13.c.8. decr.*
e *Anſ. libr.7. c.153. in addit.*
f *Caſ.lib.8.c. 77.*

cap.ıı. *a* ex Iſidori conciliis cauſſa xıv. quæſt. ıv. cap. ııx. ex Martini cap. ʟxıı. refert capite ıv. eiuſd. quæſtionis. *b* Dionyſium ſequuntur Rabanus cap. xxxıı. pæniten. & Burchardus, *c* & Iuo, *d* & Anſelmus, *e* et liber Cæſaraug. *f* Addit Martinus, oblitus timorem Domini? et per diuerſas ſpecies vini, vel frugis, vel cuiuſlibet rei emendo, vel vendendo aliqua incrementa ſuſceperit. Omiſit ἡμιολίας, quas Dionyſius ſeſcupla dixit. Apud Iſidorum eſt. vel etiam ſpecies frumentorum ad ſeſcuplum dare. Apud Gratianum dicto cap. ıv. ſcribe turpe lucrum quæſierit, vt eſt in conciliis, pro turpis lucri quæſierit. (4) Caput x. concilij Ancyrani videtur Gratianus ex Iſidori interpretatione retuliſſe. diſtin. xxııx. cap. ııx. Martini vero caput xxxıx. retulit

g *Diſt.28.c.8. diaconi. & diſt. 27.c.1.*

diſt. xxvıı. capite primo. *g* Et quantum Martinus a Græcis verbis diſceſſit, tantum Gratianus ab vtriuſque capitis interpretatione. C. Magnam varietatem narras. B. Ego in mea ſententia perſeuero, nihil eſſe hac Gratiani collectione opus; ſed vt alia collectio ex ipſis fontibus hauriatur. A. De his poſterius agemus. Nunc vobis proponam illius canonis Ancyrani ſententiam, quam recte Gratianus re-

h *Iuo lib 3.tit. 8.c.4 panor.*

fert dicto capite ııx. & Iuo in panormia *h* ex interpretatione Dionyſij Diaconi, ſi cum ordinabantur, conteſtati ſunt ſe velle vxores ducere & duxerint, maneant in ſuo miniſterio. ſi tacuerint, & duxerint, deponantur. C. Quid Martinus ait? A. Lege Gratiani verba: & Martini, & Gratiani varietatem cognoſces. C. Quod autem vnius vxoris vir Epiſcopus iubetur eligi; quæritur an de tempore ordinationis hoc ſit accipiendum; vt tempore ſuæ adminiſtra-

tionis eius poſſit copula fungi, quam vnicam, & virginem ſibi deſponſauit. Hoc Martinus Papa prohibet dicens. Diaconus, qui eligitur, ſi cõteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit ſe in caſtitate non poſſe manere: hic non ordinetur. A. Illud concilium dixit, potuiſſe vxorem ducere poſt ordinationem: Martinus ait, hic non ordinetur. C. Quod ſi in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit & poſtea matrimonium deſiderauerit: ſit alienus a miniſterio, & vacet a clero. A. Martini verba refert Iuo in panormia, vt Martini Papæ, & in excerptionibus ex decretis Martini Papæ cap. xli. Recita nunc Gratiani verba. C. Hac auctoritate datur intelligi, quod illi, qui vxores habent, vel accipere volunt, nec diaconi, nec ſacerdotes fieri poſſunt, niſi continentiam profiteantur. Si vero diaconus a miniſterio ceſſare voluerit, cõtracto matrimonio licite poteſt vti. nam etſi in ordinatione ſua caſtitatis votum obtulerit: tamen tanta eſt vis in ſacramento coniugij, quod nec ex violatione voti poteſt diſſolui ipſum coniugium. B. O interpretem optimum, qui ſententiam Martini peruertit. C. Cur Martinus ab archetypo diſceſſit? A. Cum in Occidẽte eſſet, noluit Orientis licentiam imitari. C. Cur de diacono, & non de hypodiacono canon conceptus eſt? Nam ſi hypodiaconus ſine conteſtatione ordinatus eſt, non debet audiri, ſi in diaconi ordinatione conteſtetur. Æque enim ducere vxores prohibitum eſt vtriſq. A. Non dubito, quin ea conteſtatio ante hypodiaconi ordinationem ſit neceſſaria: ac licet durum videatur, canon ita intelligi debeat, vt in vtraque ordinatione conteſtetur. Aut dicendum eſt, illis temporib. hypodiaconis non diaconis licuiſſe nuptias contrahere. Quod vero Gratianus ait de copula, & vſu matrimonij iam contracti agi, contra Græca & Latina verba eſt. De ſubdiaconis ita ſcribit. *a* Porro in ſequenti videtur permitti auctoritate ſubdiaconis, cum de diaconis ſpecialiter præcipitur, vt ſine probatione caſtitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyritana ſynodo videtur eſſe permiſſum, in qua ſic ſtatutum eſt. Diaconi &c. B. Vox, probatione, non placet. A. Scribe, profeſſione. (5)

Iuo d. tit. 8. c. 14. panor & par. 6. c. 376. decr.

a Diſt. 28. c. 7. præterea p. h.

Caput xv. eiuſdem concilii Ancyrani ex interpretatione,
quæ exſtat apud Iſidorum Mercatorē, refert Gratiā. cauſſa
b 11.q.1.c.42 xii. quæſt. ii. cap. xlii. *b* & Martini caput xvii. refert diſt.
ſi qua. l. cap. xxii. *c* Sed vt verum fatear, non videtur Martinus
c 50. diſt. c.22 ad id caput reſpexiſſe: ita inter ſe diuerſa ſunt. Iſidorū ſe-
ſi quis. quuntur Anſelmus, *d* & liber Cæſarauguſt. *e* Iuo Martini
d Anſ. lib.6.c. 161. verba refert parte iii. cap. clxxiii. cū hac inſcriptione, Ex
e Caſ. lib.7.c. 71. concilio Martini Papæ ca. xviii. At ex concilio Bracarē. li-
f Caſ. lib.7. ber Cæſaraug. *f* & paucis immutatis Burchardus, *g* & Iuo
c.79. capit. ccxl. dictæ partis tertiæ. Apud Gratian. dicto cap.
g Burch. lib.3. c.179. xlii. in illis verbis: Si qua de rebus eccleſiæ, cū Epiſcopus
nō adeſt &c. non eſt, ſcribendum. nam, ἐπισκόπου μὴ ὄντος,
Græce eſt. (6) Caput xxiii. quod Latinis xxii. eſt, eiuſdem
cōcilii Ancyrani, quaſi ex concilio Neocæſarienſi refert
Gratianus diſt. l. cap. xlii. ex Iſidori collectione: Martini
h Diſt. 50. c. vero cap. lxxix. refert capite xliv. eiuſd. diſtin. *h* Illud re-
42. eos. & c.44 ſi quis. fert concilium Triburienſe cap. lii. & Rabanus ca. xv. pæ-
i Burch. lib.6 nitentiū, & Burchardus. *i* & Iuo, *k* & Anſelmus: *l* ſed ex
cap.15. alia interpretatione Dionifii Exigui, vt exiſtimo. Martini
k Iuo par.10. verba refert Iuo parte x. cap. xxxix. cum hac inſcriptione:
c.25. & 144. decr. Ex concilio Martini Epiſcopi. B. Si ex collectione, pro ex
l Anſ. lib.11. concilio, ſcripſiſſet; recte dixiſſe crederetur. (7) A. Caput.
c.47. xxiv. Græcis, xxiii. Latinis, Gratianus refert cauſſa xxvi.
quæſtione: v. ca. ii. ex Dionyſii interpretatione: & Martini
a 26.q.5.c.2. cap. lxxi. capite tertio eiuſd. quæſtionis. *a* Mendoſe apud
& 3 p. ſi quis. Gratiā. legitur. Ex cōcilio Ancyrano ca. xxxiiii. Refert illud
b Raban. c.23 pæniten. cap. Leo IV. in epiſtula ad Epiſcopos Britāniæ, & conciliū
c Cap. lib 7. c. Troſleianum cap. xv. & Rabanus, *b* & Capitulare Caroli, &
21. in addit. 1. aliorum, *c* & Burchardus, *d* & Iuo, *e* & Pænitentiale Ro-
d Burch. lib.10 c.5. manum. *f* Martini verba referunt Burchardus, *g* & Iuo, *h*
e Iuo lib.8. tit. quaſi ex concilio Bracarēſi. In Tiliano libro ſic eſt. οἱ κα-
5. c 2. panorm. & par. 11. c.2. ταμαντευόμενοι καὶ ταῖς συνηθείαις τῶν χρόνων ἐξακολουθοῦντες. In ve-
decr. teri libro, τῶν ἐθνῶν κατακολουθοῦντες. Qui diuinationes ex pe-
f Pæn. tit.6. c.1. tunt, & morē Gentilium ſubſequūtur, Gratianus, & ce-
g Burc. lib.10 teri. Si quis autē paganor. conſuetudinem ſequens, diuinos
c.6. aut ſortilegos in domum ſuā introduxerit; Martinus. Qui
h Iuo d. par.11. c.34. auguria, vel auſpicia, ſiue ſōnia, vel diuinationes quaſlibet

ſecundum morem Gentilium obſeruant, Iſidorus in conciliis. ſortilegos Martinus addidit, plura Iſidorianus interpres. ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν ἢ καὶ καθάρσει. exquirendi aliquid arte magica, aut expiandi cauſſa, Gratianus. arte malefica, Burchardus pro magica, & alij quaſi vt malum foras mittant, aut maleficia inueniant, vel luſtrationes paganorum faciant? Martinus. in exquirendis aliquibus arte malefica, aut domos luſtrant Iſidorus. Illa omiſſa ſunt à Latinis: τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς χωρὶς προσφορᾶς. Vt annos tres iaceant, duos cõmunicent in oratione ſine oblatione. C. ſub regula quinquennij iaceant, habet Gratianus: id Martinus interpretatur, pænitentiam agant. A. Itidem Iſidorus non male. Illud enim iacere duplex eſt, alterum generale omnium pænitentium, alterum ſpeciem notat gradus pænitentiæ. alii enim ante fores erant, alii intra fores, ſed cum cathecumenis exibant: alii manebant iacentes, alii erecti, ſed neque offerebant, neque communionis ſacræ erant participes. Sed de his hactenus. (8.)

(1) *Diſtin. 55. capitis 7. Si quis à medicis. inſcriptio eſt in Romano libro. Vnde in Nicæno concilio cap. 1. legitur. In marg. hæc ſunt. In Tibur. ibid. (hoc eſt, c. 33.) Anſ. l. 7. c. 36. Poly. ibid. (hoc eſt, l. 2. ti. 31.) In notis eſt. Et deinceps) His verbis nihil reſpondet in Græco vulgato codice: ſed optime apud Balſamonem, quemadmodũ & in Carthag. 6. in capitulis Nicænæ ſynodi à Teïlone, & Theariſto verſis.* Capitis *noni inſcriptio eſt. Item ex Martino Braccharenſi Epiſcopo in capitulis ſynod. Græc. c. 21. Si quis pro ægritudine naturalia a medicis ſecta habuerit, ſimiliter & qui à barbaris, aut dominis ſuis fuerint caſtrati &c. exiſtimans poſſe à ſe carnales concupiſcentias amputare &c. In marg. hæc ſunt. Iuo p. 6. c. 374. Pann. l. 3. c. 56.*

(2) *Ante caput 1. diſtin. 64. in eodem libro hæc verba ſunt. A quib. ordinentur Epiſcopi, in Nicæno primo concilio definitum eſt. in quo ſic legitur, cap. 4. Epiſcopi ab omnib. &c. Et in marg. In cõcilio Nicæno 2. c. 3. Anſel. l. 6. c. 4. & 54, Iuo p. 5. c. 117. Burg. l. 1. c. 27. concordat. Inſcriptio cap. 7. c. diſt. hæc eſt. Item ex concilio Martini Papæ. Epiſcopum oportet &c.* Et *in marg. In capitulis*

Martini Braca. c. 4. ex conc. Nic. c. 4.

(3) *Inſcriptio capitis quarti diſtin.* 81. *in Romana editione eſt. Item ex concilio Niceno c.* 9. *Si quis ſine examinatione &c.* In *marg. hæc ſunt. Rab. lib. pæ. c.* 1. *Burc. l.* 2. *c.* 13. I*uo par* 6. *c.* 33. *Anſ. l.* 8 *c.* 13. *ſupra diſt.* 24. *c. vlt.* I*n fine eſt. Sancta defendit eccleſia. & in marg. Sancta) al. catholica. ſic in epi.* 1. Cali 1. I*nſcriptio cap. vlt. diſt.* 24. *eſt. de his ita legitur in conſilio Martini Papæ. Si quis preſbyter, aut diaconus &c. Et in marg. Apud Martinum Bracaren. c.* 24. *Facit ad hoc c. epiſt.* 5. *Zachariæ ad Bonifac. Epiſcopum &* 15. *q.* 8. *Si quis presbyter) Anſ. l.* 8. *c.* 13 *Et in notis. Confeſſi ſunt)* I*n originali eſt confeſsi non ſunt, & poſt ordinationem &c. Verum in concilio Niceno c.* 9. *vnde hoc caput videtur ſumptum, habetur ſine negatione, quemadmodum hic: & infra diſt.* 81. *c. ſi quis ſine (ſcribe, ſi qui ſine.) in extremo hoc capite eſt. Sancta catholica defendit eccleſia. Capitis* 4. *Si quis presbyter.* 15. *q.* 8. *inſcriptio eſt. Item ex cõcilio Martini Papæ c.* 35. *Et in marg. In capitul. Martini Bracchar. (adde cap.* 25. *) ex concil. Neocæſar. c.* 9. *&* 10. *Burc. l.* 2. *c.* 48. *Iuo p.* 6. *c.* 149. *Pann. l.* 3. *c.* 150.

(4) *Capitis ſecundi diſtin.* 47. *in eod. libro inſcriptio hæc eſt. Item ex concilio Niceno c.* 17. *Quoniam multi &c. Et in marg. infra* 14. *q.* 4. *c.* 8. *ex alia verſione. Poly. l.* 4. *ti.* 31. *Rab. l. p. c.* 32. *Burc. l.* 2. *c.* 129. *Anſ. l.* 7. *c.* 153. *Iuo p.* 6. *c.* 196. *& par.* 13. *c.* 8. *Ad illa verba, aut ex adinuentione, additur, redundat iſta particula aut. & pro ſeſcupla eſt in marg. al. ſeſquipla. Et in notis hæc ſunt. Seſcupla) Hoc ſeſquialterar. vſurar. genus quamuis grauiſsimum, in frugib. humidis, vel arentib. Conſtantinus lege permiſerat, quæ nunc extat in codice Theodoſiano l.* 2. *tit. vlt. de vſur. l.* 1. *Eodem pertinet, quod ſcribit B. Hieronymus in comment. in Ezech. l.* 6. *c.* 18. *his verbis. Solent in agris &c. vt hiemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt, amplius partem mediam. &c. Poſtea vero in alijs concilijs, & à Romanis Pontificibus genus omne vſurarum tamquam iuri naturali, ac diuino contrarium, tam clericis, quam laicis fuit interdictum: quemadmodum apparet in Decretalibus titulo de vſuris. Inſcriptio cap.* 4. *cau.* 14. *q.* 4. *hæc eſt. Item ex concilio Martini Papæ c.* 62. *Si quis oblitus timorem Domini &c. Et in marg. In capitulis Mart. Brachar. Et in notis. Magni concilij) Sic loquitur Martinus Bracharen.*

quoniam hanc ſententiam accipit ex capite 17. concily Nicæni, quod citatur infra ead. c. quoniam. & in duob. vetuſtis Gratiani exemplaribus poſt hoc continuo illud ſubiungitur. Editum quoque eſt, turpe lucrum quæſierit. Inſcriptio cap. 8. Quoniam multi. e. quæſt. hæc eſt. Item ex Niceno concilio c. 17. Et in marg. Et in Aquiſgran. c. 40. diſt. 47. quoniam multi. Burc. l. 2. c. 12. Iuop. 13. c. 8. Et in notis. Supra diſt. 47. hic idem canon affertur ex verſione Dionyſii, qui nunc ex priſca, quæ eſt in collectione Iſidori.

(5) Gratiani verba ſunt in eodem libro ante caput 8. Diaconi. diſtin. 28. Videtur permitti ſubdiaconis, cum de diaconis ſpecialiter præcipitur, vt ſine probatione caſtitatis non ordinentur. Hoc idem in Ancyrana ſynodo videtur eſſe permiſſum, in qua c. 10. (al. 9.) ſic ſtatutum eſt. Diaconi quicumque cum ordinantur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt &c. In marg. eſt. Pann. l. 3. c. 87. Poly. l. 4. tit. 31. Diſtin. 27. in prin. hæc verba ſunt. Quod autem vnius vxoris vir Epiſcopus eſſe iubetur: quæritur, an de tempore ordinationis hoc ſit accipiendum, vt tempore ſuæ adminiſtrationis eius poſſit copula fungi, quam vnicam, & virginem ſibi deſponſauit. Hoc Martinus Papa prohibet dicens. Diaconus, qui eligitur, ſi conteſtatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit non poſſe in caſtitate permanere, hic non ordinetur. &c. Et in marg. Apud Martin. Bracaren. c. 39. Diſtin. 28. diaconi. Iuop. 6. c. 376. Pann. l. 3. c. 97. Et poſtea. Hac auctoritate datur intelligi, quod illi, qui vxores habent, vel accipere volunt, nec diaconi, nec ſacerdotes fieri poſſunt, niſi continentiam profiteantur. Si vero diaconus a miniſterio ceſſare voluerit: & contracto matrimonio licite poteſt vti. Nam & ſi in ordinatione ſua caſtitatis votum obtulerit: tamen tanta eſt vis in ſacramento coniugij, quod nec ex violatione voti poteſt diſſolui ipſum coniugium. (His miror nihil addidiſſe ſelectos viros.)

(6) Inſcriptio cap. 42. cau. 12. q. 2. in Romano libro eſt. Item ex ſynodo Ancyranæ c. 15. Si qua de reb. eccleſiæ, cum Epiſcopus non eſt &c. In marg. Anſ. l. 6. c. 162. Et in notis. Reddi] Sic in quibuſdam exemplarib. priſcæ verſionis. In aliis vero eſt, rediddiſſe, Græce legitur, διὰ τὸ πολλάκις τὴν εἴσοδον τῶν πεπραγμένων ἀποδεδοκέναι αὐτοῖς τούτοις πλείονα τὴν τιμήν. *id eſt, propterea quod ſæpe rerũ venditar. reditus maius pretium his ipſis reddiderit. Sed ob gloſſam*

non eſt mutatum. Inſcriptio ca.22. diſt.50. eſt hæc. Item ex concilio Martini Papæ c.17. Si quis presbyter, aut diaconus inuentus fuerit &c. In marg. eſt. Apud Martinum Bracaren. Burc. l.3. c. 179. ex Bracaren. Iuo par. 3. c.173. ex Martino, & 240. ex Bracaren. In notis. Diaconus) Sequebatur, aut ſubdiaconus, quæ duæ dictiones expunctæ ſunt: quia neque apud Martinum, aut Burchardum, aut Iuonem, neq. in antiquis Gratiani codicib. habentur. (7) *Diſt.50. capitis 42. Eos vero. in eodem libro inſcriptio eſt. Item ex concilio Ancyrano c. 22. par eo, vero. Et in marg. hæc ſunt. Ex priſca verſione. & Tibur. c.52. Polyc. l. 6. tit.10. Burc. l. 6. c. 15.* I*uo p. 10. c. 25. & 144. Et in notis. Hæc vero Græce eſt* ὁ δὲ δεύτερος τὸν πενταετῆ χρόνον πληρώσει. *id eſt. Secunda vero quinquennii tempus explebit. Atq. ita fere Burchardus, &* I*uo ex Dioniſii verſione, & infra ead. c. Si quis voluntate. (ſcribe, voluntarie) Cap. 44. inſcriptio eſt.* I*tem ex capitulis Martini Bracaren. Epiſcopi c.78. Si quis voluntarie homicidium fecerit &c.* E*t in marg.* I*uo p. 10. c. 39.*

(8) *In eodem libro inſcriptio cap.2. cau:26. q.5. hæc eſt. Item ex concilio Ancyrano c. 23. al. 24. Qui diuinationes expetunt, & morem gentilium ſubſequuntur &c. In marg. hæc ſunt. Raban. in pænit. c. 23. & in conc. Pariſ. li. 3. c. 1. Poly. ibid. (hoc eſt, l. 6. tit. 12.) Burg. l. 10. c. 5. Iuo p. 11. c. 2. Pan. l. 8. c. 62. Et in notis. Gentilium) In Græco impreſſo eſt* χρόνων. *Sed in vetuſto Vaticano, & apud Balſamonem* ἐθνῶν. E*xquirendi) Græce eſt,* ἐπὶ ἀνευρέσει φαρμακειῶν. *id eſt. ad inuenienda medicamenta.* C*apitis tertij Nō liceat. inſcriptio eſt:* I*tem ex conſilio Martini Papæ (*I*d eſt, ex capi. Martini Bracharen. cap. 72. (deſideratur hæc nota) Et in marg. Burch. lib. 10. cap. 3. Iuo p. 11. cap. 40. Et verſ. Nec ex collectionibus eſt in marg. Ibid. cap. 74. Burc. l. 10. c. 20. Iuo p. 11. c. 47. Et verſ. Si quis autem, eſt in marg. Ibid. c. 71. Burc. l. 10. c. 6. Iuo p. 11. c. 34. Et verſ. Mulierib. eſt in marg. Ibid. c. 75. Burc. l. 10. c. 19. Iuo p. 8. c. 330. & p. 11. c. 46.*

DE EADEM RE.

Dialogus vndecimus.

C. ANTEQVAM aggrediare, quæ reliqua ſunt: ſcire cupio, cur Græca Latinis præferenda ſint: cum Græcos conſtet hæreticos fuiſſe permultos, & hoſtes Latinorum, multaque finxiſſe & mutaſſe. A. Omniane Græca tibi videntur eſſe reijcienda? ergo neque ſacros libros cum LXX. editione conferamus, aut cum alijs interpretibus veteris, aut noui teſtamenti: neque aliquem ſanctorum Patrum Orientis librum legamus. Fruſtra nobis Dionyſius Areopagita, Athanaſius, Gregorij tres, Baſilius, Ioannes Chryſoſtomus, & tam multi alij ſcripſerunt. Fruſtra tot philoſophi, medici, hiſtorici: ſi omnia tibi ſuſpecta ſunt. C. Non omnia dico eſſe reicienda Græce ſcripta: ſed quæro, cur Latinis præferri oporteat? A. Si non omnes vno ordine habes Achiuos, inuenies in eorum ſcriptis, qui iſta deteſtentur hæreticorum facinora, qui detegant eorũ flagitia: itaque licet tibi cetera ſincera eſſe credere. Quod ſi non omnia Græci notant: at Latini habent quædam ſuſpecta. Ab his abſtine: cęteri, vt fontes, ex quibus oriuntur riui & flumina, habendi ſunt Græcorum libri. Hi præſertim Græci canones in Græcia ita ſcripti, cur non tibi Latinis antiquiores & potiores ſint, cauſſam nullam dices. Latinos interpretes vides varios eſſe, & obſcuros: quis melius ſententiæ vim explicare poteſt, quam is, qui conſcripſit? Si cum Afris, aut Indis, aut Perſis cum interprete negotia geras; quam multa Interpres obſcure dicet, aut de ſuo addet, a nobis, aut ab illis non dicta: aut dictorũ non recordabitur? C. Sunt igitur Græca Latinis potiora, quaſi fons Latinorum: id mihi ad rem, de qua agimus, ſatis eſt. A. Poſt Ancyranos canones ſequuntur Neocæſarienſes. Huius concilij caput octauum ex interpretatione Iſi-

doriana Gratianus refert diſtin. xxxiv. cap. xi. & capite xii. Martini caput xxiix. *a* Quod dicitur, dato repudio dimittere eam debet, Græce eſt, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτὴν. dato repudio, non habet Martinus. (1)

Caput ix. Gratian. refert ex Iſidori interpretatione cauſſa xv. quæſt. iix. capite i. Martini vero caput xxv. capite iv. eiuſdem quæſtionis. *b* Ex Dionyſij interpretatione Rabanus cap. i. pænitentium, & Burchardus, *c* & Iuo. *d* Martini verba refert Iuo in panormia, *e* vt ex concilio Martini Papæ cap. xxvi. ſed Burchardus, *f* & idem Iuo in excerptionibus *g* quaſi ex concilio Cabilonenſi. τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. Hæc omittit Martinus & Dionyſius. Nam cetera peccata cenſuerunt plurimi etiam ordinatione priuari: Iſidorus. cetera vero peccata &c. Gratianus. remitti malim, quam priuari. (2)

Caput xi. ex interpretatione Iſidoriana refert Gratianus diſtin. lxxiix. cap. iv. Martini verba non facile adgnoſcuntur capite primo eiuſdem diſtinctionis *h* Bonifacio Papæ inſcripta. quod Demochares non vidit, qui alia animaduertit. Eſt autem Martini caput xx. Fabiano Papæ adſcribunt Burchard. *i* & Iuo, *k* & liber Tarrac. *l* (3)

Caput tertium concilij Gangrenſis ex intepretatione Iſidori refert Gratianus cauſſa xvii. quæſt. iv. cap. xxxvii. & mox capite xxxiix. refert Martini caput xlvii. *m* in quo pro anathema ſit, ſcriptum eſt: duriſſime in omnibus arguatur. Martini verba, vt ex concilio Bracarenſi referunt Burchardus, *n* & Iuo, *o* qui alibi *p* referunt verba concilij Gangrenſis ex alia interpretatione. (4)

Caput quartum concilij Antiocheni ex interpretatione Dionyſij refert Gratianus cauſſa xi. quæſt. iii. cap. vi. & capite vii. Martini caput xxxvii. *a* Dionyſium ſequuntur Burchardus, *b* & Iuo, *c* & Anſelmns, *d* & ante hos Nicolaus Papa in epiſt. ii. ad Michaël. Imp.. εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθείς. Si quis Epiſcopus damnatur à ſynodo: Gratianus. damnatus: Burchardus & alij. ſic etiam Capitulare Caroli lib. i. cap. vii. Si quis Epiſcopus in con-

a *Diſt. 34. c. 11. ſi cuius. & c.12. ſi laici.*
b *15. q. 8. c. 1. & c. 4. ſi quis.*
c *Burch li. 2. c. 49.*
d *Iuo li. 3. tit. 11. c. 9. panorm. & part. 6. c. 150 decr.*
e *d. tit. 11. c. 18.*
f *Burch. lib. 2. c. 48.*
g *Iuo par. 6. c. 149 dec.*
h *Diſt. 78 c 1. & 4. preſbyter.*
i *Burch. lib. 2. c. 10.*
k *Iuo li. 3. tit. 3. c. 2. panorm. & par. 6. c. 30. decr.*
l *Tarr. lib. 6. c. 122.*
m *17. q. 4. ca. 37. ſi quis. & 38. ſi quis.*
n *Burc. lib. 8. c. 25.*
o *Iuo par. 7. c. 45. decr.*
p *Burc. lib. 11. c. 62. Iuo par. 13. c. 48. & par. 16. c. 102. decr.*

a *11. q. 3. c 6. ſi quis. & ca. 7. ſi quis.*
b *Burc. lib 1. c. 199.*
c *Iuo par. 5. c. 362. decret.*
d *Anſ. lib. 12. c. 26.*

cilio excommunicatus fuerit: Martinus. Si quis Epiſcopus a ſynodo fuerit depoſitus? Iſidorus, vt Græci. vel matutinum, vel veſpertinum ſacrificium? addidit Martinus. Si autem permanſerit turbans &c. hæc etiam ſunt addita a Martino, ſumpta ex capite quinto extremo eiuſdem ſynodi. (5)

Caput nonum ex interpretatione Iſidoriana Gratianus refert cauſſa IX. quæſt. III. capite II. & capite primo refert Martini caput IV. *e* quod breuius eſt multo ſuperiore. Videtur autem confirmari canon XXXIV. Græcis, XXXV. Latinis Apoſtolorum, de quo videndus Nicolaus Papa ad cõſulta Bulgaror. cap. LXXII. Apud Anſelmum *f* refertur Dionyſij interpretatio capitis IX. Antiocheni. (6)

Caput XII. refert Gratianus cauſſa XXI. quæſt. V. cap. II. ex Iſidori interpretatione. Martini caput XXXV. cap. V. eiuſdem quæſtionis. *g* Hoc eſſe caput arbitror contra B. Athanaſium ſcriptum, quod reprehendit Iulius in Epiſtula ad hos eoſdem Epiſcopos Antiochiæ congregatos. Idem contra Ioan. Chryſoſtomum dum obiceretur, ab eo reſponſum eſt, hæreticorum canonem fuiſſe. B. Cur igitur canones Antiocheni recepti ſunt, cum Arianos illos Epiſcopos auctores habeant? A. Non poſſum cauſſam dicere, ſed receptos eſſe conſtat, & in corpore canonum poſitos ante concilium Chalcedonenſe, vt in eius concilij actione XII. Græcis, Latinis XI. apparet. ex libro etiam Latino, quem eodem nomine Corpus canonum dicimus, quem aperte Leo IV. in epiſt. ad Epiſcopos Britanniæ approbat, id conſtat, & ex aliis multorum teſtimonijs, præſertim Paſchalis II. in concilio Romano. Fortaſſe propter decretor. vtilitatem. Sed ad caput XII. reuertamur: quod referunt concilium Aquiſgranenſe cap. LXXIV. & Burchardus, *a* & Iuo, *b* & Anſelmus *c* ex Dionyſij interpretatione. Illa verba varie cõuerſa ſunt: εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθείς. Apud Iſidorum recte eſt: Si quis a proprio Epiſcopo depoſitus. Apud Martinum eſt: Si quis Epiſcopus in concilio excommunicatus fuerit. Apud Dionyſium: Si quis a proprio Epiſcopo preſbyter, aut diaconus: aut a ſynodo fuerit

e 9. q. 3. c. 1. & 2. per ſingulas.

f Anſ. lib. 5. c. 73. in addit.

g 21. q. 5. c. 2. & c. 5. ſi quis.

a Burch. lib. 2. c. 180.

b Iuo par. 6. c. 225. decret.

c Anſ. lib. 5. c. 74. in addit.

Epiſcopus damnatus. (7) Caput xiv. habet Gratianus cauſſa vi. quæſt. iv. cap. i. quaſi ex Laodicen. concilio ante Democharis editionem, ex Iſidori magna ex parte interpretatione; & cap. ii. Martini cap. xiii. *d* Ex Dionyſij interpretatione referũt Burchard. *e* Iuo, *f* & Anſelmus. *g* Prima verba Gratiani alij omnes aliter referunt. Græca hæc ſunt. εἴτις ἐπίσκοπος ἐπί ποσιν ἐγκλήμασι κρίνοιτο. Si quis Epiſcopus criminaliter in iudicio Epiſcoporum fuerit accuſatus; Gratian. Si quis de aliquibus cauſis criminalibus in iudicio Epiſcoporum fuerit accuſatus; Iſidor. Si quis Epiſcopus in aliquibus cauſationibus iudicatur; Martinus. Vox cauſationibus omiſſa eſt a Gratiano. Si quis Epiſcopus de certis criminibus iudicatur; Dionyſius, & Græci. In Metropolitani alterius vocatione varietas eſt. neque enim Græce dicitur illum eſſe vocandum, ſed vicinos Epiſcopos a Metropolitano. At Gratianus habet: Metropolitanum Epiſcopum alterius prouinciæ vicinæ aduocari, & aliquantos cum eo Epiſcopos alios. Sic etiam Iſidorus. vt de prouincia vicina alter Metropolitanus conuocetur Epiſcopus, vt per eum confirmetur &c. Martinus. Metropolitanus Epiſcopus a vicina prouincia iudices alios conuocet; Dionyſius, & Græci. (8) Caput xiix. Gratianus refert diſtin. xcii. cap. v. ex Dionyſij interpretatione; & capite iv. Martini cap. x. *a* quod a Burchardo, *b* & Iuone *c* dicitur ex concilio Aurelianenſi ſine nomine, & in libro Tarracon. *d* Ab eiſdem referuntur verba Dionyſij, & ab Anſelmo. *e* Varietas eſt in extremo canone. Græce eſt ὅ αὐ ἡ τῆς ἐπαρχίας τελεία σύνοδος κείνασα τὸ δεισάμενον ὁρίσῃ. Expectare eum oportet prouinciæ plenariam ſynodum, donec de eo, quod competit, ſtatuatur; Iſiodorus. Suſtineat autem, quod de eo ſanctum cõcilium iudicare voluerit: Martinus. quid, pro quod, Gratian. quidquid: Burchardus, & alij. quem etiam obſeruare conuenit, quidquid ſynodus prouinciæ perfecte iudicando decreuerit: Dionyſ. apud Gratian. ſynodus perfecta prouinciæ: apud Burchar. & Græcos. (9) Cap. xix. ex Iſidori fere interpretatione refert Gratianus diſtin. lxv. ca. iij. & Martini cap. iij. cap. ij. *f*

d 6. q. 4. c. 1. & 2. ſi quis.
e Burch lib. 1. c. 150.
f Iuo par 5. c. 263. decret.
g Anſ. lib. 5. c. 77. in addit.

a Diſt. 92. c. 4 ſi quis. & c. 5. ſi quis.
b Bur. l. 1. c. 40. & 41.
c Iuo par. 5. c. 151. & 152. decr.
d Tarrac. lib. 6 c. 68. & 69.
e Anſ. lib. 6. cap. 41.
f Diſt. 65. c. 2. non debet. & c. 3. Epiſcopus.

Initij varietas eſt, ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι. Epiſcopum non ordinandum; Iſidorus. Epiſcopus non eſt ordinādus; Gratian. Non debet ordinari Epiſcopus; Martinus. (10) De ſynodo bis quotannis habenda cap.xx. refert ex Iſidoriana interpretatione Gratianus diſtin.xiix.cap.iv. & Martini cap.xiix.cap.xv. eiuſd. diſtinctionis. *g* Item Burchard. *h* & Iuo *i* cap.xx. referunt ex Dionyſij interpretatione. Tempora ſynodorum omiſit Martinus. In aliis varietas eſt de poſteriori ſynodo, quam omnes Idib. Octobris habendam dicunt. ſed Græci, & Iſidorus decima Hyperberetæi menſis; Dionyſius, & ceteri xv. quamuis non aperte, quia ſolum dicunt Octobrem eſſe Hypereberetæum menſem. B. Non idem Thæodorus & Lilius dicent: qui Romanorum cum Græcis nomina menſium non poſſe conuenire ſcribunt propter intercalationes. A. Poſterioribus temporibus fortaſſe omiſerunt intercalandi conſuetudinem & ordinem menſium Latinorum ſeruarunt. In canonibus Apoſtolorum ſine mentione menſis Octobris dicitur Hyperberetaci duodecima, capite xxxvii. Græcis, Latinis xxxiix. Sed in Iſidori libro dicitur, iuxta Romanos quarto Idus Octobris. (11) Venio nunc ad caput xxiii. quod refert Gratianus cauſſa iii. cap.iii. *a* ex Dionyſij interpretatione, item Burchardus, *b* Iuo, *c* Anſelmus, *d* & liber Cæſaraug. *e* Et Martini caput refert Gratian.ca.iv. eiuſd. quæſtionis. *f* Item Burchardus, *g* & Iuo, *h* vt ex concilio Hiſpalenſi. Quod apud Gratianum eſt, & electione clericorum, neque Græci, neque Latini libri habent. (12) Caput xxv. ex interpretatione Dionyſii refert Gratianus cauſſa xii.cap. xxiii. & Martini cap.xvi. cauſſa x. quæſt.ii.cap.iix *i* Dionyſium ſequuntur Anſelm. *k* & Capitulare Caroli, *l* & aliorum. Varietatem omitto: vt veniam ad Laodicenos canones. (13) Caput xiii. refert Gratianus diſt.lxiii. ca. vi. *m* ex Dionyſij interpretatione, & Burchardus, *n* & Iuo, *o* & Anſelmus, *p* & Deuſded. *q* & Capitulare, *r* de quo dixi. Martini caput primum refert Gratianus cap.iix. eiuſd. diſtin. *ſ* & vt Bracaren. concilium ca.i. referunt Burchardus, *t* Iuo, *u* & Anſelmus. *x* vt

g *Diſt.18.c.4. propter. & c.15. propter.*
h *Burch lib.1. c.44.*
i *Iuo lib.4.tit. 2.cap.3. panor. & par.5.c.154. decret.*

a *8.q.1. cap.3. Epiſcopo.*
b *Bur. lib.1.c. 185.*
c *Iuo par.5.ca. 301. decret.*
d *Anſ.lib.6.c. 57.*
e *Cæſ.lib.3.c. 37.*
f *c.4.Epiſcopo. e.q.*
g *Burc.d.lib.1 c.187.*
h *Iuo dict. part.5.c.303.*
i *12.q.1.c.23. Epiſcopus. & 10. q.2. ca.8. Epiſcopus.*
k *Anſ. lib.6. c.163.*
l *Capit.lib.7. c.76.*
m *Diſt.63.c.6 non eſt.*
n *Bur.li 2.c.8.*
o *Iuo par.6.c. 28. decret.*
p *Anſ.lib. 6. c.38.*
q *Deuſd. c.1. & 4.*
r *Capit.lib.7. c.79.*
ſ *c.8 diſt 63. non licet.*
t *Bur.lib.1.c. 10.*
u *Iuo.par.5.c. 64.decret.*
x *Anſel.lib.6. c.8.*

verba Cæleſtini liber Cæſarauguſtan. *y* Addit autem Martinus quædam. Vt Epiſcopi eos probent &c. (14) Caput XXXII. eſt apud Gratianum cauſſa prima cap. lxvi. ex Iſidoriana interpretatione, & caput lxvii. ex Martino cap. lxx. *z* ne eulogiæ, ſiue benedictiones ab hæreticis accipiantur. Laodicenum canonem referunt Burchard. *a* & Iuo, *b* & Deusdedit, *c* ſed ex Dionyſij interpretatione. At ex Iſidori liber Tarraconenſis. *d* (15) Caput xlvi. habet Gratianus de conſecratione diſtin. iv. cap. lIIX. *e* ex Iſidori interpretatione, vt eſt etiam in Capitularib. Imperatorum. *f* At in eadem diſtinct. cap. lix. Martini verba refert capit. xlix. *g* Ex Dionyſio referunt Burchardus, *h* & Iuo. *i* (16) Sic etiam diſtin. tertia cap. IIX. refert caput l. concilij Laodiceni ex Iſidori interpretatione, & capite vII. ex Martini capite l. *k* & quod Græce eſt νηστεύειν ξηροφαγοῦντας, Martinus, ſincere abſtinentes, dixit. eſcis abſtinentiæ conuenientib. id eſt aridiorib. vti, Iſidorianus interpres. B. Sic etiam xerophagia dicitur apud Caſſianum; *l* & omophagia, cum crudis cibis vtuntur. A. Diſtricto venerari ieiunio, Dionyſius in Corpore canonum ſcripſit. Aridis hodieque cibis Græcos in quadrageſima vti ſcio. (17) Caput lv. quod alijs lIv. eſt, refert Gratianus diſtin. xlIv. cap. x. ex Iſidori interpretatione, & cap. xII. Martini caput lxI. vel lxII. *m* Ex Dionyſij interpretatione refert Rabanus c. xxvII. Pœnitentium. Quod Græce eſt ἐκ συμβολῆς συμπόσια ἐπιτελεῖν, ex collatis, vel commeſſationib. conuiuia celebrare; vertit Dionyſius. ex ſymbolis, quæ vulgus commiſſalia appellat, conuiuia celebrare; Iſidorianus. conuiuia facere de confertis, Martinus. (18) Caput huic proximũ lvI. vel lv. erit huius concilij & diei extremum. refert Gratianus diſtinct. xcv. capite IIX ex Iſidori interpretatione. *n* & de conſecrat. diſt. Iv. cap. cxxIv. extremo refert caput Martini lIII. *o* Varietas eſt nonnulla. nãq. Martinus de baptiſterio ait. Non liceat preſbitero prius Epiſcopo introire in baptiſterium. Græci εἰσιέναι καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷ βήματι. ante proceſſionem Epiſcopi introire in ſacrarium & ſedere; ſed cum Epiſcopo debent ingredi, vel in ſubſellijs ſe-

y *Cæſaraug. lib. 3. cap. 18.*

z *1. q. 1. c. 66. non opportet & 67. non liceat.*

a *Burc. lib. 3. c. 209.*

b *Iuo par. 3. c. 260. dec.*

c *Deusded. c. 2. & 4.*

d *Tarr. lib. 6. c. 20.*

e *De conſ d 4. c. 58. baptizandor.*

f *Capit. lib. 7. cap. 404.*

g *e. d. c. 59. non liceat.*

h *Burc. lib. 4 cap 9.*

i *Iuo par. 2. c. 204 dec.*

k *De conſecr. d. 3. c. 7. non liceat. & cap. 8. non opportet.*

l *Caſſian l 4. c. 21. & 22. de inſtit. cœnob.*

m *Diſ. 44. c. 10. non oportet. & c. vlt.*

n *Diſt. 95. c. 8. non oportet.*

o *De conſ. d. 4. c. 124. omni tempore.*

dere: Dionyſius. ante ingreſſum Epiſcopi ingredi eccleſiam, & ſedere in tribunalib. Iſidorianus. Quod vero Martinus ait: niſi forte aut abſens fuerit, aut ægrotus: Iſidorianus habet: niſi forte aut ægrotet Epiſcopus, aut in peregrinationis commodo eum abeſſe conſtiterit. Apud Democharem eſt; commodo eſſe eum conſtiterit, & in margine. in peregrinatione modo, eum eſſe &c. Apertius Dioniſius: niſi forſitan infirmitate detineatur, aut proficiſcatur Epiſcopus. Græce vero eſt: πλὴν εἰ μὴ ἀνωμαλίῃ ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος. (19) Cetera alio die, vt veteres augures dicebant, perſequemur.

(1) CAPITIS vndecimi Si cuius vxorem. diſt. 34. in Gregoriano libro inſcriptio eſt. Item in Neocæſarienſi concilio c. 8. Et in marg. Anſ. l. 7. c. 19. Capitis 12. inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Papæ. Si laici vxor &c. Et in marg. alicuius laici) orig. Et, Apud Martin. Bracaren. c. 28.

(2) Initio quæſtionis 8. cauſæ 15. in eodem libro hæc verba ſunt. De vltima vero quæſtione ſic ſtatutum eſt in concilio Neocæſarienſi c. 9. & 10: Qui admiſit corporale peccatum &c. Et in marg. Raban. lib. pænit. c 1. Poly. l. 4. ti. 39. Burc. l. 2. c. 49. Iuo p. 6. c. 150. Pann. l. 3. c. 151. Et in notis. Propter eius ſtudij vtilitatem) Græce eſt, διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν, id eſt, propter ſtudium ac diligentiam, quam ceteroquin adhibet. Priuari) Græce legitur: τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι. id eſt, per manus impoſitionem dimitti. quemadmodum fere vertit Dionyſius, cuius verſionem ceteri collectores attulerunt, hac tamen clauſula omiſſa. Nam hæc verſio, quam Gratianus affert, eſt priſca, quæ in collectione Iſidori (deſit extat.) Ita ex his verbis longe alia elicitur ſententia, atque auctor gloſſæ putarit. Capitis quarti inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Papæ c. 35. Si quis presbyter &c. Et in marg. In capitul. Martini Bracharen. ex conc. Neocæſarien. cap. 9. & 10. Burc. l. 2. c. 48. Iuo p. 6. c. 149. Pann. l. 3. c. 150. In fine pro voce accipiant, eſt in marg. al. retineant.

(3) Gratiani verba ſunt in eodem libro initio diſtin. 78. Qua vero ætate ſacerdotes ordinari debeant, Bonifacius Papa diffiniuit dicens. Si quis triginta &c. Et in notis eſt. Bonifacius) Ceteri collectores citant ex decretis Fabiani. Extat apud Martinũ Bracarenſem

Epiſcopum in capit. Græc. ſynod. c. 20. *Et in marg. Poly. l.* 2. *tit.* 20. *Burch. l.* 2. *c.* 10. *Iuo par.* 6. *cap.* 30. *Pann. l.* 3. *c.* 29. *Capitis* 4. *hæc inſcriptio eſt. Item ex concilio Neocæſarienſi c.* 11. *Presbyter ante* XXX. *&c. In marg. hæc ſunt. Polyc. l.* 2. *tit.* 27. *Anſ. l.* 7. *c.* 95. *Pann. l.* 3. *c.* 29.

(4) *Inſcriptio capitis* 37. *Si quis ſeruum alienum occaſione religionis &c. c.* 17. *q.* 4. *in Gregoriana editione eſt. Vnde in Gangrenſi concilio c.* 3. *legitur. In marg. eſt. Iuo p.* 16. *c.* 102. *& p.* 13. *c.* 48. *Capitis* 38. *inſcriptio hæc eſt. Item ex concilio Martini Papæ c.* 47. *Si quis ſeruum alienum cauſa religionis doceat &c. Et in marg. eſt In cap. Græcar. ſynod. Martini Brachar. Bur. l.* 8. *c.* 25. *Iuo pag.* 7. *cap.* 43.

(5) *Capitis ſexti cauſæ* 11. *quæſt.* 3. *in eodem libro inſcriptio eſt.* I*tem ex concilio Antiocheno c.* 4. *Si quis Epiſcopus damnatus a ſynodo. In notis eſt. Damnatus) Græce eſt* καθαιρεθεὶς, *id eſt, depoſitus. Et in marg. Et Aquiſgran. c.* 47. *extr. de cler. exc. depo. c.* 1. *&* 2. *Nic. Papæ epi.* 8. *Poly. ibid.* (*hoc eſt, l.* 7. *tit.* 1.) *Burc. l.* 1. *c.* 199. I*uo p.* 5. *c.* 362. *Anſ. l.* 12. *c.* 26. *Capitis* 7. *inſcriptio eſt.* I*tem ex concilio Martini Papæ c.* 37. *Si quis Epiſcopus in concilio excommunicatus fuerit &c.* I*n marg. eſt.* I*n capitulis Martini Bracharenſis.* I*n notis hæc ſunt. Forinſecam)* I*n aliquot Gratiani & concilij codicibus eſt, foraſticam.* I*n canone quinto concilij Antiocheni, vnde hoc ſumptum eſt, legitur,* διὰ τῆς ἔξωθεν ἐξουσίας: *quæ Dionyſius vertit, per poteſtates exteras. Capitis primi de clerico excom. inſcriptio eſt. Ex canone Apoſtolor. Si quis Epiſcopus, presbyter &c. Et in marg. eſt. Addi poteſt c.* 18. *ex Theodoro Balſamone. refertur c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compila. Capitis ſecundi inſcriptio eſt. Ex concilio Antiochen. Si quis presbyter &c. Et in marg. eſt. cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

(6) *Capitis primi* 9. *q.* 3. *in eodem libro inſcriptio eſt. ſicut in concilio Martini Papæ legitur c.* 4. *Per ſingulas prouincias oportet &c.* I*n marg. eſt.* I*n capitulis Martini Bracharen. c.* 4. *Pro voce Metropolitanum eſt in marg. al. Primatum Metropolitani ſui, et pro voce aſſumat, al. ſibi aſſumat. Capitis* 2. *inſcriptio eſt hæc.* I*tem ex concilio Antiocheno c.* 9. *Per ſingulas prouincias Epiſcopos ſingulos &c. Et in marg. ad illa verba, ſecundum antiquum patrum noſtrorum canonem, additur. Apo. can.* 24. I*n notis ad illa verba, citra Metro-*

politani

politani Epiſcopi conſcientiam, additur. Græce eſt, δίχα τοῦ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μὴ δὲ αὐτὸν ἄνευ τῶν τῆς λοιπῶν γνώμης. *Itaque ead. voce* γνώμης *vtitur canon tam in conſenſu Metropolitani, quam ſuffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum verſione noua.* τοὺς καθ᾽ ἑκάστην *&c. Epiſcopos, qui in vnaquaque &c.*

(7) *Inſcriptio capitis ſecundi 21. q. 5. in eod. libro eſt. Item ex concilio Antiocheno c. 12. Si quis a proprio Epiſcopo depoſitus presbyter &c. Et in marg. hæc ſunt. Et in Aquiſgran. c. 74. Burc. l. 2. c. 180. Iuo p. 6. c. 225. Capitis 5. inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Papæ c. 35. Si quis Epiſcopus, presbyter, aut diaconus excommunicatus &c. In marg. hæc ſunt. In capitulis ſynod. Græc. Mar. Brachar. c. 35. Concor. ſup. ea c. ſi quis à proprio. Ad illa verba, & importans ſe palatio, eſt in marg. al. importunans. al. importunus palatio. In notis eſt. ad maiorem Epiſcopor. ſynodum) Antea legebatur, maiorum Epiſcopor. concilium, Emendatum eſt ex codice Lucenſi regio: quoniam concordat cum canone Antiocheno ſup. ea ſi quis a proprio. vnde videtur ſumptum.*

(8) *Cauſa 6. quæſt. 4. cap. 1. in eodem libro Romano ita ſcriptum eſt. In concilio Antiocheno c. 14. ſic inuenitur diffinitum. Si quis Epiſcopus criminaliter in iudicio Epiſcopor. fuerit accuſatus &c. Et in marg. al. de aliquibus cauſis criminalibus. Et Burc. l. 1. c. 150. Iuo p. 5. c. 263. In notis hæc ſunt. Caput hoc in multis etiam vetuſtis Gratiani exemplaribus citatur ex concilio Laodiceno. In vno tamen perantiquo eſt ex concilio Antiocheno, in quo etiam extat: & eſt antiqua verſio. Metropolitanum] Græcum exemplar hic valde diſſentit ab hac verſione. Nam ex his verbis colligitur concilium vnius prouinciæ, in quo neceſſe eſt adeſſe proprium Metropolitanum, poſſe aduocare vicinæ prouinciæ Metropolitanum cum aliquot Epiſcopis. Quod Martinus etiam Bracharenſis in ſequ. capite, quod ex concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græce vero locus ita habet.* ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ *&c. Quod Dionyſius, quemadm. etiam eſt in codice canonum, ſic vertit. Sanctæ ſynodo placuit &c. Ac ſane, quod Metropolitanus ad alterius Metropolitani vocationem deberet venire, atq. in eod. concilio duo Metropolitani futuri eſſent, vix videtur conuenire c. 2. inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Papæ (id eſt, Epiſcopi Brac. c. 13. Si quis Epiſcopus in aliquib. cauſationib. iudicatur &c.*

(9) *Diſtin. 91. cap. 4. inſcriptio eſt in ead. editione. De his in concilio Martini Papæ ſic ſtatutum eſt. Si quis ordinatus Epiſcopus, pro contentione populi &c. In margin. hæc ſunt. Capit. Martini Bracharen. cap. 10. Vide Pelag. II. in epiſt. ad Benignum. Poly. l. 2. tit. 3. Burc. l. 1. c. 40. Iuo p. 5. c. 151. Et in notis. Epiſcopus] In vulgatis ſequebatur, ad parochiam, cuius eſt electus: quæ inducta ſunt auctoritate manuſcriptor. & originalis, ac ceteror. collectorum. Contentione) In duobus vetuſtis exemplaribus, Gratiani, & uno concilior. Regis Catholici legitur, contemptione. Ad illa verba, in quam venit, eſt in margin. al. conuenit. Capitis 5. hæc inſcriptio eſt. Item ex concilio Antiocheno cap. 18. Si quis Epiſcopus ordinatus, ad parochiam, cuius eſt electus &c. In margin. ſunt hæc. In epiſtol. Pelag. 2. Poly. Ibid. Burch. lib. 1 cap. 141. Iuo p. 5. c. 152. Ad vocem cuius additur in marg. al. cui. ad vocem vetet, al. vitet. Et in notis. Vetet) διὰ τὴν τοῦ λαοῦ παραίτησιν, eo quod populus recuſet. Obſeruare) ἐκδέχεσθαι, id eſt, expectare, & ſuſcipere. Perfecto) Antea legebatur perfectæ, reſtituta eſt vera lectio ex orig. & Burch. & Iuone. Quid autem ſit ſynodus, quæ hic perfecta, & in paulo poſt ſequentibus capitib. integra dicitur, exponitur infra ead. c. ſi quis Epiſcopus, tertio. Eſt id cap. 8. cuius inſcriptio eſt: Item ex eod. (Antiocheno) c. 16. Et in marg. eſt. Apud Martinum Bracar. c. 9. Burch. l. 1. c. 39. Iuo p. 5. c. 150. Et in notis. Hæc verſio, quam & Gratianus, & Burchardus, & Iuo ſequuntur, eadem fere eſt, atque illa Martini Bracar. Dionyſiana vero longe magis accedit ad verba Græca.*

(10) *Inſcriptio capitis ſecundi diſtin. 65. in eod. libro hæc eſt. Item ex concilio Martini Papæ. Non debet ordinari Epiſcopus abſque concilio, & præſentia Metropolitani Epiſcopi &c. In marg. al. conſcientia. In capitul. Martini Brac. cap. 3. ex conc. Antioch. cap. 19. Capitis 3. inſcriptio eſt. Item ex concilio Antiocheno cap. 19. Epiſcopus non eſt ordinandus ſine concilio, & præſentia Metropolitani Epiſcopi &c. Et in margin. cap. 18. Et in notis. Verbis Græcis multo melius reſpondet altera verſio, quæ Dionyſii eſt; ideoque illa conſulenda.*

(11) *Cap. 4. diſtin. 18. in ead. editione inſcriptio eſt. Item ex Antiocheno concilio c. 20. Propter eccleſiaſticas cauſas &c. Et in marg. Burch. l. 1. c. 44. Iuo p. 5. c. 154. Pann. l. 4. c. 15. Polyc. l. 3. ti. 19. In notis*

hæc ſunt. Id eſt, media Pẽtecoſte] Antea legebatur, & in medio temporis inter Paſcha, & Pentecoſten, nec multo aliter apud Iuonem, id eſt, medio temporis &c. Sed repoſita eſt hæc lectio ex pleriſque Gratiani exemplarib. & collectione Iſidori, in qua eſt hæc eadem verſio. Nam ceteri collectores ſecuti potius videntur verſionem Dionyſii, quæ eſt in codice canonum: quamuis & Burchardus, & Pannormia hoc loco habent, id eſt, medio Pentecoſtes, vel, in medio Pentecoſte. vbi in verſione Dionyſii eſt, ita vt quarta ſeptimana Pẽtecoſtes, verbum plane e verbo. Græce enim eſt: ὥστε τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς πεντεκοστῆς. *Compleatur] vocem* ἐπιτελεῖσθαι *Dionyſius vertit conueniat. Decimus] Prorſus ex Græco. Dionyſius autem, quem Burchardus, & Iuo ſequuntur, habet, Idib. Octobris, id eſt,* XV. *die menſis Octobris, quem Hyperberetæum Græci cognominant. In canone autem Apoſtolor. 37. legitur ſecundam anni ſynodum celebrandam eſſe* ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ, *id eſt, duodecimo die Hyperberetæi. Non conuenire autem omnino Latinor. menſes cum Græcor. ſatis conſtat. Suidas quidem ſcribit, apud Macedonas Hyperberetæum eundem eſſe, qui October, Galenus autem Pergami eundem, qui September. Capitis 15. eiuſd. diſtin. hæc inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Papæ. Propter eccleſiaſticas cauſas &c. Et in marg. eſt. Apud Martinum Bracarenſem Epiſcopum in cap. ſynod. Græc. cap. 18. Poly. l. 3. tit. 17. Et ad verbum veniant, additur, procedant, orig. Et in notis, Gratianus hoc primum citat nomine Martini Papæ, deinceps eod. nomine multa citaturus: quæ omnia ſumpta ſunt ex libro capitulor. Græcar. ſynodor. Martini Epiſcopi Bracarenſis. (antiquitus enim Epiſcopi Papæ dicebantur.) Hic enim, cum eſſet Græcus ad vtilitatem eccleſiar. Hiſpaniæ, vbi Epiſcopatum obtinebat, ea capitula Latina fecit: & in nonnullis quædam addidit. in aliys vero reliqua detraxit, quemadmodum in hoc capite, quod ſumpſit ex concilio Antiocheno c. 20. ſup. ead. c. propter. Aliqua etiam ex Toletanis conciliys in eum libellum retulit. Velhi] In aliquot concilior. editionib. legitur, vt eorum, qui ſe læſos exiſtimant, in concilio cauſæ &c.*

(12) *Gratiani verba ſunt in Romano libro ante caput 3. Epiſcopo non licere. 8. q. 1. Sed in Antiocheno concilio hoc omnino fieri prohibetur: in quo c. 23. ſic ſtatutum legitur. Et in marg. hæc ſunt. Poly. l. 2. tit. 17. Anſ. l. 6. c. 57. Burc. l. 1. c. 185. Iuo p. 5. c. 301. Et in notis.*

Iudicio Epiſcoporum] *In codicib. Gratiani etiam manuſcriptis ſequebatur, & electione clericorum: quæ ſunt expūcta, quia neq. in originali neq. apud ceteros collectores legūtur. Cap. 4. inſcriptio eſt. Item ex cōcilio Martini Papæ c. 8. Epiſcopo non liceat &c. Et in marg. eſt. Id eſt, in capitulis Martini Bracharen. c. 8. Burc. l. 1. c. 187. Iuo p. 5. c. 303. vtrique ex concilio Spalenſi.*

(13) *Inſcriptio capitis 23. Epiſcopus eccleſiaſticar. 12. q. 1. in eod. libro hæc eſt. Item ex concilio Antiocheno c. 25. Et in marg. eſt. Et in Pariſienſi conci. l. 1. c. 15. Anſ. l. 6. c. 163. In notis eſt. Occulte res*] *In verſione Dionyſii legitur, vt per huiuſmodi perſonas occulte ceteri lædantur fratres eccleſiæ: (& in marg. al. ceteræ lædantur eccleſiæ) & concordat cum alia antiqua verſione, quæ & ipſa eſt in tomis concilior. vt per eorum ſecretam diligentiam eccleſiaſtici lædi videātur. Græce in codicibus qui lecti ſunt, habetur.* εἰς τὸ διὰ τῶν τοιούτων, λεληθότως βλάπτεσθαι τοὺς λόγους τῆς ἐκκλησίας. *id eſt, vt ex his rationes eccleſiæ latenter lædantur. Capitis 7. Epiſcopus habeat.* 10. *q. 2. (quod nobis eſt 8.) inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Papæ c. 16. In marg. hæc ſunt. In capitul. Martini Bracharen. ex conc. Antioch. c. 25. Et 12. q. 1. Epiſcopus eccleſiaſticar. Et ad verbum contaminauerit, eſt additum, ita minauerit, codex regius. Et in notis. Sin autem*] *In capitulis habetur, ſimiliter: ſed melior videtur lectio duor. vetuſtor. Gratiani codicum, ſin aliter: propius enim accedit ad Græcam concilij Antiocheni c. 25. vnde hoc ſumptum eſt:* εἰ δὲ καὶ ἄλλως; *id eſt, ſi autem & aliter, vt inf. 12. q. 1. c. Epiſcopus. Actu*] *Hæc vox in ſimili re habetur inf. 12. q. 2. Vulteranæ. Vulteranæ eccleſiæ actus, vel patrimonium, Græce eſt,* ἢ καὶ ἐξ ἑτέρας περιστάσεως ἐκκλησιαστικῆς. *id eſt, vel etiam ex qualibet alia cauſa & occaſione eccleſiaſtica.* [*Varietas numeri capitum huius quæſtionis oritur ex cap. Hoc ius porrectum. quod nobis eſt tertium, in libro Romana pars cap. 2.*)

(14) *Capitis ſexti diſtin. 63. in eod. libro inſcriptio eſt. Item ex concilio Laodicenſi c. 13. Non eſt permittendum turbis &c. Et in marg. Burc. l. 2. c. 8. Iuo p. 6. c. 28. Anſel. l. 6. c. 38. al. 43. Deuſde. p. 1. & 4. Capitis octaui hæc inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Papæ c. 1. Non licet populo &c. Et in margine. Apud Martin. Bracharen. c. 1. ſup. diſt. 24. c. Epiſcopi. & diſt. 61. Epiſcopum. Burch. l. 1. c. 10. Iuo p. 5. c. 64. Anſ. l. 6. c. 8. al. 12.*

(15) *Cauſa 1. quæſt. 1. caput 66. in eod. libro ita inſcribitur. Item ex concilio Laodicenſi c. 32. Non oportet hæreticor. benedictiones &c. In marg. hæc ſunt. Deuſdedit p. 2. & 4. Burc. l. 3. c. 259. Iuo p. 3. c. 260. Inſcriptio cap. 67. eſt hæc Item ex concilio Martini Papæ c. 70. Non liceat clericis &c. Et in marg. In capitulis Martini Braca.*

(16) *De conſecrat. diſtin. 4. cap. 58. in eod. libro inſcriptio eſt. Item ex cõcilio Laodicenſi c. 46. Baptizandos oportet fidei ſymbolum &c. Et in marg. Burch. l. 4. c. 9. Iuo p. 1. c. 205. In notis hæc ſunt. Fidei ſymb.) Eſt priſca verſio, & ſententiam ſat bene reddit. Hoc autem loco Græce eſt τὴν πίστιν. Capitis 59. inſcriptio eſt. Item ex concilio Martini Bracharenſis c. 49. Non liceat ante duas &c. Et in marg. in capit. ſynod. Græcar.*

(17) *Diſtin. 3. de conſecrat. cap. 7. inſcriptio in eod. libro eſt. Item ex concilio Martini Papæ Bracharenſis c. 50. Non liceat quinta feria &c. Et in margin. In capitul. Græ. ſynod. Inſcriptio capitis octaui eſt. Item ex concilio Laodicenſi c. 50. Non oportet in Quadrageſima &c. Et in marg. Et in 6. ſyn. c. 29. Burch. l. 13. c. 8. Iuo par. 4. c. 41.*

(18) *In eodem libro Gregoriano inſcriptio cap. 10. diſt. 44. eſt hæc. Item ex concilio Laodicenſi c. 55. Non oportet miniſtros alteris &c. ex ſymbolis, (quæ vulgus commeſſalia appellat) conuiuia celebrare.* Et *in marg.* Conc. *Aquiſgr. c. 83. Rab. in pæn. c. 27.* Et *ad illa verba quæ vulgus &c. additur, iſta ſunt addita loco cuiuſdam gloſſæ. Inſcriptio capitis 12. eſt. Item ex concilio Martini Papæ c. 61. & 66. Non liceat ſacerdotes &c.* In *marg. eſt. Apud Martin. Bracha. Burch. l. 2. c. 165.* Iuo *p. 6. c. 256.*

(19) C*apitis octaui diſtin. 95. in eodem libro inſcriptio eſt.* I*tem ex concilio Laodicenſi cap. 56. Non oportet presbyteros ante ingreſſum* Epi*ſcopi ingredi, & ſedere in tribunalibus &c.* I*n notis.* I*n peregrinationis commodo eum abeſſe conſtiterit) Sic priſca verſio: ſed Dionyſius longe propius ad verba Græca: niſi forſitan infirmitate detineatur, aut proficiſcatur Epiſcopus.* πλὴν εἰ μὴ ἀσθενοίη, ἢ ἀποδημεῖ ὁ ἐπίσκοπος. I*nſcriptio cap. 124. Omni tempore. de conſecr. diſt. 4. hæc eſt.* I*tem ex concilio Martini Bracharenſis c. 51. & ſequentibus.* Et *in margin. Vide Melden. cap. 46.* Et *verſ. Presbyter. ſupra diſt. 95. presbyter.* Et *verſ. non liceat. diſt. 95. non*

oportet. I*tem in marg. cap. 52. & cap. 53. (quæ referuntur ad Martini capita.)*

DE ALIIS MARTINI BRACA-renſis capitibus & de Gratiani erratis.

Dialogus duodecimus.

C. SVNT ne alia, quæ Gratianus ex Martini collectione referat, quaſi ex concilio Martini Papæ? A. Sunt quidem non pauca, quæ tu facile in Antonianis libris inuenies notata. Ego de illis ſum locutus, quæ bis poſita ſunt, tam vt ex Græco canone, quam vt Martini Papæ verba. C. At in quibuſdam nihil notatum eſt, vt in hoc capite octauo cauſæ XXVII. *a* Item ex concilio Martini Papæ, Viduas autem velare &c. A. Sumptum id caput non eſt ex Martini collectione, ſed ex concilio Triburienſi capite XXV. idẽ error eſt in panormia Iuonis. *b* ex conſilio Maguntino, Burchardus, *c* & Iuo in excerptionib. *d* ex Aurelianēſi, Bernardus Papienſis, *e* & veteres Gregoriani libri, *f* alij ex Arelatenſi. Anſelmus, *g* ex Gelaſio. (1) C. Quid illud de conſecr. diſtin. quarta cap. XXII. *h* ex decreto Martini Papæ III. Quicunq. preſbyter &c. vnde ſumptum eſſe dicemus? A. Ex decretis Martini Papæ capite III. habent Burchardus, *i* & Iuo, *k* & Anſelmus, *l* & liber Tarraconenſis, *m* & alter vetus Veronenſis. Sed mihi incertum adhuc eſt, cuius verba ſint. (2) B. Quod Martinus Bracarenſis in præfatione collectionis ait, ſe canones orientis reſtauraſſe ſimplicius & emendatius; quam verum ſit, ex eorum collatione ſatis conſtat. Sed & nuſquam in Græcis concilijs inueni multorum canonum ſententiam, vt ſunt cap. XXIX. XXX. & XXXI. quæ magis videntur ex conc. Toletano primo accepta cap. XIIX. XIX. & XVI. quam ex Græcis concilijs. Gratianus quędam ex his, vt ex concil. Martini Papæ refert, *a* quædam vt ex concilio Toletano: *b* item

a 27. q. 1. c. 8. *viduas.*
b *Iuo lib. 3. tit. 17 c. 10. panor.*
c *Burch. lib. 8 c. 36.*
d *Iuo par. 7. c 55. dec.*
e *c. 6. de regular. in 1 collect.*
f *c. 4. vidua. de regula.*
g *Anſel. lib. 7. c. 200.*
h *De conſecr. d. 4. c. 22. quicumque.*
i *Burc. lib. 4. c. 47.*
k *Iuo par 1. c. 241. decret.*
l *Anſel. lib. 9. c. 54.*
m *Tarrac. l 1. c. 2.*
a *Diſt. 28. c. 12 ſi qua. & 27. q. 1. c. 26. de filia.*
b *27. q. 1. c. 27. deuotam.*

Anſelmus, *c* ſine inſcriptione Capitularia. *d* A. Ita eſt, vt dicis. Sumpſit enim Martinus Epiſcopus pleraque ex eod. illo concilio Toletano, aut poſteri Martini collectioni ea inſeruerunt. (3) Sic Martini caput lxiv. ex Toletano cap. v. & Martini xxiii. ex capite ſecundo Toletano. Martini xliii. & xliv. ex capite tertio & quarto Toletano. Caput li. & lii. ex Toletano xx. Ea quoque apud Gratianum inuenies partim vt ex Martino Papa, *e* partim vt ex Toletano concilio *f* referri. Sunt alia, quæ vnde ſumpta ſint, ignoro. Ex quibus ſi quid eſt apud Gratianum, in Romana editione diſcere licebit. (4) Nunc ſi vobis videatur, de alijs erratis Gratiani videamus. B. Viſne tibi redigam in memoriam exempla quædam, ex quibus apparet, Gratianum ex ſingulari capite duo eiuſdem initij confeciſſe: aut eandem ſententiam ex duabus interpretationibus eodem in capite retuliſſe: aut verbis alterius ſcriptoris partem alterius addidiſſe? A. Non id quidem mihi ingratum erit, nec C. noſtro diſplicebit, quantum ex eius nutu intelligo. B. Aperi librum hunc C. & caput illud oſtende Gelaſij *g* cuius initium eſt, Cuncta per mundum, quod tamquam carmen neceſſarium diſcere ſoletis. C. Ecce tibi locus patet. Quid dicis? an bis poſita eadem verba capite xvii. & xiix.? B. Id ipſum affirmo. C. Ex inſcriptione vtriuſque capitis videntur ex duabus Gelaſij epiſtulis eſſe ſumpta hæc capita, quarum altera fuerit omnibus Epiſcopis miſſa, altera Epiſcopis Dardaniæ. B. Hodie hæc ſola exſtat, vt etiam Demochares notat. Sed fingamus in vtraque eadem verba exſtitiſſe; quid opus erat, bis eadem conſcribi? præſtitiſſet ita inſcribere: Gelaſius in epiſt. omnibus Epiſcopis miſſa, & in epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ. A. Vide, num id ex Iuonis panormia, vel ex Anſelmi collectione, aut alia acceperit. C. Apud Iuonem eſt. *a* Ex decretis Gelaſij capite iv. Apud Anſelmum modo, Gelaſius Papa tantum eſt; *b* modo, Gelaſius Papa omnibus Epiſcopis; *c* modo, Dilectiſſimis fratribus vniuerſis Epiſcopis per Dardaniam conſtitutis Gelaſius; *d* modo, Gelaſius Epiſcopis Dardaniæ. *e* In libro Tarraconenſi *f* eſt: Gelaſius Epiſcopus omnibus Epiſco-

c *Anſ lib.* 10 *c.* 59. & *lib.* 11. *c.* 91.
d *Capit. li.* 7. *c* 294.
e *Diſt.* 34. *c.* 18 *lector.* & *c.* 17. *ſi ſubdiaconus.* & *diſt.* 92. *c. vlt.* & *diſtin.* 54. *c.* 7 *ſi quis obligatus* & *de conſecra diſt.* 4 *cap.* 124. *omni tempore.*
f *Diſt.* 50. *ca.* 68. *placuit.*
g 9. *q.* 3. *c.* 17. & 18. *cuncta.*
a *Iuo li.* 4. *tit.* 1. *c* 8. *panor.*
b *Anſ. lib.* 1. *c.* 47. & 48.
c *Anſ. lib.* 1. *c.* 16.
d *Idem d. lib.* 2 *c.* 24.
e *Idem lib.* 12. *c.* 69.
f *Tarr. lib.* 3. *c.* 283.

pis. A. Manifeſte apparet, varietatem hanc ſecutum fuiſſe Gratianum. B. Mihi videtur, poſt illa, omnibus Epiſcopis deſiderari hanc vocem, Dardaniæ. A. Placet, quod dicis. (5) Sed cetera perſequere. B. Si quæratur caput, cuius initium eſt, Quidam monachor. cauſſa, vt opinor, XIIX. *g* id inueniemus ſumptum eſſe ex quarto & octauo canone concilij Chalcedonenſis: & poſtremam eiuſdem capitis partem eſſe eiuſd. octaui canonis verba ex alia interpretatione. C. Democharem inuenio addidiſſe numerum quarti canonis initio eiuſd. canonis; & ad illa verba, Item clerici in paroecijs, numerum cap. VIII. A. Vide, num Gratianus alibi ex alio interprete eandem referat ſententiam, & ante eum Anſelmus & Iuo, atque alij collectores. C. Plura verba eiuſdem canonis quarti referunt Iuo in Panormia, & in excerptionib. *h* & Anſelmus, *i* & Gratianus, *k* item concilium Triburienſe, *l* & Capitularia. *m* Pauca verba capit. IIX. refert Anſelmus: *n* ſed ex duobus interpretibus ſumpta inueni apud Iuonem parte VI. c. CCCLIIX. & CCCLIX. quæ non recte Gratianus coniunxit. A. Pro voce, parœcijs ſcribi debet, ptochijs, ex Græco fonte. οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων. Sic poſtea eſt etiam apud Gratianum: Clerici, qui pauperum diſpoſitioni. In libro veteri Romano eſt: Diſpenſationem pauperum. (6) B. Magni facinoris exemplum adferam, ſi euoluas C. librum, & oſtendas caput, cuius initium eſt, Menam, *a* ſumptum ex epiſtula quadam B. Gregorij. *b* C. Inueni caput, quod flagitas. B. Confer, ſi libet, id caput cum regiſtro B. Gregorii, & quære illa verba; Purgationem tamen ante te &c. Ea apud Gregorium nulla ſunt. ſed ſumuntur ex Alexandri Minoris epiſtula ad Rimaldũ, vel potius Rainaldum Cumanum Epiſcopum, cuius epiſtulæ pars poſita eſt a Gratiano poſt alia tria capita; initiũ capitis eſt, Super cauſa Gillandi. *c* Vide, quid Burchardus & Iuo ſcribant. C. Apud Burchardum *d* Gregorii verba referri inuenio, quæ ſunt ante vocem, Purgationem, item apud Iuonem parte quinta excerptionum. *e* At parte decima *f* hæc ſunt. Alexander ſecundus Rainaldo Cumano Epiſcopo. Super cauſas Guillandi &c. & poſt vocem, beneficia,

g 18.q.2.c.10 *quidam.*

h *Iuo lib.3.tit. 16.c.1.pan. & par.7.c.1. decr.*
i *Anſel.lib.5. c.54.*
k *16.q.1.c.12. qui vere.*
l *Tribur.c.26.*
m *Capitu.li.5 c.26.*
n *Anſ.lib.5.c. 84. in addit.*

a *2.q.5.vel 4. c 7.Menam.*
b *Greg. lib.11. epiſt.6.c.8. regiſtr.*

c *c.11.e.q ſuper cauſa.*
d *Burc.lib.1. c.196.*
e *Iuo par.5.c. 311. dec.*
f *Iuo par.10. c.15. decret.*

neficia, habet: purgationem tamen antea &c. In panormia *g* poſt verba Gregorij additur eadẽ inſcriptio, excepta voce Rainaldi, pro qua eſt, Ramaldi. Cetera omnia vt in excerptionibus. B. Eadẽ verba inuenta ſunt in veteri libro Iuonis epiſt. lxiix. vel lxxvii. ad Gildebertum, vel Hildebertum Cenomanenſem Epiſcopum. A. Non dubium eſt, quin erratum ſit, vel a Gratiano, vel a librarijs, quantum ex collatione cum regiſtro Gregorij, & cum Burchardo & Iuone conſtat. Et quod noſtri interpretes dicere ſolent, ex verbis Gregorij probari, coram Rege, vel Regina, vel alio ſæculari iudice poſſe purgationem canonicam indici, falſum eſt. (7) B. Quid de illis dices, quæ in concilijs falſo inſcripta a te inuenta eſſe audiui: quorum bona pars ad inſcriptiones Gratiani falſas a veris diſcernendas pertinet? A. In longum tu quidem ſermonem me vocas, cui totus dicandus ſit dies. Differamus ergo hæc in craſtinum, vel in perendinum diem; & primæ partis concilior. fragmenta cum Gratian. & alijs conferemus. C. Id ipſum auide exſpecto.

g Iuo lib.5. tit. 1. c. 6. & 7. panor.

(1) IN *editione Romana capitis octaui Viduas*, 27. q. 1. *inſcriptio hæc eſt. Item ex concilio Martini Papæ. In notis additur. Abeſt caput hoc a nonnullis Gratiani exẽplaribus Burchardus, & Iuo citant ex concilio Moguntino c. 6. Habetur in concilio Triburienſi c.* 25. *In hoc autem capite, & duobus ſequentibus citantur decreta Gelaſii, vt ſunt in codice canonum. In marg. Anſ. l.* 7. *c.* 200. *Bur. l.* 8. *c.* 30. *Iuo p.* 7. *c.* 55. *Pann. l.* 3. *c.* 197. *Item in notis. Gelaſii Papæ capitulo* XIII.) *Sic eſt in codice canonum: in epiſtola vero eiuſdem prima* Epi*ſcopis per Lucaniam, eſt c.* 15. *ſicut paulo poſt, quod eſt in capitulo* 21. *in cod. codice; in epiſtola eſt c.* 23. *Nos autem*) *In concilio Triburienſi legitur. Qua auctoritate paternæ ſuffulti ſententiæ, in hoc ſacro conuentu ſancimus, &c. Hæc vero eadem de vidua, quæ ſibi ſponte velamen non conſecratum impoſuit, habetur in Decreta lib. c. vidua. tit. de regula. Quod in codicibus impreſſis citatur ex concilio Arelaten. In prima autem collectione, & vetuſtis codicibus Gregorianæ, ex Aurelianenſi. Capitis.* 4. *Vidua. de regular. inſcriptio eſt.* Ex concilio *Arelatenſi. Et in marg. hæc ſunt. Alias Aurelian. ſed habetur*

in concilio Triburienſi c. 25. refert Burchardus lib. 8. cap. 36. Iuo par. 7. c. 55. & c. 6. eo tit. in 1. compilat. Quibus locis alijs concilijs tribuitur: ſed fortaſsis non recte.

(2) *Capitis 22. de conſecrat. diſt. 4. in eodem libro inſcriptio eſt. Item ex decreto Martini Papæ III. Quicumque presbyter &c. Et in marg. hæc ſunt. al. Martiniani. Et Poly. l. 3. tit. 10. Anſ. l. 9. c. 54. Burc. l. 4. c. 47. Iuo p. 1. c. 241.*

(3) *Diſtin. 28. cap. 12. Si qua vidua Epiſcopi. inſcriptio in eodem libro eſt. Item ex concilio Martini Papæ. Et in marg. Apud Martinum Bracar. c. 29. & conc. Tol. 1. c. 18. Inſcriptio capitis 26. De filia Epiſcopi. 27. q. 1. hæc eſt Item ex concilio Martini Bracharenſis c. 30. Et in marg. Ex conc. Toletano 1. c. 19. Capitis 27. Deuotam peccantem. inſcriptio eſt. Item ex concilio Toletano 1. c. 16. Et in marg. Et in capitulis Martini c. 31. Capitul. l. 7. c. 294.*

(4) *Verba Gratiani ſunt ante caput 17. Si ſubdiaconus. diſt. 34. in eadem editione. Sed poſtea temporum defectui condeſcens Papa Martinus in minorib. ordinib. eos conſtitui permiſit, non regulam præfigendo dicens. Et in marg. hæc ſunt. Apud Martinum Braca. c. 44. ex concil. Toleta. 1. c. 4. Et ad verba, non regu. præfi. additur. Hæc verba abſunt ab aliquot exemplaribus. Inſcriptio capitis 18. eſt hæc. Vnde Martinus Papa ait. Lector ſi viduam &c. Et in marg. Ibid. c. 43. ex concil. Tole. 1. c. 3. Capitis vltimi diſt. 92. inſcriptio eſt. Vnde in concilio Martini Papæ legitur. Si quis presbyter &c. Et in marg. In capitul. Martini Bracar. c. 64. ex Tolet. 1. c. 5. Inſcriptio capitis 7. Si quis obligatus. diſt. 54. hæc eſt. Item ex concilio Martini Papæ [id eſt, ex cap. Martini Epiſcopi Bracaren. c. 46.] Et in marg. Ex concil. Tolet. 1. c. 10. Inſcriptio cap. 124. de conſecr. diſt. 4. relata eſt additio. dial. 11. Ante caput 68. Romanis, quod nobis eſt 67. diſt. 50. hæc Gratiani verba ſunt. Probantur etiam auctoritate Toletani concilij primi, huiuſcemodi pœnitentes ad clerum non admittendi: in quo capite 2. ſic ſtatutum eſt. Placuit, vt pœnitentes &c. Et in marg. In c. Martin. Brac. c. 23. Poly. l. 2. tit. 31. Burch. l. 2. c. 37. Anſel. l. 7. c. 31 Iuo p. 6. c. 138. Pann. l. 3. c. 61. Ad vocem epiſtolam additur, al. Apoſtolum, orig. Ad vocem Eum, additur, Ex pœnitentem) in capitu. Mart. Brac. Ad vocem cilicio, additur, al. concilio.*

(5) *Inſcriptio capitis 17. cauſa 9. q. 3. in eod. libro hæc eſt. Idem*

(Gelaſius) omnib. Epiſcopis. Cuncta per mundum nouit eccleſia &c. Et in marg. hæc ſunt. In epiſt. ad Epiſcopos per Dardaniam conſtitutos. Poly. l. 1. tit. 8. Anſ. l. 1. c. 47. & l. 2. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 9. Et in notis. Omnia, quæ in hoc capite leguntur, habentur in epiſt. Gelaſii ad Epiſcopos per Dardaniam, ſed non eodem ordine cõpoſita. Caput autem ſequens, in quo multa huius ipſius capitis verba continentur, in ead. epiſt. eod. prorſus modo habetur. Itaque fieri poteſt, vt ex alia epiſt. caput hoc ſumptum ſit, quæ non extet: aut Gratianus hæc duo tamquam diuerſa capitula referat, quod apud antiquiores etiam collectores diſtincta repererit. In epiſtola etiam Nicolai ad Epiſcopos Galliæ, quæ nuper eſt impreſſa in appendice bibliothecæ, hoc citatur ex Gelaſio. Capitis 18. inſcriptio eſt. Idem Epiſcopis per Dardaniam conſtitutis.

(6) *Capitis 10. quidam monachorum. 18. q. 2. in eodem libro inſcriptio eſt. Vnde in Chalcedonenſi concilio c. 4. legitur. Et in marg. eſt. Iuo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174. Et in notis. Quoniam verſio huius capitis vſque ad verſ. Clerici. primo, eſt alia ab ijs, quæ circumferũtur in concilior. codicibus, licet apud Iuonem, & in Pannormia idem fere ſit ſenſus; placuit afferri verba Græca, & nouam interpretationem.* Οἱ ἀληθῶς *&c. Qui vere & ſincere &c. Et verſ. Clerici in ptochiis &c. additur in contextu, Item c. 8. Et in marg. Iuo pag. 6. c. 358. Poly. l. 4. tit. 34. Et in notis. Ptochiis] Sic in nonnullis vetuſtis codicib. Gratiani & Vaticano concilior. & in verſione priſca (ex qua videtur eſſe hic verſiculus,) & eſt vox canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris conciliorum eſt, parochiis. Properſonarum ordinatione] Sic in ead. priſca, ſed in canone Græco, & in verſione Dionyſii Exigui nihil eſt, quod his verbis reſpondeat. Et verſ. Item Clerici, qui pauperum. additur in marg. eodem c. 8. ex alia verſione. Iuo ibid c. 359. Et in notis. Item clerici) Eſt idem, quod in proximo ſuperiore paragrapho, ſed ex alia verſione, quæ non extat in concilior. voluminib. atque hanc eandem repetitionem licet animaduertere apud Iuonem par. 6. c. 358. & 359. Inſcriptio cap. 12. Qui vere. 16. q. 1. eſt. Item ex concilio Chalcedon. c. 4. Et in marg. Concor. capitu. l. 5 c. 25. Poly. l. 3. tit. 1. & l. 4. tit. 34. Anſ. lib. 5. c. 54. Iuo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c 174. Et in notis. Honore] Sequitur continenter. Quidam monachor. infra 18. q. 2. quod eſt ex ead. priſca verſione, atque caput hoc.*

(7) *In eodem libro inſcriptio capitis ſeptimi Mennam 2.q.5. hæc eſt. Item ex eodem (regeſto) ad Brunichildam Reginam Francor. lib* 11. *epiſt.* 8. *& in marg. Poly. ibid. (hoc eſt, l.* 6. *tit.* 11.) *Burc. l.* 1. *c.* 196. *Iuo p.* 5. *c.* 311. *Pann. l.* 5. *c.* 6. Et *in verſ. Purgationem. eſt in marg. Alex. II. Rainaldo* Epiſcopo. *Iuo p.* 10. *c.* 15. *Pann. l.* 5. *c* 8. *Et in notis. Purgationem*] *Hic erat grauiſſimus error. Coniunctè enim hæc legebantur cum ſuperioribus quæ Brunichildæ ſunt ſcripta: quaſi purgatio presbyteri a B. Gregorio mulieri cõmitteretur. Sed nil tale legitur in epiſtola B. Gregorij, ex qua prior pars huius capitis eſt accepta. Verum Iuo pag.* 10. *cap.* 15. *& Pann. lib.* 5. *cap* 8. *citant hoc ex epiſtola Alexandri ſecundi Raynaldo Cumano Epiſcopo, cuius epiſtolæ initium eſt, infra eadem cap. ſuper cauſa. Et hic verſiculus Purgationem continenter legendus eſt poſt extrema verba illius capitis. Ac propter citationes doctorum hinc quidem motus non eſt: ſed additum eſt in margine nomen Alexandri ſecundi. Ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris gloſſæ. Nuſquam enim Romani Pontifices huiuſmodi cauſas mulieribus leguntur commiſiſſe. Capitis vndecimi inſcriptio eſt. Item Alexander Raynaldo Cumano Epiſcopo. Super cauſa Guillandi presbyteri &c. Et in marg. Pann. li.* 5. *cap.* 7. *Iuo pag.* 10. *cap.* 15. *& in epiſt. ad Vildebertum Cænomanem.* Et *in notis. Beneficia*] *In epiſtola hoc loco ſequitur verſ. purgationem ſup. ead. c. Mennam, vt ibi notatum eſt.*

DE FALSIS INSCRIPTIONIBVS apud Gratianum, & de fragmentis quibuſdam conciliorum & epiſtularum Pontificiarum.

Dialogus decimustertius.

C. ET libros conciliorũ attulimus, & Gratiani,& Burchardi,& aliorum,vt iuſſeras: tẽpus eſt, vt de falſis inſcriptionibus, & de fragmẽtis,quod promiſeras, explanes. Sed principio ſcire velim, quænam ſint hæc fragmẽta, & qua auctoritate collecta. A. Fragmenta, de quibus acturi ſumus, ea ſunt, quæ in tribus Colonienſibus editionibus conciliorum, poſt ſingula concilia, & poſt ſingulorum Pontificum epiſtulas conſcripta ſunt. Ea nulla publica collecta ſunt auctoritate; ſed ex Iuonis Panormia, & Gratiano & alijs incerti nominis libris priuato conſilio collector poſuit, vt lectores iuuaret; ne quid deſideraretur, quod alicubi illius concilij,vel Pontificis nomine ſcriptum eſſe appareret. B. Incerti nominis libros appellas, opinor, volumina illa Decretorum, quinque, trium, & ſexdecim libror. quos Colonienſes referunt. A. Ita eſt, vt exiſtimas. B. Cum incerti ſint, carent auctoritate. A. Quid ſi fragmenta eſſent Burchardi, aut Iuonis, quanam auctoritate fungerentur? B. Qua Gratianus & ceteri, qui tot aceruos decretorum & canonum collegerunt: nihil pæne ex ipſis fontibus haurientes. A. Multa ex his inueni apud Burchardum, vt mox dicemus Nunc ordinem temporum, & horum librorum ſequentes, de ſingulis videamus. Poſt Clementis Papæ epiſtulas fragmentum editũ eſt a Gratiano ſumptum, *a* cuius initium eſt, Sacerdotum, aliorumque clericorum. Non Clementis eſt, ſed Eugenij Minoris in ſynodo Romana cap. xxxiii. (1) Poſt Anacleti

a *De conſecrat. d. 2. c. 30. ſacerdotum.*

epiſtulas id fragmentum, cuius initium eſt, Iuxta ſanctor. patrum, non Anacleti eſt, ſed Zachariæ in ſynodo Romana cap. IV. Gratianus *a* Anacleto & Zachariæ tribuit. (2) Poſt Pij epiſtulas plura fragmenta ſunt, quorum aliqua ſuis dominis reſtituemus. Iuliani Anteceſſoris eſt Nouella LXXVII. fragmentum, cuius initium eſt, Si quis per capillum; licet Burchardus, *b* Iuo, *c* Anſelmus, *d* & Gratianus, *e* & liber Tarraconenſis, *f* Pio adſcribant. Iuo tamẽ vtrique tribuit. *g* (3) Ex concilio Toletano XI. cap. XIII. eſt fragmentum, cuius initium eſt, Communiter definimus; licet Burchardus, *h* & Iuo, *i* & Gratianus *k* Pij eſſe ſcribant. (4) Aliud, cuius initium, Vt de oblationibus ex codice quinque librorum ſumptum, concilij Nannetenſis eſt capite IX. licet Pio adſcripſerint Burchardus, *l* Iuo, *m* & Anſelmus, *n* & Hiſpalenſi concilio liber Cæſaraugu-ſtanus lib. XI. cap. XXV. Quod vero extremo loco refertur, Petiſtis per Hilarium &c. Gregorij eſt libro I. epiſt. LXXV. & huius pars eſt aliud fragmen. cuius initium, Conſuetudinem laudamus. Vtrumque Pio adſcribunt Burchardus, *o* & Iuo. *p* Sed Gratianus *q* altero prætermiſſo, alterum Auguſtino adſcribit ad Caſulanum presbyterum. Non fugit hoc Democharem. (5) C. Habeo iſta, quæ me efficient cautiorem, vt non facile fidem habeam Gratiano, aut ceteris dicentibus hæc Pij eſſe, illa Anacleti, alia Clementis, aut aliorum. Sed numquam putaſſem eodem morbo affectos Burchardum, Iuonem, & ceteros antiquiores. Illud etiam fieri poſſe credebam; vt id quidem, quod Pio, aut ceteris adſcribunt, in aliqua epiſtula ſit, quæ hodie non exſtet. Et quamuis eadem verba, aut eandem ſententiam apud alios inueniamus; fieri poteſt, vt poſterior a priori hoc ſumpſerit. B. Non tibi tot exemplis ſatis probatum eſt, nihil hos collectores certi adferre? A. Plura vobis exempla referam. Soteris Papæ fragmentũ, cuius initium eſt, Vt illud diuini; ex concilio Toletano XI. eſt capit. XIV. licet Burchardus, *a* & Iuo, *b* & Palea *c* Soteris eſſe ſcribant. At Gratianus *d* recte, ex concilio Toletano XI. Eiuſdem fragmenti pars, Cenſuimus ergo conuenire; eſt

a *Diſt. 93. c. 4. iuxta.*
b *Burch. li. 12 c. 15.*
c *Iuo par. 12. c. 72. decret*
d *Anſ. lib. 11. c. 66.*
e *22 q. 1 c. 10. ſi quis*
f *Tarr. lib 1. c. 242*
g *Iuo. d. c. 72. & c. 32 e partie.*
h *Burc lib. 3. c. 72.*
i *Iuo par. 2. c. 125. dec.*
k *Diſt. 33 c 3. communiter.*
l *Burc. lib. 5. c. 27. & 28.*
m *Iuo par. 2. c. 37. dec.*
n *Anſ. libr. 7. c. vlt.*
o *Burc. lib. 3. c. 124.*
p *Iuo lib. 2. tit. 12. c. 22 pan. & par. 4. c 66. dec.*
q *Diſt 11. c. 6. cõſuetudinem.*

a *Burc. lib. 3. c. 73.*
b *Iuo par. 2. c 126. decret.*
c *De conſecr. d. 1. ca. 57. vt illud.*
d *7. q. 1. c. 25. illud.*

ex concilio Toletano vii. capite ſecundo: idque recte eſt apud Burchardum, *e* & Iuonem, *f* & Gratianum *g* male in concilijs. (6) Aliud fragmen. incipit, In cæna Domini; id non Soteris eſt, ſed concilij Cabilonen. ii. ſub Carolo capit. xlvii. licet Burchardus, *h* & Iuo, *i* & Gratianus *k* Soteri inſcribant. Sine nomine exſtat in Capitularibus: *l* (7) Poſt Fabiani Papæ epiſtulas fragmētum exſtat, cuius initium eſt, Decernimus, vt in omnibus ex codice xvi. librorum: concilij Matiſconen. ii. verba ſunt cap. iv. non Fabiani, vt Burchardus, *m* & Iuo *n* ſcribunt. Poſt Cornelii Papæ epiſtulas fragmen. cuius initium eſt, Quod ad nos attinet; ſumitur ex epiſtula tertia Cypriani ad eundem Cornelium. Mendoſe apud Gratian. *o* ex Cornelii ad Cyprianũ. (8) Aliud, cuius initium, Honeſtum etiam videtur; non Cornelii eſt, vt Burchardus, *p* Iuo, *q* Anſelmus, *r* & Gratian. *ſ* ſcribunt: ſed Capitularium Caroli lib. i. c. lxiii. quod Iuo alibi refert. *t* Eſt autem initium eius capitis lxiii. Habemus in lege domino præcipiente; quod Hieronymo non recte adſcribunt Burchar. *u* & Iuo *x* & Gratiān. *y* (9) Quod ſequitur: Et vt pueri ante annos xiv. non cogantur iurare; Burchardus, Iuo, Anſelmus, & Gratianus non ſeparant a verbis prioris fragmenti, Honeſtum eſt. In Capitularibus hæc verba ſunt. Et vt paruuli, qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur iurare, ſicut Gunebodigni faciunt. C. Quid ea vox ſignificat? Finge hoſtes quoſdam Caroli Magni fuiſſe. B. Mei quoque hoſtes erunt, quoad eor. mentionem alibi inueniam. A. Iuo in panormia verba Capitularium refert, quibuſdam exceptis, cum hac inſcriptione, Capitulorum libro primo ca. ix. Paruuli, qui &c. & mox; Ex dictis Cornelii Papæ cap. v. in concilio Elibertano. Pueri ante xiv. annos non cogantur iurare. Idem Iuo in excerptionibus *a* priora verba cum hac inſcriptione refert: Capitularium libro i. capite ix. Paruuli &c. Et Gratianus *b* ita ſcribit. In primo libro Capitularium ſic inuenitur definitum. Paruuli &c. Item ex concilio Elibertano. Pueri ante &c. In libro Cæſarau guſt. *c* ita ſcriptum eſt. Ex libro i. Capitul. Paruuli &c.

e *Burc. d. lib. 3 c. 70.*
f *Iuo par 2. c. 124. decret. & epiſt. 120. ad Galterium Beluacen.*
g *d q. 1 c. 16. nihil.*
h *Burch. lib. 5. c. 20.*
i *Iuo par. 2. c. 30. dec.*
k *De conſecr. d. 2. c. 17. in cana.*
l *Capit lib. 7. c. 68. in addit.*
m *Burch li. 5. c. 24.*
n *Iuo par. 2. c. 34. dec.*
o *Diſt. 47. c. vlt.*
p *Burc. lib. 12. c. 12.*
q *Iuo lib 8. tit. 8. c. 31. panor. & par. 12 c. 69. decr.*
r *Anſ. lib. 11. c 64.*
ſ *22 q. 5. c. 16. honeſtum.*
t *Iuo d. par. 12. c. 33.*
u *Burch. li. 12. ca. 2.*
x *Iuo par. 12. c 59. decr.*
y *22. q 5. c. 12. habemus. Iuo lib. 8. tit. 8. cap. 17. & 18. pano.*
a *Iuo par. 12. c. 23. decret.*
b *22. q. 5. c. 14. paruuli & c. 15. pueri.*
c *Caſ. lib. 6. cap. 16.*

(10) Tria Lucii Papæ fragmenta Clementi reſtituenda ſunt, vt Demochares animaduertit. Sunt autem in epiſtula ſecunda Clemẽtis. Initium primi, Miniſtri altaris; quod recte Iuo, *d* & liber Cæſarauguſtanus *e* Clementi adſcribunt. Initium ſecundi, Clericus ſolus; quod Iuo, *f* & Anſelmus *g* recte etiam eidem tribuunt. Tertij initium eſt. Sed ſi forte aliqua; quod ab eiſdem Clementis eſſe dicitur. Duo priora Gratianus *h* Lucio, tertium Palea *i* adſcribit. (11) Quod Xyſto minori adſcriptum eſt, cuius principium fuit, Si quis clericus ſuper quibuſlibet criminib. recte Eleutherio adſcribit Iuo in excerptionibus parte VI. cap. CCCXIIX. & Anſelmus libro tertio capite XXIIX. Felicis quoque non male eſſe dicitur ab eodem Iuone ca. CCCXXIX. eiuſdem partis. Idem habet Iulius in epiſt. II. ad orientis Epiſcopos cap. XXV. ex concilio Nicæno, item Hadrianus ad Ingelramum capite VIII. & interpres Nouellæ Valentiniani, & Marciani, Neminem exhiberi; & Capitularia. *a* Gratianus Sixti nomen adſcripſit. *b* (12) B. Multos tu quidem adfers in notis ad Hadrianum horum, & aliorum verborum adſertores. ſed impedita res eſt, & quæ non facile explicari poteſt; quo pacto quæ a poſterioribus Imperatoribus ſtatuta ſint, ea ab illis Pontificib. conſtituta eſſe dicantur, qui ſub duro paganorum imperio antea vixerunt. A. Multa ſunt, quæ temporum vetuſtas ſcire nos impedit, in quibus hoc ipſum enumeremus. Multa certa eſſe creduntur, quæ falſa eſſe poſſunt: vt alia falſa credimus, quæ vera eſſe poſteri fortaſſe cognoſcent. Nihil vetat credere, Chriſtianos Imperatores pijs Pontificum decretis ſubſcripſiſſe. B. Perge tu, quod cœperas. A. Eutychiano Papæ quædam falſo adſcribuntur. vt illud eſt, cuius initium, Nihilominus etiam: & aliud, cuius initium eſt, Statuimus: quæ Burchardus, *c* & Iuo, *d* & Gratianus *e* Eutychiano tribuunt. Sunt autem verba concilij Pariſienſis ſub Ludouico & Lothario lib. I. cap. XLIII. (13) Quod ſequitur, Prædicandum eſt etiam; Theodulphus Epiſcopus ad preſbyteros Aurelianenſes cap. XXVI. ſibi vindicat. Burchardus, *f* Iuo, *g* Anſel. *h* & Gratianus *i* Eutychiano inſcripſerunt.

d *Iuo par. 6. c. 87. dec.*
e *Cæſ. lib. 8. c. 59.*
f *Iuo d. par. 6. c. 89.*
g *Anſ. lib 7. c. 139.*
h *Diſt. 81. c. 19. miniſtri. & c. 20. clericus.*
i *c. 21. ſed ſi. e. diſt.*

a *Capit. lib. 7. c. 144. in addit.*
b *3. q. 6. c. 17. ſi quis.*

c *Burc lib. 8. c. 17.*
d *Iuo li. 3. c. c. 17. c. 7. par nor. & par. 7. c. 38. decr.*
e *10. q. 2 c. 3. ſtatuimus.*
f *Burc. lib. 12. c. 14.*
g *Iuo par 12. c. 71. decret.*
h *Anſ. lib. 11. c. 65.*
i *22 q. 1. c. vlt.*

inſcripſerunt. (14) Sic etiam eiuſdem Theodulfi verba ſunt cap. XIII. ad eoſdem presbyteros, fragmenti verba, cuius initium eſt, Obſeruandum eſt nobis; licet Burchardus, *k* & Iuo *l* Eutychiani eſſe dicant. Eſt autem animaduertendum, conuenire numeros capitum Eutychiani apud Burchardum, & Theodulfi. Nam quod ſupra diximus eſſe Theodulfi cap. XXVI. id Burchardus ait eſſe Eutychiani cap. XXVI. & quod poſtea Theodulfi eſt cap. XIII. ille Eutychiani eſſe ait cap. XIII. Sed & conueniunt numeri in concilijs relati ex libro XVI. librorum cum Burchardi numeris. Quæ enim fragmenta ex eo libro refert, eadem habet Burchardus ſub iiſdem numeris. Namque fragmen. Magnum malum ebrietatis, quod concilio Maguntino cap. XLVI. reſtituendum eſt, habet Burchardus lib. XIV. ca. II. Et fragmen. Epiſcopi, & Dei miniſtri: quod eſt concilij Remenſis cap. XIIX. habet Burchardus cap. III. eiuſdem libri. Et hoc fragmen. Obſeruandum, quod Theodulfi eſſe diximus: habet Burchardus cap. X. eiuſdem libri. Ita fit, vt quæ ex codice ſexdecim librorum in concilijs Colonienſis editionis ſumpta eſſe dicuntur, facile apud Burchardum inueniamus. Iuo Carnotenſis Burchardi opiniones in excerptionibus ſequi ſolet. Sic eoſdem numeros Eutychiani capitum refert, & eaſdem inſcriptiones. Fragmentum illud, cuius initium eſt, Magnum malum: Eutychiano adſcribit Pœnitentiale Romanum titulo V. cap. I. ſed eſt, vt dixi, concilij Maguntini. Haberne Gratianus eadem verba, aut aliorum fragmentorum poſt illud Theodulfi c. XXVII? A. Non memini ea legiſſe me apud Gratianum. Sed ſurgamus, alia enim vrgent.

k Burc. lib. 14. cap. 10.
l Iuo par. 13. c. 78. decret.

Iuo par. 12. c. 71. & par. 13. c. 70 & 71. & 78. decr.

(1) D E *conſecrat. diſtin. 2. cap. 30. Sacerdotum. in editione Romana inſcriptio eſt, Item Clemens Papa. Et in notis hæc ſunt. Extat caput hoc in ſynodo* Eugenij *ſecundi (ex quo etiam citat Anſelmus) itemque in ſynodo Leonis quarti c. 33. & in 7. libro Capitul. c. 278. Et in margine. Concor. 6. ſyn. c. 69. Turonicum 2. c. 4, extra de vita, & honeſt. cler. c. 1. Anſel. l. 5. c. 78. Ad extremum verbum exercere additur in margin. al. exerceri. al. celebrari. Capitis primi*

de vita, & hon. cler. inſcriptio eſt. Ex concilio Maguntino. Et in marg. additur. c. 13. vt refert Burchardus lib. 1. decr. c. 102. & Iuo par. cap. 137. Sed Antonius Auguſtinus in notis antiquæ compilationis cap. 1. eod. tit. ait hoc cap. in concilijs eſſe ex concilio Turonenſi 2. c. 4.

(2) *Capitis quarti diſtin. 93. in eodem libro inſcriptio eſt. Vnde Anacletus, & Zacharias Papa. Iuxta ſanctorum patrum &c. Et in marg. Leo epiſt. 4. c. 7. Poly. l. 4. tit. 25. Anſ. l. 6. cap. 164. Et in notis. Hic eſt canon quartus ſynodi Romæ habitæ ſub Zacharia Papa, quæ extat in bibliotheca Vaticana, ex qua nonnulla ſunt in hoc capite emendata.*

(3) *Inſcriptio capitis decimi Si quis per capillum. 22. q. 1. in eod. libro hæc eſt. Item Pius Papa. In margine hæc ſunt. Burch. l. 12. cap. 15. Anſ. l. 11. cap. 71. Iuo par. 12. cap. 72. Et pro voce acerrime, eſt in marg. al. a ſynodo, Bur. In notis. Simillima his habentur nouella 77. apud Iulianum anteceſſorem: ſed non prorſus eadem. Quare apud Iuonem nouellæ locus affertur par. 12. c. 32. hoc autem cap. refertur c. 72. ex Decretis Pij, quemad. & apud Burchardum.*

(4) *Ante caput tertium, Communiter definimus, diſtin. 33. in eod. libro inſcriptio eſt. Item Pius Papa. & in marg. hæc ſunt. Burc. l. 3. cap. 72. Iuo p. 2. c. 125. Poly. l. 4. tit 31. In extremo cap. ad vocem liberati, additur, alieni) ceteri collectores.*

(5) *In eodem libro diſtin. 11. capitis ſexti inſcriptio hæc eſt. Item Pius Papa I. in decretis decreto ſeptimo. Conſuetudinem laudamus &c. Et in marg. eſt. Burc l. 3. c. 124. Anſ. l. 4. c. 42. Iuo p. 4. c. 66. Pann. l. 2. c. 157. Poly. l. 3. tit. 23. Et in notis. Verba huius capitis, quod antea tribuebatur B. Auguſtino, leguntur in editione concilior. Colonienſi trib. tomis inter decreta Pij I. decreto ſeptimo, & in epiſtola eiuſd. Pij ex codice ſexdecim librorum li. 3. capite 19. quam etiam citant Burchardus, Iuo, & auctor Pannormiæ: cuius tamen epiſtolæ omnia fere verba habentur 1. lib. regeſti B. Gregorij (qui citatur in Polycarpo) epiſt. 75. & ea, quæ ad hoc caput pertinent, referuntur infra diſt. 12. cap. nos conſuetudinem. Eius capitis, quod octauum eſt, diſt. 12. inſcriptio eſt. Item Gregorius vniuerſis Epiſcopis Numidiæ lib. 1. epiſt. 75. Et in marg. ſup. diſt. 11. c. conſuetudinem. Iuo p. 4. cap. 204.*

(6) *De conſecrat. diſtin. 1. cap. 58. in libro Romano inſcriptio eſt.*

[Item ex decretis Soteris Papæ] Palea. Vt illud diuini oraculi &c. Et in margin. hæc ſunt. 7. q. 1. illud. in concilio Toleta. 11. *c.* 14. *Burch. l.* 3. *c.* 73. *Iuo par.* 2. *c.* 126. *Capitis* 15. *Illud diuini.* 7. *q.* 1. *inſcriptio hæc eſt. Vnde in concilio Toletano* XI. *c.* 14. *Et in marg. eſt. De conſ. diſt.* 1. *vt illud. Burch. l.* 3. *c.* 73. *Iuo p.* 2. *c.* 126. *Et in notis. Illud] In conciliis impreſſis legitur, Et illud. In codice vero Lucenſi regio, Væ illud. In duobus autem Vaticanis, Vt illud: & ſic eſt infra de conſec. diſt.* 1. *c. vt illud. & apud Burch. & Iuonem. Capitis* 16. *inſcriptio eſt. Item ex concilio Toletano ſeptimo c.* 2. *Nihil contra. In marg. Burc. l.* 3. *c.* 70. *Iuo p.* 2. *c.* 124.

(7) *Capitis* 17. *In cæna Domini. de conſecrat. diſt.* 2. *in eodem libro inſcriptio eſt. Item Soter Papa ait. Et in marg. hæc ſunt. In Cabilon.* 2. *c.* 47. *Polyc. ibid. (hoc eſt, l.* 3. *tit.* 16.*) Burch. l.* 5. *c.* 20. *Iuo par.* 2. *c.* 30.

(8) *Diſtin.* 47. *cap. extremi inſcriptio eſt in libro Gregoriano. Item Cyprianus lib.* 1. *epiſt.* 3. *Cornelio Papæ. Quod ad nos attinet &c. In Caſu. Oſtendit Cornelius Papa in hoc cap. &c. (non recte.)*

(9) *Inſcriptio capitis* 16. *Honeſtum* 22. *q.* 5. *in eodem libro eſt. Item Cornelius Papa. In marg. eſt. Burc. l.* 12. *c.* 12. *Iuo par.* 12. *c.* 69. *&* 33. *Pann. l.* 8. *c.* 120. *Et in notis. Ceteri etiam collectores citant ex decretis Cornely Papæ. Extat autem libro primo Capitularium c.* 63. *nonnullis præterea verbis interiectis. Et inde refert primam huius capitis partem Iuo c.* 33. *Inſcriptio cap.* 12. *Habemus in lege Dei* 22. *q.* 1. *hæc eſt. Item Hieronymus. In marg. hæc ſunt. Capitul. l.* 1. *c.* 63. *Burch. l.* 12. *c.* 2. *Iuo par.* 12. *c.* 59. *In notis. Burchardus, & Iuo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non eſt inuentum: ſed in Capitularibus lib.* 1. *c.* 63.

(10) *. Gratiani verba ſunt ante caput* 14. *Paruuli.* 22. *q.* 5. *in eodem libro de ætate vero iurantium &c. De quo in primo libro Capitularium c.* 63. *ſic inuenitur definitum. Paruuli, qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur iurare, ſicut Gunebodigni faciunt &c. In marg. eſt. Iuo par.* 12. *c.* 23. *Pann. lib.* 8. *cap.* 103. *In notis. Sicut Gunebodigni faciunt) Addita hiſthæc (ſcribe, iſthæc) ſunt ex originali. Inſcriptio capitis decimiquinti e. q. Item ex conciliano Eliberitano. Pueri ante annos* XIV. *&c. Et in marg. Burc. l.* 12. *c.* 26. *Iuo par.* 12. *c.* 81. *Pann. l.* 8. *c.* 104. *&* 105. *In notis. Burchar. hoc citat ex concilio*

Hibernenſi: vt alia, quæ concilio Eliberitano *tribuuntur.*

(11) *In eodem libro inſcriptio capitis* 19. *Miniſtri altaris. diſtin.* 81. *hæc eſt. Item Lucius Papa. In margin. eſt. Habetur in epiſtol.* 2. *Clementis ad Iacobum fratrem Domini. Anſ. l.* 8. *c.* 2. *Poly. l.* 4. *tit.* 31. *Iuo par.* 6. *c.* 87. *Inſcriptio cap.* 20. *Clericus ſolus. e. diſt. eſt, Idem. In margin. hæc ſunt. Clemens Papa ibid. paulo inferius. Iuo par.* 6. *c.* 89. *Anſ. lib.* 7. *cap.* 147. *Poly. l.* 4. *tit.* 31. *Inſcriptio cap.* 21. *eſt.* [*Idem*] *Palea. Sed ſi forte aliqua &c. In marg. Clemens ibid. continenter. Polyc. ibid. In notis. Hæc Palea in plerſque vetuſtis exemplaribus habetur coniuncta capiti antecedenti.*

(12) *Capitis* 17. *Si quis clericus* 3. *q.* 6. *in eodem libro inſcriptio eſt Item Sixtus. In margin. hæc ſunt.* Eleutherius *ad Galliæ prouin. Felix. I. epiſt.* 1. *in decretis Iulij c.* 25. *In capit. Hadriani c.* 7. *Iuo p.* 6. *c.* 318. *&* 329. *In notis. Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epiſtola Pontificum huius nominis eſt inuentum. In aliquot vetuſtis exemplaribus eſt tantum, Item, vt videatur citari eadem ſynodus Romana, quæ in ſuperiori capite, id eſt, quæ continetur in capitulis Hadriani. Iuo autem par.* 6. *c.* 318. *citat ex* Eleutherio: *cap. autem* 329. *citat ex Felice primo.*

(13) *Inſcriptio capitis tertij Statuimus.* 10. *q.* 2. *in eodem libro hæc eſt. Vnde Eutychianus Papa ait. In margin. eſt. Conc. Pariſ. l.* 1. *c.* 43. *& Capitul. l.* 1. *c.* 76. *concor. Burch. l.* 8. *c.* 17. *Iuo p.* 7. *c.* 38. *Pann. l.* 3. *c.* 194.

(14) *Eſt etiam capitis extremi* 22. *q.* 1. *in eodem libro inſcriptio. Vnde* Eutychianus *Papa. Prædicandum eſt etiam &c. In marg. eſt. Poly. l.* 6. *tit.* 11. *Anſ. l.* 11. *c.* 71. *Burch. l.* 12. *c.* 14. *Iuo p.* 12. *c.* 71. *In notis. Burchardus etiam, Polycarpus, & Iuo citant ex* Eutychiano. *Inuentum vero eſt inter quædam capitula Theodulphi* Epiſcopi *Aurelianenſis ad ſuos presbyteros ſcriptis* (*malo ſcripta*) *c.* 26. *quæ in antiquo codice Romæ habentur. Neque oret*] *Additum id eſt ex Theodulpho, Burchardo, & Iuone.*

DE EADEM RE.

Dialogus decimusquartus.

C. SVNTne aliæ falſæ inſcriptiones apud Gratianum? nam de ceteris collectorib. nihil moror. A. Sunt quidem adhuc reliquæ non paucæ. Vides enim nos in Eutychiano finem feciſſe, & nunc de alijs Pontificibus dicendum nobis eſſe, item de concilijs, de quibus nihil adhuc locuti ſumus. Sed cur tu aliorum librorum emẽdationem præter Gratianum contemnis? an non illos ſcis priores fuiſſe, & pæne eiuſdem magiſtros? C. Fateor ita eſſe, vt dicis; ſed cum huius libri vſus frequentior ſit, hunc cupio habere maculis omnibus perpurgatum. A. Quid autem B. noſtro videtur? B. Meam ſententiam non requiras. Odi enim horum omnium imperitiam & cæcitatem. Sed tu redde nobis quod de fragmentis reliquum eſt. Valde enim delector, cum te video inueniſſe fontes horum fragmentorum. A. Vtinam licuiſſet omnium fontes adire. neque enim adeo in quibuſdam laboraremus. Poſt concilium Ancyranum ex codice ſexdecim librorum duo capita relata ſunt, quorum initium eſt; prioris, Si quis liber; poſterioris, Vt Epiſcopi. Illud apud Burchardum, *a* & Iuonem, *b* inueni, vt ex concilio Nannetenſi; apud Anſelm. *c* vero ex Ancyrano inſcriptum. Alterum apud eoſdem Burchardum, *d* & Iuonem, *e* ex concilio Anquirenſi, cap. 1. vt etiam refert Gratianus. *f* Magna pars huius poſterioris capitis reperta eſt apud Aurelium Auguſtinum in libro de ſpiritu & anima cap. XXIIX. Damaſo in concilio Romano adſcribi vidi in libro quodam Mich. Thomaſij, ex veteri libro, in quo vita eiuſdem Pontificis conſcripta eſt. (1) Marcelli Papæ fragmentum, cuius initium eſt, Nullus Epiſcopus; Iuliani Anteceſſoris eſt Nouella cap. XXIII. cap. X. Bonifacio Papæ adſcribit Burchardus. *a* Sed Iuo *b* &

a *Burc. lib. 6. c. 17.*
b *Iuo par. 10. c. 146. decr.*
c *Anſ. lib. 11. c. 54.*
d *Burc. lib. 10. ca. 1.*
e *Iuo lib. 8. tit. 6. c. 6. panorm. & par. 11. c. 30. decr.*
f *26 q. 5. c. 12. Epiſcopi.*

a *Burc. lib. 1. cap. 168.*
b *Iuo par. 5. c. 278. & 369. decr.*

Bonifacio, & Nouellis: Gratianus *c* Marcello. (2) Euſebij Papæ fragmentum, Conſulto omnium ſtatuimus; Silueſtri Papæ eſt in epilogo Romani concilij, vt etiam Demochares notat. Euſebio adſcribunt Burchardus, *d* & Iuo in excerptionib. *e* Euſebio, & Silueſtro Iuo in panormia, *f* & Gratianus. *g* Silueſtro Anſelmus Lucenſis. *h* (3) Poſt Nicænum concilium fragmentum, cuius initium eſt, Iudices autem; pars eſt capitis xxxiv. epiſtulæ II. Iulij Papæ ad Orientis Epiſcopos, ex ſententia Nicæni concilij. Iuo in Panormia *i* & Iulio, & Nicæno concilio adſcribit: Anſelmus *k* Iulio: Gratianus *l* Nicæno concilio. (4) Quod vero Iulij fragmentum in concilijs eſt, cuius initium eſt, De fabrica vero; Vigilio Papæ reſtituo in epiſt. I. ad Eutherum cap. IV. quod etiam Demochares notat. & recte Burchardus, *m* & Iuo in excerptionibus *n* Vigilij nomen referunt. idem tamen Iuo in panormia, *o* & Gratianus *p* Iulio adſcribunt: Anſelmus *q* Vigilio. (5) Aliud fragmentum, cuius initium, Cum omne crimen: non Iulij eſſe debet, ſed concilij Bracaren. III. cap. I. teſtis eſt Ant. Demochares. Omnibus tamen canonum collectoribus placuit hæc inſcriptio. Iulius Epiſcopis per Ægyptum: Burchardo, *r* Iuoni, *ſ* Anſelmo, *t* Tarraconenſi, *u* & Gratiano. *x* (6) B. Ne tu illos rectius in Oaſin Ægypti relegaueris. C. Bona verba quæſo. A. Pax ſit rebus, audite cetera. Quod ſequitur, Eccleſia Græcum nomen &c. Iſidori Hiſpalen. eſt initio libri primi de diuinis officijs, licet Burchardus, *a* & Iuo *b* Iulio adſcripſerint. Duo Liberij Papæ fragmenta Theodulfus *c* ſibi vindicat: alterius initium eſt, In his ieiuniorum diebus; alterius, Abſtinendum eſt; quæ in concilijs accepta eſſe dicuntur ex codice ſexdecim librorum: ea habent Burchardus, *d* & Iuo *e* falſo Liberij nomine inſcripta. Inepte Damaſi fragmentum, cuius initium eſt, Calumniator ſi in accuſatione; ab alijs Damaſi verbis ſeparatur, cum ex epiſt. III. ſit ad Stephanum Epiſcopum. *f* quod etiam Demochares recte animaduertit.

c 11. q. 1. c. 8. *nullus.*
d *Burc. lib.* 3. *c.* 19.
e *Iuo par.* 2. *c.* 134. *decret.*
f *Iuo lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 39 *panor.*
g *De cõſecrat. d* 1 *c.* 45. *conſulto.*
h *Anſ lib* 9. *c.* 2.
i *Iuo lib.* 4. *tit.* 11. *c.* 2. *panor.*
k *Anſ. lib.* 3. *c.* 21.
l 11. *q.* 1. *c.* 4. *iudices.*
m *Burc. lib.* 3. *c.* 62.
n *Iuo par.* 3. *c.* 25 *dec.*
o *Idem lib.* 2. *tit.* 2. *c.* 5. *panor.*
p *De conſecr. d.* 1. *c.* 23. *de fabrica.*
q *Anſ. lib.* 5. *c* 91. *in addit.*
r *Burc. lib.* 5. *cap.* 1.
ſ *Iuo lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 24. *panor. & par* 2. *ca.* 11. *decr.*
t *Anſelm. li.* 9. *cap* 53.
u *Tarrac. li.* 5. *cap.* 1.
x *De conſec. d.* 2 *cap* 7. *cum omne.*

a *Burc. lib.* 3. *c.* 1.
b *Iuo li.* 1. *tit.* 1. *c.* 1. *panor. & lib. c.* 3. *decr.*
c *Theodulfus ad presbyteros Aurelia. cap.* 42. *&* 43.
d *Burch. lib.* 13. *cap.* 13. *&* 14.
e *Iuo par.* 4. *ca.* 46. *&* 47. *decret.*
f 2. *q.* 3. *c.* 2. *&* 4. *q.* 4. *c.* 2. *nullus.*

(7) Alterius initium eſt, Si quis Epiſcopum. Verba ſunt concilij Eliberitani cap. lxxv. Carthaginenſi concilio adſcribunt Burchard. *g* & Iuo: *h* Damaſo Gratianus. *i* (8) Quarti fragmenti initium eſt, Violatores canonum &c. quod non male Anſelmus, *k* & Deuſdedit *l* Damaſo in epiſt. ad Aurelium Carthaginen. Epiſcopum referunt; Gratianus *m* vero, & liber Tarracon. *n* Damaſo Papæ inſcribunt; Cæſarauguſt. liber *o* inſcriptione caret. Ea epiſtula ad Aurelium exſtat initio collectionis Iſidori Mercatoris. B. Quid ſi tempora non conueniant? Multa enim ſunt concilia Carthagini habita ſub Aurelio Epiſcopo poſt Damaſi mortem. A. Poſterius ea de re agemus. Nunc finge eundem Epiſcopum, ſiue quemuis alium eiuſdem nominis Damaſo ſcripſiſſe, & ab eodem ita reſcriptum eſſe. (9) Ad concilia veniamus. Fragmentum, cuius initium eſt, Irrita erit Epiſcoporum donatio; quod poſt concilium Valentinum Galliæ poſitum eſt, ſumitur ex concilio Carthagin. iv. cap. xxxii. vt recte Iuo *p* in excerptionibus refert; licet Burchardus, *q* & Iuo in Panormia, *r* & Bernardus Papienſis, *ſ* & Gregorius IX. *a* Valentino adſcribant: & Leoni Iuo in panormia, *b* & Innocentius III. *c* & Gratianus: *d* Africano concilio Anſelmus. *e* Collector conciliorum editionis Colonienſis recte fontes horum verborum indicauit. (10) Poſt concilium Carthaginenſe tertium quædam fragmenta ſunt incerta, quibus præponitur illud, quod Gangrenſi concilio falſo Gratianus, *f* & Pænitentiale Romanum *g* adſcribunt, cuius initium eſt, Preſbyter ſi fornicationem: concilio Hibernienſi vindicatur in libro Anſelmi Lucenſis Romano, *h* & vt audio, ita inſcribitur a Gregorio preſbytero in Polycarpi lib. iv. titulo de incontinentia clericor. Pænitentiali Theodori in veteri libro Mich. Thomaſij. Et certe illud Hibernienſe concilium ſub eodem Theodoro Cantuarienſe habitum eſt. (11) Fragmentum, Placuit, vt vnuſquiſque concilio Bracarenſi ii. cap. vii. reſtituatur, oportet. licet Gratianus *i* Carthaginen. iv. eſſe dicat. Sic etiam erratum eſt in proximo huic capiti, cuius initium, Placuit, vt nullus; *k*

g *Burc lib. 2. c. 195.*
h *Iuo par. 6 c. 240. decret.*
i *2. q. 3. c. 4. ſi quis.*
k *Anſ. lib. 3. c. 109.*
l *Deuſde. p. 4.*
m *25. q. 1. c. 5.*
n *Tarr. lib. 6. c. 21.*
o *Caſ. lib. 2. c. 36.*
p *Iuo par. 3 c. 231. decr.*
q *Burch. lib. 3. c. 170.*
r *Iuo lib. 2. tit. 10 c. 2. panorm.*
ſ *c. 1. de his, quæ cõced. ſine conſen. in 1. collect.*
a *c. 1. de his, quæ fiunt a Prælat.*
b *Iuo d. c. 2.*
c *c. 1. & 2 de his, quæ cõced. in 3 collect. & c 8. e. tit. Greg. IX.*
d *12. q. 2. c. 52. ſine exceptione.*
e *Anſ. lib. 7. c. 192. in addit.*
f *Diſt. 82. c. vlt*
g *Pænit. Rom. tit. 8. c. 6.*
h *Anſ lib. 8. c. vlt in Rom.*
i *1. q. 1. c. 103. placuit.*
k *c. 102 placuit, vt nullus. e. q.*

quod eiuſdem Bracaren. eſt cap.IV. Demochares primus vtrumque erratum adgnouit. De alio fragmento, cuius initium, Si quis Epiſcopum; eſſe concilij Eliberitani cap. lxxv. dictum eſt: licet Burchardus, & Iuo Carthaginenſi; Gratianus *l* Damaſo Papæ adſcripſerint. (11) Aliud eſt, cuius initium, Vt laici contemptores; ex codice XVI. librorum, quem Burchardi collectionis eſſe credimus. Verba ſunt tituli capitis XIV. concilij Carthaginenſis primi. Capiti XV. adſcribunt Burchardus, *m* & Iuo. *n* Poſt Bonifacij Papæ epiſtulas fragmentum, cuius initium eſt, Si inter Epiſcopos; Iuliano Anteceſſori reſtituendum eſt, Nouella CXXIII. cap. XXXIV. licet Burchardus, *o* Iuo, *p* & liber Cæſaraugustanus, *a* & Gratianus *b* Bonifacio in epiſtula ad Epiſcopos Galliæ adſcribant. (13) B. Sunt alia falſo eidem Bonifacio adſcripta, quæ tu eidem Iuliano olim adſeruiſti. A. Ita eſt, vt dicis. Sed in his fragmentis conciliorum alia aliorum ſunt. Fragmen. Nulli liceat ignorare, Troſleiani concilij cap. IV. eſt. Bonifacio adſcribunt Burchardus, *c* Iuo, *d* liber Tarraconenſis. *e* & Gratianus. *f* (14) Fragmen. Sicut omnis, concilii Toletani XI. eſt cap. IV. Bonifacio adſcripſerunt Burchardus, *g* & Iuo, *h* & Bern. Papienſis. *i* Hic finis eſto.

(1) CAPVT 12. *Epiſcopi. 26. quæſt. 5. ita in libro Romano inſcribitur. Item ex concilio Anquirenſi cap. 1. In notis eſt. Anquirenſi) Sic etiam in vetuſtis. Burchardus & Iuo habent Ancyrenſi. Verumtamen in concilio Ancyrano Græco, aut Latino, neque impreſſo, neque manu ſcripto eſt inuentum: licet qui tomos conciliorum ediderunt, aſſerant haberi in quodam vetuſto codice* XVI. *librorum partialium. Scelerata) Fere eadem habentur apud beatum Auguſtinum in libro de ſpiritu & anima cap. 28. & in vita Damaſi Papæ primi, quæ extat Romæ in peruetuſto de vitis ſanctorum codice ſanctæ Mariæ maioris: vbi poſtquam aliqua relata ſunt ex ſynodo Romana, in qua Damaſus Macedonium, & Apollinarem damnauit: adiungitur, anathematizatos in ea ſynodo eſſe, maleficiis, ſuperſtitionibus, & incantationibus ſeruientes. In quibus etiam mentio eſt harum mulierum, quæ putabant nocturno ſilentio cum Herodiade, & innumera*

l 2.q.3.c.4. ſi quis.
m Burc. lib. 15 cap. 6.
n Iuo par. 16. c. 7. decr.
o Burc lib. 1. cap. 57.
p Iuo li. 4. tit. 2. c. 10. panorm. & par. 5. c. 197. decr.
a Cæſ. lib 5. c. 21.
b 6. q. 4. c. 3. ſi inter.
c Burc. lib. 11. c. 17.
d Iuo li. 5. tit. 3. c. 32. panorm. & par. 14. c. 87. decr.
e Tarr. lib. 5. ~~tit.~~ 4.
f 12 q. 2 ca. 3. nulli.
g Burc. lib. 1. c. 151.
h Iuo par. 5. c. 231. decret.
i c. 3. de præſum. in 1. collect.

& innumera multitudine mulierum ſuper beſtias equitare, & multa terrarum ſpatia pertranſire. Et in marg. eſt. Burc. l. 10. c. 1. & l. 19. credidiſti quod multæ. Iuo p. 11. c. 30. Pan. l. 8. c. 75. Et verſ. Illud etiam. additur. De ſpiritu & anima c. 28. (Deſideratur nomen Auguſt.) Et verſ. Siquidem. Auguſt. ibid.

(2) *In editione Gregoriana inſcriptio capitis 8. Nullus Epiſcopus. 11. q. 1. hæc eſt. Item Bonifacius ad Epiſcopos Galliæ. In margine eſt. Auth. nullus Epiſcopus. Cod. de Epiſcopis, & cler. Burc. l. 1. c. 168. Iuo p. 5. c. 278. & 369. Et in notis. Hoc adſcribebatur Marcello: ſed, vt dictum eſt in proxima ſuperiore notatione, in vetuſtis codicibus Gratiani, & apud Burch. & Iuonem par. 5. c. 278. tribuitur Bonifacio: & ſic eſt mutatum. Fere eadem habentur apud Iulianum anteceſſorem nouella 123. c. 10. quod in aliis, quæ nomine Bonifacij citantur, ſolet euenire. Et Iuo ead. parte c. 369. hoc ipſum caput citat ex libro conſtitutionum, additis nonnullis verbis, quæ ſunt apud Iulianum.*

(3) *De conſecrat. diſtin. 1. cap. 46. Romanis hæc inſcriptio eſt. Item ex epiſtola Euſebij Papæ, & Silueſtri. Conſulto omnium ſtatuimus &c. Et in marg. eſt. al. Conſultu. Et Silueſter in epilogo conc. Rom. Idem in Pontificali. Poly l. 3. tit. 9. Anſel. l. 9. c. 2. Burc. l. 3. c. 99. Iuo par. 2. c. 134. Pann. l. 1. c. 162.*

(4) *Capitis quarti 11. q. 1. inſcriptio eſt in eodem libro. Item ex Nicæno concilio. Iudices autem alij &c. Et in marg. eſt. Poly. lib. 5. tit. 4. Pann. l. 4. c. 109. Et in notis. In concilio Nicæno hodie canon hic non habetur: ſed fuiſſe olim plures canones illius concilij, ſupra diſt. 16. ca. ſeptuaginta eſt adnotatum. Quorum partem refert Iulius in reſcripto contra orientales, vbi numero 34. habetur hoc caput: & ex eo citatur in Polycarpo.*

(5) *Inſcriptio capitis 24. Romanis de conſecrat. diſti. 1. hæc eſt. Item Vigilius Papa ad Eutherium epiſt. 1. c. 4. De fabrica vero &c. Et in marg. eſt. Poly. l. 3. tit. 6. Anſ. li. 5. c. 81. Burch. l. 3. c. 62. Iuo p. 3. c. 25. Pann. l. 2. c. 14. In notis. Tribuebatur Iuliano: ſed ex vetuſtis exemplaribus reſtitutum eſt Vigilio, apud quem extat: & ex ipſo citant Burchardus etiam, & Iuo.*

(6) *De conſecrat. diſtin. 2. cap. 7. Cum omne crimen. in eod. libro inſcriptio eſt. Item Iulius Papa Epiſcopis per Aegyptum. In notis additur. Apud ceteros collectores legitur, per Aegyptum miſsis. Sed*

in Micrologo, cap. 19. citatur ex eod. Iulio Epiſcopis Aegypti. Eadem autem fere habentur nunc in Bracharenſi 3. c. 1. & ſententia ſummatim collecta in Vuormacienſi c. 4. In margin. hæc ſunt. Poly. l. 3. tit. 9. Anſ. l. 9. c. 53. Burch. l. 5. c. 1. Iuo p. 2. c. 11. & 12. & 85. Pann. lib. 1. cap. 147.

(7) *In eadem Gregoriana editione inſcriptio cap. 2. Calumniator. 2. q. 3. hæc eſt. Item Damaſus Papa ad Stephanum Archiepiſcopum epiſtol. 3. Et in notis eſt. Verba ipſa Damaſi referuntur infra 4. q. 4. c. nullus introducatur. Et in margin. 4. qu. 4. nullus introducatur. Et ex Fabiano infra 3. q. 6. ca. 1. & ex Sixto infra eadem q. 8. qui crimen. Inſcriptio cap. 2. Nullus. 4. q. 4. hæc eſt. Item Damaſus Papa epiſtol. 3. cap. 7. In margin. eſt. Poly. l. 5. tit. 1. Burc. l. 16. c. 31. Pann. l. 4. c. 80. Iuo p. 6. c. 337.*

(8) *Ante caput 4. Si quis Epiſcopum. 2. q. 3. in eodem libro eſt tantum hæc vox ITEM. Et in notis additur. Sic eſt in pleriſque vetuſtis codicibus. In vulgatis autem legebatur, Item Damaſus Papa. Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani c. 62. & in concilio Eliberitano c. 75. Iuo citat ex Carthagin. Et in tomis concilior. adiungitur Carthagin. tertio. In marg. hæc ſunt. Anſ. l. 3. c. 92. Iuo p. 6. c. 240. Burc. l. 2. c. 195. In notis. Nec in fine. Sic legitur in concilio Eliberitano non in hoc tantum canone, ſed etiam in aliis. Quam ob cauſam. atque etiam ob gloſſam nihil eſt mutatum. Apud Hadrianum tamen eſt, niſi in fine dandam ei non eſſe communionem. Apud Iuonem, non niſi in fine dandam ei eſſe communionem.*

(9) *Capitis 5. Violatores. 25. q. 1. inſcriptio in eod. Gregoriano libro eſt: Item Damaſus Papa. Et in marg. hæc ſunt. Deusded. p. 4. Anſ. l. 3. c. 116. Poly. l. 4. tit. vlt. (Fons non inuentus eſt a ſelectis viris.)*

(10) *Capitis 52. Sine exceptione. 12. q. 2. in eodem libro inſcriptio eſt. Item ex epiſtola Leonis Papæ vniuerſis Epiſcopis per Siciliam conſtitutis.* Et *in marg. Anſ. l. 5. c. 69. & l. 6. c. 189.* Et *in verſ. Epiſcopus. additur in marg. In conc. Carthagin. 4. c. 31.* Et *in verſ. Irrita. Ibid. c. 32. & ext. de his, quæ fiunt a præl. c. 1. Iuo p. 3. c. 231 Pann. lib. 2. cap. 86. Inſcriptio cap. 1. de his, quæ fiunt a præl. eſt,* Ex *concilio apud Valentiam.* Et *in margin. Burchardus libro tertio decret. cap. 170. Iuo part. 1. cap. 231. Panormia lib. 1. c. 86. & c. 1. eodem tit. 1. compilat. Inſcriptio cap. 8. e. tit. eſt. Idem (Innoc. 3.) Meten. Archidiacono. Tua nuper & c.* Et *in marg. Cap. 2. tit. de his,*

quæ conced. ab Epiſcopo ſine conſen. capit. in 3. *compil.*

(11) *Inſcriptio capitis vltimi diſtin.* 82. *in eodem libro hæc eſt. Vnde in concilio Hybernenſi. Presbyter, ſi fornicationem &c. In marg. eſt. Poly. l.* 4. *tit.* 39. *In notis. Caput hoc citabatur ex concilio Gangrenſi, in quo non legitur. Emendatum eſt ex Polycarpo; & alio libro manuſcripto peruetuſto, in quo libro ſunt multi canones pænitentiales & hic refertur ex Theodoro Archiepiſcopo Hybernenſi. In caſu eſt. Sancti patres in Gangrenſi concilio congregati &c.*

(12) *Eſt etiam caput* 102. *Placuit, vt nullus.* 1. *q.* 1. *in eodem libro ita inſcriptum. Item ex concilio Bracarenſi ſecundo cap.* 4. *In notis additur. Emendata eſt inſcriptio ex aliquot vetuſtis codicibus. Nam in vulgatis erat, ex Carthaginenſi quarto, in quo non habetur. Inſcriptio cap.* 103. *Placuit, vt vnuſquiſque eſt. Item ex eod. c.*7. *De cap.*4. *Si quis.* 2. *q.*3 *vide ſupra addit.*8.

(12) *In eodem libro inſcriptio capitis tertij Si inter Epiſcopos.*6. *q.*4. *hæc eſt. Vnde Bonifacius Papa* Epiſcopis *Galliæ.* E*t in notis eſt.* E*piſcopis*] *Sic eſt emendatum ex aliquot vetuſtis codicibus. Burchardo, Iuone, & Polycarpo: Antea erat, populis. Simillima vero huic capiti leguntur Nouella* 123.*c.*34. *apud Iulianum anteceſſorem. In marg. hæc ſunt. Poly.l.*5. *tit* 4. *Burch. l.* 1.*c.*57. *Iuo p.* 5. *c*.167. *Pann. l.*4. *c.*22.

(14) *Ante caput tertium Nulli liceat ignorare.* 12. *q.* 2. *in eod. libro inſcriptio eſt. Item Bonifacius Papa. Et in marg. eſt. Al. ex decretis Bonifa II. Papæ.* 6. *Capitul. c.*303. *Poly. l.*6. *tit.*15. *Burc. l.*11. *c.*17. *Iuo p.*14. *c.*87. *Pann. l.* 5. *c.* 113. *(Fontis obliti Romani ſunt.)*

DE EADEM RE, ET DE ALIIS Gratiani erroribus.

Dialogus decimusquintus.

C. QVID eſſe in cauſſa dicemus, cur tam multæ inſcriptiones falſæ inueniantur? B. Quorundam hominum audacia, aliorum ſimplicitas & tarditas cauſſa eſt. Audacia eorum, qui finxerunt quædam ab aliquibus ſcripta eſſe, quæ numquam ſcripſerunt: ſimplicitas & tar-

ditas eorum, qui facile crediderunt ita eſſe, vt in aliquo alio libro legerunt. De quibus dici poteſt, quod de pecorib. quæ ſequuntur ſui gregis alia oculis conniuentibus. Huc accedit librariorum imperitia & negligentia; qui facile, vt imperiti medici, & pharmacopolæ, aliud pro alio venditant. A. Eſt etiam illud addendum: quod paucos inuenias, qui huic generi ſtudiorum operam dederint. B. Quid mirum? cum præmia nulla ſint, vt his qui litium cauſſa diſcunt. Honos enim alit artes, vt aiunt. A. Quaſi vero Virtus non ſit ſeipſa contenta: & ipſa ſcientiæ atque veritatis indagatio aliud requirat præmium inane ac fucoſas honorum imagines. Sed nos ad noſtras fragmentorum reliquias redeamus. B. Non puto te his fragmentorum ſportis ſaturaturum tot hominum millia, quot Chriſtus quinque panibus. A. Vos duo mihi eritis pro quinq. millibus. Vaſenſis concilij fragmentum, cuius initium, Præcipiendum eſt; Nannetenſis concilij eſt cap. vi. vt apud Iuonem *a* recte eſt, licet in capitis numero varietas ſit. At apud Burchardum *b* Hanneren. appellatur, Varenſe apud Gratianum. *c* (1) Poſt concilium Arelatenſe tertium multa ſunt falſo inſcripta capita. I. Præterea placuit; Arauſici concilij verba ſunt capit. xxii licet Gratianus *a* Arelaten. iv. eſſe dicat. (2) II. Sciendum eſt; concilij Troſleiani eſt capit. iix. licet Arelatenſi adſcribant Burchardus, *b* & Iuo, *c* & Gratianus. *d* III. Prouidendum; Arelatenſis iv. eſt ſub Carolo cap. vi. IV. Vt Epiſcopi prouideāt; Vormacienſis concilij verba ſunt capit. lix. V. Viduæ ſi priuſquam; eſt concilij Toletani iii. cap. x vt recte Demochares alicubi notat. Et Burchardus, *e* & Iuo *f* Toletano concilio adſcribunt: Gratianus *g* eidem, & Arelatenſi. (3) Poſt Felicis tertij epiſtulas fragmentum, Acacius non fuit: Gelaſij Papæ eſt in epiſt. ad Fauſtum. & Gelaſio inſcribit liber Tarraconen. *h* ſed Gratianus *i* & Gelaſio & Felici. (4) Poſt concilium Tarraconenſe verba illa Dictum eſt nobis &c. concilij Cabilonen. ſub Carolo ſunt cap. xxvii. licet Burchard. *k* & Iuo, *l* & Gratianus *m* Tarraconenſis eſſe ſcripſerint. ſine inſcriptione referunt Ca-

a *Iuo par. 3. c. 222. decret.*
b *Burc lib. 3. c. 159.*
c *13. q. 2. c. 15. præcipiendum.*

a *Diſt 28. c 7. præterea.*
b *Burch. li. 8. cap. 51.*
c *Iuo lib. 3. tit. 17. cap 19. panorm. & par. 7. c. 69. decret.*
d *27. q. 1. c. 37. ſciendum.*
e *Burc. lib 8. c 44.*
f *Iuo par. 7. c. 62. & par. 8. c. 18 & 19. decr.*
g *27 q. 1. c. 38. viduæ. & 32. q. 2. c. vlt.*
h *Tarrac. li. 1. c.*
i *24. q. 1. c. 2. & 3. Acacius.*
k *Burc. lib. 4. c. 50.*
l *Iuo lib. 1. tit. 3. c. 9 panorm. & part. 1. c. 244 decr.*
m *De conſecr. d. 5. c. 8. dictum.*

pitularia Imperatorum. *n* (5) Inepte poſt Anaſtaſij Papæ Minoris epiſtulas fragmentum, Sane Theſſalonicen. Epiſcopi: quod eſt Anaſtaſij bibliothecarij in chronicis, refertur. Fuit autem his temporibus Hadriani ſecundi, longe poſterior Anaſtaſio Papa. Deusdedit, *o* & Gratianus *p* recte ex chronicis Anaſtaſii ea verba referunt. (6) Quod vero ſequitur, Qui poteſt obuiare: Eleutherio reſtituatur oportet, epiſt. ſingulari, & Damaſo epiſt. III. Anaſtaſio, & Damaſo adſcribunt Anſelmus, *q* & Gratianus. *r* (7) Poſt concilium Ilerdenſe fragmen. Si quis in infirmitate: concilii Tribur ienſis eſt cap. XXXIII. vt alio die diximus: *ſ* ſed Burchardo, *t* Iuoni, *u* & Gratiano *x* Ilerdenſis eſſe perſuaſum eſt. Poſt concilium Aruernenſe ex codice XVI. librör. fragmen.. Quicumque Epiſcopus alterius &c. Toletano IV. cap. XXXIII. reſtituo: neque Burchardus, *a* & Iuo, *b* & Anſelmus, *c* & Gratianus *d* Aruernenſis eſſe referunt, ſed Toletani alicuius concilii. In eo tamen mendum eſt apud Gratianum, & apud Iuonem in panormia, quod cum negatione referunt illa verba: quamuis ſecundum ius legis, eius non videatur eſſe diœceſis. Tolli enim NON debet, ex conciliis, & Burchardo, & cæteris. (8) Aliud fragmen. Vt nullus viuente: Aurelianenſis V. eſt c. XII. non Aruernenſis concilii, vt falſo putant Burchardus, *e* Iuo, *f* & Gratianus. *g* (9) Hic ſit fragmentorum finis. Sed quia B. noſter de audacia quorundam locutus eſt, qui finxerunt quædam ab aliquibus eſſe conſcripta, quæ nunquam ab eiſdem ſcripta ſint: exemplum ſumamus a ſexta ſynodo, quæ cum canones nullos ediderit: a Græcis dicatur c. II. edidiſſe, vt ſuperioribus diebus vidimus: a Latinis in tribus editionibus Colonienſib. nouem canones ſcripſiſſe referatur, vt in vetuſto codice monaſterii ſancti Baunonis vrbis Andegauenſis, ſiue Gandauenſis Flandriæ repertum eſt. Vbi poſtquàm de ſexta ſynodo dictum eſt, adduntur hæc verba: qui condemnata hæreſi præfata, ſcripſerunt nouem capitula inferius annexa. Caput primum. Si quis preſbyter inuentus fuerit &c. Poſt quintum caput additur. De inſtructione bonorum operum. Caput

n Capit. lib. 7. c. 53. in addit.
o Deusded. cap. 2.
p 16. q. 7. c. 25. ſane.
q Anſ. lib. 13. c. 19.
r 25. q. 3 c. 8. qui poteſt.
ſ Dial. 4.
t Burc. lib 2. c. 25.
u Iuo lib. 3. tit. 5. c. 1 panor. & par. 6. cap. 34. decr.
x Diſt. 55 c. 10 ſi quis.
a Burc. lib. 1. c. 67.
b Iuo libr. 2. tit. 6. ca. 4. panorm. & par. 3. c. 131. & par. 5. c. 175. dec.
c Anſ. lib. 5. c. 28.
d 16. q. 3. c. 4 quicumque.
e Burc. lib. 1. c. 186.
f Iuo par. 5. c. 302. decret.
g 7. q. 1. in prin.

ſextum. Ex Ganden. rubeo libro ſecundo numero cxxxv. dicitur eſſe ex concilio Vuormacien. Cum ergo omnium &c. B. Cur tu igitur huic rubeo libro non credis, & Vormacienſes hos canones appellas, aut illi vetuſto Bauonenſi, & ſextæ ſynodo reſtituis? A. Quia inueni certiora veritatis veſtigia. B. Quænam autem ea ſunt? A. Hæc ipſa nouem capita reperi Theodulfi eſſe Epiſcopi Aurelianenſis, qui Ludouici Pii Imperatoris temporibus vixit, & patris eius Caroli Magni. reliquit is aliquot capita, quæ ad preſbyteros Aurelianenſes inſcribuntur, de quib. dictum eſt, cum de Eutychianis fragmen. ageremus. Capitis xvi. initium eſt, Si quis preſbyter &c. capitis xxi. Cum ergo omnium &c. ſic omnia ſunt totidem verbis conſcripta. C. Non potuit Theodulfus ea ſumere ex ſexta ſynodo? A. Minime potuit: cum ſexta ſynodus nullos ediderit. C. At ex Vormacienſi ſynodo? A. Quære prius canones hos in Vormacienſi ſynodo, & nuſquam inuenies. Quod ſi Vormacienſis ſynodi ſunt: cur ille fallax ſcripſit ſextæ ſynodi Patres ſcripſiſſe hæc nouem capitula? B. Coniungi his poſſunt illa Hadriani nomine capita ad Ingelramnum, quæ cum Hadriani nihil habeant, eius nomine feruntur. A. Recte admones. De his ſatis eſt in notis ſcriptum. C. Eſtne aliquid, quod ad falſas inſcriptiones Gratiani illinc elici poſſit? A. Permulta ſunt, quæ te malo illic legere. Sed habetne alia B. noſter, quæ contra Gratianum obiciat? B. Incidi nuper in quaſdam Romanæ ſcholæ notas, de quibus ſi pateris, alio die proferam aliqua, conferrique poterunt cum his, quæ Antoninus Florentinus reprehendi ſolere ſcribit. Hodie de quibuſdam dicam, quæ quamuis ita ſint in veteribus libris, vt Gratianus refert; tamen aut male interpretatur, aut non debuerunt ab eo edi: vt pote quæ magis noceant, quam proſint. Quid enim nobis illa proſunt ex Toletano concilio? *a* Is, qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, a communione non repellatur? A. Hæc ante Gratianum *b* retulerant Rabanus, *c* & Iuo. *d* B. Socios criminis laudas. Vide, quid editum ſit in Panormia Iuonis, quod etiam in aliquibus

a *Tolet 1. c. 17.*
b *Diſt. 34. c. 4. is qui.*
c *Raba. c. 10. pænit.*
d *Iuo libr. 6. tit. 3. ca. 6. panorm & part. 8. c. 64. decr.*

Gratiani libris legi Qui non habet vxorem, loco illius concubinam habere debet. C. O impudentem interpretem! B. Nec placet, quod ſuffectum eſt, habere licet: aut quod in Iuonis excerptionibus poſuerunt. Vt habens concubinam, ſi alia non vtatur, communione non priuetur. Non ignoro duplex eſſe concubinarum genus, duplex etiam vxorum. Vxores, quæ ſine dotalib. inſtrumentis acciperentur, eas concubinas dictas fuiſſe. De his poſſumus Toletani concilij verba interpretari. (10) Quid illa, quæ videntur ex Nicolaitarum hæreſi manaſſe? Græcorum ſapientiſſimus ait, communia debere eſſe amicorum omnia. In omnibus autem ſunt ſine dubio & coniuges. Hæc Gratianus *a* ex Clementis epiſt. v. A. In Anſelmi veteri libro *b* hæc de coniugibus non ſunt. Omittuntur etiam in melioribus Clementis libris, ſed ſumuntur, ni fallor, ex Recognitionibus Clementis. B. Tollentur hæc, aut notabuntur in Romana editione. (11) Iam illa, quæ de Primiflaminibus & Archiflaminibus & aliis in notis ad Hadrianum *c* obſcura tibi eſſe dixiſti, tollenda eſſe cenſeo. Sint licet in epiſtulis Clementis prima, Anacleti ſecunda, Stephani ſecunda, & Leonis IX. epiſt. III. & apud Gregorium VII. *d* & Burchardum, *e* & Iuonem, *f* & Anſelmum, *g* & Gratianum, *h* & in libro Cæſarauguſtano. *i* C. Non te hic tantus veterum Patrum cõſenſus deterret? B. Non audeo ego hæc falſa eſſe dicere, vt in Ant. Contij libris de epiſtulis ante Silueſtrum ſcriptum legis: ſed hoc defendo; quamuis ea vera eſſent, ſcribi non debuiſſe: cum illis omiſſis, quæ crucem lectoribus afferunt, vt Maro dicebat, ius Pontificium melius traderetur. (12) His non diſſimilia ſunt, quæ de purgatione vulgari referuntur. Qui preſbyterum occiderit, ſi ſeruus eſt, ſuper duodecim vomeres feruentes ſe expurget. Hæc verba ſunt concilij Maguntini ſub Rabano cap. XXIV. Referunt Burchardus, *a* & Iuo, *b* & Palea, *c* & Pænitentiale Romanum, *d* & Bernardus Papienſis. *e* Sed Raimundus in Gregoriana collectione *f* recte ea verba omiſit, (13) Ex concilio Triburienſi c. XXII. Feruenti aqua, vel cãdenti ferro ſe expurgat nobilis homo

a *12.q.1 c 2.*
b *Anſ.lib.7. cap.1*
c *Hadr.c.23.*
d *Lib.6. epiſt. 35. regiſt.*
e *Burc. lib.1. c.155.*
f *Iuo li.4 tit 3. c. 1. panorm. & par.5. ca.53. decr.*
g *Anſ.lib.6. ca.105. & 106. & 109*
h *Diſt.80 c 1. & 2. & diſt. 99. c. 1. & diſt. 21. in prin.*
i *Caſ. libr. 2. cap.73.*

a *Burc.lib.6. c 7.*
b *Iuo par. 10. c.136. decr.*
c *1'.q.4.c.24. qui preſbyterū.*
d *Pænit-Rom. tit.1.c.1.*
e *De purgæ vulg. c. 2. in 1. collect.*
f *c.2. de pænit. Gregor. IX.*

vel ingenuus, ſi deprehenſus fuerit in furto, aut periurio, aut falſo teſtimonio, vt ſi ingenuus non eſſet. Referunt Burchardus, *g* & Palea, *h* & Bernardus Papienſis. *i* Omiſit Raimundus in Gregoriana collectione. *k* (14) C. Tu non Gratianum, ſed Paleam erraſſe oſtendiſti in hoc genere purgationis. B. Hæc Gratiani ſunt. Si duo de adulterio accuſati fuerint, & ambo negauerint & orãt ſibi cõcedi, vt alter illorum vtroſq. iudicio diuino purget: ſi vnus in hoc ceciderit, ambo rei habeãtur. Sunt hæc verba cõcilij Salegũſtadienſis c.XIV. quod poſt Burchardi collectionẽ inuenies, & hoc caput referunt Iuo, *l* & Gratianus. *m* Illa ſunt concilij Vormacienſis cap. XV. Sæpe contingit, vt in monaſterijs monachorum furta perpetrentur: miſſa ab Abbate celebretur, aut ab alio preſbytero, & omnes communicentur in hæc verba: Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem. Hæc in concilijs ſunt, vt cuncta prius dicta, & apud Burchardum, *n* & Gratianum. *o* (15) Sed hæc omnia ſunt illorum temporum ſordib. adſcribenda. Sunt alia his ſimilia, de quib. alio fortaſſe die dicendum erit. Hoc nolo differre, quod Gratianus *p* refert ex Hyeronimo in epiſt. ad Titum cap. I. Olim idem erat preſbyter, qui & Epiſcopus. & quæ ſequuntur. quæ etiam habet Anſelmus *q* Totus ille Hieronymi locus, niſi plenius ſcribatur, & cum alijs Hieronymi ſcriptis conferatur, nocere magis, quam prodeſſe poteſt. (16) Democharis ad extremum verba referam in antidoto Gratiani Indicis. Pleraq; ſunt fateor in his Decretis iam obſoleta, & quæ a præſenti conſuetudine eccleſiaſtica abhorrent, nonnũquam etiam vt videtur, inter ſe ex diametro pugnantia &c. A. Ne tu B. magnum Democharis teſtimonium contra Gratiani lucubrationes attuliſti. Cui reſponderi poteſt, vt aliquibus alijs quæ recitaſti, Gratiani ſcopum fuiſſe, omne genus decretorum referre, & hac de cauſſa Concordiam diſcordantium canonum appellaſſe. De alijs, quæ B. Antoninus, & Romanæ ſcholæ notarunt, te libenter audituri ſumus.

g *Burc li.16. c.19.*
h *2.q.5.ca.15. nobilis.*
i *c.1. de purg. vulg. in 1. collect.*
k *c.1. de purg. can. Greg. IX.*
l *Iuo par. 15. c.178. decret.*
m *2.q 5.c.25. ſtatuit.*
n *Burc. lib. 11. c. 66.*
o *c.23. ſæpe. c. qu. 5.*
p *Diſt. 95. c. 5. olim.*
q *Anſ. lib. 7. c.119. & 120.*

(1) CAPVT 15. *Præcipiendum eſt.* 13. *q.* 2. *in Gregoriana editione ita inſcribitur. Item ex concilio Varenſi. In marg. eſt. Burc. l.* 3. *c.*159. *Iuo p.*3. *c.*222. *In notis. Extat in concilio Nannetenſi c.* 6. *ex quo citatur a Burchardo, & Iuone: ſed quia potuit eſſe repetitum in aliquo Varenſi, ſeu Vaſenſi, non eſt mutatum. In epitome quidem concilior. eſt in Vaſenſi c.* 3.

(2) *Inſcriptio cap.* 7. *Præterea placuit. diſtinct.*28. *hæc in eodem libro eſt. Item ex eodem tertio.* (*Eſt autem cap.* 6. *inſcriptio. Item ex concilio Arelat.* 2. *c.* 2.) *In notis hæc ſunt. In Arelatenſibus quæ extant, hic ipſe penitus canon non inuenitur. Sed ſententia habetur in tertio c.*2. *in fine.* (*Deſideratur fontis index.*)

(3) *In eodem lib. cap.*38. *cau.* 27. *q.* 1. *inſcriptio eſt.* [*Item*] *Palea. Viduæ, ſi priuſquam &c.* (*Capitis* 37. *inſcriptio eſt. Item ex concilio Arelatenſi*) *In marg. hæc ſunt. infra* 32. *q.* 2. *hoc ſanctum. ex concil. Toletano* 3. *c.*10. *Iuo p.*8. *c.*18. *&* 19. *Inſcriptio cap. vlt.*32. *q.*2. *hæc eſt.* E *contra in concilio Toletano* 3. *c.*10. *Hoc ſanctum. In marg. eſt Burch. l.*8. *c.*44. *Iuo par.*7. *c.*62. *& par.*8. *c.*18. *&* 19.

(4) *Gratiani verba ſunt in libro Romano ante caput* 1. *cau.* 24. *q.*1. *Vnde cum Achatius &c. quæreretur; contra Gelaſius ſcribit dicens. Achatius non eſt factus &c. In notis hæc ſunt. Sententia huius capituli eſt eadem cum ſententia capitis paulo poſt ſequentis, id eſt, Achatius, quamuis verba diſcrepent. Inſcriptio cap.*3. *eſt. Item Felix Papa, Achatius non fuit noui &c. In marg. eſt. Polyc. lib.*1. *tit.*16. Et *in notis. Polycarpus li.*1. *ti.*16. *citat ex Gelaſio. apud quem habetur in commonitorio ad Fauſtum.*

(5) *De conſecrat. diſtin.* 5. *cap.* 8. *Dictum eſt. in eodem libro inſcriptio eſt. Item ex concilio Tarraconenſi c.*6. *In notis additur. Burchardus etiam, & Iuo citant vt Gratianus. Habetur autem in Cabilonen.* 2. *cap.*27. *vſque ad verſ. Quia bis. & in Capitularibus adiectis c.*53. *In marg. hæc ſunt. Burch. l.*4. *c.*50. *Iuo par.* 1. *c.*244. *Pann. l.*1. *c.*121.

(6) *Capitis* 15. *Sane Theſſalonicenſi.*16. *q.*7. *inſcriptio in eodem lib. eſt. Item ex Chronico Anaſtaſii bibliothecarij. In notis eſt. Caput hoc acceptum eſt ex Chronico Anaſtaſii bibliothecarij in ijs, quæ de Anaſtaſio Imperatore narrat. multaque ex ipſo originali ſunt emendata.*

(7) *Inſcriptio capitis octaui. Qui poteſt.*23. *q.*3. *in eodem libro*

Romano hac eſt. Item Anaſtaſius, & Damaſus Papa. In marg. hac ſunt. Damaſus epiſt. 3. ad Stephan. c. 8. ſupra diſt. 83. error. & diſt. 86. facientis. Polyc. l. 7. tit. 11. Anſ. l 13. c. 19. Inſcriptio cap. 3. Error. diſt. 83. eſt. Item Innocentius. In marg. eſt. Deusdedit p. 2. Eleuterius Papa ad Galliæ prouincias, & Orientales in epiſt. ad Iulium, & Aegyptij in epiſtol. ad Felicem II. Inſcriptio cap. 3. diſt. 86. eſt. Item Ioannes VIII. *Facientis culpam &c. In margin. hac ſunt. Greg. l. 7. reg. epiſt. 114. indict. 2. Pelagius 2. epiſtol. 3. Eleuterius ſup. diſt. 83. c. error. 2. qu. 7. negligere, & 23. qu. 3. c. qui poteſt. Iuo p. 6. c. 115. In notis additur. Caput hoc ex varijs ſententijs hinc inde collectis confectum eſt: quar. prima vſque ad verſ. emendare, ſumpta eſt. ex epiſt. B. Gregorij 114. lib. 7. indict. 2. Theodorico, & Theoberto Regib. Francor.*

(8) *Ante caput quartum. Quicumque Epiſcopus 16. q. 3. in eodem libro hac verba ſunt. Item ex eodem c. 33. (quæ ad Tolet. 4. referuntur) In marg. hac ſunt. Poly. l. 3. tit. 12. Anſ. l. 5. c. 28. Burc. l. 1. c. 67. Iuo p. 3. c. 131. & p. 5. c. 175. Pann. l. 2. c. 67. Ad illa verba, quamuis ſecundum ius legis, eius non videatur eſſe diœceſis &c. additur in notis. In concilio impreſſo cum manuſcriptis collato legitur, quia ſecundum ius legis, eius videtur eſſe diœceſis, admittenda non eſt &c. Iuo autem in tertia parte etiam clarius poſt verſ. (ſcribe ver. vel verbum) poſſederit, ſic habet. eam teneat: quia ſecundum ius legis, eius videtur eſſe diœceſis, & admittenda non eſt &c. Burchardus autem, quamuis ſecundum ius legis, eius videtur eſſe diœceſis. In Pannormia vero quemadmodum apud Gratianum. Prouinciam) Auctor gloſſæ interpretatur, id eſt, diœceſim: & in varijs concilior. editionibus & duobus codicibus. Vaticanis legitur parochiam. qua voce ſæpe diœceſis ſignificatur, vt in canone Apoſtolor. 14. Epiſcopo non liceat alienam parochiam propria relicta peruadere: & in concilio Antiocheno ca. 21. vocem* παροικίας *alij verterunt. parochiam, alij diœceſim. omninoque in Toletanis hæ voces confunduntur, vt in Tolet. 3. c. 20. & Tolet. 4. c. 31. & 35. & Brachar. 2. c. 2. Et in huius capitis initio vox diœceſis partem quandam, id eſt, parochiam ſignificat. Verum in codice concilior. Lucenſi Regio, & vetuſtis exemplaribus Gratiani, & Pannormiæ, & apud Iuonem par. 5. in marg. eſt prouinciam.*

(9). *Gratianus 7. q. 1. in prin. in eodem libro ita ſcribit. Quod*

autem viuente Epiſcopo alius ſuperponi, aut ſuperordinari non poſſit, ex cõcilio apud Aruerniam celebrato definitum eſt, in quo legitur, Vt nullus viuente &c. In marg. hæc ſunt. In concil. Aurelianen.5. c.12. Burch. l.1. c.186. Iuo p.5. c.302. Et in notis. Aruerniam] Burchardus etiam & Iuo citant ex Aruernenſi c.13. extat autem in Aurelian. quinto c.12.

(10) *Capitis quarti, Is qui non habet. diſtin.34. inſcriptio in Romano libro eſt. De hoc dicitur in concilio Toletano 1. c.17. Sequitur mox miniatis litteris. Qui non habet vxorem, ſed loco illius concubinam, a communione non repellitur. In marg. hæc ſunt. Iuo par.8. c.64. Pannor. lib.6. cap.49. Et in notis. Integer concilij canon, qui apud Iuonem quoque, & in Pannormia refertur, eſt hic: Si quis habẽs vxorem &c. Neque vero omne concubinar. genus eo etiam tempore permittebatur. De quibus quid in legibus gentilium Imperatorum legatur; nihil opus eſt referre. Certe Iuſtinianus nouella 18. c.5. (vt eſt apud Iulianum anteceſſorem) quaſdam concubinas comparat quodam modo vxoribus; quæ ſine dotalium tabularum ſollemnitate ductæ fuerant. Ad quod concubinarum genus referendum eſt, quod ſcripſit Beatus Auguſtinus in libro de bono coniugali, & refertur infra 32. q.2. c. ſolet. In quib. hæc tria erant neceſſaria &c. quamuis ſic habitam non audeat appellare vxorem; quia non interuenerunt inſtrumenta dotalia, & alia, quæ iure ciuili, & canonico requirebantur, vt eſſet legitima vxor: quod habetur in prædicta nouella 18. & infra 30. q.5. c. aliter. Itaque huiuſmodi mulieres, cum non eſſent vxores, vocabantur concubinæ: ſed ob illa tria, ac præcipue, quod in affectu maritali permanere ſtatuerent, permittebatur ipſis communicare; habebanturque tamquam vxores minus ſolemniter ductæ. Et hoc eſt, quod hic & in ſequ. capite dicitur, pro vxore, & loco vxoris habere concubinam: Idque Gratianus ipſe ad finem cap. præced. parag. concubina, indicauit. Nam concubinarum ad tempus adhibitarum etim ſi filiorum procreandorum cauſa haberentur, plane illicitus erat concubinatus: quod aſſerit idem B. Auguſt. cap. Audite. infra eadem & in eodem libro de bono coniug. c. concubinæ. infra 32. q.2.*

(11) *Inſcriptio capitis ſecundi Dilectiſſimis.12. q.1. in eod. libro hæc eſt. Item Clemens in epiſtola quinta. Et in marg. eſt. Anſ. ibid. (hoc eſt, l.7. c.1.) Verſ. Deniq. ita ſcribitur. Deniq. Græcor. quidam*

ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe, ait, communia debere eſſe amicor. omnia. [*In omnibus autem ſunt ſine dubio, & coniuges*] Et *in notis. Verba hæc abſunt ab originali in recentioribus concilior. editionibus impreſſo, & duobus ipſius manuſcriptis codicibus vno Vaticano, altero bibliotheca S. Marci Florentiæ, & ab Anſelmo. Hanc vero ſententiam a Platone acceptam heretici quidam volebant in Chriſtianam religionem inuehere. Ita enim ſcribit* Epiphan. *hæreſi* 32. *Primum quidem, quod ipſe* Epiphanes, *cum patre ſuo, & ſectæ antiſtite Carpocrate &c. Verum apud veteres etiam Chriſtianos hanc vxorum communionem vehementer damnari ſolitam Tertullianus in apologetico euidenter teſtatur his verbis. Omnia indiſcreta ſunt apud nos præter vxores &c.*

(12) *His verbis vtitur Gratianus in eodem libro initio diſtin.* 80. *Loca vero, in quibus Primates &c. ſunt ordinandi, hæc ſunt ſecundum Lucium Papam, & Clementem, atque Anacletum. Ait enim Lucius Papa. Vrbes & loca &c. In marg. eſt.* Extat apud Stephanum 1. *epiſt.* 2. *c.* 5. *Anſ. l.* 6. *c.* 128. Et *in ſcholijs. Loca) hic intitulatur* 80. *diſtin. &c.* Et *quidem primates ibi conſtituuntur, vbi olim ponebantur protoflamines gentilium. Archiepiſcopi, vbi archiflamines.* Epiſcopi, *vbi eorum flamines &c. Capitis ſecundi inſcriptio eſt. Item Clemens Papa ad Iacobum epiſt.* 1. *In illis vero ciuitatibus in quibus olim apud ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erant &c. In marg. eſt. Leo IX. epiſt.* 3. *Polyc. l.* 2. *tit* 22. *Burch. l.* 1. *c.* 155. *Anſ. l.* 6. *c.* 113. *Primi flamines) al. Archiflamines. Diſtin.* 99. *cap.* 1. *inſcriptio eſt. Vnde Anacletus Papa ait ad* Epiſcopos *Italiæ epiſt.* 2. *Prouinciæ multo ante Chriſti aduentum tempore diuiſæ ſunt &c.* Et *in marg. eſt. Iuo par.* 5 *c.* 53. *Pann. l.* 4. *c.* 23. Et *in notis. Hoc caput integrum repetitur a Greg.* VII. *lib.* 6. *reg. ep.* 35. *Rothomag. Turonen. ac Senonem. Archiepiſcopis ſcripta, ex qua, & orig. nonnulla ſunt reſtituta. Gratiani verba ſunt diſtin.* 21. *in prin. verſ. Horum diſcretio. Horum, inquit, diſcretio a gentilibus maxime introducta eſt, qui ſuos flamines, alios ſimpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant.*

(13) *Capitis* 24. *Qui presbyterum.* 17. *q.* 4. *in eodem libro inſcriptio eſt.* [*Item ex concilio Moguntino ſub Rabano c.* 24.] *Palea. In marg. eſt. ext. de pænit. & remiſ. c.* 2. *Burc. l.* 6. *c.* 7. *Iuo p.* 10. *c.* 136.

In notis eſt. Hæc Palea in vno tantum Vaticano Gratiani codice habetur. Inſcriptio cap.2. de pœnit. & rem.eſt. Ex concilio Mogũtinen. *Et in marg.eſt. Habetur in ſynodo Maguntina ſub Rabano Archiepiſcopo c.24. refert Burch.l. 6.c.7. Iuo par.10.cap. 136. & Grat.ſiue Palea 17.q. 4. c. qui presbyterum.*

(14) *Ante caput 15. Nobilis homo. ſecunda quæſt.5. in eodem libro hæc verba ſunt.* [*Item in concilio Triburienſi*] *Palea. In marg.eſt. ext. de pur. can. c.1. Burc. l. 16. c.19.* Et *in notis. Burchardus etiam citat ex concilio Triburien.cap.10. & in Triburienſi illo,quod extat impreſſum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Inſcriptio cap.1. de purg. cano. eſt:* Ex concilio Triburien. *In marg. hæc ſunt. Referunt Burch.l.16.decr. c.19. & Grat.ſiue Palea 2.q.4. (ſcribe 5.) c.15.& habetur c.1.tit. de purg. vulg.in 1.compil.*

(15) *In eodem libro Romano inſcriptio cap. 25. Statuit quoq. 2. q. 5.hæc eſt. Item in eod. c.14. (hoc eſt, in Saleguſtadienſi concilio)* In *marg. eſt. Burch. ibid. (id eſt, in fine operis)* Iuo *p. 15.c.180. Inſcriptio cap.23.e.q. eſt. Contra in concilio Vormacienſi c.15. Sæpe contingit, &c. Et in marg. Burc. l.11.c.66. In notis. Sic expleta Miſſa) In hoc capite addita ſunt nonnulla verba ex concilio, quæ a collectoribus videbantur omiſſa. Sed hoc loco ſatis viſum eſt, varietatem indicare. Nam in concilio ipſo ſic legitur. Et ſic in vltima miſſæ celebratione, pro expurgatione ſua corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti percipiant, quatenus ita inde innocentes ſe eſſe oſtendant.*

(16) *Gratiani verba ſunt ante caput quintum diſtin.95. in Gregorianis libris. Item Hieronymus ad caput primum epiſtolæ ad Titũ, ad ea verba (& cõſtituas.) Olim idem erat presbyter, qui & Epiſcopus. In marg. eſt. Idem ergo eſt presbyter. Et Anſ.l.7.cap.127. Poly.l.2.tit.39. Rubrica ſcriptum eſt. Presbyter idem eſt, qui Epiſcopus, ac ſola conſuetudine præſunt Epiſcopi. (Hæc miror non fuiſſe notata.)*

DE BEATI ANTONINI CENSVRA in Gratianum, & de Romanorum ſelectorum ſententia.

Dialogus decimusſextus.

A. QVID eſt, quod dicebas B. Antoninum in Gratiano reprehendere? Habeſne eius librum? B. Et librum habeo, & ſchedam locorum, quæ ſelecti quidam viri Romæ notarunt. A. De ſingulis ab Antonino ſcriptis videamus, quid ille dixerit, quid mox Romani addiderint. B. Beatus Antoninus Florentinus, vt noſti, Antiſtes in Summæ maioris quarta parte titulo xi. cap. iix. poſt Petri Lombardi Pariſienſis Epiſcopi, quem Magiſtrum ſententiarum appellant, xiv. articulos perſcriptos, in quibus communiter non tenetur, de Gratiano ſic ait: In decretis quædam ponit Gratianus, quæ non tenentur, quædam alia a concilijs vel ſummis Pontificibus edita, quæ ſunt reuocata, ſeu immutata per conſuetudinem generalem contrariam, & abrogata. Mox addit exemplum iejunij quadrageſimæ, quod clerici ſeruare tenebantur a ſexageſima: hodie non ſeruant, ſed initium faciunt ieiuniorum vt laici. A. Hoc idem Gratianus ait diſtin. iv. excepta voce, ſexageſima; pro qua vocem, quinquageſima, ſubſtituit. B. Romanis videbatur tollendas eſſe has voces Gratiani (ieiunandi propoſitum ſuſciperent, &) quod non diſplicet. Damaſus in Teleſphoro ait. Hic conſtituit, vt ſeptem hebdomadis ante paſcha ieiunium celebraretur. Et Ambroſius in ſermone non edito de ſexageſima. Quadrageſima, inquit, ſex ſeptimanas habet, cui addidit Teleſphorus Pontifex ſeptimam hebdomadem, & vocatum eſt hoc tempus quinquageſima. Quæ verba etiam Anſelmus *a* refert. A. Id ſtatutum eſſe clericis, dicendum eſt ex Teleſphori epiſt. 1. cuius verba referunt Iuo, *b* & Anſelmus,

Diſt. 4. c. 3. & 4. & vlt. cap. 3 p. leges. diſt. 4.

Diſt. e c. 5. quadrag-ſima.

a *Anſ. libr. 7. cap. 166.*

b *Iuo li. 2 tit. 14. c 1. pan. & par. 4. c 25. dec.*

c & liber Cæſarauguſtanus, *d* & Tarraconenſis, *e* & Gratianus. *f* (1) B. Alterum exemplum adfert Antoninus de rogationum diebus quibus erat ab operibus ceſſandum, & ieiunandum ex concilijs Lugdunenſi & Aurelianenſi, quæ refert Gratianus de conſecratione diſtin. III. c. I. & III. *g* A. Concilium Lugdunenſe non exſtat, ſed refertur a Burchardo *h* & Iuone *i* Et in concilio Maguntino cap. XXXVI. idem fere ſtatuitur, ſed nihil de rogationib. dicitur. neque aperte in Capitularib. Caroli, & Ludouici. *k* Sed Aurelianenſe concilium de rogationibus ita ſtatuit c. XXIX. in Colonienſi editione, in collectione Iſidori Mercatoris capit. XXIV. Rogationes, id eſt, litanias ante aſcenſionem Domini placuit celebrari, ita vt præmiſſum triduanum iejunium in dominicæ aſcenſionis ſollemnitate ſoluatur. B. Romani varietatem notarunt: pro præmiſſum, alibi ſcriptum, poſt miſſam: quæ mihi ſcriptura non probatur: licet eam Iuo *l* adgnoſcat. C. Quænam eſt dominica aſcenſionis, an quæ poſt aſcenſionem eſt? an ea, quæ aſcenſionem præcedit? B. Neutra in hoc capite. ſed dominicæ aſcenſionis ſollēnitas dicitur, ipſa dies aſcenſionis Domini. C. Cur libro VI. Capitularium dicitur. *m* Poſt dominicam dies tres. In aſcenſione domini diem vnum? B. Suſpicor deſiderari litteram V poſt vocem, dominicam: vt ſignificetur poſt dominicam quintam. A. Placet opinio tua. Et lib. I. Capitularium Litania maior ante aſcenſionem Domini conſtituitur. Sed perge, quod cœperas. De his enim rogationibus recte Antoninus notat, aliud in his concilijs præſcribi, quam quod vſus receperit. (2) B. Idem inquit, de hebdomada ſancta, & hebdomada paſchæ quæ erant in præcepto, quoad ceſſationem ab operibus vt in dicto concilio Lugdunenſi. A. De hebdomade ſancta nihil Gratianus retulit: nihil ante eum Burchardus, & Iuo. nihil eſt in dicto concilio Maguntino, neque in Capitularib. De paſchatis hebdomade omnes fere eadem ſcribunt. In concilio tamen Maguntino quatuor dies tantum cum omni honore celebrari decernitur. At feria quinta dicitur licentiam eſſe arandi ante miſſam, & ſeminandi, &

c *Anſ. lib. 7. c. 165.*
d *Caſ. lib. 21. c. 20.*
e *Tarr. lib. 4. c. 60.*
f *Diſt. 4. c. 4. ſtatuimus.*
g *De conſecr. d. 3. c. 1. & 3. rogationes.*
h *Burc. lib. 2. c. 77.*
i *Iuo par. 4. c. 14. dec.*
k *Capit. lib. 1. c. 164. & lib. 2. c. 35. & lib. 6. c. 186.*
l *Iuo par. 4. c. 11. dec.*
m *d. c. 186.*
De conſec. d. 3. c. 1.

hortum, & vineam excolendi, & ſepem circumcludendi. Ab alio opere ceſſandum. Poſt miſſam vacandum ab omnibus. B. Poſt hæc de litteris dimiſſorijs refert, quæ Gratianus diſtin. lxxiii. diligenter ſcripſit, quæ nomine Attici Conſtantinop. Epiſcopi in concilijs ſunt poſt Chalcedonenſem ſynodum. Eadem referunt Iuo, *a* & Anſelmus. *b* Sed & formulas earum litterarum, quas Gratianus conſcripſit, habent Burchardus, *c* Iuo, *f* & Anſelmus: *g* qui alias quoq. addunt, & Romani alias ſe pollicentur adiecturos. Hæc quaſi vſu abrogata improbat Antoninus, quod ad eam formulam attinet, quæ tradita dicitur in ſynodo Nicæna litteris quibuſdam Græcis adiectis. Ipſas litteras dimiſſorias neceſſarias eſſe ait clericis peregre profectis, vt diſtin. lxxii. cap. i. *h* in quo multorum negligentiam reprehendit. A. Laudo id quidem: ſed ex veteri formula duo elicio: alterum eſt, Epiſcopis linguæ Græcæ cognitionem fuiſſe neceſſariam; alterum, tempore Nicænæ ſynodi Indictionis numeros in vſu fuiſſe. Indictionis enim mentionem fieri in hac formula video. B. In eccleſiarum conſecratione iubentur Epiſcopi Græcas litteras & Latinas in pauimento ſcribere. Qui eas ignoraſſent, quo pacto ſcripturi fuerant? C. Cum in Græcia Nicæna ſynodus habita fuerit, mirandum non eſt, Græcis litteris iuſſiſſe hæc conſcribi. Quæ vero in conſecrationibus iubentur fieri, ſatis eſſe aiunt, ſi cœperit vel duas litteras ſcribere, quæ vtrique linguæ communes ſunt. (3) B. Sequitur de ſacramentis a ieiunis tantum præſtandis in iudicio, quod etiam vſu abrogatum eſſe dicitur. A. Quæ Cornelio Papæ falſo adſcribunt Burchardus, *a* Iuo, *b* Anſelmus, *c* & Gratianus: *d* vt antea diximus, *e* non Cornelij verba ſunt, ſed Caroli Magni in Capitularib. *f* quod etiam Iuo *g* adgnoſcit. Illic ita ſcribitur. Sed & nobis honeſtum videtur, vt qui in ſanctis habet iurare, hoc ieiunus faciat cum omni honeſtate, & timore Dei. His verbis, nobis honeſtum videtur, nulla legis coactio eſt, ſed admonitio eſt non inepta. Quod vero ille in ſanctis dixit, cur in iudicio Antoninus interpretetur, cauſſam nullam video. (4) B. Additur ab eodem.

Diſt. 73 in princip.

a *Iuo par. 6. c. 433. decret.*
b *Anſ. lib. 6. c. 116.*
c *Burc. lib. 2. c. 227.*
f *Iuo par. 6. c. 434. & 435. decret.*
g *Anſ. lib. 6. c. 117.*
h *Diſt. 72. c. 1.*

a *Burc. lib 12. c. 12.*
b *Iuo li. 8. tit. 8. c. 31. panor. & part. 12. c. 69 decret.*
c *Anſ lib. 11. c. 64.*
d *22. q. 5. c. 16. honeſtum.*
e *Vide dialog. 13. in add. 9.*
f *Capit. lib. 1. c. 63.*
g *Iuo d par. 12. c. 33.*

ab eodem. In quadrageſima, in aduentu, in diebus dominicis non exigantur, vel exhibeantur ſacramenta, ſollemnia ſcilicet, vt in iudicio, & ſimilia. Quod etiam ait eſſe abrogatum conſuetudine. A. Plenius hæc, ni fallor, Burchardus, *h* & Gratianus *i* ex concilio apud ſanctum Medardum, & ſine inſcriptione liber Tarraconenſis. *k* Sed fontes non inueni. A ſeptuageſima vſque ad octauam paſchæ, ab aduentu Domini vſque poſt conſecratos dies, ſic enim illi duo habent; Gratianus vſque ad octauam Epiphaniæ, & in ieiunijs quattuor tempor. & in litania maiore, & in diebus rogationum. & in diebus dominicis, niſi de concordia, & pacificatione, nullus ſemper ſacra iurare præſumat. (5) B. Vis dicam libere, quod ſentio? A. Dicas licet. B. Hæc, & alia quæcunque ex incertis libris ſumpta, pro non ſcriptis habeantur. A. Cenſura grauis eſt tua. Sed Antonini cetera redde. B. Multa inquit, antiquo iure edita, quæ Gratianus notat, poſtea immutata ſunt. vt de electione Romani Pontificis, item de aliorum Epiſcoporum electione. Namque non ſoli Cardinales olim Pontificem eligebant; neque ſoli Canonici eccleſiæ cathedralis Epiſcopum, ſed adhibebantur alij religioſi viri: & a Metropolitanis confirmabatur electio, antequam Romani Pontifices eccleſiarum cathedralium prouiſiones ſibi reſeruaſſent. A Nota res eſt, & de his plura in Gregoriana, & alijs collectionibus dicuntur. Ex quibus apparet multa eſſe apud Gratianum ſuperuacanea: ſed eadem antiquitatis cognoſcendæ cauſſa legenda ſunt. B. Sequitur de ætate ordinandorum, & de interuallo ſeruando in ordinatione. A. Hæc etiam varie conſtituta ſunt, neque vllum crimen eſt Gratiani, ſi aliud poſteriori ſæculo viſum eſt conſtituere, ſiue in Vienneſi concilio a Clemente V. ſiue in Tridentino ſub Pio quarto. B. Idem dicturus es de gradib. conſanguinitatis, & affinitatis prohibitis matrimonio coniungi, quod non eſt a Gregorio IX. *a* immutatum, vt ait Antoninus; ſed ab Innocentio III. in concilio generali Lateranenſi cap. I. Poſtea refert illa, quæ de furto diximus in monaſterio facto, vt communicent mona-

h *Burc li. 12. c. 20.*
i *22. q. 5. c. 17. decreuit.*
k *Tarrac li. 5. cap. 7.*

a *c. 3. de conſang. & affinit. in 4 collect. c 8. non debet. e. ti. Greg. IX.*

chi cum illa conteſtatione: Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem. ex concilio Vormacien. cap. xv. & apud Burchardum, *b* & Gratianum. *c* Id male fieri ait Antoninus B. Thomam ſecutus. Mox verba concilij Carthaginenſis affert, vt ſacramenta altaris non niſi a ieiunis celebrentur, excepto vno die anniuerſario, quo cæna Domini celebratur. A. Concilij Africani verba ſunt cap. IIX. in Corpore canonum, & Carthaginen. III. cap. XXIX. in Iſidori collectione, & caput XLI. eſt Græcis concilij Carthaginen. refert verba eadem concilium Matiſconen. II. cap. VI. & Anſelmus, *d* & Gratianus, *e* & liber Cæſarauguſtanus. *f* B. Exceptionem illam cænæ Domini impugnat Antoninus ex verbis Auguſtini a Gratiano alibi relatis: *a* atque ait conſuetudine eſſe derogatum. A. Huc fortaſſe pertinet, quod in concilio Laodicenſi cap. L. ſtatutum eſt. *b* Quod non oporteat in quadrageſima in vltima ſeptimana quintæ feriæ ieiuniũ ſoluere, & quæ ſequuntur. Quod alijs verbis Martinus Bracaren. ſcripſit cap. L. vt antea dictum eſt, *c* (6) B. Illud quoque præceptum, vt in eadem die cænæ Domini omnes communicarent, *d* quod non Soteris Papæ eſt, ſed concilij Cabilonenſis II cap. XLVII. vt alio die a te dictum eſt, *e* abrogatum eſſe ait conſuetudine. (7) Vt illud etiam concilij Agathenſis cap. XIIX. Sæculares, qui in Natale Domini, Paſcha, & Pẽtecoſte non communicauerint, catholici non credantur. quod etiam Burchardus, *f* & Iuo, *g* & liber Cæſarauguſt. *h* & Gratianus *i* referunt. A. Mihi Auguſtini oraculum maxime placet: *k* Cotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero: omnibus tamen dominicis diebus cõmunicandum hortor. Innocentij tertij præceptum in cõcilio generali cap. XXI. fuit, vt ad minus in paſchate ſacramentum Euchariſtiæ omnes ſuſciperent. *l* (8) B. Illud, quod falſo Sergio Papæ adſcribunt Iuo, *m* & Gratianus, *n* Triforme eſt corpus Domini; quod Amalarij, ſiue Amilarij *o* eſt: ex quo capite elicitur, partem quandam hoſtiæ ſeruari debere, viatici, vt creditur, cauſſa: abrogatum cõſuetudine eſſe ait. (9) Quod vero ex epiſtula Clementis

b *Burc. lib. 11. c. 66.*
c *2. q. 5. c. 23. ſæpe.*
d *Anſ. lib. 9. c. 3.*
e *De conſecr. d. 1. cap. 48. ſacramenta.*
f *Cæſ. lib. 13. c. 4.*
a *De cõſecrat. d. 2 ca. 54. liquido.*
b *De conſecr. d. 3. c. 7. non liceat. & cap. 8. non oportet.*
c *Vide dialog. 11 add. 17.*
d *De conſecr. d. 2. ca. 17. in cæna.*
e *Vid. dial. 13. add. 7.*
f *Burc lib. 5. c. 23.*
g *Iuo par. 2. c. 33. decret*
h *Cæſ. lib. 11. c. 19.*
i *De conſec. d. 2. c. 19. ſæculares.*
k *c. 13. e. diſti. cotidie.*
l *c. 2. de pænit. in 4. collect. c. 12. e. tit. omnis. Gregorius IX.*
m *Iuo libr. 1. tit. 4 cap. 18. panor.*
n *d diſt. 2. c. 22. triforme.*
o *Amal. li. 3. c. 35. de diuin. offic.*

ſecunda dicitur poſt ſumptam Euchariſtiam aliquot horis eſſe ab alio cibo abſtinendum; quod etiam Burchard. *p* Iuo, *q* & Anſelmus, *r* & Gratianus *ſ* referunt: id ex B. Thomæ ſententia ait non eſſe neceſſario ſeruandum. (10) Poſtremo quod ex concilio Eliberitano refertur a Burchardo, *a* & Iuone, *b* & Gratiano, *c* & in libro Cæſarauguſtano *d* ſed in concilijs non inueni: vt ante communionem a coniugibus ſe abſtineant aliquot diebus conſilium eſſe, non præceptum, B. Antoninus ait. (11) De alijs maioribus errorib. alio die, ſi placuerit, eius opinionem referam. A. Ita fiat.

p *Burc. lib. 5. c. 11.*
q *Iuo par. 2. c. 21 decret.*
r *Anſ. lib 8. c. 38 in addit.*
ſ *d diſt. 2. c. 23. trib.*

a *Burc. lib. 5. c. 22.*
b *Iuo libr. 1. tit. 4. c. 29. panorm. & par. 2. c. 32. decr*
c *De conſecrat. d. 2. c. 21.*
d *Caſ. lib. 11. c. 18 omnis.*

(1) DISTINCTIONE *quarta ante caput quartum Statuimus, in Romana editione Gratiani verba ſunt. Vnde illud Teleſphori Papæ, (qui decreuit, vt generaliter clerici a quinquageſima a carnibus & delicijs ieiunent) quia morib. vtentium approbatum non eſt; aliter agentes, tranſgreſſionis reos non arguit. Teleſphorus vrbis Romæ Epiſcopus omnibus Epiſcopis epiſt. 1. Statuimus, vt ſeptem hebdomadas plenas ante ſanctum Paſcha omnes clerici in ſortem Domini vocati a carne ieiunent. In marg. eſt. al. carne & delitijs. Et Iuo par. 4. c. 25. Pann. l. 2. c. 174. Et in notis ante caput 4. Quinquageſima) Poſt hoc verbum in codicibus impreſſis ſequebatur, ieiunandi propoſitum ſuſciperent, & a carnibus & delitijs abſtinerent: ſed omnes fere manuſcripti habent eo modo, quo reſtitutum eſt. (Scholium Ioannis ridiculum eſt. Iſtud cap. non tenet, quia hodie quinquageſima non ſeruatur, cum ipſa celebretur poſt Paſcha. Io.) Capitis quinti e. diſt. inſcriptio eſt. Item Ambroſius in lib. ſermonum. Quadrageſima ſex ſeptimanas habet &c. In notis additur. Sermonum) Inuenti ſunt Romæ in bibliotheca Vaticana, & Mediolani in bibliotheca monaſterij S. Ambroſii ſermones aliquot manuſcripti, Ambroſii nomen præferentes. inter quos eſt ſermo de ſexageſima, cuius initium eſt, Adeſt tempus, vnde hoc caput ſumptum eſt. Ante cap. 6. eiuſd. diſt. Denique ſacerdotes. quod eſt extremum hæc verba ſunt. quod B. Gregorius Auguſtino Anglor. Epiſcopo ſcribit dicens. Et in marg. eſt. Iuo par. 4. cap. 29.*

(2) *Non recte in eodem libro ante diſtin. 3. de conſecrat. poſita eſt inſcriptio capitis primi. Item ex concilio Lugdunenſi. In marg. hæc*

ſunt. Cod. de fer. le. omnes dies. Nou. Leon. 54: Mogunt. 1. cap. 36. Capi. l. 1. cap. 164. & lib. 2. c. 35. Burc. l. 2. c. 77. Iuo p. 4. c. 14. Balſamon ad tit. 7. Nomocanonis. Inſcriptio cap. 8. e. diſt. hæc eſt. Item ex concilio Aurelianenſi cap. 29. Rogationes, id eſt, litanias, ante Aſcenſionem Domini placuit celebrari, ita vt præmiſſum triduanum ieiunium in Dominicæ Aſcenſionis ſolemnitate ſoluatur. In margi. ad vocem præmiſſum additur: al. poſt miſſam. Et initio capitis. Beda de officijs tomo 7. Albinus pag. 67. Burch. l. 13. c. 17. Iuo par. 4. ca. 11.

(3) *Initio diſtin. 73. in eodem libro vt Gratiani verba ſcribuntur illa, Qualiter vero commendaticia &c. Debent namque litteræ Græce interponi in ea epiſtola, & non ſine cauſa. Græca enim elementa &c. In marg. hæc ſunt. Ex Attico ad finem concilij Chalcedonenſis. Anſ. l. 6. c. 121. Iuo p. 6 c. 433. Capitis primi inſcriptio eſt. Exemplar formatæ epiſtolæ, quæ in Nicæna ſynodo a* CCC XVIII. *patribus facta eſt. In nomine patris π. & filij. υ. & Spiritus ſancti απ. Vualterio Spirenſi &c. In mag. eſt. Burc. l. 2. c. 227. Iuo p. 6: c. 434: Simile quiddam, multoque magis c. 435. In notis. Conſeruet] In hoc, & ſequ. capite ea tantum ſunt emendata, quæ exemplarium auxilio reſtitui poterant. Ceterum quæ hoc loco ſequuntur, etiam apud Burchardum ſunt deprauata. Facile autem reſtitui poſſunt ex regulis initio diſtinctionis traditis. Quibus quidem regulis optime reſpondet exemplum ab Iuone allatum par. 6. c. 435. ſi litteræ in extremo 434. capitis poſitæ, ponantur loco earum, quæ in ipſo 435. afferuntur. Addita enim illis dictione ἀμὴν reſultat numerus ibi notatus, id eſt,* DCCLXXVIII. *Bene etiam procedet exemplum cap. 434. ſi vbi nunc ſumma eſt 1539. ſint 1439. Satis ſit locum indicaſſe. Capitis 2. e. diſtin inſcriptio eſt. Incipit epiſt. la formata a* CCCXVIII. *Epiſcopis, & ab Attico Conſtantinop. vrbis Epiſcopo edita. Sanctiſſimo in Chriſto fratri ſumma dulcedine charitatis amplectendo &c. In marg. eſt. Anſ. l. 6. c. 121. Et in notis. Ab Attico] Antea legebatur Abbatibus. Reſtitutus eſt locus ex coniectura (quod perraro factum eſt) quoniam euidenti ratione nitebatur. Poſt verbum Concedat, ἀμὴν, vel ſic ϙθ) Addita ſunt hæc ex aliquot vetuſtis exemplaribus & vtriſque iſtis notis idem numerus 99. ſignificatur. In codicib. vero impreſſis vel nihil erat, vel dictio amen Latine ſcripta; in qua nulla eſt numeri ſignificatio. Diſtin. 72. in prin. Gratianus ait. Dimiſ-*

ſorias vero litteras Epiſcopus, niſi rogatus, non tribuat: ſicut ſtatutum eſt in ſynodo habita Romæ. Vnde Leo Papa ait. Epiſcopus ſubiecto &c. In marg. eſt. Anſ. l. 6. c. 122. (Omittitur ſumptum eſſe ex ſynodo Romana Leonis IV. cap. 18.)

(4) *Vide Addit. 9. dialogi 13.*

(5) *Inſcriptio capitis 17. Decreuit. 22. q. 5. in eodem libro Romano hæc eſt. Vnde in concilio apud S. Medardum habito. Et in marg. eſt. Simile quiddam in ſcedis capitularium e Gallia miſsis. Burchardus lib. 12. cap. 20.*

(6) *De conſecrat. diſtin. 1. cap. 49. Romanis inſcriptio eſt. Item ex concilio Africano c. 8. Sacramenta altaris &c. Et in marg. eſt. Concor. c. 29. concilij Carth. tertij. Anſel. l. 9. c. 3. Inſcriptio cap. 54. Liquido apparet. de conſecr. diſt. 2. eſt. Item Auguſtinus in libro reſponſorum ad Ianuarium cap. 6. Et in marg. eſt. epiſt. 118. & Beda 1. Corin. 11. Iuo p. 2. c. 112. Pann. l. 1. c. 146. Alg. l. 2. c. 1. Vide etiam dialogo 11. addit. 17.*

(7) *Vide dialogi 13. addit. 7.*

(8) *Ante caput 19. Seculares. de conſecr. diſt. 2. in editione Romana hæc verba ſunt. Item ex concilio Agathenſi c. 18. Et in marg. eſt. Burch. l. 5. c. 23. Iuo par. 2. c. 33. Inſcriptio cap. 13 e. diſt. hæc eſt. Item Auguſtinus de eccleſiaſticis dogmatibus c. 53. Quotidie Euchariſtiæ communionem percipere nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum ſuadeo, & hortor &c. In marg. hæc ſunt. Valfridus de rebus eccle. c. 12. Sent. 4. diſt. 12. Algerus l. 1. c. 22. & 10. Poly. l. 3. tit. 16. Anſ. l. 9. c. 9. Burch. l. 5. c. 15. & 16. Iuo par. 2. c. 25. & 26. Pann. l. 1. c. 150. Et ver. Idem epiſt. 118. c. 3. Dixerit quiſpiam non quotidie &c. eſt in marg. Amalarius de eccleſ. offi. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda 1, Cor. 11. & ibi gloſſ. ord. Eugippus. Et in notis. Caput ex duobus. B. Auguſtini locis confectum, & in ſummam redactum, ex ijſdem, vbi opus eſſe viſum eſt, & emendatum eſt, & auctum. Algerus autem. & Valfridus Strabo citant vſque ad verſ. Idem ex Gennadio Maſsilienſi presbytero, quem beatus etiam Thomas quolib. 12. art. 10. facit auctorem libri de eccleſiaſticis dogmatib. Et Platina in vita Symmachi, & Magiſter Sent. lib. 2. diſt. 8.)*

(9) *Capitis 22. Triforme. de conſecrat. diſt. 2. in eodem libro inſcriptio eſt. Item Sergius Papa ait. In margin. eſt. gloſſa ordin. 1.*

Cor. 11. *Sent*.4.*diſt*... *Amalarius l*.3.*c*.35. *Alcuinus fol*.79. *Micrologus c*.17. *Rabanus de inſtit. cler. c. vlti. Alg. l*.1.*c*.19. *Ordo Romanus fol*. 5. *Pann. l*. 1.*c*.141.

(10) *Eiuſd. diſtin. ſecundæ inſcriptio capitis* 23. *Trib. gradib. in eod. libro hæc eſt. Item ait Clemens Papa epiſt*. 2. *Et in marg. eſt. Ordo Romanus fol*. 87. *Polyc. l*. 3. *tit*. 16. *Burch. l*. 5. *c*. 11. *Iuo par*. 2. *c*. 21. & 64. & 86. *Pann. l*. 1. *c*. 149.

(11) *In eodem libro capitis* 21. *Omnis homo. eiuſd. diſtin. inſcriptio eſt. Item ex concilio Eliberitano. In marg. eſt. Burch. l*. 5. *c*. 22. *Iuo par*. 2. *c*. 32. *Pann. l*. 5. *c*. 152. *In notis. Nec inter*] *Hæc vſque ad finem abſunt hoc loco a Burchardo & Iuone, ſuntque ſumma quædam capitis Sæculares. ſupra ead.*

DE ALIIS MAIORIBVS ERRORIBVS Gratiani ex B. Antonini ſententia.

Dialogus decimusſeptimus.

A. QVANTVM ego præuideo, periculum eſt C. ne hic nobis totum Gratianum de manibus auferat. C. Quid ita? A. Quia hac ſola machina B. Antonini adhibita, magnam noſtri præſidij partem expugnauit. C. Magis mihi viſus eſt adhuc de re ſatis nota egiſſe, quam illi facile conceſſerimus, eſſe apud Gratianum non pauca morib. non recepta, aut contrarijs conſtitutionibus abrogata. B. Majora ſunt, quæ molior. Oſtendam enim illum hominem ſtupidum fuiſſe, multiſque in rebus nihil vidiſſe. C. Ain vero? B. Audies, quid ſanctiſſimus vir de hoc homine dicat. In primis notat quod etiam Ioannes Teutonicus fecit, Gratianum dixiſſe perplexo inter duo mala, hoc eſt peccata, licere minus eligere, idque perpetrare. Atqui numquam cogitur quis peccare, nec poteſt eſſe perplexus neceſſario: ergo falſum eſt, licere alicui minus peccatum eligere. Id confirmat Hieronymi, & Auguſtini, & B. Thomæ verbis. A. Quib.

Diſt. 13. *in prin*.

verbis vtitur Gratianus? B. Item aduerſus naturale ius nulla diſpenſatio admittitur, niſi forte duo mala ita vrgeãt vt alterum eorum neceſſe ſit eligi. Vnde in concilio Toletano IIX. cap. II. ſic legitur. Duo mala &c. Item Gregorius in moralib. Nerui teſticulor. Leuiathan &c. A. De duob. malis, non de duobus peccatis Gratianus loquitur. B. At in verbis Toletani concilij, & B. Gregorij, quibus ſuam opinionem fulcire nititur, inuenies duorum peccatorum mentionem. A. Illos igitur accuſa, non Gratianum. Nam de duobus malis quæ peccata non ſint, vera eſt Gratiani ſententia. Et præſtat amittere brachium, quam caput: & incidere in manus Dei, quam hominum; & his ſexcenta *1 Paral. 21.* ſunt ſimilia. B. At poſtea diſtin. XIV. ſic Gratianus ait. Verum hoc ita in vna, eademque perſona intelligitur. Cete- *Diſt. 14. in prin.* rum an in diuerſis eadem diſpenſatio locum habeat, videlicet, vt committamus minora, ne alij grauioribus implicentur, merito quæritur. Non tibi videtur affirmare, quod iſti dicunt? A. Mihi aperte id dicere non videtur, ſed in eam ſententiam inclinare, & lectorem eo laqueo induere, quo ſe non facile liberet. B. Id mihi ſatis eſt. (1) Sequitur illud de preſbyteris, vt poſſint ex conſuetudine, ſi vrgeat neceſſitas, & Epiſcopi abſint, chriſmate pueros in fronte ſignare. Id falſum eſſe ait poſt Ioannem, & B. Thomam, & alios Theologos. Verba Gratiani diſtin. XCV. hæc ſunt. *Diſt. 95. c. 2. p. 1.* Sed iſtud Gregorij pro ſcandalo ſedãdo ſemel conceſſum legitur. Illud autem Leonis Papæ, & Gelaſij, vſu approbante, præualuit: niſi forte, vbi aliquor. conſuetudo hoc admiſit, vt in abſentia Epiſcopi, extrema neceſſitate cogente, ex conceſſione Gregorij, preſbyteri baptizatos in frontibus liniant. Prohibitio vero Leonis, & Gelaſij in eo caſu intelligatur, cum Epiſcopi præſentes ſunt, vel cũ non cogit vltima neceſſitas. A. Diſplicẽt hæc omnia. Namque ordinarij miniſtri huius ſacramẽti ſunt Epiſcopi, vt in con- *a 2. q. 1. c. 14. prohibentur. in fine. & cap 16. quæ Lotharius. p. 1.* cilio Tridẽtino dicitur. (2) B. In notorijs ſiue manifeſtis non requiri ordinem iudiciarium: *a* reprehendit Antoninus, quaſi non ſemper verum ſit, ſed aliquando, vt notat Ioannes Teutonicus. Item quod poſtea Gratianus dicit. *b* Ali- *b c. 20. Deus. p quando. c. q.*

quando euidentia ipſa operis reum eſſe teſtatur; quando opere publico crimen ſuum confitetur: tunc poſt ſecundam & tertiam correctionem, ſine examinatione damnandus eſt, ſi incorrigibilis extiterit. Neque enim in his notorijs requiritur admonitio, ſiue correctio, aut forte correptio. (3) A. Hæc leuia ſunt. B. Illud grauius eſt, quod anathema in verberantes clericos *a* interpretatur, ſeparationem a ſacramentis, & ab ingreſſu eccleſiæ, non a communione fidelium, *b* quod Ioannes etiam notat. A. Calumniam mihi pati videtur Gratianus. Non enim id aperte dixit. Immo inter excõmunicationem & anathema prius hanc differentiam ſtatuit, quam ego minime probo; vt anathema ſit, cum ſeparatur quis a conſortio fidelium: excommunicatio, cum ſe quis ſeparat, aut a ſuperiore ſeparatur ab ingreſſu eccleſiæ, & a communione Euchariſtiæ, vt pænitentibus euenit. B. Inconſtantiæ crimen effugere non poteſt; quod enim de excommunicatione dixerat, id de anathemate in hoc crimine interpretatur. (4) Sequitur illud de interpretatione horum verborum Gregorij. Sententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda eſt. Contingit, inquit, aliquando, vt adulter ſententiam pro ſacrilegio reportet, cuius reatum in conſcientia non habet. Hæc ſententia etſi iniuſta ſit, quia non eſt in eo crimen, ſuper quod lata eſt ſententia; tamen iuſte ab eo reportata eſt: quia ex reatu adulterij iamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc caſu intelligenda eſt illa auctoritas Gregorij. Sententia paſtoris &c. Hoc & Ioannes, & Antoninus improbant: qui volunt, vt quamuis ſit iniuſta, niſi poſt appellationem lata ſit, vel contineat intolerabilem errorem, a iudice ſuo lata, eum liget, & ab eo ſeruanda ſit. A. Seruandam eſſe publice, non negarem; ligare eum apud Deum, dubito. Illa tamen Gregorij verba placent. Qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel injuſte; nec paſtoris ſui iudicium temere reprehendat: ne etſi injuſte ligatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat. (5) B. Illud etiam reprehendunt; quod dixerit, orientis clericos, qui vxores habeãt, habere etiam

a 17. q. 4. c. 29. *ſi quis.*

b 11. q. 3. c. 24. *ad menſam. §. euidenter.*

11. q. 3. c. 1. & c. 77. *non ſolũ. §. 1.*

re etiam bona propria poſſe, quibus vxoribus & filijs conſulant: ſic etiam his, qui in occidente filios ex legitimo matrimonio habent, ſiue vxoribus viuis continentiam profeſſis, ſiue mortuis; non vero licere his clericis, qui ab infantia ſacræ militiæ traditi ſunt, niſi forte retinendo ſua a ſumptibus eccleſiæ abſtineāt. Contra autem illi ſtatuunt omnibus clericis licere habere propria, niſi eis renunciauerint, vt regulares, vel qui voto ſe aſtrinxerunt paupertatis; vel in primitiua, vt aiunt, eccleſia, quorum erant bona communia. Hunc errorem in notis quoque ſelectorum virorum inuenio reprehēſum. A. Iure quidem reprehenditur. Sed & Chriſtum Dominum, & Apoſtolos propria bona habuiſſe, declaraſſe videtur Ioannes XXII. duab. conſtitutionibus. *a* (6) B. Poſt hæc, vt imperfecte docens reprehenditur in quæſtione, an liceat clericis in iudicio ſua repetere. *b* quod dixerit, licere pro damno vitando, non pro lucro quærendo: aut pro communibus ſuarum eccleſiarum rebus ſtare in iudicio, eaſque defendere. Veriuſque eſſe, eos clericos qui habere poſſunt propria bona, poſſe etiam ea repetere in iudicio. alios nomine monaſteriorum ſuor. ſi præſunt eis? minores mandato ſuperiorum. (7) A. Leue etiam hoc eſt crimen. B. Sequitur illud, quod ex iure ciuili ſumptum eſt. Sufficere bonam fidem in præſcriptione XXX. annor. initio poſſeſsionis, licet poſtea quis mala fide poſſederit. *c* Mendoſe tamen Gratiani locus refertur a B. Antonino, quod etiam in aliis quibuſdam accidit. A. Innocentius III. in concilio generali Lateran. cap. XLI. ſic ait. *d* Oportet, vt qui præſcribit, in nulla temporis parte, rei habeat conſcientiam alienæ. (8) B. Si poſt votum ſimplex caſtitatis iurat quis aliquam ducere vxorem, ſacramentum illicitum eſſe fatentur Gratianus & Antoninus: ſed ſeruare hoc ſacramentum non vetari, pœnitentia de voti fractione indicta, ait Gratianus; quod verum eſſe conſummato matrimonio, Antonino placet. namque ſi non conſummauerit, prohibetur ſeruare id ſacramentum, et peccat, inquit, mortaliter. A. Vide Cæleſtini III. reſcriptum: quod Gratianus videre non potuit. B. Illud quoq;

12. qu. 1. ca. 24. præcipimus. p. ſed notandum.

a Extrau. cum inter & extra. quia quorundam. Io. 22.

b 14. q. 1. c. 1. p. 1.

c 16. q. 3. c. 15. placuit. p. præſcriptionum.

d ca 3. de præſcr. in 4. collect. & c. vlt. eo tit. Gregorius IX.

22. q. 4. c. vlt. p. vnde datur. & p. eſt etiam.

ca 2. qui cleri. vel vou. in 2. collect. & c. 6. rurſus. e. tit. Greg IX.

poſt B. Thomam notat: dixiſſe Gratianum, poſſe quem iurare, ne clerici tonſuram, neve monachi habitum vmquam accipiat: ac ſi iurauerit, ſeruandum eſſe. Illicitum eſſe iuſiurandum eis videtur, & peccaſſe iurantem, quod obicem, inquiunt, oppoſuit Spiritui ſancto. A. Verum mihi eſſe videtur, quod dicunt. Sed Gratianus de eo loquitur, qui cogebatur a parentibus alterutrum facere, qui ſine vllo peccato potuit iurare, ſe id non facturum, inuitum ſcilicet. (9) B. Quod ſequitur, omitti potuiſſet; ſed ne quid relinquam, dicam Gratianum & Ioannem Teutonicum notat Antoninus, quod affirmaſſe videantur, eum, qui cogit aliquem falſo iurare, aut exigit ab eo iuſiurandum: ita peccare, vt is, qui pejerat. Sed id verum eſſe ait, cum ſcit, aut probabiliter credit, falſum illum iuraturum. Iudex quęque exigens ſacramentum iuris ordine obſeruato, ſiue per ſe, ſiue parte petente, non peccat, etſi ſciat, vel credat illum falſo iuraturum, vt B. Thomas ſcribit. (10) A. Cetera alterius actionis ſint.

22. q. 5. in prin.

(1) GRATIANI *verba ſunt in editione Romana diſtin.* 13. *in prin. Item aduerſus naturale ius nulla diſpenſatio admittitur; niſi forte duo mala ita vrgeant; vt alterum eorum neceſſe ſit eligi. Vnde in concilio Toletano* 8. *c.* 2. *legitur. Duo mala licet ſint cautiſsime præcauenda &c. In marg. eſt. Iuo p.* 12. *c.* 16. *Pann. l.* 8. *c.* 119. *Et in notis. In ipſo concilij capite multa antecedunt, & ſequuntur, quæ perlegenda ſunt. Item diſt.* 14. *in prin. Gratianus ait. Verum hoc in vna, eademque perſona intelligitur. Ceterum an in diuerſis eadem diſpenſatio locum habeat, videlicet vt committamus minora, ne alij grauioribus implicentur, merito quæritur.*

(2) *Verba etiam Gratiani ſunt diſt.* 95. *cap.* 2. *Presbyteros par. Sed iſtud. in editione Gregoriana, vt in ipſo dialogo relata ſunt.*

(3) *Hæc eiuſd. Gratiani verba ſunt in eodem libro ante caput* 15. *Manifeſta.* 2. *q.* 1. *Verum hæc de illis intelligenda ſunt, quorum crimina ſunt occulta: ceterum quæ manifeſta ſunt, iudiciarium ordinem non requirunt. Vnde Ambroſius. Manifeſta accuſatione non indigent. In notis additur. Iuo in epiſtola ad Hugonem, quæ incipit, Litteras r. p. ſic ait. Manifeſta autem accuſatione non indigere teſta-*

tur B. Ambroſius ſuper epiſt. ad Corin. ita dicens de eo, qui cum nouerca [Iudicis non eſt, &c.] vt infra c. de manifeſta. Item cap. 16. Quæ Lotharius par. 1. e. q. hæc etiam Gratiani verba ſunt. In manifeſtis enim calliditate accuſantium non opprimitur reus &c. atque ideo in talibus iudiciarius ordo non requiritur. Et cap. 20. Deus omnipotens. par. Quando autem. ita Grat. ſcribit. Aliquando euidentia ipſa &c. vt in dialogo.

(4) *Sunt etiam hæc eiuſd. Gratiani verba in eodem libro 11. qu. 3. c. 24. Ad menſam. par. Euidenter. Hæc ſententia excommunicatio vocatur: quæ a communione corporis, & ſanguinis Chriſti notatum prohibet &c. Qua ſententia non ſeparatur quis a conſortio fidelium. Eſt & alia ſententia, quæ anathema vocatur: qua quiſque ſeparatur a conſortio fidelium. de qua ſupra [Cum excõmunicatis nolite communicare] &c. Et poſtea. Iuxta igitur hanc diſtinctionem intelligẽda eſt illa auctoritas Innocentij Papæ ſecundi [Si quis ſuadente diabolo &c.] vt infra cauſa [Quidam presbyter] (in marg. eſt. 17. q. 4.) vt iuxta etymologiam vocabuli anathemati, id eſt, ſeparationi ſubiaceat, qui in edictum illud inciderit, qui a corpore, & ſanguine Chriſti, & ab ingreſſu eccleſiæ ſe alienum facit: qui impias manus in clericem (ſcribe clericum) iniicere auſus fuerit: qui etiam a nullo Epiſcoporum abſolui, id eſt more pœnitentium reconciliari poterit, niſi primum Apoſtolico conſpectui ſe repræſentare curauerit.*

(5) *In eadem cauſa 11. q. 3. ante cap. 1. verba Gratiani ſunt in eodem libro. Sed quod ſententia Epiſcopi ſiue iuſta, ſiue iniuſta fuerit, timenda ſit, Gregorius homilia 26. in euangelia teſtatur dicens. Sententia paſtoris, ſiue iuſta ſiue iniuſta fuerit, timenda eſt. In notis additur. Ipſa prorſus B. Gregorij verba leguntur infra ead. c. Non ſolum. verſ. Vtrum iuſte. Eiuſd. Gratiani verba ſunt cap. 77. Non ſolum. par. 1. e. q. Cum ergo ſententia ex ordine iniuſta eſt, nec tunc ab ea recedendum eſt: quia etiam, antequam ſententia daretur in eum, pro qualitate reatus ſui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando &c. vt in dialogo. Et poſtea. Paſtor ergo vel abſoluere indiſcrete timeat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu &c. vt in ipſo dialogo.*

(6) *Gratianus ita in eodem libro ſcripſiſſe dicitur. 12. q. 1. c. 24. Præcipimus. par. 1. Sed notandum eſt, Epiſcopos orientales vxores habere, & filios: quoſdam autem ex noſtris partibus cum in laicatu,*

ſiue in minoribus ordinibus conſtituti habeant vxores, & filios, ſiue morte vxoris interueniente, ſiue continentia pari voto ſeruata, ad ſacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad ſuos, & ſuor. vſus. Qui autem ab infantia ſacræ militiæ traditi ſunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla eſt eis excuſatio proprietatis: niſi fortaſſe retinendo ſua, a ſumptibus eccleſiæ abſtineant.

(7) *Idem Gratianus ait in eodem libro 14. q. 1. c. 1. par. 1. Prohibetur perfecto in iudicio ſtare captando lucrum, ſed non euitando damnum. Vel aliter. Aliud eſt, ſua poſſidere: aliud eſt communium procuratorem eſſe. Canonici non poſſident ſua: quia res oblata non ſunt alicuius. Vtuntur enim rebus eccleſiæ non vt ſuis, ſed tamquam ad diſpenſandum ſibi creditis &c.*

(8) *Verba etiam Gratiani ſunt in eodem libro 16. q. 3. c. 15. placuit. par. præſcriptionum. Bona vero fides non ad tractum medij temporis, ſed ad initium poſſeſſionis refertur. Sufficit enim in initio cuiq. bona fide poſſidere cœpiſſe, etiam ſi medio tempore ſcientiam rei alienæ habuerit. In marg. eſt. al. conſcientiam.*

(9) *Hac etiam in eodem libro eiuſdem Gratiani verba ſunt 22. q. 4. c. vlt. par. Vnde datur. Aliquando datur namq. iuramento deeſt iuſtitia, veluti cum quiſpiam poſt votum caſtitatis ducit vxorem, iuramento firmans numquam ſe ab ea diſceſſurum: quod quamuis illicitum ſit, quia iuſtitia ſibi probatur deeſſe: tamen auctoritate Auguſtini ſeruari præcipitur. Et poſtea. Eſt etiam id, quod iuratur, aliquando vitioſum, non natura ſui, ſed ex cauſis extra venientibus: veluti cum aliquis poſt votum caſtitatis iurat alicui ſe habiturum eam in coniugem. Coniugem namque habere, in ſe ipſo malum non eſt: tamen huic ex voto pernicioſum eſt. Hoc autem iuramentum etiamſi illicitum ſit, non tamen ſeruari prohibetur: ſed de violatione voti pœnitentia ſibi iubetur indici. Et verſ. Ex modo. Veluti dum aliquis a parentibus coactus, vt clericatus tonſuram, vel religionis veſtem ſuſcipiat, ſe neutrum facturum iuramento firmauerit. Hoc quamuis aliquibus videatur reprehenſibile; quia opus charitatis iuramento ſe non facturum promiſit; nulla autem auctoritate ſeruari prohibetur &c.*

(10) *Illa quoque Gratiani verba ſunt in eodem libro 22. q. 5. in prin. Quod autem quinto loco quæritur, ſi licitum eſſet, quod Archi-*

diaconus iurauerat, an Epiſcopus eſſet reus periurij, qui ad peierandum Archidiaconum cogebat; facile poteſt diſcerni. Si enim conſentiens pari pœna cum faciente puniendus eſt; multo magis ille, qui cogit, reus admiſſi criminis probatur.

DE EADEM RE.

Dialogus decimusoctauus.

C. QVID illud eſt, quod apud Gratianum legitur ex Nicolai reſponſo ad conſulta Bulgarorum: A quodam Iudæo neſcitis, vtrum Chriſtiano, an pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis? quo pacto is, qui Iudæus erat, potuit paganus eſſe? aut de eo, quem certum erat, Iudæum eſſe, dubitabatur, num Chriſtianus eſſet, an paganus? A. Conſuluiſti fontes eius capitis? nuper enim prodierunt illa Nicolai reſponſa. C. Conſului. caput eſt cıv. non tertium, vt Demochares edidit. Varietas verbor. nulla eſt, neque etiam apud Iuonem Carnotenſem. *a* A. In libro Cæſarauguſtano *b* inueni: A quodam viro, pro, A quodam Iudæo, ſcriptum. quod mihi vehementer placuit. Sunt qui putent illum Iudæum natione fuiſſe, non religione. C. Id mihi non fit veriſimile. (1) Sed cur magis credendum eſt huic libro, quam fontibus ipſis? A. Quia non ſunt ipſi fontes, ſed fontium imagines. Idem de veterib. libris dicendum eſt: in quo plerique falluntur. Dum enim putant ſatis eſſe, ſi quid in veteri libro inuenerint, referre; etiam ea, quæ recte edita ſunt, mutare audent. Sed multo tutius eſt, probare prius omnia, & cum priori, & poſteriori ſententia conferre. Et quia de falſis inſcriptionibus alijs diebus actum eſt; vide, quid in hoc eodem libro Cæſarauguſtano & in alio veteri legi Syricio Papæ adſcriptū: Vino ægrotum baptizari poſſe, modo in nomine Trinitatis baptizetur. C. Hoc Eccleſia catholica non recepit. B. Neque Syricius hoc vmquam dixit: ſed vanus aliquis ſe-

De conſec. d. 4. c. 24. a quodā.

a Iuo lib. 1. tit. 2. c. 22. panorm. & part. 1. c. 148 decr.

b Cæſ. lib. 12. c. 62.

Cæſ. li. 12. c. 9.

mipaganus. Quid? illud, quod apud Iuonem *a* inueni ex Auguſtini libris *b* acceptum, Concilium Sardicenſe concilium Arianorum fuit? A. Ego id non apud Iuonem ſolū, ſed etiam in alijs libris legi; *c* & aut Auguſtinum falſo deceptum fuiſſe putaui, aut ea verba non eſſe Auguſtini. Et in Africa fuiſſe id concilium non reiectum apparet ex concilio Carthaginen. I. cap. v. *d* in quo ſanctiſſimum concilium appellatur. Licet ſextæ ſynodi Patres, in quibus ipſe Aurelius Auguſtinus fuit, non adgnouerunt duos eſſe eiuſdem concilij canones, quia Legatis Romanis concilij Nicæni eſſe dicebantur. Mitto, quod in Corpore canonum, & in omnibus Græcis & Latinis collectionibus conciliorum habeantur, & in Leonis IV. epiſtula inter eos numerentur, per quos iudicant, & iudicantur Epiſcopi. (2) Sed quo progredimur? redeamus ad Antonini notas. B. Non multa reliqua ſunt. Quorum primum eſt de differentia eius, qui veterem hæreſim defendit; & eius, qui nouam ſuſcitat. illum excommunicatum eſſe, & ſuſpenſum ab executione ordinis, & iuriſdictionis, & ſic neminem poſſe excommunicare: de alio Gratianus dubitat, quia toleratur, & non reicitur, vt excommunicatus, & ſic valent ab eo geſta. Ioannes & Antoninus omnes eſſe excommunicatos affirmant, & neminem poſſe excommunicare: licet alia gerat, dum toleratur. A. Non id aperte Gratianus dicit, quod iſti notant. Seruandæ autem ſunt Lucij tertij, & Innocentij tertij conſtitutiones. (3) B. Quædam poſtea notat B. Antoninus, ſed oblitus eſt locum certum indicare, in quo ea Gratianus ſcripſerit; ſunt autem ea, quæ refert, diſtin. l. non in eadem illa cauſſa XXIV. in qua ſuperiora cōtinebantur. Quæritur de lapſis poſt baptiſma in aliquod crimen, & pænitentibus an poſſint ad ordines ſacros & dignitates, vel parochias promoueri: aut iam promoti permanere poſt crimina in eiſd. & ad alia promoueri queant. Refertur Gratiani diſtinctio: vt ſi vere eos pæniteat, vtrūque poſſint: ſi ficte, neutrum poſſint. Obicit hic noſter exceptionem de his criminibus, quæ inducunt irregularitatem. Neque enim pænitere ſatis eſt, ſed ſuperioris diſpen-

a *Iuo par. 4. c. 80. dec.*
b *Aug. contra Creſconium li. 3. & 4.*
c *Caſ. lib. 1. c. 47.*
d *Diſt. 71. c 6. Priuatus. al. Primatus.*
Diſtin. 20. c. 1.
24. q. 1 in prin. & c. 4. audiuimus. p. 1.
cap. ad abolendam. & c. excōmunicamus. de hæret.
Diſt. 50. c 24. ſacerdos. p. quomodo.

ſatio eſt neceſſaria. Alia diſtinctio Gratiani eſt, ſi crimina ſunt occulta, tunc poſſint promoueri; ſi manifeſta, non poſſint. Sed eodem modo addatur exceptio irregularitatis. & ex qualitate criminum cognoſci poterit, an requiratur diſpenſatio, & an diſpenſare debeat Epiſcopus, vel Pontifex Romanus. A. Hoc ipſum Gratianus fateretur. (4) B. Capitale crimen extremo loco poſitum eſt aduerſus Gratianum de pænitentijs diſtin. 1. & eius fratrem, vt vulgus putat, Petrum Lombardum, quem Magiſtrum ſententiarum appellant. Ambo enim fratres quæſtionem proponunt, an ſit neceſſaria oris confeſſio, quam ſacramentalem vocant, ad remiſſionem peccatorum; vel ſola contritio cordis, & ſecreta ſatisfactio ſufficiat, etiam ſi copia vel facultas adſit preſbyteri. Neuter ſoluit quæſtionem: immo Gratianus multis in vtramque partem relatis ait. Cui autem harum potius adhærendum ſit, lectoris iudicio reſeruatur. Vtraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros. Mox addit Theodori Cantuarienſis verba. Quidam Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci: quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent, vt tota fere ſancta eccleſia, & quæ ſequuntur. A. Cabilonenſis concilij ſecundi ſub Carolo verba ſunt cap. XXXIII. Referunt etiam Capitularia *a* & Burchardus, *b* & Iuo. *c* Sed hi duo vt Gratianus; Capitularia, & concilia carent illis verbis, vt Græci: item illis; vt tota fere ſancta eccleſia. Et Gratianus quæſtionem alijs verbis proponit. Neque enim is illa addit, cum facultas adeſt preſbyteri. Et cum hæc quæſtio ante Innocentii tertii in concilio generali cap. XXI. conſtitutionem propoſita fuerit a B. Thoma, & Antonino; vterque frater crimine liberatur. Non quod ſacramentum pænitentiæ non ſit a Chriſto inſtitutum, cuius partes ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio, vt in concilio Tridentino aperte definitum eſt: ſed quo tempore confitendum eſſet ſacerdotibus hoc tum primum declaratum eſt. B. Vis dicam, quod ſentio? A. Quid eſt, cur opus ſit, veniam petere? B. Tota hæc diſtinctio plus nocet nobis, quam prodeſt. Male autem incerta ſunt hæc, vt

ca. 32. preſbyteros. in fine. e. diſt.

De pænit. d. 1. c. 88. quamuis. p. quibus & c. vlt.

a *Capit. lib. 7. c. 58 in addit.*
b *Burc. lib. 19. cap. 145.*
c *Iuo part. 15. c. 155. decret.*

De pænit. & remiſ. c. omnis.

quæſtio tertia cauſſæ xxxiii. & poſtea aliæ quæſtiones, & cauſſæ additæ. Præſtitiſſet de pænitentiis poſt omnes cauſas ante tractatum de conſecratione conſcribere. A. Sunt, qui putent hos duos tractatus non eſſe Gratiani, quamuis Gratianus ipſe aliquot locis in cauſſis eorum faciat mentionem; & in quibuſdam libris non eſſe diſtinctos capitib. ſeparatis; numeris autem capitum certum eſt nullum Gratiani volumen fuiſſe diſtinctum ante Contianam editionem. C. Cur tu eos numeros non ſequeris, ſed aliam rationem? A. Ego numeros addidi ante eam editionem; neque diuinare potui, quid in ea ſcripturus eſſet Contius. Varietatis cauſſa eſt, quod ille caput ſecundum appellat, quod ego primum eſſe puto. principium enim quæſtionis primũ caput appellare nolui, quotiens verbis Gratiani conſtat. Eſt etiam alia varietatis cauſſa in capitibus Paleæ nomine adſcriptis, quæ ab eo nonumquam omittuntur, aliquando numerum augent. Sed quid Romani ſelecti viri de hac prima diſtinctione ſtatuunt? B. Hæc verba in ſcheda inueni. Tractatus hic de pænitentia non videtur eſſe Gratiani, ſed alicuius paullo antiquioris, & totus huc videtur tranſlatus. deeſtq; in exemplaribus antiquis. A. Non eſſe antiquioris Gratiano apparet, quia multa ex Digeſtis adfert, & ex alijs libris iuris ciuilis, quæ omnia ſunt Gratiani tẽpore quaſi poſtliminio reſtituta. B. Nimius eſt in his referẽdis, & valde ineptus. ſed alia verba referam ſelectorum virorum. Verbis Gratiani in extrema hac diſtinctione: Cui autem harum &c. hæc adſcribi iuſſerunt. Errat in hoc gratianus. & non eſt dubitandum, quin peccata mortalia, quantumcumque occulta, ſacerdoti ſecreto ſint confitenda: & nullus defendit alteram opinionem, quam quiſque voluerit. Item verbis Theodori, vel potius concilij Cabilonenſis alia addunt. Cum enim ita ſcriptum ſit. Confeſſio

c. vltim. de pæn. d. 1.

itaque, quæ ſoli Deo fit, quod eſt iuſtorum, purgat peccata. Ea vero, quæ ſacerdoti fit, docet, qualiter ipſa purgentur peccata. Adiciunt Romani. Non docet, ſed efficit veram purgationem: & ſacerdos tamquam Dei miniſter vere purgat a peccatis. & gloſſa in verbo docet errat, dum ait: hoc

ait: hoc eſt ſignum ſacerdoti, quod peccata dimittuntur confitenti per contritionem, nam vere dimittuntur per abſolutionem ſacerdotis: & falſum eſt, quod ipſa abſolutio ſit ſignum remiſſionis, cum ſit cauſſa efficiens remiſſionis. Illud etiam mutant, quod in eodem capite dicitur: Deus namque ſalutis & ſanctitatis auctor: ſanitatis auctor ſcribendum cenſent; & poſtea, hanc ſuæ potentiæ medicinam, non ſuæ pœnitentiæ. vtrumque ex concilijs, niſi quod illic vox medicinam omittitur. quæ neque in Capitularib. eſt, neque apud Burchardum & Iuonem. (5) A. Suntne alia in eadem diſtinctione animaduerſa? B. Capite ſexto, cuius initium, Si quis non dicam. addunt. Valde alienæ ſunt hæ leges a diſputatione de pœnitentia, & capite xxxii. extremo. Gratianus, vel quicumque eſt auctor huius tractatus. oſtendit ſe non recte ſentire de confeſſione ſacramentali; Cum tamen hoc ſit certum, quod dum adeſt facultas ſacerdotis, quoduis peccatum mortale debemus ei ſecreto confiteri. Et quia Gratianus ſæpe repetit huiuſmodi errorem, fiat hoc loco notatio. A. Si vox debemus conſilium ſignificat, nihil Gratianũ lædit hoc conſilium: ſi præceptum, non ſemper verum eſſe alij dicent. ſed certis caſibus puta mortis, vel periculi, vel ante Euchariſtiæ ſumptionem: alio tempore ſeruanda eſt conſtitutio Innocentij tertij, & ei, qui eam obſeruauerit, ſatis eſt, ſi propoſitum habeat confitendi tempore debito, cum contritione præſenti, vt docet Antoninus tuus poſt B. Thomam. (6) B. Notantur etiam alia Gratiani verba capite xxcvi. Vnde euidentiſſime datur intelligi, quod ſine confeſſione oris peccata poſſunt deleri. Falſum eſt, inquiunt, hoc inde probari. Et poſtea. Latentia vero peccata non probantur ſacerdoti neceſſario eſſe confitenda, & eius arbitrio expianda. Non recte, inquiunt, loquitur. & cap. xxx. Luce clarius conſtat &c. (7) Capite xix. cuius initium, Aut facta. mendum in illis verbis eſt: Tempus diſcernit emanſorem a furtiuo: ſcribendum enim eſt fugitiuo ex Pãdectis. (8) Sed melius eſt ordine librorum Gratiani de eius erroribus agere. A. Id in alium diem differamus. Hoc tantum

De pæn. d. 1. cap. 6 ſi quis.

c. 32. facilius p. hoc idem. e. d.

c. 86. quis aliquãdo. p. econtra auctoritas.

d. p. Latentia. & c. 30. ſi cui. in fine e. diſt.

c. 19. aut facta. e. d.

Philin. in c. ex parte. 2 ver. leges inſerta. nu. 43. prope fin. de reſcri.

admoneo, ſuperioribus Antonini locis exſtare Philini triginta fere notata loca, quibus Gratianus ab gloſſis, vt vocat, reprehendit. (9)

(1) De *conſecrat. diſtin. 4. cap. 24. in Romano libro inſcriptio eſt. Item Nicolaus ad conſulta Bulgaror. c. 104. A quodam Iudæo neſcitis, vtrum Chriſtiano, an pagano &c. In marg. hæc ſunt. Sent. 4. diſt. 3. Alger. l. 3. c. 6. Iuo p. 1. c. 148. Pann. l. 1. c. 29. Et in notis. Iudæo] Apud Algerum eſt, vt audio. Verum in originali poſt hoc caput ſequuntur verba hæc: Sed primum, vtrum Chriſtianus, an paganus ipſe Iudæus extiterit, vel ſi poſtmodum factus fuerit Chriſtianus. inueſtigandum eſt. (ipſe vir, pro ipſe Iud. ſcribo.)*

(2) *Diſtin. 71. c. 6. in eodem libro inſcriptio eſt. Item ex concilio Carthagin. 1. c. 5. Primatus Epiſcopus Vegeſeliſitanus dixit &c. In marg eſt. Burc. l. 2. c. 43. Iuo p. 6. c. 144. Anſ. l. 6. c. 124. Primatus) al. priuatus. (ſcribo, Priuatus,)*

(3) *Gratiani verba ſunt in eodem libro 24. q. 1. in prin. Quod autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non poſſit facile probatur. Omnis enim hæreticus aut iam damnatam hæreſim ſequitur, aut nouam confingit. Qui vero hæreſim iam damnatam ſequitur, eius ſe participem facit &c. Et cap. 4. Audiuimus par. 1. Sin autem ex corde ſuo nouam hæreſim confinxerit; ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit: quia nec poteſt deiicere quemquam iam proſtratus &c. In notis eſt. Sin autem) Non defuerunt, qui crederent hæc quoque eſſe Alexandri. Sed apud Iuonem, & in Pannormia non habentur: & in vetuſtis Gratiani codicibus hic eſt ea nota. quæ ſolet apponi verbis Gratiani. Et eſt ſecundum membrum diuiſionis in ipſo quæſtionis principio a Gratiano propoſitæ: omninoque & ſtylus, & quæ dicuntur, ad id confirmandum concurrunt.*

(4) *Hæc etiam ſunt in eodem libro Gratiani verba, diſtin. 50. c. 24. Sacerdos. par. 1. Sunt quidam, quos non odium criminis, ſed timor vtilitatis, & amiſſio proprij gradus, & ambitio celſioris ad pænitentiam cogit. Hos ſacri canones irrecuperabiliter (al. irreparabiliter) deiiciunt &c. Et cap. 32. presbyteros. in fine. e. diſt. Poſſunt & aliter diſtingui præmiſſæ auctoritates. Quor. enim crimina manifeſta ſunt; ante vel poſt ordinationem, a ſacris ordinibus deiiciendi ſunt:*

quorum autem peccata occulta ſunt, & ſatisfactione ſecreta, ſecundum ſacerdotis edictum purgata; in propriis ordinibus remanere poſſunt. In marg. eſt. Raba. pæn. c.1.

(5) *Initio tractatus de pænitentia in Gregoriana editione ſcriptum eſt: Quæſtio tertia* (*cauſæ* XXXIII.) *Et in marg. eſt. TRACTATVS de pænitentia. Et mox Gratiani verba ſunt. His breuiter decurſis, in quibus extra negotij finem aliquantulum euagati ſumus, ad propoſitæ cauſæ tertiam quæſtionem pertractandam* (*qua quæritur, Vtrum ſola cordis contritione, & ſecreta ſatisfactione, abſque oris confeſſione quiſque poſſit Deo ſatisfacere*) *redeamus &c. Ad vocem Vtrum, eſt in marg. additum. DISTINCT. I. Et in notis. Gratianus ad explicandam hanc tertiam quæſtionem multa attulit. Quam perlongam tractationem, qui eum ſecuti ſunt, in ſeptem diſtinctiones diuiſerunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla eſt diſtinctionum ſeparatio: in aliquibus vero in margine tantum eſt, Diſtinctio prima, ſecunda, &c. Vtrum ſola*) *Hæc coniungenda ſunt cum ſuperioribus quemadm. in peruetuſtis ſunt coniuncta: ab illis enim pendent. Ante caput extremum eiuſdem diſtin.*1. *hæc Gratiani verba ſunt. Quibus auctoritatib. vel quibus rationum firmamentis vtraq. ſententia ſatisfactionis, & confeſſionis innitatur, in medium breuiter expoſuimus. Cui autem harum potius adhærendum ſit, lectoris iudicio reſeruatur. Vtraque enim fautores habet ſapientes, & religioſos viros. Vnde Theodorus Cantuarienſis Archiepiſcopus ait in pænitentiali ſuo. Quidam Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci. Quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent, vt tota fere ſancta eccleſia &c. In notis hæc ſunt. Lectoris iudicio*) *Certiſſimum eſt, & pro certiſſimo habendum, peccati mortalis neceſſariam eſſe confeſſionem ſacramentalem, eo modo, eo tempore adhibitam, quo in concilio Tridentino poſt alia concilia eſt conſtitutum. Extremo capiti hæc adduntur in notis. Burchardus etiam, & Iuo caput hoc citant ex pænitentiali Theodori. In Capitularibus adiectis cap.*58. *hæc leguntur. Quidam Deo ſolummodo confiteri debere dicunt peccata: quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent. Quod vtrumque non ſine magno fructu intra ſanctam fit eccleſiam &c. In concilio Cabilonenſi* 2. *c.* 33. *ead. fere habentur, addita ad initium voce Quia, & nonnullis alijs in extrema clauſula, quæ notabuntur. Vt Græci*] *Hæc verba, itemque illa, vt tota fere ſancta*

eccleſia, & illa, & hoc perfectorum eſt, & illa, Quod eſt iuſtorum, abſunt quemadm. a Capitulari, ita etiam a concilio. In marg. hæc ſunt. In Capitul. adiectis c.58. In Cabil. conc.2. c. 33. Burch. l.19. c.145. Iuop.15. c.155. Ad illa verba, Sed tamen Apoſtoli &c. additur in marg. Et ſecundum Apoſtoli inſtitutionem confiteamur Iac.5. Et in notis. In Capitulari, & concilio pendet adhuc oratio, & priori illi membro, vt & Deo, &c. redditur nunc alterum mēbrum his verbis, & ſecundum Apoſtoli inſtitutionem &c. In ſcholio. Docet] Id eſt, hoc eſt ſignum ſacerdoti, quod peccata dimittantur confitenti per contritionem. Additur in marg. Immo docet ordinarium purgandi modum eſſe per ſacerdotes abſolutionem. Deus enim, vt continuo ſubiungitur, ſanitatem largitur plerumq. medicor. operatione. Operatione, inquit, non oſtenſione. Ad vocem ſanctitatis, additur in marg. al. ſanitatis. In eodem extremo capite eſt: plerumque hanc præbet ſuæ pænitentiæ medicinam inuiſibili adminiſtratione; plerumque medicor. operatione. In notis eſt. Suæ pænitētiæ medicinam) In concilio, atque apud Burchardum, & Iuonem legitur ſuæ potentiæ. A Capitulari autem (prout ex ipſius lectione animaduerti poteſt) totum iſtud primum abeſt periodi membrum.

(6) *Capite ſexto Si quis non dicam. eiuſdem diſtin. 1. in eodem libro non ſunt verba ex ſcheda ſelectorum virorū relata. Nihil etiam additum eſt cap.32. Facilius. in fine.*

(7) *Quod dicitur apud Gratianum cap.87. Romanis e diſt. 1. cuius initium, Quis aliquando. par. Econtra auctoritas. his verbis notatur. Vnde euidentiſſime datur intelligi, quod ſine confeſſione oris peccata poſſunt deleri. In notis eſt. Vnde euidentiſſime] Loquitur ex perſona aduerſam partem ſuſtinentis. Vere enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim ſacerdoti tamquam Deo cōfitetur, is minime dicitur ſe apud alios accuſare, ſed potius neſcientibus aliis ſeipſum punire. &c. Ad verſ. Latentia vero peccata. nihil additur. Nihil etiam additur cap.30. Si cui. verſ. Luce clarius conſtat.*

(8) *Inſcriptio capitis 19. Aut facta. e. diſt. in eodem libro hæc eſt. Vnde in Digeſtis tit. de pœnis. In marg. eſt Ibid. le.16. (hoc eſt, lib.48. Digeſt. tit.19.) Ad illa verba, Tempus diſcernit emanſorem a furtiuo additur in notis. Furtiuo in aliquot vetuſtis codicibus & originali eſt, fugitiuo. ſed ob gloſſam non eſt emēdatum. Ad illa verba, Euentus ſpectatur, vt a clementiſſimo. additur. Clementiſſimo]*

Sic emendatum eſt ex pandectis Florentinis, cum antea legeretur, dementiſsimo. Quod in Baſilicis lib. 60. tit. 52. l. 16. ſic explicatur. Vir clemens, nec ſeditioſus &c.

(9) *Verba Philini ſunt. Gratianum improbat.*

Gloſſa in prin. diſt. 13.

Gl. 2. *in prin. diſt.* 18.

Gl. vlt. in c. de Syracuſane. (13.) *diſt.* 28.

Gl. in c. Cenomanenſem. (13.) *par. cum ergo. ver. de fornicatione. diſt.* 56.

5. *Gl. in c. Statuimus.* (8.) *p. his omnib. diſt.* 61.

Gl. in c. Valentinianus. (3.) *ver. electus. diſt.* 63.

Gl. vn. in c. ſcire (8.) *p. neceſſario. & c. ſeq. diſt.* 76.

Gl. 2. *in c. Sicut Chriſtus.* (75.) 1. *q.* 1.

10. *Gl. vlt. in c. cum ſcriptura.* (83.) 1. *q.* 1.

Gl. in c. quod quidam. (97.) *p. opponitur. ver. poteſtas. & ver. poteſtatem. e. q.* 1.

Gl. in c. etſi illa (23) *& gl.* 1. *in p. breuiter.* 1. *q.* 7.

Gl. 3. *in c. Euphemium* (7) *p. hinc. colligitur. ver. infamen.* 2. *q.* 3.

Gl. in c. a iudicib. (33.) *p. quod de arbitris. ver. valebit.* 2. *q.* 6.

15. *Gl. in c. ei qui.* (41.) *p. nullus. ver. in notorijs.* 2 *q.* 6.

Gl. in c. ſi teſtes. (3.) *p. ſoli teſtes. ver. inſtrumentis.* 4. *q.* 3.

Gl. in c. nullus. (2.) *p. aliquando. ver. per officiales.* 4. *q.* 4.

Gl. in c. teſtimonium. (9) *p. nec honore. ver. iureiurando.* 11. *q.* 1.

Gl. in ſumma. 12. *q.* 1.

20. *Gl. in c. præcipimus.* (24.) *p. cum ergo. ver. ſed notandum. e. q.* 1.

Gl. in c. pen. p. ſi ergo. ver. hoc meum. e. q. 1.

Gl. in c. non ſane. (15.) *ver. patrocinium.* 14. *q.* 5.

Gl. in c. ſi quis. (29.) *p. qui autem. ver. repetundarum.* 17. *q.* 4.

Gl. in c. ſi illic. (29.) *p. ſed obijcitur. ver. Achab.* 23. *q.* 4.

25. *Gl.* 1. *in c. ſic quippe.* (45.) *p. ex his.* 27. *q.* 2.

Gl. in c. ſi quis. (24.) *p. quamuis. ver illud vero.* 32. *q.* 7.

Gl. in c. omnis. (37.) *p. alij e contrario. de pæn. d.* 1.

Gl. in c. quis aliquando. (87.) *p. e contra. ver. confitemini. e. diſt.* 1.

Gl. in c. de quarta. ver. quadragenaria. de præſcr.

DE ERRORIBVS QVIBVSDAM, ET mendis Gratiani in diſtinctionibus.

Dialogus decimusnonus.

B. QVOTIENS in manus meas Gratiani liber venit, venit autem infrequens, totiens me a legendo deterret initium. Humanum genus duob. regitur, naturali videlicet iure, & moribus. Ius naturale eſt, quod in lege, & euangelio continetur. His addit multa ex Iſidoro ſumpta in etymologijs, quæ etiam huic diuiſioni repugnant, vt illud: Fas lex diuina eſt, ius lex humana. Omne autem ius legib. & moribus conſtat. Ius aut naturale eſt, aut ciuile, aut gentium. Ius naturale eſt commune omnium nationum. id melius ius gentium dixiſſet, ſic enim poſtea definit. Ius gentium appellatur, quia eo iure omnes fere gentes vtuntur. quaſi vero ius omnium nationum naturale ſit; omnium vero gentium, ius gentium: quo nihil ineptius inueniri poteſt. At hic noſter ius naturale dixit, quod in lege & in euangelio continetur. (1) A. Non quidquid in Moyſis lege & in euangelio continetur, id ius naturale Gratianus appellat, ſed vel de decalogo intelligi debet, vel de eo, quod ſequitur: cum quiſque iubetur facere alij, quod ſibi vult fieri. Sed age videamus, quid in prima diſtinctione Romani notant. B. Quod capite VII. in iuris naturalis exemplis poſitum eſt: liberorum ſucceſſio, & puerorum educatio, illi ſcribendum ex veterib. Iſidori & Gratiani libris cenſent: liberorum ſuſceptio & educatio. A. Id aptius eſt, vt poſt viri, & feminæ coniunctionem ſcribatur, & in iure ciuili ita eſſe exiſtimo: hinc liberorum procreatio, hinc educatio. (2) B. Capite XII. dicitur. Ius Quiritium eſt proprie Romanorum, quod nulli tenent, niſi Quirites. Illi ſcribunt, quo nulli tenentur, niſi Quirites: ex veteribus libris. Et quod poſtea ſequitur. In quo agitur de le-

Vide diſt. 5. in prin. & diſt. 6. in fine.

ca. 7. ius naturale. diſtinct. 1.

c. vlt. e. diſtinct.

gitimis hereditatibus, vel curationibus, vel de contractib. ita mutant, vt Contius admonuit; delendum enim eſt hoc membrum, vel de contractibus & pro curationib. cretionib. eſt ſcribendum. A. Hoc etiam confirmatur veteribus libris, & Iſidorus ipſe notat, quid cretio ſit, poſt Vlpianum in fragmentis libri ſingularis regularum.(3) B Initio diſtinctionis v. in illis verbis: Nunc autem ad doctrinam naturalis iuris, & ceterorum reuertamur: differentiam, pro doctrinam aptius ſcribunt. Multa vero in hac v. & in vi. diſtinctione dicuntur, quæ melius in alium locum Gratianus reſeruaſſet. Quod his verbis Romani notant. Viſum fuit Doctoribus vt diſtinctio hæc vi. quamuis ſuperioribus parum cohærere videatur, atque extra rem hoc loco poſita ſit a Gratiano, neque tollatur, neque in alium locum transferatur. Hoc idē placuit congregationi generali. Scopus enim eſt hoc opus corrigere, & ſupplere, quæ deſunt Gratiano, non decurtare. Mihi vero facilius omnia ſanare in animo eſt. C. Quo tandem pacto? B. Vna litura, vt ille noſter ait. A. Iocaris tu quidem, vt ſoles. Sed quid de vii. diſtinctione habes dicere? B. Permulta. Principio ſelecti viri notant, neque Solonem primum Athenienſibus, neque Trimegiſtum Ægyptijs leges tradidiſſe. De Solone aperta res eſt, cum Draco legiſlator eo fuerit antiquior. De Trimegiſto videndus Cicero lib. iii. de legib. & Lactantius lib. i. cap. vi. Inſtitution. Item de nominibus Decemuirorum, qui xii. tabulas ſcripſerunt, quæ referre Gratiano minime fuit neceſſe: placuit illis patrib. vt cum Faſtis Capitolinis conferrentur. Quod vero ſequitur, Nouæ autem leges a Conſtantino Cæſare cœperunt, & quæ poſtea de Codice Theodoſiano ſcribuntur, Iſidori, & Gratiani ignorantiam detegunt. Cum enim potuiſſent in libris Iuſtiniani certiora de origine iuris, & de tribus illis veteribus Conſtitutionum libris, & quarto Iuſtinianeo, atque de Nouellis tam eiuſd. Imperatoris, quam ſuperiorum referre: hæc ſola poſteris reliquerunt, quæ, vt Contius notat, in Alarici breuiario continebantur. A. Quæ de Conſtantino dicuntur, accepta eſſe arbitror ex Theodoſij

Diſtin. 5. in prin.

Diſt. 7. c. 1.

Nouella Conſtitutione. *a* Iſidorum ius ciuile hoc a Iuſtiniano editum ignoraſſe crediderim; a Gratiano video in hoc iſto libro multa referri ex Digeſtis, & Conſtitutionibus multorum Imperatorum. Et potuit ex Iuonis Panormia, *b* cuius mihi habuiſſe cognitionem videtur, hoc ipſum de Iuſtiniano referre, quod etiam ſcriptum ſcio in excerptionibus Iuonis, *c* & in libro Cæſaraug. *d* ex hiſtoria Pauli Diaconi, & Anaſtaſij bibliothecarij. (4) Dic nunc de diſtin. IIX. ſi quid eſt nota dignum. B. Capite primo *e* mendoſum eſt illud: Vultis, vt reticeamus leges, vt gaudeatis? recitemus enim ſcribendum eſt, vt eſt apud Auguſtinum, & Iuonem, *f* & Anſelmum. *g* (5) Capite quarto *h* pro illis verbis: Plane quis dubitet, veritati manifeſte conſuetudinem cedere? ſcribendum, veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere? Reſpondent enim verbis illis impugnantium Auguſtinum: Veritate manifeſtata cedat conſuetudo veritati. Quæ omnia non recte Iuo edidit in Panormia, in Excerptionibus vero recte, *i* item liber Cæſarauguſtanus. *k* (6) Sequitur caput v. quod alijs vi. eſſe placuit, quod caput primum eſt eor. quæ Pet. Ciacon ad te miſit. Incidi enim nuper in eum indicem incertorum capitum Gratiani, quorum numerus eſt fere DCC. A. Rem mihi pergratam feceris, ſi de his quoque locutus fueris. B. Nihil plane eram dicturus, niſi cum illo indice, quid tu reſcripſiſſes, inueniſſem. Illud igitur caput Gregorio Papæ ad Guillimundum Auerſanum Epiſcopum inſcribunt Iuo in Panormia, *a* & Gratianus: Gregorio VII. ad Vvimundum Auerſanum Epiſcopum, idem Iuo in Excerptionibus *b* Auguſtino Demochares, & alij non recte. Romani in veteribus libris Gratiani Gregorio VII adſcriptũ referunt. Id igitur tantiſper retineamus, quoad certiora inueniantur. (7) A. In IX. diſtin. ſcio eſſe quædam verba Auguſtini male accepta. B. Capitis quinti initium eſt, Ego ſolis eis ſcriptorum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre. Iuo in Panormia ita ſcribit. Ego ſolis illis ſcripturarum libris, qui iam &c. In Excerptionibus Gratiani ſcripturam confirmat. eorum pro eis,

a Nou. Theod. & Valent. 1.
b *Iuo li. 2. tit. 12. c. 7. 8. & 9. panorm.*
c *Iuo par. 4 c. 170. & 171. & 172. decr.*
d *Cæſ. libr. 2. c. 31 & 32.*
e *Diſt. 8. c. 1.*
f *Iuo par 3 c. 194. decr.*
g *Anſ. lib. 12. c. 57.*
h *c. 4. veritate diſt. 8.*
i *Iuo lib. 2. tit. 12. cap. 29. panorm. & part. 4. c 208 decr.*
k *Cæſ. lib. 1. c. 17.*
c 5. ſi conſuetudinem c. d. 8.
a *Iuo libr. 2. tit. 12. c. 30. pan.*
b *Idem par. 4. c. 213 decret. Diſt. 9. c. 5. ego.*
Iuo lib. 2. tit. 12. c. 32. panorm. & part. 4. cap. 74. decr.

pro eis, habet liber Cæſarauguſtanus. *c* cetera, vt Gratia- c *Caſ. libr. 1.*
nus. Romanis placet: Ego ſolis eis ſcripturarum libris: aut *cap. 8.*
eis ſcriptorum libris. Et poſtea pro illis: audeam credere,
malunt, firmiſſime credam: quod etiam habent Iuo, & li-
ber Cæſaraug. In extremo capite in illis verbis: non ideo
verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt; ſed quia mihi per a-
lios auctores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod
a vero non abhorret, perſuadere potuerunt. Romani mu-
tant: ſed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel
probabiles &c. & abhorreat, pro abhorret. quod poſtre-
mum in Panormia eſt. ſed non canonicos illic eſt, ſed hoc:
vel per illos auctores & canonicas. in Excerptionib. eſt
Romanorum ſcriptura. In libro Cæſaraug. ſed quia mihi
vel per alios auctores, & canonicas &c. abhorreat. In libro
B. Auguſtini eſt: vel per illos auctores canonicos, vel pro-
babili ratione &c. (8) Capite nono editum eſt, primoque *c. 9. noli. d. 9.*
hoc genus litterarum ab auctoritate canonum diſtinguen-
dum eſt. ex Auguſtino ſcribendum: primo quia &c. &
canonis, pro canonum, ſic enim diuinas ſcripturas appel-
lare ſolet, non canones. A. Sic etiam Iuo, *a* & Deuſdedit, a *Iuo par. 4.*
b & liber Tarraconenſis *c* ediderunt. (9) B. Capite primo *c. 236. decret.* b *Deuſdedit*
diſtinct. x. *d* duorum heroum, ſcribendum cenſent, pro *c. 2.*
duorum horum. ex Nicolai epiſt. quæ exſtat, ad Epiſco- c *Tarr. libr. 1.*
pos, qui apud Conuiciniũ villam publicã ſecus ciuitatem *c. 143.* d *Diſt. 10 c. 1.*
Siluanectis in Cõcilio conuenerũt: & ex Anſel. Lucenſi. *e* e *Anſ. lib. 12.*
(10) Incerta capita ſunt ſex. primum Felici adſcribit Gra- *c. 34.* f *Diſt. 10. c.*
tianus *f* poſt Anſelmum, *g* quidam Felici tertio. (11) Se- *certum.*
cundum Leoni IV. ad Lotharium Auguſtum, Iuo, *h* & Gra- g *Anſ. lib. 4.*
tianus, *i* & liber Cæſarauguſtanus, *k* cuius verba mendo- *c. 11.* h *Iuo lib. 2. tit.*
ſa videntur. De capitulis, vel præceptis imperialib. veſtris, *12. c. 12. panor.*
veſtrorumque etiam Pontificum prædeceſſorum irrefra- *& part. 4. c. 176. decr.*
gabiliter cuſtodiendis. A. Vox, Pontificum, aut vox præ- i *c. 9. de capi-*
deceſſorum, ſuperuacanea eſt. Agitur enim de capitulis, *tulis. d. 10.* k *Caſ. libr. 1.*
ſiue capitularibus Imperatorum, quæ Lotharius poſtula- *c. 61.*
bat a Pontifice Romano ſeruari: quamobrem omiſſa voce
Pontificum, recte dicetur, veſtrorumque prædeceſſorum.
Si vero vox Pontificum, retineatur; de Pontificibus hoc

eſt Epiſcopis, intelligi oportet, qui Capitularia in ſynodis cum Imperatoribus fecerunt; vox prædeceſſorum, omitti debet. B. Vtraque vox eſt apud Iuonem, & in libro Cæſarauguſt. ſed varietas eſt in illis verbis, veſtris, veſtrorumque etiam: eſt enim in Panormia, noſtris, noſtrorumque: & in Excerptionibus veſtris, noſtrorumque etiam: in Cæſaraug. veſtris, noſtrorum &c. Romanis placet; veſtris, noſtrorumque Pontificum prædeceſſorum. Sed vidi manu Petri Ciaconis ſcriptum; veſtris, veſtrorumq; prædeceſſorum. A. Id igitur teneamus, quoad fontes aperiantur. (12) C. Cur addit Contius: Sedit hic Leo huius nominis primus Ludouici Pij filius &c. ſub Michaële orientis, & Lothario occidentis Imperatoribus? Cum neque hic Leo primus ſit, ſed quartus; neque aliquis eorum fuit Ludouici filius. B. Numquam id Contius ſcribi iuſſit, ſed librarij culpa eſt. nam quæ erant Lotharij, dedit Leoni. Hic Lotharius primus fuit, Ludouici filius, Caroli nepos. Mox de Leone alia dicũtur perperam edita. Minus probo, quod capite proximo ait, Ioannem VII. fuiſſe feminam. Sunt alia nonnulla in hoc libro, quæ Contij famam lædunt, de quibus alias. Tertium caput Ioanni IIX. ad Ludouicum Imperatorem, adſcribit Iuo, *a* & quidam veteres libri apud Contium, Ioanni VII. Gratian. *b* Iuoni autem magis credere debemus, quia prior fuit, & quia plura verba ex ead. epiſtula adfert, quæ idem Gratianus *c* Ioanni IIX. adſcribit, item Iuo *d* in epiſtulis. (13) Quartum caput Gelaſio Papæ ad Rufinum, & Aprilem Epiſcopos adſcribunt Iuo, *e* & Gratianus, *f* & liber Cæſarauguſtanus *g* Scribendum vero eſt: Quis aut leges; non, Quis autem leges. item admonitiones paternas, non modernas. (14) Quintum eidem Pontifici ad Theodoricum Regem iidem tres adſcribunt Iuo, *h* & Gratianus, *i* & Cæſarauguſtanus liber. *k* (15) Extremum Auguſtine mihi concede laborem; de extremo capite dicendum eſt, quod eſſe Leonis quarti dicitur ad Lotharium Imperatorem, quod latius Iuo *l* refert, quam Gratianus. Coniungi autem poſſunt ead. verba cum verbis capitis IX. huius diſtin. X. de quo antea diximus, & cum

a Iuo par. 4. c.230. & par 6. c.115. decret.
b c.10. vides. d.10.
c Diſt.86.ca.3. facientis.
d Iuo epi.71. vel 38. decano Beluacen.
e Iuo libr.2. tit. 12. c.3. pan. & par.4.c.179. & part. 6. cap. 104 decr.
f c.11 quis au tem d 10 & d 94 cap.11. qua a it.
g Caſ lib. 1. c.55.
h Iuo d tit.12 c.14. panor & d part. 4.c.180. decr.
i c.12. certũ. e.d.10.
k Caſ.d.li.1. c 56
l Iuo d tit.12. c.15. pan. & d. par. 4. cap.181. decr.

capite XVI. & XXXI. diſtinctionis lxiii. *m* quamuis hæc duo ad Lotharium, & Ludouicum Auguſtos inſcribantur. Hæc de ſex incertis capitib. huius diſtinctionis. (16) A. Placet mihi tuum conſilium, vt hic tuus ſit huius diei labor extremus. *m Diſt.63.c.16 Reatina. & 31. inter nos.*

(1) Hoc *eſt initium Gratiani voluminis in editione Gregoriana. Concordia diſcordantium canonum. Ac primum de iure diuinæ, & humanæ conſtitutionis. Diſtinctio prima. Humanum genus duob. regitur &c. vt in dialogo. In notis hæc ſunt. Ac primum] Hoc loco in manuſcriptis codibus magna eſt varietas. Nam partim nulla eſt hoc loco inſcriptio: partim vero legitur, De iure ſcripto, & non ſcripto, & quod cui præponatur, & legum auctoribus, & duorum malorum electione, ſiue diſpenſatione. Aut, Ac primum de iure conſtitutionis naturæ diuinæ, & humanæ. Aut, De iure naturæ, & humanæ conſtitutionis, quam Dominicus de Geminiano agnoſcit, & extat in nonnullis antiquioribus editionib. Aut, De iure naturæ, & conſtitutionis: quæ inſcriptio maxime videtur conuenire tractationi Gratiani qui ſæpe ad hæc capita reuertitur, vt initio diſtin. 5. 7. 8. 15. & 11. q. 1. c. ſi quæ cauſæ. hunc totum locum indicans ſcribit; Require in principio, vbi differentia ſignatur inter ius naturale, & ius conſtitutionis. Verumtamen in hac tanta varietate, quæ, vt aliæ coniecturæ mittantur, argumento eſſe poteſt, nullam hic a Gratiano ipſo poſitam eſſe rubricam, ſatis viſum eſt retēta vulgata lectione ceteras indicare. Diſtin. v. in principio hæc verba ſunt. Nunc ad differentiam naturalis iuris, & ceterorum reuertamur. &c. Sed cum naturale ius in lege, & euangelio ſupra dicatur eſſe comprehenſum &c. In notis eſt. Nunc ad differentiam] In vulgatis legebatur, Nunc autem ad doctrinam. Emendatum eſt ex vetuſtis codicibus, & ex principio diſt. 15. vbi hoc repetitur.*

(2) *Verba capitis 7. diſtin. 1. cuius initium, Ius naturale, in eodem libro hæc ſunt. vt viri, & feminæ coniunctio, liberorum ſucceſſio, & educatio &c. item depoſitæ rei, vel commendatæ pecuniæ reſtitutio &c. In notis eſt. Succeſſio] In trib. codicib. manuſcriptis Iſidori, & aliquot Gratiani legitur, liberorum ſuſceptio, & educatio; quæ lectio conuenit cum l. 1. ff. de iuſt. & iur. verſ. hinc deſcendit. Ad vocem commendatæ, additur in marg. al. commodatæ reſtitutio.*

(3) *Capitis extremi eiuſdem diſt.1. in eodem libro verba ſunt. Ius Quiritum eſt proprie Romanorum, quod nulli tenent, niſi Quirites, ideſt Romani. In quo agitur de legitimis hereditatibus, de cretionibus, de tutelis &c. In notis hæc ſunt. Cretionibus] Antea legebatur, vel curationibus, vel de contractibus. Emendatum eſt ex codicib. Iſidori tam impreſſis, quam manuſcriptis. Quid autem ſit cretio, declarat Vlpianus in ſuis titulis c.22. & ipſemet Iſidorus in eodem lib.5. etymo.c.24. In marg.eſt. Alciatus 3. diſpunct. c.7.*

(4) *Nihil eorum, quæ dicuntur addita fuiſſe a ſelectis viris diſt.6. in editione Romana inuenitur. Fieri autem potuit, vt ea poſtea improbata ſint. Sic etiam diſt.7. c.1. & 2. nihil in notis adſcriptum eſt. Quædam tamen nomina Decemuirorum ſunt mutata. Non recte autem Curatius pro Curiatius ſcribitur. De voce differentiam pro doctrinam diximus in addit.1. in fine.*

(5) *Diſtin.8. cap.1. in eo libro inſcriptio eſt. Vnde Auguſtinus ait tract.6. ad c.1. Ioannis. Quo iure defendis villas eccleſiæ? diuino, an humano? &c. In marg.eſt. Anſel. l.12. c.62. Iuo p.3. c.194. Pann. l.2. c.63. In notis. Eccleſiæ] Hæc dictio non eſt apud B. Aug. Nam ibi agit contra Donatiſtas; qui legib. Imperator. villas ſibi adeptas & Eccleſiæ catholicæ attributas eſſe querebantur. Quare, cum Donatiſtæ dicerent, villas noſtras tulerunt: fundos noſtros tulerunt, vt eos ipſe conuincat, nullũ ius in illis habuiſſe, aut habere: quibuſdam præpoſitis addit iſta. Quo iure defendis villas? diuino &c. Et infra 11.q.1. c. ſi quæ cauſæ. vbi Gratianus citat initium huius capitis, iſta dictio Eccleſiæ non habetur. Eſt tamen apud Anſel. Iuonem, & in Pannormia locis indicatis. Tolle] Quoniam gloſſa obſtitit, ne omnia emendarentur, aut adderentur, quæcumque addenda videbãtur; placuit integrum apponere locum B. Auguſtini. Apud ipſum igitur poſt ver. humano, antecedentis paragraphi, hæc ſequuntur: Vultis legamus leges Iuriſperitorum &c. vultis recitemus leges, vt gaudeatis, quia vel vnum hortum habeatis &c.*

(6) *Verba capitis quarti eiuſdem diſtin.8. in eodem libro hæc ſunt. Item Auguſtinus lib.3. de baptiſmo contra Donaſtitas c.6. Veritate manifeſtata cedat conſuetudo veritati: plane reſpondeo, quis dubitet veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere? In marg. hæc ſunt. Sub perſona Liboſi Vagenſis. Et Iuo par. 4. c.208. Pann. l.2. c.165. infra ead.c. qui contempta. Et verſ. Item. Nemo. additur in*

marg. Ibid. c.8. ſub perſona Felicis a Buſtacenis.

(7) *Inſcriptio cap. 5. eiuſd. diſtin. eſt in eod. libro. Item Gregorius Vvimundo Auerſano Epiſcopo. Si conſuetudinem fortaſſis opponas &c. Et in marg. eſt. al. Guitmundo. Et Iuo p. 4. c. 213. Pann. l. 2. c. 166. Et in notis. Gregorius] In aliquot manuſcriptis, & apud Iuonem eſt, Gregorius VII. Et in huius Pontificatu Guitmundus Auerſanus Epiſcopus ſcripſit de corpore, & ſanguine Domini contra Berengarium, qui liber extat.*

(8) *Hæc in eodem libro verba ſunt cap. 5. diſtinct. 9. Idem (Auguſtinus) ad Hieronymum epiſt. 19. Ego ſolis eis ſcriptorum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem, honoremque deferre, vt nullum eorum ſcribendo erraſſe audeam credere &c. In marg. eſt. Iuo p. 4. c. 74. Pann. l. 2. c. 119. ſcripturarum lib. ori. & Pan. Eorum auctorem in ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credam) orig. Iuo, & Pan. Et in fine. non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi per alios auctores, vel canonicas, vel probabiles rationes, quod a vero non abhorreat, perſuadere potuerunt. In notis eſt. Mihi per alios] Sic etiam in manuſcriptis, & in gloſſa. Apud B. Aug. eſt, mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione. nec multo ſecus apud Iuonem. Alias vero nonnullas varietates ſatis viſum eſt in margine indicare.*

(9) *Eiuſdem Auguſtini verba ſunt in eod. libro a Gratiano relata cap. 9. Noli. e. diſt. 9. cuius inſcriptio eſt. Idem (Auguſtinus) ad Vincentium epiſt. 48. contra Donatiſtas. Noli frater &c. colligere velle calumnias ex Epiſcopor. ſcriptis, ſiue noſtror. ſiue Hilary, ſiue (antequam pars Donati ſepararetur) ipſius vnitatis, ſicut Cypriani, & Agrippini primo quia hoc genus litterarũ ab auctoritate canonis diſtinguendum eſt. In margin. hæc ſunt. Deusdedit p. 2. Anſel. l. 4. c. 58. Iuo p. 4. c. 236. Et in notis. Siue antequam) Ante a legebatur, ſiue Cypriani, & Agrippini, antequam pars Donati ſeparetur. Reſtituta eſt vera lectio ex B. Auguſtino, & aliquot exemplarib. Gratiani, & Iuone. Cyprianus enim, & Agrippinus multo ante Donati ſchiſma in eccleſiæ vnitate deceſſerãt: qua in re errauit auctor gloſſæ. Ad extrema verba (Deus vobis reuelauit) additur Ita etiam originale, & Iuo, & aliquot editiones noui teſtamenti. Sed idem B. Auguſtinus in Ioannem tract. 5. 45. 53. & 98. & alibi fere ſemper legit, reuelabit, & explanãt. Græce eſt ἀποκαλύψει. In ſcholiis. Donati)*

Donatus primo fuit catholicus: ſed poſtea eſt in hæreſim lapſus: cuius hæreſi adhæſerunt Cyprianus & Agrippinus. (Hæc falſa ſunt.)

(10) *In eodem libro inſcriptio cap.* 1. *diſtin.* 10. *hæc eſt. Vnde Nicolaus Papa ſcribit Epiſcopis in concilio apud Conuicinum congregatis. Lege Imperatorum non in omnib.&c. Et in marg.eſt. Iuo p.*4. *c.*87. *Pann.l.*2.*c.*138.*Anſ.l.*1.*c.*97.*Polyc.l.*1.*tit.*27. *Et in notis. Lege*] *Caput hoc ſumptum eſt ex epiſtola Nicolai, quæ extat in codice bibliothecæ Dominicanæ; de quo dictum eſt ſupra diſt.*8.*c. mala. Titulus autem epiſtolæ hic eſt. Nicolaus ſeruus ſeruorum Dei, Reuerendiſſimis, ac ſanctiſſ. confratrib. noſtris Metropolitanis Epiſcopis, & ceteris diuerſar. prouinciar. ac vrbium Præſulib. qui in Conuicinum villam publicam, ſecus ciuitatem Siluanectis, conueniſtis. Eadem epiſt. nuper impreſſa eſt in Appendice bibliothecæ ſanctorum Patrum. Obuiare*] *Apud Nicolaum ſequitur continenter, ad quod oſtendendum &c. Quæ autem apud Grat. ſunt interiecta, non ſunt hoc loco in epiſtola, neque in Polycarpo, neque apud Anſel. ſed verba illa, Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei. ſed ſubtus. a Burchardo, & Iuone citantur ex decretis Pij Papæ c.*3 *habentur autem in Capitularibus adiectis c.*17. *reliqua autem habentur infra in hoc eodem capite p. Ecce quemadm. Ad illa verba, Item. Lex Imperatorum &c. in marg. hæc ſunt. al. Idem. Et In cap. adiectis cap.*17. *Burch.l.*15.*c.*10. *Iuo p.*16.*c.*11. *Pann.l.*2.*c.*139. *Ad illa verba, Ad quod oſtendendum duorum horum, in margin. additur, heroum, orig.*

(11) *Capitis tertij eiuſdem diſtin.* 10. *in eodem libro inſcriptio eſt. Item Felix Papa. Certum eſt hoc &c. In marg. hæc ſunt. In exemplari Veronenſi eſt, Felix III. Et, Anſel. l.* 4.*c.*11. *Polyc. l.*1.*c.*18. (*forte tit.*18.)

(12) *Eadem diſtin.* 10. *capitis* 9. *in eodem libro verba ſunt. Item Leo IIII. Lothario Auguſto. De capitulis, vel præceptis Imperialibus veſtris, veſtrorumq. Pontificum prædeceſſorum irrefragabiliter cuſtodiendis, & conſeruandis &c. Et in marg. eſt. Iuo p.* 4.*c.*176. *Pann. l.*2 *c.*149. *Et in notis. Veſtrorumq.*] *Epiſtola hæc non eſt inuenta; & in iſtis verbis videtur ſubeſſe mendum: ex quo auctor gloſſæ errandi occaſionem ſumpſerit; qui Chriſtianis Imperatoribus cuiuſmodi fuerant prædeceſſores Lotharij, attribuat illud, quod Iſidorus de ethnicis dicit, nimirum Imperatores ſolitos fuiſſe appellari*

Pontifices. de qua re optime Gelaſius in tomo de Anathematis vinculo, & infra 21. c. cleros. Apud Iuonem legitur, veſtris, noſtrorumque etiam Pontificum prædeceſſorum; in Pannor. noſtris, noſtrorumq. Pontificum, & prædeceſſorum. Sed fortaſſe cetera quidem recte apud Grat. habent tantummodo ante dictionem prædeceſſorum eſt addenda coniuncta &, quemadm. eſt in Pannor. Nam hoc ſignificabitur, Imperatores illos ſolitos fuiſſe edere capitula adhibitis in conſilium Pontificib. regni, quod veriſſimum eſt. Omnino hæc, quæ a Leone ſcribuntur, ſpectare videntur ad capitula Caroli, & Ludouici, quæ Lotharius in vniuerſa Italia ſeruari mandauerat. Nam in legib. Longobardicis lib. 3. tit. 35. Lotharius ita conſtituiſſe traditur. Placuit nobis, vt capitula, quæ excerpſimus de capitulari bon. mem. glorioſiſſ. domini noſtri Caroli, & genitoris noſtri Lodouici Imper. inuictiſſimi, his omnibus, & fidelibus noſtris, & ſanctæ eccleſiæ in regno Italiæ conſiſtentibus per legem teneantur, & ſeruētur: & quicumque horum capitulor. contemptor extiterit, LX. ſolidis componatur. Id populo Ro. qui iure antiquo Romanor. vti prohiberetur, valde diſplicuit: ſicut ex c. fin. infra eadem diſt. colligi poteſt: diſſeminatusque etiam rumor fuit eandem eſſe Pontificis, ac populi ſententiam. De qua re Leo hac ſe epiſt. videtur purgare voluiſſe; & tamen poſtea pro conſeruādo iure ciuili Romanor. cum eod. Lothario iterum diligentius egit: quod apparet ex d. c. finali. Inſcriptio c. vlt. eſt, Item Leo IIII. Lothario Auguſto. Veſtram flagitamus clementiam, vt ſicut hactenus Romana lex viguit, &c. In marg. eſt. Iuo p. 4. c. 181. Pann. l. 2. c. 152. Et in notis. Veſtram] Videtur Lotharius populo Ro. quod hic Leo petiit, conceſſiſſe. Nam in legib. Longobardicis lib. 11. tit. 57 ſic habetur. Vt interrogetur populus Ro. qua lege vult viuere, & ſequitur conſtitutio. Lotharius Imp. Volamus, vt cunctus populus Rom. interrogetur, qua lege vult viuere &c. eidem legi, qua profitentur viuere, per diſpenſationem Pontificis, & noſtram, ſubiacebunt.

(13) *Verba capitis* 10. *e. diſt. in eodem libro hæc ſunt. Item Ioannes VIII. Ludouico Imperatori. Vides fili chariſſime; quia quod contra leges accipitur, per leges diſſolui meretur. In marg. eſt. Iuo p. 4. (deeſt, c. 230.) Inſcriptio cap. 3. Facientis. diſt. 86. hæc eſt. Item Ioannes VIII. In marg. eſt. Greg. l. 7. reg. ep. 114. indict. 2. Pelagius 2. ep. 3. Eleutherius ſup. diſ. 83. c. error. 2. q. 7. negligere. & 23.*

q.3.c.qui pont. Iuo p.6.c.115. Et in notis. Caput hoc ex varijs ſententijs hinc inde collectis confectum eſt: quar. prima vſq. ad verſ. emendare, ſumpta eſt ex epiſt. beati Gregorij 114. lib.7. ind. 2. Theodorico, & Theoberto Regib. Francor.

(14) *Ante caput 11. eiuſd. diſtinct. 10. hæc ſunt in eod. Romano libro. Item Gelaſius Rufino, & Aprili Epiſcopis. Quis autem leges principum, aut regulas patrum, aut admonitiones paternas dicat debere contemni &c. In marg. eſt. infra diſt. 54. c. quis aut. Iuo p. 4. c.179. Pann. l. 2. c. 150. Ad vocem autem, additur, al. aut. ad vocem paternas. al. modernas. Inſcriptio capitis 11. diſtin. 54. eſt. Idem (Gelaſius) Rufino, & Aprili Epiſcopis. Quis aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas &c. In marg. eſt. ſupra diſt. 10. c. 11. Iuſtin. nouell. conſti. 123. cir. fi. Deuſdedit p. 4. Iuo p. 6. c. 104. & p. 4. c. 179. Pann. l. 2. c. 150.*

(15) *Inſcriptio capitis 12. eiuſd. diſt. 10. eſt in eodem libro. Item Theodorico Regi. Certum eſt magnificentiam &c. In marg. eſt Iuo p. 4. cap. 180. Pann. l. 2. c. 151.*

(16) *Capitis vltimi inſcriptio poſita eſt in addit. 12. Inſcriptio c. 16. Reatina. diſt. 63. hæc eſt. Item Leo quartus Lothario & Ludouico Auguſtis. Et cap. 31. Inter nos. ead. inſcriptio eſt ſemicirculis notata, & additur vox Palea. Et in marg. S. Antoninus ibid. (hoc eſt, p. 2. tit. 16. c. 1. para. 2.) Iuo par. 5. c. 52.*

DE EADEM RE.

Dialogus vigeſimus.

C. QVOD de Ioanne VII. femina ſcripſit Contius, lippis & tonſorib. notum, cur improbetur, ſcire cupio. A. Fitne tibi veriſimile; quod nemo alicuius auctoritatis ſcriptor, niſi Martinus Polonus, & Marianus Scotus, ſiue quis alius tradidit; quod contra rerum naturam eſt; quia lippis & tonſorib. vt dicis, notum videatur; ideo verum eſſe credere? C. Quo pacto contra rerum naturam eſſe dicis? An non potuit accidere, vt lateret femina inter viros

viros? A. Potuiſſe non negabo. Sed facilius Byzantij quam Romæ, vt Leo IX. ſcribit, vbi ſæpe eunuchi Epiſcopi facti ſunt. Chriſtus vero, qui ne matrem quidem ſuam voluit ſacerdotem fieri, non paſſus eſſet feminam Petri ſucceſſorem fieri, claues regni cælorum tenere, in ſuprema illa ſede turpem illam meretricem ſedere, quæ tot habuit martyres & confeſſores; de qua illud dicitur, aut ſanctos recipere, aut ſanctos facere. C. Quaſi vero non aliquot fuerint peccatores electi, qui poſtea non meliores vitam turpiter egerint. A. Id ſi accidit aliquãdo, peccatis populorum adſcribitur. At contra rerum naturam eſſe dixi; quia nullum ordinem ſacrum recipere potuit; ita neque ſacerdos, neque Pontifex fieri, & electio nulla, atque irrita fuit. C. Quid ſi vtriuſque ſexus erat? A. Si in virili ſexu incaluiſſet, vt iuriſcon. ait, Pontifex fieri potuit. B. At hæc peperiſſe dicitur. A. Numquam Leo IX. qui multis annis poſterior fuit Ioanne VII. & IIX. feminæ electæ CP. feciſſet mẽtionem, ſi idem crimen in Romanum Pontificem obici poſſet. B. Placet hoc quidem. Sed quid dicis de Epiſcopa, preſbytera, diaconiſſa, & hypodiaconiſſa, quarum mentio fit in concilijs; & de diaconiſſis apud Iuſtinianum, & alios ſcriptores? A. Epiſcopi vxorem, Epiſcopam dictam inuenio, non quam duxit Epiſcopus, ſed quam antea habuit, quæ continentiam vouit, cum is ſacros ordines ſuſcepit. Sic preſbytera dicebatur preſbyteri vxor ſimilis, ſic diaconiſſa diaconi, & hypodiaconiſſa hypodiaconi vxor. Harum tamen duplex ſignificatio eſt, quia præter has vxores, erãt aliæ viduæ, quæ in baptiſmo fæminarum, & in oblationibus & quibuſdam alijs miniſterijs honeſtius inter ſui ſexus perſonas verſabantur, quam clerici. Sed redeamus ad Gratianum noſtrum. B. Diſtinctione XI. tria incerta capita notantur, caput ſecundum, ſeptimum & octauum. Secundũ Nicolao primo in epiſt. ad Michaëlem Imperatorem adſcribunt Iuo in Excerptionib. *a* & Gratianus, *b* & Demochares, & Cõtius. Eius capitis verba in cõciliis non inueni. Alia verba, quæ coniunxit Iuo, *c* inueniuntur in Panormia adſcripta eſſe Leoni quarto ad Lotharium Imp. Fier igitur

Leo IX. epiſt. 1. cap. 23.

l. quæritur. de ſtatu hom.

a *Iuo par. 4. c. 211. decret.*

b *Diſt. 11. c. 2. conſequens.*

c *Iuo lib 2. tit. 12. c. 19 pauor.*

poteſt, vt omnia ſint eidem Leoni adſcribenda. A. Non Leonis ſunt, ſed Nicolai in epiſt. ad Photium CP. quæ lecta eſt in ſynodo octaua ſub Hadriano, actione IV. (1) B. Capitis ſeptimi pars inuenitur apud Auguſtinum epiſt. XXCVI. ad Caſulanum preſbyterum, quæ inſcriptio eſt apud Burchardum, *d* & Iuonem, *e* & Gratianum, *f* & in libris Cæſarauguſt. *g* & Tarracon. *h* Verba illa: Et ſicut præuaricatores &c. cuius ſint ignoramus, licet ab omnibus ſint relata. (2) Caput octauum Auguſtino adſcribit Gratianus, *i* in libro de fide Chriſtiana; ſed nuſquam extat. (3) A. quid de alijs capitibus dicis, quæ certa ſunt? Memini enim caput quoddam inueniri Auguſtino adſcriptum in libro ex dictis Baſilij, quod eſt Baſilij in libro de Spiritu ſancto cap. XXVII. ad Amphilochium. B. Recte admones. Eſt id caput V. *a* cuius initium, Eccleſiaſticarum: Baſilio adſcribunt Burchardus, *b* & Iuo *c* rectius. Pro, in miniſterio, ſcribendum eſt, in myſterio. & pro, par ritus, par virtus. Illud etiam mendoſum eſt: Benedicimus fontem baptiſmatis oleo vnctionis. Huic accedit, quod ter oleo inungimus, quos baptizamus. Pro quibus apud Burchardum eſt: Benedicimus fontem baptiſmatis, oleum vnctionis. Huc accedit, quod ter immergimus, quos baptizamus: oleo vngimus. Apud Iuonem in Panormia priora verba mendoſa ſunt. Hæc poſteriora ita concepta ſunt. Huc accedit, quod ter mergimus; quod baptizatos oleo vngimus. Hæc Demochares probauit. Iuo in Excerptionibus Burchardi ſcripturam in his ſequitur. A. Cum Græcis fontibus hæc ſunt conferenda, quibus ſcio Burchardi & Iuonis varietates confirmari. C. Quid illud eſt? Vel quæ trifariam digeſta ſuper panem & calicem? A. Multifariam, non trifariam ſcripſit vetus interpres, vt ex Burchardo apparet, & ex Nomocanone. B. In extremo capite, in myſterijs obſeruata ſilentio, quam publicato ſcripto; habet Burchardus: in miniſterijs obſeruata magis &c. Gratianus. A. Id etiam græcis verbis confirmatur. Totum vero caput præclarum eſt ad hæreticorum impugnationes tollendas ex traditionib. Apoſtolor. Id credo græce & Latine Romanos edituros. B.

d *Burc. lib. 3. c. 126.*
e *Iuo d. ti. 12. c. 22 panor. & par. 4. cap. 78. dec. & epiſ. 179 vel 79. ad Galterium Beluacem. bibliothecar.*
f *Diſt. c. c. 7. in his.*
g *Cæſ. lib. 1. cap. 19.*
h *Tarr. lib. 6. c. 125.*
i *Diſt. 12. c. 8. catholica.*

a *Diſt. 11. c. 5. eccleſiaſticar.*
b *Burc lib. 3. c. 127.*
c *Iuo d. tit. 11. ca. 23. panorm. & d par. 4. c. 69. decr.*

Quid facturi ſint, ignoro. (4) De reliquis videamus. Caput x. ſumitur ex epiſtula Leonis quarta ad Epiſcopos Siciliæ c. vi. licet neque Anſelmus, *d* neque Gratianus, *e* neque Demochares locum certum indicarunt. (5) Caput ſecundum diſtinctionis xii. Gregorio adſcribunt Anſelmus, *f* & Gratianus, *g* & liber meus Tarraconenſis: *h* Anaſtaſio II. Demochares & Centius. Romani Gregorij quarti eſſe aiunt in epiſt. ad Epiſcopos Germaniæ & Galliæ, cuius initium eſt, Diuinis. A. Exſtat apud me epiſtulæ eiuſdem exemplum, & in Corpore canonum, & initio cōciliorum Colonienſis editionis in ea collectione, quæ inſcribitur, de primatu Romanæ eccleſiæ, & initium, & aliquot fragmenta ſunt eiuſdem epiſtulæ. Initium etiam inuenies apud Anſelmum, *a* & in libris Cæſaraug. *b* & Tarraconen. *c* licet hi omnes ita inſcripſerint, Gregorius omnibus Epiſcopis per diuerſas prouincias conſtitutis. Ex eadem ſunt varia fragmenta apud Gratianum, *d* de quibus poſtea dicendum erit. (6) B. Caput tertium inſcriptum eſt, *e* Nicolaus Michaëli Imp. ſed apud Iuonem varie inſcriptum inuenitur, & mihi videtur ex duobus capitibus conſtare, quæ tam in Panormia, quam in Excerptionibus plenius ſcripta ſunt. Prius caput inſcribitur in Panormia, *f* vt apud Gratianum: eiuſq; extrema verba ſunt, pro loco, & tempore cōſuetudines, ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas, quando vna fides per dilectionem operans vni Deo omnes commendat. In Excerptionibus *g* parte quarta inſcribitur: Leo IX. Michaëli Imp. CP. parte vero quinta: Leo IX. Michaëli Patriarchæ CP. & in hac quinta magna pars epiſtulæ Leonis IX. refertur. In verbis huius capitis tertij, de quo agimus, tam in parte quarta, quam in quinta ſcriptum eſt; diuerſæ pro loco & tempore conſuetudines, quando vna fides per dilectionem operans vni Deo commendet omnes: ſiue commendat omnes. Eadem inſcriptio Leonis IX. ad Mich. Patriarcham CP. & eadem verba, quæ eſſe diximus in Excerptionib. Iuonis, exſtant in libro Çæſarauguſtano. Hæc pars poteſt Leoni IX. adſcribi. Poſterior pars poteſt retinere Nicolai nomen, in

d *Anſ. lib. 1. c. 45.*
e *Diſt 11. c. 10. hoc veſtra.*
f *Anſ. libr. 8. c. 20.*
g *Diſt 12. c. 2. præceptis.*
h *Tarr. lib. 1. c. 287.*

a *Anſ. lib. 1. c. 17.*
b *Cæſ. libr. 5. c. 6.*
c *Tarr. lib. 1. c. 286.*
d *2. q. 6. c. 1. decreto. diſt. 19. c. 5. nulli.*
e *c 3 ſcis ſancta. diſtinct. 12.*
f *Iuo d. tit. 12. c. 18. panorm.*
g *Idem par. 4. c. 244. & part. 5. c. 44. decr.*
Cæſar. lib. 1. c. 23.

epiſt. ad Photium Patriarcham CP. non ad Mich. Imp. Vbi hæc verba ſunt ab Iuone quoque relata. De conſuetudinib. quidem, quas nobis opponere niſi eſtis, ſcribentes per diuerſas eccleſias diuerſas eſſe conſuetudines, ſi illis canonica non obſiſtit auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus, nihil iudicamus, vel eis reſiſtimus. A. Ex his, quæ refers, apparet male apud Gratianum ſcribi conſtitutiones. vel conſuetudines: ſed vox conſuetudines, retinenda eſt, cetera tollenda. Male quoque in Panormia verba illa, De conſuetudinibus &c. Leoni quarto adſcribuntur, & in Excerptionibus Nicolao in epiſt. ad Michaëlem Imp. & cum illis coniunguntur, Conſequens eſt &c. quæ Gratianus refert diſtinctione xi. *a* Sunt enim omnia ex epiſtula eadem ad Photium, quæ etiam lecta eſt in ſynodo octaua ſub Hadriano Minore actione quarta. (7) Nunc cetera videamus. B. Caput quintum Nicolai ad Ignatium, vel Igmarum Epiſcopum eſſe dicitur apud Gratianum. *b* Ignarum Archiepiſcopum appellat Iuo *c* in Panormia. Igmarum Remenſem Archiepiſcopum idem in Excerptionib. Hicmarum in epiſtulis, alij Hincmarum dicendum eſſe contendunt. id confirmatur epiſt. lIIx. eiuſdem Nicolai ad eundem, cuius initium eſt, Omnium nos portare. ex qua addi poſſunt hæc verba poſt vocem, dedecus; vt temporibus noſtris vel falſo inſimulari ſanctam Dei eccleſiam permittamus, vel eas traditiones &c. & pro illis, a patrib. ſuſcepimus, illic eſt, a patribus noſtris ſuſcepimus, pro libitu ſemper errantium. (8) Caput vndecimum *d* ex duabus, tribuſve Auguſtini epiſtulis ſumptum videtur. Nam initium eſt ex epiſt. cxIIx. Pars illa, Quod enim neque contra fidem, ex epiſt, cxix. In fine quædam ſunt ex ead. alia ex epiſt xxcvI. extrema. Illa verba tollenda eſſe Romani cenſuerunt: Auguſtinus idem ex auctoritate Ambroſij aſſerit: quæ ex ſcholio inſerta ſunt. (9) Capite duodecimo *a* extremo, quod ex eadem cxix. epiſtula eſt, vox ſacramentis, in vocem ſarcinis mutanda eſt, licet eam Iuo *b* probauerit, & liber Cæſarauguſtanus *c* loquitur enim de Iudæis, qui legalib. ſarcinis, non humanis præſumptio-

Iuo d. tit. 12. c. 19. & 20. pan. & d. p. r. 4. c. 211. decr.

a *Diſt. 11. c. 2. conſequens.*

b *c. 5. ridiculum. diſt. 12.*
c *Iuo d. tit. 12. c. 20. in pan. & par. 4 ca. 212. decret & in epiſt. 54. vel 65. ad Hugo. Lugdunen. Archiepiſcopum.*

d *c. 11. illa autem diſt. 12.*

a *c. 12. omnia. e. diſt.*
b *Iuo d. tit. 12 c. vlt. panor. & par. 4 ca 206. decret.*
c *Cæſ. libr. 1. c. 9.*

nibus ſubiciuntur. Romani non omnino vocem ſacramẽtis improbant, ſed illam alteram in margine ponendam ſtatuunt. (10) Nunc liceat mihi ad diſtinct. xvi. venire. Nam quamuis multa in alijs dixerint eſſe mutanda, in hac ſcheda tantum inuenio de capite illo Gelaſij cum lxx. Epiſcopis, ex concilijs eſſe totum deſcribendum, & ſcio Epiſcopum Segobienſem id multis mendis purgaſſe. At poſtrema pars, cuius initium, Ceterum qui libri, licet ſuperiorib. coniũgant Burchardus, *d* Iuo *e* & Gratianus, *f* non eſt in concilijs, & pars eſſe videtur alicuius libri de diuinis officijs. A. Recte dictum eſt, namque Amilarij librum habeo, in quo hæc ſunt, & alia quædam nomine fragmentorum Caroli Magni edita. Ea vero verba, Ceterum qui, vſque ad illa, in ſeptuageſima, non inuenies apud Burchardum, & Iuonem, neque in veterib. Gratiani libris. B. Idem Romani notarunt. (11) Diſtinctione xvi. duo incerta capita ferebantur, caput primum, & xiii. *g* ſed primum a te acceperunt, quod ex Iſidoro erat in præfatione conciliorum veteri, non ex hac, quæ vulgo nota eſt Iſidori Mercatoris, vt alio die explanaſti. *h* Caput xiii. Stephano Papæ ad Luthobium Epiſcopum Maguntinum adſcribunt Iuo *i* & Gratianus. Et quia lxx. capitum Nicæni concilij, & Athanaſij epiſtulæ facit mentionem apud Iuonem in Excerptionibus conſtat non eſſe Stephanum primum, ſed aliquem ex poſteriorib præſertim cum Maguntini Epiſcopi a Bonifacio martyre cœperint, qui fuit temporibus Gregorij tertij, & Zachariæ, & Stephani Minoris. Sed quod hic dicit Antiocheno concilio inſertos eſſe, plurimos arbitrari, Nicænos illos lxx. canones, velim ſcire a te, an veriſimile putes? A. Quod ait plurimos arbitrari, ita ipſum Stephanum inueniſſe exiſtimo, licet ego non meminerim alibi legiſſe. Itaque Sardicenſi, pro Antiocheno ſufficerem. Namque Antiocheni canones xxv. tantum fuerunt, quor. auctores, ſi illi ſunt, ad quos Iulius ſcripſit, hoſtes erant Athanaſij, & aliorum Patrum cccxix. Qua de cauſſa nihil de fide Nicæni concilij, ſed de paſchate tantum ſtatuunt cap. primo, id cõcilium eſſe obſeruandum. At Sardicenſes

d *Burc. lib. 3. c. 222.*

e *Iuo lib. 2. tit. 11. c. 2. & lib. 8 tit. 11. c. 1. pan. & par. 4. c. 63. decr.*

f *Diſt. 15. c. 3. ſancta p. ceterum.*

g *Diſt 16. c. 1. & c. 13. viginti.*

h *Dial. 6.*

i *Iuo lib. 2. ti. 11. c. 19 panor. & par. 4. c. 232. decr.*

Patres catholici aliquot canones ſcripſerunt, qui pro Nicænis habiti ſunt, vt conſtat ex concilio Carthaginienſi ſexto. (12) B. Caput tertium Leoni IX. adſcribunt Iuo, *a* & Gratianus, *b* contra epiſtulam Nicetæ Abbatis monaſterij Studij. Exſtat libellus Humberti Cardinalis Siluæ Candidæ Epiſcopi, qui Legatus fuit Leonis IX. contra eundem Nicetam & alios Græcos; in quo libello hæc eadem verba inuenta ſunt. Caput VII. *c* Pſeudotrullianorum eſt Patrum, vt a te ſuperioribus diebus dictum eſt. Cenſura Romanorum fuit. Hic canon eſt ex reiciendis, præſertim ob finem de concilio Cypriani. (13) Capite octauo *d* de re notiſſima maximi errores ſunt non apud Gratianum ſolum, ſed etiam in vtraque Iuonis *e* collectione, & apud Democharem. Verba autem ſunt hæc. tertium Epheſinũ, Chalcedonen. IV. & V. Item Conſtantinop. VI. Item Nicænum VII. Neque enim Chalcedonenſe fuit quartum, & quintum: ſed quintum, & ſextum fuerunt CP. habita. Quamobrem ita ſcribunt Romani: poſt Chalcedonen. IV. item quintum CP. & ſextum. Contius non male: & quintum item CP. & ſextum. Fontes quærendi ſunt, ſic autem inſcribunt: Ex libro diurno profeſſio Romani Pontificis. A. Is liber non exſtat, quod ſciam, hoc titulo. Profeſſionis tamen vidi aliquot exempla. (14) B. Capite nono ex Beda ſumpto bis erratum eſt in Iulii nomine. namque & Nicænam ſynodum, & quintam ſub Iulio Papa habitam eſſe ſcriptum eſt. Cum annis CCXXX. & amplius inter ſe diſtent: & Iulius ſecundus patrum noſtrorum memoria fuerit. Recte tamen Demochares Iulii nomen in Vigilii mutauit poſteriori loco, in priori nihil mutauit. De quo velim ſcire quid ſentias? Nam Romani in Silueſtri Iulii nomen mutant. A. Ego ſuſpicor Bedam Iulii nomen edidiſſe, vt alii nonnulli fecerunt. Et inueni in quadam Iulii epiſtula quædam verba, quæ huic opinioni occaſionem aliquam prębere viderentur. Sed ſi ſub Iulio habita eſt Nicæna ſynodus; falſa ſunt, quæ de confirmatione Nicenæ ſynodi a Silueſtro feruntur: Marci quoque Papæ reſcripta, in quibus Nicenæ ſynodi, & illorum LXX. canonum mentio fit, &

a *Iuo libr. 2. tit. 11. c. 37. panorm. & part. 4 c. 105 decr.*
b *Diſt. 16. c. 3. Clementa.*
c *cap 7. quoniam. d. 16.*
d *c 8. ſancta. e. diſt.*
e *Iuo d. tit. 11. c. 15 panor. & par 4. cap. 132. decret.*
c. 9. ſexta. e. d.

Athanaſii de eiſdem conſultatio inepta eſt. Sed præſtat aliorum opinionem ſequi, quę recepta eſt; vt ſub Silueſtro prima ſynodus fuerit habita. Iuo *a* in Excerptionibus Iulii in prima, Vigilii in quinta nomen edidit; in Panormia pro Vigilio Iulium ſcripſit, de prima nihil dixit. Liber Cæſaraug. *b* Vigilium habet in quinta. Iulium in prima, vt Iuo. (15) B. Sequitur de conciliis prouincialib. de quibus nihil dicam, expecto enim hiſtoriam conciliorum, quam a te multi flagitant. A. Hac de re aliquando agemus. Tu vero perge de reliquis huius diſtinctionis capitibus dicere. B. Duo tantum mihi dicenda ſunt: quorum alterum eſt de inſcriptione extremi capitis: *c* quod Nicolao ad Photium adſcribendum eſt, non ad clerum Conſtantinop. vt male Gratianus ſolus ſcripſit. Recte enim eſt apud Iuonem, *d* & in libro Cæſarauguſt. *e* & in regiſtro Romæ edito Nicolai, vel potius edi inchoato; permultæ enim epiſtulæ deſiderantur. (16) Alterum eſt de Contiano ſcholio addito capiti XII. *a* Contio XIII. quod conſtat ex verbis Athanaſij ad Marcum Papam, quod etiam Iuo *b* in Panormia, & in Excerptionibus refert, & Anſelmus, *c* & liber Cæſarauguſtan. *d* In eo ſcholio refert Marci ad Athanaſium reſcriptum ex Iuone, quod etiam alij habent. Et poſt alia de numero canonum Nicæni concilij, addit hæc: Citantur & in epiſtula Iulij Papæ XXIV. canones, præter illos XX. qui vulgo exſtant. Sed illos eſſe ſuppoſiticios, vel id oſtendit, quod nemo, ne Gratianus quidem ipſe eos allegare auſus eſt. De his verbis, quid tibi videatur, exſpecto. A. Ex Iulij epiſtula ſecunda ad Orientis Epiſcopos, plures canones referuntur, & quibuſdam numerus additur, quos ſuſpicor eſſe XXVII. Apud Iuonem *e* XXVI. ſunt. LXX. apud Iſidorum Mercatorem in præfatione concilior. vt etiam idem Iuo refert. Falſum autem eſt, neque Gratianum, neque alios eorum verba referre, quod vel ex notis meis ad Hadrianum conſtat. Et qui adhuc alia teſtimonia quærit, legat Burchardum lib. I. cap. CXLIV. & Iuonem parte V. cap. CCLVII. Sic non debuit Contius, ſiue quis alius ſuppoſiticios eos affirmare. Sed fortaſſe id dicere voluit, Gratianum non hæc

a *Iuo par. 4. c.125 decret. & d. tit. 11. cap. 23. pan.*
b *Cæſ. libr. 1. cap. 45.*
c *c. vlt. d. 16.*
d *Iuo d. tit. 11. ca. 12. & c. 30. panor. & par. 4 c. 135. decr.*
e *Cæſ. lib. 2. c. 22.*
a *Diſt. 6. c. 12. ſeptuaginta.*
b *Iuo d. ti. 11. c. 18. panor. & par. 4. c. 108. & 109. decr.*
c *Anſ lib. 1. c. 59. & c. 60.*
d *Cæſ. lib. 1. c. 30. & 31.*
e *Iuo d par 4. c. 110. & 111.*

epiſtula vſum in hac diſtin. xvi. aut etiam alibi non appellaſſe verba concilij Niceni hæc verba Iulij; ſed quam leue hoc ſit argumentum, nemo non videt. Et fortaſſe falſum eſt; diximus enim, cum de fragmentis ageremus, *f* eſſe fragmentum quoddam ſumptum ex hac epiſt. Iulij, quod Gratianus, *g* & Iuo *h* Nicæno concilio adſcripſerunt. B. Franciſcus Turrianus tuus Arabicos nuper xxc. canones edidit, & eos eſſe dicit legitimum illius concilij partum: hos vero Iulij canones, ex alijs actionibus eius ſynodi ſumptos eſſe, extra numerum canonum. A. Neutrum mihi adhuc perſuaſit, aut illos eſſe veros, aut hos ex alijs actionib. ſumptos. Sed quid Romani tui de ſcholio Contiano cenſent? B. Delenda eſſe illa verba: Sed illos eſſe ſuppoſiticios, & quæ ſequuntur. Multo vero magis eis diſplicuerunt, quæ poſtea ſcripſit: Multas autem ſupra in præfatione rationes adduxi &c. Ea verba mihi videntur Molinæi eſſe, non Contij. nihil enim ea de re Contius in præfationibus editis ſcripſit: & his contrarium ſcholium Contius cap. 11. diſtinct. xxii. addidit. (17) A. Librariorum fortaſſe erratum eſt. ſed ſurgendum eſt, alioqui libenter eram te de his rebus auditurus. Tantum mihi indicem oſtendas velim ſelectorum virorum, quorum opera in Gratiani emendatione tres Romani Pontifices ſunt vſi. B. Ecce tibi minus tamen perfectum indicem: dum enim abſum, alios adſcriptos fuiſſe accepi. (18)

f Sup. dial. 14.
g 11. q. 1. c. 4. iudices.
h Iuo lib. 4. tit. 11. ca. 2 panorm.

(1) DISTIN. II. *capitis ſecundi inſcriptio in libro Gregoriano hæc eſt. Item Nicolaus Papa I. Michaeli Imperatori. Conſequens eſt &c. In marg. hæc ſunt. Sententia elicitur ex epiſt. cuius initium, Propoſueramus. Iuo p.* 4. *c* 211. (*Certiora ſunt in dialogo ſcripta. Vid. li.* 2. *dial.* 14. *add.* 1.)

(2) *In eadem diſtin. capitis ſeptimi In his rebus inſcriptio in eod. libro eſt. Item B. Auguſtinus ad Caſulanum epiſt.* 86. *In marg. eſt. Anſel. l.* 4. *c.* 43. *Burch. l.* 3. *c.* 126. *Iuo p.* 4. *c.* 68. *Pann. l.* 2. *c.* 158. *Poly. l.* 3. *tit.* 23. *c. fin. In notis. Et ſicut) Hinc vſque ad finem non ſunt in epiſtola indicata: ſed a Burchardo etiam, & Iuone, & in Pannormia referuntur.*

(3) *Proximi*

(3) Proximi capitis inſcriptio in eodem libro hæc eſt, Idem in libro de fide Chriſtiana. Catholica eccleſia &c. In notis additur. Hodie inter opera B. Augu. nullum extat hoc titulo. In epiſtola vero ad Ianuarium, quæ eſt 118. c. 1. & 2. hæc eadem ſententia copioſe exponitur.

(4) Capitis quinti eiuſd. diſt. 11. inſcriptio eſt in eodem libro. Vnde ex dictis Baſilij. Eccleſiaſticarum inſtitutionum &c. In marg. hæc ſunt. Baſilius in l. de Spiritu ſancto. c. 27. Burc. l. 3. c. 127. Iuo p. 4. c. 69. Pann. l. 2. c. 159. Et in notis. Ex dictis] Hoc caput antea citabatur ex Auguſtino in lib. ex dictis Baſilij. In codice Vercellenſi eſt: Vnde Auguſtinus ait, vel ex dictis Baſilij. & retenta eſt poſterior pars huius diſiuncti, quoniam ita citant Burchar. & auctor Pannormiæ. Iuo autem citat, ex lib. Baſily de Spiritu ſancto 27. quomodo in marg. eſt indicatum. Ceterum quoniam multis locis gloſſa obſtitit, ne emendaretur, neceſſarium viſum eſt integrum B. Baſilij locum, & Græce, & Latine afferre. τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ &c. i. Dogmatum, & inſtitutorum &c.

(5) Eiuſd. diſtin. 11. cap. 10. inſcriptio in eadem editione eſt. Item Leo Papa ad Epiſcopos per Siciliam conſtitutos epiſt. 4. c. 6. Hoc veſtræ indicimus caritati &c. In marg. eſt. Anſ. l. 1. c. 45. Polyc. l. 1. tit. 17.

(6) Diſtin. 12. capitis ſecundi inſcriptio eſt in eodem libro. Item Gregorius Papa quartus. Præceptis Apoſtolicis non dura ſuperbia reſiſtatur &c. In marg. eſt. Anſel. l. 1. c. 20. Polyc. l. 1. tit. 17. In notis. Gregorius] Integrum hoc caput inuenitur in epiſtola Gregorij quarti vniuerſis Epiſcopis per Galliam, Germaniam, Europam, & vniuerſas prouincias conſtitutis: quæ eſt in codice ſupra citato bibliothecæ monaſterij Dominicanor. Initium vero eſt etiam in epiſt. Anaſtaſii II. ad Anaſt. Aug. c. 6. Inſcriptio capitis vndecimi, Decreto noſtro. 2. q. 6. eſt. Sed cum Gregorius ſcribat omnibus per diuerſas prouincias. In marg. eſt. Poly. l. 1. tit. 7. Iuo p. 5. c. 349. Anſel. l. 2. c. 19. Et in notis. Vt honoretur] Hinc vſque ad verſ. auctoritas. addita ſunt ex ipſa epiſt. quæ extat in bibliotheca Dominicana; & videtur eſſe Gregorij quarti, ex qua etiam ſumptum eſt caput Nulli fas; diſt. 19. & apud Iuonem vtrumque caput ſimul habetur. Iſtius autem Aldrici (vt ex catalogo Epiſcoporum eccleſiæ Cœnomanenſis colligitur) mentio eſt in concilio apud S. Medardum, quod paulo poſt Grego-

rium IV. habitum fuit. Itaque defenſio ipſi a Gregorio præſtita profuit. Inſcriptio cap. 5. Nulli fas. diſt. 19. hæc eſt. Item Gregorius IV. In marg. hæc ſunt. Poly. l. 1. tit. 17. Anſel. l. 2. c. 21. Iuo par. 5. c. 11. & 349. In notis. Caput hoc eſt in eadem epiſtola Gregorij IV. ex qua ſumptum eſt c. Decreto noſtro, infra 2. q. 6. Extat autem in codice ſæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ.

(7) Caput tertium Scit ſancta, diſt. 12. in eod. libro ita inſcriptum eſt. Item Leo IX. Michaeli Epiſcopo Conſtantinopolitano epiſtol. 1. c. 29. & Nicolaus I. epiſt. 2. ad Photium. In marg. eſt. Iuo p. 4. c. 223. & par. 5. c. 44. Pann. l. 2. c. 155. Et in notis. Caput hoc confectum eſt ex duobus longe diuerſis locis. Nam vſque ad verſ. ſi illis, ſumptum eſt ex prima epiſt. ſeu libello Leonis IX. aduerſus inauditas præſumptiones Michaelis Conſtantinopolitani, & Leonis Acridani Epiſcopor. c. 29. vbi loquens de Romana eccleſia ait: Scit namq. quia nihil obſint ſaluti credentium diuerſæ pro loco, & tempore conſuetudines; quando vna fides per dilectionem operans bona, quæ poteſt, vni deo commendat omnes: & hæc fere ab Iuone, & in Pannor. referuntur. Altera vero pars accepta eſt ex epiſt. ſecunda Nicolai ad Photium, quæ incipit, Poſtquam beato Petro. Ibi enim habentur hæc: De conſuetudinibus quas nobis opponere viſi eſtis, ſcribētes per diuerſas eccleſias diuerſas eſſe conſuetudines: ſi illis canonica non obſiſtat auctoritas, pro qua obuiare debeamus; nihil iudicamus, vel eis reſiſtimus. De capite 2. diſt. 11. dictum eſt in addit. 1. huius dialogi.

(8) Ante caput quintum diſtin. 12. hæc inſcriptio eſt in eodem libro. Item Nicolaus Hincmaro Archiepiſcopo. Ridiculum eſt, & ſatis abominabile dedecus, vt temporibus noſtris vel falſo inſimulare ſanctam Dei eccleſiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus a Patribus ſuſcepimus, pro libitu ſemper errantium infringi patiamur. In marg. eſt. Iuo p. 4. c. 212. Pann. l. 12. c. 156. Et in notis. Habetur in epiſtola ſcripta Hincmaro, & ceteris Archiepiſcopis, & Epiſcopis in regno Caroli eccleſias regentibus quæ extat in codice iam memorato bibliothecæ Dominican. & ex ea caput hoc locupletatum eſt. Nam antea breuius erat, vt etiam apud Iuonem, & in Panormia.

(9) In eadem diſtin. 12, cap. 11. Illa autem. in eodem libro Romano inſcriptio eſt. Item Auguſtinus ad Ianuarium epiſt. 118. c. 1. Et verſ. Alia vero, quæ eſt in marg. Ibid. c. 2. Et verſ. Quod enim neque eſt

in marg. fere idem epiſt. 119. *c.* 18. *Et verſ. Mater mea. hæc in notis ſunt. In hoc capite quemadm. & in ſequenti multa ſunt emendata ex B. Aug. ac nonnulla etiam addita. Ab hoc tamen loco vſque in finem, quoniam verba B. Auguſtini apte erant in epitomen redacta, nihil additum eſt.*

(10) *Proximum caput Omnia, hanc habet in eod. libro inſcriptionem. Vnde Auguſtinus ſcribit ad inquiſitiones Ianuarij ep.* 119. *c.* 19. *In marg. eſt. Iuo p.* 4. *c.* 206. *Pann. l.* 2. *c.* 168. *Ad vocem vniuerſalis, eſt in marg. vniuerſa, ori. Iuo, Pann. Ad voces, ſeruilib. onerib. eſt, al. adeo ſeruilib. operib. Ad vocem ſacramentis, eſt, ſarcinis, orig.*

(11) *Capite tertio, Sancta Romana, verſ. Ceterum qui libri. diſt.* 15. *in libro Romano hæc in notis adſcripta ſunt. Hinc vſque ad finem neque in collectione Iſidori, neque in vllo veteri codice Gratiani eorum, quæ collata ſunt, inueniuntur. A verbo (verbis ſcribo) tamen, in ſeptuageſima ponunt, referuntur a Burchardo, & Iuone ſine auctoris nomine, in Pannormia ex Gelaſio ipſo cum* LXX. *Epiſcopis. Fere autem omnia habentur ſparſim in libro, qui Ordo Romanus nũcupatur. In marg. verſ. Quidam quod in ſeptuageſima. hæc ſunt Burch. l.* 3. *c.* 222. *Iuo par.* 4. *c.* 63. *Pann. l.* 2. *c.* 90.

(12) *De cap.* 1. *diſtin.* 16. *vide in addit.* 11. *dial.* 6. *Ante caput* 12. *e. diſt. hæc verba ſunt in Romano libro. Vnde Stephanus ſcribit dicens Luythobio Epiſcopo Moguntino. Viginti tantum capitula Nicænæ ſynodi &c. In marg. eſt. Iuo p.* 4. *c.* 232. *Pann. l.* 2. *c.* 107. *Et in notis. Apud Iuonem parte quarta c.* 232. *habetur magis integrum hoc caput. Capitula Nicæni concilij teſtimonio Athanaſii ſeptuaginta in figuram ſeptuaginta diſcipulorum ſcripta non dubitamus, e quibus viginti tantum in eccleſia ſancta Romana, & quæ ſequuntur.*

(13) *Inſcriptionem cap.* 3. *Clementis. e. diſt. vide dial.* 6. *addit.* 13. *& de cap.* 7. *quoniam. vide additiones dial.* 7. *&* 8.

(13) *Eiuſdem diſtin.* 16. *cap.* 8. *Sancta octo. in eodem libro ita inſcriptum eſt. Item ex diurno libro profeſſio Romani Pontificis. In marg. eſt. Iuo par.* 4. *c.* 132. *Pan. l.* 2. *c.* 103. *Et in notis. Item ex diurno] Integram profeſſionem fidei, quando quis in Romanum Pontificem promouebatur, refert Deuſdedit Cardinalis in collectione canonum, quæ ſeruatur in bibliotheca Vaticana. Verba, de quibus agitur, ſunt hæc. quartum Chalcedonenſe, item V. Cõſtantinopolitanum, & VI. Item Nicænum VII. Octauum quoque Conſtantinopolitanum.*

(15) *In eadem diſt. 16. cap. 9. Sexta ſynodus. in eodem libro hæc inſcriptio eſt. Beda in libro de temporibus c. 65. ſcripſit dicens. In marg. eſt. Iuo par. 4. c. 125. Pann. l. 2. c. 113. Verſ. Prima. ad illa verba, temporibus Iulij Papæ, hæc in notis ſunt. Iulij) Certum eſt ſynodum Nicænam primam celebratam eſſe tempore Siluestri. Sed in illa temporum obſcuritate mirandum non eſt Bedam, & alios erraſſe. Verſ. Quinta item Conſtantinopoli temporib. Vigilij Papæ &c. In marg. eſt. Pann. l. 2. c. 111.*

(16) *Quod ad caput vlt. eiuſd. diſt. attinet: in eod. libro inſcriptio eius eſt hæc Sardicenſe quoque concilium auctoritate Nicolai Papæ recipitur. Vnde idem ſcribit clero Conſtantinopolitano. Quod dicitis &c. In marg. hæc ſunt. Clero. al. electo. Habetur in epiſtola 6. quæ prima ad Photium eſt. Iuo. p. 4. c. 135. Pann. l. 2. c. 117. verſ. Quod dicitis.*

(17) *Gratiani verba ſunt in eodem libro ante cap. 12. Septuaginta eiuſdem diſt. 16: Scribit enim Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus Marco Papæ ita dicens. In marg. eſt. In epiſt. Athanaſii, & vniuerſor. Aegypti Epiſcopor. ad Marcum Papam, ſed copioſius, quam hic. Iuo par. 4. c. 108. Pann. l. 2. c. 106. Anſ. l. 1. c. 59. Polyc. l. 3. tit. 20. Et in notis. Septuaginta) Ex his Athanaſii verbis conſtat, non omnes Nicænæ ſynodi canones aut Græce, aut Latine nunc haberi: Et Iulius Papa ad orientales, & Innocentius Victricio, & alij multos ex illa canones citant, qui non ſunt in his viginti, qui in manibus omnium verſantur. De qua re ſcribit Iſidorus in præfatione cõciliorum tomis inſerta. Et ex epiſtola quadam Gregorij X. ad Regem Armeniorum, cum cõcilium Lugdunenſe indixiſſet, (quam manuſcriptam habet Cardinalis Sirletus) intelligitur integrum Nicænum concilium in lingua Armeniorum eo tempore extitiſſe. Sic enim ſcribit: Quia vero multipliciter expedit, vt in eiuſdem celebratione concilij, antiquorum conciliorum copiam habeamus, Celſitudinem regiam rogamus, & hortamur attente, quatenus integrum Nicænum concilium & alia concilia, quæ habere diceris in Armenica littera cum aliquib. peritis interpretationibus nobis cum ea, qua poteris, celeritate tranſmittas. Tuneti quoque & Alexandriæ inuenti ſunt octaginta canones Arabice ſcripti ſub nomine huius concilij, qui Romæ in Arabica, & Armenica lingua ſcripti penes eundem Card. Silertum ſunt, & nuper etiam in Latinam linguam conuerſi ſunt, & impreſſi.*

(18) *Index ſelectorum virorum ſub Pio IV. & Pio V. emendationi Gratiani ab eiſdem præfectorum, hic eſt.*

Sanctæ Rom. Eccl. Cardin. nomina.

M. Antonius Columna Romanus.
Hugo Boncompagnus Bononienſ. poſtea Greg. XIII. dictus P. M.
Alexander Sfortia Romanus.
Guilielmus Sirletus Calaber.
Franciſcus Alciatus Mediolanen.

Hisadditi ſunt ab eod. Pio V.

Guido Ferrerius Vercellen.
Antonius Carrafa Neapolitanus.

Doctorum nomina.

Felix Montaltus Gener. ord. S. Fran. poſtea Card. hodie P. M. Xyſtus V. dictus.
Chriſtophorus Patauinus Gener. ord. S. Aug. eremitar.
Thomas Manricus ord. S. Domin. Magiſter ſacri Palat.
.... Lucatellus Bononien. Poſtea Regij Lepidi Epiſcopus.
Ioſephus .... Veronen. ord. S. Auguſt. poſtea Sacriſta Palatij, & Epiſcopus Signinus in Campania.
Franciſcus Turrianus Hiſpanus, poſtea Societ. Ieſus.
Marianus Victorius Reatinus, poſtea Epiſcopus Amerinen.
Michael Thomaſius Maioricenſis, poſtea Epiſcopus Ilerdenſis.
Hieronymus Pariſetus Regienſis.
Antonius Cuccus Mediolanen.
Ioannes Marſa Hiſpanus.
Franciſcus Leo Hiſpan. poſtea Societ. Ieſus.

Additi ſunt.

Melchior Cornelius Luſitanus.
Latinus Latinius Viterbien.
Arnaldus Pontacus Gallus.
Petrus Ciacconius Hiſpanus.
Franciſcus Pegna Hiſpanus, cuius ſunt additiones Decretalium ſine nomine, quia templum Dianæ incendiſſe viſus eſt.

ANT. AVGVSTINI
ARCHIEP. TARRACONENSIS
DE EMENDATIONE GRATIANI
DIALOGORVM
LIBER POSTERIOR.

De Gratiani emendatione ex conciliis non editis.

Dialogus primus.

C. CVM ad te venirem, Ilerdæ apud Vincentium fratremconſobrinũ meum commoratus, intellexi ab eo, te cum Petro Galeſio de Gratiani emendatione aliquot diebus egiſſe ipſo præſente, cuius ſermonis ſummam fuerat is ſcriptis complexus, quam ab eo accepi. Sed aiebat, cum aliquot diſtinctiones percurrere cœpiſſet Galeſius, claſſis cuiuſdam nuntio interpellatum, Barcinonem profectum, vt in ea, ſi poſſet, in Italiam perueniret: ipſum autem Ilerdam paullo poſt redijſſe ad ſtudia intermiſſa. Eius ſermone incenſus a te petere, & ſi pateris, flagitare cogor; vt me de ceteris Gratiani locis edoceas. Percommode autem accidit, vt cum hoc tibi deſiderium meum vellem exponere, cum B. noſtro rem communicauerim. Is mihi dixit, ſe Barcinonem iuiſſe, vt veteres quoſdam conciliorum, & aliorum ſcriptorum libros deſcribi tibi curaret, & alia quædam ad Gratiani emenda-

tionem maxime pertinentia. Itaque ambo acceſſimus, vt nos dignos arbitreris, quos vel reliquijs illius ſplendidi cõuiuij, quod apparatiſſimum fuiſſe didicimus, ſatures. A. Ego vero vos non reliquijs ſaturare, vt dixiſti; ſed ſplendidiſſ. conuiuijs accipere dignos arbitror. Hoc autem ipſum, quod cupis, melius hic B. noſter præſtare poterit: quippe qui acta ipſa ſelectorum illorum Patrum legit, qui Romæ Gratiano mendis expurgando præerant, & veteres illos libros deſcripſit, & diu, multumque eſt in hoc genere litterarum verſatus. B. Negare non poſſum, me his delectari ſtudijs, & te potiſſimum duce, cum magna mea voluptate, in conciliorum decretis, & Pontificum epiſtulis perlegendis dies, noctesque conſumere. Neque etiam recuſo, quin quod ſciam, poteroque, C. noſtri deſiderio ſatisfaciam. Te vero præſente id agi, vtrique noſtrum vtilius, & gratius eſt. Sunt enim multa obſcura & incerta, in quibus etiam illi ſelecti Romani hærent. ſunt etiam variæ quædam lectiones, quæ collatione librorum veterum, aut collectorum acciderunt; in quibus, & in alijs permultis tuum nobis erit auxilium implorandum. A. Video, me non poſſe effugere, quod exoptatis; id eo libentius faciam, vt C. faueam, & quid a te petere debeat, admoneam. Obſcura vero, & varia a Romanis relicta auditurus libenter ſum; non quo ſperem, me illa certa & aperta redditurum; ſed vt ingenia hominum ſunt, id ipſum dubitare, trepidare, & labi ſæpe delectat. Et vt ſi quis aliquid medicamenti attulit, deſperato iam, & morienti ægroto, voluptatem magnam capiat neceſſe eſt: ſic qui iam deploratis mendoſis locis ſcriptorum medicinam tulit; ſuauiſſimos capit laboris ſui fructus. Sed age videamus, quid auxilij ex veterib. concilijs non editis Gratiano adferri poteſt? B. Qua ratione ſi quis quærat fontes ſingulorum capit. in editis concilijs, & conferat eorum verba, multum iuuatur quod hæc ab illis manauerint: ita etiam in non editis eueniet. Sed illud plurib. notum eſt, & facilius ſanari loca mendoſa potuerunt; hæc minus nota ſunt, & paucis patuit aditus, vt ea cum Gratiano conferrent. Exemplum ſumam ex

hoc libro, quem ad te adfero; cuius partem ad te Roma miſſum ſcio. Apud Gratianum caput hoc Zachariæ Papæ adſcribitur: Epiſcopi, preſbyteri, diaconi ſæcularibus indumentis non vtantur &c. Hoc in concilijs, aut epiſtulis editis Zachariæ non inuenies: ſed eſt in concilio Romano Zachariæ capite tertio. (r) Sic diſtinct. xciii. Anacleto, & Zachariæ adſcribuntur illa verba: Iuxta ſanctorum patrum &c. ſed melius Anſelmus refert, ex concilio Zachariæ Papæ. Eſt autem caput iv. illius concilij. A. Ego cum verba Gratiani cum Anſelmi verbis contuliſſem, inueni meliorem ſcripturam videri illam Anſelmi, quam vulgarem gratiani. Scire cupio, an eam confirmet vetus hoc cōcilium. B. De illis fortaſſe verbis dicis: Omnes Epiſcopi, qui huius Apoſtolicæ ſedis ordinationi ſubjacent, & qui propinqui ſunt. In eo concilio: ſubjacebunt, qui propinqui ſunt; ſcriptum eſt, ET voce omiſſa. A. ſubiacent, qui propinqui ſunt; habet Anſelmus apertius. Et ideo poſtea dicitur: Qui vero de longinquo ſunt, iuxta chirographum ſuum impleant. C. Eſtne hoc illud chirographum, cuius formula exſtat ſub titulo de iureiurando: Ego N. &c. A. Ea formula a Gregorio VII. concepta eſt, qui poſterior fuit Zacharia. ſed fortaſſe priores Pontifices ſimile ſacramentum Epiſcopos ſuos præſtare iubebant. C. Cur adicitur in hoc capite, qui huius Apoſtolicæ ſedis ordinationi ſubiacent: an ſunt alij, qui non ſubiciantur? A. Hodie nulli fere ſunt: ſed illis tēporibus electi Epiſcopi a clero, a Metropolitano confirmabantur, & ab eod. conſecrabantur, aut eo conſentiente ab alijs Epiſcopis: Metropolitanorum electio a Patriarcha confirmabatur, quib. pallium quoqúe dare permittit Innocentius III. in concilio generali cap. v. Ordinationi igitur, hoc eſt, conſecrationi, vel confirmationi ſedis Apoſtolicæ illi non erant ſubiecti, qui ab inferioribus confirmabantur, & conſecrabantur. B. Cur autem venire cogebantur in vrbem quotannis omnes? An ad ſynodos quotannis habendas? A. Neque quotannis omnes venire cogebantur, ſed aliqui; longius habitantes intra biennium, aut triennium veniebant; neque ſynodi

11.q 4 c.3. Epiſcopi.

Diſt 93 cap.4 iuxta.

De iureiuran. c.4. ego. Grego. IX. c.20. de elect. in 1. collect.

c.23. antiquis. de priuil.

ſynodi cauſſa ſolum, ſed etiam ob lites, aut inter ipſos Epiſcopos ſedandas, aut cum alijs clericis, vel laicis, & vt cum eorum conſilio Pontifex Romanus difficiliora negotia explicaret, atque dirimeret. Sed ad Gratianum redeamus. (2) B. Zachariæ Papæ adſcribit Gratianus verba illa poſita cauſſa XXVI. extrema: Si quis Kalendas Ianuarij ritu paganorum colere &c. quæ ex decretis Zachariæ cap XI. Burchardus, *a* & Iuo *b* referunt. Magna cum varietate ſunt hæc in Romano concilio Zachariæ cap. IX. Si quis Kalend. Ianuarias, & broma colere præſumpſerit, aut menſas cum dapibus in domibus præparare, & per vicos, & plateas cantationes, & choros ducere, quod maxima iniquitas eſt coram Deo: anathema ſit. A. In epiſtula quadam Bonifacij martyris ad Zachariam inueni conqueri illum, quod dicerent barbari, ſe vidiſſe Romæ iuxta eccleſiam S. Petri kal. Ian. paganor. conſuetudine choros ducere per plateas, & acclamationes, & cantiones ſacrilegas audiuiſſe, & menſas illa die vel nocte dapibus onerare, & alia fieri. cui Zacharias reſcribit, tam ſe, quam Gregorium Pontificem, cui ſucceſſerat, qui a nobis Gregorius tertius appellatur, illa prohibuiſſe. C. Quid vox broma ſignificat? an pro bruma poſita eſt? A. Capite LXII. ſextæ ſynodi repetitæ in Trullo brumalia prohibentur, quæ videntur eſſe a bruma dicta. Incidere autem bruma ſolebat Saturnalibus diebus, non longe a kalendis Ianuarijs. B. Tertullianus in libro de idololatria hoc confirmare videtur, cum de brumæ honorario, & de kalend. Ian. & Saturnalium celebratione agit: Ambroſius tamen in epiſt. ad Galatas ad Iani cultum refert has Ianuarias kalendas. Menſas vero, non menſes, vt apud Iuonem eſt, ſcribendum eſſe, recte ex Bonifacij verbis colligitur. (3) Sequitur illud, quod Macario Papæ Gratianus, *a* Zachariæ Burchardus, *b* & Iuo, *c* & liber Cæſaraug. *d* adſcribunt. Eſt autem in hoc ipſo Romano concilio cap. XIII. & XIV. C. Hac de re inuenio in dialogis cum V. & G. *e* fieri mentionem, vt etiam de Anacleti & Zachariæ capite diſtin. XCIII. a te commemorato. B. Sunt quædam melius ſcripta in concilio, quam apud Gratianum, vt

26 q.7.c.14. ſi quis.
a *Burc. lib. 10. c. 16.*
b *Iuo par. 11. c. 43. decret.*

a *De cōſecr. d. 1. c. 56. nullus.*
b *Burc. lib. 3. c 230. & 231.*
c *Iuo par. 3. ca. 270. & 271. decr.*
d *Caſ. lib. 4. c. 48.*
e *Dial. 4. li. 1. & dialogo 3.*

illud, ab alio Epiſcopo, non ab aliquo. Et poſt illa, vſque
f *Mat.10.c.* in finem, additur: quia ſcriptum eſt, *f* Qui perſeuerauerit
vſque in finem, hic ſaluus erit. (4) Alia exempla ſumamus
ex duobus Romanis ſynodis non editis Eugenii ſecundi,
& Leonis quarti. Coniunguntur autem in veteri libro,
quod magna ex parte eiſd. verbis ſcripta ſint. Nam ſi quis
g 12. q. 1. c. 3. *neceſſaria.* quærat, quid ſibi velit hæc Gratiani inſcriptio cauſſa XII. *g*
h *Anſ. lib. 7. c. 5.* Item Eugenius Papa, & Leo nonus. Neceſſaria etenim res
&c. aut illa Anſelmi, *h* Ex ſynodo Eugenii Papæ: quid re-
ſpondeat, non habebit. Inuenitur autem in hoc duplici
i 21. q. 4. c. 4. *ſine.* concilio cap. VII. (5) At Leonis Papæ eſſe dicuntur illa ver-
ba: *i* Sine ornatu ſacerdotali extra domos apparere nullo
k *Anſel. lib. 7. c. 103.* modo conuenit: ea nullo modo in B. Leonis Papæ regiſtro
l *Iuo par. 13. c. 7. dec.* quiſquam inueniet: ſed huius concilii ſunt capita XII. A.
Sumpſit Gratianus ab Anſelmo, *k* ſed Iuo, *l* & liber Cæ-
ſarauguſt. *a* ex ſynodo Eugenii eſſe ſcribunt. Iuo autem
a *Caſ. libr. 8. c 25.* ſolus plenius quædam retulit. B. Plura ſunt in ipſo conci-
b *Iuo par. 11. c. 76. decr.* lio. (6) Sic etiam Iuo *b* caput XI. huius concilii refert, vt
ex ſynodo Eugenii Papæ tempore Ludouici & Lotharii
c *Caſ. lib. 8. cap. 81.* Auguſtorum habitæ, & liber Cæſaraug. *c* ex ſynodo Eu-
genii Papæ. ſed plenius eſt id caput in eod. concilio. Ca-
d 14. q 2. c. 2. put XIII. poſuit Gratianus cauſſa XIV. *d* cum hac inſcriptio-
ne: Vnde in ſynodo habita Romæ ab Eugenio Papa ſtatu-
tum eſt. Pro illis verbis, tamen in ipſis ſæcularibus nego-
tiis &c. ſcribendum: tamen ipſi in ſæcularib. negotiis pro
teſtimonio, aut conficiendis inſtrumentis non rogentur.
C. Ante ea verba vox credibilius, eſt in concilio, credibi-
le apud Gratianum. B. Ita eſt, vt dicis. (7) Diſtinctione
e *Diſt. 81. c. 7. ſacerdos.* LXXXI. *e* caput VII. cuius initium, Sacerdos, aut quiuis; Eu-
genio Papæ adſcribitur: id in his Eugenii Minoris, & Leo-
f *Ead. diſt. c. 22. ſi quiſpiam.* nis IV. ſynodis inuenio capite XIV. & ſcribendum eſt; in
ordinem eccleſiaſticum prouectus, ſi in eo ſcelere inuenia-
g *Anſel. li. 8. cap. 9.* tur, quo abiciendus exiſtat. (8) In eadem diſtinctione *f* ca-
h *c 3 de cohab. cler. in 1. collect. & apud Greg. IX. c. 2. e. tit.* put adiectum a Palea cum hac inſcriptione, Ex decreto
Eugenij Papæ; quod etiam apud Anſelmum *g* & Bernar-
dum Papienſem refertur, *h* huius concilij eſt cap. XV. Va-
rietas magna eſt, vt in notis tuis ad Papienſem, ex libro

Veronenſi a te relata eſt. A. Pergratum mihi eſt, quod fontem illius capitis indicaueris, vt etiam aliorum, quæ a te narrata ſunt. (9) B. Caput XVI. Gratianus *i* refert, vt ex ſynodo habita Romæ ab Eugenio Papa. melius eſt in libro Cæſaraug. *k* In concilio primo Eugenij Papæ cum Epiſcopis LXXII. & Leonis IV. cum Epiſcopis LXVI. A. Si addidiſſet, cuius Eugenij id concilium eſſet, nihil deſiderari aptius poſſet. Cupio tamen ſcire abs te, num conueniat in Epiſcoporum numero? B. In Leonis ſynodo nulla differentia eſt, in Eugenij tamen X. Epiſcopi plures in Cæſarauguſt. ſunt, quam in veteri libro eius concilij. A. In verbis quænam varietas eſt? B. Quod apud Gratianum eſt, res mobiles, aut immobiles; in eo concilio eſt, res mobiles: in libro Thomaſiano Gratiani, res immobiles: in Cæſarauguſtano ſola vox res, inuenitur. A. Nihil mutandum cenſeo. B. In extremo capite, coartandus exiſtat, eſt in concilio: coartatus exiſtat, habet Gratianus: coërceatur, liber Cæſarauguſtanus. A. Scriptura concilij recipienda eſt. (10) B. Caput XLIX. Leoni Papæ adſcribit Gratianus *a* diſtinct. LXXII. vt Anſelm.; *b* Eugenio Papæ liber Cæſarauguſt. *c* Pro illis, niſi ab ipſo poſtulatus; ſcribendum eſt, niſi ab alio poſtulatus: vt in his tribus libris eſt, quamuis Anſelmus habeat, poſtuletur, pro poſtulatus. Pars eiuſd. capitis omiſſa eſt, qua cauebatur, vt dimiſſoriæ litteræ vniuerſalis Pontificis, aut Imperialis, vel Metropolitani bulla roborentur. C. An etiam Metropolitani bulla vtebantur? A. Sigillum arbitror ſignificari. Sed & Venetorum Dux bulla vtitur plumbea in quibuſdam litteris. Et Græci Imperatores χρυσοβούλλους appellabant litteras eorum aurea bulla exornatas. Cetera poterunt alio die conferri. Noſtis enim occupationes meas. B. Ita fiat.

i 12.q.1.c.27. *nulli.*
k *Cæſ. lib.7. cap.61.*
a *Diſt.71.c.1.*
b *Anſ. lib.6 c.122.*
c *Cæſar. lib.4 c.87.*
Vid. Balſamo ad Photiū, cum ſcholiis.

(1) IN *editione Gregoriana cap.3. Epiſcopi. 21. q. 4. inſcriptio eſt. Item Zacharias Papa in ſynodo Romana c.3. In notis eſt. Hæc ſynodus a Zacharia Papa habita extat in bibliotheca Vaticana, & Regienſi. Et in indice librorum eſt. Zachariæ decreta ex bibliotheca Ormaneti Epiſcopi Patauini, Synodus Romana ex Vaticana, Fran-*

cica ex Dominicana ſupra Mineruam. (*In hoc libro A. Ant. Auguſtinum ſignificat, B. Franciſcum Edoardum, C. Martinum Auguſtinum Ioannis filium.*]

(2) *De inſcriptione cap.4. Iuxta diſt.93. dictum eſt in dial.13. addit.2. li.1. verbis hæc leguntur. Ordinationi ſubiacent, qui propinqui ſunt. Cap.4. Ego N. de iureiur. inſcriptio eſt. Idem* (*Gregorius*) *Petro ſubdiacono. In marg. eſt. cap.10. tit. de electione in 1. compil.*

(3) *Ante cap.14. cau.26. q.7. in eod. libro hæc ſunt. Vnde Zacharias Papa in concilio Romano c.9. Si quis Calendas Ianuarias, & brumam ritu paganor. colere, vel aliquid plus noui facere propter nouum annum, aut menſas cum dapib. &c. In marg. hæc ſunt. Polyc. ibidem.* (*hoc eſt, l.6. tit.12.*) *Burch. l.10. c.16. Iuo par.11. c.43. Et in notis. Hoc eſt caput nouum in cõcilio Romæ a Zacharia habito, quod aſſeruatur in Vaticana bibliotheca: & inde nonnulla ſunt emendata & addita. De hac autem ſuperſtitione Bonifacius legatus Germaniæ epiſtola 2. quæ eſt in tomis concilior. ad ipſum Zachariam multa ſcribit: cui Zacharias vltima epiſtola reſpondens mentionem huius concilij videtur facere his verbis. Et quia per inſtigationem diaboli iterum pullulabant; a die, qua nos iuſſit diuina clementia* (*quamquam immeriti exiſtimamus*) *Apoſtoli vicẽ gerere; illico omnia hæc amputauimus. Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui ſextæ ſynodo adſcribũtur c.62. Et multa in huiuſmodi ſuperſtitionem ſcribit Tertullian. in libro de Idololatria, & alij graues auctores. Vel aliquid plus noui facere propter nouum annum*] *Hæc non ſunt in codice iſtius concilij Vaticano.*

(4) *In dialogo quarto addit.12. dictum eſt de inſcriptione capi.57. Romanis, de conſecr. diſt.1. cuius initium Nullus Epiſcopus. Editum eſt, ab alio Epiſcopo. Et poſt vocem finem hæc ſunt. quia ſcriptum eſt* [*qui perſeuerauerit vſque in finem: hic ſaluus erit.*] *Si quis vero &c. Et in marg. Mat.10.*

(5) *Cap.3. Neceſſaria. 12. q.1. in libro Romano inſcriptio eſt. Item Eugenius Papa II. & Leo quartus c.7. In marg. eſt. Anſ. l.7. c.5. & l.4. c.2. Et in notis. Eſt ca.7. concilij Romæ ab Eugenio II. primum habiti, & poſtea a Leone IV. innouati. Ante a citabatur Leo nonus.*

(6) *Hæc inſcriptio eſt in eod. libro cap.4. Sine ornatu. 21. q.4 Item Leo Papa IV. in ſynodo Romana c.12. In marg. eſt. Anſ. l.7. c.162. Iuo par.13. c.7. Poſt verbum patiãtur addita ſunt hæc. Sed ea ſolum-*

modo, quæ per patres conſtituta videntur, obſeruet. Contrarius &c.
(7) *Inſcriptio cap. 2. ſiue poſterioris* 14. *q.* 2. *in eodem libro hæc eſt. Vnde in ſynodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. ſtatutum eſt. c.* 13. *Quamquam ſacerdotum teſtimonium credibilius habeatur; tamen ipſi in ſecularib. negotiis pro teſtimonio, aut conficiendis inſtrumẽtis non rogentur &c. In marg. eſt. Poly. l.* 4. *tit.* 31. *In notis. Pro teſtimonio) Sic eſt emendatum ex conciliis Eugenij II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro conficindis inſtrumentis ad teſtimonium non rogentur. Et ſi autem] In conciliis ipſis, & Polycarpo legitur, ſi enim euentæ cauſæ aliquid viderint, &c.*
(8) *Caput* 7. *diſtin.* 81. *ita in eodem libro inſcribitur. Item Eugenius Papa. Sacerdos, aut quiuis alius in ordine eccleſiaſtico prouectus, ſi in eo ſcelere inuenitur, quo abiiciendus comprobatur &c. In marg. eſt. Anſ. l.* 5. *in prin. (Imperfecta hæc ſunt.)*
(9) *Eiuſdem diſtin. cap.* 22. *Si quiſpiam ſacerdotum. in eodem libro hanc habet inſcriptionem. [Ex decreto Eugenij Papæ] Palea. In marg. hæc ſunt. Polyc. l.* 4. *tit.* 31. *ex Lucio. Anſ. l.* 8. *c.* 9. *ex pænit. Romano (pro Romano.) In notis. Ex decreto] Hic canon in concilio Romano primum ab Eugenio ſecundo editus, & poſtea a Leone quarto etiam in concilio fuit repetitus, & citatur in decretalibus tit. de cohabit. cleric.... (deeſt, &) mul. Et in pleriſque vetuſtis exemplaribus eſt ſine nomine. Admonitionem] In eod. canone ſequitur, Metropolitani, vel alterius Epiſcopi, aut eius, cui ſubiacere videatur.) deſideratur numerus canonis Romani, hoc eſt, c.* 15.) *Inſcriptio cap.* 2. *de cohab. cleric. eſt. Ex decreto Eugenij Papæ. Si quiſquam ſacerdotum &c. In marg. eſt. Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*
(10) *Quod ad caput* 27. *attinet,* 12. *q.* 1. *Eius in eod. libro Romano inſcriptio eſt. Item ex ſynodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. c.* 16. *Nulli Epiſcopor. liceat res mobiles, aut immobiles &c. In fine eſt, coarctatus exiſtat.*
(11) *Diſtin.* 72. *cap.* 1. *hæc in eodem libro inſcriptio eſt. Vnde Leo Papa ait. Epiſcopus ſubiecto ſibi ſacerdoti, vel alij clerico, niſi ab ipſo poſtulatus &c. In marg. eſt. Anſ. l.* 6. *c.* 122. *(imperfecta hæc ſunt. Vide lib.* 1. *dial.* 16. *add.* 3. *in fine.)*

DE EADEM RE EX EODEM CONcilio Eugenij, & Leonis.

Dialogus ſecundus.

B. CVM a te heri diſceſſimus, petebat C. a me, cur bullas exiſtimarem dictas Pontificias litteras. Dixi ab illo ſigillo, quod in ſingulis pendere ſoleret. Sed cur ſigillum id bulla diceretur, a te petendum eſſe. A. Nonne meminiſtis bullam dici Romanis, quam pueri ſupra togam prætextam ferrent e collo pendentem, quod cordis, ſiue lunæ ſpeciem obtineret, ſiue a Græca voce βουλὴ, quæ conſilium ſignificat, ſiue a Latina bulla pro tumore, vt cum dicimus, homo bulla, aut cum in veſtibus auream bullam, aut in aquæ feruentis ſpuma ebullire appellamus, bullas illas facere. C. Credo me apud Plutarchum, Feſtum, & Macrobium hoc ipſum legiſſe, ſed non ſuſpicabar inde Pontificias litteras nomen ſumpſiſſe. Nunc vocis illius abs te heri vſurpatæ memor χρυσόβουλλον, facile inducor, vt credam illam fuiſſe originem bullarum Apoſtolicarum. B. In eandem ego ſententiam accedo. A. Quid nobis reliqui eſt ex illis duorum Pontificum concilijs? B. Caput XIX.

5. q. 3 cap. vlt. Longob. de aduocat. libr. 2. tit. 47.

Anacleto Papæ adſcribit Gratianus, Lothario Imperatori collectio legum Longobardicarum. A. Magnam tu varietatem narras. Sed quid in alijs verbis lucri eſt? B. Initio, Epiſcopi ſcribendum eſt, non Epiſcopus; & actionem non actiones: cetera leuia ſunt, vt proprijs ſuis actionibus quod Gratianus habet, pro ſuis actionibus. (1) Quod ſequitur caput XX. coniungi debuit a Gratiano: vt diſcuteret Epiſcopus, cur ſacerdos aduocatum non inueniret. Sed venio

16. q. 7. c. 33. monaſterium.

ad caput XXI. quod ex Romana ſynodo appellat Gratianus, & euangelia, ſiue εὕρετρα ſoluenda ſunt ei, qui inuenerit, quænam ea ſynodus fuerit. A. Vide C. quid Anſelmus,

Anſ lib 5. c. 73. Cæſ li 8. c. 43.

& liber Cæſarauguſtanus ſcripſerint. C. Leoni adſcribit

Anſelmus, in Cæſarauguſtan. inſcriptio deſideratur. B. Plura ſunt in his concilijs, quam in tribus collectionibus. Anſelmus tamen plura refert, quam ceteri: & liber Cæſarauguſt. Gratiano plenior eſt. Poſt illa verba, pro ſacro officio illius diœceſis, ſiue diœceſeos, vt in cõcilijs eſt, additur, & bonæ auctoritatis dimiſſoriam, ſiue, & idoneos auctoritate dimiſſoriam. Et bonæ auctoritatis dimiſſoriæ, habet Anſelmus: dimiſſione, Cæſarauguſtanus. A. Prior ſcriptura placet magis, & bonæ auctoritatis dimiſſoriam. B. Poſt verbum commendare, additur in vtroque concilio: ita vt ad placita, & ad iuſtam reuerentiam ipſius Epiſcopi obedienter ſacerdos recurrat. Eadem cum aliqua varietate ſunt in Cæſaraug. maior varietas eſt apud Anſelmum. Sed neutrius habendam rationem exiſtimo. Illud addit Leo quartus. Si vero ſuperbia eleuatus, vel alio quolibet modo, a proprijs ſe ſubtrahere maluerit mandatis Epiſcopi, canonicis eum decernimus vltionibus ſubiacere. C. Horum verborum pars eſt apud Anſelmum. A. Ex his facile cognoſces, quantum interſit ex fonte haurire, aut ex riuulis, & ſtagnis, ac lacub. (2) B. Caput XXIII. non ad Gratianum, ſed ad veterem illam Bernardi Papienſis tui collectionem primam Decretalium pertinet. Quod enim ſub titulo de religioſis domibus ex decretis Eugenij Papæ refertur, huius concilij eſt. A. Recita mihi concilij verba, ſunt enim in noſtris libris parum apte ſcripta. B. De xenodochijs & alijs ſimilibus locis. Eugenius in titulo. De xenodochijs, ptochotrophijs, noſocomijs, & orphanotrophijs, eremocomijs, & monaſterijs tam monachor. quam ſanctimonialium. Leo quartus. C. Legi nuper in Iuliani epitome Nouellæ VII. horum nominum differentiam, illud ſolum eremocomijs illic non eſt. A. Fortaſſe gerontocomijs ſcribi oportet, quod illic eſſe non dubito. B Quid ſi hæc vox ad eremitas educandos referatur? A. Non recte compoſita videtur. Sed perge tu, & quod cœperas, refer. B. Capitis ipſius verba ſunt hæc. Per ſollicitudinem Epiſcoporum hæc, quorum diœceſeos exiſtunt, ad eaſdem vtilitates, quibus conſtituta ſunt, ordinentur. vt debiti pa-

cap. 2. de relig. dom. in 1. collect. c. 3. e. tit. Gregor. IX.

Capit. li. 2. c. 29. Iuo part. 17. c. vlt. decret. Caſ. lib. 7. c. 80.

nes atque curæ pertinentibus reuertantur. In his vltimis verbis eſt aliquã varietas. dediti panes aquæ, eſt alicubi: debitis atque curæ reuertantur, alibi omiſſa voce pertinentibus recitantur pro reuertantur, inuenio etiam ſcriptum. Mihi reddantur non ineptum videretur. A. Ego vocem curę, in, rogæ, mutarem. C. Quid ea vox ſignificat? A. Ita dicebatur, quod erogari ſolebat, vt ex Pontificali, & Anaſtaſij hiſtoria cognouimus. Sic igitur lego. vt debiti panes, atque rogæ pertinentibus reddantur, ſeu reuertantur. B Mihi id vehementer placet. Sequuntur Leonis verba. Qualiter Deo vacantes inopia, vel neceſſitatibus nullatenus occupentur: ſed omni expulſa cura, purius in Dei ſeruitio valeant mentibus permanere. A. Purioribus, pro purius mutandum cenſeo. (3) B. Caput XXVI. refert Gratianus, *a* vt ex concilio Leonis Papæ. Quarti addit Anſelmus *b* non male. A. In libro Cæſarauguſtano *c* eſt: ex concilio Gregorij primi Papæ, ineptiſſime. ſed varietatem audiamus. B. Superpoſita, pro ſuppoſita; proſpector, pro perſpector: & pro illis, non illicitis exactionibus opprimantur, in eo concilio eſt: quam illicitis exactis dationib. opprimantur. C. Anſelmus habet ſuper poſita, & perſpector, cetera vt concilium. A. Vide librum Cæſarauguſtanum. C. Conuenit cum Anſelmo vna excepta voce: eſt enim illic; quam illicitis exactis, vel dationibus opprimantur. A. Vox, quam, pro, magis quam, vel, potius quam, poſita eſſe videtur. B. Ita exiſtimo: vt illud, Bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in Principibus. & alia ſexcenta, quæ in emendationibus refers. Leonis verba ſunt illa: Quia Dominus paſcere, & docere nos docuit, & quæ ſequuntur (4) Caput XXIX. ex decreto Eugenij Papæ refert Gratianus; *a* ex decretis eiuſdem, liber Tarracon. *b* capite XXVIII. addit Burchard. *c* cap. XXVI. Iuo *d* in exceptionibus omnes epitomen, non verba referunt, quæ ita initio concepta ſunt. Feminæ vero, quæ habitum religioſum, aut velamen obtentu religioſitatis ſuſceperunt, cum eſſent viri potentes; deinceps viro ſociari non permittantur: ſed eligentes monaſteria regulariter viuant, aut in domibus

a 16. q. 1. c. 61. *nulli.*
b *Anſ lib.* 6. c. 166.
c *Caſ. lib.* 4. c. 89.

Pſal. 117 *b.*

a 27. q. 1. c. 31. *mulieres.*
b *Tarra li.* 6. c. 232.
c *Burc. lib.* 8. *cap.* 54.
d *Iuo par.* 7. c. 72. *dec.*

domibus ſuſceptum habitum caſte obſeruent, contra autem turpes inuentæ prouidentia Epiſcopi emendentur. His Eugenij Minoris verbis addit alia Leo non contemnenda. (5) Caput XXXII. a Gratiano refertur ex ſynodo habita ab Eugenio Papa. A. Eidem Eugenio adſcribit partem eiuſd. capitis liber Cæſaraug. B. Pro illis verbis, qui inuiti ſine iuſta offenſionis cauſſa ſunt intromiſſi, illic eſt: qui in monaſterio inuiti, & iniuſte ſine oſtenſione ſunt intromiſſi: aut vt alius liber habet, qui inuite ſine iuſtæ oſtenſionis crimine monaſterijs ſunt intromiſſi. A. vide, quid in Cæſaraug. ſit. C. Si qui ſine oſtenſo crimine inuiti in monaſterium mittuntur. A. Sententia eadem eſt in omnib. illud tamen eligo, qui inuite ſine iuſtæ oſtenſionis crimine monaſterijs ſunt intromiſſi. Sed quid eſt, quod extremo capite dicitur: ſicut in decreto ſanctiſſimi Leonis Papæ continetur libro ſexto? quis ille ſextus Leonis liber eſt? B. Recte Contius notam addidit illis verbis, libro ſexto: quæ nulla ſunt in concilio Eugenij. Videtur autem Leonis mentio fieri: quia Leo capite XXVI. & XXVII. vt in Corpore canonum eſt, ex epiſt. XC. ad Ruſticum Narbon. Epiſcopum, cap. XII. & XIII. idem ſtatuiſſet. (6) Caput XXXIII. Clementi adſcribit Gratianus, *a* quod a te credo eſſe relatum. *b* Quod dicitur, a laicorum loco, illic eſt, a laicorum, voce tertia omiſſa. & pro verbis extremis, ſacra officia exercere, habet id concilium in margine, ſacra officia celebrari. Adduntur poſtea a Leone quarto plura non inutilia. Huius cap. mentio fit a Sigiberto hiſtorico, ſed falſo Leo V. appellatur auctor. In libro Cæſaraug. Eugenio Papæ alijs verbis eadem ſententia adſcribitur. (7) Venio ad XXXIV. caput, quod inſcribitur de ſcholis reparandis pro ſtudio litterar. id Gratianus ex ſynodo Eugenij Papæ refert diſtin. XXXVII. Non recte Eugenio tertio Contius adſcripſit, a quo neſcio, an aliquid Gratianus acceperit. Iuo Carnoten. ita inſcripſit: Synodus Eugenii Papæ tempore Ludouici. Pro illis verbis ab vniuerſis Epiſcopis, ſubiectis plebibus, ſcriptum inuenio in concilio, & apud Iuonem vniuerſis Epiſc. ſubiectiſque plebib. voce AB omiſſa. At in Gratiani lib. Thomaſia-

20. q. 1. c. 9. ſicut qui.

Cæſ. li. 9. c. 12.

a *De conſec. d. 2. c. 30. ſacerdotum.*
b *Dial. 13.*

Cæſ. lib. 8. c. 27.

Diſt. 37. c. 12. de quibuſdam.

Iuo par. 4. c. 214.

no, vniuerſis Epiſcopijs, ſubiectiſque plebibus. A. Mutatio placet. B. Quod vero poſtea eſt: qui ſtudia litterarum, liberaliumque artium dogmata aſſidue doceant: plenius eſt in his duobus concilijs: qui ſtudia litterarum, liberaliumq; artium, ac ſancta habentes dogmata, aſſidue doceant. A. Hæc recipienda eſſe oſtendunt, quæ ſequuntur verba. Quia in his maxime diuina manifeſtantur, atque declarantur mandata. Sed quid apud Iuonem eſt? C. Poſt vocem artium, tantum eſt: habentes dogmata doceant. B. Vide, quid Leo addiderit: Et ſi liberalium artium præceptores, in plebib. vt aſſolet, raro inueniuntur; tamen diuinæ ſcripturæ magiſtri, & inſtitutores eccleſiaſtici officij nullatenus deſint &c. A. Hæc omitti non debuerunt. (8) De ceteris cras, aut perendie videbimus.

(1) INSCRIPTIO *cap. vlt. 5. q. 3. in editione Romana hæc eſt. Item Anacletus Papa. Quia epiſcopus &c. In notis hæc ſunt. Hoc capitulum, quod ex Anacleto citatur, habetur in concilio Eugenij Papæ ſecundi tempore Ludouici, ac Lotharij Imperator. habito c. 19. Quod etiam a Leone quarto eſt repetitum. Ex quo canone Lotharius lib. 2. legum Longobard. tit. de aduocatis, & Vicedominis, octauum capitulare compoſuit. In verbis nihil eſt mutatum.*

(2) *Capitis 33. Monaſterium. 16. q. 7. hæc in eodem libro inſcriptio eſt, Item ex Romana ſynodo Eugenij II. & Leonis IIII. c. 21. Nulla varietas notatur, præter ad vocem inuito, al. inuite, in marg. Anſelmi vero nomen non eſt adiectum.*

(3) *Hæc inſcriptio eſt capitis tertij de relig. domib. Ex decretis Eugenij Papæ. De xenodochiis, & aliis, &c. In marg. eſt. Hoc reperi in 1. compilatione e. tit. c. 2. & hic, non alibi. (Fons omittitur)*

(4) *Ante caput 62. Nulli Epiſcopor. 16. qu. 1. hæc verba ſunt in libro Romano. Vnde in concilio Leonis Papæ IIII. cap. 26. ſtatutum eſt. In margin. hæc ſunt. Polyc. l. 4. tit. 21. Anſelm. l. 6. c. 166. Ad verba ſuperpoſita in angariis, eſt in marg. in vulgatis erat (ſuppoſita) & ad vocem proſpiciat, al. perſpiciat. & ad vocem exactionibus al. exactis dationibus.*

(5) *In eodem libro inſcriptio cap. 31. Mulieres obtentu. 27. q. 1. hæc eſt. Item ex decreto Eugenij Papæ ſecundi in concilio Romano*

c.29. Et in marg. eſt. Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l.8. c.54. Iuo par.7. c.72. Et in notis. In concilio, quod extat in bibliotheca Vaticana, hæc ſunt ipſa decreti verba. Feminæ vero &c. vſque ad verbum obſeruent, vt in dialogo.

(6) *Gratiani verba ſunt ante caput 9. Sicut qui. 20. q.1. in eodem libro. Sic & illud intelligendum eſt, quod eſt ſtatutum in ſynodo habita ab Eugenio Papa II. c.32. In verbis nulla varietas notatur. Qui inuiti ſine iuſtæ offenſionis cauſa ſunt intromiſſi. Et poſtea. ſicut in decreto ſanctiſſimi Leonis Papæ manifeſtiſſime continetur.*

(7) *De inſcriptione cap.30. Sacerdotum, de conſecrat. diſt.2. ſcriptum eſt in dialogo 13. addit. 1.*

(8) *Caput 12. De quibuſdam. diſt.37. in eodem libro ita inſcribitur. Item ex ſynodo Eugenij Papæ ſecundi. In marg. eſt. Iuo p.4. c.214. Anſelm. lib.7. c.2. Polyc. l. 4. tit. 32. In notis.* Eugenij] *Apud Anſelmum citatur ex ſynodo habita Romæ in conſiſt. Lateran. a Beato. ....In Polyc. eodẽ modo, & additur nomen* Eugenij, *ex quo etiã citat Iuo. Inuentum vero eſt in ſynodo* Eugenij *Papæ* II. *& in ſynodo Leonis* IV. *quarum ſynodorum vt alibi dictum eſt, exemplaria ſunt in Vaticana bibliotheca. In indice etiam ſynodi a Gregorio* VII. *Romæ habitæ talis cuiuſdam capitis hæc ponitur ſumma. Vt omnes* Epiſcopi *artes litterarum in ſuis eccleſiis doceri faciant. In verbis nulla eſt varietas.* Editum autem eſt. *Idcirco in vniuerſis epiſcopiis, ſubiectiſque plebibus.* Et *poſtea. Qui ſtudia litterarum, liberaliumque artium dogmata aſſidue doceant.*

DE EADEM RE.

Dialogus tertius

A. QVA de re nunc inter vos agebatis? B. De tempore, quo hæc duo Eugenij & Leonis concilia habita ſunt. A. Quid igitur certi eſt? Dixiſti enim heri, Iuonem Carnotenſem tempore Ludouici affirmaſſe habitam eſſe Eugenii ſynodum. Eum Ludouicum exiſtimo Pium cognomento eſſe dictum Caroli Magni filium. B. Ita eſt, vt exiſtimas.

Namque ſub Leone tertio Pont. Max. Carolus moritur. Leoni Stephanus, Stephano Paſchalis, Paſchali Eugenius hic ſuffectus eſt. Et in ipſo Eugenii concilio dicitur, anno XIII. Ludouici Aug. Indict. IV. menſe Nouemb. haberi concilium. Sed & Lotharii filii noui Imperatoris mentio fit, annus omiſſus eſt. Si numeros Panuinij ſequamur; Chriſtianæ ſalutis annus eſt DCCCXXVI. Pontificatus Eugenij Minoris annus tertius. A. Ex Indictione videtur vnus annus detrahendus. Leonis quarti ſynodus quo anno habita eſſe dicitur? B. Anno ſeptimo Leonis, Lotharij vero, & Ludouici Imperatorum anno quinto, & triceſimo ſeptimo, quod ex alio loco ſic intelligitur, vt vox quinto referatur ad Ludouicum, cetera ad Lotharium: menſe Decembri, Indictione ſecunda. Panuinius anno quarto Leonis, Lotharij vero anno XI. Chriſti DCCCL. ſynodum Romanam habitam eſſe ſcribit. A. Ex Indictione, & anno VII. Pontificatus apparet annum fuiſſe DCCCLIII. Lotharij XV. C. Eſtne Ludouicus eiuſdem Lotharij filius, qui eidem ſucceſſiſſe dicitur, an Pius ille Lotharij pater? B. Apud Sigibertum inuenio hunc Ludouicum Lotharij fil. a Sergio Minore Pont. Max. Regem Longobardor. factum eſſe, eumdemq; poſtea Imp. fuiſſe appellatum. Idem anno Chriſti DCCCXLVII. anno VII. Lotharij decretum huius concilij, de quo heri locuti ſumus, refert. A. Redeundum eſt

Iuo par. 11. c. 77 decr. tibi ad ea capita, quæ reliqua ſunt. B. Caput XXXV. apud Iuonem, non apud Gratian. inueni cum hac inſcriptione: Ex ſynodo Eugenij Papæ tempore Ludouici, & Lotharij

Cæſ. li. 8. c. 82. Auguſtor. Cap. XXXV. in libro Cæſaraug. eſt: ex ſynodo Eugenij Papæ cap. XXXII. Imperfecte autem vtrubique eſt.

a *27. q. 2. c. 22. ſi vir, & uxor.* Omittuntur enim Leonis verba maxime neceſſaria. Capitis XXXVI. pars refertur a Gratiano, *a* ex ſynodo Eugenij Papæ, cui addunt hæc, tempore Ludouici, & Lotharij,

b *Iuo libr. 6. tit. 5. c. 2. panorm. & par. 8. c. 127 decr.* cap. XXXVI. Iuo, *b* & liber Cæſaraug. *c* Omiſſum eſt initio: Nulli liceat, excepta cauſſa fornicationis, adhibitam vxorem relinquere; & deinde aliam copulari. alioquin tranſ-

c *Cæſar. li. 10. c. 98.* greſſorem priori conuenit ſociari coniugio. C. An ſi fornicationis cauſſa relinquat, poterit aliam ducere? B. Mi-

nime gentium. Sed exceptio illa ad priorem partem eſt referenda: ne quis vxorem relinquat. vt in verbis Domini. *d* Extremo capite addebantur Leonis verba. vt diſtricta pænitentia coerceantur, qui religionis cauſſa ſeparari ex vtriuſque conſenſu, fidem fregerint. (1) Caput xxxIIx. refert Iuo, vt Zachariæ Papæ verba: neque omnino fallitur. nam in ſynodo Romana Zachariæ, de qua alio die locuti ſumus capite ſexto pars eorundem verborum eſt. Quæ poſt hoc caput ſequuntur, Leonis quarti tantum ſunt capita quattuor, ex quibus nihil inuenio apud Gratianum. Poſtea dicitur acclamatum fuiſſe ab omnibus & deinde Theodorum notarium, & ſcriniarium legiſſe depoſitionem Anaſtaſij preſbyteri Cardinalis tituli Sancti Marcelli hoc initio. Imperantibus dominis piiſſimis perpetuis Auguſtis Lothario a Deo coronato pacifico, & magno Imperatore anno xxxvII. ſed & Ludouico a Deo coronato eius filio nouo Imperatore anno quinto menſe Decembrio die octaua, Indictione ſecunda, in ciuitate noua, cuius vocabulum Leoniana eſt, intra eccleſiam, vbi corpus beatiſſimi Petri Apoſtolor. Principis conditum eſt: Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei &c. A. Hæc igitur eſt illa depoſitio cuius mentio fit in Gregoriana collectione titulo de clericis non reſidentibus de qua pluribus verbis agit Bernardus Circa Papienſis in prima collectione. ſed male tertio Leoni adſcribebatur, quod ad quartum pertinebat. B. Bernardi verba ſunt. Ex geſtis Romanorum Pontificum. Leo tertius natione Romanus conſilio Lotharij, & Lodouici Imperatorum ſanctam, & venerandam lxvij. Epiſcoporum in eccleſia B. Petri ſynodum congregauit. In hac ſynodo Anaſtaſius &c. C. De numero Epiſcoporum ex Cæſaraug. libro dictum eſt, fuiſſe lxvj. (2) Vrbem Romam Leonianam dictam fuiſſe, nunc primum audio. B. Non tota vrbs ita dicta eſt, ſed ea pars, quæ vltra pontem, & molem Hadriani eſt, quæ Tanſtiberina dicebatur, in qua Vaticanus mons fuit, nunc ædes ſacra B. Petro, & magna domus Pontificia conſiſtit. Inuenies ea de re multa in Pontificali volumine de vitis Pontificum. in quo etiam de

d *Matt. 5.*

Iuo par. 9. c. 11. decr.

c. 2. de cler. non reſ. in 1. collect. & apud. Gregor. 9.

Cæſarau. lib. 7 cap. 61.

hac depoſitione Anaſtaſij in concilio lxvii. Epiſcoporum agitur. A. Quo pacto xxxvii. annus eſt Lotharij, & quintus Ludouici, cum Ludouicus Pius Lotharij pater Imperatoris nomen acceperit, & coronam a Stephano quarto anno DCCCXVI. vt Panuinius ſcribit, qui eſt xxxvii. a ſeptimo anno Leonis IV. An eodem anno pater, & filius Imperium obtinuerunt? B. Segefredus de Ludouico idem dicit, ſed Paſchalem ait Stephani ſucceſſorem Lotharium Imperatorem appellaſſe anno DCCCXXIII. quod ſi non eo anno, ſed primo id geſtum eſt a Paſchali, minus laboraremus. A. Malo huic concilio credere, quam ceteris ſcriptoribus. Habeſne aliud ſiue ex hoc, ſiue ex alio libro veteri, quod ad Gratianum pertineat? B. Ex Bonifacij martyris Archiepiſcopi Maguntini epiſtulis duo capita ſunt apud Gratianum, quorum alterum inueni, alterum alibi quærendum eſt. Quod enim diſtinct. xl. *a* ex dictis Bonifacij martyris inſcribitur; & ab Iuone, *b* ex geſtis Bonifacij martyris Legati Romanæ eccleſiæ, a nobis repertum non eſt. (3) At quod eſt diſtinct. lvi. *c* ita inſcriptum, Bonifacius martyr ſcribens Regi Anglorum, & apud Iuonem, *d* Bonifacius martyr Hiltribaldo Regi Anglorum; in bibliotheca Mich. Thomaſij inuenimus in epiſtula integra Accheldobaldo Regi miſſa, cuius initium fuit, Confitemur coram Deo. Appellat autem ſe Bonifacium Archiepiſcopum Legatum Germanicum. A. Gratiſſimum eſt, quod dicis, tum ob alia multa, tum quod inueneram nuper partem eius epiſtulæ libro ſeptimo Capitularium ſine vlla inſcriptione, & propter mentionem Hiſpanicæ cladis verba ex fontibus ipſis accipere cupiebam. C. Quibus verbis ea de re Bonifacius egit? Totam enim epiſtulam perlegere aueo. B. Poteris id quidem poſtea facere, cum cõmodum erit, eſt enim lectu digna; ſed longior eſt, & magnam diei partem nobis auferret. Breuib. referam, quod in ea continetur. Initio laudat Regem, quod multa pauperib. largiatur; laudat etiam quod furta, rapinas, periuria, & alias iniquitates & crimina prohibeat; quodq; viduar. & pauperum defenſor ſit, & pacis amator. Acriter autem eum re-

a Diſt. 40. ca. 6. ſi Papa.
b Iuo par. 5. c 23. decr
c Diſt. 56. ca. 10. ſi gens.
d Idem Iuo part. 8. ca. 224. decr.

Capit. lib. 7. c. 285. in addit.

prehendit, quod vxorem non accipiat, cum minus caſte viuat, & ſacrarum virginum violator eſſe credatur. Tum addit ea, quæ Iuo & Gratianus referunt, oſtendens, quid periculi ex malo Regis exemplo ad populum perueniat; quod ex Anglorum, & Hiſpanorum, & Burgundionum clade propter libidinem earum gentium oſtendit. In verbis non magna varietas eſt. pro illis, improperium nobis obicitur, illic eſt, improperium eſt. & pro nec bello, nec in bello. pro, Hiſpaniæ & Prouinciæ; omiſſa voce ET, Hiſpaniæ Prouinciæ. ſic autem fortaſſe non Galliæ pars, quæ Prouincia dicitur, accipietur. pro illis, vindex talium, illic eſt, iudex omnipotens talium. A. Ego, vindex Omnipotens talium, ſcriberem. B. Denique pro illis, per ignorantes legem Dei, id eſt, per Sarracenos: ſcriptum eſt, per ignorantiam legis Dei, & per Sarracenos. A. Quid apud Iuonem ſit, videamus. C. Iuo, improperium eſt, habet, & nec in bello; retinet tamen, & Prouinciæ, atque voce vindex, ſiue vocibus iudex omnipotens, caret. ad extremum habet, per ignorantiam legis Dei per Sarracenos. A. Capitularia conferamus. C. Contuli. Et Prouinciæ, ſolum habet, cetera vt in ipſa Bonifacij epiſtula (4) A. Habeſne aliquid ex Calliſti minoris concilio, quod frequens fuiſſe traditur? B. Nihil omnino legi. Immo multis capitibus quibus Calliſti nomen Gratianus adſcripſit, ſelecti viri Romæ eam notam addiderunt, qua oſtenderent, nuſquam eſſe reperta. A. Cras volo, vt ex Anſelmi Lucenſis collectione id concilium reſtituamus.

(1) INSCRIPTIO *capitis 23. Romanis. 27. q. 2. hæc eſt. Item ex ſynodo Eugenij Papæ ſecundi in ſynodo Romana c. 36. Si vir, & vxor &c. In marg. eſt. Sent. ibid. (hoc eſt, Sent. 4. diſt. 27.) Iuo p. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 76. Numeri differentia oritur, quia a nobis non habetur ratio capitis Quod conditio, quod eſt Romanis 7. nobis inſcriptio capitis ſeptimi Quicumque.*

(2) *Hæc etiam eſt in Romano libro inſcriptio cap. 2. de clericis non reſiden. Leo tertius. Ex geſtis: & infra. In ſynod. Anaſtaſius &c. In marg. eſt. Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

(3) *Ante caput ſextum Si Papa diſtin.40. in Romana editione hæc inſcriptio eſt. Item ex dictis Bonifacij martyris. Et in marg. eſt. Al. geſtis pro dictis. Et Iuo par.5. c.23. In notis. Dictis Bonifacij] Naucleru gen.26. teſtatur hoc fuiſſe dictum Bonifacij martyris. Verum Deuſdedit presbyter Card. tit. Apoſtolorum in Eudoxia tempore Victoris Papæ III. libros quatuor de rebus eccleſiaſt. compoſuit, qui in bibliotheca Vaticana ſeruantur. Et lib. 1. c. 231. ex geſtis [ſic habent etiam multi Gratiani codices, & Iuo] Bonifacij martyris, & Archiepiſcopi Moguntini ſedis Apoſtolicæ legati, hæc ſanctiſſimi illius viri de Romano Pontifice, ac ſede Apoſtolica verba refert; in quibus eſt hoc caput: & quidem ex antecedentibus & ſequentibus valde illuſtratur. Sancta Romana eccleſia priuilegio ſpecialis auctoritatis diuinitus, & humanitus caput omnium eccleſiar. poſt Chriſtum Ieſum effecta, ſecũdum Antiſtitis, vel Rectoris ſui qualitatem & valitudinem, afficit totius Chriſtianitatis membra &c. In indice librorum eſt. Deuſdedit Cardinalis collectio canonum, & libri quattuor de rebus eccleſiaſticis, ex Vaticana.*

(4) *Diſtin.56. cap.10. in eodem libro ita inſcribitur. Contra Bonifacius martyr ſcribens Echeldebaldo Regi Anglorum. Si gens Anglorum, ſicut &c. In marg. eſt. Iuo p.8. c.224. Verborum varietas nulla eſt in illis: ſicut aliis gentibus Hiſpaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum. At in illis eſt: donec iudex omnipotens talium &c. al. vindex pro iudex. Et ad illa verba: per ignorantes legẽ Dei, id eſt, per Saracenos &c. in marg. eſt, al. etiam pro id eſt. Et in notis. Per ignorantes) In epiſtola B. Bonifacij martyris (quæ vna cum multis aliis extat manuſcripta in codice ſæpe memorato bibliothecæ Dominicanæ) legitur: per ignorantiam legis Dei, & per Saracenos &c. cum qua lectione concordant aliquot vetuſta Gratiani exemplaria, & fere etiam Iuo. In indice librorum eſt. Bonifacij martyris epiſtola ex bibliotheca monaſterij B. Mariæ ſupra Mineruam.*

DE CAL-

DE CALLISTI SECVNDI RO-
mana Synodo.

Dialogus quartus.

A. TRIA volumina eius collectionis, quam Anſelmi Lucẽſis appellamus, ad manus meas peruenerunt ſine nomine collectoris. Primũ ex Ludouici Gometii Epiſcopi Sarnenſis, cui ego Romæ ſuffectus fui ſacri Palatii auditor, bibliotheca accepi: idque contuli cum alio exemplo Nicolai Ormaneti Epiſcopi Patauini. Tertiũ nuper ex Mich. Thomaſij Ilerdenſis Epiſcopi libris nactus ſum, quod exẽplum recens eſt ex bibliotheca Vaticana nuper, vt ſuſpicor, exſcriptum. Duo illa volumina ſatis antiqua viſa ſunt. In hoc igitur exemplo poſt ea, quæ in alijs libris leguntur, ſunt quædam in ſingulis libris addita, vt mihi videtur, à poſterioribus ſcriptorib. aut dominis eius voluminis, ſiue illius, à quo id ſumptum eſt. In his ſunt canones concilij Romani Calliſti Minoris, de quib. hodie ſumus dicturi. Aperi C. hunc librum, & quære librum quartum extremum. B. Cur Romani ſelecti viri ex hoc libro emendationem Calliſti capitum non fecerunt? præſertim cum ipſe Thomaſius, & Pet. Ciacconius eius ſodalis eodem libro fuerint vſi? A. Cur id factum ſit, plane ignoro. In cauſſa tamen fuiſſe exiſtimo, quod ſine vlla inſcriptione canonum verba poſita ſint, ipſaque canonum diſtinctio nulla ſit, vt veſtris oculis inſpicere poteſtis. C. Qua igitur de cauſſa hæc huius concilij eſſe dicis? A. De ſingulorum capitum diſtinctione videamus. Simul enim & de ſcriptore ipſo, ſiue canonum auctore cognoſcemus. Capitis primi verba ſunt. Sanctorum patrum exempla ſequentes, & quæ ſequuntur. Hæc Calliſti Papæ verba eſſe Gratianus ſcribit. (1) Capitis ſecundi verba eſſe exiſtimo. Nullus in Præpoſitum & c. quæ etiam Gratianus eidem Calliſto Papæ adſcripſit. In verbis eſt ali- *1. q. 1. c. 10. ſanctorum. Diſt. 60. c. 2. nullus.*

qua varietas. Namq. apud Anſelmum mendoſe ſcriptum videtur. Nullus & in præpoſitum, nullus in Archiepiſcopum, nullus in Decanum, nullus in presbyter, vel diaconus. Aptius apud Gratianum eſt. Nullus in Præpoſitum, nullus in Archiepiſcopum, nullus in Archi-presbiterum, nullus in Decanum, niſi presbiter, vel diaconus. Mihi tamen videtur tollēda eſſe ab hac Gratiani ſcriptura illa verba nullus in Archiepiſcopū. Cur enim magis de Archiepiſ. quā de Epiſ. id ſtatuatur: aut cur Archiepiſ. poſt Præpoſitum ſcribatur, cauſſa nulla eſt. B. In Anſelmi verbis vocem Archiepiſcopum ex compendio vocis Archipresbyterum confectam arbitror. Hac de re agitur in ſynodo Innocentij Minoris cap. IIX. Illa autem verba, nullus in Decanum, Vrbani Minoris in concilio Claromontano eſſe videntur. Hæc duo capita Calliſti minoris videri notarunt ſelecti viri. nihil enim, inquiunt, Calliſtus primus ſcripſit, & tertius Gratiano multo poſterior fuit. A. Calliſti primi epiſtulas cur reiciunt? B. Cauſſam nullam accepi. (2) A. Capitis tertij verba eſſe exiſtimo. A presbyteris, diaconib. & c. quod apud Gratianum non inueni. Capitis quarti initium eſt: Præterea iuxta beatiſſimi Papę Stephani ſanctionem ſtatuimus, vt laici &c. Hoc quoque caput non inueni apud Gratian. ſed Stephani Papæ verba ſunt epiſt. II. cap. IX. & Eulalij Epiſcopi Syracuſani in ſynodo tertia Romana contra Symmachum, cuius verba poſuit Gratianus *a* non ſemel, Trosleianum concilium cap. III. Paſchalis Minor cap. II. vel IV. Capitulare Caroli, & alior. lib. V. & VI. *a* Burchardus, *b* Iuo, *c* Deus dedit, *d* Anſelmus, *e* & liber Cæſar aug. *f*, & Tarracon. *g* (3) Quod ſequitur, Sed ſecundum Apoſtolor. canones &c. ad caput XXXIIX. Apoſtolor. refertur, quod in ſeptima ſynodo cap. XII. inſertum eſt. Id apud Gratianum *h* refertur quaſi ex hiſtoria Euſebij Epiſcopi Cæſarienſis cap. XII. vt aliquando diximus. *i* Illa autem verba, Si quis ergo Principum &c. Calliſti Papæ eſſe Gratianus *k* auctor eſt, eaque conſcripſit poſt verba Eulalii, quem falſo Gelaſium appellat Syracuſanum, de quibus nunc dicebamus. Sumpſiſſe videtur hæc Calliſtus minor ex decre-

a *Diſt. 96. c. 1. p. Eulalius. & 16. q. 7. c. 24. laicus.*

a *Cap. li. 5. c. 249. & li. 6. c. 294.*

b *Burg. li. 15. c. 35.*

c *Iuo par. 16. c. 36. decret.*

d *Deus de. c. 4.*

e *Anſ. li. 5. c. 10*

f *Caſ. li. 7. c. 112.*

g *Tarrac. lib. 1. c. 59.*

h *12. q. 2. c. 19.*

i *Dialo. 9. lib. 1.*

k *16. q. 7. c. 25. ſi quis.*

tis Paſchalis minoris cap. v. In verbis Gratiani, et Anſelmi hoc intereſt: quam dominationem Gratian. appellat, alter donationem vocat(4) Quinti capitis initium eſſe exiſtimo: Coniunctiones conſanguineor. fieri prohibemus & c. B. Hæc Calliſti primi verba ſunt in epiſt. II. ad Epiſcopos Galliæ, Iſidoro Mercatore teſte, & aliis collectorib. Burchardo, *l* Iuone, *m* Anſelmo, *n* & Gratiano, *o* l *Burg. lib.* 7. *c.* 1.
& libro Tarraconen. *p* A. Negaſſe viros ſelectos Romæ dicebas, quicquam Calliſtum primum ſcripſiſſe; fortaſſe m *Iuo par.* 9. *c.* 21. *decret.*
quia Iſidoro parum credendum putarent, cuius auctoritate illæ epiſtulæ fulcirentur. Quod ſi Calliſti epiſtulas *& in epiſt.* 39. n *Anſ. lib.* 11. *c.* 84.
reicimus, hæc verba poſterioris tantum ſunt. Sed malo o 35. *q.* 2. *c.* 1.
credere ſecundum Calliſtum a primo verba huius capitis p *Tarrac. lib.* 5. *c.* 71.
ſumpſiſſe. B. Idem mihi videtur, præſertim cum eo tempore iam Iſidori collectio recepta eſſe videretur. A Inepte apud Gratianum eſt prohibentur. quare; quia has & c. Melius in hoc canone, prohibemus, quoniam eas. & apud Iſidor. prohibentur, quando has. Quod etiam Gratian. habet: leges ergo diuinæ & poſtea, leges ergo ſæculi, quod etiam apud Iſidor. eſt; melius hic noſter ſcripſit: leges enim diuinæ, & poſtea, leges vero ſæculi (5) Venio nunc ad ſextum caput, quod huius Calliſti eſſe negauerit nemo Ordinationes, inquit, quæ a Burdino hæreſiarcha, poſtquam a Romana eccleſia eſt damnatus, quæq. & a pſeudo-epiſcopis per eum poſtea ordinatæ ſunt, nos eſſe irritas iudicamus. C. Quis hic Burdinus hæreſiarcha fuit; A. Sic appellare ſolent Romani Pontifices eos, qui in ſchiſmate electi ſunt, & ſe aduerſus veros Pontifices Epiſcopos Romanos, ſiue Papas vocari paſſi ſunt. Hic Burdinus Archiepiſcopus olim Bracarenſis, in ſchiſmate aduerſus Gelaſium minorem factione Henrici IV. Imp. electus eſt, & cum prius Mauritius Burdinus diceretur, mox ſe Gregorium VIII. appellauit. Gelaſio mortuo a Calliſto captus, & quaſi in triumpho in vrbem ductus eſt. B. Non dubium eſt, quin hæc aut Gelaſij, aut Calliſti ſint. A. Calliſti nomen vides ſuperioribus capitibus additum. Sic etiam additur verbis capitis ſeptimi. Nullus omnino Archidiaconus &c. 16. *q.* 7. *c.* 11. *nullus.*

In verbis pæne conuenit cum Gratiano. Tantum pro ſicut à ſanctis, ſcribi debet, ſicut ſanctis: & pro contra hoc, contra hæc. (6) Capite IIX. de poſſeſſionibus eccleſiæ Romanæ agitur Quamobrē facile credis hoc fuiſſe Conciliū Romæ habitum? Capitis IX. verba ſunt. A ſuis Epiſcopis excōmunicatos, ab aliis Epiſcopis, Abbatib. & clericis in communionē recipi proculdubio prohibemus. Caput. x. apud Gratianum inuenietis Calliſto adſcribi diſtinct. LXII. Nullus in Epiſcopum, niſi canonice electum conſecret, &c. (7) Alio die de ceteris agemus.

Diſtin. 62. c. 2.

(1) CAPITIS *decimi Sanctorum patrum. 1. q. 1. hæc inſcriptio eſt in Gregoriana editione. Item Calixtus Papa. In notis additur. Eſt Calixti ſecundi, qui paulo ante Gratianum vixit, & aliquot cōciliſs à ſe habitis contra Simoniam, & inueſtituras eccleſiarum, quas Germanici Imperatores vſurpauerant, multa decreuit. de quib. Abbas Vuſpergenſis ab anno Domini* 1118. *in quo electus eſt Pontifex, vſq. ad annum* 1124 *accurate ſcribit. (Calliſti II. omnia capita imperfecte edita ſunt. Et in toto volumine Gratiani, cum ſolum nomen eſt Pontificis, aut ſynodi, neque additur epiſtula, vel caput, ſignum eſt, fontes non fuiſſe repertos.)*

(2) *In eodem libro inſcriptio cap. 2. diſtin. 60. hæc eſt. Item Calixtus Papa. Nullus in præpoſitum, nullus in archipresbiterum, nullus in decanum, niſi presbyter, nullus in archidiaconum, niſi diaconus ordinetur.*

(3) *Gratianus diſtin. 96. cap. 1. ita inſcripſit, vt in libro Romano eſt. Vnde Symmachus Epiſcopus catholicæ eccleſiæ vrbis Romæ ſynodo præſidens dixit. Bene quidem fraternitas veſtra & c. In marg. eſt. In ſynod. Rom. 3. ſub Symmacho c. 1. & ſeq. Inſcriptio cap. 24. Laicis. 16. q. 7. eſt hæc. Item ibidem [hoc eſt, in ſynodo Romana tertia Symmachi Papæ] Eulalius Epiſcopus Syracuſanæ eccleſiæ dixit. Et in marg. eſt. Et epi. 2. Stephani I. c. 9. & in decretis Paſchalis II. manuſcrip. Pol. l. 6. tit. 1. Deus dedit p. 4. In notis. Facultatibus) Antea legebatur dignitatib. Emendatum eſt ex originali [vt ſup. diſt. 96. Bene quidem] epiſtola Stephani primi, & decreto Paſchalis II. manuſcripto: quib. locis hoc idem repetitur.*

(4) *Hæc etiam inſcriptio in eodem libro eſt cap. 25. Si quis princi-*

pum.16.q.7. Item Calixtus Papa. In marg. pro voce dominationẽ, eſt al. donationem. Et in notis. Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non eſt inuentum. Habetur in decretis Paſchalis II. manuſcriptis c. 5. ſed non eſt mutatum nomen Calixti: quia Pontifices iſti, qui iiſdem fere temporib. fuerunt (de Calliſto 2. & Paſchali intellige) frequenter eadem decreta ſuorum anteceſſor. repetebant.

(5) *Quod ad caput ſecundum attinet, 35 q.2. & 3. Eius inſcriptio in eod. libro eſt. Item Calixtus Papa epiſt. ſecunda ad Epiſcopos Galliæ. Coniunctiones conſanguineor. fieri prohibete: quãdo has &c. Leges ergo diuinæ &c. Leges vero ſæculi &c. In marg. hæc ſunt. Poly ibid. (hoc eſt. Poly. l. 6. tit. 4.) Burg. l. 7. c. 1. Iuo p. 9. c. 22. Et verſ. Nos vero. Simile in concilio Innocen. II. Et ad vocem Imperatorum, al. Imperator Romanorum.*

[6] *Ante caput* 11. *Nullus omnino. 16. q. 7. hæc in eod. libro verba ſunt. Item Calixtus Papa. In marg. eſt, al. ex concilio Rothomagenſi. in verbis nulla varietas. Sicut ſanctis canonibus, editum eſt, & contra hoc facere.*

[7] *Inſcriptio cap. vlt. diſt. 62. in eod. libro eſt. Vnde Calixtus. P P. II. Nullus in Epiſcopum &c. In marg. eſt. In Pontificali eſt mentio huius decreti.*

DE EADEM RE.

Dialogus quintus.

C. LICET ne paucis, antequam alia Calliſti capita percurras? A. Et paucis, & multis licet. C. Cur hæc Calliſti capita, vt Gratiani verbis confirmaſti, non ſic etiam Burchardi, & Iuonis, & alior. collector. locis confirmas? A. Si Burchardus, & Iuo, & ceteri antiquiores ſunt: qui poſſunt Calliſti verba referre? C. Apud Iuonem in extrema Panormia Innocentij minoris verba referuntur, qui Calliſto poſterior fuit A. Negare poſſum Iuonis eum librum eſſe: ſed malo hoc affirmare, additum eſſe concilium Innocentij Pa-

normiæ, non eſſe partem eius collectionis. Oſtendere poſſum veterem librum, in quo neque id concilium, neq. nomen Iuonis, neque Excerptionum præfatio continetur. Et in epiſtulis Iuonis ea præfatio temporibus Paſchalis minoris ſcripta eſt. Deus dedit Vrbani ſecundi tempore ſcripſit, item Anſelmus Lucenſis, ſiue is, cuius collectionem habemus. In libris Cæſaraug. & Tarracon. nihil ſcimus ex Calliſto, & Innocentio ſumptum eſſe. Itaque ſolus Gratianus vtriuſque Pontificis verba refert. C. His contentus ſũ. Redde cetera. A. initium vndecimi capitis ad bellum ſacrum pertinet, quod tempore Vrbani minoris inchoatum eſt. Eis inquit, qui ad Hieroſolymam proficiſcuntur &c. ſuor. peccatorum remiſſionem concedimus &c. ſicut à domino noſtro Papa Vrbano ſtatutũ fuit. Et poſtea non ſolũ Hieroſolymitani belli, ſed etiam Hiſpanici facit mẽtionẽ. Habuit autem in Hiſpania Calliſtus fratrem Raimundum Comitem Alfonſi Regis generum, & alterius Alfonſi patrem, qui Imperator Hiſpaniæ appellatus eſt, à quo Reges omnes originem ducunt. B. Exſtare librum audio Calliſti de miraculis B. Iacobi Apoſtoli, cuius ſepulchrum is quæſitum in Hiſpaniam venit. C. Verba mihi recitare libet, ſi pateris, de Hiſpanico bello. A. Recita. C. Eos autem, qui vel pro Hieroſolymitano, vel pro Hiſpanico itinere cruces ſibi in veſtibus poſuiſſe noſcuntur &c. A. Capitis XII. ſententiam non potero vobis explicare. Verba ſunt hæc. Illam vero prauam defunctorum Porticanorum conſuetudinẽ, quæ hactenus ibi fuit, ex fratrum noſtrorum, & totius curiæ conſilio, necnon & voluntate, atque conſenſu Præfecti remouendam cenſemus &c. Fratres interpreror Cardinales, & Epiſcopos: curiam vero, curiam Romanam non clericorum, ſed ciuium Romanor. Præfectum autem, vrbis Romæ Præfectum. Sic hoc fuiſſe concilium Romæ habitum comprobatur. Porticanos ſuſpicor fuiſſe inepte dictos non à porticibus, ſed à portu Oſtienſi & aliis, qui portoria exigerent. Conſuetudo praua fuiſſe videtur, vt eis morientibus ſine heredib. eorum bona diriperentur. Caput XIII. de induciis ſcriptũ eſt, quas treuguas

appellabant. Si quis treugam diffregerit &c. Eadem fere verba ab Innocentio ſecundo, & Alexandro tertio repetita ſunt. Caput xiv. Gratianus Calliſto Papæ adſcribit. Eius initium eſt. Sanctorum patrum canonibus conſona ſentiētes, oblationes &c. agitur autem de eccleſiis vrbis Romæ. ſentientes melius eſt, quam ſancientes, vt apud Gratian. Pro aut aliis, apud Anſelmum eſt, aut de aliis. (1) Capite xv. agitur de falſa moneta. Quicumque monetam falſam ſe ſciente fecerit &c. Hoc apud Gratianũ non inueni. Caput xvi. inuenio Calliſto Papæ ab eodem adſcribi. Si quis Romipetas, & peregrinos, & Apoſtolor. limina &c. Hac de re quotãnis interdicitur. Pro teloneorum, & pedagiorum, eſt apud Anſelmum, teloneorum, & pedaticorum. (2) Sic etiam caput xvii. Gratianus Calliſto Papæ adſcripſit. Interdicimus & Abbatib. & monachis publicas pænitentias dare &c. etiam Abbatib. habet Gratianus. &, conſecrationeſq. altarium. Anſelmus, conſecrationes altarium. B. Hoc etiam Calliſti Minoris eſſe videri, adſcriptum à selectis viris inueni. (3) A. Caput xviii. non inueni: cuius initium eſt. In parochialibus eccleſiis preſbiteri per Epiſcopos conſtituantur &c. Vrbano tamen ſecundo adſcribit Gratianus illa verba: Decimas, & eccleſias à laicis &c. qui addit vocē monachi. ea omiſſa ad preſbiteros refertur. (4) Sic initium capitis xix. non inueni: Seruitium, quod monaſteria, aut eorum eccleſiæ, à tempore Gregorii Papæ ſeptimi vſque ad hoc tempus, Epiſcopis facere, & nos concedimus Quę ſequuntur, Vrbano ſecundo Gratianus adſcribit. Poſſeſſiones eccleſiarum, & Epiſcoporum triennales &c. tricennales tamen ſcribit. (5) Sequitur caput xx. quod Vrbano Papæ inſcribitur apud Gratianum. Paternarum traditionum exemplis commoniti &c. B. Vidi in quibuſd. ſchedis Vrbano ſecundo adſcribi addito numero capitis primi. A. Fieri poteſt, vt idem ambo decreuerint, vt Eugenius, & Leo, de quibus à te relatum eſt. Duæ illæ voces, vel commiſſos, neque in veteribus Gratiani libris, neque apud Anſelmum ſunt: ex ſcholiis, vt fit, addita ſunt. B. Idem ſelectis viris placuiſſe, vt reicerentur, inueni. (6) A. Capitis xxi.

10. q. 1. c. 14. ſanctorum.

24. q. 3. c. 25 ſi quis.

16. q. 1. c 10. interdicimus.

16. q 7. c. 39. decimas.

16. q. 4. c. 1.

24. q. 3. c. 24. paternarum.

verba Calliſto Papæ adſcribit Pænitentiale Romanum *a* meum, & Gratianus. *b* Presbiteris, diaconis, & ſubdiaconis; & monachis concubinas habere penitus, interdicimus &c. B. Vrbano ſecundo cap. 11. adſcripta ſunt in Roman. ſchedis veterib. quæ à Pariſeto docto viro inuentæ ſunt. C. Ant. Contius Calliſti ſecundi verba eſſe exiſtimat. A. Illa verba Gratiani, & Pæniten. ſunt, ſeu matrimonia contrahere, apud Anſelmum non inueni. Vox quoque perſonas, ab eodem omittitur. (7) Initium extremi capitis, hoc eſt, Alienationes, (quę ſpiritual. (Specialiter malo) per Othonē Guidonē, & Hieremiam, ſeu forte Philippum vbilibet de poſſeſſionb. Rauennatis Exarchatus factæ ſunt, dānamus. B. Suntne hæc nomina Archiepiſcoporum Rauennæ; A. Id mihi incertum eſt. Quæ ſequuntur, inueni apud Gratian. Vrbano Papæ adſcripta. Generaliter autem omnium per intruſionem &c. B. Hoc etiam caput tertium in illis ſchedis Vrbano minori adſcribitur. & ſine nomine eſt in extremo hoc Anſelmo Romano, in quo pro Othone, eſt Attone: & ſpecialiter, pro ſpiritualiter. A. Gratianus ſcribit Alienationes omnium per intruſionem &c. & mox alienationes dico: ſed apud Anſelmum non eſt vox dico vtrubiq. Ab illis verbis, Illud etiam per omnia &c. initium capitis quarti eſt in Anſelmo extremo. In verbis nulla varietas eſt (8) Hæc de Calliſti concilio dicere habui. Fuiſſe autem frequens apparet ex verbis Pandulfi in Pontificali. Illo anno DCCCCXCVII. Epiſcoporum, ſiue Abbatum numero Laterani concilium celebrauit, in quo vir regali ſtirpe progenitus fere iam deperditam mundo pacem reſtituit. In chronicis additis Sigeberto id actum fuiſſe dicitur anno Chriſti MCXXIII. in quo pax inter regnum, & ſacerdotium reformatur, & ius inueſtiturarum Epiſcopalium ab Imperatore exfeſtucatur. his enim verbis vtitur. C Feſtuca quid ſit, ſcio: ſed exfeſtucari, ſputatilicum verbum videtur, vt illud apud Ciceronem. A. Finge feſtucam ſignificare furcam, vel furcillam: & exfeſtucari eſſe, furcillis expelli. vel tranſlatione ſumpta à paleis, vel feſtucis à tritico ſeparatis, furcis adhibitis: exfeſtucari eſt feſtucas tolli. C. Nunc demum intelligo. A. Velim ſcire B. de octaua ſynodo

a Pænit Rom. ti t.8 c. 8.
b Diſt.27.c.8. presbyteris.
12. q. 2. c. 37. alienationes.

nodo quid attuleris: habebam enim Romæ exemplum canonum ſane mendoſum. Neque ei auxilio fuit epitome cōciliorum Toletani Archiepiſcopi, quam ſecutus eſſe videtur Surius in editione conciliorum. In indice librorum Mich. Thomaſij erat octaua ſynodus Hadriani tempore CP. habita interprete Anaſtaſio bibliothecario, hanc ſuſpicor te attuliſſe. B. Ita eſt, vt dicis ſed & Græcum librum audio in Hiſpania eſſe, qui ad te deferat. C. Veniſſe accepi Grçcum ſcriptorem hodie cum libris, is fortaſſe eſt. A. Omnes libros alio die adferamus, & Gratiani capita conferre poterimus. B. Ita fiet. Sed non ſolum de octaua, ſed etiam de nona ſynodo, quæ octaua quoq. dicitur, ſub Ioanne octauo, erit agendum. A. Recte admones.

(1) CAPVT 14. *Sanctorum patrum. 10. q. 1. in Romana editione ita inſcribitur. Item Calixtus Papa ſecundus. In marg. eſt. Poly. l. 3. tit. 9. Et in notis. Secundus*] *Additum hoc eſt ex pleriſq. vetuſtis. Neq. vero primus eſſe poteſt, cuius tempore nondum Pantheon vocabatur templum ſanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud B. Mariæ, & omnibus ſanctis dicauit. Eſt autem editum, ſancientes, & aut aliis, ſine vllā varietate.*

(2) *Hæc in eod. libro inſcriptio eſt cap. 23. Si quis Romipetas. 24. q. 3. Item Calixtus Papa. Ad illa verba, telonæorum, & pedagiorū. additum eſt in marg. al. pedaticorum.*

(3) *Ante caput decimum Interdicimus etiam. 16. q. 1. hæc in eod. libro inſcriptio eſt. Item Calixtus Papa II. Pro voce ordinationes eſt in marg. al. ordines.*

(4) *In eodem libro inſcriptio cap. 39. Decimas. 16. q. 7. hæc eſt, Vnde Vrbanus Papa II. vox monachi retinetur ſine vlla varietate.*

(5) *Capitis primi 16. q. 4. inſcriptio in eod. libro eſt. Quod Vrbanus Papa II. prohibuit dicens. Poſſeſſiones eccleſiarum. & Epiſcoporum tricennales &c.*

(6) *Hæc etiam eſt in eod. libro inſcriptio cap. 24. Paternar. traditionum. 24. q. 3. Item Vrbanus Papa. In notis eſt. Conuerſos*] *In codicib. impreſſis ſequebatur, vel commiſſos; quæ ſunt expuncta, quia abſunt à pleriſq. manuſcriptis Gratiani exemplarib. & vetu-*

ſto quodam codice : in quo quidem extremo & hic, & alij tres canones deſcripti ſunt, tamquam fragmentum alicuius concilij.

(7) *Inſcriptio capitis octaui Presbyteris. diſtin. 27. in Romano libro hæc eſt. Item Calixtus Papa II. In notis additur. Hic canon inuentus eſt in cod. Vatic. Biblioth. in fragmento cuiuſdam concilij ab Vrbano ſecundo habiti c. 2. ex eodem vero concilio ſunt canones Alienationes 12. q. 2. & Paternarũ. 24. q. 3. Illa verba ſine varietate edita ſunt, ſeu matrimonia contrahere. & perſonas &c.*

(8) *Gratiani verba ſunt in eod. libro ante caput 37. Alienationes 12. q. 2. Item Vrbanus Papa. In notis hæc ſunt. Poſt collectionem Anſelmi in codice perantiquo habetur fragmentum cuiuſdam concilij Vrbani ſecundi: in cuius initio hæc leguntur. Alienationes, quæ ſpecialiter per Ottonem, Guidonem. Hieremiam, ſeu forte Philippum vbilibet de poſſeſſionibus Rauennatis exarchatus factæ ſunt, damnamus. Generaliter autem omnium per intruſionem, ſeu canonice electorum ſub Epiſcopi nomine, vel Abbatis.... eccleſiæ ſuæ conſecrãdus eſt, alienationes quocumque modo factas, &c. vſque ad finem huius capitis ſine vlla varietate.*

DE DVPLICI OCTAVA SYNODO.

Dialogus ſextus.

C. ET Græcos libros duorum concilior. & Latinos attulimus. Sed prius velim ſcire abs te, cur vtrumq. octauum appelletur: nonum enim qui dicunt, quod poſterius eſt ordinem temporũ ſequuntur. A. Tertiam opinionem omittis: ſunt qui Florentinum conciliũ octauum quoque generale vocent, illis duob. vt opinor, reiectis. Qui vero Hadriani minoris pro Ignatio contra

Photium concilium, vt à poſteriori Ioannis ſynodo abrogatum reiciunt, octauam generalem ſynodum hanc appellant. Illam tamen octauam fuiſſe, antequam ab hac improbaretur, negare non poſſunt. B. Qui Florentinum concilium octauum dicunt, quo pacto interpretantur verba profeſſionis Romanorum Pontificum apud Iuonem, *a* & Gratianum *b* relata, & in cõcilio Conſtantienſi. ſeſſione xxxix. Sancta octo vniuerſalia concilia, primum Nicænum &c. octauum quoq. CP. vſque ad vnum apicem immutilate ſeruare profiteor? A. Non video, quid dicere poſſint. (1) Sed maior difficultas ex eiſdem verbis naſcitur, num de priore octauo ſub Hadriano minore, an de poſteriore ſub Ioanne, quod illud prius abrogat, intelligantur. C. Si vtrumq. concilium generale eſt, ex auctoritate Romani Pontificis habitum, & prius concilium à poſteriore abrogatur, poſterius ſolum obtineat, neceſſe eſt. A. In Græco libro nuper ex Italia ad me perlato multa continentur contra Photium à Romanis Pontificib. acta poſt vtramque octauam ſynodum. Quæ me facile in eam ſententiam trahunt, vt credam non confirmaſſe Ioannem ſynodum à Legatis CP. habitam. B. Hoc ipſum teſtatur Ioannes de priore ſynodo, non fuiſſe ab Hadriano confirmatam. A. Quid ſi hoc falſum eſt & à Photio effictum, vt in aliis fictis ſubſcriptionib. & falſis legatis Patriarchar. à ſynodo conuincitur? Huc accedit quod ſi totam eam ſynodum Hadriani reicimus: quæ Photius contra Nicolaum Pontificem, & Ignatium Patriarchã egit, approbari videntur. Sunt igitur magis conſentanea, & veri magis ſimilia, vt quæ pro auctoritate Romanæ Eccleſiæ à prioribus pontificibus non ſolum Nicolao, & Hadriano, ſed & ante eos à Leone quarto, & Benedicto tertio contra Photium, & Gregorium Syracuſanum Epiſcopum Photii conſecratorem acta, & ſcripta ſunt: eadem à Ioanne IIX. Marino, Hadriano tertio, Stephano VI. & Formoſo comprobata ſint: quod Græce ſcriptum inuenio verbis reſcriptorum eorumdem Pontificum allatis. Quibus adduntur Ioannis noni litteræ ad Stylianum Neocæſarienſem, qui cum multa contra Photium ad Stephanum VI.

a Iuo li. 2. tit. 11. c. 15. panorm. & part. 4. c. 132. decr.
b Diſt. 16. c. 8. ſancta.

Pontificem ſcripſiſſet, poſtea mutare ſententiam viſus eſt aliis litteris ad hunc Ioannem datis. In illis ad Stephanum miſſis ait, deceptos eſſe à Photio Paulum, & Eugenium Epiſcopos à Ioanne IIX. miſſos ad Ignatium de Bulgarorum regione, quem cum mortuum inueniſſent, à Photio donis ab Imp. minis perſuaſi ſunt, vt coram clero, & populo CP. dicerent, ſe miſſos eſſe contra Ignatium, & vt Photium abſoluerent. Poſtea Petrum ab eodem Pontifice miſſum eſſe, & hunc cum Paulo, & Eugenio, Photium receptum eſſe à ſede Apoſtolica Romana, publice dixiſſe. B. horum triũ legatorum nomina inueni ab Iuone, *a* & Gratiano *b* eſſe relata. A. Quærentur eorum verba. B. Iuonis verba ſunt. Ex actione v. ſynodi Conſtantinopolitanæ CCCLXXXIII. patrum ſub Ioanne Papa VIII. cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus. Apocriſarii Papæ dixerunt: Hoc nequaquam apud nos habetur &c. C. Eadem fere verba Gratianus refert. Vnde in quinta actione CP. ciuitatis ſynodo &c. Apocriſarii Papæ dixerunt &c. A. In libro Cæſaraug. ita eſt. VI. ſynodi CP. CCCLXXXIII. patrum ſub Ioanne Papa VII. Apocriſarii Papæ dixerunt &c. Hæc mendoſa ſunt neq. enim hæc vi. ſynodus eſt, ſed octaua, vel nona habita ratione aliarũ generaliũ aut quarta vel quinta habita loci ratione (2) C. Non ſatis intellego, cur eam quartam, vel quintam dicas. A. Fuere ante hanc generales ſeptem, quæ vel à locis nomen habent, vt Nicæna, CP. Epheſina, Chalcedonenſis, & quinta CP. iterum. & ſexta item CP. tertium, & ſeptima Nicæna poſterior. Vides ante hanc tres Conſtantinopolitanas, quarta eſt, quam octauam ſub Hadriano appellant, quinta hæc ſub Ioanne IIX. non VII. Quod ſi illa octaua vt abrogata tollitur è medio, hæc erit octaua generalis, & ratione loci quarta CP. C. Iam recte hæc mihi explanata ſunt. Sed incidi in librum Dominici Iacobatij de conciliis, in quo referebar veterum canoniſtarum, ſic enim dicere ſolet, opinionem fuiſſe nihil differre octo, an quattuor dicas fuiſſe ge-

a Iuo par. 7. c. 149. decret.
b 7 q. 1. c. 45. hoc nequaquã.
Caſ. lib. 9. c. 62.

neralia concilia. Et quod Gregorius *a* ait, ſicut ſancti euangelij quattuor libros, ſic quattuor concilia ſuſcipere, & venerari me fateor: quod repetit Gregorius VII. lib. VII. regiſtri: & Iuo, *b* & Anſelmus, *c* & Gratianus, *d* & alii *e* referunt. Et beatus Iſidorus *f* ait, quattuor ſunt venerabiles ſynodi, quæ totam principaliter fidem complectuntur, quaſi quattuor euangelia, vel totidem paradiſi flumina. Hæc, inquiunt, verba non ad ſola quattuor priora concilia pertinent, ſed etiam ad quattuor poſteriora. Octo enim eſſe generalia concilia fatentur ex verbis profeſſionis Romani Pôtificis, de quib. hodie dictum eſt. B. Quo pacto Gregorius, & Iſidorus, qui ſexta, ſeptima, & octaua ſynodo fuerunt priores, de his cogitare potuerunt; C. Ratione, & auctoritate mouentur. Rationem adferunt, quod quattuor loca fuerint generalium concilior., in quib. quattuor locis octo generalia concilia habita ſunt: Nicæa, CP. Epheſus, & Chalcedon. Vt cũ dicimus quattuor eſſe Patriarchas, CP. Alexandrinum, Antiochenum, & Hieroſolym. nullam habemus rationem ſucceſſionis perſonarum, quæ permultæ fuerunt. B. O plumbeum pugionem! Hac ratione generalia non erunt Lateranenſia concilia, Lugdunenſia, Viennẽſe, Conſtantienſe Florentinum, Tridentinum: quod non eiſdem locis habita fuerint, quibus illa quattuor prima. (3) A. Dic de auctoritate. C. Vtuntur auctoritate Innocentij tertij, quæ vtriq. veſtrũ maxima eſt: cuius verba tã in tertia collectione, quam in Gregoriana inueniuntur: quos etiã libros reicere non licet. A. Magnam tu quidem moues exſpectationem. Recita verba. C. Verũ poſtulationi huiuſm. videbatur concilij Conſtantinopolitani capitulum obuiare, in quo ſtatutum eſt: vt quicumque de pontificali dignitate ad monach. vitam, & penitentiæ locum deſcenderit, nequaquam vlterius ad pontificatum reſurgat. B. Hoc idem caput eſt concilij octaui ſiue noni, cuius verba referũt Iuo, *a* & Gratianus, *b* & Cæſaraug. *c* liber. Et vere Innoc. ait eſſe hoc concilij CP. capitulum. C. audi reliqua. Vnde contra dictum concilium, cum ſit vnum ex quattuor principalib. quę ſicut quattuor euangelia ec-

a Lib. i. epiſt. 24. regiſtri.
b Iuo par 4. c. 117. decret.
c Anſ. lib. 6. c. 52.
d Diſt. 15. c. 2.
e Caſ. lib. 1. c. 36 Tarrac. lib. 1. c. 150.
f Iſid. lib. 6. 16. etymol. Grat. diſt. e. c. 1.

De renum. cap. 5. poſt tranſlationem. in 3. collect. & c. 1[illegible] c. tit. Gregor. ix.

a Iuo d. par. 7. 6. 149.
b 7. q. 1. c. 45. hoc nequaqcã.
c Caſar. d. lib. 9. c. 62.

cleſia catholica veneratur, nullatenus videbatur eorũ poſtulatio admittẽda. Vides hic Gregorij verba ad hoc poſterius concil. referri. Audis hoc concilium, de cuius auctoritate dubitabamus, quaſi vnum ex quattuor euangeliis eſſe venerandum. B. In reſcriptis pontificum multa ſunt ex aduocatorum allegationibus accepta: ſic hoc fuit ab Innocẽtio ſcriptum, quod putaret illum verum dicere, qui abuſus eſt illa veterum canoniſtar. tuor. opinione. Canones autem concilij Conſtant. primi non erãt Latinis noti, vt Nicolaus ad Michaëlem ſcribit. Licet in Corpore canonum inueniantur. Vnde facile impoſitum eſt huic pontifici, vt crederet id caput eſſe eius concilij, cum ſciret eſſe alicuius Cp. C. Iuo, & Gratian aperte dicunt eſſe concilij Cp. ſub Ioanne IIX. non ſub Damaſo. (4) A. hoc etiam confirmatur ex Græca ſynodo, & ex Nomocanone Ioannis Zonaræ & Theodori Balſamonis, & Alexij Ariſteni. in quib. tres canones ſunt huius concilij, quod in templo ſanctæ Sophię habitum eſſe dicitur. Illic etiam ſunt xvii. canones alterius concilij Cp. in templo beatorum Apoſtolorũ habiti, quod ex prima, & ſecunda ſynodo dicunr. Credo propter duas quaſdam ſynodos contra Ignatium habitas quæ improbatæ ſunt à Nicolao, & Hadriano minore, licet in poſteriore interfuerint Rodoaldus, & Zacharias Legati Nicolai, quos vt prçuaricatores Nicolaus in ſynodo Romana depoſuit. Ex his xvii. capitib. nihil eſt apud Gratianum, quod ſciam. Ex illis vero trib. primum caput vix ferendum eſt de Italis excommunicatis à Ioanne papa non recipiendis à Photio: item vt excommunicati à Photio non recipiantur a Ioanne papa, neq. à Romana eccleſia ſaluis priuilegiis Romanę eccleſię, & eius pontificis. Alterum caput eſt id, de quo agitur, plenius apud Græcos ſcriptũ, quã apud Latinos. Et ſi antea, inquit, aliqui Epiſcopi in monach. habitum demiſſi, in pontificali coacti ſunt permanere, & id agentes contemnebantur: ſancta ſynodus decernit hæc eſſe corrigenda iuxta eccleſiaſticam diſciplinã. Statuit igitur: vt ſi quis Epiſc. aut alius Antiſtes ad monachor. vitam velit peruenire &c. B. Quæ Latini referunt non ex verbis canonis initio con-

cepta eſſe videntur, ſed ex actione v· & ex verbis Apocriſariorum, ſiue Legatorum. A. Sic etiã eſt ante verba canonis in Græco libro. Interrogante enim Photio Legatos Romanos ipſi reſpondent, quos, non Apocriſarios, ſed τοποτηρητὰς Græcus vocat liber: τοῦτο παρ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν &c. Nunc ſi placet, varietatem trium libror. Latinor. videamus. Pro voce habeatur, Iuo, & Cæſaraug. habetur, ſcribunt aptius. Græce eſt, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ σώζεται· Quod Gratianus ſcribit, ordine & habitu: illi ſcribũt, ordine, aliis omiſſis: Græci τάγματος. Quod Gratianus, ad monachorum, addunt illi, id eſt, pænitentium. Græci, τουτέστι τῶν μετανοούντων· Pro voce vitam qua Latini vtuntur, Græci χώραν, hoc eſt, locum ſcribunt. pro, in epiſcopatum reuerti, Iuo, & Cæſaraug. habent, ad Pontificatum reuerti. Græci τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἑαυτῷ διεκδικεῖν ἀξίωμα· Item præcepit ſancta ſynodus &c. Hæc ſunt ex canone ſecundo, ita ſcribenda. Item. Præcepit &c. vt Iuo, & Cæſaraug. notãt. Quod Gratianus ait, de Põtificali dignitate, habituq. in Cæſaraug. eſt, de Pontificatu, apud Iuonem, de Pontificali dignitate, aliis omiſſis. Græce eſt, τὸ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος. Pro illis, & pænitentiæ deſcenderit locum ; in Cæſaraug. eſt, deſcenderit. apud Iuonem, & ad pænitentię deſcenderit locum. Græci habent, καὶ τὸν γὰρ μετανοίας τόπον ἀναπληρῶσαι· Pro voce, nequaquam, habet Cæſaraug. ne iam, & Iuo, nequaquam iã. Græci μηκέτι & pro, reſurgat, ἀντιποιεῖσθαι. Quod ſequitur Monachorum enim vita ſubiectionis habet verbũ: ſub obſcurum efficit vox verbum pro ratione poſitum, quod vox λόγον vtrumq. ſignificet. Iuo vitam, pro vita, non recte habet. In libro Cæſaraug. hæc verba deſiderantur. Illud Gratiani eſt: Hoc ad pænitentiam &c. quæ Iuo non habet. Apud Græcos alia quoque ſunt, ex quibus videtur hoc idem cõfirmari. Tertio can. anathema dicitur laico verberãti, aut capiẽti ex quacũq. cauſſa Epiſc. De capitibus octauę ſynodi ſub Hadriano cras agemus: quamuis ordine perturbato.

(1) DE *inſcriptione capitis octaui Sancta. diſt. 16. ſcriptum eſt lib. 1. dial. 20. addit. 14.*

[2] *Ante caput* 45. *Hoc nequaquam*. 7. *q*. 1. *hæc verba ſunt in eodem libro. Vnde in quinta actione Conſtantinopolitanæ ſynodi* CCCLXXXIII. *Patrum, ſub Ioanne Papa octauo, cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus Apocriſarij Papæ dixerũt. In marg. eſt. Iuo. p*. 7. *c*. 149. *Et in notis. In quinta*] *Apud Iuonem par*. 7. *c*. 149. *pro indice huius capituli leguntur hæc. Ex actione quintæ ſynodi Conſtantinop*. CCCLXXXIII. *patrum ſub Ioanne Papa* VIII. *cui præfuit Petrus presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epiſcopus, & Eugenius Oſtienſis Epiſcopus. Initium vero ipſius capitis eſt, Apocriſarij Papæ dixerunt. Hoc nequaquam. In extremo hoc capite additur etiam in notis. Hæc ſynodus ſub Ioanne octauo extat Græca in Vaticana bibliotheca. Cuius ſynodi tres tantũ canones cum explanatione Balſamonis editi ſunt Lutetiæ, & apud ipſum inſcribitur, Synodus in templo ſapientiæ habita ſub Photio Patriarcha. In ſecundo autem trium illorum capitulo habetur ſententia huius capitis. Viſum autem eſt; vt omnia melius percipiantur, locum hunc Græce, & cum noua interpretatione eſſe adſcribendum*. φώτιος ὁ πατριάρχης, *&c. id eſt. Photius Patriarcha dixit &c*.

(3) *Initium capitis primi diſt*. 15. *in eodem libro eſt. Canones generalium conciliorum* (*vt Iſidorus ait lib*. 6. *etymol. c*. 16.) *à tempore Conſtantini cœperunt &c. In marg. eſt. Pann. l*. 2. *c*. 104. *Ante cap*. 2. *e. diſt. hæc ſunt. De quattuor vero conciliis ſcribit B. Gregorius ita dicens lib*. 1. *regeſti epiſt*. 24. *Sicut ſancti euangelij &c. In marg. eſt. vero*) *al. quoq. In ſcholio capitis* 8. *Sancta octo. diſt*. 16. *hæc sũt. Sancta*) VIII. (*mendoſè pro Sancta octo*) *hæc concilia dicuntur octo, quia octies ſunt celebrata, vt hic dicuntur, & quattuor quia in quattuor locis celebrata, vt ſup diſt. proxi. ſicut*. (*Hæc cenſura carent*)

(4) *Hæc inſcriptio eſt capitis vndecimi Poſt tranſlationem. de renuntia. in editione Romana. Idem* (*Innoc. III*.) *Epiſcopo Fauentin. in Archiepiſcopum Rauen. electum. In marg. eſt. Cap*. 5. *eo. tit. in* 3 *compilatione. In ſcholiis ad illa verba, cum ſit vnum ex quattuor principalib. & c. Ex quatuor*) *Et ſunt hæc ſcilicet Nicænum, Conſtantinum. Epheſinum primum, & Chalcedonenſem* (*ſcribe, Chalcedonenſe*) 15. *diſt. ſicut*.

DE EADEM SYNODO OCTAVA Hadriani.

Dialogus ſeptimus.

B. NOLVI te heri interpellare, ſed hodie peto abs te, cur putes Petrum preſbyterum ante duos Epiſcopos legatos Ioannis nominari; quorum alter Oſtienſis eſt, cui datum eſt, vt pallio vtatur, cum Pontificem Maximum conſecrat. Nunc eum Decanum Cardinalium appellant; & princeps totius ordinis eſt. A. Quærendum etiam erit, cur poſtremus Oſtienſis appelletur. Fortaſſe tunc Epiſcopi non dicebantur Cardinales, ſed ſoli preſbyteri & diaconi. Et ſi quis eorum Epiſcopus eligeretur, non amplius ex collegio Cardinalium erat, ſed Epiſcopus Anconitanus puta, vel Bononienſis, vel alterius ciuitatis dicebatur. Et inter Epiſcopos ordo temporis ſeruabatur. Quod dixi de Cardinalibus Epiſcopis electis, Innocentij tertij exemplo comprobatur, qui noluit Rauennatem Archiepiſcopum fieri eum, qui tituli S. Praxedis preſbyter Cardinalis erat, ne ab eccleſia Romana diſcederet. Sed videamus, quid in Græca ſynodo ſit. In ea enim & Ioannis litteræ ſunt, & ſæpius nomina horum legator. C. De numero quoque Epiſcoporum velim ſcire, an Græca cum Latinis conueniant. B. In prima actione ante aduentum Legatorum erant cum Photio & legato Hieroſolymor. Patriarchæ ccclxxvi. Epiſcopi, niſi a me erratum eſt. Poſſumus igitur fidem adhibere Latinis Iuoni & Gratiano, qui omnes cccLXXXIII. numerant. In eadem actione Petrus preſbyter Cardinalis prius, quam Paulus, & Eugenius nominatur. Is quoque prius ad Photium alloquitur nomine Ioannis Pontificis. A. Heri dicebamus, hunc miſſum fuiſſe a Ioanne ad Photium, illos duos ad Ignatium. Idem oſtendunt Ioannis litteræ, in quibus Eugenius ante Paulum nominatur. Sed in commonitorio dicitur. Com-

c. 3. de poſtul. prel. in 3. collect. & apud Gregor. IX. incip. bona mem.

monitorium fratribus Paulo, & Eugenio Epiſcopis, & Petro preſbytero Cardinali miſſis CP. Ita autem cetera ſcripta ſunt, vt videantur omnes ſimul mitti. In actione quoque quinta Paulus, & Eugenius Epiſcopi ante Petrum preſbyterum appellantur. Et in ſubſcriptione concilij primus Paulus Epiſcopus Anconitanus, poſtea Eugenius Epiſcopus Oſtienſis, poſtremus Petrus preſbyter Cardinalis ſubſcripſerunt. omnes vt Legati, ſed non vt Cardinales. B. Quando hæc duo conueniunt, commonitorium Ioannis, & ſubſcriptio: malo his credere, quam Iuoni & Gratiano. A. Canones octauæ ſynodi ſub Hadriano videamus. Et omiſſis alijs, de his, quæ apud Gratianum ſunt, dicamus. Caput XV. quod in Græco libro deſideratur, & a Gratiano *a* ſextæ ſynodi vniuerſalis eſſe dicitur, in libro Cæſaraug. *b* ſeptimæ ſynodi CCXL. Patrum actione X. apud Anſelmum *c* recte octauæ ſynodo vniuerſali adſcribitur. C. De numero actionis, & Patrum conuenit ne cum Græcis? A. In actione conuenit. ſed Stylianus, de quo heri diximus, centū & duos Patres fuiſſe ſcribit. Nos de varietate verborū videamus. Mēdoſe eſt apud Gratianū venerabilis ſynodus, pro vniuerſalis ſynodus, quod alii habent. Pro cimilia, & vaſa ſacrata; quod etiam Anſelmus habet; cimilia, id eſt vaſa ſacrata, Cæſaraug. ciuilia pro cimilia eſt in quodam Anaſtaſii libro non recte. Ego nihil muto, ſed Græcis litteris ſcribo κειμήλια, aut Latinis, cimelia. vnde cimeliarchus eſt, vt Demochares notat, qui cimeliis, vel theſauro eccleſiæ, aut Principis præeſt. Quod Gratianus ait, pro redēptione captiuorum alii habent plenius, quæ accipiuntur in redemptionem captiuorum. Quod dicitur, ſed non tradere ſalaria eccleſiarum in emphitheotica pacta, non facile intelligitur. nec pro non habent alii, pauca pro pacta, Cæſaraug. mendoſe. neophitæ vbi compacta, Anaſtaſii mendoſus liber. emphyteutica pacta, Anſelmus aptius. Solaria pro ſalaria ſcribendum puto. Sic enim ſcio appellari a Iuriſconſultis, quæ pro ſolo pēduntur. Simile erratum eſſe quidam putant cap. VII. de vſufructu, ſed id incertius. B. Mihi vox ſolaria magis placet. ſed poſtea eadem vox ſalaria bis

a 12. q. 2. c. 13. *Apoſtolicos*
b *Cæſ. lib. 7. c. 74.*
c *Anſ. lib. 6. c. 169.*

Vide lib. 1. dial. 9. ad 8.

cap. 2. p. ſi quis nemine. D. ne quid in loco. & c. 15. D. qui potior.

eſt. A. Eadem ratione mutari poterit. Pro illis verbis, & poſt pauca, quæ habent etiam Anſelmus, & Cæſarauguſt. ſunt alia in Anaſtaſij libro non inutilia. Omnem vero eccleſiaſticarum rerum poteſtatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit, eccleſiaſtica loca (quæ per† redditus fiant, & inſuper propriarum rerum diſpoſitionem diſtribuere ac committere, ſeu conferre quibuſcumque voluerit & iudicauerit, iuxta propriam poteſtatem, ac dominatum. Quiſquis autem apparuerit poſt hanc &c. Vox apparuerit a Gratiano eſt omiſſa, habent alij. Illud quoque ineptum eſt, huic ſanctæ ſedi, tollenda eſt vox ſedi, quam ſolus Gratianus habet; item vox tentauerit, quæ irrepſit pro illa apparuerit, de qua diximus. Pro diuinarum rerum, ſcribi debet diuinarum legum, vt omnes habent præter Gratian. Pro cimiliorum, & ſalariorum locorum, eſt apud Anſelmum, cimiliorum ſcilicet, & ſalariorum locorum: ſalarium pro ſalarior. habet liber Cæſarauguſt. cetera vt Anſelmus. ſed pro ſcilicet liber Anaſtaſij. Ego malo, cimeliorum, & ſolariorum, & locorum. De omnibus enim ſupra dictum fuerat. B. Idem fiet, ſi ſcripſeris, cimeliorum ſcilicet, ſolariorum, & locorum. C. Vox locorum poſtea omiſſa eſt, ex quo fit, vt hic ſignificare poſſit ſolaria locorum. A. Non magnopere repugno. Pro illis, Qui vero ceperit, aut emerit; alij habent, Qui vero emerit aut perceperit; non male. Pro cimilijs vel ſalarijs, ſcribo, cimelijs vel ſolarijs. &, pro vel, eſt in Cæſaraug. In extremo capite deſiderantur hæc verba ab Anſelmo etiam, & Cæſaraug. omiſſa. Si vero de proprijs rebus aut de alijs quibuſdam conuentionibus; habeat id ſecundum propriam poteſtatem & voluntatem, omni vita ſua, & poſt finem vitæ ſuæ dimittat, & conferat hoc quibuſcumque voluerit, non tamen ſæculare diuerſorium fiat. (1) Nunc de capite XIIX. videamus, quod etiam Græco libro deſideratur. Id Iuo, *a* & Gratianus *b* Gelaſio Papæ adſcribunt, Anſelmus *c* recte ſynodo octauæ vniuerſali. In verbis non magna varietas eſt. Pro etiam ſiue a diuæ, & ſiue a piæ, habet Anſelmus: & ſiue a diuæ, Anaſtaſius, & Iuo. Pro præſulum eorũ,

† per quaſ.

a Iuo in epiſt. 71. vel 30. ad Decan. Beluacen.

b 16. q. 3. c. 9. placuit.

c Anſ. lib. 4. c. 30.

ceteri habent, præſulum earum. Pro ac iuſſu præſulis, quod habent Iuo, & Gratianus: ac vſu præſulis, Anaſtaſius, & Anſelmus. Quod Gratianus ſolus ſcribit, Quiſquis ergo clericorum, vel ſæcularium: in alijs libris eſt, Quiſquis ergo ſæcularium. Poſt verbum reſtituerit, eſt in ſolo concilio Anaſtaſio interprete, & reſeruauerit. (2) Caput XXI. quod Græcis eſt XIII. non recte, Gratianus *d* poſt Anſelmum, *e* & Deus dedit *f* octauæ ſynodo adſcribunt. ſed Anſelmus omnia verba refert, Gratianus aliquot verba ſumpta ex priore parte huius capitis. Deus dedit alia quædam ex poſteriore cum hac inſcriptione. In ſynodo vniuerſali CCXL. patrum habita pro Ignatio Patriarcha, quæ quibuſdam octaua dicitur. C. Conuenit in numero patrum cum Cæſaraguſtano. *g*. A. Certiora poteris ex ipſa ſynodo cognoſcere. (3) Mihi enim canere receptui neceſſe eſt propter quaſdam occupationes.

d *Diſt. 22. c. vlt.*
e *Anſelm. lib. 2. c. 72.*
f *Deus d. c. 3. diuiſione 4.*
g *Cæſ. li. 7. c. 74.*

(1) CAPVT 13. *Apoſtolicos. 12. q. 2. in eod. libro ita inſcribitur. Item ex octaua ſynodo vniuerſali. c. 15. In marg. eſt. Anſ. l. 6. c. 171. Et in notis. Octaua) Sic eſt emẽdatum ex Anſelmo, cum antea legeretur ſexta. Eſt autem canon decimus quintus ſynodi octauæ habitæ tẽpore Hadriani Papæ ſecundi contra Photium ex verſione Anaſtaſii bibliothecarij. Videlicet pro redemptione) In concilio ipſo, & apud Anſelmum legitur, quæ accipiuntur in redemptionem captiuorum. Decernimus) In ipſo canone ſequuntur hæc. Omnem vero &c. vt in dialogo, præter voces, propriarum rerum, pro quibus ſunt, propriam rerũ. Ad illa, cimelia, & vaſa ſacrata, eſt in marg.* κειμήλια *Græce theſauri dicuntur, ope, ſpecuniæ repeſitæ (ſcribe, opes, pecuniæ repoſitæ) inſtrumenta pretioſa, aurea vaſa, clinodia: inde cimeliarchus C. de agri. & cenſi. l. lit. 11. Vox ſalaria retinetur ſine vlla varietate.*

(2) *Ante caput octauum Placuit huic. 16. q. 3. in eodem libro ita ſcriptum eſt. Vnde Gelaſius Papa ait. In marg. hæc ſunt, In ſynodo octaua ſub Hadriano ſecundo capite decimooctauo. Et Poly. lib. 3. tit. 12 Anſelm. lib. 4. cap. 20. Ad illa, & præſulum eorum, abeſt ab orig. additur in marg. (vox eorum, vt puto) In notis additur. Quod hic tribuitur Gelaſio, habetur in ſynodo octaua habita ab Ha-*

driano II. c. 18. *& ex ea citatur apud Anſel. & Polycar. Sed manuſcripti codices Gratiani concordant cum vulgatis. Secularium) In vulgatis legebatur; Quiſquis ergo clericorum, vel ſecularium. Sed abſunt illæ duæ voces, clericorum, vel, ab aliquot vetuſtis, & ab ipſo concilio manuſcripto. In concilio impreſſo legitur. Qui contra fecerit, vt ſacilegus iudicetur, & donec talia priuilegia &c.*

(3) *Diſtin.* 22. *capitis vlt. inſcriptio eſt in eod. libro. Vnde in* VIII. *ſynodo habita ſub Hadriano Papa II. can.* 21. *Diffinimus neminem &c. In. Marg. eſt. Deus dedit p.* 3. *Anſel. l.* 2. *c.* 72. (*Dictum eſt lib.* 1. *dialo.* 9. *addit.* 6.)

DE EADEM RE ET DE FALSA INſcriptione quorundam capitum Gratiani ex octaua, & nona ſynodo inſcriptorum.

Dialogus octauus.

A. NVMERASTI C. Epiſcopor. nomina octauæ ſynodi? G. Actionis decimæ numeraui Archiepiſcopos lv. Epiſcopos xliv. præter Ignatium Patriarcham, & Legatos Romanos, & aliorum Patriarcharum legatos, ſubſcriptionum par numerus eſt. Græci in additis ad VIII. ſynodum hos centum & duos fuiſſe referunt: in ſynodo Nicolai contra Photium, & Radualdum, & Zachariam, clxx. interfuiſſe, in ſynodo Hadriani contra Photium cxx. In libro Deusdedit Cardinalis ita ſcriptum eſt capite primo. Ex VII. ſynodo vniuerſali habita a quinque Patriarchis cum cccl. patribus ſub primo Hadriano Pontifice Romano. Omnis electio Epiſcopi &c. quod ſumptum eſt ex cap. III. ſeptimæ ſynodi. (1) Mox ſequitur. Ex VIII. ſynodo item vniuerſali habita item a quinque Patriarchis cum patribus ccxl. ſub primo Nicolao Pontifice. Promotiones, & conſecrationes Epiſcopor. &c. vt cap. XXII. huius ſynodi, de qua agimus. Vtriuſque capitis verba refert liber Tarraconenſis. A. Certiora mihi

Diſt. 63. *c.* 7. *omnis.*

Diſt. 6. *c.* 2.

Tarrac. lib. 1. *c.* 46. & 47.

videntur, quæ ex ſubſcriptionibus retuliſti, & ex errore notarum facile pro cxi. ſcriptum eſt ccxl. fient autem cxi. ſi legatorum habeas rationem. Sed nos veniamus ad caput ipſum xxii. cuius tu mentionem feciſti. Id Gratianus bis poſuit, vt de eius diligentia cognoſcatis diſtinct. lxiii. cap. i. & ii. Namque Hadriano Papæ adſcripſit illa verba. Nullus laicorum, Principum &c. Item illa. Quiſquis ſæcularium Principum &c. Mox addit. Item ex octaua ſynodo. Hadrianus Papa ſecundus, quod Nicolaus prædeceſſor eius diſpoſuerat, miſſos ſuos, Donatum ſcilicet Oſtienſem Epiſcopum, & Stephanum Nepeſinum Epiſcopum: ſic enim mutandum eſſe diximus; & Marinum diaconum S. R. E. ad Baſilium Imperatorem, & ad filios eius Conſtãtinum, & Leonem Auguſtos Conſtantinopolim direxit. Cum quibus & Anaſtaſius bibliothecarius Romanæ ſedis vtriuſque linguæ Græcæ & Latinæ linguæ peritus perrexit. B. Idem Anaſtaſius in præfatione eiuſdem ſynodi ad Hadrianum ait, ſe miſſum fuiſſe a Ludouico Imperatore cum eadem celebraretur ſynodus. A. Reliqua perſequamur. Et ſynodo congregata, quam octauam vniuerſalem ſynodum illuc conuenientes appellauerunt, exortum ſchiſma de Ignatij depoſitione, & Photij ordinatione ſedauerunt, Photium anathematizantes, & Ignatium reſtituentes. in qua ſic ſtatutum eſt. Cõſecrationes, & promotiones Epiſcoporum &c. Photium autem, non Fotinum ſcribendum eſſe aperta res eſt: quamuis in eodem nomine errent aliquot hiſtorici. C. Vnde hanc hiſtoriam didicit Gratianus? A. Res mihi incerta eſt. Sed videamus, an meliora dicant Iuo, & Anſelmus, & alij collectores. C. In Panormia Iuonis ita ſcriptum eſt. Ex canone Apoſtolor. viii. ſynodus cap. xi. Promotiones & conſecrationes &c. B. Cur hic de Apoſtolorum canone dicitur? A. In margine libri aliquis addiderat, Apoſtolor. cap. xxx. cuius verba refert vii. ſynodus, non octaua. C. Idem Iuo in excerptionibus ſic ait. octaua ſynodus cap. xi. Promotiones &c. Anſelmus ſcribit. Hadrianus Papa vniuerſali octauæ ſynodo præſidens dixit. Promotiones, & conſecrationes &c. B. Quaſi vero

c. 1. & 2. c. d.

Lib 1. dialogo 4.

Iuo lib. 3. tit. 2. c. 1. panor. & part. 5. c. 122. decr.

Anſ. lib. 6. c. 20.

hæc præſente Hadriano conſtituta ſint. C. Non meliora ſunt, quæ Deusdedit, & liber Tarraconen. referunt, ſub Nicolao primo hanc ſynodum habitam eſſe, vt antea diximus. A. Vide Cæſarauguſtanum. *a* C. In octaua ſynodo cap. XI. Promotiones & conſecrationes &c. A. Videtis, opinor, horum omnium negligentiam, qui neque fontes perquirunt, neque temporum hiſtoriam ſcire cupiunt, neque de auctoritate librorum laborant: ſed eis omnia pro oraculo ſunt, quaſi ea vt Moſes duabus tabulis exarata Dei digito, perceperint. (2) C. Suntne alia ex hac ſynodo apud Gratianum? A. Falſæ inſcriptiones permultæ ſunt, de quibus nobis certiora B. noſter dicet. Scio enim quædam ſelectos illos viros Romæ inueniſſe in regulis breuiorib. Baſilij. B. Apud Iſidorum quædam etiam inuenerunt, nonnulla incerta relicta ſunt, quæ ſeptimæ, octauæ, aut nonæ ſynodo Gratianus adſcripſit. Initium ſumamus a capite XXII. diſtinctionis LIV. *b* octauæ ſynodo inſcripto. Sunt enim verba eius capitis ab Iſidoro ſumpta in regula monachorum cap. XVIII. de familiari vita. Ex quo mutandum eſt, pro non licebit, non licet: & pro dare non poteſt, dare non debet. (3) Diſtinct. XXCI. *c* caput XXVI. ex ſeptima ſynodo inſcribitur: ſed in incertis ponendum eſt. quamuis capite extremo eiuſdem ſynodi ſint quædam verba apta rei, de qua agitur. (4) Diſtinct. XC. *d* caput IV. & V. ex octaua ſynodo ſunt apud Gratianum, ſed ex concilio Maguntino eſt caput IV. apud Burchard. *e* & Iuonem, *f* & in Pænitentiali Romano: *g* & caput V. ex concilio Agathenſi, & ex eod. Maguntino apud eoſdem. tamen incerta etiam hæc duo capita relinquuntur. (5) Cauſſæ primæ caput nonum ex octaua ſynodo eſt apud Gratianum, *h* melius apud Anſelmum, *i* & Deusdedit cap. II. ex vltima epiſtola ſynodi ſeptimæ; apud Iuonem *k* eſt, ex cap. XX. ſynodi VII. & ex VII. ſynodo apud eundem Gratianum. *l* In libro Cæſarauguſtano vt apud Iuonem. Videnda Taraſij CP. epiſtula ad Hadrianum Papam contra Simoniacos, quæ in Græco libro eſt poſt VII. ſynodum. (6) A. Non magnum erratum eſſet, ſi quod ex VII. ſynodo erat, aut ei coniunctum, VIII.

a Cæſ. lib. 3. c. 63.
b Diſt. 54. c. 22. Abbati.
c Diſt. 81. c. 26. in omnib.
d Diſt. 90. c. 4 alienus. & c. 5. ſi quis.
e Burg. li. 10. c. 52. 53. 54. & 62.
f Iuopar. 13. c. 53. 54. 55. & 63. decret.
g Pæn. tit. 6. c. 9. & 10.
h 1. q. 1. c 9. qui per pecuniam.
i Anſel. libr. 6 c. 80.
k Iuopar. 5. c. 121. dec.
l 1. q. 7. c. 2. §. ſed quoniam.
Cæſar. lib. 4. c. 9.

ſynodi eſſe diceretur. B. Non ſatis certus ſum, an eadem illic verba ſint. (7) Illud Paleæ caput extremæ cauſſæ quintæ, quod etiam ex octaua ſynodo inſcribitur, nuſquam repertum eſt. Inueni tamen Paleæ non eſſe adſcriptum, & viden. Iſidor. in reg. monachor. cap. XVII. (8) Quod vero eidem octauæ ſynodo, & Iſidoro adſcribit Gratianus cauſa XI. *a* ex dictis Iſidori Burchardus, *b* & Iuo *c* eſſe ſcribunt. Non diſſimilis ſententia exſtat apud Iſidorum in monachor. regula cap. XVII. de excommunicatis, & apud Benedicti regulam cap. XXVI. cuius verba referunt Iuo *d* & liber Cæſarauguſt. *e* (9) Certius eſt, quod in eadem cauſſa ex octaua ſynodo eſſe dicitur, *f* Iſidori eſſe lib. III. cap. LIX. de ſummo bono. Vt quod ei proximum eſt Gregorio adſcriptum, ex eodem libro Iſidori eſt cap. LIX. licet ex libro Officiorum Iſidori eſſe dicatur apud Burchardum. *g* (10) C. Quamobrem dicemus in tam multis pro Iſidori, aut alterius nomine abuſum Gratianum hac ſynodo? B. Inueni a ſelectis viris notatum, fieri potuiſſe, vt in aliquo libro Octaua ſynodus inſcripto poſt verba eius ſynodi alia capita eſſent ex varijs ſcriptoribus relata ſine vlla inſcriptione. Ita factum eſſe, vt addita octauæ capitibus pro verbis eiuſdem ſynodi haberentur. C. Apertius eſt cum Paullo cauſſam confiteri, quia ignorans feci. An eadem illa cauſſa eſt in Gregorio pro Iſidoro ſcripto? B. Minime gentium. Sed cetera videamus. Nonæ ſynodi eſſe dicitur caput primum cauſſæ XX. *h* quod ſelecti viri Baſilio adſcribunt in regulis cap. XV. & in epiſt. ad Amphilochium cap. XIIX. Ideo vero ex nona ſynodo dictum eſſe putant, quod canones Baſilij poſitos poſt canones octauæ ſynodi crediderit aliquis eſſe ex nona ſynodo. A. Ludere mihi videntur, qui hæc dicunt. (11) De alijs dices, cum libebit.

5. q. 6 c. 7. ſi quis.

a 11 *q. 3. c. 28. ſi quis. & c. 18. cum excõmunicato in fin.*
b *Burg. li. 11. c. 32.*
c *Iuo par. 14. c. 96. decret.*
d *Idem d. par. 14. c. 34.*
e *Cæſar. lib. 14. c. 39.*
f *11. q. 3. c. 77. non ſolum. & 78. quattuor.*
g *Burg. li 16. c. 28.*
h *10. q. 1. c. 1.*

(1) IN *Gregoriana editione inſcriptio cap. 7. diſt. 63. eſt. Item ex ſeptima ſynodo, quæ eſt ſecunda Nicæna 350. Epiſcoporum c. 3. Omnis electio Epiſcopi. (De eodem capite ſcriptum eſt li. 1. dialo. 9. addit. 10.)*

(2) *Einſd.*

(2) *Eiuſd. diſtin. 63. capitis 1. & 2. inſcriptiones retulimus dialogo 4. addit. 1. lib. 1.*

(3) *Capitis 22. diſtin. 54. hæc in eod. libro Romano inſcriptio eſt. Probatur a uctoritate octauæ ſynodi, in qua ſic ſtatutum legitur. Abbati, vel monacho monaſterij ſeruum non licebit &c. dare non poteſt &c. In marg. eſt. Iſidorus Hiſpal. in reg. monach. de famil. vita. Et in notis. poſt alia. Caput autem, quod nunc a Gratiano citatur, alibi repertum non eſt, quam apud Iſidorum Hiſpalenſem in reg. monach. c. de famil. vita. Et verſ. Vnde in alio capitulo præfatæ conſtitutionis hæc ratio redditur. (Iniuſtum eſt enim &c. additur in notis. Iniuſtum) Infra 17. q. 4. c. in venditionib. verſ. iniuſtum. hoc ipſum citatur ex concilio Agathenſi, vbi etiam extat c. 56.*

(4) *Hæc eſt in eod. libro inſcriptio cap. 26. In omnibus. diſt. 81. Item ex* VII. *ſynodo. In notis eſt. Caput hoc etiam in aliquot manuſcriptis citatur ex ſeptima ſynodo, in cuius ſane poſtremo capite aliqua huc ſpectantia habentur. Ceterum in pleriſq. citatur ex octaua: & ſententia videtur ſumpta ex c. 83. Aſceticor. B. Baſilij, cuius regulas ſub nomine octauæ ſynodi ſæpe citari alibi notatum eſt.*

(5) *Ante caput quartum Alienus ſit. diſtin. 90. in eod. libro hæc verba ſunt. Item ex octaua ſynodo. Et in marg. eſt. Burc. l. 10. c. 52. & 54. Iuop. 13. c. 55. & 53. ex conc. Moguntino. In notis additur. In libello P. Baſilij de inſtitutis monachor. Rufino interprete (qui nuper Coloniæ cum regula B. Benedicti eſt impreſſus) c. 42. in vltima reſponſione habetur prima pars huius capitis, vſque ad ver. abiiciatur. Qui murmurans] Eiuſ. libelli c. 50. penultima interrogatio ſic habet. Si vero etiam &c. Iuxta menſuram) Hæc pars non habetur in eo Baſilij loco. Apud Burchar. vero, & Iuonem (a quib. citatur ex concilio Mogunti.) Sic legitur. iuxta menſuram, opuſq. peccati, quia in hoc ſententia, &c. Capitis quinti e. diſt. inſcriptio eſt. Item ex eodem. Si quis monachus contentiones &c. In marg. additur, abeſt a multis exempl. (quod ad vocem monachus refertur) Eſt etiam in marg. In regula Iſidori c. 17. Burc. l. 10. c. 62. Iuop. 13. c. 63. Et. verſ. Qui contentioſus. additur in marg. In l. ſententiar. Patrum c. 96. ex ſtatutis ſeniorum. Bur. l. 10 c. 53. Iuopar. 13. c. 54. In notis hæc ſunt. Si quis monachus] Hanc priorem partem Burchardus, & Iuo citant ex concilio Agathenſi, in quo etiam habetur ex codice libror. ſexdecim lib. 5. c. 22. abeſt autem fere vbiq. etiam in multis*

Gratiani exemplarib. vox monachus. Tam diu) Apud Burchardum, & Iuonem (qui citant hanc partem poſteriorem ex Moguntino, habetur autem in libro ſentētiar. Patrum c. 96. ex ſtatutis ſenior.) legitur, ita pæniteat, qualiter culpæ qualitas exſtat.

(6) *Inſcriptio capitis noni Qui per pecunias. 1. q. 1. in eod. libro hæc eſt. Item ex octaua ſynodo. In marg. eſt. Nouella 6. c. 1. & nou. 123. c. 3. apud Iulian. anteceſſorem. Anſ. l. 6. c. 7. Iuo p. 5. c. 121. Et in notis. Octaua] In aliquot veſtutis exemplarib. caput hoc citatur ex ſeptima ſynodo, in qua capitulo quincto refertur canon trigeſimus Apoſtolor. ad hanc rem faciens. In epiſtola autem Taraſii ad Hadrianum Papam (quæ in exemplarib. bibliothecæ Vaticanæ, & alijs eſt in fine ipſius ſeptimæ ſynodi) refertur canon 22. ſynodi, quæ in Trullo his verbis. Eos, qui per pecunias ordinati ſunt, ſiue Epiſcopi, ſiue quicumq. clerici, & non ſecundum probationem, & vitæ optionem, deponi præcipimus: ſed & illos, qui hos ordinaſſe noſcuntur. Extat etiam hac de re epiſtola Baſilij ad Epiſcopos ſibi ſubiectos.*

(7) *Caput ſecundum Si quis omnem. 1. q. 7. in eod. libro ita inſcriptum eſt. Item ex ſeptima ſynodo. Et in marg. eſt. Ex actione 1. in 7. anathematis. Deusdedit p. 2. Iuo p. 4. c. 198. Ex epiſt. Taraſii ad Ioannem. Iuo p. 5. c. 121. Anſ. l. 6. c. 87. (Hæc erant ita diſtinguenda, vt ab illis verbis Ex epiſt. ad verſ. Omnis. pertinerent. non ad prin. capitis) Id in notis melius diſtinguitur in hunc modū. Si quis) Caput hoc ex magna parte collectum eſt ex variis locis ſeptimæ ſynodi: ſed non ex verſione Anaſtaſii Bibliothecarij qua alioqui ſæpe vti ſolet Gratianus. Initium quidem eſt in actione prima anathematiſmo ſeptimo. Omnis Epiſcopus) Hinc vſq. ad verſ. Taraſius Patriarcha, ſumpta ſunt ex epiſtola Taraſii ad Ioannem presbiterū, omiſſis tamen interdum nonnullis verbis: quæ quidē epiſtola in verſione Anaſtaſii eſt poſt actiones, & canones ſeptimæ ſynodi: ſed in noua verſione impreſſa in tomis concilior. eſt ante ipſam ſynodum. Taraſius] Hæc videntur ſumpta ex epiſtola Taraſii ad Hadrianum [de qua dictum eſt ſup. q. 1. ad c. eos qui] aut ex quinto capite ſeptimæ ſynodi: quib. locis refertur canon trigeſimus Apoſtolor. Quicumq. per pecuniam] Hæc habentur etiam nouella 123. c. 4. apud Iulian. anteceſſorem. Si vero religioſam] Hæc non ſunt in canone Apoſtolor. In eod. verſ. Taraſius. in marg. eſt. In epiſt. Taraſii ad Hadrian. & in 7. ſyn. c. 5. ex can. Apoſt. 30. Et verſ. Quicumq. per pecuniam. In ea. ep. & c. 5. ex conc. Chalc. c. 2. nouella*

123. c. 24. *apud Iulian. anteceſ. Et verſ. Qui poſt bapiſmum. Con. Neocaſ. c. 9. Et verſ. Similiter. Can. 26. al. 28. Apoſto. diſt. 63. omnis elec. Can. Apoſt. 29. al. 31. & in ſept. ſyn. c. 3.*

(8) *Hæc eſt capitis ſeptimi Si quis falſum. 5. qu. 6. in eodem libro inſcriptio. Item ex octaua ſynodo. In marg. eſt. In regula Iſidori c. 17. Et in notis. Capiti huic in vulgatis erat præpoſitum nomen paleæ; quod ſublatum eſt auctoritate omnium vetuſtorum exemplarium, quotquot collata ſunt. Extat autem in regula monachor. B. Iſidori c. 17.*

(9) *Ante caput* 18. *Cum excommunicato.* 11. *q.* 3. *hæc in eodem libro verba ſunt. Item Iſidorus in regula monachor. cap.* 18. *Et in marg. eſt. Polyc. ibid. (hoc eſt, l. 7 tit. 1.) Burc. l. 11. c. 31. & 32. Anſ. l. 12. c. 16. Iuop. 14. c. 95. & 96. In notis. Prior pars huius capituli vſque ad verſ. Si quis enim, habetur in regula ſancti Iſidori (quæ miſſa eſt ex Hiſpania) c. 18. ex qua citat hoc Smaragdus in expoſitione regulæ ſancti Benedicti c. 26. excepta tamen iſta clauſula, niſi quæ ad eandem excommunicationem pertinent, quæ neque in regula B. Iſidori legitur, neque apud Smaragdum. Eſt tamen apud Burchardum, & Iuonem. Si quis enim) Hæc vſque ad finem refert Smaragdus ex quodam magiſtro monachorum quod notabitur infra eadem c. ſi quis frater. Inſcriptio cap. 28. Si quis frater. e. q. hæc eſt. Item ex octaua ſynodo. In marg. eſt ſup. eadem cum excōmunicato. Burc. l. 11. c. 32. Iuo p. 14. c. 96. In notis additur. Canon hic neque habetur in octaua ſynodo, quæ habita fuit tempore Nicolai primi (immo Hadriani ſecundi) neque in alia, quæ & ipſa nominatur octaua ſub Ioanne octauo celebrata, quæ in bibliotheca Vaticana ſeruantur. Multa vero, quæ a Gratiano ex octaua ſynodo citantur, in regulis Baſilij, Iſidori, & alijs ſcriptis ad monachos pertinentib. inuenta ſunt. Hoc quidem ſup. ead. cum excommunicato. fuit tributum Iſidoro, quemadm. etiam a Burchardo, & Iuone. Sed Smaragdus in expoſitione regulæ B. Benedicti c. 26. cum antea egiſſet de monacho a ſuo præpoſito excommunicato, hæc ſcribit valde ſimilia. Hinc quidam magiſter monachor. ait. [Si quis vero frater aut palam, aut abſconſe cum eo fuerit locutus, aut coniunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat pœnam] quæ lectio conuenit cum lectione Burchardi & Iuonis.*

(10) *Quod attinet ad caput* 77. *Non ſolum ille. e. qu.* 3. *in libro*

Romano inſcriptio hæc eſt. Item ex octaua ſynodo. Et in marg. Iſidorus l.3. de ſum. bono c.59. Et in notis. De hac inſcriptione octauæ ſynodi, notatum eſt ſup. ead. q.3. Si quis frater. Inſcriptio cap.78. Quattuor modis. e. q. ſt. Vnde Gregorius ait. In marg. eſt. Iſidorus l.3. de ſum. bono. c.58. Burc. l.16. c.28. Ad illa, animum alicuius corrumpimus, additur al. muneris alicuius corrumpitur, Iſid. & pro voce aduerſarium, al. aduerſa. In notis eſt. Apud Gregorium non eſt inuentum: ſed apud Iſidorum (quemad. citat Burchardus) & paulo etiam plenius: & ſequitur nonnullis interiectis poſt caput qui recte ſupra ead.

(11) *Gratiani verba ſunt ante caput 1. cauſa 20. q.1. in eod. libro probatur auctoritate nonæ ſynodi. Firma autem &c. In notis eſt. Nonæ] In nonnullis vetuſtis exemplaribus eſt, octauæ. Verum in octaua ab Hadriano II. habita non habetur, ſed in libro B. Baſilij de inſtitutis monachor. Ruffino interprete c.8. Similia etiam ſunt apud eund. B. Baſilium in regulis fuſius diſputatis c.15. Ac perfecta) Hæc non ſunt in eo B. Baſilij loco.*

DE EADEM RE.

Dialogus nonus.

C. CVM Pontificalem librum non editum ad te nuper adlatum in manibus haberem, incidi in extrema tempora Innocentij tertij; illic inueni mentionem Gratiani fieri his verbis, quæ tibi melius in libro ipſo indicauero, quia ſunt quædam mihi valde ignota. A. Oſtende locum. neque enim ingratum erit de Gratiani vita, aut tempore cognoſcere. C. Hoc anno ſcilicet MCCXV. Gratianus monachus de Cluſa ciuitate Tuſciæ natus Decretum compoſuit, vt dicit Hugucon feria q.vi. c. for. Floret etiam Magiſter Petrus Lombardus, qui ſententias compoſuit. B. Si hæc vera ſunt, cur in eo libro nihil eſt poſt Innocentium minorem conſcriptum? Certiora ſunt, quæ alij de Eugenio tertio referunt, & ab eodem Gratiano ſcribunt mentionem fieri

anni MCL. A. Quæratur locus in formulis appellationum & apoſtolorum. B. In libro Antonij Democharis ſic eſt. *2.q.6.c 30 poſt appellationem, p. forma.* pridie kalendas Maij anno domin. incarnation. MCLXI. indictio. IV. & in marg. alias MCV. feria IV. His addit Cõtius. Sic in meo manu ſcripto. C. In alia veteri editione eſt etiam MCV. fran. IV. (inepte pro feria quarta) & in ſcholijs. MCV. Dicit H. quod hic eſt falſa littera, quia non ſunt tot anni, quod liber iſte compoſitus fuit. Fuit enim editus docente Iaco. Bonon. in legib. & Alex. in theologia, qui fuit poſtea Papa Alex. III. & fuit anno domini MCL. vt ex chronicis patet. A. Habeo alia ſcholia vetuſtiora. Cura, vt liber adferatur. C. Eadem eſt ſcriptura numeri MCV. feria IV. & in margine hæc ſunt. Non currebat annus iſte incarnationis tempore Gratiani, cum & ipſe inſeruit huic operi capitula Innocẽtij ſecundi, qui paulo præceſſit Alex. contemporaneum Gratiano. A. Ex his apparet, deceptum fuiſſe illum hiſtoricum, & pro Hugone, ſiue Hugucione ſecunda quæſt. VI. c. forma, illa monſtra peperiſſe. C. An obſecro te, idem ille eſt, qui H. notatur in ſcholijs? A. Ego eundem eſſe arbitror. (1) Sed nos ad octauam ſynodum reuertamur. B. Cauſſa XX. quæſtione ſecunda extrema *a* ſunt quædam verba, quæ ex ſynodo nona Gratianus refert, ex Iſidoro liber Tarracon. *b* ſed Baſilij verba ſunt in monachor. inſtitut. cap. IIX. inteprete Rufino. (2) Cauſſa XXVI. quæſt. VII. *c* multa capita ſunt octauæ ſynodo inſcripta, quæ Baſilio inſcribi debuerunt primo excepto, quod incertum eſt. Sine inſcriptione refert Pænitentiale Romanum. *d* Videtur eſſe epitome capitis XXXI. concilij Carthaginenſis III. vt in notis tuis inueni. Aliud caput *e* ſelecti viri Baſilij eſſe exiſtimant in epiſt. ad Amphilochium capite lXXIII. ſine inſcriptione eſt in eodem Pænitentiali. (3) Tertium caput *f* ex dictis Baſilij Epiſcopi, inſcribunt Burchardus, *g* & Iuo. *h* & in margine Iuonis legi, In regulis breuioribus reſpon. ad interrog. VIII. Hoc idem ſelectis viris probatur. Quartum caput, *i* cuius initium eſt Affectum, eiſd. regulis adſcribunt capite V. Quintum caput *k* Burchard. *l* & Iuo, *m* ex dictis Auguſtini, inſcribunt; Romani Baſi-

a 20.q.2.c. vlt.
b Tarrac. li. 6. cap. 260.
c 26.q.7.c.7. pro qualitate.
d Pænit. Rom. tit. 9. c. 10.
e d.q.7 c. 8. hoc ſit.
f d.q.7. ca. 9. pænitentem.
g Burc. li 19. c. 39.
h Iuo par. 15. c. 55. dec.
i e.q. c. 10. affectum.
k e.q c. 11. erga eum.
l Burch. li 19. c. 64.
m Iuo par. 15. c. 78. d. a.

lio in regulis breuiorib. cap. IX. (4) A. Laudanda eſt maxime horum Patrum diligentia. B. Adhuc audies alia eadem ratione recte mutata. Cauſſa XXVII. quæſt. II. *n* ex VIII. ſynodo caput illud inſcripſerat Gratianus, cuius initium, Si quis coniugatus. Ex dictis Baſilij Epiſcopi, Burchard. *o* Iuo, *p* & Anſelmus *q*. Baſilij tantum nomen eſt in libro Cæſaraugustano. *r* Pars epiſt. Alexandri ſecundi ad Landulfum eſt in Panormia, & in excerptionibus Iuonis, *a* cuius initium Notificaſti: & poſt alia a Gratiano *b* etiam relata hæc ſunt. Sanctus enim Baſilius de hac re taliter dicit. Si quis coniugatus &c. Selectis viris placuit: Baſilius in regulis fuſius diſputatis cap. XII. C. Quid eſt, quod in margine Iuonis legitur: Ex ſynodo VIII. ſub Photio Conſtant. celebrata penultimo canone, cui aliquot interfuere Epiſcopi Baſilij nomine? B. Vnde hæc ſumpta ſint, ignoro. (5) Caput primum diſt. II. de pænitentia non octauæ ſynodi eſt, vt Gratianus refert, ſed Baſilij in regulis breuioribus capite CCXXCIX. Extremum eſt caput XXV. de conſecrat. diſt. II. quod Gratianus ita inſcripſit: ex octaua ſynodo Baſilius Epiſcopus dixit. Id etiam inueniri in regulis breuioribus Baſilij teſtantur. A. Quoto capite? B. Id etiam ignoro, quia is liber nondum a me lectus eſt. ſed in quadam ſcheda eſt cap. 172. (6) A. Non omnia poſſumus omnes. Hactenus de octaua ſynodo. Habeſne aliquid ex Capitularibus Imperatorum, præter ea, quę ante diſceſſum tuum tibi oſtenderam miſſa mihi a Latino Latinio, & a Petro Ciacconio? B. Volumen attuli Capitulatium quorundam Imperatorum poſt ſeptem illos libros quos noſti, editorum. Sed exceptis duobus ad Gratiani emendationem non pertinent. A. Duo illa, quæ ſunt? B. Ex concilio trecenſi ſub Ioanne VIII. item ex Fulberto Epiſcopo Carnotenſi de forma fidelitatis, quem Philibertum Epiſcopum Gratianus appellat. ſed Fulbertus dicitur in Panormia veteri Iuonis, Silibertus in edita, Fulbertus recte dicitur in Iuonis excerptionibus, & in libro Cæſarauguſtano. Illud quoque didicimus ex hoc libro Capitularium, ad quem hæc epiſtula Fulberti miſſa ſit, & nomen eccleſiæ, cuius Epiſcopus erat,

n 27. q. 2. c. 21. ſi quis.
o Burc. lib. 9. cap. 45.
p Iuo par 8. c. 183 dec.
q Anſ. lib. 10. c. 20.
r Cæſ. lib. 10. c. 65.
a Iuo lib. 6. tit 5. c. 11. panor. & par. 8. c. 220 decr.
b 33. q. 5. c. 2.
De pæn. d. 2. c. 1.
De conſec. d. 2. c. 25. timorem.
22. q. 15. c. 18 de forma.
Iuo lib. 8 tit. 8. c. 33. panor & par. 12. cap. 76. decr.
Cæſ. lib. 6. c. 24.

quæ ceteri omiſerant A. Recita verba. B. De forma fidelitatis inter dominum & fidelem ſuum. Glorioſo Duci Aquitanorum Vvillelmo Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus orationis ſuffragium. De forma fidelitatis aliquid ſcribere monitus &c. C. Suntne hæc ſumpta ex libro feudorum, an poſt Gratianum illic ſcripta? B. Ioannes Trittenhemius hunc Fulbertum, ſiue Fulpertum ait fuiſſe ſub Henrico primo Imperatore anno plus minus Chriſti MX. Sic apparet antiquiorem fuiſſe Iuone Carnotenſi, & Gratiano, poſt quos fuerunt Gerardus & Obertus, qui librum feudorum ſcripſerunt ſub Friderico primo, qui anno Chriſti MCXC. mortuus eſſe dicitur. A. Gratum eſt hæc reperta eſſe, quæ me diu quærentem fefellerunt. Et memini a me doctum virum in Sicilia petiſſe, vt ſi quid de hac Philiberti epiſtula comperiſſem, ſic enim appellari putabamus, eum certiorem facerem. (7) De concilio Trecenſi videamus, de quo in libro Aimoinj de geſtis Francorum ſcio aliquid referri. B. Ita eſt, vt dicis. Sed apud Gratianum non multa verba ſunt, ſi cum Iuone & alijs conferamus; in veteri autem libro alijs verbis concilij ſententia conſcripta eſt. Eſt autem operæpretium conferre ſingulorum capitum inſcriptiones. Vnde Ioannes Papa VIII. ſcribit omnibus Epiſcopis. ſic Gratianus: at Iuo. *a* Ioannes VIII. in libro Gothicæ legis. Sine inſcriptione liber Cæſaraugust. *b* initio libri ſeptimi. Ioannes Papa VIII. eſt apud Anſelmum. *c* In veteri libro hæc inſcriptio legitur. Lex facrilegum edita a Ioanne Papa coram sereniſſimo Luduuico Imperatore, & Epiſcopis IIII. in concilio Trecacenſi, & eorum auctoritate iuncta Gothicæ legi, Per defectum ſacrilegij. Addam ſi placet, initium ex eodem libro, vt certius teſtimonium habeamus. Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei omnibus Epiſcopis per Narbonenſem, atque Hiſpanicas prouincias conſiſtentibus Abbatibus, presbyteris, cunctiſque ſimul ordinibus diuino miniſterio mancipatis, necnon Comitibus, Vicecomitibus, Vicarijs, Centenarijs, Iudicib. & omnib. in poteſtatibus conſtitutis, & omni populo, & cunctæ ſimul generali eccleſiæ ſalutem.

Lib. 5. c. 37. 17. q. 4. c. 21. quiſquis.

a *Iuo li. 2. tit. 8. c. 1. & 2. panor. & par. 3. c. 98. decr.*
b *Caſa. lib. 7. c. 1.*
c *Anſ. lib. 5. c. 40. & 46.*

cariſſimam cum benedictione Apoſtolica. Auctore omnipotenti Deo mediante, incarnationis D.N. Ieſu Chriſti (an.) DCCCLXXXVIII. xv. kal. Sept. Indict. I. Domno videlicet Ludouico ſereniſs. Rege an. I. actum eſt hoc a nobis apud vrbem Trechas pro ſtatu ſanctæ Dei eccleſiæ ſynodale concilium &c. A. Rectene anni cum Indictione conueniunt? B. Minime conueniunt, & ſuſpicor in vtroq; numero erratum eſſe, atque ita mutandum, an. DCCC LXXVIII. Indict. XI. quod exiſtimo Aimoini verbis confirmari libro v. cap. xxxviii. Apud Iuonem in excerptionibus ita eſt. Ioannes Epiſcopus S. S. D. omnib. Epiſcopis, Comitib. Vicecomitib. Centenarijs, Iudicib. catholicis in Hiſpania & Gothia, & prouincijs degentib. omnique populo occidentali catholico ſalutem, & Apoſt. bened. Noueritis dilectiſs. filij, quia nos pro ſtatu ſanctæ Dei eccleſiæ iuſſimus congregari ſynodale concilium apud vrbem Trechas, vbi ſedentibus nobis in corona venit &c. Sineboldus ſanctæ primæ ſedis Narbonenſis Epiſcopus cum ſuis ſuffraganeis Epiſcopis, & detulit nobis librum Gothicæ legis, vbi nihil habeatur de ſacrilegijs &c. In libro Cæſarauguſt. Iuonis verba ſunt his exceptis. & Gothia prouincia degentib. item Sigeboldus, pro Sineboldus. & habebatur, pro habeatur. Multa in vtroque libro ſunt omiſſa, & hæc ipſa alijs verbis dicuntur: quorum initium eſt. Inter cætera autem oblatus eſt in eodem nobis concilio primum a Segebodo Narbonenſis eccleſiæ Metropolitano proclamationis libellus &c. A. Magna varietas eſt. Sed de verbis a Gratiano relatis videamus. Sequiturne Gratianus Iuonis, an alterius libri editionem? B. Iuonis, cuius nomine duo libri nuncupantur, quos te video Panormiam, & Excerptiones appellare, & dubitare, vtrum eiuſdem ſint ſcriptoris. Panormia vſus fortaſſe eſt Gratianus, Excerptiones non vidiſſe exiſtimo. In hoc capite Excerptionum libri ordinem ſecutus videtur, cum præpoſtere eſſent duo capita in Panormia collocata. Initium primi capitis eſt, Sacrilegium enim committitur; quæ verba Contius Gratiani eſſe credidit: initium ſecũdi, Inſpectis legibus Romanis. Ante

vocem

te vocem Sacrilegium, in Excerptionibus eſt: Hucvſque Lex Papæ. quę in fine capitis poſterioris ſunt in Panormia. In libro Cæſarauguſtano vox Hucvſque, ſola eſt. In veteri libro omnia alijs verbis explanantur, & illa omittuntur, Sacrilegium enim committitur &c. De varietate pœnarum, ſiue multarum in raptores agitur. triplicem fuiſſe dicitur, ante Iuſtinianum xii. auri librar. a Iuſtiniano v. auri obryzi librar. a Karolo xxx. librar. examinati argenti conſtitutam. Hæc leniſſima pœna, ſed vſu abrogata, reſtituitur, & DC. ſolidorum eſſe declaratur. præſenti, inquit, ideo confirmamus edicto, vt cuiuſcumq; ſit homo gentis, vel ordinis, cuiuſcumq; ſit legis, vel patrię iudex, ſi in peruaſores, aut violatores eccleſiaſticarum rerum legem ſuperius taxatam, id eſt, DC. ſolidor. ſummam iudicare noluerit; aut peruaſor, ſiue violator, ſi pulſatus ab Epiſcopo, vel Abbate, ſeu aduocatis eccleſię, perſoluere noluerit: primum tertio, ſecundum Domini vocem admoniti, ſi non emendauerint, a ceterorum Chriſtianorum communione ſint ſeparati &c. Apud Iuonem poſt relatas multas Iuſtiniani & Caroli, videlicet, inquit, in triginta libras argenti examinati, id eſt ſexcentorum ſolidorum ſummam argenti puriſſimi, ideoque quiſquis inuentus fuerit reus ſacrilegij, iſtam leniorem compoſitionem emendet ipſis Epiſcopis, vel Abbatibus, ſiue perſonis, ad quos † querimonia ſacrilegij iuſte pertinuerit, &c. Eadem ſunt in libro Cæſaraug. Videtis igitur Gratianum horum verbor. partem retuliſſe, partem omiſiſſe. de triginta enim libris retulit, de DC. ſolidis nihil dixit, neque de excommunicatione. In fine huius capitis in veteri libro eſt. Et ſubſcripſerunt Ioannes Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei cum decem Archiepiſcopis, & xli. Epiſcopis. (8) A. De ceteris aliud erit dicendi tempus. nunc nobis ſurgendum eſt.

† quas

(1) VERBA *Gratiani ſunt in Gregoriano libro cap. 31. Romanis, Poſt appellationem. verſ. Forma Apoſtolor. 2. q. 6. Pridie Kal. May anno Domini incarnationis MCXLI. Indictione quarta. In notis eſt. MCXLI.) In vulgatis erat MCLXI. qui numerus; vt recte in*

gloſſa dicitur, conſtare non poteſt. Quod etiam confirmatur; quia quarta indictio, de qua hic eſt mentio, non conuenit cum anno illo. In manuſcriptis autem, cum varia ſit lectio, hæc viſa eſt melior, quæ notarum tantum tranſpoſitione reſtitui potuit, & quarta indictio cum hoc anno concurrit. In ſcholiis. MCXLI.) Dicit Hugo, quod hic eſt &c. vt in dialogo. In admonitione ante Gratiani verba, præterea, quæ retulimus lib. 1. addit. 1. hæc ſunt. In Chronico, quod inſcribitur Pomarium eccleſiæ Rhauennatis, qui liber in bibliotheca Vaticana ſeruatur, hæc de Gratiano leguntur. Anno Chriſti MCLI. Gratianus monachus de Claſſa (in marg. eſt, Alij Cluſio, alij Ginſa) ciuitate Thuſciæ natus, Decretum compoſuit apud Bononiam in monaſterio ſancti Felicis. Idem teſtatur Hugutio vetuſtiſſimus huius codicis interpres ſecunda quæſtione ſexta cap. Poſt appellationem. & Vincentius in libro hiſtoriarum bis, ſemel libro vigeſimo tertio cap. 31. loquens de Iſidoro. & iterum lib. 25. c. 84. agens de Iuone, & aliis decretorum collectoribus & ſanctus Antoninus par. 3. hiſtor. tit. 18. c. 6. Trittemius vero in libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis Gratianum agnoſcit huius collectionis auctorem; itemque in libro ſecundo de viris illuſtribus ordinis ſancti Benedicti: quo tamen loco addit (ipſam fortaſſe operis inceptionem ſpectans fuiſſe) ab eo compoſitum anno Domini MCXXVII. Hanc collectionem Innocentius tertius in epiſtola ad Archiepiſcopum Compoſtellan. vocat Corpus Decretorum.

(2) *Capitis quarti ſiue extremi, Oportet infantes. 20. q. 2. in eod. libro hæc inſcriptio eſt. Vnde in nona ſynodo legitur. In marg. eſt. al. octaua. Et in notis Eſt in eod. libello B. Baſilij, & eod. capite, in quo eſt c. firma. ſupra ead. q. 1. & ſequitur continenter poſt illud. (Vide paullo ante dial. 8. addit. 11.)*

(3) *Inſcriptio capitis 7. Pro qualitate. 26. q. 7. in eodem libro hæc eſt. Vnde in octaua ſynodo legitur. In notis eſt. Videri poteſt ſumptum ex regulis breuiorib. B. Baſilij. c. 106. quod notatum alibi eſt euenire in iis capitibus, quæ ex octaua ſynodo citantur. Capitis 8. Hoc ſit. e. q. inſcriptio ſola voce ITEM conſtat. In marg. eſt. Smaragdus in regulis B. Benedicti c. 24. In notis. Caput hoc habetur in libello beati Baſilij de inſtitutis monachor. Rufino interprete c. 90. ibi enim vltima interrogatio eſt hæc. Qualib. correptionib. &c. Reſponſio. Hoc ſit &c. Itaque ex Interrogatione, & reſponſione confectum*

eſt hoc caput; ſicut & duo ſequentia, quæ apud eund. Ruffinum leguntur.

(4) *Eiuſdem quæſt. c.9. Pænitentem. in eodem libro hæc pro inſcriptione habet verba. ex eadem ſynodo euidenter oſtenditur, cum dicitur. In marg. eſt. Burc. l.19. c.39. Iuo par.15. c.55. In notis. Burchardus, & Iuo citant ex dictis Baſilij Epiſcopi, & in regulis illius breuioribus numero 8. eſt ſententia huius capitis: quod tamen acceptum videtur ex c.24. eiuſdem libelli de inſtitutis monachor. Vbi ſecunda interrogatio ſic habet. Pænitentes &c. Reſponſio. Sicut Dominus &c. Ante caput 10. Affectum illum. i.e. q. eſt vox ITEM pro inſcriptione. Et in notis eſt. Sententia huius capitis eſt in regulis breuioribus num.5. Acceptum tamen videtur ex c.19. eiuſdem commemorati libelli: in quo hæc eſt interrogatio. Quomodo quis debet &c. Reſponſio. Affectum illum &c. Caſtos] Antea legebatur cautos emendatum eſt ex libello Ruffini in vulgata eſt contaminatos, Græce ἁγνὰς. Ante caput 11. Erga eum. i.e. q. eſt etiam vox ITEM. Et in marg. eſt. Burc. l.19. c.64. Iuo par.15. c.78. Et in notis. Hoc etiam habetur in regulis breuioribus num.9. In eodem vero libello c.24. vltima interrogatio eſt hæc. Erga eum &c. Reſponſio. Sicut præcepit &c. Apud Burchardum, & Iuonem, qui hoc citant ex dictis Auguſtini, initium ſic habet. Erga eum, qui pro peccato commiſſo non pænitet, tales &c. quod magis conuenit cum prædicta interrogatione, quam quomodo eſt apud Gratianum.*

(5) *Hæc etiam eſt inſcriptio cap. 22. Romanis, cuius initium eſt, Si quis coniugatus. 27. q.2. Item ex octaua ſynodo. In marg. hæc ſunt. Sent. ibid. (hoc eſt, Sent. 4. diſt. 27.) Poly. ibid. (id eſt, l.6. tit.4.) Anſ. l.10. c.20. Burc. l.9. c.45. Iuo p.8. c.183. & 220. Pann. l.6. c.85. In notis eſt. Si quis coniugatus] Hæc vſque ad verſ. Nam ſi illo. habentur apud B. Baſilium in regulis fuſius diſputatis c.12. Burchardus quidem, Polycarpus, & Iuo par.8. c.183. citant totum hoc caput ex dictis Baſilij. Idem vero Iuo c.220. & auctor Pannormiæ citant epiſtolam Alexandri ſecundi Landulpho ſcriptam, in qua hoc idem ex B. Baſilio refertur. Et pars prior illius epiſtolæ refertur infra 33. q.5. Notificaſti. Inſcriptio cap.2. Notificaſti. de quo ſupra, hæc eſt. Item Alexander Papa II. Landulpho in Corſica. Et in marg. eſt. Iuo p.8. c.220. Pann. l.6. c.85.*

(6) *De pæniten. diſtin. 11. cap.1. inſcriptio in eodem libro Romano*

eſt. Item ox octaua ſynodo. Si quis ſemel &c. In notis eſt. Habetur in libro de inſtitutis monachorum interprete Ruffino c.22. ex Baſilio in regulis breuioribus numero 289. Inſcriptio cap.25. de conſecr. diſt.2. hæc eſt. Item ex octaua ſynodo. Baſilius Epiſcopus dixit. Timorem docet nos &c. In marg. hæc ſunt. Ex Baſilij regulis breuioribus c.172. Et in notis. Hoc Baſilij caput eſt ex verſione Ruffini c.70. quibuſd. tamen omiſſis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis eiuſd. locis, vt alibi dictum eſt, videtur poſſe colligi, regulas illas B. Baſilij poſt octauam ſynodum in codice, quo Gratianus vſus eſt, fuiſſe collocatas.

(7) *Gratianus ante caput* 18. *De forma.*22. *q.*5. *in eodem libro ita ſcribit. De forma vero fidelitatis &c. Sic inuenitur in epiſtola Fulberti Epiſcopi. In marg. hæc ſunt. In vſib. feudor. lib.* 2. *tit.* 6. *Iuo par.*12. *c.*76. *Pan.l.*8. *c.* 122. *Et in notis. Epiſtola hæc Fulberti miſſa eſt e Gallia, deſcripta ex vetuſto codice eccleſiæ Beluacenſis: cuius hic eſt titulus. Glorioſo Duci Aquitanorum VV. Fulbertus Carnotenſis Epiſcopus orationis ſuffragium.*

(8) *Caput* 11. *Quiſquis inuentus.* 17. *q.* 4. *in eodem libro ita inſcribitur. Vnde Ioannes Papa octauus ſcribit omnib. Epiſcopis. In notis hæc ſunt. In epiſtola manuſcripta Ioannis octaui, ſcripta Epiſcopis, & Abbatibus per Narbonenſem, & Hiſpanicas prouincias conſtitutis, præcipitur obſeruari lex contra ſacrilegos in concilio Trecaſenſi edita coram Ludouico Imp. & quinquaginta trib. Epiſcopis. Diuerſa autem ſunt iſtius epiſtolæ verba ab iis, quæ recitantur & a Gratiano, & a ceteris collectoribus: ſed eadem ſententia. In marg. eſt. Anſ.l.*8. *c.*40. *Poly.l.*6. *tit.*10. *Iuo par.*3. *c.*98. *Pann. l.*2. *c.*80. *&* 79. *Et verſ. Idem. Si quis domum. ſupra* 11. *q.*3. *ad menſam. Anſ.l.*5. *c.*52. *Et verſ. Si qui monaſteria. Anſ.l.*5. *c.*47. *Burc.l.*11. *c.*22. *Iuo p.*3. *c.*124. *& p.*14. *c.*96. *Simile in Meldenſi c.*60.

DE CAPITVLARIBVS CAROLI, & Ludouici, & aliorum Imperatorum.

Dialogus Decimus.

C. LEGIS Gothicæ heri mentio facta eſt Ioannis IIX. tempore, quo iam Gothi in Hiſpania regnare deſierāt ante annos fere clxx. An non amiſſo regno leges etiam abrogatæ ſunt? Cur in hoc iubetur concilio, vt in Hiſpania, & Gothia hoc decretum addatur legi Gothicæ? Quid Gallis cum Gothia commune fuit? A. Nonne vides Narbonenſem Antiſtitem hoc petere? Narbonenſis Gallia aliquando Gothia dicta fuit, & Gothorum Regibus paruit, poſtea ſe in libertatem vindicauit, & a Francis poſſeſſa eſt. Ea quoquè Hiſpaniæ pars, quæ Narbonenſi coniungitur, Gothicis legib. diu vſa eſt, quib. & Galli Reges, quorum erat tunc ſuprema poteſtas, & Comites Barcinonenſes vtebantur, qui poſtea ſoli imperium in his locis obtinuerunt. Neque etiam credas in reliqua Hiſpania leges Gothicas fuiſſe abrogatas: ſeruabantur enim a Chriſtianis hodieque exſtat is liber, quod Forum iudicum appellatur. C. Eum librum editum eſſe audiui a Petro Pithœo, & habere te ſcio aliquot huius libri antiquiora exempla. Eſtne aliquid ex hoc libro ſumptum apud Gratianum? A. Vnius tantum loci memini, *a* in quo de gradibus cognationum agitur, *b* quem Iſidori nonnulli eſſe crediderunt. Eſt autem ex Pauli ſententijs, & ex earum veteri interprete. Id caput non credo Gratianum ex Gothicis legib. accepiſſe, ſed ex Burchard. *c* aut Iuone, *d* aut alijs collectoribus. *e*
(1) C. De ſeptem libris Capitularium ſcire cupio, a quo ſcripti ſint, & qua auctoritate, & quid auxilij ex eis Gratiano adferri poſſit. A. Quatuor libros Capitularium Caroli Magni, & Ludouici Pij eius filij, atque Lotharij Ludou. F. Caroli Nepotis Anſegiſus Abbas Lobienſis, qui poſtea

a *Vuiſigo. lib. 4. tit. 1.*
b 35. q. 5. c. 6. *primo gradu.*
c *Burc. lib. 7. c. 28.*
d *Iuo lib. 7. tit. 12. c. 1. panor. & par. 9. c. 64. decr.*
e *Tarrac. li. 1. c. 272.*

Senonenſis Archiepiſc. fuit, edidit anno Chriſti DCCC XXVII. Imperij Ludouici Pij anno XIII. Indictione quinta. Primo & tertio libro continentur Caroli Capitularia; ſecundo & quarto Capitularia Ludouici & Lotharij. Libri ſinguli ita diſtinguntur, vt primo & ſecundo libro agatur de rebus eccleſiaſticis, alijs duobus de ceteris rebus. Sequuntur tres libri a Benedicto Leuita adiecti, quibus prætermiſſa ab Anſegiſo Capitularia eorumdem trium Imperatorum continentur. Ordinem noli ab eo expoſcere, contenti ſimus ipſo collectionis opere, & vt aiunt, quod dant, accipiamus. Omnia fere ſine vlla inſcriptione proponuntur, etiam ſi ex alijs libris intelligamus cuius ſint. Hæc ait fuiſſe Apoſtolica auctoritate confirmata: nomina Pontificum ſubiicuit, præter Leonem, Sergium & Gregorium. Sumſit autem ea ex Maguntina bibliotheca, quæ tribus filijs Ludouici Imperatoris miſit, Ludouico, Lothario & Karolo Regibus. C. Quæ a te dicta ſunt, eiſdem libris confirmantur, an aliorum auctoritate? A. Vtrumque proferre poſſum. Vide præfationem Anſegiſi lib. I. Capitularium, & alteram Benedicti Leuitæ libro V. cuius partem refert Iuo *a* libro ſecundo Panormiæ, & parte IV. Excerptor. & liber Cæſaraug. *b* Adde Sigebertum in chronicis, & Ioanem Trittenhemium. Et quia de auctoritate Capitularium dubitabas, licet verum ſit, hæc fragmenta eſſe conſtitutionum trium Imperatorum a priuatis hominib. collecta, tamen vt Benedictus ait, *c* Apoſtolica auctoritate confirmata ſunt. Lege etiam verba concilij Meldenſis cap. lxxiix. Vt capitula eccleſiaſtica a Domno Carolo Magno Imp. necnon & a Domno Ludouico Pio Aug. promulgata, obnixe obſeruari præcipiantur, ſicut & legalia obſeruanda eſſe noſcuntur. & ca. lxxx. ad Carolum Caluum Ludouici Pij filium. Capitula patris veſtri ſine refragatione de cetero conſeruentur, ac capitulis veſtræ religionis ab exiguitatis noſtræ miniſterio oblatis hoc diploma, ſi complacet, adnectatur. Sic multa capita referuntur huius collectionis in concilio Troſleiano, in Ticinenſi, & in Colonienſi ſub Carolo tertio. Leonis IV. ex epiſt. ad Lotharium Aug. verba

a *Iuo lib. 2. tit. 12. c. 11. panor. & par. 4. cap. 174. decr.*
b *Caſar. lib. 2. c, 3.*
c *Lib 7 c. 478 Capitul.*

referunt Iuo, *a* & Gratian. *b* & liber Cæſaraug. *c* De Capitulis veſtris, veſtrorumq. prædeceſſorum irrefragibiliter cuſtodiendis, & conſeruãdis, quanto valuimus, & valemus Chriſto propitio, & nunc, & in æuum cõſeruaturos, modis omnibus profitemur. (2) B. Exſtantne integri ſeptem libri Gapitularium? A. Multa deſiderãtur, vt notatur in triplici appendice poſt librum quartum, & libro VI. poſt caput CCLXXXIIX. vſq. ad CCCXXX. & lib. VII. poſt caput CCCCLXXIIX. ad DLIIX. Adiecta ſunt poſtea duabus collectionibus capita XXVIII. & capita CCXCVI. Ex quo euenit, vt non omnia, quæ Iuo, & Anſelmus, & Deusdedit, & alij collectores in Capitularibus eſſe referunt, inueniantur. Sed tempus eſt, vt Gratiani capita cum hoc libro conferamus. B. Quæ in legib. Longobardor. eſſe dicuntur ex Carolo & Ludouico, & aliis Regibus ſumpta, eiſdem verbis ſcripta ſunt, quæ in Capitularibus inueniuntur? A. inueni nonnulla, ſed melius ſunt in illis legibus quod habent ſingula inſcriptiones ſuas, & certis titulis collocata ſunt. Non pauca etiam ex his Capitularibus inueni in conciliis Maguntino, Pariſienſi, Vormacienſi, & aliis. Et ſuſpicor, fontem hunc Capitularium fuiſſe ipſa concilia, atque conuentus, in quib. Imperator cum Epiſcopis, & aliis conſiliariis de rebus tam eccleſiaſticis, quam profanis agebant; ſic in concilio Troſleiano appellantur conciliorum pediſſequa hæc Capitularia Principum. Apud Gratianum diſtin. LXIII. hanc inſcriptionem inuenietis. Ex primo libro Capitulorum Caroli, & Ludouici Imperatorum. Eiſdem fere verbis vtuntur Deusdedit Cardinalis, & Anſelmus Lucenſis. Extat lib. I. Capitular. Caroli cap. LXXXIV. & in additis poſteriorib. cap. I. In verbis non magna varietas eſt. Pro, vt dei nomine, illic ſcriptum eſt, vt in Dei nomine; & pro potiatur, potiretur; & pro præbemus, præbuimus. (3) Ante hoc caput poſitum eſt, quod Gratianus cauſſa XVI. retulit, ex libro Capitulor. Caroli, & Ludouici, id Anſelmus *a* quoq. proximum ſuperiori collocauit; illic tamen eſt Caroli caput LXXXIII. & in additis poſteriorib. in præfatione. Varietas non eſt contemnenda. Pro, verum etiam Deo opitulante

a Iuo li. 2. tit. 12. c. 12. panor. & par. 4. cap. 176 decr.
b Diſt. 10. c. 9 de Capitulis.
c Cæſar. lib. 1. c. 61.

Diſt. 63. cap. 14. ſacror. Deusd. c. 1. Anſ. lib. 4. c. 41.

16. q. 1. cap 59. quia iuxta.
a Anſ d. li. 4. c. 42.

conferre optamus, ſcribe, verum etiam multa Deo opit. con. op. vocem multa habet Anſelmus, ſed pro optamus ſcribit temptamus, quod reicio. Pro illis, vt autem ab eccleſiaſticis officiis de diuidēdis rebus eccleſiæ ſuſpicionem: Anſelmus habet, tamen vt ab eccleſiaſticis de non vendendis reb. eccleſiæ ſuſpicionem. libro primo Capitul. eſt: tamen vt ab eccleſiaſticis de non diuidēdis rebus illius ſuſpicionem. & in additis eadem verba ſunt, excepta voce illius, pro qua eſt, vllius eccleſiæ, aptius. B. Non dubium eſt, quin vox officiis tolli debeat, cetera ferre poſſem. A. Poſt vocem temporib. deſiderantur hæc. qui noſtram, vel progenitor. noſtror. voluntatem, vel exemplum imitari voluerint. quæ etiam Anſelmus omiſit.(4) Quod apud Gratianum ita inſcribitur: Vnde in libro Capitulorum clxxv. cap. legitur, Si quem pænituerit &c. ex interprete Codicis Theodoſiani
2 q. 3. c. 8. ſi quem. ſumptum eſt lib. IX. tit de abolitionib. conſtit. 1. quæ ſecūda eſt in Codice Iuſtiniani. Apud Iuonem quoq. inſcriptio mendoſa eſt cap. xx. Pro, ſi cum accuſato, ſcribendum, ſi ei cum accuſato. Pro illis, per obreptionem conuenerit de colludio, &c. illic eſt per corruptionem de abſolutione reatus conuenerit, is qui reus probatur, remoto conludio pœnam excipiat &c. Hæc etiam verba non recte Iuo retulit. Cetera dicentur alio die: hodie penſum abſoluimus.

(1) LIBRO *priori. dialogo, 6. addit. 4. retulimus, quid in editione Romana de inſcriptione, & notis c. 6. Primo gradu. 35. q. 5. ſcribatur.*
(2) *De inſcriptione capitis noni, De capitulis. diſtin.* 10. *actum eſt lib*-1. *dial.* 19. *addit.* 12.
(3) *Inſcriptio capitis* 34. *Sacrorum canonum. diſtin.* 63. *in eod. libro hæc eſt. Itē ex primo libro capitulorū Caroli, & Ludouici Imperatorū c.* 84. *In marg. eſt. al. Capitularium. Et Anſ. l.* 6. *c.* 6.
(4) *Hæc etiam eſt in eod. libro inſcriptio cap.* 59. *Quia iuxta.* 16. *q.* 1. *Item ex libro primo capitulor. Caroli, & Ludouici Imperator. c.* 83. *In marg. eſt. Deus dedit p.* 5. *Anſ. l.* 4. *c.* 43. *Pro Vt autem, eſt, al. tamen vt. In notis eſt. Eccleſiaſticis) Sequebatur, officiis, quæ vox neque in vetuſtis, neq. in ipſo capitulari eſt: refertur enim ad homines, non ad officia. Diuidendis.) In capitulari impreſſo*

legitur

legitur, non diuidendis. In capitulis autem manuſcriptis, quæ ab Epiſcopis prouinciar. Rhemenſis, & Rhothomagenſis Ludouico Regi miſſa fuerunt, hæc habentur ad hunc locum pertinentia. Quia vero Carolus Princeps Pipini regis pater, qui primus inter omnes Francor. Reges, ac Principes, res eccleſiar. ab eis ſeparauit, atque diuiſit, pro hoc ſolo maxime eſt æternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianen. Epiſcopus &c. Huius hiſtoriæ mentio etiam eſt in vita B. Eucherÿ Epiſcopi Aurelian. & B. Rhigoberti Archiepiſc. Rhemen. Qualis vero eſſet huiuſmodi eccleſiaſticor. bonor. diuiſio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem, & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo capitularium ante capitulum iſtud 83. ſic exponitur. Tempore Hadriani Papæ, & Karoli Magni Imp. &c.

(5) *Ante caput octauum, Si quem pænituerit. 2. q. 3. in eod libro hæc verba ſunt. Vnde in libro capitulariũ c.175. legitur. Et in marg. eſt. Cod. Theod. li. 9. tit. 37. c. 1 in interpretatione. Et Iuo p. 16. c 251. In notis eſt. Per obreptionem) Apud Iuonem legitur, factum per corruptionem conſenſum, de colludio pœnam excipiat legib. conſtitutam. Sed in interpretatione legis primæ, quæ eſt in Codice Theodoſiano, hoc modo, per corruptionem de abſolutione reatus conuenerit, is qui reus probatur, remoto conludio pœnam excipiat legib. conſtitutam.*

DE EADEM RE.

Dialogus XI.

C. LATINAM ne vocem, an barbarã eſſe dicemus Capitulare: ſiue Capitularia? A. An non recte deducitur a capite capitale crimen, & capitalis homo; C. Recte. A. Sic igitur a capitulo capitularis, & capitulare pro capitulalis quod ineptum eſſet. ſic etiam a ſęculo ſæcularis, ab angulo angularis dicitur. C. Quis ex veterib. Latinis hac voce vſus eſt? A. Non omnium veterum libros ha-

bemus:ex illis deperditis exiſtima hanc erutam vocem fuiſſe. Acta capituli multi capitularia dicunt, & ſyndicum capituli capitularem: non ineptiſſimum id quidem videtur. C. Qui librum capitularem dicunt, quod capituli ſit, minus peccare videntur: quam qui ideo volumen capitulare dicunt, quod in multa diuidatur capitula, & quaſi collectio ſit multor. capitulorum. A. Non igitur de voce ipſa quærẽdum fuit, an eſſet Latina, ſed de vſu vocis in hac notione? Et mihi quidem a barbaris inductum eſſe arbitror Caroli,
11.q.1.c.38. volumus. & Anſegiſi, & Theodulfi temporib. Sed vt ad Gratianum redeamus: is hac voce vſus eſt cauſſa XI. cap. XXXIIX. Nam poſt duas cõſtitutiones relatas ſic ait. Hæc ſi quis antiquata cõtendat, quia in Iuſtiniani Codice non inueniuntur ita inſerta: per Carolum renouata cognoſcat, qui in ſuis Capitularibus ait inter cetera. Volumus, atque præcipimus &c.
Anſ. lib. 3. c. 105. Sic etiam Anſelmus inſcripſit, In Capitularib. Caroli Imperatoris. In libro Cæſaraug. inſcriptio deſideratur. Exſtant
Caſ. lib. 5. c. 13. hæc verba in lib. VI. Capitular. cap. CCLXXXI. B. Caroli eſſe hoc caput ego dubito, cum liber ſextus, vt heri dicebas, Benedicti Leuitæ ſit, qui Caroli, Ludouici, & Lotharii capita collegit ab Anſegiſo prætermiſſa, neque diſtinxit ſingula cuius eſſent. A. Si nolis fidem habere Anſelmo, & Gratiano hoc dicentib. ego te aliis probationibus nõ conuincam. Niſi forte multitudine nominum vrguearis, qui Carolo potius, quam ceteris ſubditis ſe eſſe patiantur. Romani, Franci, Alamanni, Baiuuarii, Saxones, Thuringii, Freſones, Galli, Burgundiones, Britones, Langobardi, Vaſcones, Beneuentani, Gothi, Hiſpani. B. De Lothario facile cedam hac in re, at de Ludouico difficilius in primis præſertim Imperii annis poſt mortem patris. Sed cur hic Franci a Gallis ſeparantur, & a Romanis Longobardi, & Beneuentani, inter quos Vaſcones interponuntur? A. Romanos omnib. præferri ab Imp. Romanorum mirandum non eſt: Francos Germanos fuiſſe creditur, & regale nomen diu in Gallia obtinuerunt, vnde Reges Francorum dicebantur, atque dicuntur, vt Gothi in Hiſpania Reges Gothorum. Gallos fortaſſe vocat Italos ex Gallia togata. Cur Vaſcones

poſt Langobardos poſuerit, bellorum ordinem ſecutum fuiſſe credo. illis enim victis male pugnauit cum Vaſconib. Extremi ponuntur Beneuentani, Gothi, & Hiſpani, vt qui longius a ſede Imperij abeſſēt. B. Beneuentum a Romana vrbe propius abeſt, quam Vaſcones. A. Non hanc ſedem Imperij ſtatuo, ſed Pariſiorum vrbem, aut Aquiſgranum. C. Gothos intelligis Gallos, an Hiſpanos, an ex vltima Gothia, quæ olim Scandinauia dicebatur? A. Ex Narbonēſi prouincia, & illi coniuncta parte Hiſpaniæ, vt heri diximus. Sed de varietate verborum videamus. Pro ditioni noſtræ, illic eſt, noſtræ ditioni Deo auxiliante. Pro quocumq. eſt, licet quocumque. Pro voce aſtricti, & voce annexi, illic eſt, conſtricti, & connexi. Pro, ex XVII. quod etiam eſt in Capitularib. videtur ſcribendum, ex XVI. vt eſt in Codice Theodoſiano Cuiacij. Pro Blauij. ſcribe Ablauij. Pro illis, quam illi, & omnib. per ſcripturam miſimus, illic eſt omiſſa voce quam, illi & omnib. reſcriptam ſumpſimus. Ante verbum poſuimus: adde, tam clericorum, quā & laicor. Pro, lege cuncti perpetua teneant, illic eſt, lege cunctis perpetua tenendam, ſed vtrumq. diſplicet. Anſelmi, & Ceſaraug. varietatē cognoſcamus. B. Hæc poſtrema verba Gratiani adgnoſcunt: illud recte vtrubique eſt, Deo auxiliante, & ex XVI. & Ablauii, & conſtricti, & connexi, in ceteris fauent Gratiano. Sed quid tu pro illis verbis extremis ſubſtitueres? A. Imp. Conſtantinus Aug. Ablauio P.P. Quicumque itaque &c. B. Quæ ſimilitudo eſt inter has, & illas voces: A. Nulla prorſus, niſi forte aliud C. noſtro videatur. C. Id cogitabam. Pro, lege cunctis, Imp. Conſt. ferri potuit, præſertim ſi I. pro lege ſcribas. vox perpetua in P.P. conuerti poteſt. Voci teneant, aut tenendam, non video eſſe locum. niſi ex voce fiat extrema Conſtantinus. A. Finge fuiſſe ſcriptum, tenendā perpetua, aut pro P.P. Pr. Præt. (1) B. Cur Theodoſius appellatur a Gratiano *a* huius conſtitutionis ſcriptor? A. Quia in Codice Theodoſiano eſt. Sed melius Iuo, *b* & Anſelm. *c* ex Capitularib. ſumpſerunt. quamuis numerus mendoſus ſit. B. Cur diuiduntur illa verba, *d* Omnes itaque cauſſæ &c. a ſu-

a 11. q. 1. c. 36. *quicumque.*
b *Iuo par* 16. *cap.* 312. *decr.*
c *Anſeld. c.* 105.
d *c.* 37. *e. q. omnes.*

perioribus, cum in conſtitutione Cõſtantini coniunƈta ſint? A. Inepte factum exiſtimo. Sed & ſeparata Iuo *e* in Panormia retulit Imp. Theodoſii nomine adſcripto. C. Cur cap. XI. appellatur, quæ conſtitutio prima eſt ſub tit. XII. de Epiſcopali iudicio? A. Cuiacius fatetur, extra ordinem eum titulum ſe inueniſſe: Carolus fortaſſe non capitulum XI. ſed titulum ſcripſit (2) Alia capita perquiramus. Cauſſa. XVII. quæſt. IV. duo capita ſunt ex Capitularibus ſumpta. Prioris inſcriptio eſt, item ex libro V. Capitularium. Poſterioris, Item ex eodem lib. VI. Cap. Illud eſt libro tertio cap. XXV. hoc lib. VI. cap. XC. Capitularium. Caroli legem eſſe illam conſtat, tum ex Anſegiſo, qui eam libro III. retulit, tum ex lib. I. tit. IX. de homicidiis liberor. homin. legum Langobard. Vtrumque caput refert Iuo in Panormia, & in Exceptionib. & liber Cæſaraug. *a* ex Capitularib. ſed aliis verbis ex concilio apud Theodonis villam, quod exſtat, Burchardus, *b* & Iuo *c* in Excerptionib. Varietas in Gratiani, & aliorum verbis hæc ſola eſt, quod in Capitularib. additur poſt illa, Qui monachũ, cccc. ſolid. culp. iud. quæ mihi interpretari non licuit. forte ſcribi debuit, comp. iud. pro compoſitione iudicetur. B. Quod de presbytero occiſo dicitur, vt DC. ſolidis componat, ſimile eſt illi, quod Ioannes IIX. Carolum conſtituiſſe referebatur. *d* A. Recte admones. ſed in concilio apud Theodonis villam non de occiſo, ſed de vulnerato id ſtatuitur: & vt C. noſter nouum verbum diſcat recitet ex Burchardi libro, quem habere video, cõcilij verba. C. Si quis preſbiterum calumniatus fuerit, & ſpaſſauerit &c. & alio capite. Si presbyterum quis male tractauerit, & ſpaſſauerit &c. monſtri genus videtur hæc vox, quæ ſi a ſpatha deducitur, ſpathauerit ſcribi debuit: ego vulnerauerit, maluiſſẽ, aut ſauciauerit. A. Sit ita, per me licet. (3) De illo videamus, quod eſt, de conſecratione diſt. IV. *e* Monachi ſibi compatres, commatres ve non faciant, nec oſculentur feminas. Id ex libro Capitulor. inſcripſit Gratian. & Capitulor. lib. VI. cap. CCCCXXIV. Iuo *f* in Panormia veteri. In edita eſt, epiſtolar. tit. VII. cap. XV & in Excerptionib. Capitularium lib. VII. cap. CCCCXCIV. ſic etiam eſt in libro Cæſaraug, *a* & in titulis capitum libri VII. Capi-

e Iuo li. 5. tit. 2. c. 1. panor.

17. q. 4. c. 27. qui ſubdiaconũ & c. 28. qui occiderit.

Iuo lib. 8. tit. 2. c. 2. panorm. & par. 10. c. 9. & 10. decr.

a Cæſ. libr. 7. c. 7.

b Burc. li. 6. c. 5. & 6

c Iuo par 10. c. 134. & 135. decret.

d Dialo. 9.

e De conſecr. d. 4. c. 104 monachi.

f Iuo li. 1. tit. 2. c. 74. panorm. & part. 1. cap. 133. decr.

a Cæſ. lib. 9. c. 52.

tularium. Ipſius enim capitis verba deſiderãtur. (4) In eadem diſtinct. caput cxxvi. *b* ita inſcribitur. Item Capitulor. libro v. cap. L.xxvi. & apud Iuonem *c* in Panormia edita Cypriano adſcribitur libro vi. cap. Lxxvii. ſed in veteri eſt, Capitulor. lib. vi. cap. Lxxvii. & in Excerptionib. excerpta prima voce, pro qua eſt Capitularium. Id confirmatur ipſo libro Capitularium. (5) Extremum ſit diſtinct. v. cap. xxxiv *q.* quod Gratianus inſcripſit diſtinct. v. cap. xxviv. *d* quod Gratianus inſcipſit, Item libro v. Capitulor. & Iuo, *e* Libro v. Capitulor. cap. cLxxxv. Sed in ipſo libro Capitular. bis eſt lib. v. cap. c x v. & libro vii. in additis cap. cLxxiii. Eadem verba ſunt concilii Maguntini cap ix. quod ſub Carolo Magno Imp. habitum eſt. Eius concilii xxv. capita ſunt in Capitularibus, (6) Hæc ſint de Capitularib. dicta. Cras velim de Nicolai Papæ primi epiſtulis agamus. Te enim attuliſſe quaſdam ex veteri libro deſcriptas cognoui.

b *De conſecr. d.4.c.126..n Sabatto.*
c *Iuo li 1.tit.2. c.96.dec.& par.1.c.112.dec.*
d *De conſecr.d. 5.c.34.in omnibus.*
e *Iuo par.6.c. 402.decret.*

(1) GRATIANI *verba ſunt ante caput 37. Romanis, cuius initium, Volumus. 11. q. 1. hæc ſi quis antiquata contendat (&c. vt in dialogo) per Carolum renouata cognoſcat, qui in ſuis capitularib. l. 6. c. 281. ait inter cetera. In marg. eſt. Anſ. ibid. (hoc eſt. l. 3. c. 108.) In notis eſt. Reſcriptam ſumpſimus) Sic eſt emendatum ex capitulari. Antea legebatur, per ſcripturam miſimus. Ad illa verba, lege cunctis perpetua teneant, additur in marg. lege cunctis perpetuo tenendam] orig. In ſcholiis. Capitularibus) Id eſt, in Longobarda, non tamen inuenitur, quæ in ea nunc eſt, ſed in Gallia. Gentium nomina hæc ſunt. tam Romani, quam Franci, Alemani, Bauari, Burgundiones, Saxones, Turingi, Friſones, Galli, Brittones, Longabardi, Guaſcones, Beneuentani, Ghoti, Hiſpani. De aliis verbis videatur editio Romana.*

(2) *Eadem q. 1. inſcriptio cap. 35. Quicumq. litem. in eod. libro. eſt. Vnde Theodoſius Imperator. In marg. hæc ſunt. Cod. Theodoſ. l. 16. de epiſcopali iudicio. l. 1. par. quicumq. ext. de iudic c. nouit. Capitul. l. 6. c. 281. Anſ. l. 3. c. 108. Iuo p. 16. c. 312. In extremo capite additur in notis. Dirigatur) In Cod. Theodoſiano lib. 16. tit de epiſcopali iudicio. l. prima, quæ repetitur lib. 6. capitul. c. 281. & in concilio tertio Valentino ſub Lothario, & apud Iuonem, & Anſel-*

mum ſequuntur hæc. Multa enim, quæ in iudicio captioſæ præſcriptionis iuricula non patiuntur, inueſtigat, & promit ſacro-ſanctæ religionis auctoritas. ac ſtatim adnectitur caput ſequens. Omnes itaque cauſæ. Ante caput. 36. Omnes. e. q. eſt tantum, item ibid. Et in marg. Capitul. Ibid. Anſ. ibid. Iuo ibid. Pann. l. 5. c. 23.

(3) *Capitis 27. Qui ſubdiaconum. 17. q. 4. in eod. libro inſcriptio eſt. Item ex lib. 3. Capitul. c. 25. In marg. ſunt hæc. Et in conc. Troſleiano c. 13. & inter leges Longobard. tit. de homicid. lib. hominis. l. 27. Pan. l. 8. c. 7. Burc. l. 6. c. 5. Iuo p. 10. c. 9. & 134. ſimilia quædam. Inſcriptio cap. 28. Qui occiderit. e. q. eſt. Item ex lib. 6. capitul. c. 90. Et in marg. Iuo p. 10. c. 10. Pann. l. 8. c. 8.*

(4) *In eodem Romano libro inſcriptio cap. 104. Monachi ſibi. de cõſecr. diſt. 4. hæc eſt. Item ex libro Capitulorum. In marg. eſt. Iuo par. 1. c. 133. Pann. l. 1. c. 81. In notis. In indice ſeptimi libri Capitularium numero 494 (nam capita ipſa a 475. vſq. ad 558. in volumine, quod ex Gallia habitum eſt, deſiderantur) hæc leguntur. Ne ſibi compatres, & commatres monachi faciant.*

(5) *Ante caput 126. In ſabbato. e. diſtin. hæc in eod. libro verba ſunt. Item Capitularium lib. 6. c. 77. in marg. eſt. Iuo par. 1. c. 112. Pann. l. 1. c. 103.*

(6) *Hæc etiam eſt in eod. libro inſcriptio cap. 34. In omnibus de conſecr. diſt. 5. Item in lib. 5. Capitul. c. 115. In marg. eſt. Et in Mogunt. ſub Carolo c. 9. Iuo p. 6. c. 402. In notis. Miniſtris) In originali. & apud Iuonem eſt magiſtris. Sed ob gloſſam non eſt emendatum.*

DE NICOLAI PRIMI EPISTVLIS, & reſponſis.

Dialogus XII.

A. IN conciliis Coloniæ editis duæ tantum Nicolai epiſtulæ ſunt, quarum prior eſt ad omnes catholicos, cuius initium, Quæ apud CP. vrbem: poſterior ad Michaëlem Imp. cuius initium, Propoſueramus quidem. Sequitur has collectio fragmentor. Nicolai reſcriptor. ex Gratiano in xx. titulos diuiſa. In epiſtulis Nicolai in vrbe Roma editis XVI. epiſtulas inueni, & alia quædam fragmenta. Repetitæ ſunt illæ duæ, & aliæ XIV. ad cauſſam Ignatij, & Photij pertinentes. Omnes, ſex exceptis, exſtant Græce, & Latine in octaua ſynodo, quamuis Græca ſunt breuiora, Latina pleniora. In fragmentis editis cum illis XVI. epiſtulis, agitur de abroganda Metenſi ſynodo, de depoſitione Thietgandi Treuerenſis, & Guntharij Colonienſis Archiepiſcopi ob cauſſam Lotharii Regis, & duarũ mulierum Thietbergæ, & Vualdradæ, & ob ſententiam in Engeltrudem vxorem Buſonis non ſeruatam. Item de reliquis Epiſcopis dictorum Archiepiſcopor. complicib. & de eadem Engeltrude, quæ a viro diſceſſerat. Poſtremo de ſententiis, & interdictis Apoſtolicæ ſedis. Additur his epiſtulis, & fragmẽtis ex Reginone, & Sigeberto hiſtoria, & ex Othone Epiſcopo Friſingenſi. Inſeritur pars epiſtulæ Nicolai ad Carolum Regem de eadem cauſſa Regis Lotharij, & Thietbergæ Reginæ: item pars epiſtulæ ad omnes Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ de excommunicatione Vualdradæ pellicis: & pars epiſtulæ ad eundem Lotharium Regem de eadem cauſſa. Nunc quid tu adferas, ſcire cupio. B. Reſponſorum Nicolai ad conſulta Bulgarorum capita CVI. C. Edita ſunt nuper cum Clementis conſtitutionib. Latinis, & cum Arabicis Nicænæ ſynodi capitib. XXC. B. Conferri poterit vter-

que liber. Alio volumine continentur Nicolai epiſtulæ plus minus ſexaginta, in quibus nonnullæ ſunt de cauſſa eadem Lotharij Regis: primæ autem ad cauſſam Rothadi Epiſcopi Sueſſionēſis male ab Hincmaro Remenſi Archiepiſ. depoſiti pertinent. C. Hac quoque de re nuper editæ ſunt xvi. Nicolai epiſtulæ in appendice bibliothecæ ſanctorum, Patrum. A. Ex his omnibus videndum nobis eſt, quam opem Gratiano adferamus. Et percurramus, ſi placet, titulos xx. ex Gratiano, cum concilijs, vt dictum eſt, editos. Titulo. i. duo capita ſunt, de quibus aliquando egimus. *a* Cap. i. diſtin. x. *b* quod eſt in appendice epiſt. iv. B. In veteri libro epiſt. ii. deſiderantur enim epiſt. i. ad Hincmarum, & pars epiſt. ii. ad eund. & epiſt. iii. ad Carolum Regem. A. Diſtinctionis xii. caput v. *c* inueniri G. dicebat in epiſt. lix. Nicolai ad Hincmarum Archiepiſcopum, & alios, cuius initium, Omnium nos portare. B. Is numerus conuenit cum hoc veteri libro. In appendice ea epiſtula nō eſt. (1) A. Titulo ii. tria capita ſunt. I. eſt diſtin. iix. cap. iii. quod ex epiſt, ad eund. Hincmarum eſſe dicitur. B. Id inueni epiſt. xxxii. cuius initium, Epiſtulam Beatitudinis tuæ, quæ longior eſt, prope finem. Ex ea pro impiis ſcribendum improbis. & vox compreſſe in compreſſæ mutanda eſt. & pro abicienda, & vitanda eſt, tantum legi, vitanda eſt. A. Quid Auo, *d* & liber Cæſar auguſt. *e* habent? B. Iuo in Panormia voce abicienda caret. vocem impiis retinet; & cōpreſſo. Idem in Excerptionib. vocem compreſſæ habet cetera vt in Panormia. C. in Cæſaraug. vox abicienda non eſt, neque illa, ab impiis. vox compreſſe eſt. Sed in eo libro diphthongorum ratio non habetur. Cur in margine addunt Demochares, & Contius i Auguſtin. lib. iii. cap. vi. contra Donatiſtas? B. Erratum eſt in Contianis libris, nam Demochares recte prope caput iv. Veritate, addi iuſſerat. (2) A. II. caput eſt de quo G. dixerat, *a* caput tertium diſtin. xii. *b* cuius pars incerta eſt, pars ſumitur ex epiſt. Nicolai ad Photium edita Romæ, quæ & iam lecta eſt in ſynodo iix. (3) Caput iii. eſt diſtin. xxi. caput vi. *c* ex epiſt. Nicolai

a Lib. 1. dialog. 19. & 20.
b c. 1. diſt. 10.
c Diſt. 12. c. 5. ridiculum.

Diſt. 8. c. 3. mala.

d Iuo lib. 2. tit. 12. c. 28. panor. & par. 4 cap. 203. decr.
e Caſ. libr. 1. c. 14.

a Libro 1. dial. 20
b Diſt. 12. c. 3. ſcit ſancta.
c Diſt. 21. c. 6. deniq.

Nicolai ad Michaëlem Imp. cuius initium, Propoſueramus, quam exſtare diximus in conciliis, & in editione Romana. Hoc etiam caput referunt Iuo, *d* & Anſelmus, *e* & liber Cæſaraug. *f* Tituli tertij capita xvi. ſunt. Primum eſt eiuſd. xxi. diſtinct. caput iv. *g* quod non recte Gratianus adſcribit Nicolao ad CP. Epiſcopum: eſt enim ex ead. epiſtula ad Michaëlem Imp. vt etiam Demochares notat, & aliqua verba ſunt Ennodij *a* Nicolao relati, quem vocat Ticinenſem Epiſcopum. B. Is eſt Ennodius, qui laudatur in ſynodo Romana contra Symmachum Papam? A. Idem eſt vt ex hac epiſtula Nicolai, & ex dictato Gregorij VII. elici poteſt. Alterum caput *h* ex eadem epiſtula eſt, vt recte Demochares notat, licet tantum adſcripſerit Gratianus vocem Idem cap. v. eiuſdem diſtin. Tertium quoque caput *i* ex eadem eſt, & Gratianus poſt Iuonem, *k* & Anſelmum *l* Nicolao ad Michaëlem Imp. adſcribit. Quartum etiam, & quintum ex eadem eſt, & a Gratiano *m* in eadem diſtinctione conſcriptum. C. Poterat, ſi ex fonte hauſiſſet, vno capite omnia verba referre. Sic ordinem quoque epiſtulæ ſeruaſſet, quod minime fecit. A. In extremo quarto capite, quod Gratiano eſt IIX. præſtolandum, eſt in conciliis, quod malo, quam poſtulandum. Quintum refert præter Iuonem, *n* & Anſelmum *a* Hadrianus minor in epiſt. ad Ignatium CP. lecta in IIX. ſynodo actione tertia. (4) Caput ſextum ſumitur ex cauſſa II. quæſt. II. capite etiam II. *b* quod Gratian. Nicolao Papæ adſcribit, addit Ioã. Cochlæus Carolo Regi Francor. Alibi *c* idem Gratianus Carolo Imperatori ſcripſerat in ſimili re, atque adeo in eadem. Sed malo credere vtrũque falſum eſſe, & vtriuſque capitis verba eſſe Iſidori Mercatoris in præfatione concilior. (5) VII. caput *d* ex illa ad Michaelem Imp. epiſt. eſt, vt Gratianus refert (6) IIX. & IX. *e* incerta ſunt, licet Gratianus inſcripſerit, Nicolaus Papa Gallioni Archiepiſcopo. Senenſi. X. caput *f* incertum etiam eſt, male Nicolao ad Iſmarũ Remorum Archiepiſcop. inſcriptum a Gratiano. Semper autem eſt Hincmarus in veterib. libris ſcriptus. (7) Verior eſt inſcriptio capitis XI. apud Gratian. *g* & Iuonem, *h* & Anſel-

d Iuo par. 5. c. 17. & par. 6. c. 355. decr.
e Anſ. lib. 7. c. 144.
f Cæſ. li. 8. c. 26.
g Diſt. 21. c. 4. inferior.
h Diſt. 21. c. 5. nolite.
i Diſt. e. c. 7. nunc autem.
k Iuo. li. 4. tit. 1. c. 6. Panor. & par. 5. c. 8. decr.
l Anſel. lib. 2. c. 67.
m Diſt. ea c. 8. ſubmittitur, & c. 9. in tantum.
n Iuo li. 4. tit. 1. c. 6. Panor. & par. 5. c. 8. decr.
a Anſ. li. 2 c. 67.
b 2. q. 2. c. 2. omnes.
c 33 q. 2. c. 3. hiſtoria.
d 3. q. 5. c. vlt.
e 3. q. 9. c 12. reuera. & c. 14. indicas.
f e q. c. vlt.
g 4 q. 1 c. 2. quod autem.
h Iuo li. 4. tit. 7. c. 20. Panor. & part 14. c. 70. decr.

i *Anſ.lib.1.c. 71.* mum, *i* cum ſit ex illa epiſt. Nicolai ad Michaelem Imp.
k *4.q.4 c.vlt.* ex qua etiam eſt caput XII. *k* (8) Quod ſequitur caput XIII.
l *6.q.4.c.6. quod bene.* Gratianus *l* Nicolao Papæ adſcribit, additque. Cochlæus,
m *Iuo li.5.tit. 5.c 11. Panor. & part 14.c. 58. decr.* Carolo Regi Francorum, vide an ſit in veteri libro? B. Eſt
epiſt. xx. ad Carolum Regem incip. Numquam. vel Nil æque. ex qua alia capita ſunt apud Gratianum. In verbis nulla
n *24 q. 1. c. 35. ait.* eſt varietas. (9) A. Caput XIV. ſumitur ex illa magna epiſtula ad Michaelem, quod etiam Iuo, *m* & Gratianus *n* no-
o *33.q.2.c.3 hiſtoria.* tant. Sed Nicolaus refert Cæleſtini Papæ epiſtulam ad E-
p *6.q.c. 4 ſiui.* piſcopos Orientis cap. XII. Græce, cap. VII. Latine in concilio Epheſino relatam. (10) Caput XV. *o* diximus Iſidori eſſe Mercatoris verba in præfatione conciliorum, & non eſſe Nicolai ad Carolum Regem. Caput XVI. ex Reginone didicimus ſumi ex epiſtula Nicolai ad Carolum. Et quia eſt hoc caput proximum ſuperiori apud Gratianum, *p* veriſimile videtur inſcriptionem huius capitis in illud recidiſſe. B. Ita eſt, vt ſuſpicaris. namque hæc eſt illa ad Carolum epiſtula xx. ex qua dixi alia quoque eſſe capita apud
a *Burc.li.9.c. 51.* Gratianum. Id etiam Burchard. *a* & Iuo *b* notant. A. De varietate videamus. B. Pro illis, iudicium agitandum ſit,
b *Iuo par. 8.c. 116. decret.* nulla ratio patitur: illic eſt, iudiciũ ſit agendũ, nulla ratione patet. Pro Thebergã. eſt Theupergam Pro illis, poſſe inire certamen, illic plura ſunt, poſſe legalẽ inire conflictum, vel legitimum controuerſiæ ſubire certamen. Pro illis, Itaque etiam locus, illic eſt, Inter quos etiam locus. Pro nulla vis multitudinis formidetur, eſt, nulla ſit vis multitudinis formidanda. A. Quid ex his Burchardus recipit? C. Iudicium ſit agitandum, nulla ratio patet. Thietbirgam, & poſſe inire conflictum, vel legitimum controuerſiæ inire certamen, & Inter quos etiam locus, & nulla ſit vis multitudinis formidanda. A. Iuo videatur, & Reginon. B. Patitur, Theibergam, habet Iuo, cetera vt Burchardus. agitandum pro agendum, Reginon libro II. Chronicor. Thietbergam, pro Theupergam, & nulla vis, pro nulla ſit vis. cetera vt in epiſt. xx. (11) A. De alijs titulis poſtea agendum erit, nunc valetudini conſulamus.

(1) De *inſcriptione cap.* 1. *diſtin.* 10. *ſcriptum eſt lib.* 1. *dial.* 19. *addit.* 10. *& de capite* 5. *Ridiculum. diſt.* 12. *lib.e. dial.* 20. *addit.* 8.

(2) *Caput tertium Mala. diſt.* 8. *in eod. libro Romano ita inſcribitur. Item Nicolaus Papa Hincmaro Remenſi Archiepiſcopo. In marg. eſt. Iuo p.* 4. *c.* 203. *Pan. l.* 2. *c.* 28. *Et in notis. Caput hoc eſt ex epiſtola Nicolai, quæ incipit, Epiſtolam Beatitudinis tuæ: extatque vna cum aliis eiuſdem. & aliorum Pontificum epiſtolis manuſcriptis Romæ in bibliotheca monaſterij Dominicanorum, ex qua hoc caput emendatum eſt. Voces vitandæ, & improbis, & compreſſæ editæ ſunt.*

(3) *Libro* 1. *dial.* 20. *addit.* 7. *ſcriptum eſt de inſcriptione capitis* 3. *Scit ſancta. diſt.* 12.

(4) *Inſcriptio capitis ſexti, Denique diſtinct.* 21. *in eod. libro hæc eſt. Idem Nicolaus Papa eadem epiſtola.* (*Eſt autem capite quarto Inferior. ſcriptum. Vnde* Nicolaus *Papa ad Michaelem Imp. in epiſtola, cuius initium eſt, Propoſueramus.*] *In marg. eſt. Anſ. l.* 7. *c.* 144. *Iuo par.* 5. *c.* 17. *& par.* 6. *c.* 355. *Capitis quinti, Nolite nos. inſcriptio eſt. Idem ead. epiſtola. Et capitis ſeptimi, Nunc autem. Idem ead. epiſtola. In marg. hæc ſunt. Poly. l.* 1. *tit.* 20. *Anſ. l.* 2. *c.* 67. *al.* 65. *Iuo par.* 5. *c.* 8. *Pann. l.* 4. *c.* 6. *Capitis octaui Submittitur, inſcriptio hæc eſt. Idem Nicolaus ead. epiſt. In marg. eſt. Poly. l.* 1. *tit.* 20. *Anſ. l.* 2. *c.* 65. *Iuo par.* 5. *c.* 8. *Pan. l.* 4. *c.* 6. *&* 7. *Et in extremo capite additur in marg. In concilio Chalcedonen. actione* 5. *Et in notis. In contumacia. Hinc vſque ab verb. ponens addita ſunt ex originali.*

(5) *Ante caput ſecundum Omnes.* 2. *q.* 2. *in eod. libro ita ſcriptum eſt. Item Nicolaus Papa. Et in marg. eſt.* 33. *q.* 2. *hiſtoria. p. hæc omnes. In præfatione Iſido. in collectionem ſuam. Inſcriptio cap.* 3. *Hiſtoria.* 33. *q.* 2. *hæc eſt. Item Nicolaus Papa Carolo regi. In marg. eſt. In præfatione Iſidori in volumen conciliorum. In notis. Huius mulieris meminit Iuſtinus in primo Apologetico pro Chriſtianis, & Euſebius eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib.* 4. *c.* 16. *Verba quidem huius capitis in epiſtolis Nicolai impreſſis, aut manuſcriptis non ſunt inuenta: ſed habentur fere eadem in præfatione Iſidori in ſuam canonum*

collectionem. Preſtat tamen Iuſtinum, & Euſebium adire. Fortaſſe autem in hoc caput tranſlatus eſt titulus ex ſequenti.

(6) *Extremi capitis. cuius initium eſt, Quod ſuſpecti*, 3. *q.* 5. *in eodem libro inſcriptio eſt. Vnde Nicolaus Papa ſcribit. Michaeli Imperatori in epiſtola, quæ incipit (Propoſueramus) In marg. eſt. Iuo p.* 5. *c.* 55. *In notis multa ſunt animaduerſione digna.* (*Vid. dial.* 2. *li.* 1. *add.* 9.)

(7) *Caput* 12. *Reuera.* 3. *q.* 9. *in eod. libro ita inſcribitur. Item Nicolaus Papa Gallioni Archiepiſcopo Senenſi. In marg. eſt al. Senonenſi. Sententia habetur in epiſt. Nicolao ad Epiſcopos, qui in Conuicinum conuenerant, nuper impreſſa. Inſcriptio cap.* 14. *eſt Item Nicolaus Papa Gallioni Senenſi Archiepiſcopo. Indicas Hermannum. &c. in marg. eſt al. Senonenſi & al. Hermannum. Capitis extremi inſcriptio eſt hæc. Item Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo. Neceſſe eſt &c.*

(8) *Hæc inſcriptio eſt in eod. libro, capitis* 2. *Quod autem,* 4. *q.* 1. *Item Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaelem Imp. cuius initium eſt, Propoſueramus. In marg. eſt. Anſ. l.* 1. *c.* 71. *Iuo p.* 14. *c.* 70. *In notis multa ſunt optime addita. Inſcriptio capitis extremi, Contra ritum.* 4 *q.* 4. *eadem eſt. Vnde Nicolaus Papa ad Mich. Imp. epiſtola, cuius initium eſt, Prop. In notis eſt. Caput hoc emendatum eſt ex ipſo originali Romæ impreſſo.*

(9) *Gratiani verba ſunt in eod. libro ante caput* 6. *Quod bene.* 6. *q.* 4 *Vnde Nicolaus Papa ait in epiſtola ad Carolum Regem, cuius initium (Numquam dolorem generat.) In marg. eſt. Burch. l.* 9. *c.* 49.

(10) *In eodem libro Romano inſcriptio cap.* 35. *Ait Cæleſtinus.* 24. *q.* 1. *hæc eſt. Item Nicolaus Papa ſcribit Michaeli Auguſto epiſt.* 7. *In marg. eſt. Iuo par.* 14. *c.* 58. *Pann. l.* 5. *c.* 134. *In notis. Nicolaus hic citat epiſtolam Cæleſtini Papæ ſcriptam Ioanni, Iuuenali, &c. Epiſcopis per orientem, prout eſt in concilio Epheſino Vaticanæ bibliothecæ, & Lutetiæ impreſſo.*

(11) *De inſcriptione capite* 3. *Hiſtoria* 33. *q.* 2. *ſcriptum eſt in addit. Inſcriptio cap.* 54. *ſiue de coniugij. e. q. hæc eſt Item Nicolaus Papa in epiſtola Carolo Regi. In marg. hæc ſunt. Polyc. l.* 6. *tit.* 4. *Burch. l.* 9. *c.* 32. *Iuo p.* 8. *c.* 116. *Regino l.* 2. *Chronographiæ. In notis eſt. Epiſtola, ex qua acceptum eſt hoc caput, habetur Romæ in*

codice monaſterij Dominicanorum, & ex ea aliqua ſunt addita, & emendata.

DE EADEM RE.

Dialogus XIII.

C. DE duobus mihi ſatisfieri velim: quis ille Carolus eſt, ad quem Nicolaus ſcripſit, Carolum enim Magnum eſſe tēpora non patiuntur: & qui ſunt hi tituli viginti, quorum tres peracti ſunt; qua de re ſinguli conſcripti, & a quo ſunt collecti? A. De Carolo recte ais Carolum Magnum non eſſe, mortuus eſt enim ſub Leone tertio Pontifice. Quadrageſimo quarto anno poſt mortem Caroli Nicolaus eligitur, anno Chriſti DCCCLIIX. Carolo Ludouicus Pius filius ſucceſſor fuit. huic tres filij fuerūt Lotharius Imp. & Ludouicus, & Reges. Ludouicus Germanorum; Carolus, qui cognomento Caluus dicitur, Francorum Rex poſt patris mortem dicebantur. Lotharius Imp. filios quoque tres reliquit Ludouicum Minorem Imp. & Lotharium, & tertium Carolum. Hi quoque duo alter Lotharingiæ, alter Prouinciæ præfuit, & Regum nomen acceperunt. Caluus poſt Ludouici minoris mortem Imperator appellatus eſt anno Chriſti DCCCLXXVI. Huius fratri Ludouico, quem Germanis imperaſſe diximus, filij fuerunt Carlomannus, & Carolus. Sed quæ de Nicolai verbis accepimus, ad Carolum Regem cognomento Caluum pertinere putamus, qui tunc Francor. Rex dicebatur. C. Lotharius autem quis eſt ex ſupra dictis, an Lotharius Lotharij Imp. filius? A. Is ipſe eſt, de cuius ſcelere agitur, qui Reginam Thietbergam a ſe depulerit fictis apud ſynodum criminib. vt Vualdradam concubinam loco vxoris teneret. De titulis non eſt, quod magnopere labores.

In conciliis enim a Ioanne Cochlæo collecti extãt. Primo titulo de conſtitutionibus eccleſiæ agitur, altero de conſuetudine, tertio de iudiciis. Sequitur quartus de Romana eccleſia, & ſede Apoſtolica, in quo ſunt capita vndecim.
Diſt. 22 c. 1. Primum caput a Gratiano diſtinction. xxii. ita inſcribitur. Vnde Nicolaus Papa ſcribit Mediolanenſib. Anſelmus ta-
Anſel. li. 1. c. 63. men refert hoc pacto. Ex epiſt Nicolai Papæ Iunioris Mediolanenſibus miſſa. B. Selecti viri notarũt, Petri Damiani verba eſſe, qui Legatus fuit Nicolai ſecundi, & orationem ad Mediolanenſes inſcriptam reliquit. C. Quid reſpondebimus Demochari, & Contio ita in margine adſcribentibus: Ex epiſt. ad Michaelem poteſt oſtendi, quæ ſola extat?
Diſt. 79. c. 1. B. Nec ſolam eãſtare, nec in ea hæc eſſe quærenda. (1)
A. Vereor, ne etiam alterum caput ad eundem Nicolaum minorem pertineat, vt recte Demochares arbitratur, quamuis Nicolai tantum nomen adſcripſerit Gratianus; Nicolai in concilio xiii. Epiſcoporũ, Anſelmus mendoſe.
Anſ. li. 6. c. 12. in addit. Melius eſt in libro Cæſaraug. *a* Nicolaus iunior in conci-
a Cæſ. lib. 3. c. 9. lio cxiii. Epiſcoporum. Id concilium bis editum eſt cum aliis Coloniæ, in priori editione Nicolao primo adſcribitur, in poſteriori Nicolao ſecundo. C. Vtra verior eſt? A. Vetus eſt, poſteriores cogitationes eſſe meliores. Sed res erat aperta, cum in eo concilio de Berengarij Andegauẽſis
b Iuo li. 1. tit. 4 c. 4. Panor. & par. 2. c. 10. dec. palinodia agatur, quæ apud Iuonem, *b* & Gratianum *c* extat, & apud Lanfrancum in libro de ſacramento eucha-
c De conſecr. d. 2. c. 42. ego B. riſtiæ, & in regiſtro Gregorij VII. coram quo iterum eandem hæreſim damnauit, & in libro Tarraconenſi. *d* Non
d Tarrac. lib. 5. c. 58. potuit autem idem coram Nicolao primo, & coram Grerio VII. palinodiam canere, cum cc. annorum interuallum ſit. Hoc autem caput, de quo agimus, in eo concilio plenius ſcribitur, & a Gratiano iterum refertur in eadem di-
a Diſt. 79. c. 9. ſi quis. ſtin. lxxix. cap. ix. *a* & ab Iuone, *b* & Anſelmo, *c* & eſt in libro Cæſaraug. *d* ſuperiori coniunctum cum hac inſcri-
b Iuo par. 5. c. 20. dec. ptione, Idem in eodem. Demochares eidem capiti adſcrip-
c Anſ. lib 6 c. 13. ſit in margine, Nicolaus Papa II. C. Ab Iuone accipere
d Cæſ li. 3 c. 10. potuit, qui ita inſcripſit. Nicolaus Iunior ſynodo præſidẽs in Conſtãtinopolitana eccleſia cap. ii. Sed fuitne Nicolaus

vmquam CP. in ſynodo? A. Numquam, quod ſciam; ſed Romæ id concilium habitum eſt in baſilica Conſtantiniana. C. Erratum igitur eſt in ſimili nomine? A. Ita exiſtimo. Non male Cochlæus cap. I. & IX. coniunxit cum hac inſcriptione, Nicolaus in concilio præſidens. Male autem Nicolao primo vtrumque caput adſcripſit. Quid ſelecti viri ſtatuunt? B. Caput nonum Nicolao II. in concilio Romano adſcribunt, caput vero primum inſcribunt Nicolaus in concilio Romano cap. I. (2) A. Nos ad caput tertium tituli quarti veniamus. *Diſt. 97. c. vlt.* Id Gratian. Nicolai tantum nomine inſcripſit. addit Cochlæus Ludouico Imperatori. Tu quid habes ex tuis epiſtulis? B. Nihil omnino. (3) Caput quartum bis Gratianus *e* poſuit. eſt in epiſt. magna ad Michaelem Imp. vt idem, & Anſelmus *f* notant. *e 1. q. 1. c. 113. & 9. q. 3. c. 21. per principalē* (4) Caput quintum eius argumenti eſt, de quo alio die dictum eſt *f Anſ. libr. 2. c. 72.* epiſtulas XVI. inueniri in bibliothecæ appendice, & eaſdem eſſe in veteri libro cum aliis permultis. Apud Gratianum *g 2. q. 6. c. 15. arguta.* *g* in inſcriptione Hincmari Remenſis Archiepiſcopi nomen deſideratur, & pro Rothado Rotardus Epiſcopus ſcribitur. Apud Anſelmum recte ille Hincmarus dicitur, hic non recte Rothardus. B. Hæc eſt in appendice epiſt. XIII. in veteri libro epiſt. X. cuius initium, Si coram; in vtraque. Hincmarus eſt, Rothaldus in appendice, Rothadus in veteri libro. A. De aliis varietatibus videamus. B. Pro illis, accepto fomite iudicij materiam; in appendice eſt, accepta fomitem iudicij, & materiam: in veteri accepta fomite iudicij, & materiam. A. Placet mihi appendicis ſcriptura. B. Pro verbo remouit, in illis eſt, reuocauit. Pro & infra. Priuilegia tamen &c. in appendice eſt; Cum etiam ſi nullus à veſtro iudicio prouocaſſet, priuilegia tamen &c. In veteri eſt: Quem etiam ſi vllis pateret indiciis, a veſtro illum ad noſtrum iudicium prouocaſſet, priuilegia tamen &c. A. Mutandum eſt in veteri, Cum, pro Quem; & ille, pro illum. B. Pro, quod iterum dicitur, & infra. in vtroque libro multa ſcribuntur, quæ referre non eſt neceſſe. Pro Hoc quippe, illic eſt, Hæc quippe; & pro noueritis, noueris. Poſt verbum videbantur, hæc omiſſa ſunt, &

a nobis tot impenſis laboribus veſtra reſiſtente contumacia, recuperari non poterant. Pro canonica, in libro Mich. Thomaſij eſt, cana, quod alij duo libri non agnoſcunt: pro ingenio, eſt genio in veteri libro; deſideratur in appendice:. in qua eſt decoraretur, pro decorentur. A. Quid ex his probat Anſelmus? C. Quæ ſunt ante illas voces duas, & infra poſteriores, ab Anſelmo videtur Gratianus accepiſſe. Ante illa verba Hæc quippe, quæ etiam is habet, nonnulla ſunt a Gratiano prætermiſſa. noueris, autem adgnoſcit, non vero, quæ poſt verbum videbantur, addunt alij. vocem canonica, & ingenio, & decorarentur retinet. (5) A.

9. q. 2. c. 10. patet. Iuo lib. 4. tit. 1. c. 10. panorm & par. 5. c. 19. decr.
a Anſ. libr. 1. c. 72.

De capite vi. videamus. Et mendoſe in conciliis eſt, vi. quæſt. iii. pro ix. quæſt. iii. Recte autem & a Cochlæo, & a Demochare dicitur eſſe ex epiſt. Nicolai ad Michaelem ſæpe repetita. Idem referunt Iuo, & Anſelmus. *a* qui non Innocentium, ſed Bonifacium ſcribunt, vt eſt in conciliis. Locus tamen quærendus apud Bonifacium. cui etiam adſcribi partem horum verbor. video relatam ab Hadriano minore in concilio Romano, cuius mentio fit in iix, ſynodo CP. actione vii. (6) Caput vii. ex epiſtula ad Epiſcopos Galliæ eſſe dicitur, apud Petrum Ciaconium in incertis collocatur. B. Nuſquam exſtare adſcripſerunt Romani, qui notant, ex ea probari auctoritatem epiſt. i. Alexandri primi. A. Debuiſſent prius, cuius eſſet hoc caput, probare. nam ex incertis incerta probatio elicitur. Nicolaum relatas epiſtulas ab Iſidoro Mercatore non improbare, dubium non eſt. (7) Cap. iix. ex epiſt. omnib. Epiſcopis miſſa

15. q. 6. c. 2. auctoritatem.

a 17. q. 4. c. 30. nemini.
b Iuo lib. 4. tit. 1. c. 9. panor.
c Anſ. li. 1. c. 9.

Gratianus, *a* & Cochlæus. ex epiſt. ad Michaelem Imp. Demochares. Iuo, *b* & Anſelmus, *c* vt Gratianus. Quid ſelecti viri cenſent? B. Sententiam potius, quam verba eſſe in illa epiſt. ad Michaelem. A. Mihi incertum adhuc hoc erit caput. (8) Caput ix. non recte in conciliis editum fuit apud Gratianum inueniri xxxv. quæſt. ii. cum xxv. cauſſa *d* inueniatur. De inſcriptione varietas eſt inter collectores. Anſelmus, *e* & Gratianus, Nicolaus vniuerſali ſynodo præſidens. Liber Cæſaraug. *f* habet: Nicolaus, & Leo iv. in concilio Epiſcopor. lxxxii. cap. iv. Deusdedit, *g* & Iuo;

d 25. q. 2. c. 18. ſi quis.
e Anſ. li. 4. c. 26 & li. 1. c. 3.
f Ca. [illegible] 2. c. 39.

g & Iuo; *h* Leo IV. in concilio Epiſcopor. LXXII. cap. v. Eſt in fragmentis editis Romæ poſt XVI. epiſtulas Nicolai ex aliquo fortaſſe concilio caput quintum. B. Selecti viri inſcribunt, Nicolaus ciuib. CP. quæ eſt inſcriptio extremæ epiſtulæ editionis illius Romanæ. A. Non placet ea inſcriptio. nam quinque illa capita aliena ſunt, ex ſynodo, vt ſuſpicor, contra Metenſem ſynodum, & illos duos Antiſtites Treuerenſem, & Colonienſem, qui diuortium Lotharij conſtituerunt. Huius ſynodi Romanæ Nicolai mentio fit apud Reginonem in Chronicis anno Chriſti DCCCLXV. Pro illis verbis, pro catholica fide, vel eccleſiaſtica diſciplina, pro correctione imminentium, vel futuror. malorum; illic eſt: pro catholicæ fidei diſciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione ſceleratorum, vel interdictione imminentium, ſeu futurorum malorum. (9) Capitis decimi fons eſt magna illa epiſtula ad Michaelem, vt Cochlæus, & Demochares notant, licet Gratianus *a* Nicolai tantum nomen adſcripſerit. ſed Iuo, *b* & Anſelmus *c* rectius Michaelis etiam nomen retinent. (10) Extremum caput, quod nobis quoque hodie extremum erit, Gratianus *d* Nicolai clero, & plebi Viennenſis eccleſiæ eſſe ſcribit, ſed Anſelmus *e* ita inſcripſit. Nicolaus Epiſcopus clero, & plebi Nonenſis eccleſiæ. In libro Veronenſi eſt, electo, & clero eccleſiæ Nonenſis. Quid tu ex Romanis libris habes? B. Libri cuiuſdam tui mentionem vidi in Thomaſiano libro; eum eſſe exiſtimo, quem tu Veronenſem appellaſti. Eadem enim ſcriptura eſt in vtroque libro. A. Incertum igitur hoc relinquamus hodie caput. (11) De ceteris alio die agemus.

g *Deus dec. 4.*
h *Iuo par. 5. c. 35. dec.*

a *35. q. 9. c. 6. ſententiam.*
b *Iuo par. 5. c. 19. dec.*
c *Anſ. lib. 1. c. 72.*
d *De conſec. d. 1. c. 7. Eccleſia.*
e *Anſel. lib. 5. c. 42. in addit.*

(1) ANTE *caput primum diſtin. 22. hæc in eodem Romano libro verba ſunt. Vnde Nicolaus Papa II. ſcribit Mediolanenſibus per Petrum Damianum legatum ſuum. In marg. poſt vocem Papa eſt, Iunior, Anſ. Et, Anſ. l. 1. c. 63. al. 64.*

(2) *Gratianus in eodem libro ante cap. 1. diſt. 79. his verbis vtitur. Vnde Nicolaus Papa II. ait in epiſtola, qua ſynodum a ſe Romæ habitam refert cap. 1. Si quis Apoſtolicæ &c. In marg. eſt. Poly. l. 1.*

tit.4. Anſ.l.6.c.15. infra ead. c. ſi quis pecunia. Et in notis. Si quis] Verba Nicolai in epiſtola, quæ in voluminibus conciliorum impreſſis poſt decreta Nicolai primi habetur, hæc ſunt. Primo nam. &c. Idem fere habetur ad finem illius ſynodi, & refertur infra c. ſi quis pecunia. Ante cap. 9. Si quis pecunia. hæc verba ſunt. Vnde Nicolaus Papa II. in concilio Romano ſtatuit, dicens. In marg. additur, in fine. Et, ſupra fere idem diſt. ead. c. ſi quis Apoſtolicæ. Anſ. l.6.c.16. Poly.l.1. tit.4. Iuo par.4.c.8.

(3) *Capitis extremi diſtin.97. in eodem libro inſcriptio eſt. Vnde Nicolaus Papa. Nobiliſſimus vir &c.*

(4) *Hæc etiam eſt in eodem libro inſcriptio cap. 123. Per principalem. 1. q. 1. Vnde Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epiſt. quæ incipit (Propoſueramus) In marg. eſt. infra 9.q.3.c. per principalem. Anſ. l.1. c.75. & l. 2. c. 14. Dicti cap. 21. Per principalem. 9. q.3. inſcriptio eſt ead. Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epiſtola, cuius initium, Propoſueramus. In marg. eſt. ſupra 1. q.1. Anſ. l.1. c.72. & l.2. c.14.*

(5) *Ante cap.13. Arguta. 2. q.6. hæc in eod. libro verba ſunt. Item cum Nicolaus Papa in Hincmarum Rhemenſem Archiepiſcopum inuehatur, qui Rhotandum Epiſcopum appellantem Apoſtolicam ſedem damnare auſus eſt, ita dicēs. In marg. hæc ſunt. al. Rothaldum. In appendice bibliothecæ ſanctor. patrum. Anſ. l.2. c.67. Ad vocem remouit, eſt in marg. al. reuocauit, orig. Ad verſ. Hæc quippe. Anſ. l.2.c.85. In notis. Cana] Cum antea legeretur canonica, emendatum ſic eſt ex epiſtola ipſa, quæ habetur manuſcripta, & nuper eſt impreſſa in appendice bibliothecæ: & In libro Ennodij pro Symmacho legitur. cana miracula, & canum genium, iuxta illud Virgilij Cana fides, & Veſta, Remo cum fratre Quirinus; Iura dabant.*

(6) *Inſcriptio capitis decimi, Patet profecto. 9. qu.3. in libro Romano hæc eſt. Vnde Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epiſtola, cuius initium Propoſueramus) In marg. eſt. Anſelm. li. 4. c.75. Iuo p.5.c.19. Pann.l.4.c.11. Et verſ. Nec de eius. additur. infra ead. ipſi ſunt. p. nec de eius. In notis eſt, Caput hoc apud ceteros etiã collectores, multis verbis omiſſis in ſummam quãdam redactum eſt. Innocentius] In epiſtola Nicolai, & apud reliquos collectores eſt Bonifacius. Verum neq. in Bonifacij, neq. in Innocentij epiſtolis inuentum eſt, quod hic affertur. In ea vero epiſtola Nicolaus refert etiam*

alia quædam ex epiſtola Bonifacij ad Epiſcopos per Theſſaliam.

(7) *Caput ſecundum Auctoritatem. 15. q. 6. in eod. libro ita inſcribitur. Item Nicolaus Papa Epiſcopis Galliæ. In marg. eſt. Poly. l. 6. tit. 11. Et in notis. Alexandri] Nicolaus citat epiſtolam Alex. I. de qua re notatum eſt ſupra diſt. 19. Si Romanorum.*

(8) *Quod attinet ad cap. 30. Nemini. 17. q. 4. Eius inſcriptio in eod. libro eſt. Vnde Nicolaus Papa omnib. Epiſcopis. In marg. eſt. Anſ. l. 2. c. 21. Pann. l. 4. c. 10. In notis hæc leguntur. Epiſtola, ex qua hoc caput eſt ſumptum, non extat: aliquid tamen ſimile habetur in epiſtola prima ad Michaelem Imperatorem.*

(9) *Ante cap. 18. Si quis dogmata. 25. q. 2. in eodem libro hæc ſunt. Item Nicolaus Papa vniuerſali ſynodo præſidens dixit in concilio Romano c. vltimo. In notis additur. Caput hoc extat in concilio Romæ habito, in quo Nicolaus Papa primus Thietgandum, & Guntarium Epiſcopos depoſuit. Quod concilium impreſſum eſt Romæ poſt epiſtolas ipſius. In marg. eſt. Poly. l. 1. tit. 17. Deusdedit p. 4. Anſ. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Iuo p. 5. c. 35. (Edita ſunt verba ſynodi.)*

(10) *Hæc etiam eſt in eodem libro inſcriptio cap. 6. Sententiam. 35. qu. 9. Item Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem in epiſtola ſeptima. In marg. eſt. Anſ. l. 1. c. 7. Iuo par. 5. c. 19. Voluerit) Sic etiam in originali impreſſo: ſed Anſelmus, & Iuo habent, renuerit. (Vid. dial. 19. add. vlt.)*

(11) *In eodem libro inſcriptio cap. 8. Romanis de conſecrat. diſt. 1. hæc eſt. Item Nicolaus Papa electo, & clero Nonenſis eccleſiæ. Eccleſia, id eſt, catholicorum collectio &c. In marg. eſt. Anſ. l. 5. c. 42.*

DE EADEM RE.

Dialogus XIV.

C. LÆTOS nos fecit recens ex vrbe tabellarius, qui attulit aliquot Gratiani pagellas ad te G. miſſas, vt cognoſcere poſſes, qualis eſſet, quæ propediem finem accipiet, Romana iuris Pontificij editio. Eas igitur ad te pagellas adferimus, vt quid tibi videatur, ſcire poſſimus.

A. Pergratum mihi eſt, perq. iucundum, quod dicis. Ipſas igitur Pagellas videamus. C. Cur idem caput vario genere litterarum ſcriptum eſt? A. Sic diſtinguntur, vt opinor, Gratiani verba a verbis aliorum. Sed & aliis litteris verba ſelectorum virorum conſcripta ſunt, aliis ſcholia Ioannis Teutonici, & aliorum interpretum. B. Numeros addunt ſingulis capitibus ſed an ſequantur Contij editionem, ignoro. Illud videntur retinuiſſe ex aliorum vulgari vſu, quod ſingulis paginis addunt, Decreti ſecunda pars. A. Conferte has pagellas cum meis libris, & ad me poſtea varietatem referre poteritis. Hodie de Nicolai titulis agemus. C. Ita fiet. A. Titulo quinto de decretis Romanorum Pontificum agitur. Caput primum ab Iuone, *a* & Gratiano, *b* & Cochlæo, & Demochare Nicolai eſſe dicitur ad Michaelem Imp. Ego ad Photium CP. ſcribendum cenſeo, ex epiſt. VI. regiſtri Romæ editi, cuius initium eſt, Poſtquam beato Petro, quæ lecta eſt in octaua ſynodo CP. actione quarta. (1) Alterum caput apud Iuonem inſcribitur, Nicolaus Archiepiſcopis per Gallias: apud Gratianum vero, Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Galliam conſtitutis. Id confirmatur ex epiſt. XIV. in appendice bibliothecæ, cuius initium, Quamuis ſingularum; in qua eſt, apud Gallias, pro per Galliam. Eius exemplum vnus ex ſelectis viris ante aliquot annos ad me miſit, quod ea confirmari putaret omnium veterum Romanorum Pontificum epiſtulas, quas Iſidorus Mercator refert. B. In veteri libro, qui Achillis Statij fuiſſe dicebatur, eadem extat, cuius exemplum cum aliis attuli. Sed nihil illic inueni de Iſidori collectione ſcriptum. Adfine tamen huic argumentum tractatur. Non eſſe reiciendas Pontificias epiſtulas, licet in Corpore canonum non inueniātur. A. Ita eſt, vt dicis. Sed & illud verum eſt, Nicolaum referre non vno in loco verba earum epiſtularum quod a tempore Hadriani Pontificis, & Caroli Magni Imp. fieri cœptum eſt. Prioribus ſcriptoribus ignotæ fuiſſe videtur. Sed ad varietatem veniamus, de qua paucis agemus, quādo totam epiſtulam legere licet. Initio. vox vere tollenda eſt, cum Gratianus ait: ita vt, quod vere

a *Iuo par. 4. c. 214. decret.*
b *Diſt. 11. c. 2.*
Iuo par. 5. c. 33. decr.
Diſt. 19. c. 1.

ſedes Apoſt. probauit, hodie teneatur acceptum. In appẽdice eſt, ita vt, quod ſedes Apoſt. probat hodie, teneatur acceptum. Iuo tollit vocem vere, cetera, vt Gratianus habet. B. Idem eſt in veteri libro. A. Illa quoque tollenda ſunt: & ideo inter canones non eſſe aſſumenda: quæ neque apud Iuonẽ ſunt, neque in appẽdice. B. Interpretis fortaſſe verba fuerunt, in veteri libro nulla ſunt. A. Pro Cum & ipſi &c, in omnibus illis ſcribendum: cum ipſi &c. illis. Iuo tamen, vel pro illis, ſcribit. B. In veteri eſt, vt in appendice & imminutis, pro diminutis: vt apud Iuonem. A. Pro illis qui ante ipſum fuit, vel poſt ipſum eſt, ad aliquod inſtitutum, vel reſcriptum recipiendum eſt: ſcribendum ex appendice: qui ante, vel poſt ipſum fuit, eſt aliquod inſtitutũ, vel ſcriptum recipiendum. Iuo aliquod, pro ad aliquod, & ſcriptum, pro reſcriptum: cetera, vt Gratianus habet. B. In veteri eſt, vt in appendice. A. Quod poſt alia dicitur caput eſſe x. Leonis in Corpore canonum, v. pro x. ſcribendum eſt tum ex ipſo libro, tum ex Iuone, & appendice. In conciliis eſt caput extremum epiſtulæ primæ. B. In veteri libro eſt. Ait enim capitulo quinto ſuorum Decretalium. A. Mox in Leonis verbis pro bonæ recordationis, ſcribendũ, beatæ record. & pro illis, ita noſtra declaratione cuſtodiri mandamus: ſcriptum in conciliis eſt: ita veſtram dilectionem cuſtodire debere mandamus. Idem etiam eſt in libro Cæſaraug. In appendice eſt: ita veſtræ dilectioni cuſtodiri mandamus. In Corpore canonum: ita a veſtra dilectione cuſtodire debere mandamus. Vox debere apud Iuonem deſideratur, cetera ſunt. B. In Achillis libro duplex ſcriptura cognoſcitur: altera eſt Iuonis, altera conciliorum omiſſo eodem verbo cuſtodire. A. Ego conciliorum ſcripturam magis probo: mox illam, quæ in corpore canonum eſt. In extremo capite pro illis, per ſingula corporum volumina, ſcribendum, per ſingula voluminum corpora, vt in omnibus illis libris eſt, appendice, Iuone, & Cæſarauguſt. B. Sic etiam eſt in veteri illo libro. (2) Venio ad caput tertium Cochlæi, cuius initium, Si decreta, quod eſſe ait extremũ diſtin. xx. clero CP. ſed neque extremum eſt, neque clero

Cæſ. lib. 1. c. 32.

Cæſ. lib. 2. c. 18.
Diſtin. 10. c. 2.

inſcribendum, ſed Photio CP. vt apparet ex regiſtro Romæ edito epiſt. vi. cuius initium, Poſtquam beato, quam lectam eſſe diximus in ſynodo nx. actione iv. In libro Cæſaraug. Michaeli Imp. apud Gratian. clero CP. non recte eſt inſcriptum. (3) Nūnc ad titulum ſextum de Imperatoribus veniamus, ſub quo ſunt capita ſex ex epiſt. ad Michaelem Imp. Caput primum mendoſe dicitur eſſe apud Gratianum diſtin. x. caput primum, cum ſit caput quinctum, cuius initium, Imperium. Quattuor capita habet Gratianus diſtin. xcvi. *a* De quibus, hoc tantum dicā ex Gelaſij Pontificis verbis in tomo de anathematis vinculo, ſic enim in conciliis inſcribitur, ſumpſiſſe Nicolaum illa verba, Cū ad verum ventum eſt &c. & Cypriano adſcribere Gratianum diſtin. x. *b* poſt Iuonem. *c* Verborum varietas non eſt contemnenda. Non enim recte diſtin. xcvi. ſcripta ſunt. cum ante illa, actib. propriis, deſideretur vox SIC, & pro illis, & vt Chriſtiani, ſcribi debeat, vt & Chriſtiani: quæ recte Iuo. & Anſelmus *d* ſcripſerunt. Quod etiam alio capite, cuius initium, Satis euidenter, ex Theodoſio minore ad ſynodum Epheſinam refertur, id eſſe opinor actione prima capite xxxi. in ead. ſynodo relatum. Apud Gratianum pro ſynodum noſtram, ſcribendum eſt, ſynodum veſtram, vt in conciliis eſt, & apud Anſelmum. (4) Caput. ſextum cuius initium, Non quales, apud Gratianum *e* eſt cauſſa prima, & apud Iuonem, *f* & Anſelmum *g* ex eadem epiſtula ad Michaelem Imp. (5) Nunc ad titulum vii. de Regib. veniamus. cuius ſeptem capita Cochlæus refert, ex quib. quattuor habent hanc inſcriptionem, Nicolaus Lothario Regi. De his hodie dicemus. Caput primum refert Gratianus diſtinct. lxiii. *h* de quo ſcire cupio, quid ſelecti viri ſentiant. Ego tantum inuenio in libro Cæſarauguſt. *i* eādem inſcriptionem. B. Notant ſelecti viri, exſtare epiſtulam ad Lotharium, item aliam de eadem re ad Epiſcopos regni Lotharij: ſed ego diu quæſitam neutram inueni. (6) A. Quid illam, ex qua ſumitur caput quartum, cuius initium, Præcipue Gualdradæ? B. In veteri libro exſtat, & principium eius epiſtulæ eſt, Audito reuertente miſſo. Magna quoque

Cæſar. lib. 1. c. 48.

Diſt. 10 c. 5. imperium.

a *Diſt. 96. c. 4. vbinā c. 5. deniq. c. 6. cum ad verum. c. 7. ſatis euidenter.*

b *Diſt. 10. c. 8. quoniam.*

c *Iuo par. 4. c. 188. in decr.*

d *Anſ. lib. 1. c. 76.*

e *1 q 1. c. 86. non quales.*

f *Iuo par. 5. c. 18. dec.*

g *Anſ. d. c. 72.*

h *Diſt. 63. c. 4. porro.*

i *Cæſ. li. 3. c. 65.*

21. q. 3. c. 3. præcipue.

parſeius exſtat in hiſtoria Reginonis, cuius pars edita eſt Romæ poſt Nicolai epiſtulas. Pro Gualdradæ, illic eſt, Vualdradæ. C. Ant. Contius notat vocem Præcipuæ, cum AE. ſcribendam in fine, quod nomen fuerit proprium eius mulieris. Eſtne hoc in aliquo ex his libris? B. Nullum veſtigium exſtat. Sed neque apud Anſelmum, qui huius capitis verba refert. Pro verbo declina, quo Gratianus, & Anſelmus vtuntur, eſt in veteri libro, & apud Reginonem, declinans, & adduntur hæc: & eius conſortium perpetuæ obliuioni contradens. Poſt vocem, ſequeſtrata, alia quoque verba omiſſa ſunt. ſed & poſt vocem paſſione, hæc addi poſſunt, & breuiſſimi temporis deſiderio. Pro illis, ad perenne traharis exitium, eſt illic, ad ſulphureos fetores, & ad perẽne tr. ex. Pro illis, vt ait beatus Gregorius: plura ſunt in veteri libro. Sed vt manifeſtius vera nos dicere ſcias, beatum Papam Gregorium audi, qui ait. Sunt autem verba Gregorij parte III. paſtoralis cap v. (7) A. Nũc de alio capite tibi dicendum eſt, cuius initium, Ita corporis, *a* quod Iuo, & Gratianus eſſe Nicolai ad Lotharium Regem prodiderunt. & ex eadem epiſtula idem Iuo *b* eſſe ait aliud caput cuius initium eſt, An non diſtricta. *c* B. De his duobus capitibus nihil certi accepi. (8) A De ceteris agemus, cum licebit.

Anſel. lib. 11. c. 36.

a *11. q. 3. c. 96. ita corporis.*
b *Iuo par. 8. c. 227. decret.*
c *24. q. 3. c. 19. an non.*

(1) DISTIN. II. *cap. 2. in Gregoriana editione hæc inſcriptio eſt, Item Nicolaus Papa I Michaeli Imperatori. Conſequens eſt &c. In marg. hæc ſunt. Sententia elicitur ex epiſt. cuius initium Propoſueramus. Iuo p. 4. c. 211. (Fons omittitur. Vid. lib. 1. dial. 20. add. 1.)*

(2) *Gratiani verba ſunt ante caput 1. diſtin. 19. in eod. libro. De his ita ſcribit Nicolaus Papa Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Gallias conſtitutis. Si Romanorum Pontificum &c. In marg. eſt. Iuo p. 5. c. 33. Et ad verba illa, capitulum ſancti Papæ Innocentij, additur. Innoc. PP. I. ad Exuperium epiſt. 3. c. vlt. Et ad illa, vnum Beati Leonis capitulum, additur, Leo PP. I. epi. 1. in fine, Et ad verba, cap. decimo, additur, al. quinto ſuor. decr. Et ad illa, Papa Gelaſius hæc adduntur. Gelaſius Papa. I. cum 70. Epiſcopis. Habetur ſup. 15. diſt. c. ſancta Romana. p. Item decretales. In notis eſt. Cum ipſi).*

Locus fuit emendatus ex ipſa epiſtola Nicolai, quæ Romæ manuſcripta habetur: & nuper impreſſa eſt in appendice bibliothecæ ſanctorum patrum: vt dictum eſt ſupra diſt. 10. c. leges. (ſcribe, lege) in qua epiſtola multa alia habentur ad epiſtolas decretales etiam antiquiſſimas pertinentia.

(3) *Capitis ſecundi, Si decreta, diſtin. 20. in eod. libro inſcriptio hæc eſt. Item Nicolaus I. Photio, in epiſtola, cuius initium eſt, (Poſtquam Beato Petro.) In marg. hæc ſunt. Eſt eadem epiſt. 6. ex qua ſumptum eſt c. quod dicitis. ſupra diſt. 16. Anſ. l. 3. c. 33.*

(4) *Ante caput quintum, Imperium veſtrum. diſt. 10. hæc in eodem libro verba ſunt. Item Nicolaus Papa I. in epiſtola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium eſt, (Propoſueramus) Capitis 8. Quoniam idem. e. diſt. inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa I. in epiſtula 7. ad Michaelem Imperatorem. In notis additur. Huic capiti in codicibus impreſſis erat præpoſitus hic titulus, Cyprianus Iuliano Imperatori: quod eſt contra omnem temporum rationem. In manuſcriptis omnibus excepto vndecimo Vaticano, abeſt dictio Imperatori, quemadmodum. & apud Iuonem. Nonum autem habet, Iuliano Epiſcopo. aliud peruetuſtum, Iubiano. Ceterum integrum hoc caput eſt in epiſtola Nicolai ad Michaelem Imp. quæ incipit, Propoſueramus: ex quo refertur infra diſt. 96. c. cum ad verum. vna cum aliis verbis eiuſdem epiſtolæ, ex quib. hæc pendent. Et ſumptum eſt ex Gelaſio in tomo de anathematis vinculo. Propria) In originali eſt, propriã volens medicinali humilitate ſurſũ efferri. Iuo habet, vt Gratianus hic in pleriſq. codicib. In nonnullis tamen eſt, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri: quemadm. etiam infra diſt. 96. c. cum ad verum. Apud Gelaſium loco indicato legitur, ſic actionib. propriis, dignitatibuſque diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, ſuos volens medicinali humilitate ſaluari, non humana ſuperbia rurſus intercipi, vt & Chriſtiani &c. In marg. eſt. Iuo p. 4. c. 188. infra diſt. 96. c. cum ad verum. In Caſu. Iulianus Imp. vendicabat ſibi imperium, & Pontificatum: quod locum habuit in veteri teſtamento. Sed dicit Cyprianus &c. Diſtin. 96. c. 4. Vbinam legiſtis. inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa in epiſt. ad Michaelem Imp. quæ incipit (Propoſueramus) In marg. eſt. Anſ. 1. c. 75. Capitis 5. e. diſt. cuius initium eſt, Deniq. hi. inſcriptio eſt. Idem in eadem epiſtola. Et in marg. Anſ. ibid. Capitis ſexti, Cum ad verum. inſcriptio hæc eſt.*

Idem

Idem paulo inferius. In marg. eſt. ſupra diſt. 10. c. quoniam. Anſ. ibid. Et in notis. Ad verum. Poſt vltima verba capitis antecedentis ſequitur continenter in ead. Nicolai epiſtola. Fuerunt hæc ante aduentum Chriſti &c. Sed cum ad verum ventum eſt, eundem regem, atque Pontificem vltra ſibi &c. Nihil autem mutatum eſt & ob gloſſam, & quoniam eſt initium capitis. Nonnulla vero alia huc pertinẽtia notata ſunt ſupra diſt. 10. c. quoniã. Inſcriptio cap. 7. Satis euidẽ. · e. diſt. eſt. Idẽ in ead. paucis interiectis. In marg. eſt. Anſ. l. 1. c. ·,1. Et verſ. Sed & Theodoſius. Rufinus in hiſt. lib. 1. c. 2. In notis eſt. Theodoſius minor) Verba hæc ſunt accepta ex epiſtola Theodoſii, ac Valentiniani Imperatorum ſynodo Epheſina per Candidianum miſſa, quæ eſt in extremo primæ actionis ipſius ſynodi. In verſione antiqua, quæ ſeruatur in bibliotheca Vaticana, & quæ Lutetiæ edita eſt, eadem plane hoc loco habentur verba cum his, quæ refert Nicolaus, & optime conueniunt cum Græcis.

(5) Inſcriptio capitis 86. Non quales. 1. q. 1. in eod. libro Romano hæc eſt. Item Nicolaus Papa Michaeli Imperatori in epiſt. quæ incipit (Propoſueramus). In marg. eſt. Anſ. l. 1. c. 75. Iuo par. 5. c. 18.

(6) Hæc etiam eſt inſcriptio in eod. libro capitis quarti, Porro ſcias. diſt. 63. Item Nicolaus Papa I. Lothario Regi. In marg. eſt. Iuo p. 5. c. 357.

(7) Quod ad caput tertium attinet, cuius initium, Præcipue Gualdradæ. 11. q. 3. hæc eſt in eod. libro eius inſcriptio. Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regẽ in epiſtola, cuius initium (Audito.) In marg. eſt Anſ. l. 3. c. 66. Regino chron. l. 2. Et ad verba, vt ait beatus Gregorius, additur, Paſtor p. 3. c. 5. Et in notis. Sumptum eſt caput hoc ex epiſtola Nicolai, quæ incipit, Audito reuertente miſſo veſtro. & extat Romæ in monaſterio Dominicanorum. eſt autem quaſi in epitomen redactum (redacta ſcribo) multis verbis omiſſis. Huius epiſtolæ bonam partem refert Regino libro ſecundo Chronicorum.

(8) Eadem quæſt. tertia capitis 96. Ita corporis. in eod. libro inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa Lothario Regi. In marg. hæc ſunt. Iuo p. 8. c. 227. Et verſ. Probat. additur, ſupra ead. Tengualdum. Inſcriptio cap. 19. An non diſtricta. 24. q. 3. eſt. Item Nicolaus Papa Lothario Regi. In marg. eſt. Iuo p. 8. c. 227.

DE EADEM RE.

Dialogus XV.

A.ECQVIDNAM lucri ex Romanis pagellis feciſtis? C. Sũt multa nobis grata, Illud in primis, quod inuenimus caput quoddam falſo Eutychiano adſcriptum non à Gratiano *a* ſolum, ſed a veteribus quoq. Burchardo, *b* Iuone, & *c* Anſelmo, *d* & alio nobis ignoto, Polycarpo: *e* recte vindicatum Theodulpho Aurelianenſi cap. XXVI. quod a te quoq. fuerat animaduerſum. *f* A. Polycarpus non eſt ſcriptoris nomen, ſed libri a Gregorio presbytero collectore canonum conſcripti. Eſtne aliqua varietas inſignis: C. Poſt illa, neque bibat, addunt, neque oret, ex Theodulpho, Burchardo, & Iuone. (1) B. Alio capite *g* in verbis Ambroſii, *h* quor. pars eſt in Toletano concilio *i* pro illis, quod & iuratus inter ſaltantium choros promiſerat, ſcribunt, quod euiratus inter & c. ex Ambroſio, & Iuone in excerptionibus. *k* namque in Panormia *l* eiuratus editum eſt. A. Conſulite veterem Panormiæ librum. Facilis autem errandi occaſio eſt. C. In veteri eſt euiratus, ſed ita ſcriptum, vt aliquis facile non admonitus eiuratus legat. A. Euiratus placet, quaſi virum ſe eſſe oblitus. Sed quid in concilio Toletano eſt, & apud Rabanum, *m* qui eiuſd. Toletani, & Ambroſij verba refert; B. in vtroque libro hæc verba ſunt omiſſa. (2) Sed & Rabanum Romani non adſcripſerunt: quod etiam facere debuerant in margine capitis v. & IX. eiud. quæſtionis. *n* (3) A. fortaſſe imperfectæ hæc paginæ conſcriptæ ſunt. C. Ita eſt, vt dicis: namque alia inuenimus mendoſa, aut omiſſa. A. De his alio die agemus. Nunc ad Nicolaum reuertamur. Caput ſecundum tituli ſeptimi, cuius initium, Quæ Lotharius, apud Gratianum hanc habet inſcriptionem,

a 22. q. 1. c. vlt.
b *Burc. li. 12. c. 14.*
c *Iuo par. 12. c. 71. dec.*
d *Anſ. lib. 11. c. 65. vel 71. in Rom.*
e *Polyc. lib. 6. tit. 11.*
f *Libro 1. dial. 13.*
g 22. q. 4. c. 8. *vnuſquiſq.*
h *Amb. li. 3. c. 12. de officiis.*
i *Tolet. 8. c. 2.*
k *Iuo par. 12. c. 17. dec.*
l *Idem lib. 8. tit. 8. c. 16. Pan.*
m *Raban. c. 21. peniten.*
n 22. q. 4. c. 5. *in malu. & c. 9. incommutabilis.*

2. q. 1. c. 16. *quæ Lotharius.*

Nicolaus Papa Carolo Regi: quod ante eum Iuo in epiſt. LXII. ſiue CXXVI. ad Hugonem Lugdunenſem ſcripſerat. Regem Francorum appellat Cochlæus, Imperatorem Anſelmus qui plenius verba Nicolai refert. Fons quærēdus eſt ex tuo veteri libro. B. Ludouico Regi inſcribitur epiſtula, cuius initium, Syllabarum veſtrarum, in ea extrema Anſelmi, & Iuonis, & Gratiani verba inuenta ſunt. In verbis varietas non eſt animaduerſione digna. Recte Contius notat, verba Gratiani eſſe illa, In manifeſtis &c. (4) A. Quod ſequitur caput, Scelus, quod Lotharius: ex alia epiſtula ſumptum videtur, quæ miſſa eſſe dicitur Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam conſtitutis, apud Gratianum: *a* atque per vniuerſas prouincias, addit Iuo, *b* idemq. eſt in libro Cæſaraug. *c* in quo tamē vox Galliam deſideratur. A te expecto, vt fontem aperiás. B. Fruſtra expectas: nullum enim habeo, quem poſſim oſtendere. niſi forte ex Iuone coniectura ducamur: vt idē ſit fons, qui eſt alterius capitis, cuius initiũ, Teugualdũ, quod eſt in extremo regiſtro Romæ edito, & id fragmentum eſſe ſynodi Romanæ exiſtimabas: quod etiam ſelectis Romæ placuit. A. Non diſplicet coniectura, ſed certiora exſpectemus. (5) De illo videamus, cuius initiũ, Excellentiſſimus Rex Carolus, quod ex epiſt. ad Hincmarum Remorum Archiepiſcopum ſumptum dicitur, licet in nomine ſit varietas, de qua alio die dictum eſt. Apud Iuonem eadem eſt inſcriptio, quæ apud Gratianum. Quid tu habes dicere? B. In incertis eſſe collocandum. (6) A. Sequitur titulus IIX. de Patriarchis, & Archiepiſcopis, cuius quattuor capita ſunt. quartum autem eſt illud, de quo agebamus, cuius initium Teugualdum, *a* ex epiſtula miſſa omnibus Epiſcopis Galliæ, & Germaniæ apud Cochlæum. Id Iuonis *b* verbis confirmatur, licet Gratianus Nicolai tantũ nomen adſcripſerit: niſi quid ſelecti viri addiderunt. B. Addunt, in ſynodo Romana cōtra ſynodum Metenſem cap. ſecundo. In extremo capite illis verbis, Prædictis autem depoſitis, hæc addunt. Hæc nō ſunt in eo concilio, ſed ex aliqua epiſtula ſunt, quam non habemus, viden. Regino libro ſecundo chronicor. A. Iuo

Anſ. li. 12. c. 35.

a 2. q 1. c. vlt.
b *Iuo par. 8. c. 226. decret.*
c *Caſ. li 10. c. vlt.*

11. q. 3. c. 10. Teugualdum.

11. q. 3. c. 102. excellentiſſ.

Iuo li. 5. tit. 3. c. 26. Pan. & par. 14. c. 46. decr.

a *d. c. 10. Teugualdum.*
b *Iuo d. c. 226.*

eadem verba omiſit, ſed & in fragmento Romæ edito pro eis verbis alia ſunt. De alijs nos capitib. videamus. Caput primum *c* ex epiſtula ad Ioannem Rauennatem Archiepiſcopum eſſe dicitur. Ad Nicolaum minorem pertinere in quodam Mich. Thomaſij libro inueni. B. In Pontificali de vitis Pontificum libro certius eſt, Nicolaum primum in cõcilio Romæ habito in domo Leoniana de cauſſa huius Ioãnis cognouiſſe, eique reſtituto dixiſſe, vt Epiſcopos per Æmiliam poſt electionem de eis cleri, & populi, atque per epiſtulas Apoſtolicæ ſedis Præſulis non habeas conſecrandi licentiam. A. Hæc meliora ſunt, quam quæ Gratianus refert. (7) Quid de altero capite dices cuius initiũ, Hæc eſt ordinatio. *d* ex epiſt. ad Salomonem. Regem Britonum? B. Nihil habeo, quod dicam. C. Contius addit, Regem vltimum eum fuiſſe Britonum. (8) A. Caput tertium, cuius initium, Conqueſtus eſt, *e* apud Iuonem *f* ſæpe relatum inuenio tam in Excerptionibus & in Panormia, quam in epiſtulis, ex epiſtula Nicolai ad Rodulphum, ſiue Radulfum Archiepiſcopum Bituricenſem, quem etiam Primatem Aquitaniarum vocat. Sic etiam inſcriptum eſt, vt apud Gratianum, bis in libro Cęſaraug. *g* B. Non exſtat in his, quos attuli libris. A. Ex eadem epiſtula fortaſſe eſt caput prius tituli noni de ſacris ordinibus, cuius initium, Quæ in conſecrationibus: habet enim ſimilem inſcriptionem apud Iuonem: & Gratianum, niſi tibi aliud videatur. B. Non habeo, quod tuis verbis addam. (9) A. poſterioris capitis, cuius initium, Simoniaci, inſcriptio apud Iuonem *a* eſt, In decretis Nicolai cap. 11. apud Gratianum, *b* Nicolaus Papa II. vtram tu inſcriptionem veriorem putas; B. Nihil certi conſtitui poteſt. (10) A. Titulus x. de Epiſcopis octo habet capita, ex quibus tria eãdem habent inſcriptionem Nicolaus Aluino, vel potius Albino Archiepiſcopo Ianuenſi. Primi *c* initium, Epiſcopi ab anni: alterius, *d* Pontifices, qui aliqua: tertij, *e* Epiſcopos vero. Hæc apud Iuonem *f* in Excerptionibus ita inſcribũtur, Nicolaus Aluino Iouanenſi Epiſcopo: ſed in margine Ianuẽſi. Mihi quidem mendoſum videtur, Ianuenſi Archiep. ſed & Contio

c Diſt. 63. c. 13. Ego.
d 3 q. 6. c. 10. hæc quippe.
e 9. q. 3. c. 8. conqueſtus.
f Iuo li. 4. tit. 4. c. 3 Panor. & par 5. c. 56. decr. & in epiſtul. 77. vel 133 Remenſis diœceſis Epiſcopis, & Epiſtul. 234. vel 238 Lugd. Primati, & ep. 54. vel 65. Hugoni Lugdun. Archiepiſcopo, & epiſtul 58. Vrbano 2. Põt. Max.
g Cæſ. lib. 2. c. 79. & li. 3. c. 51.
Diſt. 23. c. 12. prætereà.
Iuo par 6. c. 121. decr.
a Iuo lib. 3. tit. 9. c. vlt. Panor.
b 1 q. 1. c. 107. ſtatuimus.
c Diſt. 34. c. 1.
d 7. q 1. c. 4. Pontifices.
e d. c. 4. in fin.
Iuo par. 5. c. 352. & 353. decret.

Iouanenſi non diſplicet; tibi optio permittitur, vel potius, vt fontem oſtendas, rogandus es. B. Hac quoque in re mei adhuc fontes ſitiunt. Ianuenſes autem, vel Genuates ſub Nicolao Archiepiſcopum non habuiſſe crediderim. De Iouanenſi Epiſcopo quærendum cenſeo. C. Quid ſi Louanienſem, vel Viennenſem ſcribamus? B. Incertum id quoque eſt. (11) A. Eſt aliud caput cuius initium eſt, Epiſcopis diſpenſatio, id Gratianus Nicolai Papæ tantum nomine inſcripſit; Cochæus, & Demochares recte Michaeli Imp. adſcripſerunt: eſt enim in extrema illa epiſtula, cuius initium, Propoſueramus. (12) In tertio capite Si quælibet, cuius initium apud Gratian. eſt, Denique Suffredus, nihil addunt. Tuum auxilium implorandum eſt, B. Immo diuinum, humano enim deſtituti ſumus. (13) Idem dicturus ſum de vi. capite Sciſcitaris, quod ex epiſtula miſſa Hunifrido Morinenſi Epiſcopo ſumptum dicitur. A. Hæc igitur incerta relinquimus. C. Humifrido pro Hunifrido eſt apud Democharem, & Contium. A. Cochlæi ſcriptura magis placet. (14) Cetera in alium diem differamus.

Diſti. 43. c. vlt.

6. q. 3. c. 3. denique.

7. q. 1. c. 47. ſciſcitaris.

(1) D*E inſcriptione capitis extremi* 22. *q.* 1. *ſcriptum eſt lib.* 1. *dial.* 13. *addit.* 14.

(2) *Ante caput octauum Vnuſquiſq.* 22. *q.* 4. *in Romano libro inſcriptio eſt. Item Ambroſius de officiis lib.* 3. *c.* 12. *Et in marg. eſt. In Tolet.* 8. *c.* 2. *Iuop.* 12. *c.* 17. *Et verſ. Sæpe pleriq. additur. Pann. l.* 8. *c.* 101. *Et ver. Non ſemper. infra ead. Non ſemper. In notis eſt. Euiratus] Emendatum eſt ex B. Ambroſio, & Iuone. Antea enim legebatur, & iuratus. (Rabanus omiſſus eſt.)*

(3) *In eadem quæſt.* 4. *cap.* 5. *In malis. in eodem libro hæc inſcriptio eſt. Item Iſidorus in Synonimis libro ſecundo. In notis additur. Secundo) Etiam B. Braulius in vita Iſidori memorat duos ſynonimorum libros. Et in ſynonimis, quæ nuper cum aliis Iſidori operibus ſunt Pariſiis impreſſa, facile locum haberet diuiſio in duos libros. Nam ex poſteriore parte uidetur ſumptus libellus de norma viuēdi, qui in eod. Pariſino codice habetur. Alter autem libellus de contēptu mundi, qui & ibidem, & antea Antuerpiæ, & olim Venetiis ſub hoc titulo, Iſidorus de homine, & ratione deflente, & de homine, &*

ratione conſolante, impreſſus eſt, videtur epitome quædam ſynonimorum. In marg. hæc ſunt. Cap. de mendacio in impreſſo Pariſiis. Iuo p.12. c.12. In Tolet.8.c.2.& in Tribur.c.21.& gloſſa ordinaria in c.14. Matthæi in ver. iuramentum. Capitis noni e.q. cuius initium, In commutabilis. hæc inſcriptio eſt. Item ex concilio Toletano 8. c. 2. In notis additur. Initium huius capituli emendatum eſt ex recentioribus editionibus conciliorum Colonienſibus & codice Lucenſi regio In vetuſtioribus autem editionibus & duob. codicib. Vaticanis, duobuſque monaſtery Dominicani, poſt verſ. inneſtenda, quod in ipſo concilio antecedit huic capitulo, ſequitur continenter. Etenim immutabilis deitatis licet dicta ſint firmiſſima, crebro tamen &c. intermediis omiſſis. (Rabanus omittitur.)

(4) *Caput 16. Quæ Lotharius. 2. q.1. in eod. libro ita inſcribitur. Item Nicolaus Papa Ludouico Regi in epiſtola, quæ incipit (Syllabarum.) In marg. eſt. Anſ.l.12.c.35. In notis additur. Sumptum eſt ex epiſtola, quæ habetur in codice ſæpe memorato monaſtery Dominicanorum, in qua hæc præcedūt. Accuſatorem autem habere Lotharium non niſi illum, qui accuſator fratrum in Apocalypſi appellatur, & opera eius quæ & ipſa eiuſdem antiqui hoſtis inſtinctu patrantur, profecto comperimus. Quæ vero Lotharius Rex &c.*

(5) *Gratiani verba ſunt ante caput extremum 2. q. 1. in eodem libro. Vnde idem Nicolaus Papa ſcribit Archiepiſcopis, & Epiſcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam conſtitutis. Scelus quod Lotharius &c. In marg. eſt. Iuo p.8. c.226. Regino omnia hæc refert lib.2. Chron. nu.875. Capitis 10. Teugualdum.11. q.3. inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa. In marg. additur. In ſynodo Romana c.2. Item al. Thietgandum. Iuo p.8. c.226. Et in notis. Caput hoc Iuo citat ex Nicolao Epiſcopis, & Archiepiſcopis per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per vniuerſas prouincias conſtitutis. In qua epiſtola videtur retuliſſe, quid in concilio a ſe Romæ habito de Metenſi ſynodo penitus abolenda, & depoſitione Thietgandi, & Gunthary ſtatutum fuerit. De quo quidem concilio, & horum Epiſcoporum depoſitione Regino lib.2. Chronicor. accurate hæc ſcribit. Interea Thietgandus &c. Conſiſtere] In ſecundo capite concily locus hic ita habet. conſiſtere: Diffinientes, &c. & ſunt verba ſumpta ex capite, Si quis Epiſcopus damnatus. ſupra ead. ex concilio Antiocheno.*

(6) *Eadem quæſt.3.ca.102. Excellentiſſimus. in eod. libro inſcriptio*

hac eſt. Vnde Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiſcopo. Et in marg. eſt. Iuo p.14. c.46. Pann. l.5. c.106. Et ad verba, nouit aliud eſſe &c. additur, B. Greg. l.34. mor. c.16.

(7) *Diſtin.63. ca.13. Epiſcopos per Aemiliam. inſcriptio eſt in eod. libro. Item Nicolaus Papa Ioanni Rauennati Archiepiſcopo. In notis eſt. In vetuſto codice Mutinenſi ſex concilij Romæ habiti referuntur capitula, quorum ſecundum eſt hoc. Et de hac eadem re habentur multa in Pontificali manuſcripto in geſtis Nicolai primi.*

(8) *Hæc eſt in eodem libro inſcriptio cap.10. Hæc quippe. 3. qu.6. Vnde Ioannes Papa Salomoni tertio, & vltimo Regi Britonum. In marg. eſt. Regino lib.2. Chron. In notis. Subrogati poſt ſunt] Sic reſtitutum eſt ex aliquot vetuſtis, & valde emendatis codicib. Antea legebatur, ſubrogari poſſunt.*

(9) *Ante caput octauum Conqueſtus eſt. 9. qu.3. hæc in eodem libro verba ſunt. Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricenſi Archiepiſcopo. In marg. eſt. Iuo p.5. c.56. Pann. l.4. c.29. Cap.12. Præterea. diſt.23. inſcriptio eſt. De his ita ſcribit Nicolaus Papa Radulpho Archiepiſcopo Bituricenſi. In marg. eſt. Iuo par.6. cap.121. & verſ. Ergo. Inno. PP. I. ep.1.*

(10) *Inſcriptio cap.107. Statuimus.1. q.1. in eod. libro hæc eſt. Hanc diſtinctionem innuit Nicolaus Papa ſecundus ſcribens omnib. Epiſcopis. In marg. eſt 4. ſent. diſt.25. Pann. l.3. c.127.*

(11) *Capitis primi diſtin.34. in eodem libro inſcriptio eſt. Vnde Nicolaus Papa ad Albinum Archiepiſcopum. Quorundam relatione &c. In marg. eſt. al. Aluinum, Iuo p.5. c.353. Inſcriptio cap.4. Pontifices. 7. q.1. hæc eſt. Item Nicolaus Papa Aluino Ianuenſi Archiepiſcopo. In marg. eſt. Al. Albino Vienenſi. Iuo p.5. c.352.*

(12) *Diſtin. 43. capitis extremi in eodem libro inſcriptio eſt hæc. Item Nicolaus ad Michaelem Imp. in epiſtola, cuius initium eſt, (Propoſueramus.) Diſpenſatio eſt nobis &c. In margin. hæc ſunt. Diſpenſatione nobis, orig.*

(13) *Hæc etiam ſunt in eodem libro verba ante cap.3. Denique Suffredus. 6. q.3. Item Nicolaus Papa. Ad illa verba, Quod quia omiſſum additur in notis. Locus hic emendatus eſt ex pleriſque vetuſtis Gratiani codicibus.*

(14) *In eadem editione inſcriptio ca.47. Sciſcitaris. 7. q.1. hæc eſt. Item Nicolaus Papa Humifrido Morinenſis eccleſiæ Epiſcopo.*

DE QVIBVSDAM LOCIS GRAtiani Romanæ editionis, & de aliis Nicolai capitibus.

Dialogus XVI.

22.q.1.c.16.mo-ne t. p.alia.

Gen. 21. vel 31.

a Iuo li.8.tit.8. c.28. Panor. & par.12.c 35.dec. b Anſ.lib. 11.c. 69. c Caſ.lib.6.c. 19.

A. VESTRVM nunc eſt de Romanis pagellis dicere. B. Quod ex B. Auguſtini epiſtula CLIV. Gratianus refert de iureiurando Laban, mendoſum erat, ſicut Laban per Deum Sochot; ſcribi enim debuit, per Deum Nachor, vt in ſacris libris eſt, licet in Auguſtini editis libris ſit Iacob. A. Vidiſtis quid Iuo, & Anſelmus, & liber Cæſaraug. ſcripſerint? B. Iuo *a* in Pannormia habet, Laban per Deos ſuos Sochot, vel Nachor. Idem in Excerptionib. per Deum Nachor, vt etiam Romani referunt. In Anſelmi libro *b* omiſſa ſunt hæc verba. In Cæſaraug. *c* eſt, per Deum Sabaoth, quod etiam inuenimus in veteri Gratiani libro. in alio tamen non minus veteri eſt Sochot. C. Romani referunt, in vetuſto Gratiani libro inueniſſe Nachor. A. id igitur retineamus, quod in ſacris libris eſt. B. In eodem capite verba Gratiani ſunt: ſicut Ioſeph, qui per Pharaonem iurando, hoc in eo veneratus eſt, quod Dei iudicio poſitus erat in infimis. In margine eſt, alias Memphis. & in ſcholio. In infimis. alias Memphis, quæ erat caput regni Pharaonis. & in alio ſcholio. Poſitus erat. ſcilicet Pharao. In infimis. ideſt, in mundanis. Vel poſitus erat, ſcilicet Princeps in mundanis, vel in Memphis, quæ ciuitas erat, vel caput regni. Hæc in Romano edita ſunt, vt iam pridem habebamus. In duob. quoq. veterib. tuis Gratiani libris illa ſunt, in infimis. & in altero eorum hoc ſcholium. id eſt, in mundanis, vel terrenis, & erat præpoſitus aliis. & in voce poſitus additur in margine Pharao. In ſacris libris, cum de Pharaone agitur, Memphis nulla mentio eſt. A. Ego pro in infimis, malo in ſummis, ſcribere. in Memphis dicere per Grammaticos non licet.

licet. C. Barbara pyramidum ſileat miracula Memphis, ait Valerius Poeta; quibus verbis apparet, Memphin claram fuiſſe illa pyramidum mole, quas Ægypti Reges feciſſe conſtat ex Herodoto, & Diodoro Siculo. A. Inuenies, vt opinor, apud Euſebium, quis fuerit ille Rex Ægypti, cui Moſes ſeruierit, eumque fuiſſe ante Memphim conditam, ab Epapho Iouis filio. (1) B. Mendoſe editum inuenimus capite altero quęſtionis quartæ eiuſdem cauſſæ in margine, Matth. 4. pro Matth. 14. & Iuo par. 12. c. 3. pro c. 10. & capite quinto deſiderantur hæc, Raban. c. 21. pænit. & Burc. li. 12. c. 29. & Iuo p. 12. c. 12. & 84. C. Ego in ſcholio capitis noni non recte editum eſſe credo, Sententiam) id eſt, communicationem. ſed melius alij habēt, comminationem. Quæ vero ex Macrobio afferuntur, tripliciter contingit deos loqui: in ſomnio Scipionis reperiri aliis verbis exiſtimo. Sed non aduertunt hanc habere legem omnia () vel ſigna, vel ſomnia: vt de aduerſis oblique aut denuntient, aut minentur, aut moneāt. & quæ ſequuntur. (2) A. Imperfectas eſſe iſtas pagellas exiſtimo, & mendoſas; integras, & ſine iſtis mendis habebimus alias. interea Nicolai capita perſequamur. Caput VII. decimi tituli, cuius principium eſt, Reprehenſibile valde, *a* Nicolai ad Carolum Imp. eſſe ait Gratianus poſt Iuonem, *b* & librum Cæſaraug. *c* Regem Francorum vocat Cochlæus. Eſtne in aliquo veteri libro? B. Inuenta eſt Ludouico, & Carolo Regib. miſſa epiſtula, cuius initium, Credimus ex Dei dono. ex ea mutandum eſt pro cum omnib. aliis, cum aliis, voce omnibus omiſſa (3) A. Capitis IIX. inſcriptionem ad Radulphum, ſiue Rodulfum Bituricenſem Archiepiſcopum vidimus, cum de capitularibus tituli octaui ageremus: eadem eſt apud Iuonem. B. Ita eſt, vt dicis; ſed fontes adhuc quærimus. (4) A. Titulus XI. eſt de preſbyteris, cuius ſex capita ſunt. Primum caput non recte Nicolao primo omnibus Epiſcopis adſcribitur, cum ſit Nicolai minoris in concilio Romano cap. III. Neque male Iuo in Pannormia inſcripſit, Decretum Nicolai iunioris, & Alexandri; quod etiam Demochares notat. Alexandri autem minoris verba refert præter Iuonem

22. q. 4. c. 2. eſt etiam.

c. q. c. 5. in malis.

c q c. 9. incommutabilis.

() omina f.

a *23. q. 8. c. 19. reprehenſibilis.*
b *Iuo par. 5. c. 334 decret.*
c *Caſ. li. 4. c. 84.*

De conſec. d. 1. c. 55. porro.

Iuo par. 5. c. 20. decr.

Diſt. 32. c. 5. nullus.

Iuo lib 3. tit. 11. c. 3. Pan.

Gratian. *a* & lib. Cæſaraug. *b* (5) Caput alterum, cuius initium Sacerdotes ex epiſtula miſſa Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis, Iuo, *c* & Gratianus *d* adſcribunt; Carolo Archiepiſcopo Maguntino Cochlæus. In geſtis concilij Vormatienſis, Demochares. Id confirmatur ex libro concilior. cap. XI. & XII. eiuſdem concilij. (6) Incertior eſt inſcriptio tertij capitis, cuius initium Si preſbyter; eſt enim apud Iuonem, *e* Nicolaus Hoſbaldo Epiſcopo Quadrantino: coepiſcopo, pro Epiſcopo habet Gratian. *f* chorepiſcopo Contius ex veteri libro. Oſualdo coepiſcopo, Ioan. Cochlæus. Mihi Oſualdo Epiſcopo magis placet, niſi tu certiora adferas. B. Nihil habeo de ea re dicere. Oſualdi Epiſcopi nomine vidi libellũ Martyrologium inſcriptum. A. Idem Oſuualdus appellatur. Fuitque eius nominis ſanctus vir Epiſcopus Vintonenſis, & poſtea Eboracenſis in Britannia. in qua inſula ego veterem librũ Oſuualdi martyrologij titulo inſcriptum inueni. (7) Caput quartum Preſbyter iſte, ex epiſtula miſſa Gerardo, ſiue Girardo Turonenſi Archiepiſcopo Gratianus *g* inſcripſit, Iuo *h* eum Airardum appellat. Quid tu ais? Fuitne aliquis hoc nomine Archiepiſcopus, ad quem Nicolaus ſcripſerit? B. Nihil habeo, quod dicere poſſim. (8) A. Certior eſt inſcriptio capitis quinti, cuius initium Sciſcitantib. *a* Nicolaus ad conſulta Bulgatorum, quæ melius eſt apud Gratianum, & Iuonem *b* in Panormia, quam apud eund. in Excerptionib. Sine inſcriptione eſt in libro Tarraconenſi. *c* Eſt in editis capitib. cap. LXXI. ex quo poſſunt addi verba a Gratiano prætermiſſa. Alter Lucius tertius refert huius capitis verba, cum ſcribit, *d* ſacramenta, quæ purgatoria cunctarum cogitationum exiſtũt. contagionum enim habet Nicolaus, non cogitationum, neque pollutionum, vt eſt in quadam collectione *e* poſita poſt concilium Romanum Alexandri tertij. (9) Sextum caput *f* inſcribitur, Nicolaus Thadoni, vel Tadoni Archiepiſcopo Mediolanenſi, apud Iuonem, *g* & Gratianũ. Quid tu his addis? B. Hoc tãtum, de preſbyterorum flagellatoribus agere Nicolaum, non clericorum; vt eſt in epitome. (10) A. Nunc ſurgendum cenſeo.

a *c. 6. præter. diſt. ca*
b *Cæſ. lib. 8. c. 44.*
c *Iuo li. 3 tit. 11. c. 4. Panor.*
d *Diſt. 50. c. 33. ſacerdotes.*
e *Iuo par. 10 c. 24. decret.*
f *Diſt. 50. c. 39. ſtudeat.*
g *2. q. 1. c. 10. notum.*
h *Iuo par. 6. c. 429. decret.*
a *15. q. 8. c. 5. ſciſcitantib.*
b *Iuo li. 5. tit. 1. c. 11. Panorm. & par. 2. c 83. decr.*
c *Tarrac. lib. 1. c. 168.*
d *De cohabit cler. c. 7. veſtra. apud Greg IX. c. 1. de vita, & hon. cler. in 2. collect.*
e *Par. 50 c 38.*
f *17. q. c 23. de presbyterer.*
g *Iuo par. 10. c. 20. decret.*

(1) GRATIANVS *ita ſcribit in eodem Romano libro ante c.16. Mouet te.22. q.1. De his ita ſcribit Auguſtinus eadem epiſt.*154. *ad Publicolam. Et in marg.eſt.Sent.*3.*diſt.*39. *Anſ.l.*11.*c.*75. *Iuo par.*12. *c.*35. *Pann.l.*8. *c.*117. *Polyc.l.*6. *tit.*11. *In notis hæc ſunt. Quia ille) In epiſtolis B.Auguſtini excuſis legitur, quam ille qui ei iurat falſos deos colit. In codice earundem Vaticano, quando ille qui ei iurat falſos deos colit: in editione Frobeniana, & apud Iuonem, quia ille, qui ei iurat, falſos Deos colit. Nachor) Sic eſt emendatum ex loco ipſo Geneſis, Iuone, & vno vetuſto Gratiani codice, in cuius quidem vulgatis erat, per Deum Sochot, In B. Auguſtini autem, per Deum Iacob. Verba Gratiani, ſicut Ioſeph,&c. & ſcholij, vt in dialogo.*

(2) *Eadem cauſſa quæſt.*4. *cap.*2. *Eſt etiam. hæc in eod. libro inſcriptio eſt. Item Ambroſius de officiis lib.*1. *c.*50. *In marg.eſt. Ibidem in Tole.*8. (*adde c.*2.) *ſent.*3.*diſt.*39: *Iuo par.*12.*c.*3. (*ſcribe c.*10.) *Pann. l.*8. *c.* 91. *Matth.* 4. (*ſcribe* 14.) *In notis eſt. Cuſtodire) Addita eſt vox iſta ex originali, & concilio Toletano, in quo refertur. De inſcriptione cap.*5. *In malis.e.q. ſcriptum eſt dial* 15. *addit.*3. *huius libri. Scholium Sententiam, id eſt, cõmunicationem.c.*9. *Incommutabilis. e.q. ſic eſt editum, vt in dialogo refertur.*

(3) *Quod attinet ad cap.*19. *Reprehenſibile.*23. *q.*8. *in eod. libro id ita inſcribitur. Sed obiicitur illud Nicolai ad Ludouicum, & Carolum Reges. In marg. eſt. Iuo par.* 5. *c.* 334. *Et in notis. Epiſtola, ex qua ſumptum eſt hoc caput, extat Romæ in monaſterio Dominicanorum ſcripta Ludouico, & Carolo Regibus: cuius initium eſt, Credimus ex Dei dono, in qua de Carolo, ſermonem proprie ad ipſum conuertens, queritur Pontifex. ob quaſdam excuſationes, & hanc præcipuæ, quæ hoc capite continetur, nullos Epiſcopos Romam ad ſynodum, quam ipſe habere volebat, miſſos fuiſſe. Propterea mutatus eſt titulus, qui antea erat, ad Carolum Imperatorem. (In caſu relictum eſt. Carolus Imperator ſcribit &c.*

(4) *De conſecrat. diſtin.*1. *c.*56. *Romanis, cuius initium eſt, Porro Gloria. hæc inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa Rodulpho Archiepiſcopo Bituricenſi. In marg.eſt. Iuo par.*5.*c.*20. *Et in notis. Apoſtolico] Vox iſta abeſt ab aliquot Vaticanis codicibus: Iuo tamen habet.*

(5) *Ante caput quintum, Nullus miſſam, diſt.*32. *hæc in eodem libro verba ſunt. Item Nicolaus Papa omnib. Epiſcopis. In marg.eſt. In ſynodo Romana* CXIII. *Epiſcoporum in baſilica Conſtantiniana.*

Et Pann.l.3. c.135. In extremo capite hæc verba ſunt.[Quicumque ſacerdotum, & diaconorum &c.] [Sicut in ſubſequenti capitulo Alexandri ſecundi continetur.] Sicut in ſubſequenti] Hæc clauſula eſt Gratiani omittentis referre ex capite Nicolai ea, quæ proxime ex Alexandro relaturus erat. Sunt enim eadem verba. Nam Nicolaus ſecundus in epiſtola, quæ extat. omnib. Epiſcopis catholicis ſcripſit ſe in concilio, quod Romæ habuit centum tredecim Epiſcoporum hunc canonem edidiſſe, quem poſtea Alexander ſecundus (vt ipſe etiam teſtatur in epiſtola manuſcripta) in concilio à ſe habito yſdem verbis repetiuit. Quare in Pannormia appellatur decretum Nicolai iunioris, & Alexandri. Inſcriptio ca.6. Præter hoc. e.diſt. Item Alexander ſecundus. Et in marg. eſt. In epiſt. proxima notat. indicata. Pann.ibid. & l.8.c.142. Et ad verba, Papæ Leonis, additur. Leo IX. in concilio Romano. In notis eſt. Et rogantes] Hæc vſq. ad verſ. deinde, addita ſunt ex epiſtola manuſcripta Alexādri, quorum aliqua etiam ſunt in concilio Nicolai, in quo eſt præterea ſequens verſiculus, Deinde, qui in epiſtola Alexandri non eſt.

(6) *In eodem libro inſcriptio cap.33. Sacerdotes. diſt.50. hæc eſt. Vnde Nicolaus Papa Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis. In marg.eſt. In geſtis concilÿ Vormacienſis c.11. Vide Iuonem par.10. c.180. Pann.l.3.c.136.*

(7) *Eadem diſtin. cap.39. Studeat. in eodem libro ita inſcribitur. Vnde Nicolaus Papa ſcribit Hosbaldo Chorepiſcopo Quadrantino. In notis additur. Chorepiſcopo] Antea legebatur coepiſcopo: emendatum eſt ex omnibus, quæ collata ſunt, vetuſtis Gratiani exēplaribus, optimeq. conuenit verbis Nicolai. In marg.eſt. Iuo p.10.c.24.*

(8) *Capitis 10. Notum ſit.2.q.1.in eodem libro inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa Girardo Turonenſi Archiepiſcopo. In marg.eſt. al. Airardo. Iuo p.6. c.429.*

(9) *Gratiani verba ſunt ante ca.5. Sciſcitantib.15.q.8. in eod. libro Romano. Item Nicolaus ad conſulta Bulgarorum c.71. In marg.eſt. Extra de cohab.cler.& mul.c.veſtra duxit. Iuo par.2.c.83. Pann.l.5. c.13. Et in notis. Et cerea) Antea legebatur, &c. Reſtitutum eſt ex originali, ex quo alia etiam ſunt emendata, & addita. Hieronymo] Eſt in epiſtola de ſeptem gradibus, quemadmodum & quod ſequitur, priuſquam audias, &c. eſt ibidem ſuperius. Cap.7. Veſtra duxit. de cohabit.cleric. & mul. ita inſcribitur. Lucius III. In marg.eſt.c.1.eo.*

tit. 2. in compil. & poſt concil. Lateran. ſub Alexan. III. *par.* 50. *c.* 18. *Vox contagionum edita eſt.* (*Retinenda igitur eſt in ea collectione*) (10) *Quod attinet ad caput* 23. *De presbyterorum.* 17. *q.* 4. *eius inſcriptio in editione Romana eſt. Item Nicolaus Papa Thadoni Archiepiſcopo Mediolanenſi. In marg. eſt. In Chronico Mediolan. Iuo p.* 10. *c.* 20.

DE ALIIS NICOLAI PAPÆ capitibus.

Dialogus XVII.

A. TITVLVS XII. de clericis inſcribitur, tria tantum habet capita. Primi capitis initium, Clericus, qui: eius inſcriptio apud Gratianum, *a* Nicolaus Papa Odoni Viennenſi Archiepiſcopo: apud Iuonem, *b* Stephanus Adoni Viennenſi Archiepiſcopo. Eſt etiam varietas in illis verbis, De illo clerico Aluerico: eſt enim Aluico pro Aluerico apud Iuonem, Albino apud Contium, qui Othoni Colonienſi, in margine adſcripſit, & Adoni Viennenſi, ex Ivone. Stephani non habuit rationem. B. In veteri libro extat Nicolai epiſtula Odoni Archiepiſcopo miſſa, vt in indice ſcriptũ eſt, Adoni in verbis plene relatis. in eadem hoc non inueni caput: ſed illud, quod alibi poſuit Gratianus *c* ita inſcriptum, Nicolaus Papa Adoni Viennenſi Archiepiſcopo. Eadem inſcriptione vtitur, Iuo *d* in Excerptionibus, & in epiſtulis. A. De eo capite poſtea erit agendum. (1) Caput alterum, cuius initium, Clericum, quod: apud Gratianum *e* ſolo Nicolai Papæ nomine inſcribitur. apud Iuonem, *f* Nicolaus Vuilfredo Morinẽſis eccleſiæ Epiſcopo, ſed & plenius ſcriptum eſt. ſic etiam in libro Ceſarauguſtano *g* plenius ſcribitur, & eodem modo inſcriptum legitur vna excepta voce Vuilfredo, pro qua eſt, Guifredo. Similis eſt inſcriptio cuiuſdam capitis, *h* de quo egimus, cum de titulo x. dictum

a *Diſt.* 32. *c.* 4. *de illo.*
b *Iuo par.* 6. *c.* 119. *decret.*
c 11. *q.* 2. *de reb.* 22.
d *Iuo par.* 3. *c.* 152. *& in epiſt.* 71. *vel* 30 *Beluac. decano.*
e *Diſt.* 50. *c.* 5. *clericum.*
f *Iuo par.* 6. *c.* 119. *decret.*
g *Caſ. lib.* 15. *c.* 35.
h 7. *q.* 1. *c.* 47. *ſciſcitaris.*

eſt, licet illic Hunilfredus diceretur. Hoc loco apud Cochlæum eſt, Oſualdo coëpiſcopo Quadrantino, vt capite tertio tituli vndecimi. *i* quæ etiam inſcriptio eſt cuiuſdam capitis proximi apud Gratianum *a* huic noſtro, & in libro Cæſarauguſt. *b* in quo tamen eſt chorepiſcopo, pro coëpiſcopo: vt apud Contium, & in veteri libro meo eſt. B. inſcriptionem eandem vtrique capiti conuenire putauit. Sed cur non inuenimus alterius capitis verba in his xx. titulis; C. Quid ſi poſterius caput non eſſe Nicolai credidit, aut vtrumque eiuſdem eſſe ſententiæ? A. De tertio capite videamus, cuius initium, Hi qui arborem. *c* Hoc ſolum Nicolai nomen habet apud Gratianum, & Cochlæū. De eo quid ſelectis viris placuit? B Incertum eſſe, & nuſquam repertum. (2) A. Sequitur titulus XIII. de votis monaſticis. ſub quo ſunt capita tria. Primi initium eſt, Femina quæ poſt obitum. Eius inſcriptio apud Gratianum *d* eſt, Nicolaus ad Albinum Viennenſis eccleſiæ Archiepiſcopum. Hic AdalVVinus appellatur a Burchard. *e* & Viuenſis eccleſia. & ab Iuone *f* in Panormia Viuacenſis eccleſia, & AdalVVinus Archiepiſcopus. Sic etiam in Excerptionibus. AdalVVinus eſt Archiepiſcopus, ſed eccleſia Viennenſis, vel Vinanenſis, aut vt in alio capite eſt, ſic inſcribitur, Nicolaus Alumino Iunarienſi Epiſcopo. Ex hac varietate orta mihi hæc opinio eſt, vt hic idem ille ſit Albinus, quem alii Ianuenſem Archiepiſcopum, alij Iouanenſem Epiſcopum vocabant, vt in capitibus tituli decimi inuenimus. *g* B. Opinioni tuæ facile ſubſcribo, Alumino enim, & Aluuino ſimiles voces ſunt, & Ianuenſi, ſiue Iouanēſi, cum Iunarienſi maxime conuenit. Eſt quoque titulo XIIX. aliud caput, cuius initium, Inter hæc: *h* ita inſcriptum apud Gratianum, & Iuonem, *i* Nicolaus Aluino Archiepiſcopo, ſed idem Iuo alibi *k* ita inſcripſit, Nicolaus Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis. A. Video incerta eſſe hæc omnia. C. Quid de illis verbis dicturus es, quæ Palea ſuperiori capiti *l* addidit, quæ a Burchardo, & Iuone ſumere potuit, ſi modo aliquid ab eis ſumpſit: an ea dicemus ab Ioan. Cochlæo eſſe omiſſa, cum tamen Nicolai

i *Diſt. 50. cap. 39 ſtudeat.*
a *Diſt. e. c. 6. de his.*
b *Cæſ. lib. 15. c. 34.*
c *Diſt. 50 c. 49. hi, qui arborem.*
d *Diſt. 27. cap. 6. quod interrogaſti.*
e *Burc. li 8. c. 47.*
f *Iuo li 3. tit. 17. c. 18. Panor. & par. 7. c. 65. & c. 152. decr.*
g *Dial. 15. huius libri.*
h *33. q. 2. c. 6. inter hæc.*
i *Iuo lib. 7. tit. 2. c. 1. Panorm. & par. 8. ca 333. decr.*
k *Idem d. par. 8. cap. 124.*
l *Diſt. 27. c. 7. nam ſi.*

eſſent; A. Omiſſa eſſe conſtat; cur omiſerit, incertum eſt. (3) Alterius capitis cuius initium, Præſens clericus: inſcriptio eſt apud Gratian. *a* & in libro Cæſaraug. *b* Nicolaus omnibus Epiſcopis in regno Ludouici. apud Iuonem *c* additur, Nicolaus Papa primus. Quid habes ex Romanis libris, quod addas? B. Nihil omnino. (4) Sed ne de illo quidem capite vidua quidem, *d* cuius inſcriptio eſt apud Iuonem, *e* & Gratianum, Nicolaus Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis. A Cochlæus addit Carolo Archiepiſcopo Maguntino, vt in alio capite tituli vndecimi, quod in Vormacienſi ſynodo inuentum eſt. Quærite in eodem cõcilio. C. Caput eſt XXI. in quo extremo hæc verba ſunt a Gratiano, & Iuone omiſſa. Quod ſi præſumpſerit, a liminibus ſanctæ eccleſiæ ſegregetur, donec ad emendationis remedia confugiat. A Poteris hoc addere Romanæ editioni, ſi in ea fuerit omiſſum. (5) Tituli XIV. de laicis duo capita ſunt: prioris initium eſt, De presbyteris: *f* ſumptum eſt ex capite LXX. ad conſulta Bulgarorum, vt etiam Iuo *g* notat. In libro Tarraconenſi *h* Nicolao tantum Epiſcopo adſcribitur. (6) Poſterioris in ſcripturis, *i* apud Gratianum hæc inſcriptio eſt, Nicolaus Ludouico Imp. addit Cochlæus, Ludouico ſecundo Imp. Demochares, & Contius, Michaeli Imp. Sed nobis res incerta eſt, licet de Conſtantini verbis aliquid in epiſtula magna ad Michaelem dicatur, & apud Deusdedit capite III. B. Idem ſelectis viris placet. (7) A. Tituli XV. de eccleſijs capita tria ſunt. Primi initium, Nulla ædificia, *k* licet nomen habeat Nicolai Papæ, melius inſcriberetur, cõcilij Salegunſtadienſis cap. XII. vt eſt apud Burchard. *l* & Iuonem. *m* & pro clericorum, ſcribendum eſt, presbyterorum. (8) Alterius capitis, De rebus quæ ſemel: inſcriptio eſſe debet, Nicolaus Adoni Archiepiſcopo, vt a te dictum eſt hodie. De varietate nunc dices. B. Dixi exſtare Nicolai epiſtulam, eius initium eſt, Quia ſanctitatis veſtræ. In ea pro conceſſionis Principum, eſt, ſucceſſionis, quod non æque placet. & pro conſulatis Principem, illic eſt, conſulto Principe. Cetera ſunt leuiora. (9) A tertij capitis initium eſt, Sicut antiquitus: inſcriptio. Nicolaus om-

a 20.q.3.c.4. præſens.
b Cæſ.li.9.c. 48.
c Iuo par. 6.c. 356. decret.
d 27.q.1.c.34. vidua.
e Iuo li.3. tit. 17.c.12 par or. & par.7.c.145. decr.
f Diſt.28.c. vlt.
g Iuo li. 5. tit.1.c.11. Pan. & par.2.c.82. decr.
h Tarrac. lib. 1.c.167.
i Diſt.96.c.8. in ſcripturis.
k 12.q.1.c.4. nulla.
l Burch. in fine decretorum.
m Iuo par. 15. cap.178. decr.
12.q.2.c.22. de reb.

nibus Epiſcopis, apud Gratian. *a* & Iuonem, *b* & Anſelmũ *c* & in libro Tarraconenſi. *d* C. Duplex inſcriptio eſt in Panormia, Agathenſis concilij cap. xxiix. & Nicolai. In eo concilio hæc verba non inuenio. A. conſule veterem Panormiæ librum. C. Ex concilio Antiocheno cap. v. Nicolaus &c. A Hoc etiam mendoſum eſt. Quid in veteribus tuis eſt? B. Varietas notata eſt a ſelectis viris, lx. paſſus, pro xl. & confinia earum, pro confinia eorum. (10) A Tituli xvi. de baptiſmo duo capita ſunt: de priori, cuius initium, A quodam Iudæo, *e* dictum a nobis eſt. *f* Alterius initium, Catechiſmi baptizandorum: inſcriptio apud Gratianum, *g* Nicolaus Papa: apud Iuonem, *h* Nicolaus Papa Ioanni Archiepiſcopo Rauennatenſi. Quid tu addis? B. Nihil habeo, quod addere poſſim. (11) A. Sequitur titulus xvii. de pænitentia, de quo cras agemus.

a 17. q. 4. c. 6. *ſicut.*
b *Iuo li. 2. tit. 8. c. 3. Panorm. & par. 3 cap. 104. decr.*
c *Anſ. lib. 5. c. 74 in addit. & 46. in Rom.*
d *Tarrac. li. 6. c. 241.*
e *De conſec. d. 4 c. 24. a quodam.*
f *Dial. 18. lib. 1.*
g *c 57. catechiſmi. eiuſd. diſt.*
h *Iuo li. 2. tit. 2. c 33. Panorm. & par. 1. c. 87. decr.*

(1) ANTE *caput quartum diſtin. 32. hæc in Gregoriano libro verba ſunt. Item Nicolaus Papa Odoni Viennenſi Archiepiſcopo. De illo clerico Aluerico &c. In marg. eſt. al. Adoni. & al. Aluico. & Iuo p. 6. c. 119. Caput 22. De rebus. 12. q. 2. ita inſcribitur. Item Nicolaus papa Adoni Viennenſi Archiepiſcopo in epiſtola, cuius initiũ (Quia ſanctitatis veſtræ) In marg. eſt. Iuo p. 3. c. 152. Et in notis. Extat epiſtola hæc in libro ſæpe citato bibliothecæ Dominicanæ, in qua re reſpondet Nicolaus ad nonnullas quæſtiones ab Adone (al. Odone] ſibi propoſitas.*

(2) *Diſtin. 50. caput 5. Clericum. in eodem libro ita inſcriptum eſt. Item Nicolaus Papa. Et in marg. eſt. Iuo p. 6. c. 120. Capitis ſexti De his clericis. hæc inſcriptio eſt. Item Osbaldo Chorepiſcopo Quadrantino. De cap. 39. Studeat. e diſt. Scriptum eſt dial. 16 addit. 7. & de cap. 47. Sciſcitaris. 7. q. 1. dialo. 15. addit. 14. Cap. 49 Hi, qui arbores. (ſic enim editum eſt, non arborem) e diſt. 50. inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa.*

(3) *Inſcriptio capitis ſexti Quod interrogaſti. diſt. 27. in eodem libro hæc eſt. Item Nicolaus Papa ad Albinum Viẽnen. eccleſiæ Archiepiſcopum. In marg. eſt. Valde variant hæc nomina in exemplaribus, & Burc. & Iuone. Burc. l. 8. c. 47. Iuo par. 7. c. 65. & 152. Pann. l. 3. c. 205. Capitis 7. Nam ſi conſenſerimus. e. diſt. inſcriptio eſt.*

eſt, Palea. In marg. hæc ſunt. Burchar. & Iuo ibidem. Pann. l. 3. c. 206. In notis eſt. Caput hoc in multis Gratiani codicibus: (in quibus habetur ſine nomine Paleæ,) eſt coniectū ſuperiori, quemadmodum & apud Burchardum, & Iuonem. In pannormia autem eſt ſciunctum. Inſcriptio cap. 6. Inter hæc 33. q. 2. hæc eſt. Hinc idem Nicolaus ſcribit Albino Archiepiſcopo. In marg. eſt. Sent. ibidem. (hoc eſt, Sent. 4. diſt. 38.) Polic. l. 6. tit. 10. Iuo p. 8. c. 124. & 333. Pān. l. 7. c. 14.

(4) Caput quartum, Præſens clericus, 20. q. 3. in eod. libro ita inſcribitur. Vnde Nicolaus Papa ſcribit omnibus Epiſcopis in regno Ludouici. in marg. eſt. Iuo. p. 6. c. 356.

(5) Hæc eſt in eod. libro inſcriptio cap. 34. Vidua. 27. q. 1. Item Nicolaus Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis. In marg. hæc ſunt. Habetur in concil. Vormacienſi c. 21. Iuo p. 7. c. 145. Pann l. 3. c. 199. In notis. Oblationes) In concilio Vormacienſi, apud Iuonē, & in Pannormia legitur, oblationem: ſed gloſſa magis fere conuenit voci oblationes.

(6) Extremi capitis, diſtin. 28. inſcriptio in eod. libro hæc eſt. Item Nicolaus ad conſulta Bulgarorum c. 70. Conſultandum decernitis &c. In marg. eſt. Iuo p. 2. c. 82. Pann. l. 5. c. 12. Et in notis. Presbyterum) In vltimo capite harum reponſionum referuntur Bulgarorum verba, dicentiū multos apud ſe eſſe Græcos, & Armenos, & alios, qui diuerſa docerent. Nondum enim a Romana ſede epiſcopum, aut presbyterum acceperant. Quamobrem nihil mirandum, ſi presbyter, de quo in hoc capite agitur, coniugatus erat.

(7) Diſtin. 96. cap. In ſcripturis in eodem libro inſcriptio eſt. Idem (Nicolaus) Ludouico Imperatori. In Marg. eſt. Habentur aliqua in ead. epiſt. ad Michaelem.

(8) Ante caput quartum, Nulla ædificia. 12. q. 1. hæc in eod. libro verba ſunt. Vnde Nicolaus Papa. Et in marg. In conci. Salegunſt. c. 12. Iuo p. 15. c. 178. Et in notis. Fere eadem leguntur in concilio Salegunſtadienſi c. 12. quod habetur in fine Collectionis Burcardi & refertur ab Iuone par. 15. Vox clericorum edita eſt.

[9] De inſcriptione cap. 22. De rebus. 12. q. 2. ſcriptū eſt addit. 1. huius dialogi.

[10] Inſcriptio capitis ſexti, Sicut antiquitus. 17. q. 4. in eodem libro hæc eſt. Item Nicolaus Papa omnib. Epiſcopis. In marg. hæc ſunt.

Inter decreta Nic. in codice Ormanetti. Anſ. l.5.c.74. Iuop.3.c. 164. Pan.l.2.c.81. Ad voces XL. *paſſus, additur, al.* LX. *& ad illa, confinia earum, additur, al. eorum.*

(11) *Capitis 24. A quodã. de conſecr. diſt. 44. inſcriptionem vide lib.1.dialo.18. addit. 1. Capitis 57. Catechiſmi. e. diſt. inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa. In marg. eſt. Iuopar.1.c.82. Pann.l.1.c.40.*

DE EADEM RE.

Dialogus XIIX.

B. NON mihi videtur omnia Nicolai Pontificis capita, quæ a Gratiano relata ſunt, Ioan. Cochlæus collegiſſe. A. Quid ita? Habes ne aliam meliorem collectionem? B. nullam habeo. Sed ex his, quæ a te dicta ſunt, elicio aliquot eum capita prætermiſiſſe: vt de illis taceam, quæ falſo Nicolao inſcribuntur. C. Ex indice incertorum capitum a Petro Ciacone miſſo poterunt fortaſſe alia inueniri. A. Recte admones. Id a vobis alio die fieri poteſt. Sed nos prius quod cœpimus, peragamus. Caput primum tituli de pænitentia apud Gratianum eſt inſcriptum, Nicolaus Frontario Archiepiſcopo Burdegalenſi: in Pænitentiali Romano nuper edito Nicolai tantum nomen exſtat, & plenius quædam ſcripta ſunt. Quid aliud Romæ inuentum eſt? B. Nihil aliud accepi. (1) Eſt igitur incertum vt quod ſequitur, De his vero, qui pro criminibus *a* in quo has varias ſcripturas notant ſelecti viri. reuertuntur, pro conuertuntur, & regionis, pro religionis. A. Placent. (2) De tertio capite dicendum eſt, cuius initium, Interfectores, *b* id ſumptum dicitur ex epiſt. miſſa Radulpho Bituricenſi Archiepiſcopo, vt Iuo, *c* & Gratianus referunt: idemque eſt in libro Cæſaraug. *d* B. Hoc etiam caput incertum eſt. C. Quid eſt, quod dicitur in hoc capite, Beati Leonis Papæ XXV. regula decretalium? A. ex Corpore canonum diſcere id li-

12.q.2.c.17. de viro. Pœnit. Roman. tit.8.c. 18.

a 26.q.7.c.3. de his.

b 33 q.2.c 5. interfectores.

c Iuo li.7.tit. 2.c.2. Panorm. & par.8.c.125. decret.

d Cæſ li.10.c. 97.

cet. eſt autem in eo caput xxv. quod in libris concilior. eſt caput xii. epiſtulæ x c. ad Ruſticum Narbonenſem, cuius initium, In aduleſcētia. *e* Capitis quarti initiū eſt, Latorem *a* inſcriptio apud Burchardum *b* eſt, Nicolaus Radoldo Epiſcopo ſanctæ Argenteæ Retenſis eccleſiæ, quod, licet ſit in edito, & in veteri libro, mendoſum eſſe credimus, & ſcribendum, Argentoratenſis eccleſiæ. Apud Iuonem *c* eſt, ad Radulphum, cetera vt apud Burchardum. Radaldo eſt apud Anſelmum, *d* Rodulpho, in libro Tarraconenſi: *e* Ratholdo Epiſcopo ſanctæ eccleſię Argentoratenſis, apud Gratianum Radulpho placuit Cochlæo. Nihil mutant Demochares, & Contius: quid habeant ſelecti viri, a te audire aueo. B. Nihil inueni præter variam ſcripturam aliquot verborum. Caput quintum Si quis cum duab· *f* coniungitur ſuperiori cum hac inſcriptione, I D E M. Apud Iuonē *g* ita inſcriptum inuenio, Nicolaus Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis. & in margine. Idem habet concilium Vormacien. cap. xxxiii. Id melius eſt, quam quod Cochlæus inſcripſit, Ad conſulta Bulgarorum. C. Idem error eſt qui in aliis deprehenſus eſt, vt quæ concilij Vormacienſis ſint, dicantur eſſe Nicolai ad Carolum. A. De alio capite eiuſdem concilij Nicolao adſcripto, in tituli xix. cenſura videbimus. (5) Tituli xiix. de matrimonio capita nouem ſunt. Primi initium eſt, Sufficiat ſolus. *h* quod ſumptum eſſe ſcimus ex capite tertio ad conſulta Bulgaror. licet apud Iuonem *i* aliam habeat inſcriptionem, & in libro Cæſaraug *k* Nicolai tantum nomen habet apud Anſelmum, *l* & Gratianum. Verba Nicolai ſunt hæc, Sufficiat ſecundum leges ſolus eorum conſenſus, de quorum cōiunctionib. agitur. qui conſenſus ſi ſolus in nuptiis forte defuerit, cetera omnia etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur. De aliis verbis Nicolai aliud erit dicendi tempus. (4) Alterius capitis, cuius initium eſt, Scripſit nobis, *m* inſcriptio apud Gratianum, & Anſelmum *a* eſt, Nicolaus Papa: apud Burchardum *b* additur, in epiſt. ad Carolum Regem: item apud Iuonem, *c* & in libro Cæſaraug. *d* Regem Francor. vocat Cochlæus. Alibi apud eundem Iuonem *e* inueni partem

e c.14. in aduleſcentia. e. q. 2.
a c.15. e. q. latorem.
b Burc. lib. 6. c. 46.
c Iuo par. 10. cap 173. decret.
d Anſ. lib. 11 c. 50.
e Tarrac. lib. 2. c. 254.
f c. 16. e. q. ſi quis.
g Iuo par. 9. c. 31. decr.

h 27. q. 2. c. 2. ſufficiat.
i Iuo lib. 6. tit. 8. c. 6. Panorm. & par. 8. c. 17. decr. & epiſtul. 130. & 143. & 241.
k Caſ. lib. 10. c. 27.
l Anſel. lib. 10. c. 30. in Rom.
m c. 25. e q. ſcripſit.
a Anſ. lib. 10. c 21.
b Burc. libr 9. c. 49.
c Iuo li. 6. tit. 5. c. 3. Panor. & par. 8. c. 128. decret.
d Caſ. lib. 10. c. 99.

huius capitis, Nam licet ſit ſcriptum &c. habere hanc inſcriptionem, Nicolaus ad Lotharium. Apud Burchardum *f* quoq. licet ſub eadem inſcriptione aliis verbis cõiungũtur hæc, quæ ſunt longe a ſuperioribus diuiſa. B. Ita eſt, vt dicis. namq. apud Gratianum ex epiſtula ad Carolum Regem, cuius initium, Num quam, vel Nil æque, ſumitur prior pars eius capitis: poſterior vero ex epiſtula ad Lotarium Regem, Audito, quæ in hiſtoria Reginonis etiã relata eſt. Et ſi quis attente verba conſideret, videbit in priori parte Lotarii fieri mentionem? & in poſteriori ad eundem verba illa dirigi, mutuam ſeparationem veſtram prohibemus. Initio pro Theberga, Theuperga ſcribendum: & pro illis, ſe regia dignitate &c. illic eſt, regia ſe velle exui dignitate, ſeu copula: & pro eſſe contentum, ſcribendum, fore contentam: & pro elegerit, elegiſſet. (5) A. Capitis tertij, cuius initium, Vbi non eſt, inſcriptionem non aliam inueni, quam hanc, Nicolaus Papa, apud Iuonem, *g* & Gratianum: *h* & Bernardum Papienſem, *i* & Raimundum. Fontem tu nobis oſtendes. B. Nili fontib. obſcurior eſt. (6) A. Sequitur caput quartum Noſtrates tam mares, *k* quod eſt ex capite ſumptum tertio ad conſulta Bulgaror. quod Iuoni, *l* & Gratiano haud fuit ignotum. Idemq. eſt in libro Cæſaraug. *m* Plura autem ſunt in dicto capite tertio, quam in aliis collectionib. (7) Ex eiſdem reſponſis ad conſulta Bulgarorum cap. xcvi. eſt caput vi. cuius initium, Quidquid mulier, vt etiam Gratianus, *n* & Iuo *o* notant: ſed plenius in archetypo ſcriptum eſt, ſic enim illic eſt. Quidquid mulier tua contra te cogitauerit, aut fecerit, vel ſi te accuſauerit &c. & in fine deſiderantur hæc. Quæ eſt Apoſtolo præcipiente, *a* ſicut a Chriſto eccleſia diligenda &c. (8) Caput ix. Nec vxorem ducere, *b* ex eiſdẽ reſpõſis eſt cap. xliix. ſic etiã Iuo, *c* & Gratian. & liber Cæſaraugu. *d* inſcripſerũt. ſcriptũ autem illic eſt, nullatenus arbitramur, pro vllo modo arbitror (9) Redeo nunc ad caput v. cuius initium, Lotarius Rex: id caput hanc inſcriptionem habet apud Gratianum: *e* Nicolaus Radualdo Portuenſi, & Ioanni Sicolienſi Epiſcopis. Phicolenſi pro Sicolienſi eſt apud Iuonem: *f* Ficulenſi, in veteri Gratiani libro. Quid tu

e Iuo c. 9. e. tit. 5. pan. & c. 188. e. par. 8. d. c.
f Burc. d. lib. 9. c. 52.
g Iuo li. 6. tit. 11. c 3. Panor.
h 30. q. 2. c. vn.
i c. 4. de deſpo. impu. in 1. coll. c 2 e ti. apud Greg. IX.
k 30. q. 5. c. 3. noſtrates.
l Iuo li. 6. tit. 1. c. 9. Panor. & par. 8. c. 6. decr.
m Caſ. lib. 10. c. 7.
n 32. q 5. c. 22. quidquid.
o Iuo par. 8. c. 218. decret.

a Eph. 5.
b 33. q. 4 c. 11. nec vxorem.
c Iuo li. 6. tit. 1. c. 3. Panor. & par. 8. c. 47. decret.
d Caſ. lib. 10. c. 26.
e 31. q. 2. c vlt.
f Iuo par. 8. c. 534. decret.

auxilij adfers? B. Pro Ioanni ſcribi poſſe Haganoni, ex Reginonis Chronicis, Sic enim illic eſt. Anno Dominicæ Incarn. DCCCLXV. miſſi ſunt Hagano, & Rodoaldus Apoſtolicæ ſedis legati in Galliam &c. Quod vero dicitur, Lotarius Rex in commonitorio profitetur, mendoſum eſſe putatur. namque illud commonitorium non Regis fuit, ſed Pontificis ad Regem. Itaque ſelecti viri putant, ex inſcriptione decidiſſe eam vocem, & poſt vocem. Epiſcopis, ſcribendum, in commonitorio. & mox. Lotarius Rex profitetur. A. Eccleſiæ nomen mendoſum videtur, & cetera incerta ſunt. (10) Caput VII. cuius initium, Hi, qui matrimonium, *g* ita inſcripſit Gratianus, Nicolaus ad Carolum Maguntien. Epiſcopum. Mogun, pro Maguntien. eſt apud Burchardum. *h* Magontienſem, apud Iuonem in Panormia: Maguntien. in excerptionibus. *i* Magnonenſem eſt in libro Tarraconenſi. *k* At in Cæſarauguſtano, *l* & apud Anſel. *m* Nicolai tantum nomen. apud Cochlæum eſt, Carolo Maguntinenſi Archiepiſcopo. Fons eſt, Interpres Iulij Pauli libro ſecundo ſentẽtiarum titulo XIX. Eſt autem ſcribendum, Si qui, non Hi qui. (11) Caput VIII. cuius initium, Inter hæc, hanc habet apud Gratian. inſcriptionem, Nicolaus Aluino Archiepiſcopo. eadem eſt apud Iuonem in vtraque collectione. ſed alia quoque in Excerptionibus *a* eſt. Nicolaus Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis. De his inſcriptionibus dictum eſt: & quædam capita in Vormacienſi concilio inuenta ſunt. B. Ita eſt, vt dicis. Huius tamen capitis ſententia illic non eſt. A. Eſt igitur in incertis numerandum. B. Ita plane exiſtimo. (12) A. De duobus reliquis titulis alio die agemus.

g *32. q. 7. c. 25. hi, qui.*
h *Burc. lib. 9. c. 28.*
i *Iuo lib. 6. tit. 6. c. 8. Panorm. & par. 8. cap. 166. decr.*
k *Tarr. lib. 1. c. 233.*
l *Caſ. lib 10. c. 75.*
m *Anſ. lib. 10. c. 25.*
33. q. 2. c. 6. inter hæc.
Iuo lib. 7. tit. 2. cap. 1 pan. & par. 8. cap. 333. decr.
a *Idem d. par. 8. c. 324.*

(1) GRATIANI *verba ſunt in Romano libro ante cap. 17. De viro nefando. 12. q. 2. Nicolaus Papa definit ſcribens Frontario Archiepiſcopo Burdegalenſi. In notis eſt. Caput hoc alibi non eſt inuentum, quam in collectione canonum incerti auctoris.*

(2) *Quod attinet ad cap. 3. De his vero. 26. q. 7. eius inſcriptio eſt in eod. libro. Item Nicolaus Papa. In marg. eſt. ad vocem egerunt, al. gerunt, aliquot manuſc. & ad vocem religionis, al. regionis, aliquot manuſc.*

(3) *Hæc etiam inſcriptio eſt in eodem libro cap.5. Interfectores.33. q.2. Vnde Nicolaus Papa ſcribit Rodulpho Bituricenſi Archiepiſcopo. In marg.eſt. Sent.4.diſt.38. Iuo p.8.c.125. Pann.l.7.c.15. Ad verba Leonis Papæ* XXV. *regula, additur, infra eadem in adoleſcentia. Sent.ibid. Et in notis.* XXV.) *Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta, ſeu regulas Leonis. Capitis* 14. *In adoleſcentia. e.q. inſcriptio eſt. Item Leo papa ad Ruſticum epiſtola* 90. *al.*92. *c.*11. *Et capitis* 15. *Latorem.e.q. hæc inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa Rhatoldo Epiſcopo ſanctæ eccleſiæ Argentoratenſis. In marg. hæc ſunt. al. Rodulpho. Polyc. l.6. tit.10. Anſelm. l.11.c.52. Burchard. l.6.c.46. Iuo p.10.c.137. Et verſ. Si autem. Vide Rhenatum ad finem Tertulliani operum. Ad vocem conuerſionem, additur. al. conuerſationem. In notis eſt. Pœnitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in concilio Vuormacienſi c.*30. *Capitis* 16. *Si quis cum duab. e.q. pro inſcriptione eſt vox Item. Et in margine. al. Idem. Et, In concilio Vuormacienſi c.*33. *idem habetur. Et in notis. Iuo citat hoc, quemadmodum & ſequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiſcopum, & eius ſuffraganeos. Idem vero habetur in concilio Vuormacienſi c.*33. *niſi, quod pro illis verbis, lapſa, vt fornicationis non perducatur ad chaos in eo legitur, lapſa fornicationis, liceat.*

(4) *Ante caput ſecundum, Sufficiat.*27. *q.*2. *in eodem libro hæc verba ſunt. Item Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum c.*3. *In marg.eſt. Sent. ibidem. (hoc eſt, Sent.*4. *diſt.*27.) *Et in notis. Emendatum eſt caput hoc ex ipſis Nicolai reſponſis.*

(5) *Eadem quæſtione cap.*26. *Romanis, Scripſit nobis Thietberga. in eodem libro inſcriptio eſt. Item Nicolaus Papa Carolo Regi. In marg. eſt. Sent. ibidem. (hoc eſt, Sent.*4. *diſt.*27.) *Anſ.l.*10.*c.*21. *Burch.l.*9.*c.*49. *Iuo p.*8. *c.*128. *&* 188. *Pann. l.*6. *c.*77. *Et in notis. Scripſit] Vſque ad verſ. (ſcribe verb.) elegerit, ſunt ex epiſtola Nicolai primi Carolo Regi ſcripta: cuius initium eſt, Numquam dolorem. & extat in codice monaſterij Dominicanorum. Nam licet) Hæc vſque ad finem ſunt ex epiſtola eiuſdem Nicolai ſcripta Lothario, cuius initium eſt, Audito reuertente miſſo noſtro, & extat in eodem codice. Ante verſ. Nam licet ſit, additur. Et in altera epiſtola ad Lotharium Regem.*

(6) *Gratianus ante verba cap.vn.*30.*q.*2. *his verbis vtitur, Teſtatur*

hoc idem Nicolaus Papa dicens. Vbi non eſt &c. In notis eſt. Vtraque) Sic eſt emendatum ex pleriſque vetuſtis, cum antea legeretur, alterutra.vtriuſq.enim cõſenſus neceſſarius eſt. Et poſtea. In Decretalibus tit. de deſponſatione impub. c. 2. habetur initium huius capitis: & adiiciuntur alia ex eo Nicolai reſcripto. Conſentiat] In vulgatis codicibus ſequitur, nec eſt coniugium, niſi ſit conſenſus vtriuſque: quæ verba abſunt a pleriſque manuſcriptis. In marg. eſt. Extra de deſpon. impub. c. 2. Pann. l. 6. c. 122. Capitis 2. Vbi non eſt. de deſpon. impub. inſcriptio eſt. Nicolaus Papa. In marg. eſt. Cap 4. eo. tit. in 1. *compil. Pannormia lib.* 6. *tit.* 11. *c.* 3. *ſiue c.* 122. *Gratianus* 30. *q.* 2. *c. vbi non eſt.*

(7) *Inſcriptio capitis tertij, Noſtrates.* 30. *q.* 5. *in libro Romano hæc eſt. Item Nicolaus ad conſulta Bulgarorum c.* 3. *In marg. eſt. Iuo par.* 8. *c.* 6. *Pann. l.* 6. *c.* 9.

(8) *Capitis* 22. *Quidquid.* 32. *q.* 5. *in eodem libro inſcriptio eſt. Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum c.* 96. *In marg. eſt. Iuo par.* 8. *c.* 228. *Et in notis. Quæ eſt] Hæc vſque ad finem addita ſunt ex ipſis reſponſionib. In marg. eſt. Eph.* 5.

(9) *Hæc etiam eſt in eodem libro inſcriptio cap.* 11. *Nec vxorem.* 33. *quæſt.* 4. *Item Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum c.* 48. *Et in margin. eſt. Sent. ibidem (hoc eſt, Sent.* 4. *diſt.* 32.*) Iuo p.* 8. *cap.* 47. *Pann. l.* 6. *c.* 3.

(10) *Extremi capitis* 31. *q.* 2. *in eodem libro inſcriptio eſt hæc. Item Nicolaus Radoaldo Portuenſi, & Ioanni Ficolenſi Epiſcopis. Lotharius Rex (in commonitorio) profitetur &c. In marg. eſt. Iuo p.* 8. *c.* 334. *Et in notis. In commonitorio] Hæc verba videtur accipienda quaſi pro titulo, & ſeiuncta a ceteris: vt indicetur caput hoc ſumptum eſſe ex commonitorio, quod Nicolaus legatis ſuis Rodoaldo Portuenſi, & Ioanni Ficolenſi Epiſcopis dederit. Nam totius capituli verba ſunt ipſius Nicolai legatos monentis, quomodo ſe in ea cauſa gerere debeant. Datum vero ab eo fuiſſe commonitorium his ipſis legatis Nicolaus in epiſtola ad epiſcopos in Conuicinum congregatos in appendice bibliothecæ SS. patrum teſtatur his verbis. Porro quid de Lotharij &c. Cum nec etiam] Hæc verba non ſunt hoc loco apud Iuonem: ſed paulo ſuperius poſt illa verba admiſiſſe ſe dicit, multa interiiciuntur, in quibus & hæc continentur, licet alio ordine. Sed ob gloſſam non eſt mutatum.*

(11) *Ante cap.25. Hi qui.32.q.7. in eodem libro hac verba ſunt. Item Nicolaus ad Carolum Moguntinenſem Epiſcopum. In marg. eſt.L.2.ſent. Paulli tit.19. in interpretatione legis 4. in Co. Theod. Sent.4.diſt.34. An.l.10.c.27. Burc.l.9.c.28. Pol.l.6.tit.4. Iuo par. 8.c.166. Pan.l.6.c.93. Inſcriptio cap.26. Neque furioſus. e.q.eſt. Item Fabianus Papa. In marg.eſt. Paullus. ibidem. Sent.ibid. Polyc. ibdem (ſcribe, ibidem) Anſelm.l.10.c.28. Burc.l.9.c.30. Iuo par.8. c.168. Panh.l.6.c.92.*

(12) *In eodem libro inſcriptio cap.6. Inter hæc.33.q.2. hac eſt. Hinc idem Nicolaus ſcribit Albino Archiepiſcopo. In marg. hac ſunt. Sent. ibidem (hoc eſt, ſent.4.diſt.38.) Polyc.l.6.tit.10. Iuo p.8.c.124. & 333. Pann.l.7.c.14. (Vid dial.17. add.3. huius libri.)*

DE EADEM RE.

Dialogus XIX.

A. VT ſuaue eſt nauigantibus, poſt varias multorum dierum agitationes, e longinquo portum videre, aut patriæ ſuæ mœnia, atq. turres adgnoſcere: ſic mihi videor non iniocunde portum videre poſt noſtræ peregrinationis curſum, atque ſermonum, quibus de Nicolai incertis capitibus egimus; cum hodie vndecim capitibus diſcuſſis, quæ reliqua ſunt, finem facere licebit. Namque titulus XIX. de impedimentis matrimonij ſex habet cap. XX. titulus de bellis quinq. primum igitur caput prioris tituli, cuius principium eſt, Noſſe deſideras, *a* ita inſcribitur apud Gratian. Nicolaus Salonitano Epiſcopo: Salomonitano, apud Iuonem *b* in Panormia edita, Salemonio, in veteri, & in Excerptionib. Saleminio eſt in libro Cæſaraug. *c* Nicolaus ad Salemoniam, in Tarraconenſi. *d* (1) Sed & fortaſſe verior eſt inſcriptio capitis quarti Sciſcitatur, *e* Salomoni Conſtantienſi Epiſcopo; quæ tam apud Gratianum, quam apud Iuonem *f* in vtraq. collectione, & in libro Cæſaraug. *g* exſtat. quamuis in Tarraconenſi *h* vox Conſtantienſi deſideretur.

a 30.q.1.c.3. *noſſe.*
b *Iuo li.6.tit.11.c.5. Panor. & par.1.c.136.dec.*
c *Caſ.lib.10.c.71.*
d *Tarrac.li.6.c.132.*
e 30.q.4.c.1.
f *Iuo lib.7.tit.9.c.1.Panor. & par.1.c.137. & par 9.c.35.decr.*
g *Caſ. lib.10.c.131.*
h *Tarrac.li 6.c.268.*

deſideretur. B. Non diſplicet coniectura. Sed vtrumque caput incertum eſt etiam ſelectis viris. (2) A. Capitis ſecundi, cuius initium, De his, qui filiaſtros; *i* inſcriptio apud Gratianum eſt, Nicolaus Papa Rodulpho Bituricenſi Epiſcopo, & apud Iuonem *k* non diſſimilis eſt. Archiepiſcopo, pro Epiſcopo, eſt in Cæſarauguſt. *l* & apud Cochlæum. B. Hoc etiam caput in incertis numeratur. (3) A. Quod ſequitur, Ita diligere debet, *m* exſtat in reſponſis ad conſulta Bulgarorum capite ſecundo; idque etiam adfirmant Iuo, *a* & Anſelmus, *b* & Gratianus, & Cæſaraug. liber, *c* licet in numero capitis errent. Sed in verbis referēdis multum ſibi ſumunt, cum alia omittunt, alia adſcribunt, alia breuius dicunt. Nos id tantum dicamus quod pro illis eſt: Item. Eſt inter fratres, & filios ſpirituales gratuita, & ſancta communio &c. Nulla vero inter eos, & filios eorum conſanguinitas eſt. quoniam ſpiritus ea, quæ ſanguinis ſunt, neſcit. Caro enim, ſecundum Apoſtolum, *d* concupiſcit aduerſus ſpiritum: hæc enim inuicem aduerſantur. Eſt tamen alia inter eos gratuita, & ſancta communio, &c. Ex his verbis apparet, non recte, inter fratres, apud Gratianum ſcribi; ſed, inter patres, eſſe ſcribendum; vt etiam Iuo habet, & liber Cæſaraug. (4) Nunc ad quintum caput veniamus, cuius initium eſt, Si quis cum matre; *e* quod Nicolao adſcribitur ab Iuone, *f* & Gratiano. ſed Gratianus non adiecit ex qua epiſtula, Iuo addit ex epiſtula miſſa Carolo Archiepiſcopo, & eius ſuffraganeis. Hodie exſtat in concilio Vormacienſi cap. XXXIV. quod recte in margine Iuonis eſt adſcriptum. Eſt autem in eo concilio, & apud Iuonem ſcriptum: Si quis cum commatre ſpirituali fuerit fornicatus, vſque ad dignam pænitentiam, anathematis percutiatur ictib. (5) Capitis ſexti, cuius initium, De conſanguinitate; *g* inſcriptio eſt apud Gratianum hæc: Nicolaus Papa Amalphitanæ eccleſiæ ſuffraganeis. Sed verius eſt ſcribendum eſſe: Nicolaus ſecundus in concilio Romano CXIII. Epiſcoporum. (6) Extremi tituli de bellis caput primum, Monomachiā, *h* Gratianus inſcripſit, Ex decretis Nicolai Papæ. Iuo *i* quoque in Excerptionib. & in epiſtulis ſolum

i 30. q. 1. c. 6. *de his.*
k *Iuo lib. 6. tit. 11. c. 7. Panorm. & par. 1. c. 304. decr.*
l *Cæſ. lib. 10. c. 135.*
m 30. q. 3. c. 1. *ita.*
a *Iuo li 6. tit. 11. c 4. Pan. & par. 8. c 135. & par 9 c 34. decr.*
b *Anſ lib. 10. c. 72. in addit.*
c *Cæſ. lib. 10. c. 130.*
d *Gal. 5. a.*
e 33. q. 2. c. 17. *ſi quis.*
f *Iuo lib. 7. tit. 9. c 2. Pan. & par. 1. c. 138. & par. 9. c. 36. decr.*
g 35. q. 2. & 3. c. 17. *de conſanguinitate.*
h 2. q. 5. c 22. *monomachiā.*
i *Iuo par. 8. c. 187. decret. & epi. 68. vel 91. ad Cenomanen. Epiſc. & epiſt. 200. vel 74 ad Gulliel. militem.*

Nicolai nomen adſcripſit. Burchardus *k* videtur ad epiſtulam ad Carolum Regem referre. Tu nobis certiora oſtendes. B. In epiſtula ad Carolum Regem, cuius initium, Nil æque, ſiue Numquam æque, verba eius capitis ſunt: quæ ita ſcripta leguntur. Monomachiam vero in lege aſſumi, nuſquam præceptum fuiſſe reperimus. quia licet quoſdam iniiſſe legerimus &c. (7) A. Caput ſecundum, cuius initium eſt, Quin etiam præfato, *a* pars eſt capitis Auctoritatem, de quo diximus, *b* cum de titulo IV. ageremus. (8) Tertium caput, Omnium veſtrum, *c* hanc habet apud Gratian. inſcriptionem, Nicolaus exercitui Francorum. Apud Iuonem *d* in Excerptionibus Leoni quarto in epiſt. miſſa exercitui Francorum adſcribitur; ex qua aliud caput eſt apud Gratianum. *e* In Panormia Iuonis *f* Alexandro ſecundo videtur adſcriptum. Illud quidem certe conſtat, melius, & plenius apud Iuonem in vtraq. eſſe collectione, quam apud Gratianum; niſi tibi aliud videatur. B. Hoc ipſum probo, nihilque habeo, quod his addam. (9) A. Veniamus igitur ad quartũ caput, Si nulla vrget neceſſitas, *g* quod eſſe ex reſponſis ad conſulta Bulgaror. cap. XLVI. Iuo, *h* & Gratianus ſcribunt. quod mendoſum eſt in libro Cæſaraug. *i* Si quis integrum caput legerit, alia videbit a Nicolao dicta non contemnenda. (10) Extremum caput, cuius initium eſt, Illi, qui pregrinos, *k* ita inſcribunt Iuo, *l* & Gratianus, Nicolaus omnibus Epiſcopis. Tuam de hoc capite ſententiam expecto. B. In incertis collocandum eſſe cenſeo. (11) A. Nos noſtrum penſum abſoluimus. Veſtrum eſt, vt de aliis incertis capitib. Nicolai a Cochlæo prætermiſſis dicatis. B. Non multa ſunt ab eo prætermiſſa. Initio quod a Gratiano dicitur diſtin. XXIII. *m* Item ex ſexta ſynodo. Vnde Nicolaus Papa: mendoſum eſt, ac melius Iuo in Pannormia *n* nihil de ſexta ſynodo ſcripſit. Sed vt ex Iuonis, & Gratiani verbis relatis conſtat, a Nicolao minore ſynodus ea habita eſt Romæ anno Chriſti MLIX. in qua fuerunt Epiſcopi LXXXVI. Fit etiam in ea mentio Henrici Imp. & Stephani Pontificis, quæ a primo Nicolao aliena ſunt. Recte igitur Demochares Nicolao minori

k *Burch. lib 9. c. 51.*
a *15. q. 6. c. 2.*
b *Dial. 13.*
c *23 q. 5. c. 46. omnium.*
d *Iuo par 10. c. 87. decret.*
e *23. q. 8. c. 9. omni.*
f *Iuo li. 8 tit. 4. c. 16. Panor.*
g *d. q. 8. c. 15. ſi nulla.*
h *Iuo li. 8. tit. 4. c. 23. Panor. & par. 10. c. 93. decr.*
i *Cæſ. lib. 7. c. 11.*
k *24. q. 3. c. 25. illi, qui.*
l *Iuo li 5. tit. 3. c. vlt. Panor.*
m *Diſt. 23. c. 1.*
n *Iuo lib. 3. tit. 2. c. 1. Panor.*

adſcripſit id caput, & Cochlæus omiſit id in Nicolai primi capitib. (12) De alio capite omiſſo diſtin. XXVII. *a* a te dictum eſt. *b* Tertium caput eſt diſtinctione XXXIII. cuius initiũ, Clerici qui; *c* id in incertis numerãt ſelecti viri. Quarti capitis mẽtio a te facta eſt *d* cuius initiũ eſt, De his clericis. *e* (13) De quinti capitis inſcriptione hodie actum eſt, licet cum aliqua varietate ſcripta ſit apud Gratian. cauſſa XV. quæſtione quinta extrema, *f* Nicolaus Soloni Conſtantienſi Epiſcopo Apud Iuonem *g* eſt Salomoni, pro Soloni, tam in Excerptionibus quam in epiſtula ad Hildebertum Cenomanen. Epiſcopũ. Sine inſcriptione eſt in libro Cæſaraguſt. *h* (14) Sextum caput *i* falſo Nicolao primo adſcribitur. eſt enim Nicolai ſecundi in concilio Romano, quod exſtat CXIII. Epiſcoporum. Hæc etiam verba Alexandri ſecundi eſſe dicuntur apud Gratianum, *k* & in libro Cæſaraug. *l* (15) Caput VII. nomen Nicolai habet apud eundem Gratianum. *m* Ex concilio Arauſico eſt apud Anſelmũ, *n* quod illic non inueni. Incertum igitur relinquatur. (16) Duo his capita *o* addimus, quæ in magna epiſtula ad Michaelem Imp. de qua ſæpius dictum eſt, inueniũtur. Sed eorum alterum adſcribunt Gratianus, & Iuo *p* Nicolao ad clerum CP. alterũ ſolũ habet Nicolai nomen apud Gratianum; recte Demochares notat in poſterioris margine, vnde id ſumptum ſit. A. Magna pars exſtat in concilio Epheſino. B. Ita eſt, vt dicis. (17) Ad extremum duo etiam capita videntur eſſe omiſſa, quæ Gratianus poſuit cauſſa XXXV. quæſtione IX. *a* quorum alterum incipit, Apoſtolicæ cedis, idque Gregorio inſcriptum eſt: alterius initium eſt, Sententiam Romanæ ſedis; quod recte Demochares ait eſſe ſumptum ex epiſtula ad Michaelem Imp. quod etiam apud Iuonem, *b* & Anſelmum *c* notatur. Illud non Gregorij eſt, ſed Nicolai in epiſtula ad omnes Epiſcopos in Ludouici regno exiſtentes, cuius initium, Gaudemus, & in epiſt. ad Ludouicum Regem, cuius initium eſt, Epiſtulam Serenitatis veſtræ. Ex quibus pro illis verbis, tanta patientia, & maturitate decoquitur, ſcribendum eſt: tanta ſapientiæ maturitate decoquitur. & pro illis, vt nec.

a *Diſt. 27. c. 7. nam ſi.*
b *Dial. 17. li. 2.*
c *Diſt 33. c. 4. clerici.*
d *e. dial. 17.*
e *Diſt. 50. c. 6. de his.*
f *15. q 5. c vlt.*
g *Iuo par. 6 c. 122. decr. & in epiſt. 201. ſiue 77.*
h *Caſ lib 15. c. 36.*
i *16 q. 2. c. 3. præcipimus.*
k *Diſt. 32. c. 6. præter. in fine.*
l *Caſ. lib. 8. c. 44.*
m *16. q. 5. c. 1.*
n *Anſ. lib. 5. ca. 9. in Rom.*
o *24. q. 1. c. 36. aperte. & c. 37. miramur.*
p *Iuo lib. 5. tit. 5 c. 12. Panor. & par. 14. c. 59. decr.*

a *35. q. 9. c. 4. Apoſtolica & c. 6. ſententiam.*
b *Iuo li. 5. c 19. decr.*
c *Anſ. lib. 1. c. 72.*

immutari; ſcribendum: vt retractatione non egeat, nec immutari. (18) Hæc ſola ſunt a nobis inuenta, quæ dedita fortaſſe opera, aut vt fit, humana neglegentia prætermiſſa ſunt. A. Gratum mihi fuit, quod dixiſti. Alio die de non editis Hiſpaniæ conciliis agemus.

(1) GRATIANI *verba ſunt in editione Gregoriana, ante cap. 3. Noſſe deſideras.30. q.1. E contra vero ſcribit Nicolaus Salonitano Epiſcopo dicens. Et in marg. eſt. al. Salamonio. Sent. 4. diſtin. 42. Iuo p.1. c.136. Pan.lib.6.c.124. Diſt.28. Si quis docuerit. & diſ. 31. quicumque.*

(2) *Eadem cauſſa queſt.4. ante cap.1. hæc verba ſunt in eod. libro. Vnde Nicolaus Papa ſcribit Conſtantienſi Epiſcopo Salomoni. Sciſcitatur a nobis. &c. In marg. eſt. Sent. ibidem (hoc eſt, Sent. 4. diſt. 42.) Iuo p.1. c.137. & p.9. c.35. Pann. l.7.c.63.*

(3) *Quod attinet ad cap.6. De his, qui.30. q.1. in libro Romano ita inſcribitur. Item Nicolaus Papa Rodulpho Bituricenſi Epiſcopo. In marg. eſt. Iuo p.1. c.304. Pann. l6. c.126.*

(4) *Caput primum 30. q.3. in eod. lib. ita inſcriptum eſt. Nicolaus Papa reſpondens ad conſulta Bulgarorum c.2. teſtatur ita dicens. Ita diligere debet &c. In marg. hæc ſunt. Sent.4. diſt.42. Iuo p.2. c.135. & par.9. c.34. Pann l.6. c.123. Iuo ſerm.1. de rebus eccleſiaſticis.*

(5) *Hæc eſt in eodem libro inſcriptio cap. 17. Si quis cum matre.33. q.2. ITEM. Et in marg. eſt. al. Idem. In eodem concilio (Vuormacienſi) c.34. Iuo par.1. c.138. & part.9. c.36. Pann. l.7. c.64. In notis eſt. Cum matre] Sic in Pannormia, & apud Iuonem par.9. c.36. ſed apud eundem par. 1. c.138. legitur. Si quis cum commatre. ſicut etiam in concilio Vuormacienſi. Quos enim] Hæc non ſunt in Vuormacien, neque apud Iuonem, ſed fere eadem in Pannormia.*

(6) *Ante cap.17. De conſanguinitate. 35. q.2. & 3. in eodem libro hæc verba ſunt. Item Nicolaus Papa II. Amalphitanæ eccleſiæ ſuffraganeis. In marg. eſt. Habetur in ſynodo Epiſcopor. 113. in baſilica Conſtantiniana c.11. & 12. Sent. ibidem (hoc eſt, Sent.4. diſt.40.)*

(7) *Inſcriptio capitis 22. Monomachiam.2. q.5. in eodem libro hæc eſt. Item ex decretis Nicolai Papæ. In marg. hæc ſunt. Burc. l.9. c.51. Iuo p.8. c.187. Ad illa verba in lege non aſſumimus, additur in legem aſſumi nuſquam præceptum reperimus. orig. In notis eſt.*

Epiſtola ſcripta Carolo Regi patruo Lotharij (ex qua caput hoc eſt acceptum) extat Romæ in codice ſæpe citato monaſterij Dominicanorũ In qua inter alia refertur, Lotharium, cum ſcire vellet an Theuperga, ſiue Thietberga (vt vocat Rhegino) ipſius vxor adulterium patraſſet, voluiſſe duos homines monomachiam committere: ita vt ſi ille, qui partes Theupergæ tueretur caderet, ipſa plane adulterij conuicta cenſeretur. Hocque valde reprehendit Nicolaus, docens hanc non eſſe legitimam rationem probandi crimina (quamuis in Longobardicis conſtitutionibus. & in Capitularibus habeatur) ſed potius nihil aliud eſſe, quam Deum tentare. Addit vero de negatam fuiſſe a Lothario Theupergæ iuſtam purgationem his verbis, Sed de adulterio illa coram miſſi noſtri præſentia purgare ſe voluit: ſed ipſe non annuit. Totam hanc hiſtoriam deſcribit Rhegino lib. 2. Chronicor. ex his vero oſtenditur rubricam huius capitis apud Gratianum nimis eſſe generalem: quippe cum Nicolaus hoc tantum velit domonſtrare, non eſſe vtendum monomachia ad purgationem.

(8) *De inſcriptione capitis* 2. *Auctoritatẽ*. 15. *q*. 6. *ſcriptum eſt dial.* 13. *addit*. 7. *huius libri.*

(9) *Capitis* 46. *Omnium*. 23. *q*. 5, *in eod. libro inſcriptio eſt. Item Nicolaus exercitui Francorum. In notis additur. Iuo parte* 10. *c*. 87. *verſ. omnium veſtrum. hoc idem citat ex epiſtola Leonis quarti ad exercitum Francorum, vbi etiam aſſert id, quod infra ead. q*. 8. *c. omni timore. ex eodem Leone refertur. In marg. eſt. Iuo par.* 10. *c*. 87. *Pann. l*. 8. *c*. 30. *Capitis* 9. *Omni timore*. 23. *q*. 8 *inſcriptio eſt. Idem (hoc eſt, Leo quartus) exercitui Francorum. In marg. eſt. Pann. l*. 8. *c*. 30. (*addi debuit, Iuo p*. 10. *c*. 87.)

(10) *Eadem quæſt*. 8. *cap*. 15. *Si nulla. in eod. libro inſcriptio eſt hæc. Item Nicolaus Papa ad conſulta Bulgarorum c*. 46.

(11) *Ante caput* 25. *Illi, qui*. 24. *q*. 3. *hæc in eod. libro verba ſunt Item Nicolaus Papa omnib. Epiſcopis. In marg. eſt. Pann. l*. 5. *c*. 114.

(12) *Gratiani verba ſunt ante caput* 1. *diſt*. 23. *in eod. libro. Vnde Nicolaus Papa* 11. *in conc. Lateranenſi. In marg. eſt. Pann. l*. 3. *c*. 1. *In notis. Huius decreti integrum exemplũ eſt in vetuſtiſſimo libro Abbatiæ monaſterij Farfenſis litteris Longobardicis ante annos pæne quingentos ſcripto, & alibi.* (*Vid. li*. 1. *dial* 9. *add*. 7.)

(13) *De inſcriptione capitis*. 7. *Nam ſi. diſt*. 27. *ſcriptum eſt dial.* 17. *addit*. 3. *huius libri. Et de inſcriptione cap*. 6. *De his. diſt*. 50. *in*

eod dialo. 17. addit. 2.

(14.) *Poſterioris capitis, cuius initium eſt, Presbyter. 15. q. 5. in eod. libro inſcriptio eſt. Item Nicolaus Salomoni Conſtantienſi Epiſcopo. In marg. eſt. Iuo p. 6. c. 122.*

(15.) *Inſcriptio capitis tertij, Præcipimus. 16. q. 2. in eod. libro hæc eſt Item Nicolaus Papa II. Epiſt: vnica c. 5. & in marg. eſt diſt. 32. præter hoc. par. deinde.*

(16) *Eiuſdem cauſſæ quæſt. 5. caput 1. hanc habet inſcriptionem in eodem libro. Vnde Nicolaus Papa ait. Si quis Epiſcopor. &c. In marg. eſt. Anſ. l. 5. c. 9. Et in notis. Anſelmus citat ex Arauſico, in cuius 10. capite fere idem legitur.*

(17) *Capitis 36. Aperte. 24. q. 1. in eod. libro hæc inſcriptio eſt. Itē (Nicolaus vel Cæleſtinus Papa ad clerū Conſtantinopolitanū. In marg. eſt. Nicolaus ibidem (eſt, epiſt. 7. Michaeli Auguſto) ex eod. Cæleſtino ad Clerum Conſtantinop. Et Iuo par. 14. c. 59. Pann. l. 5. c. 135. Et in notis. Hic etiam citatur a Nicolao alia epiſtola eiuſdem Cæleſtini quæ eſt inter acta ipſius concilij Epheſini, Intellexiſtis) Hic incipiunt propria Nicolai verba. Capitis 37. Miramur. e. q. inſcriptio eſt. Idem Nicolaus Papa ibidem paulo inferius. In marg. eſt. in can. Apoſt. 32. al. 34. & in conc. Antioch. c. 7.*

(18) *Hæc etiam eſt in eodem libro inſcriptio cap. 4. Apoſtolicæ. 35. q. 9. Itm eGregorius. In notis eſt. Apud Anſelmum, & Policarpum citatur ex epiſtola Nicolai Papæ ad Regem Carolum. Extat in codice ſæpe memorato monaſterij Dominicanorum in epiſtola Nicolai, quæ inſcribitur ad Ludouicum Regem, & in altera eiuſdem ad Epiſcopos omnes in regno Ludouici, quæ incipit, Gaudemus. In marg. eſt. Deus dedit ibidem (hoc eſt, p. 1.) Polyc. l. 5. tit. 6. Anſ. l 2. c. 69. Inſcriptio cap. 6. Sententiam. e. q. eſt hæc. Itē Nicolaus Papa ad Michaelē Imperatorem in epiſtola ſeptima. In marg. hæc ſunt. Anſ. 2. c. 75. Iuo par. 5. c. 19. Et in notis. Voluerit) Sic etiam in originali impreſſo: ſed Anſelmus, & Iuo habent, renuerit. (Vid. dial. 13. add. 10.)*

DE HISPANIÆ CONCILIIS NON editis, & de alijs veteribus libris.

Dialogus XX.

C. QVÆNAM ſunt ea, quæ dixiſti, nō edita Hiſpaniæ concilia A. Septem Toletana concilia, duo Cæſarauguſtana, duo Barcinonenſia, Emeritenſe, Oſcenſe, Egarenſe, & cum his coniungitur ex Gallia, Narbonenſe. C. Præclara quidem nomina, & noſtris æqualibus, ac præceptoribus inaudita: nec ſat ſcio, an Gratianus his vmquam vſus fuerit, vno excepto Emeritenſe, quo illum mutato nomine inueniri dicebas vſum. Toletana autem, quæ Gratianus ſæpe re- *Dial. 3. li. 1.* fert, concilia, & ex Cæſarauguſtano quædam, omnia fere in editis voluminib. exſtant. A. Qua ratione Emeritenſe vidit, & quædam Toletana non edita: potuit etiam cetera legere. Sed age videamus capita quædam ex his Toletanis accepta. Cauſſa xxvi. quæſtione v. caput illud, cuius initiū Quicumq. ſacerdotum, ex Toletano concilio ſumi Gratia- *26. q. 5. c. 13. quicumque.* nus fatetur. In editis conciliis non inuenies: ſed in his, quæ dixi non edita, inuentum eſt ex duob. capitibus duorum conciliorum ſumptum. Initium enim eius capitis eſt ex concilio Toletano xiii. capite vii. Poſterior pars, cuius initium, Plerique etiam, eſt ex Toletano xvii. capite v. Sed multa in vtroque capite relicta ſunt ſtudioſis viris legenda. Pro illis, cauſſa doloris cuiuſlibet: illic eſt, cauſe cuiuſlibet doloris, vel amaritudinis: pro, altare veſtib. ſacris: eſt altare diuinum veſtib. ſacratis: pro voce accinxerit, eſt, accingi: aut vt in alio libro eſt, accingiſſe: ſed ſcribendum eſt, accinxiſſe. Pro illis & extingui præceperit, plura ſunt: vel extingui præceperit, aut quodcumque lugubritatis in templo Dei induxerit, atq. quod peius eſt. occaſionem nutrierit, vnde templis domini aut officia conſueta deſint, aut obla-

tio ſingularis ſacrificij videatur in aliquo defraudari. Pro illis, loci ſui dignitate &c. illic eſt: ignobilitati perpetuæ mancipatus, iuxta ſuperiorem ſententiam domini, & loci ſui dignitate &c. Pro illis, Plerique etiam ſacerdotum ſauciati &c. multa ſunt alia prætermiſſa. Pro illis, ipſum offertur ſacrificium, mortis incurrat periculum, illic eſt idipſum offertur ſacrificiũ ipſius ſacro ſancti libaminis interuentu, mortis, ac perditionis incurrat periculũ. & quod cũctis datum eſt in ſalutis remediũ, illi hoc peruerſo inſtinctu, quibuſdam eſſe expetunt in interitum. Pro illis, ergaſtulo relegentur, plenius illic eſt, ergaſtulo religati, excepto ſupremo vitæ curriculo, cunctis vitæ ſuæ diebus, ſacræ cõmunionis eis denegetur perceptio. quia Domino ſe crediderunt fraudulento delibaſſe ſtudio. B. Multo meliora sũt hæc, in quib. & exilij, & excommunicationis pœna eſt: quã illa, quæ exilium tantum continebant, (1) A. Ex Toletano

10. q. 3. c. 3. vnio. xvi. capite v. illa ſunt, quæ Gratianus refert poſt aliud Emeritenſis concilij caput. Omittuntur autem multa exordij verba, vt in ſuperiorib. Et in extremo capite poſt verbũ perſoluere, additur: nec populis ſacerdotali iure occurrere, ſed nec reb. &c. & poſt verbum, paruipenderit, hæc adduntur: vt quippiam exinde temerandum crediderit: In fine ſunt hæc verba non ſatis integra poſt verbum, multari: ita nempe. vt poſtquam ab hoc excommunicationis interdicto. ad ordinis ſui ſanctiones, modis omnibus ſtudeat adimplere. B. In libro Mich. Tomaſij legi cuiuſdam docti viri ſcripturam, poſt vocem. interdicto, liber fuerit, ad ordinis ſui remeauerit locum, cunctas huius canonis ſanctio-

Diſtin. 18. c. vlt. nes, modis omnib. &c A. Magna libertate is interpres vtebatur. [2] Ex capite ſeptimo eiuſdem concilij Gratianus sũpſit extremũ caput diſtin. XVIII. quod falſo Contius refert ex Toletano tertio cap. XIIX. Varietas non magna eſt his exceptis. Pro illis verbis, pleniſſime omnia referet &c. illic eſt publice omnia reſerata, de his, quæ eodem anno in concilio acta, vel definita extiterint, pleniſſime notiores efficiãtur. & poſt alia. Quod ſi quiſpiã ea paruipẽdẽda crediderit aut contemnenda delegerit aut contra hæc inobedientia tumidus,

tumidus, ſuſurratione plenus, inuidia incenſus, & lacera-
tione perfunctus nec non potius earundem definitionum
extiterit fautor beneuolus: ſententia excommunicatio-
nis duorum mēſium curriculo perſiſtet vſquequaque mul-
tatus. (3) Hæc ſunt apud Gratianum aperte ex his conciliis *Diſt. 8. c. 7 Fru-ſtra.*
ſumpta. Sed quia incidi in verba quædam Auguſtini apud
Gratian. relata, quæ in Toletano concilio XVII. cap. IV. Cy-
priani eſſe dicuntur, de his videndum cenſeo. Auguſtini
verba ſunt. Fruſtra, inquit, quidam, qui ratione conuincũ-
tur, conſuetudinem nobis obiciunt &c. In eo concilio eſt.
Itemque præcellentiſſimus doctor, & inuictiſſimus martyr
Cyprianus proſequens ait. Fruſtra qui ratione vincuntur,
conſuetudinem nobis opponant &c. Iuo Auguſtino eadem
adſcripſit. Vtrumq. exiſtimo eiſdem fuiſſe verbis vſum, &
Cyprianum, & Auguſtinum, atq. in illo verbo, inquit, ad
Cyprianum reſpexiſſe. Cypriani verba ſunt in epiſtula ad
Iubaianum. Proinde fruſtra quidam, qui ratione vincun-
tur, conſuetudinem nobis opponunt &c. Auguſtini libro
quarto de baptiſmo contra Donatiſtas cap. v. Proinde, in-
quit, fruſtra quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinē *Iuo par. 2. cap.*
nobis obiciunt &c. C. Non igitur ſcribi debuit, Fru- *94. & par. 4.*
ſtra, inquit quidam: ſed, Proinde, inquit, fruſtra quidam: *cap. 235. decr.*
neq. conuincuntur, ſed vincuntur, cur autem obiciunt ha-
bet Auguſtinus, opponunt Cyprianus; A. memoria fortaſ-
ſe lapſus eſt, & ſententiæ eiuſdem verbum protulit. Ideo
retinendum arbitror. (4) De aliis videamus, quæ ex aliis li-
bris non editis ſumpta ſunt. Sed quid illud eſt, quod puer
ad vos attulit? B. Nuntiat veniſſe librarium cum iure Pon-
tificio tamdiu deſiderato Gregorianæ editionis. A. Manum
igitur de tabula, vt aiunt. Velim tamen interea ſcire, quinā
alij libri eſſent reliqui: de illis loquor, de quibus agebamus
nondum in vulgus editis, cum quibus Gratianus conferri
potuit. B. Eos nullo ordine referā, ſed vt vt venerint in buc-
cam. Initium faciam a ſeptimi Gregorij regiſtro, in quo
præter epiſtularum libros x. multa ſunt concilia Romæ ab
eodem Pontifice habita. Succeſſit huic victor tertius, &
poſt eum Vrbanus minor: vtriuſque ſynodos habes. Victo-

ris Beneuentanam, Vrbani Claromontenſem, Melfienſem Placentinam. Item Paſchalis minoris duo Romana concilia. Aliud Innocentij minoris Romanum concilium, & horum trium Pontificum Vrbani, Paſchalis, & Innocentij aliquot epiſtulas. Eugenij tertij Remenſe concilium, falſo Eugenio minori a Colonienſib. inſcriptum. His omnibus antiquius eſt concilium Rauennæ habitum ab Ioanne IX. Pont. Max. Item epiſtulæ aliquot Leonis minoris, & Leonis quarti. Concilia prouincialia Galliæ addere poſſumus Andegauenſe, Troſleianum, Lemouicēſe, Bituricenſe, Tullenſe, Pictauienſe. atque alia huiuſmodi. Vitæ quoque addantur Pontificum Romanorum ad Ioannem XXII. Anaſtaſij bibliothecarij hiſtoria ex Georgio, & Theophane: & interpretatio concilij Nicæni de imaginib. & octaui CP. contra Photium. Fragmenta Hadriani Pontificis ad Carolum Magnum de imaginib, quæ in Suriana editione deſiderātur. Hæc & alia plenius in Romano Gratiani volumine, & in epitome veteris iuris Pontificii tuo cognoſcentur. A. Habes igitur C. quod tantopere expetebas, iuris Pontificii emendationem, non ex ſordidis riuulis, & lacunis, ſed ex ipſis fontibus ſplendidiſſimis quaſi Venerem quandam e mari exorientem, quæ omnium in ſe oculos conuertat: & mirificos amores, & cupiditates eliciat.

(1) ANTE *caput* 13. *Quicumq.* 26. *q.* 5. *in editione Gregoriana hæc verba ſunt. Quorum omnium maleficia nequiſſima Toletanum concilium* 13. *condemnat dicens c.* 7. *Et in notis eſt. Principium huius capituli vſq. ad verſ. Pleriſq. eſt ex* 13. *concilio Toletano. c.* 7. *Reliqua vero ſunt ex* 17. *Toletano c.* 5. *quorum conciliorum duo exemplaria ſunt habita ex Hiſpania: & inde nonnulla hic emendata, & addita.*

(2) *In eodem libro inſcriptio cap.* 3. *Vnio.* 10. *q.* 3. *hæc eſt. Item ex concilio Toletano* 16. *c.* 4. *In notis hæc ſunt. Caput hoc eſt pars quarti canonis concilij* 16. *Toletani, cuius duo exemplaria miſſa ſunt ex Hiſpania: ex quib. nonnulla ſunt in hoc capite emendata, & addita. Habitum vero eſt concilium hoc Aera DCCXXXI. cum illud Emeritenſe habitum fuerit Aera DCCIIII. Mulctari) In concilio ſe-*

quitur, ita nempe, vt poſtquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis ſui remeauerit locum, cunctas huius canonis ſanctiones modis omnibus ſtudeat adimplere.

(3) *Diſtin.* 18. *cap. extremi inſcriptio in eod. libro hac eſt. vnde in concilio Toletano* 16. *c.* 6. *Decernimus &c. In notis eſt. Quatenus*] *In duobus exẽplaribus huius decimi ſexti cõcilij Toletani locus hic ita legitur Quatenus corã eis publice omnia reſerata de his, quæ eodẽ anno in concilio acta, vel definita extiterint, pleniſsime notiores efficiantur.*

(4) *Caput ſeptimum diſtinct.* 8. *in eod. libro ita inſcribitur. Idem* (*Auguſtinus*) *in lib.* 4. *de baptiſmo contra Donatiſtas c.* 5. *Fruſtra, inquit, quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis obiiciunt &c. In marg. eſt. Hic refert B. Auguſtinus verba B. Cypriani in epiſt. ad Iubaia. Iuo p.* 2. *c.* 94. *& par.* 4. *c.* 235. *Et verſ Hoc plane. additur. Hic B. Auguſtinus reſpondet.*

INDEX OMNIVM CAPITVM GRAtiani, quæ in his duobus libris continentur.

DIST.1.*Tit.libri.lib.1.dial.* 1. *Principiū. l.* 1.*d.*& 19
cap.7.ius nat. *l.1.d.*19
cap.vltimum. *l.1.d.*19
*Diſt.*2.*cap.7.quædam. l.1.d.*5
*Diſt.*3. *Principium.* *l.1.d.*5
*cap.*1. *l.1.d.*1
*cap.*2. *l.1.d.*1
*Diſ.*4.*c.*3.*in iſtis.p.leges.l.1.d.*16
cap.4.ſtatuimus. *l.1.d.*16.
cap. 5.*quadrageſ.* *l.1.d.*16
cap. vlt. *l.1.d.*16.
Diſt.5.in principio. *l.1.d.*19
Diſt.6.in fine. *l.1.d.*19
*Diſt.7.cap.*1. *l.1.d.*19
*Diſt.8.cap.*1. *l.1.d.*19
cap.3.mala. *l.2.d.*12
cap.4.veritate. *l.1.d.*19
cap.5.ſi conſuetud. *l.1.d.*19
cap.7.fruſtra. *l.2.d.*20
Diſt.9.cap.5.ego. *l.1.d.*19
cap.6.vt veterum. *l.1.d.*4
cap.9.noli. *l.1.d.*19
*Diſt.*10.*cap.*1.*l.1.d.*19.*l.2.d.*12
cap.3. certum. *l.1.d.*19
cap.5.imperium. *l.2.d.*14
*cap.8. quoniam. l.2.d.*14.
*cap.9. de capitulis.l.1.d.*19 *l.2.d.*10.
cap.10.vides. *l.1.d.*19
*cap.11. quis autem. l.2.d.*19
cap.12. certum. *l.1.d.*19
*cap.vlt.l.1.d.*19.*add.*12. & 16
Diſt.11.cap.2.conſequens. *l.1 d.*20. *l.2.d.*14.
*cap.5.eccleſiaſticar.l.1.d.*20
*cap.6. conſuetudinē.l.1.d.*13
cap.7.in his. *l.1.d.*20
cap.8.catholica. *l.1.d.*20
*cap.10.hoc veſtra. l.1.d.*20
*Diſt.12.c.2.præceptis.l.1.d.*20.
cap.3.ſcit ſancta. *l.1.d.*20 *l.2.d.*12.
cap.5.ridiculum. *l.1.d.*20 *l.2.d.*12.
*cap.8.non conſuetud.l.1.d.*13 *add.*5.
*cap.11. illa autem. l.1.d.*20
cap.12. omnia *l.1.d.*20
Diſt.13.in principio. *l.1.d.*17
Diſt.14. in principio. *l.1.d.*17
*Diſt.15.cap.*1. *l.2.d.*6.
*cap.*2. *l.1.d.5.l.2.d.*6.
cap.3.ſancta.p.itē venerabi-

lis. l.1.d.4
d.cap.3.ſancta.p.in primis. l.1 d.6.
d.cap.3.p.ceterum. l.1.d.20
Diſt.16.initium. l.1.d.6.add.vlt.
cap.1. l.1.d.6 & 20
cap.3.Clementis. l.1.d.6.& 20
cap.4.placuit. l.1.d.6.add.10 & 11.
cap.5.ſextam. l.1.d.7
ca.6.habeo. l.1.d.7.& 8.add.1 & 2.
cap.7.quoniam. l.1.d.1.4.6 7.8.20.
cap.8.ſancta. l.1.d.20.l.2.d.6
cap.9.ſexta. l.1.d.20.& d.3. add.7.
cap.10.prima.p.quinta. l.1.d.3
cap.11.prima.p.vigeſ. l.1.d.3
cap.12.ſeptuaginta. l.1.d.20
cap.13.viginti. l.1.d.20
cap.vlt. l.1.d.20
Diſt.17.cap.6.concilia. l.1.d.8. add.9.
Diſt.18.cap.4.propter. l.1.d.11
cap.7.quoniam. l.1.d.8
cap.15.propter. l.1.d.11
cap.vltimum. l.2.d.20
Diſt.19.cap.1. l.1.d.1.& d.3. add.5.l.2.d.14
cap.5.nulli. l.1.d.20
cap.7.ita domin. l.1.d.6.ad.1
cap.8.ſecũdum in fine. l.1.d.6
cap.9.Anaſtaſius. l.1.d.6
Diſt.20.cap.1. l.1.d.1.3.& 18
cap.2. l.2.d.14
Diſt.21.in principio. l.1.d.15
cap.4.inferior. l.2.d.12
cap.5.nolite. l.2.d.12.
cap.6.deniq. l.2.d.12
cap.7.nunc autem. l.2.d.12
cap.8.ſubmittitur. l.2.d.12
cap.vlt. l.2.d.12
Diſt.22.cap.1. l.1.d.8.add.9. l.2.d.13.
cap.3.CP. l.1.d.9.add.5
cap.6.renouantes. l.1.d.9
cap.vltimum. l.1.d.9.l.2.d.7.
Diſt.23.cap.1. l.1.d.9.l.2.d.19
cap.12.preterea. l.2.d.15
Diſt.24.cap.vlt. l.1.d.10
Diſt.27.cap.1. l.1.d.10
cap.6.quod interrog. l.2.d.17
cap.7.nam ſi. l.2.d.17.& 19
cap.8.presbyteris. l.2.d.5
Diſ.28.c.7.preterea. l.1.d 10.et 15
cap.8.diaconi. l.1.d.10
cap.12.ſi qua. l.1.d.12
cap.14.ſi quis. l.1.d.8
cap.16,presbyterum. l.1.d.8
cap.vlt. l.2.d.17
Diſt.31.c.9.quicumq. p.1 l.1.d.8
cap.11.omnino. l.1.d.8.add.9
cap.17.quoniam. l.1.d.8
cap.vltimum. l.1.d.8
Diſt.32.cap.4.de illo. l.2.d.17
cap.5.nullus. l.2.d.16
cap.6.preter. l.2.d.16.& 19
cap.7.ſi quis. l.1.d.8
cap.10.eos, qui. l.1.d.4
cap.13.placuit. l.1.d.8
Diſ.33.c.3.communiter. l.1.d.13
cap.4.clerici. l.2.d.19
Diſt.34.cap.1. l.2.d.15

cap.4.is,qui. l.1.d.15
cap.11.ſi cuius. l.1.d.10.& 11
cap.12.ſi laici. l.1.d.10
cap.17.ſi ſubdiac. l.1.d.12
cap.18.lector. l.1.d.12
Diſt 37.c.12.de quibuſd. l.2.d.2
Diſt.38.c.13.indignum. l.1.d.2
cap.14.locutio. l.1.d.2.add.4
Diſt.40.c.1.non nos. l.1.d.8.ad.9
cap.6.ſi Papa. l.2.d.3
Diſt.43.cap.vlt. l.2.d.15
Diſt.44.cap.3.nulli. l.1.d.8
cap.10.non oportet. l.1.d.11
cap.vltimum. l.1.d.11
Diſt.45.c.5.de Iudæis. l.1.d.5
Diſt.47.c.2.quoniam. l.1.d.10
cap.vltimum. l.1.d.13
Diſt.50.c.5.clericum. l.2.d.17
cap.6.de his. l.2.d.17.& 19
cap.19.cum exaudiero. l.1.d.4
cap.22.ſi quis. l.1.d.10
cap.24.ſacerdos.p.quomodo. l.1.d.18.
cap.28.domino. l.1.d.4
c.32.presbyt. in fine. l.1.d.18
cap.33.ſacerdotes. l.2.d.16
cap.39.ſtudeat. l.2.d.16 & 17
cap.42.eos. l.1.d.10
cap.44.ſi quis. l.1.d.10
cap.48.hi,qui ar. l.2.d.17
cap.68.placuit. l.1.d.12
Diſt.54.cap.3.magnus. l.1.d.2
cap.7.ſi quis obligatus. l.1.d.12
cap.11.quis aut. l.1.d.19
cap.12.generalis. l.1 d.5
cap.22.Abbati. l.2.d.8
Diſt.55.cap.7.ſi quis a medicis. l.1.d.10.
cap.9.ſi quis præ. l.1.d.10
cap.10.ſi quis in. l.1.d.4.& 15
Diſt.56.cap.1.& 2. l.1.d.6
cap.10.ſi gens. l.2.d.3
Diſt.60.cap.2.nullus. l.2.d.4
Diſt.62.cap.vlt. l.2.d.4
Diſt.63.cap.1. l.1.d.4.l.2.d.8
cap.2. l.1.d.4.l.2.d.8
cap.4.porro. l.2.d.14
cap.6.non eſt. l.1.d.11
cap.7.omnis. l.1.d.9 l.2.d.8
cap.8.non licet. l.1.d.11
cap.13 Epiſcopos. l.2.d.15
cap.16.Reatina. l.1.d.19
cap.31.inter nos. l.1.d.19
cap.34.ſacrorum. l.2.d.10
Diſt.64.cap.primum. l.1.d.10
cap.7. l.1.d.10
Diſt.65.c.2.non debet. l.1.d.11
cap.3.Epiſcopus. l.1.d.11
Diſt.71.cap.6.priuatus. l.1.d.18
Diſt.72.cap 1. l.1.d.16.l.2.d.1
Diſt.73.in principio. l.1.d.16
cap.1.& 2. l.1.d.16.add.3
Diſt 77.c.4.ſubdiaconus. l.1.d.8
Diſt.78.cap.1. l.1.d.11
cap.4.presbyter. l.1.d.11
Diſt.79.cap.1. l.2.d.13
cap.9.ſi quis. l.2.d.13
Diſt.80.cap.1.& 2. l.1.d.15
Diſt.81.c.2.nemo. l.1.d.8.add.9
cap.4.ſi qui. l.1.d.10
cap.7.ſacerdos. l.2.d.1
cap.19.miniſtri. l.1.d.13
cap.20.clericus. l.1.d.13
cap.21.ſed ſi. l.1.d.13

cap.22.ſi quiſpiam. l.2. d.1
cap.26.in omnib. l.2.d.8
Diſt.82. cap.vlt. l.1. d.14
Diſ.83.c.3.error. l.1. d.15. add.7
Diſt.84.c.3. cum in. l.1. d.8
cap.4.cum de. l.1.d.8
Diſt.86.cap.3. facientis. l.1.d.15
add.7.& dial.19. add.13.
cap.vltimum. l.1. d.3.
Diſt.90.cap.4.alienus. l.2.d.8
cap.5.ſi quis. l.2. d.8
Diſt.92.cap.4. l.1.d.11
cap.5.ſi quis. l.1. d.11
cap.8.ſi quis. l.1. d.11. add.9
cap.vlt. l.1.d.12
Diſ.93.c.4.iuxta.l.1.d.13.l.2.d.1
cap.vlt. l.1.d.8
Diſt.95. cap.2.p.1. l.1.d.17
cap.5.olim. l.1.d.15
cap.8. non oportet. l.1.d.11
cap.vlt. l.1.d.4
Diſt.96. c.1.p.Eulalius. l.2.d.4
cap.4.vbinam. l.2.d.14
cap.5.deniq. l.2.d.14
cap.6 cum ad verum.l.2.d.14
cap.7.ſatis euidenter.l.2.d.14
cap.8.in ſcripturis. l.2.d.17
c.13.& 14. Conſtantinus. l.1.
d.6.
Diſt.97.cap.vlt. l.2.d.13
Diſt.96.cap.primum. l.1.d.15
1.q.1.cap.9.qui per.. l.2.d.8
cap.10.ſanctorum. l.2.d.4
cap.34.ſacramenta. l.1.d.3
cap.58.ſpiritus p.ecce..l.1.d.2
cap.66.non oportet. l.1.d.11
cap.67.non liceat. l.1.d.11
cap.86.non quales. l.2.d.14
cap.96.dictum.p.quod.l.1.d.6
cap.100. nullus. l.1.d.8
c.102.& 103. placuit. l.1.d.14
cap.107. ſtatuimus. l.2.d.15
cap.117.quibuſdam. l.1. d.4
c.123.per principalem. l.2.d.13
e.q.2 cap.7.ſi quis. l.1.d.4
cap.8.ſaluator. l.1.d.4
e.q.7.c.2.p.ſed quoniam.l.2.d.8
2.q.1. cap.10. notum. l.2.d.16
cap.14.prohibentur. l.1.d.17
cap.16. quæ Lotharius. l.1.
d.17.l.2.d.15.
c.20.Deus.p.quando.l.1.d.17
cap.vlt. l.2.d.15
e.q.2. cap.2. omnes. l.2.d.12
e.q.3.cap.2. l.1.d.14
cap.4.ſi quis. l.1.d.14
cap.8.ſi quem. l.2.d.10
e.q.4.& 5.c.7. Mennam.l.1.d.12
cap.11.ſuper cauſſa. l.1.d.12
cap.15. nobilis. l.1.d.15
c.22.monomachiam. l.2.d.19
cap.23.ſæpe. l.1.d.15.& 16
cap.25.ſtatuit. l.1.d.15.
e.q.6.cap.11.decreto. l.1.d.20
cap.13. arguta. l.2.d.13.
cap.22.propter ſup. l.1.d.6.
cap.30. poſt appellationem.p.
forma. l.2.d.9.
e.q.8.c.4.qui crimen. l.1.d.14
add.6.
3.q.5.cap.14. nulli.p.1. l.1.d.2
cap.15.vlt. quod ſuſpecti. l.1.
d.2. & l.2.d.12.
e.q.6.cap.1. l.1.d.14. add.6.

cap.10.*hæc quippe.* l.2.d.15
cap.17.*ſi quis.* l.1.d.13
e.q.9.c.12.*reuera.* l.2.d.12
cap.14.*indicas.* l.2.d.12
cap.*vlt.* l.2.d.12
4.q.1.c.2.*quod autem.* l.2.d.12
e.q.4.c.2.*nullus.* l.1.d.14
cap.*vltimum.* l.2.d.12
5.q.c.cap.*vltimum.* l.1.d.2
e.q.3.cap.*vlt.* l.2.d.2
e.q.6.cap.7.*ſi quis.* l.2.d.8
6.q.3.cap.3.*deniq.* l.2.d.15
e.q.4.cap.1.& 2. l.1.d.11.
cap.3.*ſi inter.* l.1.d.14
cap.6.*quod bene.* l.2.d.12
7.q.1.*in principio.* l.1.d.15
cap.4.*Pontifices.* l.2.d.15
cap.15.*illud.* l.1.d.13
cap.16.*nihil.* l.1.d.13
cap.30.*remoto.* l.1.d.2
cap.41.*in apib.* l.1.d.4
c.45.*hoc nequaquam.* l.2.d.6
c.47.*ſciſcitaris.* l.2.d.15.& 17
8.q.1.c.3.& 4.*Epiſcopo.* l.1.d.11
e.q.4.cap.*vn.* l.1.d.8.add.9
9.q.3.cap.1. l.1.d.11.
cap.2.*per ſingulas.* l.1.d.11.
cap.8.*conqueſtus.* l.2.d.15
cap.10.*putet.* l.2.d.13
cap.11.*fuit.* l.1.d.2
cap.14.*alior.* l.1.d.8.add.9
cap.17.& 18.*cunct.* l.1.d.12
c.21.*per principalem.* l.2.d.13
10.q.1.c.14.*ſanctor.* l.2.d.5
e.q.2.cap.8.*Epiſcopus* l.1.d.11
e.q.3 cap.2.*priſcis.* l.1.d.3
cap.3.*vnio.* l.2.d.20
cap.8.*inter cetera.* l.1.d.4
11.q.1.c.4.*iudices.* l.1.d.14.& 20
cap.8.*nullus.* l.1.d.14
cap.26.*quicumq.* l.2.d.11
cap.37.*omnes.* l.2.d.11
cap.38.*volumus.* l.2.d.11
cap.43.*inolita.* l.1.d.4
e.q.2.cap.*vnicum.* l.1.d.4
e.q.3.cap.1. l.1.d.17
cap.3.*præcipue.* l.2.d.14
cap.6.& 7.*ſi quis.* l.1.d.11.
cap.10.*Teugual d.* l.2.d.15
c.18.*cũ excõmunicato.* l.2.d.8
cap.24.*ad menſam.p.euidenter.in fine.* l.1.d.17
cap.28.*ſi quis.* l.2 d.8
cap.69.*cum apud.* l.1.d.5
cap.77.*non ſolum.* l.1.d.17 l.2.d.8.
cap.78.*quattuor.* l.2.d.8
cap.96.*ita corporis.* l.2.d.14
cap.102.*exellentiſſ.* l.2.d.15
12.q.1 cap.2. l.1.d.15
cap.3.*neceſſaria.* l.2.d.1
cap.4.*nulla.* l.2.d.17
cap.15.*futuram.* l.1.d.6
cap.23.*Epiſcopus.* l.1.d.11
cap.24.*præcipimus.p.ſed notandum.* l.1.d.17
cap.27.*nulli.* l.2.d.1
e.q.2 cap.3.*nulli.* l.1.d.14
cap.13.*Apoſtolicos.* l.2.d.7
cap.17 *de viro.* l.2.d.18
c.19.*quiſquis.* l.1.d.9 l.2.d.4
cap.22.*de rebus.* l.2.d.17
c.25.*Vulteranæ.* l.1.d.11.ad.11
cap 37.*alienationes.* l.2.d.5 add.7

add.7. & 8.
cap.42.ſi qua. l.1.d.10
cap.48.non liceat. l.1.d.9
c.52.ſine exceptione. l.1.d.14
13.*q.2.cap.15. præcipiendum.* l.1.d.15.
14.*q.1.cap.1.p.1.* l.1.d.17
cap.vlt.in fine. l.1.d.4
e.q.2.cap.2. l.2.d.1
e.q.4.cap.4.ſi quis. l.1.d.10
cap.8.quoniam. l.1.d.10
15.*q.4.cap.2.placita.* l.1.d.3
e.q.5.cap.vltimum. l.2.d.19
e.q.6.cap.2.auctoritatem. l.2.d.13.& 19.
e.q.7 c.3.ſi quis. l.1.d.2
e.q.8.cap.1. l.1.d.11
cap.4.ſi quis. l.1.d.11.& d.10 add.3.
cap.5.ſciſcitantib. l.2.d.16
16.*q.1.c.10.interdicimus.* l.2.d.5
cap.12.qui vere. l.1.d.12
cap.48.& tempor. l.1.d.4
cap.49.poſtquam. l.1.d.5
cap.59.quia iuxta. l.2.d.10
cap 62.nulli. l.2.d.2
e.q.2.c.3.præcipimus. l.2.d.19
e.q.3.cap.4.quicumq. l.1.d.15
cap.9.placuit. l.2.d.7
cap.13.prima. l.1.d.4
cap.15.placuit.p.præſcript. l.1.d.17
e.q.4 cap.1. l.2.d.5
e.q.5 cap.1. l.2.d.19
e.q.7.cap.11 nullus. l.2.d.4
cap.14.ſi quis. l.1.d.9.add.vlt.
cap.15.ſane. l.1.d.15
cap.24.laicis. l.2.d.4
cap.25.ſi quis. l.2.d.4
cap.33.monaſterium. l.2.d.2
cap.39.decimas. l.2.d.5
17.*q.4.cap.6.ſicut.* l.2.d.17
cap.21.quiſquis. l.2.d.9
c.23.de presbyteror. l.2.d.16
c.24.qui presbyterum. l.1.d.15
cap.26.omnes. l.1.d.5
c.27.qui ſubdiaconũ. l.2.d.11
cap.28.qui occiderit. l.2.d.11
cap.29.ſi quis. l.1.d.17
cap.30.nemini. l.2.d.13
cap.37.& 38 ſi quis. l.1.d.11
c.40.in venditionib. l.2.d.8 add.3
18.*q.2.cap.10.quidam.* l.1.d.12
20.*q.1.cap.1.* l.2.d.8
cap.9.ſi qui. l.2.d.2
e.q.2.cap.3.ſtatuimus. l.1.d.13
cap.vltimum. l.2.d.9
e.q.3.cap.4.præſens. l.2.d.17
21.*q.1.cap.5.relatio.* l.1.d.2
cap.6.illud. l.1.d.2
e.q.2.cap.1. l.1.d.8
e.q.3.cap.1.& 2. l.1.d.13
e.q.4.cap.1.& 2. l.1.d.9
cap.3.Epiſcopi. l.2.d.1
cap.4.ſine. l.2.d.1
e.q 5.cap.2. l.1.d.11
cap.5.ſi quis. l.1.d.11
22.*q.1.cap.10.ſi quis.* l.1.d.13
cap 12.habemus. l.1.d.13
cap.16.monet.p.alia. l.2.d.16
cap.vlt. l.1.d.13.l.2.d.15.
e.q.4.cap.2.eſt etiam. l.2.d.16
cap.5.in malis. l.2.d.15.& 16

cap.8. vnuſquiſq. l.2.d.15
c.9. incõmutabilis. l.2.d.15.et 16
cap.vlt.p. vnde datur. & p. eſt etiam. l.1.d.17
e.q.5. in principio. l.1.d.17
cap.11. humanæ. l.1.d.4
cap.12. iuramenti. l.1.d.3
cap.13. qui. l.1.d.3.add.4
cap.14. paruuli. l.1.d.13
cap.15. pueri. l.1.d.13
c.16. honeſtum. l.1.d.13. & 16
cap.17. decreuit. l.1.d.16
cap.18. de forma. l.2.d 9
23 q.3. cap.3. noſtri l.1.d.3
cap.8. qui poteſt. l.1.d.15
e.q.4.c.29. ſi illic.p.ſed. l.1.d.2
cap.30. Guiliſarius. l.1.d.3
e.q.5.cap.44. quali. l.1.d.2
cap.46. omnium. l.2.d.19
e.q.8. cap.9 omni. l.2.d.19
cap.15. ſi nulla. l 2.d.19
c.19. reprehenſibile. l.2.d.16
24.q.1. in principio. l.1.d.18
cap.1. & 3. Acacius. l.1.d.15
c.4. audiuimus. l.1.d.4. & 18
cap.35. ait. l.2.d.12
cap.36. aperte. l.2.d.19
cap.37. miramur. l.2.d.19
e.q.2.c.vlt.p. itẽ Rabanus. l.1.d.3
e.q.3.cap.19. an non. l.2.d.14
cap.23. ſi quis. l.2.d.5
25.q.1.c.5. violatores. l.1.d.14
cap.24. paternor. l.2.d.5
cap.25. illi, qui. l.2.d.19
25.q.2. cap.18. ſi quis. l.2.d.13
cap.25. ita nos. l.1.d.5
26.q.2. in principio. l.1.d.2
e.q.5.c.2. & 3.p. ſi quis. l.1.d.10
cap.12. Epiſcopi. l.1.d.14
cap.13. quicumq. l.2.d.20
e.q.7.cap.3. de his. l.2.d.18
cap.7. pro qualitate. l.2.d.9
cap.8. hoc ſit. l.2.d.9
cap.9. pænitentem. l.2.d.9
cap.10. affectum. l.2.d.9
cap.11. erga eum. l.2.d.9
cap.14. ſi quis. l.2.d.1
27.q.1. cap.6. ſi quis. l.1.d.8
cap 8. viduas. l.1.d.12
cap.26. de filia. l.1.d.12
cap.27. deuotam. l.1.d.12
cap.31. mulieres. l.2.d.2
cap.34. vidua. l.2.d.17
cap.37. ſciendum. l.1.d.15
cap.38. viduæ. l.1.d.15
e.q.2.c.2. ſufficiat. l.2.d.18
cap.21. ſi quis. l.2.d.9
cap.22. ſi vir, & vxor. l.2.d.3
cap.25. ſcripſit. l.2.d.18
cap.46. Atho. l.1.d.3.
28.q.1.c.6. non ſolum. l.1.d.6
cap.13. nullus. l.1.d.8
30.q.1.cap.3. noſſe. l.2.d.19
cap.6. de his. l.2.d.19
e.q.2.cap. vnicum. l.2.d.18
e.q.3.cap.1. ita. l.2.d.19
e.q.4.cap. primum. l.2.d.19
e.q.5.cap.3. noſtrates. l.2.d.18
31.q.2.cap.1. & 2. tua. & 3. de neptis. l.1.d.5
cap.vlt. l.2.d.18
32.q.2. cap.vlt. l.1.d.15
e.q.5.cap.22. quidquid l.2.d.18.
e.q.7.c.18. quod propoſuiſti. l.1.d.6.

cap.24.ſi quis.p.illud. l.1.d.6
cap.25. hi, qui. l.2.d.18
cap.26.neque. l.2.d.18. add.11
33.q.2.cap.3. hiſtoria. l.2.d.12
cap.4.ſiue. l.2.d.12
cap.5.interfectores. l.2.d.18
c.6 inter hæc. l.2.d.17. & 18
cap.11.hoc ipſum. l.1.d.4
c.14.in adoleſcentia. l.2.d.18
cap.15.latorem. l.2.d.18
cap.16.ſi quis. l.2.d.18
cap.17.ſi quis. l.2.d.19
e.q.4.c.11.nec vxorem. l.2.d 18
e.q.5. cap.2. l.2.d.9
34.q.1.cap.7. ego dixi. l.1.d.6
35.q.2. cap.2. & 3. l.2.d.4
c.17.de cõſanguinitate. l.2.d.19
e.q.5.cap.6. primo gradu.l.1.d.6 l.2. d.10.
e.q.9.c.4. Apoſtolicæ. l.2.d.19
c.6.ſententiam. l.2.d 13. & 19
36.q.2.cap.3.quis. l.1.d.4

DE PÆNITENTIA.

Diſt.1.cap.6 ſi quis l.1.d.4.& 18
cap.19.aut facta. l.1.d.18
cap 30 ſi cui.in fine. l.1.d.18
c.32.facilius p.hoc. l.1.d.18
cap.41.non poteſt. l.1.d.3
cap.67.ſi agamus. l.1 d.4
c. 68. quamobrem.p. rurſus. l.1. d.4.
c.86.quis aliquãdo.p.econtra auctorit.& p.latẽtia.l.1.d.18
c.88.quamuis.p.quib. l.1.d.18
cap.vltimum. l.1.d.18
Diſt.2. cap.1. l 2.d.9

DE CONSECRATIONE.

Diſt.1.cap.7.eccleſia. l.2. d.13
cap.13.de fabrica. l.1. d.14
cap.30.altaria. l.1.d.3
cap.33.clericos. l.1.d.9
cap.45. conſulto. l.1. d.14
cap.46. Iacobus. l.1.d.9
cap.48.ſacramenta. l.1.d.16
cap.55.porro. l.2.d.16
c.56.nullus. l.1.d.4. l.2.d.1
cap.57. vt illud. l.1. d.13
Diſt.2.cap.6. didicimus. l.1.d.9
cap.7. cum omne. l.1.d.14
cap.13.cotidie. l.1.d.16
cap.17.in cæna.l.1.d.13. & 16
cap.19.ſeculares. l.1.d.16
cap.21.omnis. l.1.d.16
cap.22.triforme. l.1. d.16
cap.23.tribus. l.1.d.16
cap.25. timorem. l.2.d.9
cap.30.ſacerdotum. l.1. d.13. l.2. d 2.
cap.42. Ego B. l.2.d.13
cap.54. liquido. l.1.d.16
Diſ.3 c.1.et 3.rogationes. l.1.d.16
cap.7. non licet. l.1.d.11.& 16
c.8.non oportet. l.1. d.11 & 16
cap.19. crucis. l.1.d.6
cap.21.noſſe. l.1.d.6
cap.29.ſextam. l.1.d.7
Diſt.4. cap.4.non poteſt. l.1.d.3
cap.10. numquam. l.1.d.3
cap.22 quicumq. l.1.d.12
c.24.a quodã.l.1.d.18.l.2.d.17
cap.44. ab antiqua. l.1.d.4
cap.57. catechiſmi. l.2.d.17
cap.58. baptizandor. l.1.d.11
cap.59. non liceat. l.1.d.11

cap.80.de trina. l.1.d.2
cap.94.pleriq. l.1.d.5
cap.104.monachi. l.2.d.11
c.124.omni tẽpore.l.1.d.11.et 12
cap.126.in ſabbato. l.2.d 11
cap.152.placuit. l.1.d.2
Diſt.5.cap.8.dictum. l.1.d.15
cap.34.in omnib. l.2.d.11

Index capitum Gregorij noni,& libri ſexti, & extrauag.

De adulteriis.cap.3. l.1.d.6
ætate,& qualitate.c.9.l.1.d.8
bigamis.cap.4. l.1.d.8
cler.non reſ.cap.2. l.2.d.3
cler.excomm.cap.1.& 2.l.1 dial.11.add.5.
cohabit.cler.cap.2. l.2.d.1
eod.tit.cap.7. l.2.d.16
conſang.& affin. c.8.l.1.d.16
deſponſ.imp.cap.1. l.1.d.5 add.4.cap.2.l.2.d.18.
foro comp.c ſi diligenti. l.1. d.4.add.17.
Hæret.cap.9.& 13. l.1.d.18
his,quæ fiunt a Præl.ſine conſenſ.cap.1.& 8. l 1.d.14
immun.eccleſ.cap.2. l.1.d.2
iureiur.cap.4. l.2.d.1
oblig.ad ratiocinia ordinãdis. cap.vni. l.1.d.2
De pœniten.cap.2. l.1.d.15
eod.tit.c.12. l.1.d.16.& 18
pœnis.cap.2. l.1.d.5
poſtul.Præl.c.3. l.2.d.7
præſcriptionib.c.vlt.l.1.d.17
priuilegiis.cap.23. l.2.d.1
purg.canon.cap.1. l.1.d.15
Qui cler.vel vou.c.6.l.1.d.17
regularib.cap.4. l.1.d.12.
religioſis dom.cap.3. l.2.d.2
renuntiat.cap.11. l.2.d 6
verbor.ſignif.c.15.in his. l.1. dial.4.
vita,& hon.cler.cap.1. l.1. d.13.add.1.
electione lib.6.c.17.fundam. l.1.d.6.add.6.
verb.ſignif.extrau.cũ inter. & extrau.quia quorũdam. l.1.d.12.

Index capitum iuris Cæſarei.

Cap.10.quæritur.D.de ſtatu hominum. l.1.d.20
cap.15.D.qui potio. l.2.d.7
ca.2.p.ſi quis nemine.D.ne quid in loco pub. l.2.d.7
Conſt.5.C de Ep.& cler.l.1.d.4
Cõſt.litib.C.de agri & cenſ.li.xi. l.2.dial.7.add.1.

AND. SCHOTTI

LAVDATIO FVNEBRIS

V. CL.

ANT. AVGVSTINI, ARCHI-epiſcopi Tarraconenſis.

In qua de vita, ſcriptiſque diſſeritur: de perfecto item Iuriſconſulto, & Epiſcopo.

PARISIIS,
Ex Typographia PETRI CHEVALIER, in Monte D. Hilarij.

M. D. CVII.

ILL. REVERENDISSIMOQVE VIRO LAEVINO TORRENTIO EPISCOPO ANTVVERP.

AND. SCHOTTVS S. P. D.

MAGNO *in dolore, vel mærore potius, verſabar adhuc, Præſul optime, quem ex clariſſimi viri* ANT. AVGVSTINI *morte accepi, cum mihi tuæ redditæ ſunt. Quare vt & memoriã illius ſãcte inuiolateque ſeruaſſe, & tibi, cui plurimũ debeo, dicto audiẽs fuiſſe viderer, Laudationẽ funebrẽ huic faſciculo litterarũ incluſi: quod & innocẽtiſsimo viro, Romæ cũ verſareris, vſus ſis familiariter, & mortẽ illius, accepto nũcio, tuleris humaniter. Et vero, quis animo tã diro, atq. agreſti fuit, qui non tanti viri morte ſit commotus? Qui tamen-etſi ſenex, & affecta ætate, multis editis libris, tamquam ingenij liberis, naturæ conceſsit, tamen propter excellentem doctrinam, atque virtutem, videbatur omnino mori non debuiſſe. Equidem luctui meo minuendo, quando tolli omnino non poteſt, Commentarium de moribus ante actæ innocenter vitæ, ſcriptiſque Antiſtitis illius adiunxiſſem: vbi tamquam in ampliſsimum campum, laxatis habenis, excurrere licuiſſet, nec tam anguſtis horæ ſpaciis, temporiſque breuitate mihi ad comparandum dati, circumſcriptus fuiſſem: ſi tantum abs re mea otij ſuppeditaſſet. Hæc tamen pauca, quæ oratione complecti poteram, & debebam, alij, quibus maius otium, atque ingenium datum, ampliora facere, & tamquam calamiſtris inurere poterunt, vt certa. veriſsimaque: quæ ipſe, quaſi mortem illius præſagiens, longeque ante præuidens, ſciſcitando ex ore ipſius hauſi: ratus, id quod accidit, fore, vt cum hac ille corporis compage ſolutus, viuere deſiiſſet vnde vitam certius, ceteraque quæ ad Antiquitatis ſcientiam pertinent, qua, vt melius noſti, ad miraculum vſque inſtructus erat, diſcerem, fore neminem. Nec me fefellit augurium. quincto enim poſt menſe extinctus eſt. A ſenis itaque ſanctiſsimi latere, quo ad poſſem,*

numquam diſceſſi, ſimul in amicitiã, domeſticamque familiaritatẽ adſcitus ſum: & tanquam cælo delapſum hominem, Catonem alterũ, & parentis loco, ducebam: quo in precio & ab exteris omnibus, cum Iuriſconſultis, tum Humanitate præditis, exiſtimari non ignorabam Ab exteris, inquam: vt enim Veritas ipſa in ſacris litteris clamat: οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. *Temporum & ætatis potius in narrando. vt in Attici vita Nepos, quàm virtutũ deſcriptionem ſingulatim, vt in Plotini vita Porphirius, & in Procli Diadochi Marinus: ſecutus ſum. Nihil eſt enim aptius ad delectationem lectorum quam temporum varietatè, fortunæque viciſſitudine animos in legendo, audiendoque retinere. Sic enim elucet maxime & adoleſcere ingenia, & ad maturitatem, diſciplinarum cultu vt in agris ſegetes peruenire ſolere. Stylum vere, vt debui, ita temperaui, vt neque vera laus detracta, quamquam omnia perſequi non poteram: nec falſa affıcta eſſe videatur. Verum ipſum ſemper ſpectaui nulla animi perturbatione victus. Memineram M. Tullium & Liuium, quæſtos olim, nec-iniuria,* Laudationibus funebribus factam eſſe hiſtoriam mendoſiorem: *quod cauſa ſeruiendo Oratores, veritatis vix habita ratione atque delectu, in maius omnia extulerint. nec me fugit, Cyrum Xenophontis philoſophi eloquentiſſimi, quem non ſine cauſa P. Scipio Africanus manibus aſſidue ſinuque geſtabat, non ad Hiſtoriæ fidem, ſed ad effigiem iuſti imperij ſcriptum. Idem tamen philoſophus Ageſilaum ſingulari libello ita laudauit, vt præ illo facile imperator, qui nullam imaginem ſui exſtare paſſus eſt, omnes omnium expreſſas imagines, ſigna, ſtatuaſque contempſerit. Statuæ enim è lapide. vel ære ductæ, intereunt tempeſtate, vi, vel vetuſtate. Virtus contra clara æternaque habetur. Quæ cum ita ſint, quicquid hoc eſt laboris, induſtriæque noſtræ lib. mer. Amice magne, ad te mitto, nos vt in hac ætate audacter admoneas, doceaſque: quem tanti* ANTONIVS *fecit, itaque de Te & ſentire & prædicare ſolebat, vt, quod præfiſcine mihi liceat, more maiorum, in Lyricis pangendis, cum ab Horatio diſcederet. Tibi vni primas daret, præterea nemini. Legerat enim libenter, tua illa,* De partu virginis, *diuina poemata: Tranquillum itẽ probabat, & Horatiũ efflagitabat: & ego, ſi pateris, illius, omni; que adeo poſteritatis voce, poſtulo. Sic Te nobis Deus Opt. Max. diu ſeruet incolumẽ. Vale: & Io. Liuineio meis verbis ſal. felicitatẽque. Tarracone An.* ∞. I). LXXXVI.

Cicero in Bruto. Liuius lib. VIII. extremo.

Cic. I. ad Q. fratrem, epiſt. I. Et lib. V. epiſt. XII. ad Famil.

AND.

AND. SCHOTTI

ORATIO IN FVNERE ANT. Auguſtini

Archiepiſcopi Tarraconenſis,

ANNO cIↃ. IↃ. LXXXVI.

CVM multa diuinitus heroicis illis temporibus, viri ornatiſſimi, à priſcis inuẽta atque inſtituta, & à maioribus noſtris religioſe ad hanc diem ſeruata ſunt, tum nihil vel ad viuorum ſolatium iucundius: vel ad eorum qui vixerunt memoriam honorificentius excogitari potuit, quam bene de Repub. meritos, domi, militiæque illuſtres, cum mortem obiiſſent, pro funere laudari, atque ad poſteritatis memoriam commendari. Græci enim, optimis & diſciplinis exculti, & legibus inſtituti, eum morem Athenis Atticis iam inde a Solone legiſlatore traxiſſe creduntur. Romani vero, qua nulla gens alia, vel moribus legibuſque melius temperata, vel exteris gentibus ad vitam moreſque formandos plura exempla ſuppeditauit, iam inde ab exactis Vrbe Regibus, (laudato fortiſſimo viro L. Bruto, qui pro patriæ libertate occubuerat, a collega Valerio Poplicola) hunc ſitis in funere honorem perpetuo habendum cenſuerunt. Et recte quidem, pieque ſi verum fateri volumus, vtrique iudicarunt: cum, ne, qui mortem obiiſſent, debita virtuti laude fraudarentur: tum vt heredes atque ſuperſtites, ad maiorum imitationem, reſque præclare gerendas, tamquam calcaribus incitarentur ardentius, quam fumoſis familiarũ ex cera imaginibus, quas & in atriis collocare, & geſtare in funere ſolebant. Verum enim vero cum ego ad pium hoc quidem, poſtremũque officium, ſed perdifficile, perſoluendum, non ſatis ido-

Plutarc. in Poplicola.

neus dilectus ſim, dum, vt debeo meo me ipſe pede metior, vehementius pertimeſco. Quæ enim res, ſummos etiam Oratores conturbare ſingulæ ſolent, locus ad dicendum ampliſſimus, & rei, qua de verba facienda ſunt, grauitas: eæ mihi hodierno die ſeſe offerũt vniuerſæ. Si enim in cauſſis grauioribus, vt accepimus, initio dicendi M. Tullius atq. Demoſthenes, ſummi oratores, commoueri ſolent vehementius, quam vel ætas illorum, vel vſus exercitatioque poſtulabat: quid mirum, iuuenem me, qui cum illis non ſum comparandus, & frequenti hoc veſtro conſpectu, & pudore mihi innato perturbari? Verum tot tantaque exſtant ampliſſimi Præſulis Ant. Auguſtini, quem more inſtitutoque maiorum, laudandum precibus victus ſuſcepi, in me exterum hominem humanitatis ac beneuolentiæ officia, vt officium hodie deſeruiſſe videar, & ingratus iure haberi debeam, niſi diuturni ſilentij mei finem hic dies tandem aliquando attuliſſe videatur. Equidem non ignorabam, nihil huc niſi perfectum ingenio, elaboratumque induſtria adferri oportere: verũ manũ mihi iniiciebat, qui mihi ad hæc ſtudia vrguẽda, & recolẽda auctor & princeps exſtitiſſet: in quib. ipſis humanitatis, vt sũt, & appellantur, litteris, ſi quid poſſum. quantum id eſt, quod ſentio quam ſit exiguum, id omne repetere a me ſuo iure poteſt. Iacta itaque eſto alea: & quidem nominis mei periculo, dum optime de me meriti Manibus ſatisfeciſſe, ac parentis potius quam nominis rationem videar habuiſſe; in quo illud in primis mihi lætandum eſſe video, me de eius viri laudibus dicere ingreſſum, in quo prædicando nemini, ne indiſerto quidem, oratio deeſſe poſſit: ſicque adeo difficilius, exitum, quam principium inuenire. Dicendum eſt enim breuiter, pace veſtra, auditores, cum de Ant. Auguſtini, Præſulis noſtri ampliſſimi, vita & moribus, hoc eſt, de ſingulari eximiaque virtute, tum de doctrina & ſcriptis ad poſteritatis vtilitatem comparatis: denique perfecti vt Iuriſconſulti, ſic & Epiſcopi exemplar, tanquam ſpeculum, ante oculos proponam. Quare, vt attente nos, patienterque audiatis eiuſque, quem viuum parentis loco duxiſtis, iam mortui laudes libentibus

auribus animiſque accipiatis, vos quæſo, obteſtorque. Quod ſi a vobis, vt ſpero, & opto, impetrauero, futurum eſt, vt nec me in dicendo laboraſſe, nec vos tanti viri memoriam grata animi recordatione reuocaſſe pœniteat. Illud enim Romane, moreque maiorum, id eſt, ingenue, vereque confirmare audeo, dubitare me vehementer, an parem Auguſtino, aut multis retro annis maiorum ſecula tulerint, aut quæ conſecutura eſt poſterorum ætas, datura ſimilē ſit virū, qui in his ipſis Iuris Antiquitatiſque diſciplinis, virtutumque ornamentis proinde excellet, ceteroſque vt hic noſter, æquales longo poſt ſe relinquet interuallo. Q. Cæcilium Metellum, cognomento Macedonicum, memoriæ proditum eſt, cum triſtem nunciũ accepiſſet, P. Scipionem Æmilianum, cui etiam virtus victæ euerſæque Carthaginis, Africani cognomen addiderat, domi ſuæ incerto auctore eſſe interfectum, a quo tamen de Repub. æmulatione, vt fit gloriæ ſine acerbitate diſſenſerat, foras proſiliiſſe, & in hanc veritatis plenam, vt ab æmulo profectam vocem prorupiſſe: *Concurrite*, inquit, *concurrite, ciues Romani: vrbis enim noſtræ mœnia conciderunt.* eundemque ferunt filiis quattuor Conſularibus, a quibus & ipſe magno felicitatis humanæ argumento poſt e latus eſt, negocium dediſſe, vt Scipionis Africani funus, non deducerent ſolũ, ſed etiam efferrent, humeroſque pheretro ſubiicerent, hoc addito eulogio, exſequiis digno: *Non fore vt inpoſterum poſtremum id officium excellentiori vlli ciui, ampliuſque de omni Repub. merito imperatori præſtarent.* Idem mihi hodierno die exclamare ius faſque eſt: quin potius, cum toga armis præſtãtior ſit, reſque bellicas conſilia ſuperent, & animus corpori longe antecellat, eo verius iuſtiuſque pronunciauero: Concurrite Tarraconenſes, omniſque adeo Hiſpania citerior, vlterior: mœnia noſtra, exſtincto Ant. Auguſtino, euerſa ſunt: nec ſpes eſt fore, vt alteri præſtantiori viro poſtremum hoc officium, mortuo debitum, perſoluamus. Cum illo enim ſpes omnium noſtrum, auditores, reſque publica & patria elata eſſe videntur: inopum ſubſidia atque fortunas iam video concidiſſe. O igitur fallaces hominum

Plutarc. in Apopht. Val. Max. lib. IV. cap. I.

Plinius lib. VII. cap. XLIV.

ſpes! O inanes mortalium cogitationes! Sed hoc agamus. atque vt inde oratio mea proficiſcatur, vnde ætatum initia ducuntur, à capite arceſſam narrationem, ſi quis forte adſit ideo ignarus temporum, & in familiis illuſtrium virorũ hoſpes, vt hæc ignoret. Ætatis itaque memoriam replicãs vltimam, inde vſque repetens, comperi natum eſſe domo nobili AVGVSTINORVM: & excellentibus viris in gerẽ-

Anno CHRISTI CIƆ.IƆ.XVII.

dã Rep. Claris, Cæſaraugustæ, Celtiberorum vrbe celebri, & copioſa: nunc etiam ſtudiis ingeniiſque affluente. Patre ãdhæc Ant. Auguſtino, Pro-cancellario Aragoniæ finitimorumque regnorum. Quæ dignitas hodie apud Reges ſecundas tenet: Auguſtorum quoque Romanorum tẽporibus, vt ex Annalium memoria, & Carini Imp. vita obſeruare memini, plena in adminiſtrandis rebus publicis, & honoris & auctoritatis Cancellarij poteſtas perpetuo fuit.

Fl. Vopiſcus in Carini vita.

Vixdum ex ephebis filius exceſſerat, tinctus iis artibus, quibus prima ætas ad humanitatẽ informari ſolet, natu licet minimus, tamen ob ſingularem indolem, maxima in ſpe, deliciiſque parenti, Complutum, quæ in Carpetanis princeps Academia eſt, ad vberiorem ingenij cultum miſſus eſt vbi celeriter antecellere æqualibus ingenij gloria contigit. Verum aſſiduis bellorum tempeſtatibus iacebant adhuc Humanitatis ſtudia; Ciceronis nomen vix in ſcholis tũ audiebatur, nondum ſatis culta bene dicendi facultas: Græcæ litteræ mutę, doctoribus carebant: ſine quibus tamen diſciplinis in Iure ciuili enucleando excellere nemo poteſt & reliquæ ſcientiæ grauiores quaſi conticeſcunt. Senſa enim mentis commode eloqui non poſſe, nec ad poſteros tranſmittere, niſi ruſtice & inquinate poſſe, hominis eſt, vel M. Tullio iudice, intemperanter abutentis & otio, & litteris. Studia vero hæc in Italia, diſciplinarũ parente, iam tum colebantur vehementius, quam in Hiſpanicis Academiis: ſiue id ſoli cæli ve genio, ſiue hominum indoli & induſtriæ, ſiue otio denique & tranquillitati Reip. acceptum eſt referendum. Salmanticam hinc a parente miſſus, prima ibi Iuriſprudentiæ fundamenta iecit gnauiter. Verum vt exoticę merces & peregrinę, domeſticis fere

Tuſcul. 1.

gratiores; & plantæ alio cælo cultæ atque inſitæ, ſuauiores ſæpe vberioreſque eſſe ſolent: miles denique is optimus, qui patria procul ſtipendia fecit: idem in præſtantibus ingeniis vſu venire accepimus. Alieno enim cælo ſtudiorum labor, & induſtria fit maior; exacuitur enim, & quaſi vſu exterorum ſplendeſcit ingenium, prudentiaque paratur. Magna itaque Italicorum ingeniorum ſubtilitate, doctrina, & eloquentia, honeſta quadam laudis contentione, quæ ſtimulos optimis ingeniis addere ſolet, excitatus, cum de poſteritate ſerio cogitaret, cui ſe vixiſſe teſtatum aliquando facere vellet, Bononiam, eruditiſſimis hominib., liberaliſſimiſq. ſtudiis, Iuris præſertim Ciuilis affluentem, cogitabat. Quo in opido collegium ingentibus olim ſumtibus, ampliſſ. fortiſſimúq. virum Ægidium Albornotium Cardin. in Hiſpanicæ gentis gratiam, ſua pecunia exædificandum curaſſe inaudierat: quo erudiendi gratia ex omnibus fere Hiſpaniæ vrbibus præſtãtiſſima ingenia quotannis vocarentur, alerenturque liberaliter.

Anno cIɔ. ccc. lxv. *Io. Geneſius Sepulueda in hiſt. Bonon. Collegij.*

Magnam hîc ſtudiorum ſegetem, ex æmulatiońe, vt fieri amat, ingeniorum mutua colligi; aſſiduas hîc diſſerendi exercitationes ſcholaſque haberi acceperat: ex quo ludo, tamquam ex equo Troiano, meri heroes, qui de iure conſultoribus reſponderent, prodiiſſent: quorum e numero non-nemo Hiſpaniæ clauum noſtra memoria ſummo cum imperio tenuiſſet. Bononiam itaque parentum permiſſu, excelſi animi & laborioſi iuuenis tandem peruenit, anno altero Pauli tertij P Pont. Max. Ea in vrbe, paucis ante annis, Carolus Cæſar Imp. a Clemente VII. P. M. frequenti hominum concurſu, & quaſi orbis-terræ panegyri, diademate coronatus, inunctuſque fuerat, more maiorum, Auguſtus,

An. cIɔ. Iɔ. xxxv. *An.* cIɔ. Iɔ. xxx.

Quæ res, vrbem cetera claram per ſe, & nobilem, vt Pontificiæ ditionis, reddiderat illuſtriorem. Hic in collegium vltro inuitatus Auguſtinus, licet ſuis ſeſe ſumptibus alere commode poſſet, commigrauit: opibus tamen patriis valere iuſſis, ne his fiſus negligentius, vt fit, in ſtudiis verſaretur: ſic pontes a tergo militibus abrumpere ſolitos duces, ne qua fugæ ſpes relinquatur timidis, adoleſcens legerat.

Nactus hic eos eſt doctores, qui ceteris omnibus ingenij gloria antecellerent. Paulo enim Pariſio, Iuris Pontificij celebri interpreti aſſidue operam dedit: qui ob ſingularem pietati coniunctam eruditionem, mox in patrum purpuratorum Senatum lectus eſt: cui And. Alciatus Inſuber, vt in bello defeſſis integri, recenteſque ſubmitti ab imperatore ſolent, ſuffectus, de ſuperiori loco docendi perſonam ſuſtinuit, accitus inſigni honorario; princeps cum eſſet eius ætatis anteceſſorum, propterea quod eloquentiam, Græcarumque litterarum, quæ perpaucorum hominum ſemper fuerunt, peritiam, ad Ius illuſtrandum attuliſſet; ingenioque cum intendiſſet, & Poetica, vt Iani Parrhaſij diſcipulum poſſis adgnoſcere, plurimum valeret. Biturigas enim (quod hodieque gymnaſium Iac. Cuiacio Toloſate, Iuriſconſultorum coryphæo floret) Ticinum, item & Bononiam Academias docendo Alciatus mirifice ea tempeſtate, vt & ius ipſum ſcriptis editis illuſtrauit: eductis, vel vt verius dicam, genitis ſummis aliquot iuris ſacerdotibus: in quibus Auguſtinus noſter familiam ducebat: quod in iis ipſis Iuris enucleandi veſtigijs pedem ponere cogitaret. Viglius item Zuichemus Friſius, princeps erat: qui Galliæ Belgicæ Præſes, negociorum mole à ſcribendo, vt feliciter cœperat, abreptus eſt. His igitur auditoribus, vt imperator ſpolijs opimis, merito gloriabatur Alciatus. Antonius vero ferijs, quibus proferri res ſolent, ceſſaturque æſtiuis menſibus, ardente Canicula, Patauium, celebritate commotus, diſcendi gratia, dum ſe æſtus Solis frangeret, ſeceſſit, menſeſque octo ibi hæſit, cum doctoris auctoritate, tum loci amœnitate captus. Marianum enim Socinum, minorem diligenter audiuit. Quæ quidem Socinorum familia tres continenter inſignes Iuriſconſultos edidit; Marianum majorem & Bar-ptolemæum, libris editis claros: quales I. C. vix ſingulos ſingulæ ætates ferre ſolent. Sic olim & Muciorum gens, quæ tot vna Prudentes Iuris emiſiſſet, quot ſatis multis ciuitatibus eſſe poſſent, in cælum laudibus ferri ſolet. Idem & Auguſtinorum gentis decus fuiſſe, vt plures ea Iuriſconſultos, patrem, auum, proauũ

dederit, Annalium Celtiberiæ memoriam euoluens, comperi. Hic & ſubſeciuis horis, quas alij tribuunt aleæ, intempeſtiuis conuiuijs, aut ſomno, litteras amœniores libenter reſpexit: & Lazarum Bonamicum, diſertum hominem, Græcos etiam doctores, Fazellum, & Rom. Amaſæum audiuit. M. enim Porcium Catonem admodum ſenem, Græce diſcere non erubuiſſe acceperat. Et vero ſine his artibus, eruditiſque linguis, hiſtoriarum, Antiquitatiſque memoria, perfectum I. C^tum euadere poſſe neminem, & ſæpe ipſe diſſeruit, & ſcripto edito, vt poſteritas poſſet exaudire, teſtatum reliquit. *Emendat. Iuris li. 2, cap. 1. & 2.* Decurſo iam ſtudiorum curriculo feliciter; Florentiam Etruriæ metropolim, ſe contulit, cum Io. Metello, Sequano homine erudiſſ. qui cum ex ſtudiorum, vt fit, ſimilitudine, vetus neceſſitudo interceſſerat; & Pandectarum Iuris ciuilis volumen immenſum, Iuſtiniani Imp. iuſſu a Triboniano collectum: eiuſque temporibus, vt creditur, priſcis admodum litteris exaratum (qui theſaurus olim Piſis allatus eſt quantiuis precij, religioſeque a ducibus aſſeruatus, tanquam Apollinis oraculum conſulitur) cum Norica & nupera Gregorij Haloandri editione ſumma fide diligentiaque comparauit. *Ann. cIↃ. c. xxxvi. Car. Sigonius li. xi. De regno Italiæ.* Hic Lælio Taurello, egregio & diſerto eius ætatis I. C. Florentiæ vſus eſt familiariſſime; doctiſſimo item candidiſſimoque, & de litteris bene merito, Petro Victorio. *Angel Polit. li. 10. epiſt. 4. & Miſcell. cap. 41.* Hinc doctori ſui Alciati veſtigiis inſiſtens, quod incredibile & ipſe iuuandæ foris, priuatimque Reipublicæ, & Philologiæ cupiditate flagraret, diſcrepantes lectiones, & emendationes, earumque rationes; illas quidem ex membranis antiquis; has a ſe excogitatas, in eum libellum coniecit, quem hinc *Emendationum Iuris* titulo inſcripſit moxque non tam popularis auræ captandæ, quam bene merendi ſtudio excidere adoleſcenti ſibi, annos vix nato quinque & viginti, paſſus eſt. *Viglius Zuichemus præf. Theophili & An. Auguſt. lib. 1. Emẽdat. Iuris.* Quo libello, ſi molem ſpectes, in ſpeciem exiguo; ſin rerum vtilitatem, ponderumque momenta æſtimes ſinuoſis aliorum voluminibus anteponendo (magnum enim librum magnum malum Ariſtophanes Criticus appellabat: Domitius vero Piſo libros theſauros eſſe debere *An. cIↃ. IↃ. XLIII.* *Athenæus.* *Plinius præf.*

iudicabat) Italiam qua patet, nominis fama conturbauit, nomenque cum omni poſteritate adæquauit. Adhæc plurimos exteros homines ſuo iuuandæ Iuriſprudentiæ exemplo incitauit, vt iiſdem ingreſſi veſtigiis, Itali, Galli & Belgæ homines doctiſſimi, politiorem illam (qua hodie ſeculi aurei felicitate, depulſa omni barbaria, fruimur) Iuris Ciuilis tractationem amplecterentur. Hoc amplius effectum eſt, vt noſtra etiam memoria Galli & Belgæ, Iuris antiqui ſtudioſiſſimi, quos honoris cauſſa libenter nomino, Balduini, Ræuardi, Curtij, Duareni, Contij, Connani, Goueani, Hotomanni, Ruſſardi, Cuiacij, ceteri ſcriptis ad immortalitatem comparatis, Ius vetus, adhibita Philologia, mirifice illuſtrarint. Hac tanta celebritate famæ abſentibus etiam, qui aliquid de ingeniis ſtudiiſque iudicare aut poſſent, aut vellent, notus Auguſtinus, Romam venit. Quam vrbium dominam, terrarumque deam eſſe, Vrbem etiam æternam indigitari didicerat, Paulo tertio decimum iam annum Eccleſiæ Chriſtianæ clauum tenente: moxque ſingulari hominis doctrina explorata, duodecim-Viris Stlitium iudicandarum, hoc eſt, Sacri Palatij iudicibus adſcriptus, omniumque ſuffragiis dilectus, Lud. Gometio I. C. Hiſpano & Epiſcopo ſucceſſit: Pontifici & Eccleſiæ fidelem operam nauauit, ea integritate atque innocentia, vt difficile ſit dictu, abſtinentiane maiore vixerit, an in iure dicundo ſeueritate grauiore ſit vſus. Iulius tertius P. M. ſextum poſt annum ſuffectus, adeo Antonium dilexit, vt & intimis conſiliis adhibuerit, Legatumque ſumma cum auctoritate in Britaniam inſulam opibus florentiſſimam miſerit, cum Rex vere Catholicus Philippus ſecundus Mariam reginam, Catholicorum regum Ferdinandi & Iſabellæ neptem, duxit vxorem: Reginaldi Poli Cardin. præſtantiſſimi auſpiciis: & Inſulanis pacem Eccleſiæ tranquillitatemque, exoriens veluti Sol, attulit. Sed ô rerum inconſtantiam miramque viciſſitudinem! vt nihil eſt in rebus humanis proprium, nihil perpetuo bonum: nec enim diu gaudere, paceque frui datum. Immatura enim Reginæ,

Martial. & Frontinus 2. De aquæ ductibus vrbis Rom.

Ann. cIↄ.Iↄ.XLIV.

cIↄ.Iↄ.L.

cIↄ.Iↄ.LIV.

ginæ, feminæ lectiſſimæ, mors, ætatis octauo & triceſimo (nata enim vno ante Auguſtinum anno) Eccleſiæ Dei Reique publicæ ex inſperata lætitia ſummum attulit mœrorem. Sed & alterum triſtitiæ argumentum oblatum. Hac enim tempeſtate flagrante bello Gallia, Carolus mundi vanitatem pertæſus, & regnorum mole feſſus, tot victoriis de Gallo & Turca, rebuſque geſtis, omnibus qui ante illum fuerunt, Auguſtis comparandus, imperio ſua ſponte abdicauit, faſces depoſuit, filioque tradidit, & apud Carpetanos in ſolitudinem, vt quod reliquum eſſet vitæ curriculum, totum rerum diuinarum contemplationi precibuſque ad Deum Opt. M. fuſis impenderet, ſeſe abdidit; raro, ac pæne inaudito ætatum omnium exemplo, poſt Lotharium Imp. Caroli Magni nepotem: qui tamen, vt creditur, tœdio rerum aduerſarum victus, cum Lucouico, a Carolo fratre altero, poſt quintum decimum imperij annum monaſticam vitam amplexus eſt. Diocletianus vero cum collega Maximiano, immanes tyranni & feræ crudeliſſimæ, imperij quidem inſignia & ipſi poſuerunt; hic Nicomediæ, alter Mediolani. ſed ſi veram cauſam quærimus, deſperatione quadam adducti opprimendi, in quos impotenter ſæuiebant, Chriſtianos. Amurathes item Turcarum Rex, maiorum noſtrorum memoria Mahumeti Othomano filio, paulo ante captam Conſtantinopolim, Orientis imperium conceſſit. Verum neque metu, neque animi perturbatione, aut quod laborem periculaque defugeret, Carolus ſeceſſit, ſed ſolum pietatis innatæ ſtudium, vt rationem geſti imperij Deo iudici reddendam longe ante ſubduceret, in eam mentem impuliſſe videtur. At vnde digreſſa eſt, reuocetur oratio. Reuertit ex Anglia Romam Auguſtinus; Paulumque eius nominis quartum Apoſtolicæ nauis gubernaculo admotum comperit, Vrbemque armis militaribus Hiſpanorum cinctam, metuque nuperæ direptionis conſternatam. Tandem armis poſitis redditur Eccleſiæ otium, atque tranquillitas. Poſt ab ipſo, Allifanus Epiſcopus creatus, miſſuſque Pontificia auctoritate ad Ferdinandum Cæſarem in Germa-

cIↄ.Iↄ.xrv. (marg.: cIↄ.Iↄ.xxv.)

cIↄ.Iↄ.lv.

Circa Annum Chriſti Iↄ. cccl.

An. Chriſti cccIIII.

Anno cIↄ. cccel.

An. cIↄ.Iↄ.lv.

An. cIↄ.Iↄ. xxvII. Ad vIII. Id. Mai.

niam: qua honorifice obita legatione, gregem ſibi creditum adiit, eumque omni humanitatis genere & liberalitatis eſt proſecutus. Hinc non diu, vt motoriam egiſſe fabulam ſuis ingratiis videatur, Siciliam inſulam, opibus florentem, & frugibus, vt horreum Italiæ atque Hiſpaniæ appellãdum videatur, Philippi Regis Catholici auctoritate atque auſpiciis luſtrare iuſſus, integre id munus obiuit, vt & Regi gratum officium præſtiterit, & inſulanis ius ſancte adminiſtrarit. Reuerſus iterum in Hiſpaniam eſt, vt optimo Regi, cui debebatur, rei geſtæ ratio redderetur. *Ea eſt enim imperandi optima conditio*, inquit Tacitus, *vt non aliter ratio conſtet, quam ſi vni reddatur.* Mox Ilerdenſium Epiſcopatus a Pio quarto nec opinanti traditur, & repugnanti: ſed victus precibus ceſſit: nam & Petrus Auguſtinus, natu maior frater, eo ipſo tempore Oſcam (non procul inde ſitam antiquiſſimam Hiſpaniæ Academiam, quo iam inde a Q. Sertorij temporibus, Hiſpanica iuuentus erudiendi gratia mitti ſolet) Epiſcopus tenebat. Inde Tridentum, vterque profectus eſt: quo, indicta Synodo Oecumenica, tanquam ad panegyrim, ex omnibus orbis partibus doctiſſimorum ſimul ac pientiſſimorum hominum, ſarciendæ Eccleſiæ Catholicæ concordiæ, conuentus fiebant. Auguſtinus itaque, vt erat Eccleſiaſticarum rerum vſu peritiſſimus, ſacerdotum illis temporibus mores paululum a maiorum grauitate degenerantes, ſolutamque diſciplinam ad priſtinum decus continentiamque reuocanda, cenſuit: ratus, quod res eſt, hinc tamquam a capite, corporis medicinam, vt membra conualeſcant, inchoandam. *Propter nos*, inquit, cum Iona propheta, *hæc tempeſtas in Gallia Germaniaque exorta eſt. A domo itaq. Dei auſpicandum. Occurrite, Patres, labenti Reip.* Præclare Auguſtinus: & perhoneſta oratio. Meminerat enim Numantiam, Carthaginemque ſuperari, euertique a Scipione Africano minore non ante potuiſſe, quam correcta militum, qui iam luxu, otio, deliciiſque pridem eneruati languebant, diſciplina. Legibus itaque de Ordinum diſciplina ſanciendis adfuit iuuitque in partem. Anno poſt tertio rurſum in Hiſpaniam nauis

Tacit. lib. 1. Annal.

Plut. in Sertorio.

Iona 1. d.

Liuius lib. LI. & LVII.

gauit, & Ilerdæ Eccleſiam rexit optimis & legibus & inſtitutis: Eccleſiaſticos ritus preceſque, quibus ſacerdotes aſſuefierent, compoſuit: & *Collectionem Canonum antiquam Anſelmi Lucenſis*, quarti Iuris Pontificij compilatoris, edidit. Annos ipſos ſedecim ei ſacerdotio ſumma pietate ac religione præfuit. Poſt, longo ſatis interuallo, a Gregorio tertio-decimo, Pontifice vere maximo, & bonorum omnium parente optimo, Tarraconenſis Archiepiſcopus renunciatus, hanc Eccleſiam ad extremum vſque ſpiritum Præſul quartus & triceſimus, ſancte innocenterque, vt ſcitis, adminiſtrauit: vixitque iucunde in hac vrbe, propter Antiquitatis R. impreſſa veſtigia, Theatrum, Circum, titulos, nummos, & inſcriptiones; quibus referta vrbs eſt, vt & mœnia omnia Romane loqui videantur. Romanorum enim hic portus nobilis, hæc ſtatio, huc curſus fuit, eratque vt vos non fugit, citerioris olim Hiſpaniæ caput Tarraco: quæ pars vlteriorem, Bæticam nimirum & Luſitaniam, magnitudine longe ſuperabat. Hæc illa illa eſt Tarraco (patiamini me, quæſo, auditores, animo meo morem gerere, & hæc breuiter perſtringere, quando me in hoc dicendi genere tam diligenter attenditis) hæc inquam Tarraco eſt, iam inde a veterum Scipionum temporibus clara vrbs, cum populus Romanus cum Carthaginienſibus de imperio totius Hiſpaniæ, vitaque contenderet: vt de Græcis Polybius, prudentiſſimus reuera ſcriptor; de Latinis Liuius, memoriæ prodiderunt. C. item Plinius maior, Scipionum opus appellare non dubitat. Sed inſtitutum vrgueamus, quando ad extremum vſque vitæ actum, fabulæque cataſtrophen, triſtem illam quidem, ſed in qua ſunt omnia, peruenimus. Obiit enim Auguſtinus, naturæque conceſſit ſibi quidem ſuo tempore (dici enim non poteſt, quam corporis his compagibus cum Paulo ſolui optaret) Reipub. vero, Eccleſiæque Dei laboranti, nobiſque nimis præpropere. Ætatis quidem ſeptuageſimo abiit e vita: qui fere humanæ vitæ terminus ab antiquis philoſophis, doctiſſimis hominibus, anguſtus ſane

Ann. cIↃ. IↃ. LXXVI.
Polyb. lib. 1.
Liuius lib. 28.
Plinius li. 3. c. 3.
An. cIↃ. IↃ. LXXXVI.
Philipp. 1. c.
Macrob. lib. 1. Somnij Scipionis cap. 6.

nimiſque breuis, circumſcribitur. Exſtat & diuinum Regij vatis oraculum: *Dies*, inquit, *annorum eius ſeptuaginta anni: ſi autem in potentatibus* (hoc eſt, vt Hebræi legunt, ſi admodum robuſtus fuerit) *octoginta anni: Amplius eorum labor, & dolor.* id eſt (vt iidem interpretantur) pars ætatis princeps, iuuenta, dolorum plena eſt & moleſtiarum. O breuem igitur hominis vitam! ô exiguum nimis curriculum! ô miſeram hominum conditionem! Quamobrem præſtans ille philoſophus Theophraſtus moriens cum Natura expoſtulauit, brutis animantibus, quorum nihil intererat, longamætatem concedi, vt ceruo, vt cornicibus, vt phœnici, teſte Heſiodo: homini vero qui rationis ſit & orationis particeps, nimis anguſtis temporum ſpaciis vitam concludi. Verum eſt in promptu quid reſpondeam, & ad conſolationem facit plurimum, ſic placitum Deo, imperatori, qui nos in hac vitæ ſtatione collocauit, ea conditione, vt cum vellet hinc euocaret, & quaſi rude donatos, ad feliciorem vitam transferret, æternam, finiſque expertem. Sed & Salluſtius philoſopho illi pro me reſpondeat. *Dux*, inquit, *atque imperator vitæ mortalium animus eſt, qui ad gloriam virtutis via graſſatur, abunde pollens, potenſque & clarus eſt.* Ratio igitur, & animi morte carentis induſtria & vires corporis, & longæuæ ætatis durationem, quibus a brutis animantibus ſuperamur, facile penſant, longeque vincunt. Quæ cum ita ſint, Antonio gratulandum potius, quam lacrymis indulgendum eſſe cenſeo. Ille enim iam tum cum erat incluſus in corpore, cæleſtia aſſidue animo præcepit, & ea quæ ſupra erant contemplans, quam maxime ſe a corpore abduxit: nunc vero voti ſui compos ex corporum vinculis tamquam ex carcere euolauit. Noſtra vero hæc, quæ dicitur vita, mors eſt appellanda. O te felicem igitur Antoni, ô terque quaterque beatum! qui his vitæ laboribus in tam laborioſa ac diuturna peregrinatione a cæleſti patria, defunctus, requietem capies ſempiternam: nos contra miſeri, qui ſuperſtites ſumus, tot malis, quibus hæc mortalium vita referta eſt, morborum, ægritudinum,

Pſal. 89.

Cic. Tuſcul. 3.

Heſiod. apud Plut. De oracul. defectu.

Salluſt. initio Iugurt.

bellorum, peſtis, famis, dolorum denique omnium obnoxij. Recte itaque Thraces, cetera barbari, pueros recens natos lachrymis excipiebant, humoque lacrymantes tollebant: vita vero functos gaudio efferebant, omnique lætitiæ genere deducebant, quod malis omnibus defuncti morte eſſe viderentur: quid nos humanitate excultos facere par eſt, auditores? Quanto rectius poeta Ennius, Rudinus homo, qui mortem ſuam lugeri, lacrymiſque decorari vetat quod eam immortalitas conſequatur. *Cur?* inquit *Volito docta per ora virum.* Sic Antonij nomen excipiet omnis quæ conſecutura eſt ætas poſterorum. Sed efferor ſtudio, longiuſque opinione prouectus ſum. Ad me redeo: verum quando ſatis multa, in his temporum anguſtiis, dixiſſe videor de vita Præſulis ampliſſimi, reliquum eſt vt de perfecti Iuriſconſulti, & Epiſcopi munere breuiter dicendum eſſe videatur. Cum enim domicilium Romæ Antonius haberet, Pontificiarum cauſſarum iudex æquiſſimus, & quaſi rerum ac fortunarum ſuarum ſedem ibi, ſi arbitratu ſuo perpetuo viuere licuiſſet, collocaſſet: horis ſubſeciuis, quibus a negociis publicis laxamenti aliquid dabatur ad corporis animique relaxationem, cum eruditiſſimis hominibus, qui domum eius aſſidue diſcendi gratia frequentabant Octauio Pantagatho, Gabriele Faerno, Baſilio Zancho, Onuphrio Panuinio, Pyrrho Ligorio, Paulo Manutio, Aldi F., Carolo Sigonio, & qui hodie viuunt, Latino Latinio, & Fuluio Vrſino, Metello item Sequano, qui xj. ipſos annos in illius contubernio iucundiſſime vixit: ceteriſque domi ſuæ, quæ illis oraculum, verius Delphico, eſſe videbatur, de vrbis Romæ antiquitatibus, inſcriptionibus, numiſmatis rerum geſtarum memoria, & Scriptoribus antiquis Græcis atque Latinis, omnique adeo Philologia & interioribus litteris libenter diſſerebat, & inſtar apis vndique decerpebat, quibus Spartam, quod aiunt illuſtraret ſuam. Hoc otium M. Varronem, & Feſtum Pompeium illuſtrauit, aliiſque vt legi & intelligi poſſint, & calamiſtris inurerent ij, qui maiori & otio abundabant & ſubſidio, in manus tradidit. nullum denique acroama iucundius,

Cicero Catone.

De perfecto Iuriſconſulto.

quam huiuſmodi litteratiſſimorum virorum in hexedra cõſeſſum, atque coronam: nullum Senatum præſtantiorem ſibi videri dicebat. Memoria teneo cum diceret (ſæpe enim de perfecti I. C^ti officio, qualem Oratorem M. Tullius, & qualem Reip. ideam Plato ille diuinus quæſiuit, grauiter ac diſerte diſſerere ſolebat) eas quæ vere, vt ſunt, ita appellãtur, Humanitatis diſciplinas ſuppeditare prudentibus, vbi animus ex forenſi ſtrepitu reficiatur: homineſque paulo politiores Iuris interpretum quorundam ruſtico & incondito ſermone defeſſos, hic conquieſcere & debere & ſolere: nec ferre animos poſſe tantam contentionem, niſi amœniori Oratorum, Poetarum, & Hiſtoricorum lectione relaxentur: atque adeo ex his, & philoſophorum ſpaciis incredibile dictu eſſe quantum creſcat hæc ars, iudicandique facultas. Poeticam iccirco adoleſcens attigit, pangebatque interdum carmen, alternis verſibus longiuſculis, nõ inuito Apolline. *Equidem de me*, inquit, *confitebor ingenue, nũquam me ab his ſtudiis abhorruiſſe, ſed ad illa reſpectum habere: ſine quibus litteris, nihil præclarum, nihil diu victurum poſterorum memoriæ prodi poteſt. Nec me pudet, nec cur pudere debeat video. Ceteros pudeat, qui ea fere, quæ ingenij tarditate, vel ignauia, conſequi non potuerunt, in aliis dãnare ſolent, & vitio vertere: ne ſe ipſi ignauiæ, vel inſcientiæ condemnare tacito quodam præiudicio cogantur. O tempora! O mores! O inſipiens hoc ſæculum, & inficetum! Iaceret profecto Iuriſprudentia: reliquæque diſciplinæ peſſum irent, denſa tenebrarum caligine inuolutæ, niſi litterarum lumen accederet.* Sic ille. Quamobrem nulla Antonij ingenium, doctrinamque poſteritatis obliuio obſcurabit, editis tot ingenij monumẽtis ad Ius antiquum Rom. recte enucleandum. Nec enim ſilebitur admirabilis quædam, ac pæne diuina ipſius in Legibus interpretandis, qualis ne in Seruio quidem Sulpicio maior exſtitit, ſcientia: in odorando vnde partes à Triboniano miſere diuulſæ eſſent, ſagacitas: in deprauatis locis ad ſanitatem reuocandis felicitas: in falſis ſententiis refellendis modeſtia: in omnibus, qui quidem aliquid vel mediocre, in commune contuliſſent, laudandis ſingularis, ac pæne propria illi humanitas: denique de illius ad verum

Cic. Philipp. ix.

euadendi incredibili prudentia nulla vnquam ætas conticeſcet. Veritas enim, & ratio ipſa quæ Legum eſſe anima perhibetur, in Democriti puteo demerſa, non a quibuſuis erui poteſt, ſed ſumma opus induſtria, maximumque ſtudiũ eſt adhibendum. Omnes certe ex omni ætate (liceat enim mihi apud vos præfiſcine, quod ſentio dicere) qui intelligentiam Iuris habuerunt, vix ſunt ad An. Auguſtinum comparandi: aut ſi quem æquare ſtudeas, præferas certe neminem; quod felici hoc & aureo litterarũm ſæculo, bella modo ciuilia conquieſcerent, & eruditiſſimis hominibus affluente, nemo fortaſſe ad Ius ſacrum, profanumque illuſtrandum, ad artemque redigendum, & diſperſa melius colligenda, aut maiores animos, aut plura litterarum ſubſidia, cum ab Antonio diſceſſero (Cuiacium ſemper excipio) attuliſſe videatur. Neque magis Iuris quam Iuſtitiæ conſultus fuit: in æquitate explicanda ſumma animi conſtantia, vt pro libidine Leges figere ac refigere minime ſibi licere exiſtimarit: non actiones amplianda, non lites ex litibus ſerendas, more huius ætatis, iudicabat: quod hominum genus olim leguleios, rabulas forenſeis, vultureſque togatos, appellabant. Merito itaque a noſtri ſeculi prudentibus Auguſtinus, vt apud M. Tullium Q. Mucius Scæuula, Iuriſperitorum eloquentiſſimus, & eloquentium iuris peritiſſimus, publicis in ſcholis (fremant licet omnes æmuli, & indocti homines) honoris gratia nominatur. Magna vero & pæne incredibilis in eo ad extremũ vſque ſpiritum memoria, quæ eſt Iuriſconſultorum propria ſemper viguit, aucta aſſiduis lucubrationibus, diſcendique cupiditate: qua vna re veterum videatur conceſſiſſe nemini: vt quantum ætate mala vires magis minuebantur, eo animus indies magis magiſq. creſcebat doctrina: & hebetata oculorũ acie, animus verum cernebat acutius, Vt enim homini propria eſt veri inquiſitio atque inueſtigatio: trahimurque omnes & ducimur ad cognitionis & ſcientiæ cupiditatem, ſic maior in iis exiſtere ea ſolet & debet, qui onera Reipub. ſuſtinent grauiora, quique vaſtum illud Iuris pelagus conſcendere parant. Solon Athenienſium legiſlator, & vnus in

Ab Amm. Marcell. Apuleio, & Petronio.

In Bruto.

ſeptem Græciæ ſapientibus, ſeneſcere ſe multa indies ad-diſcentem gloriabatur. Idem etiam animam agens, audire & diſcere exoptabat. Sed quid externa Græcorum cum ſuppeditent domeſtica Rom. Iuriſconſultorum exempla, commemoro? Pōponius enim I. C. *Ego diſcendi*, inquit, *cupiditate, quam ſolam viuendi rationem optimam in octauum & ſeptuageſimum ætatis annum duxi. memor ſum huius ſententiæ. quam dixiſſe fertur Iulianus. Etſi, inquit, alterum pedem in ſepulchro haberem, adhuc addiſcere quædam vellem.* Hæc ille. Vt autem adoleſcens Ius ciuile egregie & illuſtrauit Auguſtinus, & aliis viam quam inſiſterent, monſtrauit, muniuitque, ſic matura iam ætate atque iudicio, Ius quoque Pontificium, eadē animi alacritate, vt ſacerdotem, Epiſcopum, atque adeo Chriſtianum Iuriſconſultum decebat, accurate ſibi recenſendum, emendandumque putauit. Ad hæc ex quo Tridētino Concilio domū reuertit, Concilia Oecumenica quattuor, quæ B. Gregorius P. M. quattuor Euangeliis ſubiūgere & æquare non dubitauit, collectis in Italia ex omnibus bibliothecis exemplaribus Græcis, Græce edere cogitabat: Quod ea Canonum collectio eo magis indigere hac lucubratione videretur, quo infeliciori nata erat ſeculo, ex compilationibus Burchardi VVormacienſis, Iuonis Carnotenſis, Deus-dedit Cardin. Anſelmi Lucenſis, & Gratiani monachi: qui & ipſi ex ſanctorum Patrum Eccleſiæ Catholicæ ſcriptis, hinc inde ſententias in claſſes redigere, & ad capita reuocare cōnati ſunt: quemadmodum antea ex infinitis prope veterum Prudentum reſponſis, Tribonianus I. C. Iuſtiniani Imp. iuſſu, Pandectarum volumen collegerat, exſtinctis veterum, vnde tabulas illas naufragij deſumpſerat, libris. Sed cum vtrique a librariis, temporumque iniuria male accepti ſint, melior tamen Gratiani conditio fuit, quod eius fontes integri exſtent, Pandectarum vero maximā partem perierint, exceptis nuper in Gallia repertis, Caij, & Vlpiani Inſtitutionibus, fragmentiſque legum. Iuliani itē Antecessoris Conſtitutiones, & Theodoſianus codex in partem iuuant: iuuant & Græci, qui Romanorum leges Græce exſcripſerunt, Theophilus Harmenopulus,

Valer. Max. lib. 8. cap. 7.

Lib. XL. Pandect. Tit. De fideicom. libert. cap. apud Iulianum.

Ius Canonicū.

pulus, & βασιλικὰ quæ vocantur. Sacro vero Iuri illuſtrãdo, poſt duos Antonios Gallos, Democharem, & Contium qui in Gratiani collectaneis elaborarunt, Ilerdæ *Collectiones antiquas* integras Anſelmi Lucenſis, vt dixi, foras dedit, opus rarum & vtile. Quadraginta adhæc dialogis *de Gratiani emendatione* diſſeruit. Ea vero tempeſtate commodum, optimus Pontifex Gregorius tertius decimus, qui & ipſe iuuenis Bononiæ, ſuæ, Iuris Anteceſſor fuerat: ſupplicibus præterea libellis rogatus Michaelis Thomaſij (qui nuper, vt ſcitis, Ilerdenſis Epiſcopus, magno ſui relicto deſiderio, vita deceſſit) de ſacrorum Canonum Gratiani collectione ad fontes exigenda reſtituendaque negocium, & doctis hominibus Romæ, in his Petro Ciacconio, homini vt doctiſſ. ſic ad antiquos ſcriptores inſtaurandos, bono publico tamquam de cælo delapſo: & Academiis omnibus dederat: perfectumque eſt tandem aliquando, vt nunc minus turbide riuuli illi decurrant, multas tamen vt Antonio ſpicas legendas, his ipſis duobus libris, reliquiſſe videantur. Nec his contentus ad artem redigere, quod in Iure Ciuili M. Tullius aliquando cogitarat, cœpit Antonius Ius Sacrum, nimis diffuſe, nec ſatis via & ordine traditum: edita nunc *Epitome Iuris Canonici* ad artem Methodumque reuocatæ ea parte, quæ *de Perſonis* eſt: altera enim *de Rebus ipſis*, & tertia de *Actionibus atq. iudicijs*, quo ordine Iuſtinianus Imp. Inſtitutiones edendas curauit, in aduerſariis adhuc latent, lituris plenæ. Verendum itaque, quod inuitus refero atque vtinam falſus augur aliquando deprehendar, ne parentis immaturo interitu partus ille, aut poſtumus ſit, nec ſatis politus exeat: aut, quod Deus ne ſiuerit, perpetuo deliteſcat. Quam enim partem Veneris Apelles inchoatam reliquit, nemo pictor eſt inuentus, qui abſoluere auderet. *Cic. III. Off.* Habetis, auditores humaniſſimi, quæ de perfecto Iuriſcõſulto, pro re nata breuiter mihi leuiter his tincto in mentem venire potuerunt: accipite nunc Epiſcopi, optimique paſtoris perſonam, quam ad imitandum, tamquam expreſſam imaginem, liceat intueri. *Epiſcopi munus.* Non enim eorum ſolum hominum, qui nunc ſunt, quique aliis erunt in annis, gloriam

Auguſtinus ſuperauit, ſed & veteres aliquot virtute do-
Ad Titum 1. ctrinaque adæquauit. Diuus enim Paulus, vas illud electio-
1. Ad Tim. 3. nis, Tito Cretæ, atque Timotheo Epheſi Epiſcopis, exemplar optimi Eccleſiæ præſulis adumbrabit: quem omni reprehenſione, notiſque ignominiæ carere oporteret. Ei potiſſimũ treshas res ineſſe oportere tradit, *Doctrinam, virtutẽ, & auctoritatem:* de quibus cum breuiter diſſeruero, finem dicendi faciam. Quis igitur hoc homine noſtra parentumque memoria doctior? quis omnis antiquitatis, etiam Eccleſiaſticæ, peritior: quis in docendo, ſcribendoque diſertior? Quod ſcriptorum genus ſacerdoti neceſſarium, non attigit: non ad vnguem tenuit, non litteris exornauit? Clamant, & pro me teſtimonium dicunt tot ſcripta ab illo prudenter, accurate cogitateq. meditata, & ad veterum normam reuocata. Quæ idcirco conſulto prætereo, quod ea vos colligere, animoque repetere, ſunt enim in promptu, manibuſque geſtantur, poſſitis. Taraconenſium enim Epiſcoporum Decreta illuſtrauit, Pœnitentiæque Canones edidit. Synodum adhæc Epiſcoporum nuper in hac ipſa æde ſacra coegit, vtiliterque multa ſanciuit. Iuſtitiæ vero eius publica hæc documenta habeo, cum in ciuili Repub. tum Eccleſia adminiſtranda. Raros enim & niſi natu iam grandiores, vitaque caſte & innocenter acta probatos, altaribus admouebat. Quod tantum abeſt vt vitio verti, vt ſũmæ etiam laudi atque conſtantiæ tribuendum cenſeam: cenſẽtque omnes, qui Ordinis ſacri, myſteriorumque Eccleſiæ dignitatem, maieſtatemque animo perſpectam habuerint, meminerintque auitis illis & incorruptis naſcentis Eccleſiæ temporibus, vt a ſordibus cum auaritiæ tum libidinum alieni ad altare, remque diuinam accedebant: ſic plerumque munus hoc arduum per ſe ac difficile Sacerdotij & Epiſcopi, fuga in loca ſola vitabant, primi illi heroes, homines diuini, *a* Gregorius, *b* Chryſoſtomus, *c* Martinus, *d* Ambroſius, *e* Auguſtinus, ceteri. Nonnemo etiam, vt accepimus, ne ſacris, quibus ſe indignum eſſe iudicabat, initiari cogeretur, abſciſſo pollice dextero, officium declinauit. *f* Paulus etiam Timotheum, collegam pæne ſuum, itinerum

a Paulus Diaconus in eius vita.
b Metaphraſtes.
c Seuerus Sulpicius.
d Paulinus in eius vita.
e Auguſtin. epiſt. 148. ad Valerium. & Poſsidius in eius vita.
f 1. Tim. 5. d.

que comitem, hortatur: *Manus citò*, inquit, *nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. Te ipſum caſtum cuſtodi.* Significans fore, vt ſi temere quoſuis ad ſacra, illotis, quod aiunt, manibus pedibuſque irrumpentes, conſecraret, vt eiuſdem criminis reus ſit, ſceleriqueparticipet. Integrum itaque & incorruptum à muneribus ſe ſeruet, hortatur. Quin & Ethnicos maiore religione in ſuis deteſtandis idolorum ſacris vſos deprehendi: Ariſtoteles enim in eo quem conformabat optimo Reipub. ſtatu non adoleſcentibus rerum imperitis & ſolutis, ſed ſenibus cultum rerum ſacrarum demandandum, qui ſacris operentur, ſuadet. Quid non, corrupto hoc ſeculo, facere par eſt? Doctos itaque, qui rari admodum in his oris, & natu grandiores, caſtos denique ſacris admouebat, quibus opus eſſe maxime videretur, ne inutiles ventres alerent bona pauperum: vt hi in lege Domini meditarentur die ac nocte, litteris imbuti: hoc agerent, Deoque toti vacarent, precibus, ieiuniis, ſeque a vulgo, vitiiſque abducerent. Profanos itaque iure arcebat a ſacris, proculque abeſſe iubebat, *Odi*, inquit, *profanum vulgus, & arceo: Fauete linguis*. Nimirum naſcentis Eccleſiæ, quæ, quo propius aberat ab origine, eo verum acutius cernebat, ſeueritatem, continentiamque reuocare ſtudebat. Valeant igitur, valeant, qui ea calumniantur, quæ ſummæ ſint laudi tribuenda. Nunc reliquas virtutes perſtringamus. Quanta in eo Præſule integritas: nihil vt gratiæ, ne in proximis quidem agnatis, vmquam tribuerit: Tros, Tyriuſque illi nullo diſcrimine habitus. Quanta tẽperantia in victu, cultuque corporis! quanta comitas & morum facilitas! quanta grauitati coniuncta humanitas! quanta in rebus maximis ac difficillimis aggrediendis, gerendiſque animi excellentia, ad exitumque perducẽdis cõſtantia. quanta in iuredicundo æquitas. in prouidẽdo acumen in omnibus deniq. rebus æquabilitas Idem ſemper vultus, ſiue aduerſa, ſiue ſecunda inciderent: eadem frons, eademque mens. Nemo domeſticorum viginti retro annis iratũ vidit, adeo domitas animi perturbationes habebat. Caſtitas vero tanta, vt feminam numquam credatur atti-

Ariſtot. lib. VII. Politic.

Horatius lib. 3. Oda 1.

giſſe: cum libris enim fidis ſodalibus, aſſidue colloquens, otium, commerciumque matronarum deuitabat. Singularis vero illius, & prædicatione digna maxime, ſemper exſtitit in pauperes beneficentia ac liberalitas: quos & audiebat ipſe libentiſſime, ſtipem poſtulantes & quæritantes de iniuria potentiorum: quare a congreſſu ſuo arceri prohibebat quod CHRISTI membra eſſe prædicaret, eiuſque perſonam hic ſuſtinere: ſe bonorum Eccleſiæ diſpenſatorem eſſe

Actor. 17. f. dũtaxat: *Vtinã*, inquit, *ſatis idoneus reperiar; Res hæc, vt & vita hæc vitalis, non mancupio, ſed vſui tantum datur a principe illo Deo*

Roman. 14. b. *in quo viuimus, mouemur, & ſumus. Ei ſubducenda æra ad aſſem eſ-*

2. Corin. 5. b. *ſe, extremo iudicij die, quo omnes nos manifeſtari ante tribunal illius oportet.* Hi ſermones illius quotidiani, hæ cogitationes, hic mens defixa, humana omnia, principumque amicitias, quæ donis alitur augeturque facile contemnebat. Calices itaque & vaſa argentea pignori opponi: libros etiam quos & optimos, & innumeros pecunia ſua vndique collegerat, & tamquam mutos magiſtros, auro cariores habebat, alienari iubebat, ſi in annonæ caritate pecunia deeſſet alendis pauperibus, quibus hic ager, vt ſitis, abũdat. Hac vero, quę vera eſt, liberalitate ne ſingula, quæ ſunt innumera, conſectari videar, effectum eſt, vt tam inops a pecunia deceſſerit

Ado Treuerẽſ. in Martyrol. 28 Auguſti. Auguſtinus, vt ei, Diuo Auguſtino, quem ſedulo, vt nomine, ſic & re ipſa vitaque exprimebat, vix ſuppetat ſump-

Matth. 6. c. tus quo efferri honeſte queat. *Theſauriſabat nimirum in cælo, vbi nec fur, nec tinea, damnum opibus adferri poſſunt.* Auctoritate denique, quod tertium caput propoſitum erat, tanta valuit, Iuſtitiæque fama, de qua & alterũ me ciuilis Reipub. exemplum allaturum promiſeram: vt etiam aduentus ſui nuncio expectationeq. prædones agri Taraconẽſis omnes terruerit, fugaritque. Quis enim antea vicus ſatis tutus ab illorum iniuria videbatur; quis non ager graſſantium ſicariorum inſolentiam formidauit; quis, quæſo, iter faciebat, qui non ſe in latronum fore poteſtatem timeret? Hic Antonius, vt alter Hercules, monſtrorum domitor, Augiæ ſtabulum perpurgauit: agrũ lolio & zizaniis, orã omnẽ monſtris liberauit. Vt enim Sol tenebras radiis ſuis diſcutit, ſic ad-

uẽtu ſuo agrũ latrociniis infamẽ pacauit. Alij captiui latrones adducti vinctis poſt terga manib. alij vltro eius ſeſe poteſtati dediderunt: pœnas plerique more maiorum dederunt. Pro Deum immortalem! tantane vnius hominis, & quidem togati, in ſtudiiſque educati incredibilis virtus, famaque Iuſtitiæ, & ſeueritatis, tantam tam breui tempore lucem, tranquillitatemque Reipub. adferre potuit? Eat nunc Pompeius: qui ſuam in bellis cõficiendis celeritatem ſummam iactabat; quod intra quinquageſimum diem bellum piraticum, cum Cilicibus prædonibus, & graue, & periculoſum cõfecerit. Cedat huic Antonio, quantum arma togæ, & laurea laudi Ciceronis cõceſſit: noſter enim citius agrũ hunc latrociniis, furtis, rapinis, ſtupriſque infectum purgauit, ignominiæque nota exemit. Ignoſcebat, qui deliquiſſet prudẽs, nemini, ne quidem ſi nobilis, ſi proximus cognatus is eſſet: ne & quid ipſe tale poſthac committeret & ceteri eſſent ad iniuriam tardiores, a flagitiiſque exẽplo deterriti, abſtinerent: Ratus, quod res eſt, non poſſe alios in officio cõtinere eum, qui ſe ipſe non cõtinet ab auaritiæ ſordib. & cupiditate: neque ſeuerum eſſe iudicem in alios poſſe, qui ſibi ipſe non imperet, nec animi perturbationes domitas habeat, neque alios in ſe ſeueros eſſe iudices velit. Erat ad hæc, quando & id ad auctoritatem conciliandam pertinet, ſumma in eo corporis dignitas, ſtatura procera, egregia corporis membrorumque habitudo: robuſta ad extremam ætatem valetudo ac firmitas. inceſſus grauis in aſpectu grauitas comitati coniuncta, in ſermone lepor concinnaque breuitas. Iocis etiam vrbanis interdum & ſalibus vtebatur, ſed cum litteratis hominibus. Ocelli perexigui, & flaua coma: hebetata, vt fit, aſſiduis lucubrationib., oculorum acies: vitreis itaque perpetuo vſus eſt. Denique in toto corpore ea dignitas eluxit, quam imperio dignam Euripides iudicauit. Te, te igitur appello, Antoni: eſt enim, vt credimus, in morte ſenſus: quando eſt hoc in more poſitum, inſtitutoq. maiorum, vt qui bene de Repub. meriti, vita functi eſſent, pro funere laudarẽtur; ſi cuiquam iuſtus honos Epiſcopo in morte habitus eſt, ſi quæ iuſta cum la-

Apud Porphyrium & Stobæũ. Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

crymis perſoluta ſunt; nulli iuſtius, quam tibi, mea quidem ſententia poſtremum hoc officium deberi videatur. Salue igitur & vale. Difficillimis Reip. temporibus extinctus es, rebuſque ereptus humanis, ne ad interitum feſtinantis patriæ Cæſarauguſtæ, inteſtinis bellis adoleſcentulorum opera labefactatæ, ruinam videre, & grauiſſimum acerbiſſimumque caſum lugere cogereris. Ad cæleſtem nimirum patriam feſtinabas: quam multis ante annis animo præceperas: æternam illam beatitudinem, qua beati æuo ſempiterno fruuntur, aſſiduis votis exoptās; *quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis venire potuit.* Te, te igitur poſtremum appellabo, Antiſtes optime, iis verbis, quibus M. Varronem tuum, togatorum doctiſſimum M. Tullius olim affatus eſt: & Diuum Iſidorum Braulius patriæ tuæ Epiſcopus: quos tu ſingulares viros vnus hac ætate repræſentabas. *Tui nos libri in orbe & vrbe peregrinantes, erranteſque tamquam hoſpites, quaſi domum deduxerunt; vt poſſimus aliquādo qui, & vbi eſſemus, agnoſcere. Tu ætatem patriæ, tu deſcriptiones temporum; tu ſacrorum iura, tu ſacerdotum munera, tu domeſticam publicamque diſciplinam, tu ſedem regionum, & locorum; tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, cauſas aperuiſti: plurimumq. doctis hominibus, omninoque Latinis litteris luminis attuliſti, & Iuri cum Diuino, tum Ciuili facem prætuliſti.* Et quoniam nemini veſtrum, auditores, meus dolor concedit, nunc de me confitebor ingenue: equidem ita huius viri morte ſum affectus, vt nemo vnquam vnici filij mortem magis doluerit, quam ego huius viri; ita de me, boniſq. omnibus merito, vt parentis loco, dum vixero, ſim habiturus, Deumque venerans aſſidue, bene precaturus Manibus tanti viri: cuius ego ſermone biennium totum ita cupide fruebar, quaſi iam diuinarem, id quod euenit, illo extincto, vnde tāta diſcerem fore neminem. Maxima enim in illo, vt dixi, cognitio antiquitatis, ſumma ſcientia Iuris antiqui, Legumque Romanarum & familiarum: multæ in eo, vt Romæ natus videretur, litteræ, & elegantia ſermonis Latini. Ciceronem etiam ſenex legebat aſſidue, vt eloquentiæ principem. Iuris vero tanta in eo accuratio, vt ve-

Iſaia 64. b. 1. Corinth. 2 b.

Cic. in Academ. quaſt. Braulius præfat. Etymol. Iſidori.

terum aliquis præſtantiſſimorumque prudentum, Paulus, Vlpianus, aut Papinianus ab inferis exſtitiſſe, ac reuixiſſe, vel animam, ex Pythagoræ ſententia, recepiſſe illorum videretur. Quanto porro hiſtoriarũ, antiquarumque rerum Græciæ & Italiæ explicata cognitio! Ius Pontificium & Ciuile ita illuſtrauit, hoc adoleſcens, ſenex illud, vt principem illum Iuriſconſultorum, noſtrique æui florem delibatum vno ore gentes omnes prædicent. Memoriæ proditum Q. Catulum, clarum Romæ oratorem, cum de belli Mithridatici (quod & genere neceſſarium, & magnitudine periculoſum, magna varietate terra, marique geſtum eſt) imperatore deligendo ageretur, quęſiiſſe ex populo Rom. *Si in vno Cn. Pompeio omnia ponerent, ſi quid illi, vt ſæpe ſit militiæ, humanitus accideret, in quo ſpem eſſent habituri?* eo ipſo die ſui de Magno iudicij ac pietatis hunc fructum retuliſſe, vt vno omnes ore ciues, *In ipſo vno ſpem habituros*, reſponderint. Sed nos tanti viri iactura, hoc amiſſo patrono, hoc parente optimo ſublato, quem reſpiciemus? quem appellabimus? Te, te inquam, Ioannes Tereſi: qui iam Dertuſanus Epiſcopus deſignatus cum eſſes, hacque commodum iter haberes, peropportune accidit, vt Antonio in morte poſtrema illa officia exhiberes, Eccleſiæque Catholicæ matris noſtræ Sacramenta illi conferres omnia, quibus iuuari morituri, more maiorum, ſolent. Ille vero, vt ſpero & opto, in beatorum ſedibus vbi ſumma felicitas eſt, Dei Opt. Max. aſpectu aſſidue perfruetur: quem quidem nunc tantum videmus in ſpeculo & ænigmate, illic autem facie ad faciem, ſicuti eſt, videbimus. Equidem, ad me quod attinet, ſi pro immortalibus eius in me officiis parum cumulate ſatisfeciſſe cito videar, quis enim præſtare hoc poſſit? quæſo a vobis, auditores, obteſtorque, vt & ingenij mei tenuitati, & breuitati temporis, mihi ad me comparandum dati, dãdam eſſe veniam putetis, dum & ætatis incremento, & vberiori anni prouentu, ſtudiorumque progreſſu maiora a me pietatis officia, mortuo debita, de vita illius ſanctè innocẽterq; acta, ſcriptiſque ad immortalitatem comparatis, longe his copioſiora exſpectare poſſitis. DIXI.

Cic. in Maniliana.

1. Corinth. 13. d.

D. O. M. S.

ANT. AVGVSTINO DOMO CÆSARAVG.
ROMÆ OLIM IN VRBIS ET ORBIS LVCE
XII. VIRO STLITIVM IVDICAND.
EX ALLIFANO ET ILERDENS. EPISC.
TARRACON. ARCHIEP. IN PAVPERES MVNIFIC.
O. B. DE ANTIQVIT. ET LITTERIS MER.
IVRIS CIVIL. ET PONTIFICI INSTAVRAT.
IN HOC ÆDIS SACRÆ D. THECLÆ VIRG. ET MART.
A SE AMPLIATÆ MEMBRO ET AD ARAM
CORPORI CHRISTI CONSECRAT.
IN SPEM RESVRRECT. QVIESCENTI
S. P. Q. TARRAC. P. H. C. ET COLLEG. CANONIC.
PARENTI OPT. LIB. MER.
PON. CVR.

VIXIT ANN. LXX. M. III. D. III. OBIT DAMNO PVBLIC.
PRID. KAL. IVNIAS ∞. IↃ. LXXXVI.

Mortalis cum ſis, mortuo bene precare.

NAENIA

NAENIA

in obitum
ANT. AVGVSTINI V.C.

SICCINE *me linquis, ſuperum iam ſede receptus*
ANTONI? *o nimis hoc flebile diſcidium!*
Vt colui vſque ſenem ſincero pectore, campos
Sic vtinam accedam fidus ad Elyſios.
Aeternæ ergo mihi lacrymæ, ſi vita manebit,
Dum veniente die, teque abeunte voco.
Namque iaces flos, ac decus æui, vtriuſque & ocelle
Heſperiæ, qua Sol occidit atque oritur.
Vixiſti, antiqui o Iuris, Legumque ſacerdos.
Iuſtum, & cana Fides deſeruere ſolum.
Lugete o Celtis miſcentes nomen Iberi:
Namque ferent, vereor, ſæcula nulla parem.
Sitque ſuper tumulo, Pario de marmore, carmen;
A ſera dignum poſteritate legi:
HIC SITVS EST ANTONIVS: *heic, anguſta pererrans*
Templa Dei, & volitans docta per ora, iacet.
Carpe, viator, iter: Cineres. dic, omine fauſto.
Dum lux illa venit Indicij, vrna tenet.
Annua dum facies, perſoluens iuſta, parenta:
Manibus haſce pij mittimus inferias.

AND. SCHOTTVS
ἐκ τοῦ παραχρῆμα

Ἠελίῳ, σοφίας τε δεδυκότι ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΩι
Σῆμα κενὸν Σχόττος τεῦξε χαριζόμενος.

LIBRI AB ANT. AVGVSTINO Archiep. Tarraconenſi partim conſcripti, partim illuſtrati.

I. *Quibus humanitatis ſtudia illuſtrauit.*

In M.Terentium Varronem De lingua Latina Emendationum Notæ. Romæ 1557.

In Sex.Pompeium Feſtum Notæ.Venetiis & Pariſiis.

Familiæ Romanorum xxx. cum Fuluij Vrſini Familiis. Romæ 1577. fol.

Dialogi vndecim, Numiſmatum Græcor. Roman. & Hiſpan. Antiquitatum item, & Inſcriptionum veterum, Hiſpan. ſermone ſcripti. Tarracone Philipp. Meij 1575. in 4° cum figuris æneis Romæ inciſis.

Bibliothecæ Ant. Auguſtini librorum manuſcript. Græce & Latine Index. Tarracone, Philipp. Meij. 1586. in 4°.

II. *Quibus* IVS CIVILE *illuſtrauit.*

EMENDATIONVM & Opinionum Iuris Ciuilis libri IIII. & Ad Modeſtinum, ſiue de Excuſationibus liber ſingularis: & Ad Lælium Taurellum I. C. de Militiis epiſtola. Venetiis, Lug. & Baſileæ, fol.

De LEGIBVS & Senatuſconſultis Rom. in 4° Romæ 1584. & Pariſiis fol. 1585.

De PROPRIIS nominib. Pandectarum. Tarrac. Philipp. Meij 1579.

NOVELLARVM Iuliani Anteceſſoris Epitome, cum Notis, & Conſtitutiones Græcæ, eodem Auguſtino interprete. Ilerdæ in 8° 1567. & Baſil. fol.

Antiquæ Collectiones DECRETALIVM, cum eruditis Notis. Ilerdæ, fol.

Canones Pœnitentiales, cum Notis eiuſdem, Tarrac. 1582. & Venetiis in 4°.

Dialogorum XL. De emendatione GRATIANI, libri duo. Tarrac. 1586. 4°.

Conſtitutiones Prouinciales, item & Synodales Tarraconenſium. Tarrac. in 4°.

Breuiarium, Horæ, item & Ordinarium Eccleſiæ Ilerdenſis. Ilerdæ.

EPITOME IVRIS PONTIFICI VETERIS, in tres partes, De perſonis, De rebus, & De Iudiciis. quarum prima pars edita. Tarrac. 1586. fol.

IIII. LIBRI *nondum editi.*

Secunda & Tertia pars EPITOMÆ IVRIS PONTIFICI VETERIS. Et Notæ in aliquot Titulos partis iam editæ.

IVRIS PONTIFICII INSTITVTIONES.

CONCILIA Græca & Latina, cum HISTORIA, Scholiis, variiſque Lectionibus.

In PANDECTAS Florentinas INDEX verborum omnium, & variæ lectiones.

Ad HADRIANVM liber ſingularis. Item ad EDICTVM.

FRAGMENTA veterum Scriptorum, Hiſtoricorum, Poetarum & Oratorum Latinorum, ab eo olim collecta.

Epiſtolarum liber ad eruditos: & CARMINA eiuſdem.

IVDICIVM ANT. AVGVSTINI de Eloquentia cum Iuriſprudentia coniungenda.

Præfat. in Iuliani Anteceſſoris NOVELLAS.

CVM duo lectorum genera ſint; quorum alteri diſcēdi cauſa legunt, alteri ſolum vt reprehendendi captent occaſionem, illorum mihi habēdam eſſe rationem, horum contemnendam eſſe calumniandi cupiditatem ſemper exiſtimaui. Siue enim ſcribas, ſiue nihil ſcribas; ſiue hoc aut illo modo ſcribas, ſemper hi habent quod reprehendant. At ſtudioſo viro nullus liber eſt inutilis. Ab aliis enim dicēdi, ab aliis viuendi rationem; ab aliis artes ac diſciplinas, ab aliis hiſtoriam temporum, ab aliis alia, atque alia diſcit. Illi ſe omnia ſcire iactant; habereque ſe in quo Platones, Ariſtoteles, Demoſthenes, Cicerones, Papinianos, Iulianos, Vlpianos, & ceteros quoſcumque magnos viros ſæpius erraſſe facile oſtendant. His igitur qui nihil ignorant, nihil ſcribendum eſſe cenſemus: quando ad eos qui vitam Epicureorum deorum in terris degūt, nulla beatitatis acceſſio fiet; medicis hos tantum committendos eſſe putamus. Studioſorum vero, hoc eſt, eorum, qui diſcendi cupiditate tenentur, duplex etiam genus eſt, Iuris præſertim Ciuilis, qua de re nunc agitur. Alteri enim nocere exiſtimant, linguarum peritiam, Antiquitatis cognitionem, differendi, aut dicendi artem, & ceteras diſciplinas: quibus tamen veteres Iuriſconſultos exornatos fuiſſe negare non poſſunt. Alteri his omnibus libenter operam dant, & ceterorum ignauiam, quam etiam ſtupiditatem appellant, vehemēter irrident. vtroſque admonendos eſſe potius quam irritādos, ſemper cenſui. Peccare enim quoſdam ex vtroque genere hominum video, dum præter modum, aut hi ſuauitate dictionis atque ornamentorum capti, minus in hanc ipſam diſciplinam incumbunt; aut illi nec verbis, nec ſententiis ſibi ipſis conſtant, in vtriſque hærent; artis docendi rudes atque imperiti. Vtriſque IVLIANI Anteceſſoris Nouellarum librum proferimus, vt imitentur, &c.

HIERONIMVS OSORIVS EPISCOPVS Syluenſis ad Antonium Auguſtinum V. C.

TRIPTOLEMVS *quondam ſeuit ſacra munera frugum,*
Legibus & gentem Cecropiam excoluit.
Tu leges ipſas atra rubigine triſtes
Ingenio purgas, & ſata læta facis.
Ille angui inuectus volucri tenet æthera curru,
Te volucri fama ducet in aſtra decus.
Ille colit Cererem: peragis tu ſacra ſacerdos
Matris Eleuſinæ: ſacraque Pieridum:
Euellis lolium, atque inimicas frugibus herbas,
Inducisque ſatis Caſtalios latices
Ergo Triptolemus tibi iam concedat habenas,
Et victus, currus deſerat ille ſuos.

ANTONIVS AVGVSTINVS AD LAtinum Latinium, Romam.

LVCEBANT *Soles olim mihi candidiores,*
Docte LATINE, *tuis*
Octauique Patris dictis cum pectus oneſtum
Sæpe foret variis.
Vltima nunc feſſum vaſtis Hiſpania terris
Sole cadente tenet.
O mihi felices, fruſtra ſuſpiria duco,
Præteritóſque dies,
Viximus, antiquæ cum Vrbis luſtrare ruinas
Romuleæ licuit:
Et Capitolinas pacatis prendere turres,
Aurea templa Iouis:
Innumeros illic varia de gente triumphos
Legimus in Tabulis,
Cenſores, cum Conſulibus, populique Magiſtris,
Ordine quenque ſuo.
Inde forum, ſacramque viam, myſteria Pyrrhi,
Diſcere dulce fuit.

Quid memorem veteres Ianos, atque Amphitheatrum,
Balnea, templa, domos?
Dulce fuit doctus cum conuiua abdita quaque
Protulit in medium.
Laudamus multi: ſed Fuluius atque Faernus
Omnia ferre negant.
Sed quid ago? verboſos ætas reddit amicos,
Care LATINE, *tuos.*
Viue memor noſtri. mihi Flaccus ſtillat in aurem,
PVLVIS ET VMBRA SVMVS.

DE ANT. AVGVSTINO ANT. AVGVSTINI PATRE.

Ex libro V. *Hiſtoriarum de rebus geſtis Franc. Ximenij Cardin. auctore Aluaro Gometio Toletano, qui libri sũt penes me auctiores.*

ANT. AVGVSTINVS regnorum Aragoniæ Pro-Cancellarius, Reip. male geſtæ inſimulatus, in Septimancam arcem graui cuſtodia ſeruandus miſſus eſt.

Quibus hæc addenda ſunt, vt auctor adiicienda curauit.

Sed hic anno inſequenti, regni ſummam Franc. Ximenio Card. moderante, vadibus datis, cuſtodia abiit: Antonius tamen honori ſuo cõſulens, de Ximenij voluntate, qui primo quoq. tempore, poſtquam Rempub. gerendam ſuſcepit, Antonij cauſã terminandam curauerat, ad Belgas conceſſit, Caroli quinti cognitionem imploraturus. Totius litis bene inſtructus index, & anteactæ vitæ teſtimonium ſigillo regio obſignatum a Ximenio, & ſupremi ordinis Iudicibus, ad Carolum mittitur: cauſa I. Saluagio, Cancellariæ præfecto, Garſię Padillæ, viro optimo & integerrimo, Cõmendatorio Calatrauenſi Maximo Montelto regenti, & Lodoico fiſci aduocato, viris prudentibus, & Iuris vtriuſq. apprime cõſultis, iterũ inſpicienda traditur. Qui accurate litẽ retractantes, rurſuſq. ANTONIO facultatem concedẽtes aliam ſui patrocinium allegandi, cum nihil ille amplius adiiceret, prima ſcilicet, quæ apud Hiſpaniam facta fuit, defenſione contentus: viri optimi innocẽtia perſpecta, omnium Iudicum calculis abſolutus, Bruxellis in totius aulæ Palatinæ conſpectu, ſentẽtia dignitatis & honorificentiæ plena ſecundum ipſum pronunciatur anno Dom. CIↃ. IↃ. XVI. A. D. IX. KAL. Octob. Quod pergratum Ximenio accidit, & ceteris ſupremi Ordinis Iudicibus, qui Ant. Auguſtini integritatem & præſtantiam multis iam olim experimentis nouerant.

ELEGIA IN LAVDEM V. C. *ANT. AVGVSTINI ARCHIEPIS-copi Tarraconenſis,*

IO. GRVTERI ANTVVERP.

ÆSTVO, *confiteor verſoque ſtylum vſque legendo,*
AVGVSTINE tibi dum bona verba fero.
Quotquot enim tecum componere de grege certo
Cui ſua cuncta Dei rara dedere bona,
Nil niſi cum melico Philomelæ gutture coruum,
Nil niſi cum cygno comparo Noctis auem.
O pater, ô ſidus Romani nominis aureum!
O immortalis gentis Achaiæ honos!
Quis monumenta ſuas poſſet tua mittere in aureis,
Quæ veterum purgant oblita ſenſa Patrum?
Aſcia & in decus antiquum ignicolore refingunt
Iuſtinianei faſque piumque chori:
Quin quoque Te humani credat ſub corporis vmbra
Magnum aliquem Indigetem diſsimulare poli?
Nobilis, aut potius regali ex ſtirpe Deorum,
Reſtituis mundo qui bene rurſus opes.
Fallor? an hoc quoque laniſicæ ſenſere ſorores,
Fata recens genito cum cecinere Tibi.
Et fore dixerunt, in quo fas cernere priſcos,
Semi-viroſque Deos, ſemi-Deoſque viros,
Quique ita doctrinarum exacta cognitione,
Quique ita virtutum diuitiore penu.
Venturi premeres, premereſque ſuperſtitis æui;
Et premeres æui præteriti omne decus.
Qualiter igniculos aſtrorum Cynthius, haud cum
Frigore contractus Ægocerota colit,
Sed per odoratæ Erigones cum exultat ariſtas
Flammeus, atque citos æthere ducit equos.
Plaudite io Parcæ: iam nunc in veſtra ſorores
Verba diem capiunt, inueniuntque fidem.
Quique habitant noſtris aduerſum greſsibus orbem
Haud minus, atque quibus terra ſuperna patet,
Nil AVGVSTINO *melius, maiuſue dediſſe*
Aut dare cæleſtes poſſe aliquando ferunt.
AVGVSTINE *pater, pater* AVGVSTINE, *modeſta*
Lumina demiſſam quid iacis vſque in humum?

Sicne animos potius meritis poſcentibus addes,
Verticeque elato tecta tuere Iouis?
Nil ex parte tui minima datur auribus: ipſa.
Fama eſt magna tibi, ſed minor ingenio.
Templum ſi tibi non centum ſublime columnis
Auxiſſet variis mundus vterque plagis,
Diuinoſque palam viuo largitus honores
Aras ſacraſſet ſupplice vbique metu.
Certe ego, ſi quando tua fas euoluere ſcripta,
Scripta, quibus Genij ſplendet imago tui,
Algida ſic quatior feruenti pectora thyrſo,
Sicque coruſcanti numine totus agor:
Jlicet vt ſuperos ſublatus ad aeris orbes:
Iam videar Themidis cernere pectus heræ.
Eque alto Aſtrææ ſolio auſcultare docentem,
Paſcere & ambroſia pro libitu ora dape.
Ipſe Corinthiaco, ipſe tibi AVGVSTINE, *metallo*
Struxero delubrum ad Scaldis euntis aquas.
Magnum opus, irritent cuius faſtigia cælos,
Vis hominum quod non diruere vlla queat.
Jllic, exemplu Lyſippi diuite ab auro,
Magnorum ſpiret geni animoſa Deum.
Quemque ſua exornet ſpecioſo emblemate veſtis,
Cuique ſua obnubent florea ſerta caput.
In medio tu ſtes, ANTONI, *adamantinus, omni*
Diffundens paſſim corpore tale iubar.
Quale vomat Phœbi iuuenilis imago, rubenti
Si Nabathæorum ex æquore ſaltet eques.
Nunc ego quid poſſum, cui gaza nulla ſuperſtes
Copia cui genij flam[illegible]ſilla micat.
Heu mihi, ceu violas non eſt comprendere Aprileis,
Quantaue in Hybleo monte vagetur apis:
Sic neque gratanti tua facta æquare tenore,
Concipere aut liquido mens animi vlla queat.
Muſſem igitur merito, vimque almi numinis almam,
Rite ſacro ſancta religione colam.

FINIS.